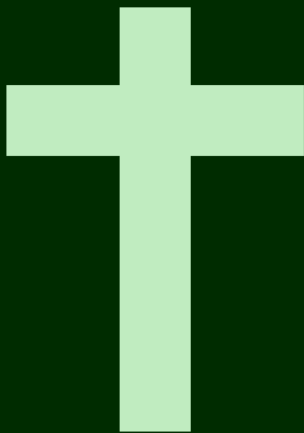

Nkomine Fal
Ritelé

Sola New Testament

Nkomine Fal Ritɛ́ɛ́

Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛ́ɛ́

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.

- You do not sell this work for a profit.

- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.

- You do not sell this work for a profit.

- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1

Contents

Matiyee	1
Mariki	47
Luki	74
Yohani	120
Ulééca Pitumε Mεwai	152
Rom	193
1 Korenti	214
2 Korenti	233
Kalaati	245
Efεsi	252
Filipu	259
Kolossi	264
1 Tesaloniki	269
2 Tesaloniki	273
1 Timotee	276
2 Timotee	282
Tiiti	286
Filemoo	289
Epireeye	291
Yakupu	306
1 Piyεε	312
2 Piyεε	318
1 Yohani	322
2 Yohani	327
3 Yohani	328
Yuuti	329
Yohani Meye	331

Nsimé Kεcirε ritelé ke Matiyee uu n wói

Lελεε ritelé nti kέmee n we

Matiyee yee ritelé nti wói. Uricuruu ye Usuifi le. Pisuiifi kuu kó ri wói. U pεe ulampooyóó le un kó Yeesu pipiretiki kefi ne pité pε kecαpe use. U ritelé nti wóile un nfasimé má re uké Pisuiifi cereise re Yeesu yee yé anóo nyé ke Nkóméine Kpυre ritelé ari n yikikεε wapisi. U nyisele re Uléεcaα iyóopi yee Nsimé Kεcirε riyíki. Sinyárū kuú ne pi símisi.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Icélaα kuu rikúú kecáá n pa. I nyisele le kai m pise re Yeesu pipiretiki piké n sónε (5-7).
2. Isé kuu upipiretiki n pa uú ne pi tum te piké ha nsimé kecirε riyóó (10).
3. Sinyárū sεε Uléεcaα iyóopi mεwee ró n céreise (13).
4. Kiri si pikó mεfine Uléεcaα icápine kέmee (18).
5. Itunε tóo kecáá icélaα Yeesu uké kelene m pεεmε (24-25).

Piké kelene Yeesu n mári, pi pεe u sélei re Emanuyεli. Liasei re Uléεcaα ye keróméé wele (1:23). Tinóo nti ke Nsimé Kεcirε ke Matiyee uu n wói nri ne tenεse re: Ani n nyu re siyáa nnéi kam nókenékúri we keté keké ha ne tenε (28:20). Lελεε nyise re Yeesu ke Uléεcaα u ye ne ritiki utú ne sisoipipi kecαpe n we.

*Yeesu Kiri si pikpυre anyiri
(Luki 3:23-38)*

¹ Yeesu Kiri si ye Tafiti keyase le, Tafiti póon kó Apiraham keyase. Upikpυre anyiri ye nnyé: ² Apiraham yee Isaaki mari, Isaaki póo Yakupu maru, Yakupu póo Yuta ne upimarecα márei, ³ Yuta póo Peresi ne Sera maru. Piuni yee Tamaa. Peresi póo Hesiróo maru, Hesiróo póo Aram maru, ⁴ Aram póo Aminatapi maru, Aminatapi póo Nasóo maru, Nasóo póo Salimani maru, ⁵ Salimani póo Poosi maru. Pi ye Poosi uni sée re Rahapi. Poosi póo Opeti maru. Uyē uni yee Ruuti. Opeti póo Yesee maru, ⁶ Yesee póo uyóopi Tafiti maru,

Tafiti póo Salomóo maru. Salomóo uni ye mekεε-me Urii sóonlenle. ⁷ Salomóo póo Ropowam maru, Ropowam póo Apiya maru, Apiya póo Asaa maru, ⁸ Asaa póo Yosafati maru. Yosafati póo Yoram maru. Yoram póo Osiyasi maru, ⁹ Osiyasi póo Yotam maru, Yotam póo Akaasi maru, Akaasi póo Esekiyasi maru, ¹⁰ Esekiyasi póo Manasee máru, Manasee póo Amóo maru, Amóo póo Yosiyasi maru, ¹¹ Yosiyasi póo Yekoniya ne upimarecα márei. Likumúnjé kpe-i kapi Isirayεli pikó cópii apí ne Papilóoni kuyu sí.

¹² Kapi Isirayεli pikó n cópii apí ne Papilóoni kuyu sí memáá ke Yekoniya póo pεe Sealitiyεli mari, Sealitiyεli póo Soropapeeli maru, ¹³ Soropapeeli póo Apihuuti maru, Apihuuti póo Eliyakim maru, Eliyakim póo Asóo maru, ¹⁴ Asóo póo Satóki maru, Satóki póo Akim maru, Akim póo Eliwuuti maru, ¹⁵ Eliwuuti póo Eleyasaa maru, Eleyasaa póo Matani maru, Matani póo Yakupu maru, ¹⁶ Yakupu póo Maari ula Yosefi maru. Maari kέméé ke Yeesu kapi ye kó n sée re Kiri si uu léeme.

¹⁷ Lé nnya, kai ne Apiraham-i n kpísi aí ne Tafiti-i pá, li wale ncápuri anai kefi ne ana. Kai Tafiti-i n kpísi aí ne kumúnjé kpe-i kapi Isirayεli pikó n cópii apí ne Papilóoni kuyu sí pá, li wale ncápuri anai kefi ne ana. Kai kó kei n kpísi aí ne Kiri si imaretunε pá, li wale ncápuri anai kefi ne ana acó.

*Lē kapi Yeesu Kirisi m mári
(Luki 2:1-7)*

¹⁸ Lē kapi Yeesu Kirisi m mári ye nní: Uuni Maari kapí pēe Yosefi feleilē, amá Nfáasone nn tíyese uu fapisi u ne Yosefi ápi kò kahane kulee rimpéne. ¹⁹ Uula Yosefi ye aseí ute le, úu pēé la uké unósi isei lukeise kuyu kuké kò, uu pēé n la uké riséé ne u lakaše. ²⁰ Kuu n we un likécáa músu, Upíima uleecaatumē unyine uu keláré-i u kpáfúme uu u maa re: Tafiti kepirē Yosefi, Maari pikpíké ápi kape pò n còhļē. Nfáasone mee tíyese kuu fapisi. ²¹ U kewántisi marune aa ke séi re Yeesu. Kēkēe sònti kēkē kempuri pikó akòpe kēmeē lese.

²² Lē nnéi ai wai, Upíima rinoo kuu mekēe antepu Esayi m máase riké ne n li nnya. Lēleē re: ²³ Ukpére yeē úu utisi n nyu yé kēfa wa, uu kewántisi maru api ke séi re Emanuyeeeli, liasei re Uléécaā ye kerómēē we.

²⁴ Ke Yosefi uu n yisi, uu lē ke Upíima uleecaatumē uu u n símisi wai, uu Maari kunósi kpísi. ²⁵ Amá u ne uyē ápi kulee ripéne úú ha ne kewántisi maru. Kuu ke m mári, Yosefi uu ke séi re Yeesu.

2

Pinyuwe píima pinyine ye Yeesu piyéne ha

¹ Yutee keté kēmeē kapi Petelehem-pò Yeesu mari. Erooti yeē pēe kei kumúnjé kpe-i uyóopi píima. Pinyuwe píima pinyine api ketunjeleeme-mempò yisi api Yerusalem tulu. ² Ápi ha pise re: Yei ye kewá kē kapi m mári pin tee re kēkēe sònti kēkē Pisuiifi iyóopi tone? Háí ketunjeleeme-pò kari riwárepi tēe n nyíselē te pi kewá kē mari yē. Lē nnya karí ka re toké ke yáási ari wúla. ³ Ke uyóopi píima Erooti uu lē n kò, ai u ne Yerusalem pikó nnéi mpóocaaí tani. ⁴ Uu pēpēe ye Uléécaā inyóonse n wa piwéese nnéi ne isé picélaa cápine uu pi pise re kelò kēye-i kapí uyē ke Uléécaā uu n wée marune. ⁵ Ápi u pēse re: Yutee keteni-i, Petelehem-pò le. Antepu Mísee ye mekēe-me woi re:

⁶ Pó Petelehem kuyu!

Ái pòo Yutee keté kecáá ayu kecōpe ríyu paalē. Li we re kepómēē ke uyóopi píima uu léerine, uyēe yé pinésoi Isirayeeeli pikó n séni.

⁷ Kei ke Erooti uu pēe pinyuwe píima pē meyyaa sée uu pi pise re piké u símisi nsonē uké céri kumúnjé kpe-i ke riwárepi tē ari n léeme. ⁸ Uu pēe limemáá Petelehem-pò pi tum uu pi maa re: ani n nme ani ha kewá kē kecáá nsonē písei ani kóm. Non ke n yē, ani pēeri ani né símisi néeké ha kò ke yáási kē riwula.

⁹ Ke Erooti uu lē písímé pi n t masí, api yisi api ncée pòb. Kei kapi pēe ripaí, api yénu riwárepi tē kapí pēe ketunjeleeme-pò n yé tin pikēyu sónē pin ti tikilē. Ari kelò ke-i ke kewá kē ake n we tulu, ari nyere. ¹⁰ Kapi kei ri n yé, ai meykíyiki pi larisi. ¹¹ Ápi kēyo loni api kewá ne keuni Maari yenu, api ke yáási apí ne wula. Ápi pēe pimemá fénne api wuru ne tulaali nmaa ne mékpò kapi ye n sée re miiri lese api ke hekési. ¹² Uléécaā uu pēé masí keláré kēmeē pi símisi re ápi kape Erooti kēmeē pele. Kei kapi pēe ncée féé kpísi apí ne pikuyu pele.

Pi Yeesu ne Esipiti keté ha

¹³ Ke pinyuwe pēe api n tómpo, Upíima uleecaatumē unyine uu keláré-i Yosefi kpáfúme uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa wuru aa Esipiti keté loni. Erooti ye lalé uké ke kpu. Lē nnya, ani ha kei-pò n tū liké ha ne tu kumúnjé kpe-i kam yé nó n símisi re ani pēeme. ¹⁴ Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne kesineco

wuru uú ha Esipiti-pò pésu. ¹⁵ Uu kei n we Erooti uú ha ne kpi. Lē ke Upiima uú pēe uantepu m máase liké ne n wa nnya kai lē wa. U pēe re: Ne unéḡmáne sée re uké Esipiti keteni-i le.

Pi Petelehem ketē-pò siwá sírsápi kò

¹⁶ Ke Erooti uu ní ka uu céru re pinyuwe pēe u kiraasele, kuwóí píima kunyine aku u wai. Uu pēe kumúnjé kpē ke pinyuwe pē api u n símisi ne páme uu tíyese api siwántisi nnéi sēe aḡmē até n tu ne sē sírsísá Petelehem ne ayu nyee ne kei n kólē kémee kóni. ¹⁷ Lē ke antepu Yeremii uú pēe mekke-me ní ma kai lē wa. U pēe re:

¹⁸ Rama-pò kari nní nné kómēiri.
Sicáálla ne ikpòtu ke unyine uu wórii
Raseeli yee lē usiwá kecáá tēni.
Uu nkpáni la piké u kpurei.
Ne kesē, ái nkpáni u tíse.

Pi ne Yeesu Isirayeli keteni-i pēeme

¹⁹ Upiima uleecaatumē unyine uu Esipiti-pò Erooti mekpò-máá keláré-i Yosefi kpáfúme, ²⁰ uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi áá ne Isirayeli ketē pele. Pēpēe pēe ní la piké kewá kē kpu ye kpínle. ²¹ Kei ke Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne Isirayeli pele. ²² Amá ke Yosefi uu n kò te Aricelayuusi yee usáa Erooti iyòopi Yutee ketē kecáá tóne, iwame ii u wai uu péé n yulu re útu kei tonene. Uléécaá uu kò keláré-i u símisi uu yisi uu Kalilee ketē-mē tómpò, ²³ uú ha kuyu kpē kapi ye n sée re Nasareti-i tone. Lē ke antepuye api pēe ní ma kai lē tikilē. Pi pēe re: Pi yé kam api kewá kē séi re Nasareti ukó.

3

Yohani Uniwole ye Uléécaá Nsimé yóólē

(Mariki 1:1-8; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Ái weri kumúnjé kunyine-i, Yohani Uniwole uu léeri un Yutee kucesi kóima-i yóólē te: ² Ani mefine conse, Uléécaá iyòopi ye nyahaimelē! ³ Yohani nsimé ke antepu Esayi uú pēe maa re: Usoi rinò ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te: Ani Upiima ncee nyòonse, ani usiceepi tēiise.

⁴ Kuyoooyoo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pēe tanaalē un kekónepampi kehale-i telē. Apááni ne meté kuú pēe le. ⁵ Yerusalem pikó ne Yutee ketē nnéi pikó ne Yuritee nkoi ketē pikó nnéi ye pēe ukemee sónaapòle, ⁶ api ye piakópe yámne api tíyese uu Yuritee nkoi kémee míni pi wole.

⁷ Yohani uu yénu re Pifarisi ne Pisatusee pēe ukemee n sónaapò re uké míni pi wole ápi kusa kulú we. Uu pēe pi maa re: Nò akpurii nnyé! Wóo nó céesi re ani Uléécaá kuwóí kpēe n nyahaimē kaase? ⁸ Ani nómenéwai ne nyíse re no mesei mefine consele. ⁹ Ani kape n nyu re kani nní ní máike re Apiraham yee nóunesáayaha nnya, lee ne nó piye. Amá ne kale ké nó símisi re Uléécaá yé fe uu apare nnyé pansese Apiraham siyase. ¹⁰ Iso ye pinaḡaa máálenle piké ne aléé iníḡj sénni. Lē nnya, kuléé kúye kunsá apipi sone m maru, pi yé ku riké api nna-i sápo. ¹¹ Míni ḡmane ke née nó wole liké nyíse re no mefine consele. Amá uyee né memáá n sánti ye né fele. Am tu ricuruu ké uanééri u mahá. Uyee sánti uké Nfáasne ne nna nó wole. ¹² U nkpáni yare usoi nkó yee kulú kapi ne n cácai m múflē. U yé kukpépi pééi uu melukepipi risíme-i súúni, uu kò acólé ilúké té uké wa uké nna teneciré kémee a risé.

*Yohani ye Yeesu mñni wole**(Mariki 1:9-11; Luki 3:21-22)*

¹³ Kumññé kpe-i ke Yohani uu kei ní we un písoi mñni wole ke Yeesu uu Kalilee-pò yisi uu Yuritee nkoi mme-i u leepò re uké kò uyè mñni wole. ¹⁴ Amá Yohani uu yúlu uu re: Nè kaí ne sá re ké kepóméé hapò pòké né wole, áí pòò yé meníñe kenéméé kam. ¹⁵ Yeesu uu pèe u pèe re: A riyá líké pèe lè n we kelene. Lè kari yé fe arí ne lè nnéi ke Uléécaá uu ní la rísonè wai. Kuu lè ní ma, Yohani uu pèe kóm uu mñni u wole. ¹⁶ Ke Yohani uu lè Yeesu piwóle ní masí, Yeesu uu mñni-i léepò. Keyómé ake kei nní wúkule uu Uléécaá Nfaasone yenu nn keyómecaa-pò súiri yaré rilóolá, nn ukécáá tone. ¹⁷ Tinóò rinyine ari pèe keyómecaa-pò leeri re: Nkó yeé Kenépipi lala kecire, ám ye ukécáá kò.

4*Setani ye Yeesu peikee**(Mariki 1:12-13; Luki 4:1-13)*

¹ Lè memáá, Uléécaá Nfaasone nn pèe Yeesu kpísi nrí ne kucesi kóima loni re Setani uké ha u peikee. ² Ke Yeesu uu sitúnjé afèena ne sisine afèena anòò m paasi, nkú nn u wai. ³ Setani yeé m peikee uú ne u kò uu u maá re: Pòn masei Uléécaá Kèpipi, a apare nnyé rinóò maá aké pansè akpónò, aa le. ⁴ Yeesu uu u pèe re: Li Nléécaasimé kémee wólaalè te: Ai iluke ñmane yeé ye usoi nfáa he, amá níprá nsímé ní-ye mee Uléécaá nnò-i n léeme yeé kò usoi nfáa hele.

⁵ Setani uu kò Yeesu kpísi uú ne Uléécaá kuyu Yerusalem sí, uú ha kei Uléécaá keyò kehórè-pò u tósi ⁶ uu re: Pòn masei Uléécaá Kèpipi, a mepóóire keteni-i risápò. Li we re li Nléécaasimé kémee wólaalè te:

Uléécaá yé pò nnya upileecaatumè rinóò he

api pò yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

⁷ Yeesu uu kò u pèe re: Li kò keméé wólaalè te:

Kape Upíima Upóléécaá peikee pòké uketo yé.

⁸ Setani uu kò pikpiké u kpá uú ha riyópe maamaa píima rinyine kehórè-pò tósi uu keté nké kecáá ayóoyiyyu ne ammule nnéi u nyísente ⁹ uu pèe kò u maá re: Pòn n ñmurei aa wúla aa né yáási, am nní nnéi pò he. ¹⁰ Yeesu uu u maá re: A kenékúrí yisi, Setani. Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalè te:

Upíima Upóléécaá mecire kóló kaí pise re usoi uké riwula uké yáási.

¹¹ Kei ke Setani uu pèe Yeesu riyá, piléécaatumè api ukékúrí hapò api pèe ukécáá m paalè.

*Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane**(Mariki 1:14-15; Luki 4:14-15)*

¹² Ke Yeesu uu n kò te Yohani ye kukpaniilee-i we, uu yisi uu Kalilee keté-mè pèe. ¹³ Kuu n hápò, úu Nasareti-i tónè, amá Kaperinawum-mè kuu tómpò. Kei ye kupiye ritime wele, Sapilòò ne Nefitalii keté-pò. ¹⁴ Lè ke antepu Esayi uú pèe ní ma líké ne n wa nnya kai lè wa. U pèe re:

¹⁵ Nó Sapilòò ne Nefitalii sité pikó,

nóo mínimaa ritime ní we

ne nóo Yuritee nkoi metéj ní we,

nó mpuri sane pikó, nóo Kalilee keteni-i ní we,

¹⁶ nóo pèe kuñmaha-i ní we, ani kò te

nò nkpréni metéi píima yenle.

Nkpɔ kuhore-i kaní pɛé we,
metéí yɛ nkpéni nó lɛɛpɛle.

¹⁷ Καί νε kei n kpísi ke Yeesu uu pɛɛ piyóó ló te: Ani mɛfine conse, Ulééca*a* iyɔɔpi yɛ nyahaimɛle.

Yeesu yɛ pikpíntomécópii pina sée

(Mariki 1:16-20; Luki 5:1-11)

¹⁸ Yeesu yɛ pɛɛ Kalilee kupiyɛ ritime sónɛle uu Simɔɔ kapi rinyiri n he rɛ Piyɛɛ ne uuwá Antiree yɛnu. Piketé yɛ pikpíntomécópii le. Anyɛɛ kápí pɛɛ fóm pin ne ikpíntomé cǎpii. ¹⁹ Uu pɛɛ pi maa re: Ani né ritiki ké tíyɛsɛ ani yɛ písoi pɛɛ yé né rintiki wéési. ²⁰ Api mɛsɛ ne mɛsɛ anyɛɛ sá api u tiki. ²¹ Kuu kei n yisi, uu kéyu-mɛ sí uu kɔ Sepetee pinmáne pité Yakupu ne uuwá Yohani yɛnu pi ne piusaa Sepetee pin pikuninɔi-i we pin pianyɛɛ nyóansente. Uu pi séi ²² api mɛsɛ ne mɛsɛ kúninɔi ne piusaa yá api u tiki.

Yeesu yɛ céésile un kɔ itói pɔise

²³ Yeesu yɛ pɛɛ Kalilee keté nnéi kónúnɛnɛ un Pisuifi ayomɛyáhaalee kémɛɛ céési un kɔ Ulééca*a* iyɔɔpi Nsímé Kɛcire yóólɛ un kɔ itói ncɔpuri ne ncɔɔ ncɔpuri mɛɛ písoi m pɛkɛsi pɔisente. ²⁴ Kei ke urinyiri ari pɛɛ Sirii keté nnéi kɛcá*a* rikónú. Api pɛé ne pitóikó nnéi ncɔpuri ne pɛ nnéi pɛɛ piipinɛ-i ncɔɔ nnyine n kómei u n sónaapɔ un pi pɔisente. Lɛlɛ nní yare pinirihélaa ne rikpínkpí pikó ne síkankáláká. ²⁵ Asoiwú píima nyɛɛ Kalilee-pɔ ne Ayu Kɛfi keté-pɔ ne Yɛrusalem-pɔ ne Yutee-pɔ ne Yurítɛɛ nkoi metéɛ-pɔ n léemɛ aa pɛɛ u n tikilɛ.

5

*Istmé ke Yeesu uu upipirɛtiki riyópe kɛcá*a* n stmisi*

(Luki 6:20-23)

¹ Kɛ Yeesu uu lɛ tisoiwú n yé, uu yisi uu riyópe yopoi uú ha tone. Upipirɛtiki api pɛɛ kei u lɛɛpɔ, ² uu pɛɛ picélaa pi loni. Icélaa iyɛɛ nnyí:

Nkínɔnɔ yíktyiki

³ Pɛɛɛ n nyu rɛ ápi Ulééca*a* inipɛɛ-i líka tulaalɛ pɛɛ pínarekome. Pɛɛɛ Ulééca*a* iyɔɔpi te.

⁴ Pɛɛɛ n tɛni pɛɛ pínarekome. Ulééca*a* yɛ sántile uké pi kpurei.

⁵ Pɛɛɛ ní purú pɛɛ pínarekome. Ulééca*a* yé keté kuú ne upisoí m mé pi pa.

⁶ Pɛɛɛ n náasi piké mɛwai wa mɛké aseí n tikilɛ pɛɛ pínarekome. Ulééca*a* yé kam uu pimela pi wai.

⁷ Pɛɛɛ yɛ picɔ íwe n tɛ pɛɛ pínarekome. Ulééca*a* yé kam uu kɔ pɛ íwe tɛni.

⁸ Pɛɛɛ kɛfa n kpáíilɛ pɛɛ pínarekome. Pi yé kam api Ulééca*a* yénu.

⁹ Pɛɛɛ n wéési rɛ pin yei n we, líké kei n ninú pɛɛ pínarekome. Ulééca*a* yé kam uu pi séi rɛ usípi.

¹⁰ Pɛɛɛ aseí n tíkilɛ, písoi pin lɛ nnya pi wéékuselɛ pɛɛ pínarekome. Pɛɛɛ Ulééca*a* iyɔɔpi pikó.

¹¹ Nó mpí kapi n lámisi pin nó wéékuselɛ pin né nnya nókɛncá*a* nnóome símaankeɛ, nóo pínarekome. ¹² Líké nó n láárú nɔn ne mpónare cuunkɛɛ.

Nóinēhee ye keyómecaa-pò piyele ái kumúnjé má. Limecò kapí pee antepuye pee péé ní we ani kelene weri wéékuselē.

Nnyási ne metél kecáá icélaa
(Mariki 9:50; Luki 14:34-35)

¹³ Nóo ketē kecáá nnyási. Nnyási melò men nkpeni n kpu, yo kapí yé péé ne melò n pesè? Li tise piké ketahai-mē n fóm̄pò písoi piké téleise.

¹⁴ Nóo kò ketē metéí. Kuyu kpee riyópe kecáá m mósmaalē áku yé fe kuké m pékaalē. ¹⁵ Uka úu ye kéfíràa risé uu kucári ke kipi. Kecáá kuu ye ke ritási ake nípá úye kéyò-i n kpáiiilē. ¹⁶ Limecò kai pise re nómenétéí meké n kpáiiilē písoi nnéí pin mē nyáni. Písoi piké nómenéwai sone n nyáni pin ne Nónunésáa Uléecaa yee keyómecaa-pò ní we ríyu waise.

Isé kecáá icélaa

¹⁷ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani kapē m músu re Moisi isé ne antepuye icélaa kam pikópe ka. Am ka re ké i kpu, amá ne kale re liké lē li. ¹⁸ Asei kam nní nó simisi, ketē ne keyóme ye kpere we, kewóipi ciú-ciú kéka néē kesimépi kéka áke isé kémee mélele má, liké ha ne nípá yo ketò tu. ¹⁹ Lē nnya, úye un isé rinòo rinyine n kesi uu kò picò céési re piké ri kesi, nípá rinòo tē tinsá pitiki m páápú, uyee yé masí Uléecaa iyòopi kémee usínsá. Amá úye un ti m pakare un kò picò n céési re piké limecò wa, uyee yé masí Uléecaa iyòopi kémee úyukóó. ²⁰ Asei ye nye re nònsá Uléecaa mela n tikilē liké isé picélaa ne Pifarisi n fe, áni yé Uléecaa iyòopi kémee lò.

Kuwóí kecáá icélaa

²¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Nò kò te Uléecaa ye pirókpuree maa re: Kapē usoi kpu. Uye un usoi n kpu, piké liute ne túhaane. ²² Amá né ne nó maa re: Uye un ne uucò n wòsí, piké ne liute túhaane. Uye un uucò m maa re: Pó uníri nkó, piké liute ne pepēe ye ketúhaane píima-i n túhaane kémee ha. Uye un uucò m maa re: Pó uníri nkó, li tu re piké liute nna teneciré iwe kémee risápo. ²³ Lē nnya, pòn Uléecaa keyò-i kenyóonse-i linyine ne Uléecaa pihee n ha, pòn n léise re upòcò ye ne pó wólaalē, ²⁴ li pise re pòké kei ipóhee iyē tiyá pòké liute leepò nòké nsímé nyóonse kelene, aa pee inyóonse piwai pele.

²⁵ Pitele pin nó ne unyine kecòpe n we, non ketahai pitúhaane n sí, a tíyese nó ne uyē ani ncée kómēine. Insá lē, u yé ne utúhaane-i pó ha, uyē uu pó kpísi uu písóca pa, pē api kukpaniilee pó tani. ²⁶ Asei kam nní pó simisi, pònsá ripòwóme nnéí n hēele tiké tene cáká-cáká ne ketanká təròpò, áa kei mélele má.

Iwásá kecáá icélaa

²⁷ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Nò kò te Uléecaa ye maa re: Kapē iwásá wa. ²⁸ Amá né ne nó maa re: Utisi úye un ucò unosi n yē uu káipi, u ukemúnjé kémee iwásá ne unósi uyē piwai masile lē. ²⁹ In te mepónípee luke-luke mee akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pò fóm̄pò. Li kutási we usoi uké uipinjé likó linyine paa úú ne nfáa yenu ne kuu yé uipinjé nnéí m má apí ne nna teneciré kémee u sápo. ³⁰ In te kupónípe luke-luke kpee ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pò ku fóm̄pò. Li kutási we pòké kupónípe luke-luke paa áa ne nfáa yenu ne kaa yé ipópinjé nnéí m má apí ne nna teneciré kémee pó sápo.

Utisi ne unósi pittunne kecáá icélaa
(Matiyee 19:1-12; Mariki 10:1-12; Luki 16:18)

³¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Nò kò te pi pee pirókpuree maa re: Uye un unósi n lakase, uké rítelé wa uké unósi rimúise re u u ye. ³² Amá né ne nó maa

re: Uye un unósí n lakase linsá iwásá nnya, iwásá kuu lē u tani. Uye un kō unósí ke ucō uu n lākase n kpísi, iwásá ke liute uu lē wa.

Tinó piyekei kecáá icélaa

³³ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nō kō te pi pee pirókpure maa re: Pōn tinó n yekei, a ti ritiki. Pōn tinó n yekei re pō Upiima linyine wa, kape piwai li riyá. ³⁴ Amá nē ne nō maa re: Ani kape ye rinó yekei re nō Uléecaa linyine wa. Ani kape ye wéeri aní ne keyómecaa séi. Kai nní kei ye Uléecaa riyópitū nnya. ³⁵ Ani kape ye kō wéeri aní ne Yerusalem séi, kai nní kei ye uyóopi wéese kuyu nnya. ³⁶ Ani kape ye kō wéeri aní ne nórínéyu séi, káni yé nní n fe noké nípá nnyúpi cireníne riwárarase née noké risómaase nnya. ³⁷ Nōn ye m maa re "eeé", liké "eeé"! Nōn ye m maa re "eehei", liké "eehei"! Nōn lē memáa nnyine nco rinkpáse, Setani nkó ye mmē.

Mewai picēei kecáá icélaa

(Luki 6:29-30)

³⁸ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nō kō te pi maa re: Uye un ucō menípee n fori, piké liute menípee pifore cēei. Uye un ucō kuní n wehe, piké liute kuní piwéhe cēei. ³⁹ Amá nē ne nō maa re: Ani kape ye usoi mewai kópe cēei. Usoi un kuluke-luke-mē kepepe pō n tō, a kumíi-mē pansu uké kō kei kepepe pō tō. ⁴⁰ Usoi un n la uké ketahai pō sēe uké kepótúkanka tene yási, aa mese kupókpélenku mahani aa u múse. ⁴¹ Usoi un pō n tī un ilū pō n cōnse re a ne rinā tise u sarumpō, aa mese i cōní aá ne tinā tē meté u sarumpō. ⁴² Uye un linyine pō n we, a u he, úye un kō re u yé linyine pō lō, a u lonse.

Ani nōpinélaaro n la

(Luki 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nō kō te pi maa re: A upósáne n la aa upóláaro ipuri n yulu. ⁴⁴ Amá nē ne nō maa re: Ani nōpinélaaro n la, ani ye pepee nō n wéekuselē kecáá keyóme yáasi. ⁴⁵ Nōn lē n wai, nō pee mesei Nōunésáa Uléecaa ye keyómecaa-pō ní we sipipi lē. U ye tisele itunje ii písoi sōne ne pikópe leeri, uu kō tisele ikónē ii cuuní ai pepee u m pakarelē ne pepee ápi u m pakarelē yoriye. ⁴⁶ Asei kecáá, in te pepee nō ní la ηmane kaní la, ihéé iye kani pee mé te Uléecaa uké nō pa? Pilampooyó ηmaa ricuruu pō ne ye kō limecō wale. ⁴⁷ In te nōpinémáreco ηmane kaní ye yáasi, yo kani pee wa lisáηa? Pepee ápi Uléecaa m pakarelē ticuruu ye kō limecō wale. ⁴⁸ Ani n nyarí ne kēto-pō yare ke Nōunésáa ye keléecaa-pō ní we uu ní nyarí ne kēto-pō mecō.

6

Lē kapi ye piwekós linyine n he kecáá icélaa

¹ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani nōmenécire tī, áni kape ye lē kaí ne n sá re noké Uléecaa nnya wa písoi inipee-i wa re piké nō yé piké pakare nnya. Insá lē, Nōunésáa ye keyómecaa-pō ní we úu ihéé lka nō pane. ² Lē nnya pōn úwekós linyine n he, kape kuloo pi paké riyóó yare ke kecáá kecáá mewai pikó api ye ayómeyáhaalee-i ne icée kecáá n wai re písoi piké pi pakare mecō. Asei kecáá, pi piihéé piyós masile lē! ³ Amá pōn ye linyine úwekós n he, kupónípe mii áku kape lē ke kuluke-luke aku n wa ceri. ⁴ A ye riséé ne he. Upósáa Uléecaa ye mepówai kaá ne riséé n wai n nyáni yé pee pō héele.

Piyómeyáhaa kecáá icélaa

(Luki 11:2-4)

⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔn ye keyóme n yáasi, áni kape ye kecáa kecáa mewai pikó meco n wai. Pi ye n lale piké ayóme yáhaalee-i ne sicépe ne-i n nyenu pin ne keyóme yáasi re písoi piké pi yé nnya. Asei ye nyε kam nni nó símisi re pi piihéé piyóó masile. ⁶ Amá pón ye n la paké keyóme yáasi, a ye kupólee ló aa hãnesi aa peε Upósáa Uléécaá ke úka úu n nyáni yáasi. Upósáa Uléécaá yeε n nyáni lē kaá ne riséé n wai yé ipóhéé pó pa.

⁷ Nɔn ye keyóme n yáasi, áni kape ye méwoo kusíménaapí n wai yare pepeε ápi Uléécaá n nyu meco. Pi ye m músu re pin lē meyá n símaankeε, Uléécaá yé ne pi kó. ⁸ Ani kape pimεco n wai. Nónunésáa Uléécaá ye lē kai nó m pi se nyule ani ye kelene li u welu. ⁹ Lē kai m pi se re noké ye keyóme n yáasi ye nni:

Urósáa, póo keyóme caa-pó ní we,

¹⁰ Písoi piké céri re tipónyiri ye kóólelenle, Ipóyóopi iké kam,

Mepóla meké ketē kecáa wa yare keyóme caa-pó.

¹¹ A ye nṗá keweesi kéye iluke ró he,

¹² A arókópe ró sárei yare ke tóo ye kɔ picɔ n sárei pin akópe ró n wa meco.

¹³ Kape týεεε toké pipeikεε kémeε loó.

Amá a kuníri anipe-i ró lese.

Li we re póo iyóopi ne ínane ne

nímule te nṗá piyei-pó.

Amí.

¹⁴ Nɔn ye picɔ akópe kapi nó n wa pi n sárei, Nónunésáa yeε keyóme caa-pó ní we yé kɔ nóanékó nó sárei. ¹⁵ Amá nɔnsá ye picɔ akópe pi n sárei, Nónunésáa páa yé kɔ nóanékó nó sárei.

Anópahaa kecáa icélaa

¹⁶ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔn ye anóo m pahaalē, áni kape ye kecáa kecáa mewai pikó meco kéyu n caailē. Pi ye kéyu n cónhenele ne písoi piké céri re anóo kapi pahaalē. Asei kam nni nó símisi re pi piihéé lē piyóó masile. ¹⁷ Amá pón ye anóo m pahaalē, a ye lihí aa ríyu tulaali fóm. ¹⁸ Písoi ápi kape ne n céri re anóo kaa pahaalē nnya. Upósáa Uléécaá ke úka úu n nyáni ñmane yeε nyáni lē kaá ne riséé n wai. Uyεε yé peε ipóhéé pó pa.

Keyóme caa memá

(Luki 12:33-34)

¹⁹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kape n wéési noké ketē nté memá yé noké curii. Apapi ne ncámé yéε nté me caaile, piyaa póo ihánaa foru api me yáái.

²⁰ Amá keyóme caa-pó kai ne sá re noké memá yé noké curii. Apapi ne ncámé nn ye kei fe nké me caai, piyaa ápi yé kɔ fe piké ihánaa fori piké me yáái. ²¹ Li we re kei ke mepómá ame ní we ke kepómúnjé aké wepó.

Metél kenyárú

(Luki 11:33-36)

²² Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Inípeε yeε ipiñε kefiráa. Ipónípeε in n nyamí, i ye ipiñε nnéi n kpáiiilenle. ²³ Amá ipónípeε in m pólú, ipópiñε nnéi yeε ye kuñmaha-i n we. Lē nnya, in te metéi mē kaa m má ye pansεle kuñmaha, a yé te kuñmaha piima-i kaá we.

Uléécaá ne siwó kecáa icélaa

(Luki 16:13)

²⁴ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Uka úu yé fe uké kumúnjé kuse kémeε piyóosa pité n tikilē. Mṗá líké íye wa, u yé use ipuri yé uu uco ikó n la, née u yé use ne

kutu n cōlē úu ye p̄ee ucō n waiselē. Ani yé fe nōké kumúnjé kuse kémee Uléecaa ne siwóó n tikilē.

*Ani ne Uléecaa n tále
(Luki 12:22-31)*

²⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Lē nnya kam nó maa re áni kape lē kani yé n li ne lē kani yé ní ntí nōké ne nfáa m má ne ilū kani yé nōinēpiñe n yárii nfasimé wa. Nfáa nn iluke fee, néē ipiñe yeē ilū fe? ²⁶ Ani sinúipi ripaí nké. Ási ye lukesi, ási ye kpasi, ási ye líka risíme súū. Amá Nōunésáa yeē keyómecaa-pō ní we ye si kpíniile! Yare nō ñmaa áni p̄ee ríyu má lin sinúipi sē fee? ²⁷ Nó úye yeē yé fe uu nfasimé wai uu há ne unfaa aḡmē m̄pá nkárip̄i kpáse?

²⁸ Yo nnya kani p̄ee nkpáni ilū kani yé nōinēpiñe n yárii nfasimé wai? Ani meyúti mee ye sicare-i n feles̄i ripaí nké! Ame p̄ikei p̄ika wai, áme kō ilū íka nyelaankeē. ²⁹ Amá ké nó s̄imisi re m̄pá ne lē, Uyó̄opi píima Salomōo ricuruu ne ummule mmú nnéí, úu p̄ee ilū inyine má yeē ní nyam̄ ai mefele menyine tulu.

³⁰ Nó pisoḡ mpí nfatene řn piye. In te Uléecaa ye meyúti mee neni kecare-i ní we pin kō kóso nna me ḡmaasine lē s̄onukuse, nó kecáá kúu yé p̄ee meníñe ripaí?

³¹ Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa nōké maa re: Yo kari yé li néē yo kari yé ní ntí néē yo kari yé tā. ³² Pepee ápi Uléecaa n nyu p̄ee lē likó mesére wéési. Amá Nōunésáa yeē keyómecaa-pō ní we ye nyule lē kai nó m pise. ³³ Uléecaa iyó̄opi kani yé mefoí wéési, ani kō lē kuu m pise n wai, u yé kō litó̄rōo nní nnéí mpuri piheē nó rikpá. ³⁴ Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa re íye kai yé kóso n we. Li we re m̄pá keyáa keye ne kenkó ye mu.

7

*Ai we re tōké ye picō akópe m palē
(Luki 6:37-38, 41-42)*

¹ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani kape ye picō ne túhaane, Uléecaa úu kape ne nō n túhaane nnya. ² Lē kani ye picō akópe ní pa mecō ke Uléecaa uu akópe nó pane. Kemúnjé kē kani ye ne picō ní musí kapi kō ne nō músune. ³ Yo nnya kaa keyúipi keē upó̄cō menipeē-i ní we nyáni, áa p̄ee kenawelēpi keē mepókó-i ní we nyáni? ⁴ Iye kaa yé fe aa ucō maa re: A nyere ké keyúipi mepónipeē-i lese, kenawelēpi ken kō peé ne mepókó kémee we? ⁵ A tíye pō kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawelēpi keē mepónipeē-i ní we kaa yé mefoí lese aa p̄ee řsone n nyáni áa ne keyúipi keē ucō menipeē-i ní we lese.

⁶ Ani kape ye Uléecaa likó sipōpi pa re siké li. Insá lē, si yé ne nó panse asi nó kēheni. Ani kape ye kō nōinékólé kecire áfōñ keyu-i risá. Insá lē, a yé i teleise ii caai.

*Piwei ne piyóó
(Luki 11:9-13)*

⁷ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani ye Uléecaa we, u yé nó he. Ani ye ukemee piwélaa ha, u yé tíyese ani yénu. Aní ye ihánaa u rikómkóm, u yé nó hánne.

⁸ Uye un u n we, u ye u hele. Uye un ukemee linyine n wéési, u ye li yenle. Uye un kō ihánaa u rinkómkóm, u ye u hánnele. ⁹ Nó úye kep̄ipi keē yé iluke u we, uu p̄ee ripare kp̄isi uu ke he? ¹⁰ Néē nó úye kep̄ipi keē yé nkp̄intómé u we, uu p̄ee iwáa kp̄isi uu ke he? ¹¹ Mpá nó pikpáaree mp̄i nní, nō ye fele ani nōsinēpipi lisōne he. Nōunésáa yeē keyómecaa-pō ní we yeē yé p̄ee meníñe pepee lisōne u m pise piheē riyáa?

¹² Lē nnéi kani ní la re písoi piké ye nó wa, ani ye limeco pi wa. Lē ke isé ne antepuye api pise re noké ye wa.

Tinonoo tee m mókú-mókúlē
(Luki 13:24)

¹³ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani ne rinonoo tee m mókú-mókúlē lompo. Tinonoo pére-péré ne ncee mee n laanu pelele ye nkpo-mē simpole. Písoi kulúí pee ye ne kei lompo. ¹⁴ Amá rinonoo tee ye ne nfáa-mē ní ha ye mókú-mókúlē. Lincee pó ne kò nkpráni mese wéké-wéké. Písoi pee ye n n yé ápi kulúí we.

Antepuye noome kecáá icélaa
(Luki 6:43-44)

¹⁵ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani nómenécire tí ne antepuye noome. Pi ye rikpárále apí n nyíselē te pi asánpipi le, némpákane pi pisifa-i ákre kpáree le. ¹⁶ Pimewai kani yéé ne pi ceri yare kapi ye aléepipi ne akuléé ní céri meco. Api ye areesee sinípeleépi kecáá tó. Api ye kò afiiki ahíhíhí kecáá tó. ¹⁷ Kuléé sone kpee ye apipi sone mari, kuléé kópe pòo apipi kópe maru. ¹⁸ Limeco ke kuléé sone áku ye fe kuké apipi kópe mari, kukópe páa ye kò fe kuké apipi sone mari. ¹⁹ Pi ye kuléé kpee áku apipi sone m máru rikéle api nna-i ku sápo. ²⁰ Limeco kani yéé antepuye noome mewai ne pi ceri.

Pipiretiki yiktyiki kecáá icélaa
(Luki 13:25-27)

²¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ai pē nnéi pee né n sélei re Upíima, Upíima pee Uléécaa iyóopi kémee lonine, amá pepee Unésáa yee keyómecaa-pò ní we mela n wai nmane pee Uléécaa iyóopi kémee lonine. ²² Meyá né ha keyáa kē ke Uléécaa uu písoi n túhaanene né maa re: Upíima, Upíima, áí tóo ripónyíri ne Uléécaa nsímé písoi símisi ari aníri lakasente ari kò tipónyíri ne mewaisanja kulúí wapisii? ²³ Kei kam yé pee pi símisi n̄sone re: Am pikai nó nyu! Nó pikópekòo mpí. Ani kenékúrí nté rinyòsò!

Slyò sité sinyine kecáá nsímé
(Luki 6:47-49)

²⁴ Yeesu uu pee ntóròo pi maa re: Uye un nsímé mmú nnéi kutu rincò un kò n tintiki, u we yare usohòo yee kepare kecáá ukeyò m m̄s. ²⁵ Ikóné ii cuuni, ikóí ii yipu, kuyò píima kunyine aku kényò ke-i pépu, áí nkpráni líka ke wa, kake kepare kecáá m mómáalē nnya. ²⁶ Nkó yee nsímé mmú nnéi kutu rin̄cò, úu ye pee n titiki ye we yare uníri yee nnyene kecáá ukeyò méwoo m m̄s. ²⁷ Ikóné ii cuuni ikóí ii yipu, kuyò píima kunyine aku kényò ke-i pépu, ake lolu ake foru téké-téké.

Yeesu nnaŋe kuú ne n céési

²⁸ Ke Yeesu uu anòo nyē nnéi pimáa ní masí, umecélaa ame pee písoi riwúí meyá nnòo n yipaalē. ²⁹ Uyē úu céési yare isé picélaa meco. Amá Uléécaa nnaŋe ke uyē úu pee ne céési.

8

Yeesu ye uyó unyine poisē
(Mariki 1:40-45; Luki 5:12-16)

¹ Ke Yeesu uu riyópe rincépime memáá, asoiwúí píima anyine aa pee u n tikilē. ² Kei ke uyó unyine uu ukekúrí hápo uu wúla uu re: Upíima, pòn n la, pò né wole am funi. ³ Yeesu uu kunípe saapo uu u ca uu re: Ne lalē a péí. Mese ne mese, keyó ake ukekáá lelu uu funi. ⁴ Yeesu uu pee rinòo u he re: Kape wa unyine uké kò.

Amá a uyee Uléecaa inyóonse n wai leepo uké pó musi uké yé te po peí, aa pee limemáa inyóonse ke Moisi uu ne nó n tiye wai liké nípá úye nyíse re po peile.

Yeesu ye Róm usóoca kpéé unyine ukeikó paise
(Luki 7:1-10; Yohani 4:43-54)

⁵ Yeesu uu pee limemáa ncée kpísi uu Kaperinawum kuyu lompo. Róm usóoca kpéé unyine uu ukekúrí nyósópo uu ne u téní re uké u come. ⁶ U Yeesu maa re: Upíima, unékeikó ye kéyo-po ne kufón finupole lin ána u pahaalé, úu nkéhé ne kéyu mápo. ⁷ Yeesu uu u pese re: Ne kó, né ha u paise. ⁸ Kei ke usóoca kpéé uyé uu pee kó re: Am tu re póké kenéyo-i lompo, Upíima. Amá po kpére rinóo he, unékeikó ye lé peile. ⁹ Li we re né ticuruu ye pinéwéése mále nen pi pakarelé. Nen kó pisóoca má pee né m pakarelé. Nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye halé. Nen kó ucó m maa re uké kam, u ye kale. Nen kó unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale. ¹⁰ Ke Yeesu uu anóo nyé n kó, ai nnóo u yipu, uu pepe u n tikilé maa re: Asei kam nní nó símisi, ám Ísirayeli keteni-i ricuruu úka kémee nfatene píima mmú ncó yenaalé. ¹¹ Ne la ké nó símisi re pisi meyá yé ketunjeleeme ne ketunjelolé-mé leeme, pi ne píróóáyaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu api Uléecaa iyóopi-i tone api kesé iluke le. ¹² Amá pi yé pē kaí pē né n sá re piké Uléecaa iyóopi kémee ló ketahai kunmaha-mé fómpo api pee kei m pupukee pin iní takai.

¹³ Kei ke Yeesu uu pee usóoca kpéé uyé maa re: A n nje a kui. Mpófatene nnya, lé kaa m pise yé wa. Ukeikó uu mesei itunje ise iye-i pélu.

Yeesu ye pitóikó kulú paise
(Mariki 1:29-34; Luki 4:38-41)

¹⁴ Yeesu uu pee limemáa yisi uu Piyee keyo sí, uu kei uyé ulóhóni leepo un finu uipije in tolú. ¹⁵ Yeesu uu kunípe u ca, kupijetoi aku tene, unósi uu yisi uu ukecáa pái.

¹⁶ Kai nnyóo n wa, apí ne pinírhélaa kulú Yeesu leepo, uu rinóo aníri male, aa wuru aa pikemeé lelu, uu kó pitóikó nnéi poisente. ¹⁷ Lé ke antepu Esayi uu pee mí ma ke mewai mé ame ritiki re: Tirónárei kuú yósi uu irótói kpísi uu cóni.

Yeesu pitiki kecáa icélaa
(Luki 9:57-62)

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime we, risoiwú ari u kálaapo. Kei kuu pee upipiretiki maa re u ne pē piké ritime rico-mé ha. ¹⁹ Kei ke isé ucélaa use uu ne u rikó uu u maa re: Ucélaa, nípá yei kaa sí né pó ritiki.

²⁰ Yeesu uu u pese re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má. Amá né Usoi Kepipi, ám tíka má kam yé ríyu n tampó ké wénte. ²¹ Kei ke upipiretiki use póo pee kó u maa re: Upíima, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pee kelene pó ritiki. ²² Yeesu uu u pese re: A né ritiki aa pikpókpo yá piké pipikpókpo kulaanke.

Yeesu ye meyo píima menyine riséése
(Mariki 4:35-41; Luki 8:22-25)

²³ Yeesu uu kúninói kémee lompo, upipiretiki api yisi api u leepo. ²⁴ Kapi n tósu, meyo píima menyine ame pipépe kápáa, míni ame kúninói yarii. Amá Yeesu póon pee lóni. ²⁵ Upipiretiki api ukekúrí nyósópo api u yóhse api re: Upíima a rón come, tó kpínine. ²⁶ Yeesu uu pee pi maa re: Yó nnya kani iwame wai? Nó pisióo mpi, nónnéfatene ún piye. Kei kuu pee yisi uu ne kuyó ne míni cési, ai pee séé léké-léke keu. ²⁷ Ai nípá úye nnóo yipu api pee pimécopécire n tee re: Usoi úye kecire ye nkó kaí ne kuyo ne míni ripéne lin u pakarelé?

Yeesu ye pintrihélaa pité pinyine paise
(Mariki 5:1-20; Luki 8:26-39)

²⁸ Ke Yeesu uu kupiyé ritime te-i n yisi uu Kataraa ketê-pò ritime rico tulu, pintrihélaa pité pinyine api akpíi kecòpe leeri api u leepò. Pisoì pè tikpákàrá kapi n wai nnya, úka úu ye pèe kaha uké ncée mmè titiki. ²⁹ Kapí ne Yeesu rinsáne, api pèé n cáái re: Uléécaá Kepipi, tó ne mpá ne rí-ye? Pò ka re pòké íwe ró wa Uléécaá itunje iyé-i kuú ne ró n túhaanene iké kelené tuu?

³⁰ Afòh anyine ye pèe kei kulúí wele an túkuri, áí meyá ne ketaa pi we. ³¹ Aníri aa Yeesu suúluse re: Pòn n la pòké pisoì mpí-i ró lákase, a tíye tóké ha áfòh nnyé nyee nté-pò nní kulúí ní we kèmmè lompò. ³² Yeesu uu a maa re: Ani n tósu! Aa pèe pisoì pité pè-i yisi aá ha áfòh nyé-i loni. Mese ne mese, áfòh nyé aa wuru aá ne rikúú cépi aá ha ne kupiyé-i kpúupò aa kpíni. ³³ Pèpèe pèe áfòh nyé m méé api itóó karií api kuyu síl api ha lé nnéí lé n wa ne lelee pintrihélaa pè n wa kèni. ³⁴ Kei ke kuyu pisoì nnéí api ripehépò api Yeesu leepò. Kapí u n yé, api u suúluse re uké piketeni-i le uké tómpò.

9

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Mariki 2:1-12; Luki 5:17-26)

¹ Yeesu uu pèe kúninòí loni uu kupiyé pitérj kpá, uu ukuyu pèe. ² Api pèe kékankáláká kenyine risánjáápòré wai apí ne u leepò. Kuu pinfatene n yé, uu kékankáláká kè maa re: A n kahari unépipi, ne apókòpe pò sáreile. ³ Kei ke isé picélaa pinyine api pèe pimécòpècìre tee re: Utisi nkó ye Uléécaá riyu kopule!
⁴ Yeesu uu pikemúnjé céru uu re: Yo nnya kani lé nòsínéfa-i simúnjé kòpe wai?
⁵ Anóó nnyé keté kecòpe, ríye tee fákú ne rico: Ke usoi uu yé kékankáláká ní maa re: Ne apókòpe pò sárei néé kuu yé ke ní maa re: A yisi a sòne? ⁶ Ne la nòké céri re né, Usoi Kepipi ye keté kecáá rínanje mále ké ne pisoì akòpe pi sárei. Kei kuu pèe kékankáláká kè maa re: A yisi a nyere, a ripòsánjáápòré pílesi aá kulu. ⁷ Utisi uu yisi uú kulu. ⁸ Ke pisoì kulúí pèe kei ní we api lé n yé, ai píri pi wai api pèe Uléécaá m pakarente re u sisoipipi rínanje píima mmè he nnya.

Yeesu ye Matiyee sée re uké u ritiki
(Mariki 2:13-17; Luki 5:27-32)

⁹ Yeesu uu kéyu-mè n tósu uu utisi unyine kapi ye n sée re Matiyee yenu un pilampooyóó kèkèi-i tú. Uu u maa re: A yisi a né ritiki. Matiyee uu yisi uu u tiki. ¹⁰ Yeesu uu pèe lé memáá síl uú ha Matiyee keyò-i n tú un iluke le. Pilampooyóó ne pikòpèkòó picò api hápò api kei u ne upipiretiki kekúrí tone. ¹¹ Ke Pifarisi api lé n yé, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nòsuncélaa ne pilampooyóó ne pikòpèkòó picò api kelò kese tú pin le? ¹² Yeesu uu kóm pin lé símisi uu re: Ai pisoì pèe isare n láarú nnya ke upòise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. ¹³ Ani ha Uléécaá nsímé mmú kuu ní ma aseí wéési ani kóm. U maa re: Né, Uléécaá ye nò písei re ani íwe n ténaane, ám nò písei re ani ye isee ne né nyòonse. Yeesu uu kò pímaá pi kpá re: Ai pèpèe pimécìre n nyáni re pi pisoì le pèe aseí n tikilè kam písei ka, amá pikòpèkòó nnya kam ka.

Yeesu ye anóópahaa nsímé wai
(Mariki 2:18-22; Luki 5:33-39)

¹⁴ Kei ke Yohani Uniwole pipiretiki api Yeesu kekúrí hápò api u píse re: Yo nnya ke tó ne Pifarisi ari anóó pahaankeé mesére, amá pò pipiretiki api ye pèe paasi? ¹⁵ Yeesu uu pèe pi pèse re: Nò músu re usoi yé písiònne anyá n wai uu

upisane séi api péé hapó api ne mpóocaaí n tú? Aai, mmē rín we. Li yé kam api kumúnjé kunyine-i unósikó uyē pikécəpe lese api ne tómpo. Péé uye-i kapi yé péé anóo paasi.

¹⁶ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Api ye kusánáá fale kepampi kpási apí ne risípíi kpure tánene. Insá lē, kusánáá fale kepampi yé kusánáá kpure nkú m pasalē aí cēéri, kupóle aku péé kufóí feriyē. ¹⁷ Uu kə kpá re: Úka úu ye píta pelé akónenurj kpure-i súú. Insá lē, píta yé kam api pelu, anúrj aa kpáfú api keteni-i lúlu, anúrj póo kə méwoo wai. Amá akónenurj fale kémee kapi ye píta fale súú, ai lē n we apí ha ne pelu.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kə unósi unyine paise
(Mariki 5:21-43; Luki 8:40-56)

¹⁸ Yeesu un lē we un ne Yohani Uniwole pipiretiki símisi, Pisuífi uyukóo unyine uú hapó uu ukeyu-i wúla uu re: Unékpére yee nfáani nní kpuwó aí kahane n náñai. Amá a kam a ha anípe ukecáá rilaa. U yé nfáa wa. ¹⁹ Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api u tiki.

²⁰ Unósi unyine yee ménye n foho háí injmē kefi ne ité, uú ne Yeesu kə, uu uilú titime kepíre-mē ca. ²¹ Ai méwoo kuu lē tica. U ukefa-i maa re: Nen péé nmaa uilú kerí n fe am ca, ne yee péé péí. ²² Yeesu uu péé kepíre-mē pansəpə uu u yenu uu u maa re: A n kahari unékpére, mpófatenə ye pó péisele. Unósi uyē uu kei nní pélu.

²³ Kə Yeesu utú ha úyukóo uyē keyó n tuipə, pisunsímaa péé pimécire n cápine piké nkpə wa ne risoiwú ne iwóo líkí-líkí kuu léepə kénye meyiye. ²⁴ Uu pi maa re: Ani nté léepə. Kekpérepí nké áke kpu, kə lonile. Kuu lē ní ma, api u sennyi. ²⁵ Kapi písoi ketahai-mē n lésepə, Yeesu uu péé kulee lompo. Uu kekpérepí kunípe tini, ake yisi ake nyere. ²⁶ Nsímé nn kei keté kē nnéi kóónú nn tánene.

Yeesu ye pinyíye pité paise

²⁷ Kə Yeesu uu kei n yisi un tósu, pinyíye pité pinyine api u n tikilē pin cáái re: A irówe yē, Tafti Kepipi.

²⁸ Kuu kénye n tu, pinyíye pē api ukekúrí hapó. Kei kuu péé pi pise re: Nə ne kefa tene re né fe am lē kaní ní la waii? Api u pese re: Eee Úpiima, pó fe. ²⁹ Kei kə Yeesu uu péé piinipee rica uu re: Uléécaa uké lē kaní ne nní kefa n tene nó wa. ³⁰ Kuu lē ní ma, piinipee ii wúkule apí n nyáni. Uu péé pi kúrúrusə re: Ani nóménécire tí rísone, aní kape tíye unyine uké lē kó. ³¹ Amá kapi yé kei nní n léepə, api piketé kē nnéi ne Yeesu nsímé kóónú apí ríyu u waise.

Yeesu ye usoi yee uu ye n stmisi paise

³² Pinyíye pē póon nní fáaupələ, pinyine apí ne unírihélaa unyine yee úu ye nsímé n fe Yeesu léepə. ³³ Kə Yeesu uu yé kuníri kpē n lákasepə, utisi uyē uu nsímé kápáa. Ai riwúú te-i nípa úye nnóo yipu, api péé re: Ari píkaí Isirayéeli keteni-i mēwai mmé meco yenaalé! ³⁴ Amá Pifarisi póo re: Kunírílá wéése kpée rínanje u he un ne aníri lakase!

Yeesu ye písoi péé n cápínelé twe tē

³⁵ Yeesu ye péé ayu ne siyupi nnéi kóónúlenle un kei Pisuífi ayomeyáhaalee kémee céési un kə Uléécaa iyəopi Nsímé Kecire písoi yóólē un kə itói ncəpuri ne ncóñ ncəpuri mee písoi n pəkési pəisente. ³⁶ Uu asoiwúú yénu an pəonelē lin a feriyelē, an méwoo tóórinkee yarə isán yee íi use m má, ai íwe u wai. ³⁷ Uu péé upipiretiki maa re: Kεcare kee kúkpa n tu ye laanule pelele, amá pepəe yé ke ní kpasi apí péé kulúí we. ³⁸ Lē nnya, ani Úpiima pise re uké pikeikó péé yé ní kpasi pame.

10

*Pitume kefi ne pité ke Yeesu uu n wée
(Mariki 3:13-19; Luki 6:12-16)*

¹ Yeesu uu pɛɛ upiretiki kefi ne pité séi uu rínanɛ pi he piké ye ne aníri lakase api ye kɔ ne itóí ncɔpuri ne ncónɛ ncɔpuri mee písoi m pɛkesi pɔisente. ² Pitume kefi ne pité pɛ anyiri ye nnyé: Ufoi yee Simɔɔ kapi rinyiri n he re Piyee ne uuwá Antiree, ne Yakupu ne uuwá Yohani. Pɛ keté ye Sepetee piɛmánɛ le, ³ ne Filipu ne Patelemii ne Tomaa ne ulampooyɔs Matiyee ne Alifee uɛmánɛ Yakupu ne Tatee, ⁴ ne Simɔɔ yee pɛɛ ukuyu pimúlɛ kecáá n tɔpu ne Yutasi Isikariyɔti yee Yeesu n tɪ uu piláarɔ anipe-i wai.

*Pikei ke Yeesu uu ne písoi pɛ n tum
(Mariki 6:7-13; Luki 9:1-6)*

⁵ Písoi kefi ne pité pɛ ke Yeesu uu ne pikei tū uu pi céési re: Ani silɔ se-i ke mpuri sane pikó api n we n kaase. Ani kape Samarii pikó ayu kémeɛ ha. ⁶ Amá Isirayeli pikó pɛɛ n we yare isáɛ yee m pɔ kémeɛ kani yé ha. ⁷ Ani icée kémeɛ pi n símisi re: Uléécáa iyɔɔpi ye nyahaimɛle. ⁸ Ani pitóikɔ m pɔisente, ani pikpɔkɔ yukusente, ani tíyese piyɔ́ piké pansɛ písoi pɛɛ ápi mékperinkpe m má, ani aníri lakase. Faalaa kani yé, faalaa ke nóɔ yé kɔ picɔ he. ⁹ Ani kape nkɔpáni wura née nwóóweni née mɛwóópipi kpísi nɔké awóóloɔ-i wa nɔké ne ripéne. ¹⁰ Ani kape kulɔ kpísi nɔké ne ncée ritiki, ani kape kɔ ketúkanka keɛ kpísi. Ani kape kɔ anéeri née kuséle rimúlú. Li we re ukeikó yee ye upikei piluke li.

¹¹ Mpá kuyu maa-i née keyupi-i kani lompo, ani ye uyee yé n ɛmurei uu nó yósu wéési. Un n ɛmurei un nó n yosí, ani ukeméɛ tone áí ha ne nókenétóńyɛaa tulu. ¹² Nɔn ye kényɔ kénye-i n lompo, ani ye kepikó yáási re: Liké nó n ninjú! ¹³ Kényɔ kɛ pikó pin nó n yosí, nkíɛɛniɛ kani ne pi n la nké pikecáá n we. Amá pinsá nó n yosí, nkíɛɛniɛ kani ne pi n la nké nókenémɛɛ pɛpɛ. ¹⁴ Pin kényɔ kenyine-i née kuyu kunyine-i n ye re ápi nó yósune née ápi kɔ nónnésímé kutu cɔne, ani kényɔ ke-i née kuyu kpe-i léepɔ ani nónanéna nkoɛ pɛí ani pikuwéé-mɛ yaapɔ. ¹⁵ Asei kam nní nó símisi re keyáa kɛ ke Uléécáa uu n sónti uké ne písoi n túhaane, Sotɔm ne Komɔɔri pikó ke Uléécáa uu nna n ɛmaasi iwe yé ne kuyu kpɛ ikó kutasi wa.

*Lɛ kapt masi kepiɛ písoi n wéékusene
(Mariki 13:9-13; Luki 21:12-17)*

¹⁶ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani rísɔne kɔ te, kam nní nó n tum, ani isáɛ yee ákpe kecɔpe n we mɛcɔ n sóne. Lɛ nnya, ani mesɔhɔ m má yare iwáa, ani álólá mɛcɔ kényu m purú. ¹⁷ Ani nómenécíre ne písoi tɪ. Li ye kam api ye nó tini api ne situhaane-i sí, api ye kɔ piayomeyáhaalee-i iséí nó súúkeɛ. ¹⁸ Pi ye kam api ye né nnya piyukɔs ne piyɔɔpi kémeɛ nó séi re nɔké kɔ pɛ keyu-i ne mpuri sane pikó keyu-i inétansei li nnya. ¹⁹ Pin ye ketahai nó n sée, iwame fi kape ye nó wa re n-ye kani yé ha símisi née iye kani yé ha n símisi. Liitɔɛ in n tu, Uléécáa yé nɛmaa-maa nó he aní male. ²⁰ Ái nókenémɛɛ kɛn léerine. Amá Nónúsáa Uléécáa Nfaasɔne yee nókenémɛɛ símisine. ²¹ Usoi yé umáreɔ kpísi uu pa re piké kpu. Usoi uu kɔ ukepípi kpísi uu ne limɛcɔ wai. Siwá asi písáa ne píni kecáá nyere asi pi kpísi así pa re piké kpu. ²² Písoi nnéí ye kam api né nnya nóńépyri yulu. Amá nkó yee rinkáhá-káhá ne kɛtɔ-pɔ, Uléécáa yé uriyu lɔ. ²³ In kuyu kúye-i nó n wéékuselɛ, ani wuri ani kuɔ tɛɛ. Asei kam nó símisi re áni Isirayeli ayu kóónúne nɔké tánɛne Usoi Kepípi keké kelene kam.

²⁴ Upeikee úka úu uucélaa fe. Límeco, ukeikó úka úu ukeisaa fe. ²⁵ Li nyam te upeikee uké ucélaa ketule tu. Li nyam te ukeikó uké ukeisaa ketule tu. Née nónúyosaa, né kápi piséi tíye re Pelisepule, wóo pee nǎ pinéyókó?

Uyē kai m pise re usoi uké n wuru
(Luki 12:2-7)

²⁶ Yeusu uu kǎ pimáa pi kpá re: Ani kape písoi n wuru. Lē nnéi lēe m pékaalē ne lē nnéi kē úka úu n nyu yé kam ai metéi kēmeē léeri nǎpá úye uu li yenu uu kǎ li ceru. ²⁷ Mmē kam nní kuṃmaha-i nǎ símisi, ani ha metéi kēmeē n tiyóó. Ani ha kǎ mmē kam nní kutu-i nǎ rinwéi-wéi, kecáca-i nyere ani yóó nǎpá úye uké kǎ. ²⁸ Ani kape pēpē ye usoi n kpu ápi ye pēpē fe piké ukumíri kpu n wuru. Amá Uléécaā kani yé meníṃe n wuru re u ye fele uu usoi kopu uu kǎ u ne ukumíri kpísi uu nna teneciré kēmeē waiṃo nnya. ²⁹ Nté pi ye sinúipi yuke-yuke sité yáa aí ne kétanká kumúnjé sá, née yo? Mpá ne lē, kēka áke ye méwoo kpu kái Nónúésáa Uléécaā mela. ³⁰ Ticuruu Uléécaā ye nórínéyu kecáa nnyúpi keenle un n-nnéi nyu. ³¹ Lē nnya, iwame íi kape ye nǎ wa. Nǎ Uléécaā inipēe-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

Yeusu meýóó ne umeyule kecáa nsmé
(Luki 12:8-9)

³² Yeusu uu kǎ kpá re: Uye un písoi kecǎpe n ṃmurei re u unékó le, né né kǎ Unésáa yee keyómecaa-pǎ n we keyu-i ṃmurei re née u te. ³³ Amá úye un kǎ písoi kecǎpe n kesi re úu unékó, né né kǎ Unésáa yee keyómecaa-pǎ n we keyu-i kési re am u nyu.

Yeusu úu ne nkṭṃṃṃe písoi ka, amá atǎpi kuú ne písoi ka
(Luki 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yeusu uu kǎ kpá re: Ani kape m músu re rínṃṃe kam ne ketē kecáa ka. Ai nkǎpáni rínṃṃe, amá atǎpi kam ne ka. ³⁵ Ne kale kē ṃṃmáne ne usáa cénṃse, am kǎ ukpére ne úni ne ufósi ne unyáani cénṃse. ³⁶ Usói keyǎ cire pikó ṃmaa pee iláarǎ u waine.

³⁷ Usói nkó yee usáa née úni n la ai tǎsu lē kuu né n la úu ne sá re uké unépiretiki. Nkó yee kǎ uuṃmáne née uu kpére n la ai tǎsu lē kuu né n la úu ne sá re uké unépiretiki. ³⁸ Nkó yee úu n ṃmurei re uké menéca ukunapéékǎo ríya * uké pee né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki. ³⁹ Nkó yee n la uké unfaa m múlilē, yé kam uu ne n fómni. Amá nkó yee né nnya unfaa n fóm, yé kam uu n yenu.

Ihéé kecáa icélaa
(Mariki 9:41)

⁴⁰ Yeusu uu kǎ pimáa pi kpá re: Nkó yee nǎ n yǎsí, ye kǎ né yǎsile. Nkó yee né n yǎsí, ye kǎ uyeē né n tumme yǎsile. ⁴¹ Uye un antepu unyine n yǎsí re antepu lo nnya kuu u yǎsí, Uléécaā yé ihéé kuu yé antepu nǎ pa icǎ u hééle. Nkó yee kǎ uyeē aseí ne Uléécaā pikei n wai n yǎsí re aseí uté lo nnya kuu u yǎsí, Uléécaā yé ihéé kuu yé aseí ute nǎ pa u hééle. ⁴² Asei kam nǎ símisi re nkó yee písoi mpí kē úka úu nní n waiselē kecǎpe unyine mǎni rírwuhúse re pi pinépiretiki le nnya, Uléécaā yé liihéé u pa.

11

Yohani Uniwole pitume
(Luki 7:18-35)

* **10:38** Kunapéékǎo piya: aseí re íwe piluke Yeusu méca

¹ Ke Yeosu uu upipiretiki kefi ne pité pē uicélaa pípa m masí, uu kei yisi uú ha keté kē ayu kémee n céesi un kó Nléécaasimé yóólē. ² Yohani Uniwole ye pee likumúnjé kpe-i kukpaniilee-i wepòle. Uu Kirisi pikei kuu n wai nkó kóm, uu pee upipiretiki yukuse uu ukemee tum ³ te piké ha u pise re uyee usoi uyé kapi mekee-me n tee re u sónti néee unyine ucó ye kepire wemee? ⁴ Kei ke Yeosu uu pee pi pése re: Ani ha lé kani n kómei non kó nyáni Yohani símisi, ⁵ lelee re pinyiye ye nyánile, síkankáláká sin sòne, piyó pin wole pin funi, pitusuú pin kóméi, pikpòkpò pin yisikee, píwèkòó pin kó Nsimé Kεcire ke písoi api pi n yóólē kóméi. ⁶ Uye unsá né nnya n loó, liute ye únarekome le.

⁷ Ke Yeosu uu lé pisimé pi m masí api tómpò, uu pee Yohani kecáá nsimé písoi pee n cápínélē n símisi, uu re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kekpápi ke kuyó aku n fikiisee? ⁸ Usoi yee melape kecire n lapaalē yee kei we, néee yo? Amá piyóopi akpáná-i ke pepée melape kecire m má apí we. ⁹ Yare yo kecire njmaa kani mpíi piyéne ha? Antepu unyine néee yo? Amá aseí kecáá uyé kani nní n yé ne antepu fele. ¹⁰ Ukecáá kai wólaalē te: Unétume ye nkó kam n tumme uké ne kekpeé pò wa uké mpócee nyóonse. ¹¹ Asei kam nní nó símisi re kaí ne n weme, ápi unyine maraalē yee Yohani Uniwole n fe. Mpá ne lé, pepée Uléécaá iyóopi kémee n we kecòpe, uyee n fíflē ye u fele. ¹² Kaí ne kumúnjé kpe-i ke Yohani uu Uléécaá Nsimé n yóólē n kpiime aí ne kumúnjé nkú-i tuiiri, písoi ye Uléécaá iyóopi nnya tópule pin náasi piké i yé, pináñe-nañe pee ye i yé. ¹³ Antepuye nnéí ne isé ye Uléécaá iyóopi nsimé símaarile aí weri aí ne Yohani ikametuñe tulu. ¹⁴ In te nò mesei la nóké nnésimé kó, Yohani yee Elii uyé kapi pee n tee re u weme. ¹⁵ Uye un ukómee uu kóm!

¹⁶ Uu kó pimáa pi kpá re: Yo kam yé fe ké ne nfáani písoi múñeisee? Pi nkpáni yare siwá see kéyaála-i n tú si ne sisicó sin ne ipupeí séleine, asi ye re: ¹⁷ Tò asú nó símisile re ani yesi, ani yúlu, ari sikpòyome yom, áni té. ¹⁸ Mesei ke Yohani uú ka, úu ye iluke li, úu ye píta n ntí, ani re aníri kuu héesi. ¹⁹ Usoi Kepipi pòó weri ken le ken níru, ani kó re: Piluke ne píta níre njmane nkó mee uyé we. U kó pilampooyóó ne pikópèkòó usane le. Amá li pee umewai kémee nyíseleñle re Uléécaá mewéésesoho ye me.

Ayu nyee áa Yeosu nsimé n njmurei

(Luki 10:13-15)

²⁰ Lē memáá, Yeosu uu pee ayu nyee-i kuu mewaisanja meýā n wapisi pikó picé kápáá kápi ne mefine n conse nnya. U ne pi cési re: ²¹ Nó Korasin pikó, iwe kani topori. Nó Petisayita pikó, iwe kani topori! Likumúnjé re mewaisanja kapi nókenémee n wapisi men pee Tiiri ne Sitòó kémee n wa, ai nní n we pin piakópe kepire rito api áforónti taní api pimεcire nfúrò kóikee liké nyíse re pi conse. ²² Lē nnya kam nó símisi re Tiiri ne Sitòó pikó iwe yé ha ketúhaaneyaa ké ne nóinékó kutási wa. ²³ Nté nó Kaperinawum pikó, nò músu re keléécaá-mē kaní taalé? Ai nkpáni lé. Amá kukúláyu-i ke Uléécaá uu keté-mē nó láupòle. Ai líka nnya, pin pee mewaisanja mmé kapi nní nókenémee n wapisi mecò Sotóm kémee n wapisi, li yé pee nní n we kuyu kpé kun ne we. ²⁴ Lē nnya kam nó símisi re kéyáa ké ke Uléécaá uú ne písoi n túhaanene, Sotóm pikó iwe íi nóinékó ne kutási wa.

Yeesu ye re písoi piké ukemee piwénte hapo

(Luki 10:21-22)

²⁵ Yeosu uu pee likumúnjé kpe-i maa re: Sáa, keté ne keyóme Upiima, ne pò pakare re pò tíyese siwá sínsápi asi nsimé mmē kaa pisóhòó ne pinyuwe m pesi aseí kom. ²⁶ Pòó la re liké lé wa kai kó mesei lé wa, Sáa.

²⁷ Yeesu uu kɔ limemáá pi maa re: Unésáa ye nǐpá yo nnéí né pale. Uka uco úu né, Ukepipi nyu Unésáa memáá. Uka uco úu kɔ Unésáa nyu insá né Ukepipi ne pē kam n tǐyese api u ceru. ²⁸ Nó mpí nnéí nóó nní ncɔni mule-mule ne n nákaanke lin nó pelaalē, ani kenéméé kam ké nó topilē ani wénte. ²⁹ Am la ké nó n nyikilē lin nó pelaalē. Ani ncɔni kam ne nó n la ηmurei ani cɔni, ani tǐye ké nó n céési. Nó ppe yé kani yé n wénte. Ne kefa láarúle. Menékó áme kɔ pólú. ³⁰ Ncɔni mmē kam nní ne nó n la re ani cɔ ye fákúle, n nkpáni mulú.

12

Yeesu ye kewénte yaa ute

(Mariki 2:23-28; Luki 6:1-5)

¹ Lē memáá, Yeesu uu ppe kewénte yaa ketúnjé imuí inyine kecare kémee n tikilē un tósu. Nkú nn upipiretiki wai, api ppe iwéhe kpéeni api mepipi takai. ² Ke Pifarisi api lē n yé, api Yeesu maa re: A ripáí ke pipópiretiki api n wai lē ke isé ii n maa re písoi ápi kape ye kewénte yaa ketúnjé wa. ³ Kei ke Yeesu uu ppe pi pese re: Lē nnya, áni lē ke Tafiti uu kumúnjé kpe-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ Uléécaá keyo-i kuu lompo uu akpónó kapi Uléécaá n yekei kpísi u ne upikó api le, ái kɔ ppe re piunyine ye ncée má uké a li. Pppee ye Uléécaá inyóonse n wa ηmane ppe ncée má piké a li. ⁵ Néé áni isé atelé kémee kéé te ppe ye Uléécaá inyóonse n wa ye Uléécaá keyo-i pikei wailé ái ne kewénte yaa péne? Lē nnya akópe kapi lē waa? ⁶ Amá ké nó símisi re uyee nté nní n we ye Uléécaá keyo fele. ⁷ Non ppe Uléécaá ritelé kémee iwóí nnyí aseí meykíkyiki n kɔ te Uléécaá ye maa re: Né, Uléécaá ye nó písei re ani íwe n ténaane, ám nó písei re ani ye isee ne né nyóonse, áni yéé ppe nkó yee úu líka n caai akópe pa. ⁸ Lē nnya ke né, Usoi Kepipi am kewénte yaa ute.

Utisi uyee kunípe kópe m má

(Mariki 3:1-6; Luki 6:6-11)

⁹ Yeesu uu kei yisi uu tómpɔ uú ha pikuyomeyáhaalee loni. ¹⁰ Utisi unyine ye ppe kei wele un kunípe kópe má. Pppee kei n we api ppe kewááná n wéési piké ne Yeesu tí. Api Yeesu píse re: Ncée ye we re piké kewénte yaa ketúnjé usoi poisée? ¹¹ Uu pi pese re: Nó úye un nkpéni isánj ise m má ii kewénte yaa ketúnjé kuhóre címé-címé kunyine-i lóipɔ, úu yé ha kei i leseé? ¹² Kesoi pipi ye kɔ ppe isánj fele ái nkáripí. Lē nnya, irósé ye ncée hale re piké ye kewénte yaa ketúnjé usoi lisone wa. ¹³ Yeesu uu ppe utisi uyē maa re: A kupónípe ritunáme. Uu ku tunápɔ aku pélu aku kucɔ mecɔ sɔnesi. ¹⁴ Kai lē n wa, Pifarisi api ppe léepɔ apí ha símaane piké yé te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Ukeikó ke Uléécaá uu n wéé

¹⁵ Ke Yeesu uu n kɔ te pi la piké u kpu, uu kei yisi uu nyósó. Písoi kulúí api yisi api u tiki, uu pitóikó nnéí póisente. ¹⁶ Amá uu ppe pi símisi nísone uu kúrúrise re ápi kape tǐye unyine uké kɔ te lē kuu wa. ¹⁷ Lē ke antepu Esayi uu uritelé kémee m má líké ne n wa nnya. U ppe re:

¹⁸ Unékeikó lala ye nkó. Uyē kam wéé.

Am kusa u la.

Né Nnéfáasone ukemee wa uké ne sitē nnéí isoipuri aseí kam ne i n weme riyóó.

¹⁹ U ne úka ápi líka kecáá kénjene, úu yé kɔ senkee.

Api yé unné icée-i n kómei.

²⁰ Uu yé kekápí kee pikónóó m máálē sei.

Uu yé kó kéfíráa kée pinyúm-nyúm mǎ masí kpu.
Lé kuu yé n wai áí weri áí ne tulu
kumúnjé kpe-i ké aseí aa yé nǐpá yo n feriyé.

²¹ Sité nnéí isoipuri ii péé ne u n tálé.

*Yeesu ye pɛpɛe ukɛcáá nkópe n símisi rinóo pɛse
(Mariki 3:22-30; Luki 11:14-23)*

²² Kei ke pinyine api péé ne uníríhéláa unyine ke anírí aa n nyíinse úu kó símisi Yeesu lépó re uké u paise. Yeesu uu u paise uu péé fe uu ye símisi uu ye kó yenu. ²³ Ai písoi péé n cápinelē nnóo yipu, pinnéí api ye péé re: Nénte utisi nkó ye Tafiti Kεpipi lé? ²⁴ Kε Pifarisi api lé n kó, api re: Anírí uyóopi Pελisepule yee utisi nkó nnaŋe he kuu ne anírí lakasente. ²⁵ Amá Yeesu ye péé pikemúnjé nyule. Uu péé pi maa re: Kuyóopiyyu kunyine písói pin pimεcɔpεcire n tɔpu, ku ye kpule. Limεcɔ, kuyu kunyine néε kέyó kenyyine pikó pin pimεcɔpεcire n tɔpu, pi ye kpule. ²⁶ Setani un nkpení anírí n lakasente, umεcire kuu lé ne tɔpu, iye ke ukuyóopiyyu aku yé péé fe akú ne n we? ²⁷ In te Pελisepule yee nnaŋe né he kamí ne anírí lakasente, wóo péé nópinékó pó nnaŋe he kapí ne a lakasente? Ani n nyu re nópinékó cire péé nó nyísenε re ání alari má. ²⁸ Asei kecáá, Uléécáa Nfaasone nnaŋe kamí ne anírí lakasente. Lélee nyíselé te Uléécáa iyóopi ye nókenémee pituíme masile.

²⁹ Uka úu yé fe uké unáŋe-naŋe keyo-i lompo uu ulikó yáái, kumúnjé kpe-i kúu kahane u n tí uké paasi. Amá un n fe un u n tí uu paasi, u yé péé fe uu kέyó likó nnéí yáái. ³⁰ Nkó yee úu kenécáá n kpálé ye iláarɔ né waille. Nkó yee úu kó picápine né n léni ye haresile. ³¹ Lé nnya kam nó símisi re Uléécáa yé akópe ne alé nnéí mpuri kesoi pipi sárei, amá úye un Uléécáa Nfaasone n lámaankee, Uléécáa úu yé liute sárei. ³² Uléécáa yé nkó yee né Usói Kεpipi kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei, amá Uléécáa úu yé nkó yee Nfaasone kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei ne keweesi-po.

*Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa
(Luki 6:43-45)*

³³ Yeesu uu kó pímaa pi kpá re: Kuléé kun isare n láárú, kuapipi yèè n nyamle. Kunsá isare n láárú, kuapipi yèè n caailenle. Mpá kuléé kúye apípi kapi ye ne ku ceri. ³⁴ Nó akpurii nnyé! Iye ke nó písói kpááree mpí ani yé fe ani nsímé sone male? Li we re nsímé mee usói kefa-i ní we mee ye nnóo-i léeme. ³⁵ Usói sone yee ye nsímé sone mee ukefa sone-i ní we símisi, usói kópe póo nsímé kópe mee ukefa kópe-i ní we símisi. ³⁶ Ké nó símisi re keyáa kē ke Uléécáa uu ne písói n túhaanene, isímé kópe ke písói api n símaankee cire nnya kapi ne pi túhaanene. ³⁷ Li we re mpónóosímé mee tíyεsene póké alari néε akópe yé.

*Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yulu
(Mariki 8:11-12; Luki 11:29-32)*

³⁸ Lé memáá, isé picélaa kecɔpe pinyine ne Pifarisi pinyine api Yeesu maa re: Tó péé la re a mewaisaŋa menyine wa toké yé. ³⁹ Yeesu uu pi pεse re: Nfáani keté nké písói ye caailenle háí. Api la piké Uléécáa nmanε ritiki, amá mewaisaŋa kapi wéési piké yé. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yé menyinecɔ kapi yé kó yé. ⁴⁰ Asei kecáá, lé ke Yonaasi uu mekpíntomé maamaa kefa-i sitúnjé sitaani ne sínε sitaani n wa mecɔ ke Usói Kεpipi póo kó sónti keké keté kémee wa sitúnjé sitaani ne sínε sitaani. ⁴¹ Keyáa kē ke Uléécáa uu ne písói n túhaanene, Niniífi pikó yé ha yisi api nfáani keté nké písói akópe pa. Li we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi uu péé Nléécaasímé rin-yóó api kóm, pi péé mefine consele. Uyee nté

nní ní we ye kɔ pɛɛ Yonaasi fele. ⁴² Keyáa kē ke Uléecaa uú ne pisoi n túhaanene, unásiyɔɔpi yee Saapa ketē kecáá n tú yé ha yisi uu nfáani ketē nké pisoi akópe pa. Li we re uyee pɛɛ hái ketē ketɔ-pɔ leemele uú weri re uké Salomɔɔ mɛwéesesɔho kɔ. Uyee nté nní ní we ye kɔ pɛɛ Salomɔɔ fele.

Kuniri ye kuripɔho kpure-i pele

(Luki 11:24-26)

⁴³ Yeesu uu kɔ kpá re: Kuniri kun usoi kémee n yisi, ku ye hale akú ha kelɔ kóima kenýine-i n keraai kun kewénte wéési. Káku nní ke n yé nnya, ⁴⁴ aku pɛɛ re: Né kenéyo kē kam n yisime kémee pele. Kun m pɛɛpɔ, aku kéyo ŋmane leepɔ kapi m péeinkee api nyóonsente cáká-cáká. ⁴⁵ Kei kaku ye pɛé ha kuaco aseí nyee kuricuruu rikpákárá ní fe kpíipɔ aá ne kéyo ke-i tone. Lelée ye tíyese ke liute uyé mɛwee fale amɛ ye n caailē amɛ mekpure mɛ-i kuú pɛɛ mekke ní we tósu. Lē ke nfáani pisoi kópe mpí api sónti piké ne kété tene.

Yeesu uni ne upiwā

(Mariki 3:31-35; Luki 8:19-21)

⁴⁶ Yeesu un kei lē we un ne pisoi símisi, uuni ne upiwā pin tuipɔ, api ketahai-pɔ nyere, pin la piké rinóo u maa. ⁴⁷ [Unýine uu Yeesu maa re: A ripáí, upóni ne pipówá ye ketahai-pɔ nyenule pin la piké rinóo pɔ maa.] ⁴⁸ Yeesu uu liute uyé pɛɛ re: Wóo unéni, piye pɛɛ pinéwá? ⁴⁹ Uu pɛɛ upipiretiki-mē kunípe tunápo uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí nté! ⁵⁰ Asei kecáá, úye un Unésáa yee keyómecaa-pɔ ní we mela n wai, uyee unéwá nēe unéyí nēe unéni.

13

Ulukaa kenýárū

(Mariki 4:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Yeesu uu keyáa kē kéyo-i léeri uu sí uú ha kupiye ritime tone. ² PISOI KULTÍ API UKÉKÚRÍ CÁPINEPɔ UU Pɛɛ Lē nnya kúninoi loni uú tone. PISOI PĒ PɔO KUPIYE ritime tone. ³ Uu sinyárū kpísi uú ne isímé isímé pi símaankɛɛ. Uu re: Utisi unýine yee we, uu keyáa ukecare-i ipuri pífóme leepɔ. ⁴ Kuu lē n fóm, ipuri inýine ii ricéeteime lólesi, sintúipi así hapɔ asi i kpóuli. ⁵ Ico ii kɛpareté kecáá ke ntaai nín m piye lólesi. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyé ii mɛse ne mɛse lɛlu. ⁶ Amá ke ntunje nn n ta, melei fale mē amɛ inínj kuweeciré nnya tore. ⁷ Ipuri ico ii sínipeleépi kɛpáápáa lólesi, sínipeleépi asi pelu asi i hila. ⁸ Amá ipuri ico íi ha ketē sone kecáá lólesi ii lɛlu ii pelu ii fólu. Mpuri nse nn fólu ipipi píle, nco ipipi kuwóo ne kefi, nco ipipi afɛetaani. ⁹ Ke Yeesu uu lē pimáa pi m masí, uu kɔ pi kpá re: Uye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uú ne sinyárū céési?

(Mariki 4:10-12; Luki 8:9-10)

¹⁰ Kei ke upipiretiki api pɛé ne u rikɔ api u pise re: Yo nnya kaa sinyárū kpísi pɔn ne pisoi símisi? ¹¹ Yeesu uu pi pɛɛ re: Nó ke Uléecaa uu uiyɔɔpi nsímé mɛɛ m pékaalē cereise, úu pē cereise. Lē nnya kam ne lē pi símisi. ¹² Li we yare kapi ye ní maa re: Nkó yee linyine m má kapi ye lico rikpá ai meyá wai. Amá nkó yee úu líka m má kapi ye likáripikóó lē kuu m má yosi. ¹³ Lē nnya kam sinyárū kpísi nen ne pi símisi. Li we re pi ye n wiilenle, amá ápi pɛɛ nyáni, api ye kutu n calé, amá ápi pɛɛ kɔ kómei. Apí kɔ aseí ceri. ¹⁴ Lē ke antepu Esayi uú pɛɛ mekke-mé ní ma yee lē wai re: Nó kam ani ye n kómei, áni yéé pɛɛ liasei ceri.

Nó kam ani ye n nyáni, áni yéé pee yé.

¹⁵ Li we re mpuri mmú písoi akij ye takasile.

Pi pimécire atu tápisile.

Api inípee wúkesi,

api yúlu re piatu áa kape ye kó,

piinípee íi kape ye yé

pimesəhə áme kape ye kə líka ceri.

Lé kémee, ápi yé pee fe piké piméfine conse.

Né Ulééca, ké ne pi m paise.

¹⁶ Amá in nó, nó pinarekome le re nóinénípee ye nyáni, nóanétu an kómei.

¹⁷ Asei kam nní nó símisi re antepuye ne asei pite Ulééca inípee-i ye kultí wele pee péé ní la piké lé kani nní ní nyáni yé, amá ápi lí yé. Pi pee kə lalé piké lé kani nní ne nóanétu n kómei kó, amá ápi lí kó.

Yeesu ye ulukaa kenyárú asei lese uu símisi

(Mariki 4:13-20; Luki 8:11-15)

¹⁸ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Ani nkpeni ulukaa kenyárú ké asei kó:

¹⁹ Písoi pee ye Ulééca iyópi nsímé kutu riñcə ápi yé nkeméé kó ye we yare ricéetime te-i ke ipuri ii n lólesi. Kuníri yéé kale aku nsímé mmé pikeméé lese.

²⁰ Picə ye kə we yare keparetə ke-i ke ipuri ii n lólesi. Lipite yéé nsímé kutu ricəle api mese ne mese piakij kémee n yósu ne mpónare. ²¹ Amá ápi ye tíye nké pikeméé iníjí wa, nín ye pikeméé tóne líké náñai. Ncón nn nsímé mmé nnya pi n leeme néé méwee kópe menyine men pi m pekési, api kei ne kewáána yénu api ne Ulééca kepire tə. ²² Picə ye kə we yare ipuri yee sinípeleépi kepáápáá ní loó. Lipite yéé nsímé kutu ricəle, amá keté kecáá pikei ke písoi api ne ní kparálé ne memá nnáápi mee ye n kíraaase yéé nsímé mmé tihilale nín ye pee líka pi yoriye.

²³ Picə ye kə wele yare ipuri yee kefenetə kecáá ní loó. Lipite yéé nsímé mmé kutu ricəle api nkeméé kóm nn pi léni api péé n we yare aléé nyee ye apipi m mári, kunyine píle, kucə kuwóó ne kefi, kucə afeetaani.

Meyúipuri kópe kenyárú

²⁴ Yeesu uu kə kenyárú kecə pi kpá re: Ulééca iyópi ye we yare usoi nkó nsímé mmú: Utisi unyine yee ukécare-i melukepipi lukesi. ²⁵ Uláarə uu kesine kenyine hapə, písoi pin loni uu iluke kepáápáá meyúipuri kópe uu yaa, uu tómpə. ²⁶ Ke iluke ii n le ii mepéi leeri ii fólu, meyúipuri póo kə leeri. ²⁷ Pikeikó api weri api ucarate uyé maa re: Ai ilukepuri kaa kepócare-i lukesii, Upíima? Kai pee íye wa ke meyúipuri kópe amé ne n le? ²⁸ Uu pi pese re: Unélaarə unyine yee lé wa. Pikeikó api re: Pə la toké ha me weheé? ²⁹ Uu re: Eehei. Ne wuru re nó meyúipuri kópe pilése n la aní ne iluke péne aní wehe. ³⁰ Lé nnya, ani liketé riyá líké kesé m pelu aí ne kúkpaa tulu. Lín kúkpaa n tu, né pepéé ní kpasi maa re: Ani meyúipuri kópe mefoi lese ani apehe me pahaankeé toké me risé, ani pee kə iluke capine ani rinésime-i súuni.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárú

(Mariki 4:30-32; Luki 13:18-19)

³¹ Yeesu uu kə kenyárú pi kpá re: Ulééca iyópi ye kə we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu n kpási uu ukécare-i lukesi. ³² Ipuri kecəpe mme mee ní-yuke ícə fe. Amá nn n le, nkuléé kpee ye kecare-i ayéheléé kecəpe kumáa. Ai pee wai kuléé maa kpé ílese kecáá ke sinúipi asi ye ayámé wa.

Nkpónátə pite kenyárú

(Luki 13:20-21)

³³ Yeesu uu kò kenyárú pi wai re: Uléécáa iyòopi ye kò we yare nkprónótò pite ke unòsi uu ntò píima kémee n còhònepò uu pulu pikpée api yisi.

Lē ke Yeesu uu ye pēe sinyárú n kpisi uú nē písoi céési
(Mariki 4:33-34)

³⁴ Sinyárú ke Yeesu uu ye pēe kpisi uú nē písoi pēe n cápinelē n céési. Sinyárú ñmanē kuu ye pēe kpisi uú nē pi céési. ³⁵ Lē ke antepu uú pēe n wói liké nē n wa nnya. U pēe re: Sinyárú kam kpisine ké nē n símisi. Né sinyárú kpisi amí nē lē nnéi lēe nípá yo kekoraañe-me m pékaalē yóó.

Yeesu ye meyiúipuri kòpe kenyárú kē aseí smisi

³⁶ Kei ke Yeesu uu pēe yisi uu písoi pēe n cápinelē yá uu kégó sí. Upipiretiki api u lēpò api u píse re: Á meyiúipuri kòpe mee kecare-i n lē kenyárú kē aseí ró símisi. ³⁷ Uu pi pēse re: Uyee ilukepuri n lukesi yee nní Usoi Kepipi. ³⁸ Ke care kē nní ketē, ñlukepuri sòne mee nní Uléécáa iyòopi pikó, pēpēe Setani n tìkilē pēe nní meyiúipuri kòpe. ³⁹ Uláarò uyee meyiúipuri kòpe n lukesi yee nní Setani. Ketē nké metene yee nní kúkpaá. Pēpēe ní kpasine pēe nní piléécaatumē. ⁴⁰ Yare kapi ye nní meyiúipuri kòpe n wéhe api nna sé mecò kai sónti liké ketē metene ketúnjé wa. ⁴¹ Né, Usoi Kepipi yé pinéleécaatumē tū api pē nnéi pēe inéyòopi kémee picò akòpe n waise nē pē nnéi pēe mewai kòpe n wai lese. ⁴² Api nna píima kémee pi sápo. Kei ke písoi api yé meyá ténesi pin iní takai. ⁴³ Pēé uyē-i ke pēpēe aseí n tìkilē pòó yé pēe piusaa Uléécáa iyòopi kémee n we pin tēlu yare itunjē. Uye un ukómē uu kóm!

Memá kenyárú

⁴⁴ Yeesu uu kò upipiretiki kenyárú kecò kpá re: Uléécáa iyòopi ye kò we yare nsímé mmú: Memá píima menyine mee kecare kenyine-i kúlaalē. Utisi unyine uu keyáa memá píima mē yenu, uu pikúlaa me pēse, uu kò mpòonare nē ulikó nnéi kpisi uu yáí uú nē kecare kē lólu. ⁴⁵ Yeesu uu kò kpá re: Uléécáa iyòopi ye kò we yare ukpéense unyine yee keyáa ikólé kecire wéési. ⁴⁶ Kuú ha nkólé mee meyikíyiki ní nyamí n yé, uu sí uú ha ulikó nnéi yáí uú nē n lólu.

Kunyerj kenyárú

⁴⁷ Uu kò kpá re: Uléécáa iyòopi ye kò we yare kunyerj kunyine ke usoi uu mínimaa-i n fò aku ikpíntomé nnyí ncòpuri paála. ⁴⁸ Kaku n yi, pikpíntomécòpii api ku pasai api ritime leseri api pēé n tū pin ikpíntomé tēsi, pin isòne anéré-i wai pin ikòpe fòñjē. ⁴⁹ Lē kai sónti liké ketē metene kumúnjé-i wa. Piléécaatumē ye ha sóntilē piké pēpēe Uléécáa mēla n wa nē pēpēe ápi Umēla n wa kóólēne, ⁵⁰ api pēpēe ápi Umēla n wa nna píima kémee sápo. Kei ke písoi api yé meyá ténesi pin iní takai.

Isé ucélaa fale nē ukpure kecáá nstmé

⁵¹ Yeesu uu upipiretiki píse re: Nò pēe lē nnéi kam nní n símisi aseí konle nní? Api re: Eee, tò konle. ⁵² Kei kuu pēe pi maa re: Lē nnya, isé ucélaa úye un Uléécáa iyòopi nkó n ñmurei, u we yare úyòsaa unyine yee ulikó kémee lifálē nē likpure ní lese.

Nasareti pikó ápi Yeesu nē kefa tene

(Mariki 6:1-6; Luki 4:16-30)

⁵³ Ke Yeesu uu lē nē sinyárú sē picélaa pi m masí, uu kei yisi uu tómpò, ⁵⁴ uu kuyu kpē-i kuu iwá n li kémee sí uú ha kei Pisuií kuyomeyáhaalee-i n céési. Ái pēpēe kei ní we nnéi nnóó yipu, api ye pēe re: Yeí kecire ke nkó uu mpíí

mewéesesohó mmé tu? Iye kuu ye ne mewaisan̄a mmé wapisi? ⁵⁵ Nénte uyee uséré uyē un̄máne? Ai úni yee Maari? Ai upiwá p̄ee nní Yakupu ne Yosefi ne Simáo ne Yuutii? ⁵⁶ Ai tó ne upiyei nnéi tóo nté kesé wee? Yei kecire kuu p̄ee mpíi r̄nan̄e mmú yé? ⁵⁷ Nní nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene. Yeesu uu p̄ee pi maa re: Ápi ye antepu kuyu-i ne ukeyó-i u n waiselē. ⁵⁸ Pinfatene kucírē nnya, Yeesu úu kei mewaisan̄a meýá wapisi.

14

Yohani Uniwolé nkpo

(Mariki 6:14-29; Luki 9:7-9)

¹ Uyóopi Erooti yee p̄ee likumún̄é kpe-i Kalilee keté kecáá páilē. Uu p̄ee kóm pin Yeesu nsímé símisi. ² Uu upikeikó maa re: Yohani Uniwolé yee n kpu nsímé kapi símisi. U pikp̄okp̄o kémee yisile. Lē nnya kuu nní r̄nan̄e yē un ne mewaisan̄a wapisi.

³ Asei kecáá, Erooti ye p̄ee tíyesele api Yohani Uniwolé tini api paasi api kukpaniile tani. Umáa Filipu un̄osi kapi ye n sée re Erootiyati nnya kuu p̄ee lē wa. ⁴ Yohani ye p̄ee Erooti maa re: Áa ncée má p̄oké upómáa un̄osi kp̄isi. ⁵ Lē nnya ke Erooti uu péé la uké Yohani kpu, amá un p̄ee p̄isoi p̄ee n cápinelē wuru. Pē ne p̄ee nyánile re Yohani ye antepu le. ⁶ Api p̄ee keyáa kenýine Erooti kemar̄yaa anyá n wai, Erootiyati ukp̄ere uu léép̄o uu p̄isáne p̄ee n cápinelē kec̄ape yesu ai Erooti yúkúlú ⁷ uu p̄isoi inip̄ee iye-i símisi uu weéri re ukp̄ere uyē un yo mpuri n la, un li u m pise, u yé li u pa. ⁸ Kei ke Erootiyati uu ukp̄ere t̄laank̄ee, uyē uu p̄ee Erooti maa re: A nté nní Yohani Uniwolé riyu kecárip̄i t̄ái-t̄ái kémee wa aa né pa. ⁹ Ke Erooti uu lē n kó, urip̄o ari caai. Amá uawéeri ne p̄isane isei nnya, uu rinóo he re piké lē kuu m pise u pa. ¹⁰ Uu unyine tum te piké ha kukpaniile-i Yohani riyu t̄o. ¹¹ Apí ha riyu t̄olu apí ne weri api ukp̄ere uyē pa, uyē uu ri kp̄isi uu úni pa. ¹² Kei ke Yohani pipiretiki api péé ha api u kp̄isi api k̄ulesi, apí limemáa p̄ee s̄i apí ha lelee n wa nnéi Yeesu keēni.

Yeesu ye p̄isoi ákotokú anupū (5.000) kp̄nii

(Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)

¹³ Ke Yeesu uu nsímé mmē n kó, uu yisi uu kúnin̄oi loni re uké tómp̄o uké ha umecire kei ke úka úu ní we n tú. P̄isoi api kóm api ayu nyee ne kei n kólē kémee ne ána yisi api lē kupiye n kanei apí ha ne u leep̄o. ¹⁴ Kuu kúnin̄oi-i ní suí, uu risoiwú yénu, t̄iic̄o ii íwe u wai uu pitóikó p̄ee n háp̄o pip̄oisen̄te loni. ¹⁵ Kai nnyós n wa, upipiretiki api ukekurí hap̄o api re: Itun̄e ye nk̄p̄eni pitene masile, ári k̄o nté ne kuyu kúka kolē. A p̄isoi k̄ulú m̄pi riyá piké siyupi-i pilukelale ha piké li. ¹⁶ Yeesu uu pi p̄ese re: Ái t̄ilasi re piké tómp̄o. Ani nórínécúruu iluke pi he piké li. ¹⁷ Api p̄ee u maa re: Akp̄ónó anupū ne ikp̄intomé ité n̄mane kari nté má. ¹⁸ Yeesu uu pi p̄ese re: Ani ne nté né kam. ¹⁹ Kapi ne n háp̄o, uu p̄ee p̄isoi riwú tē maa re piké meýúí kecáá tone. Uu akp̄ónó anupū nyē ne ikp̄intomé ité iyē kp̄isi uu keléecaa werí uu Uléecaa p̄oñese, uu akp̄ónó kp̄ok̄orine uu upipiretiki pa api p̄isoi riwú hóñe. ²⁰ Pinnéi api le api lepu. Upipiretiki api akéri nyee m p̄oñe cápine ai anére kefi ne até yipu. ²¹ Pep̄ee iluke iyē n li ye tu pitisi n̄mane ákotokú anupū (5.000). Api pinósi ne siwá keē.

Yeesu ye mini kecáá s̄one

(Mariki 6:45-52; Yohani 6:15-21)

²² Kapi piluke ní masí, Yeesu uu upipiretiki rinóo he re piké kúnin̄oi lō piké ha kupiye ritime ric̄o-p̄o u fósí, uyē uké p̄ee kei p̄isoi riwú tē n kpiiselē kelene.

²³ Ke písoi api pikúú ní masí, uu yisi uu riyópe taá re uké kei umecire n we un keyóme yáási. Uu pee kei lē umecire n we áí ne nnyóó wai. ²⁴ Kúninói ye pee likumúné kpe-i míni ritime ne ketaa piwai masile. Ke kuyó aku nní kukeyu-mē m pépuri nnya, ániwalé aa pee ku n tǎnǎise. ²⁵ Yeesu uu riweeki kumúné míni kecáá n sǎne un ne upipiretiki kémee sí. ²⁶ Kapi lē u n yé un míni kecáá sǎne, piipinē ii kpi ne iwame mepehé, api pee pimecǎpécire n tee re: Kunírila ye ku. Api pee iwame ne m pupukee. ²⁷ Yeesu uu pee mese ne mese pi maa re: Ani kape píri tǎne. Née lo, iwame íi kape nó wa! ²⁸ Piyee uu u maa re: In te mesei pǎo lo, a tǎyese ké míni kecáá sǎne ké ne pǎo leepǎ, Upíima! ²⁹ Uu re: A kam!

Piyee uu kúninói-i léepǎ uu míni kecáá sǎne re uké Yeesu leepǎ. ³⁰ Amá kuu n yé te kuyó ye páápúle, iwame ii u loni, míni ame pee u m muuni. Uu cáái re: Upíima, a né yóriye! ³¹ Yeesu uu mese ne mese kunípe saapǎ uu u tini uu u pise re: Mpǎfatene nín piye. Yo nnya kaá tiri? ³² Kei ke piketé api pee kúninói kémee lomǎ, kuyó aku séé. ³³ Yeesu pipiretiki picǎo pee kúninói kémee ní we api pee ha Yeesu metene wula api re: Pǎo mesei Uléécaá Kεpipi le.

*Yeesu ye Kenesareti keté kémee pitóikó paise
(Mariki 6:53-56)*

³⁴ Kapi kupiye pitérj ní masí api Kenesareti keté tulu, ³⁵ kei pikó api Yeesu ceru, api pitume nǎpa yei yékááse re piké písoi símisi re u ka. Písoi api pee pitóikó nnéi ne u sǎnaapǎ. ³⁶ Api u welu re uké ηmurei pitóikó pē piké nǎpa ukutukanka ritime ηmane rica. Pē nnéi pee ririca api pélu cáká-cáká.

15

*Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsmé
(Mariki 7:1-13)*

¹ Kei ke Pifarisi ne isé picélaa pinyine api Yerusalem-pǎo leeme api Yeesu leeri api u pise re: ² Yo nnya ke pipǎpíretiki api ye inyekii ke pirǎkpure api n yekei rilóó? Lelee re ápi ye nale piké kelene li yare kai mekee-me n weme? ³ Yeesu uu pi pise re: Nǎ ní, yo nnya ke nó Uléécaá isé rilóó ani nǎpinékpure inyekii n tikilé? ⁴ Uléécaá ye maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kǎo re úye un usáa née úní anǎo n wa, li pise re piké liute kpu. ⁵ Amá nó ne ye re: Uye un usáa née úní m maa re u lē kuú pee ní la uké ne u n lē Uléécaá hele, ⁶ u yé fe uu lē nnya usáa née úní nkpéni pilé yá. Uléécaá nsmé kani lē fómpǎo ani pee nǎpinékpure inyekii n tikilé. ⁷ Nó kecáá kecáá mewai pikó mpí! Antepu Esayi ye alari mále uké nókenécáá maa re:

⁸ Nnǎo-i ηmane ke písoi mpí api ríyu né waiselē, amá ápi pee pisifa-i ne né kólē.

⁹ Piiyáhaa ye likpárákǎo le. Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kpísi pin céési yare inékó ye nyi.

*Lelee ye usoi mékperinkpe n waise
(Mariki 7:14-23)*

¹⁰ Yeesu uu pee risoiwuí cápine uu pi maa re: Ani kutu né ricǎo ani kóm nǎsǎne: ¹¹ Ai lelee ye usoi nnǎo-i n lomǎo lee ye mékperinkpe u waise, amá lelee ye unnǎo-i n léeme lee ye mékperinkpe u waise. ¹² Kei ke upipiretiki api ukekúri rinyǎsǎpǎo api u maa re: Pǎo nyu re lē kaa nní n símisi ye Pifarisi meyá ticǎn? ¹³ Uu pi pese re: Kuléé kúye kun n we, kái Unésáa yee keyómecca-pǎo ní we yee ku tamesi, pi ku wehene. ¹⁴ Ani pi riyá kei. Pi nkpáni yare pinyíye pee pinyíyeco n tórikee?

Unyíyε un unyíyεcɔ n tɔrɔi, pi sɔntile piké ha ne piketé kúcorɔhore kunyine-i lóipɔ. ¹⁵ Piyεε uu pεε rinɔɔ yósu uu Yeosu maa rε: A kenýarú nké asei ró símisi. ¹⁶ Yeosu uu u pεse rε: Aí ne nɔ́ péné áni kahanε nkpáni líka n kɔɔ? ¹⁷ Ani kɔ te lē nnéi lεε yε usoi nnɔɔ-i n lomɔɔ yéé kεfa-i hale uu wai uu iyaa leepɔ uu li leserii? ¹⁸ Kεfa kέmεε ke nsímé nn yε n we, nn pεε nnɔɔ-i tíkimε nrí ne leeri. Mmε mεε yε usoi mékperinkpe waise. ¹⁹ Lē nnya, kεfa-i ke simúné kópe asi léeri. Seseε yε tíyεse kε usoi uu yε usoi kpu, uu ucɔ unɔsi néε ucɔ ula kuwáncɔ wai, uu iwásá wai, uu yáái, uu kɔ ucɔ ne nsímé kpárá, néε uu ucɔ lámaankεε. ²⁰ Leleε yε usoi mékperinkpe n waise yε lē. Amá usoi unsá n nale yarε ke írɔnyékii ii ḿ ma uké kelene li, áí yé mékperinkpe u waise.

*Kanaa kuyu unosi unyine nfatene
(Mariki 7:24-30)*

²¹ Yeosu uu limemáá kei yisi uu Tiiri ne Sitɔɔ sitē-mē tɔmpɔ. ²² Kanaa keté unɔsi unyine yεε kei n hápɔ uu yisi uu Yeosu leepɔ, uu pupεi rε: Upíima, Tafiti Kεpipi, a inéwe yē. Kuníri yε unékpére lémaapɔlenle áí nyaní! ²³ Yeosu uu kɔ lē n séélē léké-léké. Kei ke upipiretiki api ukekúri rinyɔsɔpɔ api rε: A unɔsi nkɔ ne kutu ricɔ uké tɔmpɔ. U wele un pupukεε un ne ró tíkilē! ²⁴ Yeosu uu pi pεse rε Isirayeli pikɔ pεε ń we yarε isán yεε m pɔ́ ii ne usé ηmane kέmεε ke Uléécaá uu né tumme.

²⁵ Kei ke unɔsi uyē uu pεε yisipɔ uú ha ukenyale-i wúla uu u maa rε: A risuúlu a né lé, Upíima. ²⁶ Yeosu uu u pεse rε: Aí nyaní te piké siwá iluke kpísi piké sipɔpipi risá. ²⁷ Unɔsi uyē uu kɔ kpá rε: Mesei ye mε, Upíima. Amá ńpá ne lē, sipɔpipi pite pin n le, si ye leleε keteni-i m póroi n hínile sin le. ²⁸ Yeosu uu pεε u pεse rε: A tíyε mpɔfatene yε piye kpa! Uléécaá yé tíyεse lē kaa ń la ai wai. Kei nní uukpére uyē uu mese ne mese pélu.

Yeesu ye pitóikó kulú pɔise

²⁹ Yeosu uu kei yisi uu Kalilee kupiye ritime sí. Uu pεε rikúú rinyine taá uu tɔne. ³⁰ Kei ke písoi kulúú apí ne pipáikɔɔ ne pinyíyε ne síkankáláká ne písíméciré ne pitóikó píco píco u kálaapɔ api uana-i pí laikεε, uu pí pɔisente. ³¹ Ke písoi apí písíméciré n yé pin símisi, síkankáláká sin pélaalē, pipáikɔɔ pin sɔne, pinyíyε pin nyáni, ai nnɔɔ pi yipu api pεε Isirayeli pikɔ Uleecaa riyu n waise.

*Yeesu ye písoi ákotokú ana (4.000) kptnii
(Mariki 8:1-10)*

³² Yeosu uu pεε upipiretiki séi uu pi maa rε: Písoi mpí icɔ ye íwe né wele. Siyáa sitaani yε nsí kapi kenékúri we apí kɔ nkpéni líka má piké li. Am kɔ la ké ne nkú pi kuise. Insá lē, li yé ha ncée pi feriyε. ³³ Upipiretiki api pεε u píse rε: Yei kari yé kuyúú nkú-i iluke meyá tu písoi píima mpí piké ne n le? ³⁴ Yeosu uu pεε pí píse rε: Akpónó alé kani má? Apí rε: Aseéi ne síkpíntomépi nkáripí. ³⁵ Kei kuu pεε písoi pεε n cápínelē tínɔɔ he rε piké keteni-i tone. ³⁶ Kapi n tóne, uu akpónó aseéi nyē ne ikpíntomé iyē kpísi uu Uléécaá pɔɔnese uu pεε a kpókɔrine uu upipiretiki pa, api písoi nnéi h́sónε. ³⁷ Mpá úyε uu le uu lepu. Pipiretiki api akpónó kerí nyεε m pɔɔne kóóí ai anéré aseéi yipu. ³⁸ Pεpεε pεε n li ye lele pitisi ηmane ákotokú ana (4.000), apí pinósi ne siwá kemée keē. ³⁹ Yeosu uu pεε lē memáá pi kuise, uyē uu pεε kúninɔ́i loni uú ne Makatani ketē-mē tɔmpɔ.

16

*Pifarisi ne Pisatusee ye Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa
(Mariki 8:11-13; Luki 12:54-56)*

¹ Ke Yeesu uu kei n tuiɔɔ, Pifarisi ne Pisatusee api ukékúrí hapɔ, pin wéési piké ripine u wa. Api u pise re uké mewaisaŋa manyine wa mæe ye n nyíse re Uléécáa-i kuu léeri. ² [Kei kuu pi pese re: Ituje in n lóipɔ keyóme ken n wɔŋne, nɔ ye maa re keyáa ye neni nyamle. ³ Keyóme ken mmare n sannye lin n hiihilé, nɔ ye kɔ maa re keyáa ye neni caaine. Nɔ ye fele ani keyóme mewee yenu ani measei kom, amá ani ye lé ke Uléécáa uu ituje nnyí-i nókenécɔpe n wai ase i kó!] ⁴ Nfáani keté nké písoi ye caailenle hái, ápi la piké Uléécáa ŋmane ritiki. Amá mewaisaŋa kapi wéési piké yé. Mewaisaŋa mē ke Yonaasi uu n yé manyinecɔ kapi yé kɔ yé. Yeesu uu pɛɛ pi yá uu tómpɔ.

*Pifarisi ne Pisatusee nkpónótɔ pite
(Mariki 8:14-21)*

⁵ Ke Yeesu ne upipiretiki api ritime ricɔ-mē n sí, upipiretiki api palei piké akpónɔ kpísi piké ne ripéne. ⁶ Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Ani nómenécíre tí nɔone ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótɔ pite. ⁷ Api pɛɛ pimécɔpɛcire pipíseine kápáa re: Kári akpónɔ ne rimpéneme nnya kuu lé cési. ⁸ Yeesu uu lé ceru uu pi pise re: Nó písoi mpí nfatene nín piye. Yo nnya kani lé símaane re ani akpónɔ kpísi? ⁹ Iye nnya káni kómei hái ne nkpéni-me? Ani akpónɔ anupú nyé kapi písoi ákotokú anupú n hóone ne anére tɔɔɔ nyee m pɔone ani kóóí léisee? ¹⁰ Ani akpónɔ nyé kapi písoi ákotokú ana n hóone ne anére tɔɔɔ nyee m pɔone ani kóóí pɔ kɔ léisee? ¹¹ Iye kai pɛɛ wa ne nkpéni-me ani kahanɛ n kɔ te ái akpónɔ kam tee kam pɛé ne maa re: Ani nómenécíre tí ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótɔ pite?

¹² Kei ke upipiretiki api pɛɛ kɔ te ái nkpónótɔ pite kapi ye ne akpónɔ ní wa kuú pɛɛ tee re piké ne pimécire tí. Amá lé ke Pifarisi ne Pisatusee api n cési kuu re piké ne pimécire tí.

*Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécáa uu wée
(Mariki 8:27-30; Luki 9:18-21)*

¹³ Ke Yeesu uu Filipu keté-mē Sesaree kuyu-i n lomɔ, uu upipiretiki pise re: Písoi ye re né, Usoi Kepipi néé úye? ¹⁴ Api u pese re: Pinyine ye símisi re pɔɔ Yohani Uniwole, picɔ re pɔɔ Elii, picɔ pɔɔ kɔ re Yeremii néé antepuye kecɔpe use unyine. ¹⁵ Kei kuu pɛɛ pi pise re: Nɔ ní, nɔ ne mpíi re néé úye? ¹⁶ Simɔɔ Piyee uu rinɔɔ u yósu re: Pɔɔ Kírisi ke Uléécáa uu n wée. Pɔɔ Uléécáa, nfáa ute Kepipi. ¹⁷ Kei ke Yeesu uu pɛɛ rinɔɔ rikpá uu re: Pɔ únarekome le, pɔ Yonaasi ŋmánɛ Simɔɔ! Li we re ái kesoipipi kee mmú pɔ símisi, amá Unésáa yee keyómecaa-pɔ ní we lo. ¹⁸ Lé nnya, ké mmú pɔ símisi re pɔɔ Piyee, liasei re ripare. Tipare tē kecáa kam pinékó cápinene, nkɔ ŋmaa ricuruu nín yé nnaŋe nka pikécáa m má. ¹⁹ Né Uléécáa iyɔɔpi rinɔɔɔ kehánne pɔ rimúise. Pɔn ye linyine keté nké kecáa n yé, Uléécáa yé kɔ keyómecaa-pɔ li yé. Pɔn ye kɔ keté nké kecáa yo n ŋmurei, Uléécáa pɔ né kɔ keyómecaa-pɔ li ŋmurei. ²⁰ Kei ke Yeesu uu pɛɛ upipiretiki rinɔɔ he re ápi kape úka símisi re uyé ke Uléécáa uu wée.

*Yeesu ye unkɔ ne umeyise nstmé riyóɔ
(Mariki 8:31-9:1; Luki 9:22-27)*

²¹ Káí ne kei n kpísi ke Yeesu uu pɛɛ upipiretiki písímé kóraane re li pise re uké Yerusalem ha, uké ha meyá Pisuífi piwéése ne pepɛe ye Uléécáa inyónsɛ n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i íwe li, piké u kpu uké pɛɛ keyáa táánú tuné nkɔ kémeɛ yisi. ²² Piyee uu pɛɛ u kpísi uú ne iyaa leepɔ uú ne u cési re: Uléécáa

úu yé ñmurei, Upiima! Líka ái pò waine! ²³ Kei ke Yeosu uu panserò uu Piyee maa re: Pòóké mē pele, Setani! Kapē ne né rikò! Pò lalē pòké né pùneisente ké loó! Kepómúnjé ye sisoi pipi kemúnjé le, ái Uléécáa kekó.

²⁴ Yeosu uu pee upipiretiki maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékóó ya * uu pee né tíki. ²⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lo, u n fómnile. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, u ye kale uu n yenu. ²⁶ Usoi un nkpeni ketē nté likó nnéi n yē uu pee nfáa paa, kuláa kíyē kuu pee yé? Néé yo kecire ke usoi uu yé fe uu hééle uu né unfaa yenu? ²⁷ Usoi Kepipi ye ha Keusaa meyoopi kémee sóntile ne pilécaatume, ake pee nípá úye lē kuu n wa hééle. ²⁸ Asei kam nní nó símisi re: PISOI pee nté nní ní we kémee, pinyine yé né Usoi Kepipi yē kumúnjé kpe-i kam inéyoopi n lenē api kelene kpini.

17

Yeesu ipiñe ye conse

(Mariki 9:2-13; Luki 9:28-36)

¹ Siyáa sikpuulú memáá, Yeosu uu Piyee ne Yakupu ne uyē uwā Yohani kpisi apí ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimécire n we. ² Kei ke upiñe ii piinípee iyē-i conse. Ukeyu aké n tēlu yare ituñe. Uilú ii wárara yare metéi. ³ Moisi ne Elii api pee kpáfúme, pi ne Yeosu pin yói. ⁴ Kei ke Piyee uu pee Yeosu maa re: Upiima, li nyamle re tóké nté n we. Pón n la, né sicáñjipi sitaani nté kari, pòó kesē kpisi, Moisi kesē, Elii kesē. ⁵ Un kei lē símisi, kuhope pei-pei kunyine akú weri aku pi hila. Tinóó rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yee Kenépipi lala kee nnépoónare nnéi ní te. Ani kutu ke rico! ⁶ Ke Yeosu pipiretiki api rinóó tē n kó, iwame píima ii pi loni api lolu api ketē kéyu tuhu. ⁷ Yeosu uu pee nyósópo uu ne pi kó uu re: Ani yisi, iwame íi kapē nó wa. ⁸ Kapi inípee rinsíka, Yeosu mecire kapi yé. ⁹ Kapi riyópe n cépilē, Yeosu uu rinóó ntí pi he: Ani n séélē, áni kapē úka lē kani n yé símisi líké ha ne keyáa kē ke Usoi Kepipi ake yé nkpo kémee n yisi tu.

¹⁰ Upipiretiki api pee u pise re: Yo nnya ke isé picélaa api re Elii yee mefoi sónti líké kelene ketē keto tu? ¹¹ Uu pi pese re: Li pise aseí kecáá re Elii uké mefoi peeme uké nípá yo ripòho-i li yekei. ¹² Né ne la ké nó símisi re Elii ye pípeeme masile pISOI apí nkpani u ceri, amá apí ne u wai yare kapi ní la. Liméco ke Usoi Kepipi ake kó pianipe-i íwe lenē. ¹³ Kei ke upipiretiki api pee kó te Yohani Uniwole nsímé kuu pi símisi.

Yeesu ye kewá kē ke kuntri aku m pekesi poise

(Mariki 9:14-29; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Ke Yeosu ne upipiretiki apí risoiwuí ne riínkó, utisi unyine uu ukekúri nyósópo uu uana-i wúla. ¹⁵ Uu re: Upiima, a kenéwá nké íwe té! Ke rikpínkpí pòólúle ake ye mesére loirente aké ne míni-i néé nna-i loípo. ¹⁶ Ne ne pipópiretiki ke leepole apí fe piké ke poise. ¹⁷ Yeosu uu pee re: Nó nfatene ciré ne pikpáaree mpuri mmú! Ituñe ilé kam nòkenéme pitóne kpáne? Ituñe ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. ¹⁸ Yeosu uu kuníri senkee aku keñmánepi ke-i lelu ake meýene mese kei nní pélu. ¹⁹ Kei ke upipiretiki api pee ukekúri hápo api iyaa u pise re: Yo nnya kári fe tóké keñmánepi kē aníri pese? ²⁰ Yeosu uu pi pese re: Ke nónnéfatene nn n fíllē nnya ye ní. Asei kam nó símisi re nónnéfatene nn pee mpuri yuke-yuke sei nnyine n tulaalē, nó ye pee fe ani riyópe ntí maa re: A nté yisi a ha nté-pò nyere, ari mesei lē wai. Líka ái yé pee n we kani

*

yé piwai m pōone. ²¹ [Piyómeyáhaa ne pinórahaa ke usoi uu yé ne aníri nnyé mpuri pese.]

Yeesu ye unkpō ne umeyise nstmé kpálē
(Mariki 9:30-32; Luki 9:22-27)

²² Kumúnjé kpe-i kapi Kalilee ketē n kóónulē, Yeesu uu pēe pi maa re: Pi yé Usoi Kepipi tī api písoi anipe-i wai ²³ api ke kopu, akē pēe keyáa táánū tunjé nkpō kēmeē yisi. Kuu lē ní ma, upipiretiki apō aa caai hái.

Uléécaā keyō ulampoo pihéle kecáá nstmé

²⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum n tuiṗō, pepēe Uléécaā keyō kēmeē lampoo n yósu api Piyēē kekúrí sí api ha u piṣe re: Nóunwéése úu ye Uléécaā keyō ulampoo héele néē? ²⁵ Piyēe uu pi pese re: U ye héelele. Kuu keyō-i m pēepō, Yeesu uu u piṣe re: Iye kaa músu Símmō? Piyupipi néē píśáne kai piṣe re piké ketē nté piyōopi lampoo ne ítoho m pasii? ²⁶ Piyēe uu u pese re: Píśáne ye pi. Kei ke Yeesu uu pēe re: In lee ni, ái piṣe re piyupipi piké hééle. ²⁷ Amá ári la merówai menyine meké pi ricóh. Lē nnya, a ha kupiyē kēmeē kehímpi ripōlo aa nkpíntomé foí kaa ní tinine leseri aa nnóo n haase. Pó kēmeē siwóó sē kai ró m piṣe leepō, aa si kpisi áá ne tó ne mpó ulampoo hééle.

18

Wóo Uléécaā iyōopi kēmeē uwéése?
(Mariki 9:33-37; Luki 9:46-48)

¹ Likumúnjé kpe-i, Yeesu pipiretiki api ukekúrí hapō api u piṣe re: Wóo *Uléécaā iyōopi kēmeē uwéése? ² Kei ke Yeesu uu pēe kewá sínsápi kenyine sée uu pikēcōpe ke nyereṣe ³ uu re: Asei kam nní nó símisi re nōnsá mefine n conse nóké siwá sínsápi mecō n we, áni yé Uléécaā iyōopi kēmeē lompo. ⁴ Lē nnya, uyēe umecire rincépiṣe uu n we yare kewá sínsápi nké mecō ye Uléécaā iyōopi kēmeē uwéése. ⁵ Uye un né nnya kewá nké kecō kusáne n yósi, tinécúruu ŋmaa kuu lē kusáne yósi.

Akópe pikaase kecáá nstmé
(Mariki 9:42-48; Luki 17:1-2)

⁶ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Amá úye un n tíyese un siwá nsí kenyine kee ne kefa né n tenelē akópe n waise, li kutōsi we in te pi rináipare mule-mule risáa-i u lesi apí ne mínimaa kēmeē u nyikipō. ⁷ Ke ketē nké pikó api pipikó akópe n waise nnya, íwe kapi topori. Likei lē ái piwéé yáne. Amá úye un lē n wa, íwe ke liute u topori. ⁸ In te kupónípe néē kupóna kpe ye akópe pō waise, a ku riké aa ketaa-pō fómni. Li kutōsi we póké únípe néē únakerikó áá ne nfáa yenu ne kaa yé ána néē anípe até m má áá ne nna teneciré kēmeē loni. ⁹ In te mepónípe me ye akópe pō waise, a me lese aa ketaa-pō fómni. Li kutōsi we póké menípe meṣe m má áá ne nfáa yenu ne kaa yé ínípe ité m má áá ne íwe píima kēmeē loni nna teneciré kelō-pō.

Isáj iyēe m pō api i heei kenyáru
(Luki 15:3-7)

¹⁰ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani nómenécire tī ne siwá nsí kecōpe kenyine pilómíise. Asei ye nye re *pipilecaatumē ye meṣéte Unésáa ye keyómecaa-pō ní we lekeepōle. [¹¹ Li we re písoi pēe m pōlaalē piwélaa ke Usoi Kepipi aké ka keké piayū lō.]

¹² Iye kani yé? Usoi un isán pîle m má, ikemee ise in m pò, úu ye ise fi we pîle nnyí riyòpe kecáá tíye uú ha ise nnyí yee nní m pò wéesii? ¹³ Un n fe un i n heei, aseí kam nó símisi re ise iyé piheei yee urikiñ niñukusele ai tósu ise fi we pîle nnyí yee fi nní m pò. ¹⁴ Lē nnya, Nónunésáa yee keyómecaa-pò ní we úu la re pepee nní ne kefa u n tenelē, úka úu kò pee pi waiselē kecòpe unyine uké pò.

Ucò akòpe pisàrei

¹⁵ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Upòcò un ne pò m púnne, a mepócíre u leepò aa u nyíse lē kuú ne pò m púnne. Un n ñmurei, upòcò kaa lē ncée sàne-i peseme.

¹⁶ Amá unsá ne kutu pò rincò, aa usoi use née pité kpísi áa ne u leepò liké wa re pisoí pité née pitaani ye itansei nó li aní ne nónnésímé nyóonse. ¹⁷ Amá un pē kutu picò n yē, aa Uléecaa icápine pikó símisi. Un kò Uléecaa icápine pikó kutu picò n yē, a u kpísi re usoi yee úu Uléecaa n nyu née *ulampooyò lo.

¹⁸ Asei kam nní nó símisi re non ye linyine ketē nké kecáá n yē, Uléecaa yé kò keyómecaa-pò li yē. Non ye kò ketē nké kecáá yo n ñmurei, Uléecaa pò né kò keyómecaa-pò li ñmurei. ¹⁹ Asei kam kò nní nó símisi re pisoí pité pin nókenécòpe n kóméine ketē nté apí ne nípá yo kapí ní la píse, Unésáa yee keyómecaa-pò ní we yé liké lē pi pa. ²⁰ Li we re pisoí pité née pitaani pin tinényiri yei n sée pin ne n tū, ne pikécòpe wele.

Ukeikó yee ucò akòpe pisàrei ní yé kenyárú

²¹ Kei ke Piyee uu Yeesu keyúri rinyòsòpò uu re: Upíima! Unécò un ne né m púnente, melé kam yé fe am u sárei? Meseei kesē, née iye? Yeesu uu u pese re: ²² Am pò maa re meseei ñmane, amá meseei meseei mepehē kuwóó ne afereé. ²³ Lē nnya ke *Uléecaa iyòopi íi we yare nsímé mmú: Uyòopi unyine yee keyáa upikeikó píse re piké awóme kapí ne u m má hééente. ²⁴ Kuu yé pikéé n kóraane, apí ne uukeikó unyine hapò yee riwóme píima ne u m má. ²⁵ Ke ukeikó

uyē úu nní pihéle n fene, uukeisaa uu rinòó he re piké u ne unósi ne siwá ne ulikó nnéi yáa piké ne riwóme hééle. ²⁶ Ukeikó uyē uu keteni-i anui kecáá wúla uu ukeisaa keyu-i kpará uu re: A ísuúlu li kelene Upíima, né linnéi pò hééle.

²⁷ Ukeisaa uu íwe u tēni uu u yá uu tómpò, uu kò riwóme tē u he. ²⁸ Ke ukeikó uyē uu kei n léepò, uú ne uukeicò unyine sáne yee riwóme u n lukaalē yare siwóó nkáripí kumúnjé. Uu uwómeluke uyē kemuu yéu uu re: A lē kaa né n li né hééle.

²⁹ Ukeicò uyē uu anui u fine uu u kpurukere re: A ísuúlu li kelene, né pò hééle. ³⁰ Amá uu yúlu, ticuruu uu tíye apí kukpaniilee u tani re uké kei n we uu ne uriwome hééle. ³¹ Ke pikeikó picò apí n yé lele n wai, mpòcòam nn pi loni apí yisi apí ha lē nnéi lee n wa piukeisaa keeni. ³² Ukeisaa uu pee tum apí ukeikó uyē u séipò uu u maa re: Pò ukeikó kpááree nkó! Tipówóme nnéi kam pee pò he re pò rikécáá ísuúlu né we nnya. ³³ Páa ye pee upókeicò nkó íwe té yare ke née íwe pò n té məcò? ³⁴ Uukeisaa uu kuwóó ne tíye apí kukpaniilee u tani re uké íwe rilélé uú ne uriwome nnéi hééle.

³⁵ Yeesu uu kò kpá re: Nókénécòpe úye unsá ye uucò ne kefa kesé n sárei, limecò ke Unésáa yee keyómecaa-pò ní we uu u waine.

19

Utisi ne unósi pittunne kecáá icélaa

(Mariki 10:1-12)

¹ Ke Yeesu uu lē písímé ní masí, uu Kalilee keteni-i yisi uu Yutee ketē kee Yuritee nkoi kuwéé-mē ní we sí. ² Pisoí kulúí apí kei u tikipò uu pitóikó pòisente.

³ Pifarisi pinyine apí ne u kò re piké ripine u wa nnya. Apí u píse re: Ncée ye we re utisi yé fe uu nípá yo mpuri nnya unósi yuluu? ⁴ Yeesu uu pi pese

re: Ani Uléécáa Nsímé ritelé kémee nsímé mmú kapi n wói keenlef? Pi wói re: Kékoraane, utisi ne unósi ke Uléécáa uu wa ⁵uu re: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úní yisine u ne unósi apí ha péne api panse ipiñe ise. ⁶Lē nnya, apí nkpéni pité, amá piipiñe ye ise le. Lē nnya usoi úu kape lē ke Uléécáa uu rimpéne kóólene. ⁷Kei ke Pifarisi api pee u pise re: Yo nnya ke Moisi uu peé maa re utisi yé fe uu pitúunné ritelé unósi wólu uu pee u yulu. ⁸Yeesu uu pi pese re: Nónékíñ ntake nnya ke Moisi uu ncée nó he re ani ye fe ani nópinénósi lakase. Ai pee kékoraane-me lē we. ⁹Asei kam nní nó símisi: Uye un unósi n lakase, linsá iwásánkaí nnya, kuu peé ha unósi féé kpísi, iwásánkaí kuu lē wa. ¹⁰Kei ke upipiretiki api pee u maa re: In lē kai pise re utisi uké ne unósi n we, li kutósi we re usoi úu kape unósi kpísi. ¹¹Yeesu uu pi pese re: Ai písoi nnéi pee yé nsímé mmú ñmurei. Pē ke Uléécáa uu n tíyese re piké ñmurei mecíre pee yé ñmurei. ¹²Li we re písoi ye wele pee apí ye pinósi n kpísi re apí yé fe nnya. Lē kapí ne picó mari. Písoicó mewai mee lē picó pansese. Picó pódó Uléécáa iyóopi nnya pinósikpiké yá. Uye un n la uké icélaa nnyí kó uu kóm.

*Yeesu ye siwá tinó sone ritikise
(Mariki 10:13-16; Luki 18:15-17)*

¹³Lē memáá písoi pinyine apí ne siwá sírsápi sinyine Yeesu hapó re uké anípe sikecáá rilaa uké kó sikecáá keyóme yáási. Amá upipiretiki apí ne pi cesi. ¹⁴Kei kuu pee pi maa re: Ani siwá tiyá síké kenémee kam. Ani kape ncée si tápisi. Likumúñe re mpí pee símeçó ní we pee yé Uléécáa iyóopi kémee ló. ¹⁵Kei kuu anípe sikecáá rilaa uu pee limemáá kei yisi uu tómpo.

*Uñmáne mamá unyine kecáá nslmé
(Mariki 10:17-31; Luki 18:18-30)*

¹⁶Keyáa ke uñmáne unyine uú ne Yeesu rikó uu u pise re: Sáa, lisóne líye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ¹⁷Uu u pese re: Yo nnya kaa lisóne kecáá nkó né písei? Use kóló yee Usóne. Uyee Uléécáa. Pón n la póké nfáa teneciré yé, isé kuu m pásií kaa yé n tikilē. ¹⁸Uu re: Iyee íye? Yeesu uu re: Iyee re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape nnóome itansei nyere, kape yáai. ¹⁹A ye upósáa ne upóní ríyu waise, aa kó upóçó n la yare kaa ripóçúruí n la. ²⁰Uñmáne uyé uu u pese re: Ne lē nnéi wale. Yo icó kai pise re ké wa? ²¹Yeesu uu pee u maa re: Pón n la póké wa líké n nyarí ne kété-pó, a n ñme a lē kaa m má yáa, aa siwóó sē píwekóó hóone, pó pee memá yé keyómeçaa-pó. Pón lē piwai m masí, aa peé weri aa né tíki. ²²Ke uñmáne uyé uu lē n kó, uú ne mpóççai tómpo, ke ukunipe aku nní m mulú nnya.

²³Kei ke Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Asei kam nní nó símisi re Uléécáa iyóopi kémee pilone ye ne umámá páápúle. ²⁴Ké kó nó rikpá re: Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutósi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécáa iyóopi kémee n lompo. ²⁵Ke upipiretiki pē api lē n kó, ai pi muuni símí api pee re: In lē, wóó yé pee fe uu píyulale yenu? ²⁶Yeesu uu pi nyáneí nsoné uu pee re: Lelee aí sisoipipi kémee kuwai ní we ye Uléécáa kémee kuwai wele. ²⁷Kei ke Piyee uu pee rinóó yósi uu re: A ripái kari lirókó nnéi n tíye tón pó tikilē. Yo kari líkeme yénune? ²⁸Yeesu uu pi pese re: Asei kam nní nó símisi re kumúñe kpe-i ke né Usói Kepipi am n sónti ké méyukóó keté fale ke Uléécáa uu n conse kémee rinéyóopitú kecáá ní tone, nó kefi ne pité mpí nóó nní né rintíki, nó ne kó atú kefi ne até kecáá túntine aní ne Isirayeli ipuri kefi ne ité iyē písoi ketahai túhaane. ²⁹Peppee né nnya síyó nées pimáa ne piwá nées piyéi nées písáa nées píni nées pinósi ne sipipi nées sicare n tíye, yé lē kapi n tíyente yé mepehé píle, api

kō nfáa teneciré yénu ai likecáa kpá. ³⁰ Pifoí meýā yé pitórōo panse, pitórōo meýā api pifoí.

20

Pikeikó pēe itunje ikó ikó kekei kēmee n hápō kenyárū

¹ Yeesu uu kō kpá re: Lē nnya, Uléecaa iyōopi ye kō we yare nsímé mmú: Ukeisaa unyine ye kemaresine leepō re uké pikeikó wéesi piké ualéé kapi ye n sée re fiinyi kecare kēmee u keisi. ² U ne pē api kómeine re uké pi hééle nnéi mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle. Kei kuu pēe kecare-i pi tōnsepō. ³ Kai ní pi yare itunje mese áme we kefi kumúnjé, uu kō leepō uu pikeikó picō yenu, pē pin kényáala-i méwoō nyenu. ⁴ Uu pi maa re: Nóké ha kō kenécare-i keisi ké nnéi mmē kai m pise nó hééle. ⁵ Api yisi api sí. Uu kō itunje kecíre kumúnjé ne nnyós metaani kumúnjé piléepō kpá, uu kō pikeikó picō kpísi. ⁶ Kai nnyós menupū ní pi, uu kō piléepō kpá uu pinyine yenu pin kei nyenu, uu pi maa re: Yo nnya kani nté méwoō nyenu itunje ne imelólé? ⁷ Api u pese re: Lelée re úka úu pikei ró kpísi. Uu pi maa re: Nóké kō n ŋme ani ha kenécare-i keisi.

⁸ Kai nnyós n wa, ucarete uyē uu uyee ulikó kecáa m paillé maa re: A pikeikó pē sée aa pepēe metórōo ní ka ne pihééle koraane aá ne pifoí kété páalá. ⁹ Pepēe nnyós menupū kumúnjé pikei n kóraane apí weri, nípa úye uu nnéi mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle yósu. ¹⁰ Ke pikeikó foí pē api ní ka, apí m músu re piihéé yé picō ikó rifaau. Amá nípa úye uu nnéi nse mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle yósu. ¹¹ Api kewóoyó ke-i inmúlaa ne ukeisaa uyē iwóhó loni. ¹² Api re: Mpi pēe nní pikei metórōo mmé ní ka ye wale itunje mekóónú mese. Aa pēe tó ne pē nnéi nse hééle, in kō ne tōo meýá ntunje ne mpōone kō. ¹³ Ukeisaa uyē uu piuse rinóo yósu re: Am inípee pō li, unésáne! Ai ró kómeinele re nnéi mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle kaa yé yósi? ¹⁴ A lipókó kpísi aa tōmpo! Ne lalé ké nó ne uyee pikei metórōo mmé ní ka nnéi nse hééle. ¹⁵ Yare ám ncée má ké linékó ne menéla wa, née iye? Néee pō inípee wōnne re ne kefa láarú nnya? ¹⁶ Kei ke Yeesu uu rikpá re limecō ke pitórōo api yé panse pifoí, pifoí api pitórōo.

Yeesu ye metáanū unkpō ne umeyise nstmé simisi

(Mariki 10:32-34; Luki 18:31-34)

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api keyáa kenyine Yerusalem n tósu, uu upipiretiki kefi ne pité pēe iyaá séi uu pi maa re: ¹⁸ Nō nyánii, Yerusalem kari nní símpo piké ha kei Úsoi Kepipi tí piké pepēe ye Uléecaa inyōonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. ¹⁹ Pi yé pepēe ápi Uléecaa m pakarelé anipe-i u wa, api méwoō u nyáneí api iséí u fopii api kunapéékóo kecáa u karií, uu pēe keyáa táanū tunjé nkpō kēmee yisi.

Lē ke Yakupu ne Yohani uni uu Yeesu m pise

(Mariki 10:35-45)

²⁰ Kei ke unōsi uu upinmáne keté, Yakupu ne Yohani kpísi uú ne Yeesu leepō, uu ukeyu-i wúla uú ne u tēni. ²¹ Yeesu uu pēe u pise re: Yo kaá la ké pō wa? Uu rinóo u yósu re: Ne la re a ŋmurei re pō tíyese pinéŋmáne mpí keté apí masí ipóyōopi kēmee tone, ucō kupóluké-luké, ucō kupómii-mē. ²² Yeesu uu pēe pi pese re: Ani nyu lē kani kei nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n níruné níruu? Api re: Ee, tó fe. ²³ Yeesu uu pi maa re: Nō mesei ntóosi keporipi menécō n ntí. Amá in kunéluke-luké néee kunémii metone nkó mmú, ai néee yé tíyese líké ne lē. Pē nnya ke Unésáa uu sitóne sē n nyóonselē kuu sí pane.

²⁴ Ke upipiretiki kefi tōrōo mpí pōo lē n kō, piripōo arí ne pimáreco pité mpí caai. ²⁵ Yeesu uu pinnéi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíllē te

ayu piwéése ye pinnanɛ ne a wéékuselenle, písoi kecire pin pinnanɛ a nyíselé.
 26 Amá ái limécɔ kai nó kémee we. Uye un n la uké nókenécɔpe uwéése, uké pansé núnékeikó. 27 Uye un kɔ nókenécɔpe ikpéé n la, liute uké núnélási. 28 Limécɔ ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke n keisi. Amá ke kale re keké picɔ keisi keké kɔ kenfaa kpási keké piakópe nnya he liké ne písoi meyā ayu lo.

Yeesu ye pinyíye pité paise

(Mariki 10:46-52; Luki 18:35-43)

29 Lē memáá, Yeesu ne upipiretiki api Yeriko kuyu tulu. Kapi kei n yisi pin tósu, tisoiwú píima rinyine ari un n tikilē. 30 Kei ke pinyíye pité pinyine pēe ricéetime n tū api kó te Yeesu yee tósu. Api pēe sicááila kápáá re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí! 31 Písoi pēe n cápinelē api pi cési re piké riséé, amá api pēe meyā n cáái ŋmaa ne ŋnanɛ re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí! 32 Yeesu uu pēe nyere, uu pi séi uu pi pise re: Yo kaní la ké nó wa? 33 Api u pese re: Upíima, tɔ la re a wa irónípee iké wúkule. 34 Yeesu uu piiwe paí uu piinipee ca, mese ne mese, inípee ii wúkule, piketé api pēe u tiki.

21

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

1 Ke Yeesu ne upisencɔ api Yerusalem n nyahaipɔ, api Olifiyee rikúú metene Petifasee kuyu-i lompɔ. Yeesu uu upipiretiki pité tum² uu pi maa re: Ani kuyu nkú kpee nní nókenéyu-pɔ ní we kémee hapɔ. Nó mese ne mese keminaayaha kenyine leepɔ, ke ne kekepipi sin toraalē. Ani si fénné aní ne né si weri. 3 Uye un ŋ-ye nó m pise, ani u pese re: Upíima ye si lalē. Liute yé kei nní nó riyá ani tómpɔ.

4 Lē ke antepu uú pēe ní ma liké ne n wa nnya kai lē wa. U pēé maa re:

5 Ani Siyɔɔ kuyu pikó maa re:

Ani ripaí, núnéyɔɔpi yee nní nókenémee weme.
 Usoi ninɛ-ninɛ lo,
 keminaa kepipi kecáá kuu túnti.

6 Upipiretiki api yisi api tómpɔ, apí ha wai yare kuu pi n forii. 7 Apí ne keminaa ne kekepipi weri api pimelape sikecáá láai api mekecáá u tonsē. 8 Písoi kulúí api pisitukanka lese api ncée-i tánɛnte, picɔ api apéi hépiri api tánɛnte re piké ne riyu u waise. 9 Písoi pēe ukeyu n sónne ne pēpēe ukepire n tikilē api pēé n cáái re: Tafiti Kepipi, ani uyee n sánti ne Upíima rinyiri ritaáse! Osanna, ani urinyiri keyómecaa-pɔ ritaáse! 10 Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu-i n lompɔ, ai písoi nnéi lémesi api pēé m piseine re: Usoi úye kecire ye nkó? 11 Písoi pēe u n tikilē api re: Uye antepu Yeesu, Kalilee keté-pɔ Nasareti ukó lo.

Yeesu ye Uléecaa keyɔ-i pikpéense lakase

(Mariki 11:15-19; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

12 Yeesu uu Uléecaa keyɔ kémee lompɔ uu pēpēe kei n yálisi ne pēpēe n lééri nnéi lákase. Uu pēpēe siwóó n còhɔne ataapili ne pilóláyáí situmpi láuli. 13 Uu pēe pi maa re: Li walaalē te: Pi yé Kenéyo sée re keyómeyáhaayɔ. Amá nó ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. 14 Ke Yeesu uu kei lē ní we, pinyíye ne síkankáláká así hapɔ así ne Uléecaa keyɔ kémee u kɔ uu si pōisente. 15 Amá ke pēpēe ye Uléecaa inyónsɛ n wa ne isé picélaa api mewai píima ke Yeesu uu n wapisi n yé ne siwá sēe Uléecaa keyɔ kémee n cáái re: Osanna, Tafiti Kepipi, ai pi tóosi. 16 Kei kapi pēe u pise re: Pɔ kóméi lē kapi nní n cááii? Yeesu uu re: Eee. Uu pēe pi pise re: Lē nnya, ani kahane Uléecaa ritelé kémee nsímé mmú n keé te: Pɔ

tíyese aí ne siwá sínsápi ne siwá fenféi péne asi pó m pakarente? ¹⁷ Yeesu uu pɛɛ limemáa kei pi yá uu kuyu lelu uú ha Petanii-pò fine.

*Yeesu ye kufikiyee anó wa
(Mariki 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Kai n weesi, Yeesu uu yisi un Yerusalem tósu, nkú nn u wai. ¹⁹ Uu kufikiyee ricéetime yenupo, uu sónepo úú ne ku ko, amá mepéi nmane kuu leepo. Uu pɛɛ kuléé kpɛ maa re: Páa nkpéni ko pikai márune! Kei nní, kufikiyee kpɛ aku kóosi. ²⁰ Ke upipiretiki api lɛ n yé, ai nnóo pi yipu api pɛɛ re: Iye ke kufikiyee nkú aku nní mese ne mese kólaapo? ²¹ Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Ké aseí kecáá nó símisi re wa Uléécáa ne kefa n tenelɛ nonsá ko n tíru, nó fe ani lɛ kam nní kuléé nkú n wa meco wai. Ai ko lɛ nmane, ticuruu, nó fe ani riyópe ntí maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripolò, ai ko mesei lɛ wai. ²² Nón Uléécáa ne kefa n tenelɛ, nó ye lɛ nnéi kani ye keyómeyáhaa-i m pise yé.

*Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?
(Mariki 11:27-33; Luki 20:1-8)*

²³ Lɛ memáa, Yeesu uu pɛɛ Uléécáa keyo-i lompo un we un písoi céési, pɛpɛɛ ye Uléécáa inyónse n wa piwéése ne kuyu piwéése apí hapo apí ne u ko api u pise re: Nnaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Uye yeé nnaŋe pó he poké ne nní n wai? ²⁴ Yeesu uu pɛɛ pi pese re: Ne la ké nse nó pise. Nón tinóo né m pese, né pɛɛ nó símisi nnaŋe mmɛ kam ne lɛ n wai. ²⁵ Ne la ké nó pise re wóo Yohani tumme re uké písoi míni wole? Uléécáa née písoi pɛɛ u tumme? Api pɛɛ símaane re: Tón nkpéni m maa re Uléécáa ye u tumme, u yé ró pise re: Kam pɛɛ íye wa káni ne Yohani nsímé nmuɛi? ²⁶ Tón ko m maa re písoi pɛɛ u tumme, aí yé wa. Tò pɛɛ risoiwuí wurule. Li we re písoi nnéi ye Yohani nyánile re antepu lo. ²⁷ Api pɛɛ mese Yeesu rinóo pese re: Ari nyu. Uyɛ uu ko pi pese re: Né ám ko nó símisine nnaŋe mmɛ kam ne lɛ n wai.

Utisi unyine piŋmáne pité kenyárú

²⁸ Yeesu uu ko pipise pi kpá re: N-ye kani kenyárú nké-i yé? Pi re utisi unyine ye pɛɛ piŋmáne pité má, uu keyáa unŋmáne wéése maa re: Unéŋmáne, a neni waasi a ha anéléé nyɛ kapi ye n sée re fiinyi kecare kémee keisi. ²⁹ Unŋmáne uu u pese re: Am sí! Kai rinkpáse, uu kemúnɛ conse, uu yisi uu waasi. ³⁰ Utisi uyɛ uu ko unŋmáne taròo limeco male. Uyɛ uu re: Eee, ne kò, Sáa. Amá úu pɛɛ nkpáni waasi. ³¹ Yeesu uu pɛɛ pi pise re: Nò músu re wóo piketé kecare usáa mela wa? Api re ufoí lo. Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Asei kam nní nó símisi re pilampooyó ne piwásánkáí yé ne kekpéé nó wa api Uléécáa iyóopi kémee lompo. ³² Li we re Yohani Uniwole ye nòkenémee kale uu aseí ncee nó nyíse, áni ne kutu u ricó. Amá pilampooyó ne piwásánkáí api unsímé nmuɛi. Ani ko lɛ nnéi yénu, amá áni mɛfine conse noké unsímé nmuɛi.

*Pikeikó pɛɛ rikpákára m má kenyárú
(Mariki 12:1-12; Luki 20:9-19)*

³³ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani ko kenyárú keco kutu ricó: Ucarete unyine ye we, uu aléé nyɛ kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi, uu mmele wai uú ne ke kóónú. Uu ko kecare ke-i kuhóre túni uu kɛtaçerii móm kei kapi ye píta n çerii. Uu ko limemáa keméré cáca kenyinge móm uu pɛɛ pikeikó wéési re piké kecare ké kecáá u m paílɛ uké ncee ha uké kam. ³⁴ Kai aléépipi nyɛ kutúú n tu, uu upilasi yukuse re piké ha upikeikó pɛ-i ualéépipi u yóome. ³⁵ Pikeikó pɛ api pilási mpí cópii. Api use kaii api uco kopu, api utáánú apare tapisi uu kpi. ³⁶ Ucarete uu ko pilási picó piyukuse kpá, pɛ pin kulúí we ne pifoi. Pikeikó pɛ api ko pɛ wai

yaɾe lē kapi pilási foí n wa meco. ³⁷ Uu picérei p̄one uu uuñmáne yukuse uu pikemeɛ tum, un músu re: Mpá líké íye wa, pi yé unéñmáne wuri. ³⁸ Amá ke pikeikó api uuñmáne uyē n yē, api pimɛɔpɛcɛre n tee re: Nkó yee masí usáa memá nnéi te. Ani kam táké u kpu táké p̄e umemá n te. ³⁹ Kuu n tuiɔ, api u tini api kecare ilúké u sá api u kopu. ⁴⁰ Ke Yeesu uu pinyárū m masí, uu pi piɛ re: Ucarete uyē un ha n ka, yo kuu yé pikeikó p̄e wa? ⁴¹ Api rinóo u yósu re: U pikeikó kpákárá p̄e mekópe kónine. Pilico ái yé nkpráni íwe u wa. Uu p̄e ha pikeikó féé forii re piké kecare kecáá u m paílē, apipi an m pi, api ye u túúni. ⁴² Kei ke Yeesu uu pi piɛ re: Ani nsmé mmú píkai Uléécáa Nsímé ritelé kémee kéénlē te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee panse ricíre-círe tee kenui-i ní wee?

Upíma yee lē wa. Mewaisaŋa kuu ró n yéneise ye mē!

⁴³ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Lē nnya, nó mpí, nóo nní Uléécáa iyóopi kémee ní we, pi yé ikemeɛ nó lese api mpuri féé mee Uléécáa mela n wai tonse. ⁴⁴ [Lin úye n fóm un tipare tē tinkpau, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u ná]. ⁴⁵ Ke p̄eɛ ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api Yeesu sinyárū sē n kó, api céru re p̄e kuú ne máne. ⁴⁶ Api p̄e icée n wéési piké ne u tī, pin kó p̄e risoiwú wuru re p̄e isoi ye u nyáni re u antepu le nnya.

22

Pinósikpiké anyá iluke kenýárū (Luki 14:15-24)

¹ Yeesu uu kó kenýárū kecɔ pi kpá re: ² Uléécáa iyóopi ye kó we yaɾe nsímé mmú: Uyóopi unyine yee keyáa uuñmáne yee unósi n kpási anyá píima wai. ³ Uu upikeikó tum te piké ha p̄e isoi séleime piké anyá iluke li. Amá p̄e isoi api isáneseí iyē yulu api anyá wénte. ⁴ Uu kó pikeikó picɔ pitume kpá uu pi maa re: Ani písáne sée ani pi símisi re: Anyá iluke ye pipele masile. Anéńála ne inésee kpókóó kam kó. Mpá yo ye kéyu wale. Ani kam ani pinósikpiké anyá iluke li. ⁵ Api nkpráni isáneseí iyē kutu ricɔ. Mpá úye uu ulikó-mē tómpo. Picɔ api sicare waikēe, picɔ api ayáa tónaapo ⁶ pitórɔo p̄o pikeikó p̄e c̄pii api ísei pi waise api p̄e pi kóni. ⁷ Ai uyóopi kuwó wai, uu upisóca tum apí ha p̄e isoi p̄e kóni api pikuyu nna ŋmasi. ⁸ Uu p̄e upikeikó picɔ maa re: Anyá iluke ye pipele masile, amá písáne apí p̄e ikuluke tulaalē. ⁹ Lē nnya, ani sicépeɛne-i léepo, non píye n yē, ani kusáne pi séiri. ¹⁰ Upikeikó p̄e apí yisi apí icée tóóí apí p̄e isoi nnéi kapi n yé sélei, písáne ne pikópe, písáne apí p̄e kenýáyo yipu. ¹¹ Kei ke uyóopi uu p̄e lompo re uké písáne p̄e yáási, uu usoi unyine yenu yee úu inyánlū n tanaalē. ¹² Uu u piɛ re: Unésáne, íye kaa wa áa ne nté lonti áa kó inyánlū tanaalē? Ai utisi muuni úu n séélē. ¹³ Uyóopi uu p̄e pikeikó maa re: Ani ána ne anípe u paasi ani ketahai kunmaha-i u sápo. Kei kuu yé n téni un iní takai. ¹⁴ Yeesu uu p̄e re: Li we re p̄e isoi kulú kapi sée, amá p̄e kapi p̄e kecare n wée apí p̄e kulú we.

Lampoo kapi ye R̄om uyóopi píima n héele (Mariki 12:13-17; Luki 20:20-26)

¹⁵ Kei ke Pifarisi apí p̄e símaane re íye kapi yé ne Yeesu ripine wa piké ne unnoosimé círe u n tī. ¹⁶ Api pipiretiki pinyine ne Erooti pipiretiki pinyine lese apí tum te piké ha Yeesu maa re: Upíima, tó nyule re aseí ŋmane kaa ye símisi. P̄o ye kó Uléécáa ncee p̄e isoi céesile ne aseí. Mpá usoi uké íye nsá ŋnaŋe m má, áa ye uinípeɛ n wuru p̄e ne símisi. ¹⁷ Tó la re a kepómúnjé ró símisi táké yē te

ncée ye we re také ye Róm uyóopi lampoo hééle née ári kape ye hééle? ¹⁸ Amá Yeesu p̄s ne pimesəhə kópe kapi n wai pinyuwe máalenle. Uu pee pi maa re: Nó kecáá kecáá mewai pikó mpi, yo nnya kani né peikee? ¹⁹ Ani ne siwóó sē kani ye ne lampoo n hééle kam nké! Api mewóopipi mese ne u hapó. ²⁰ Uu pee pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri tēe nní mekecáá we? ²¹ Api u pese re: Sesaa lo. Kei ke Yeesu uu kó pi maa re: In lē, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléecaa likó Uléecaa pa. ²² Kuu lē tinóó tē pi m pese, ai nnóó pi yipu api pee u yá api tómpo.

Pisatusee ne nkpo kémee meyiše nstmé

(Mariki 12:18-27; Luki 20:27-40)

²³ Keyáa kē cire ke Pisatusee api Yeesu kémee ha. Pisatusee pee tee re pikpókpo ápi ye nkpo-i yisi. Api s̄l api ha Yeesu leepo, api u pise re: Sáa, Moisi ye maa re: ²⁴ Unósikó úye un n kpu unsá kewá m má, li pise re uuwā yee yé unósi uyē kukúmannosi kp̄si uu umáa mpuri wai. ²⁵ Too! Amá pinmánē pinyine pee pee kerócpe nté we. Pi pimáreco piseei le. Umáa uu unósi kp̄si, uu kpi úu kewá yē. Uwá uu pee umáa ukúmannosi kp̄si. ²⁶ Uyē uu kó limeco kpi, uu ukúmannosi uyē ne utáanú yá. Ai lē n wai hái ne usééi-sééi kémee-po. ²⁷ Pē memáá, unósi uyē p̄o kó kpi. ²⁸ Tó la také nkpeni p̄o pise re ke pimáreco piseei pē api nní pinnéi unósi uyē n kp̄si, pi uye unósi ye ha lo, keyáa kē ke pikpókpo api ha nkpo kémee n yisine? ²⁹ Kei ke Yeesu uu pee pi pese re: Lē nnya kani nómenečíre kiraasente. Ani Nléecaasimé aseí kómēi, áni kó Uléecaa nnaŋe nyu. ³⁰ Kumúnjé kpe-i ke pikpókpo api ha n yisine, pitisi ápi pinósi kp̄ike sine, pinósi páa kó pila s̄ónkeene. Amá pimefine yé ha n we yare piléecaatumē keyómecaa-po. ³¹ Ani lē ke Uléecaa uu pikpókpo meyiše kecáá nó ní ma api Unsímé Ritelē kémee wólú kēē, née yo? U maa re: ³² Néē Apiraham Uleecaa amá n isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. Uléecaa uu pikpókpo Uleecaa amá u pinyánnyá Uleecaa le. ³³ Ke p̄isoi pē nnéi pee n cáp̄inelē pin kutu u cōlē api lē n kō, uicélaa iyē ii pi loni n̄sone.

Isé iyee Uléecaa isé kecōpe icō n fe

(Mariki 12:28-34; Luki 10:25-28)

³⁴ Ke Pifarisi api n kō te Yeesu ye Pisatusee feriyē uu séése, api cáp̄ine. ³⁵ Pikcōpe isé ucélaa unyine uu pee ripine Yeesu wai uu u pise re: ³⁶ Ucélaa, Uléecaa iséé nnéi kémee íye yee imáa? ³⁷ Yeesu uu re: A Upiima, Upóléecaa n la ne kepófa nnéi, ne ip̄sói nnéi, ne kepómúnjé nnéi. ³⁸ Iyee isé fói, iyee kó innéi kecōpe imáa. ³⁹ Ilírú yee ifói iyē meco n sá ye nnyí: A upócō n la yare kaa ripócúruu ní la. ⁴⁰ Isé nnyí keté yee isé ne antepuye icélaa riyíkí.

Uyē ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáá nstmé

(Mariki 12:35-37; Luki 20:41-44)

⁴¹ Ke Pifarisi api lē n cáp̄ine, Yeesu uu pee pi pise re: ⁴² Iye kani uyē ke Uléecaa uu n wée kecáá músu? Uye kepipi ye ke? Api u pese re Tafiti Kepipi ye ke. ⁴³ Yeesu uu pee pi maa re: In lē, iye kai wa ke Nfáasone nn Tafiti metéi he uú ne u séi re Upiima? Tafiti ye péé maa re: ⁴⁴ Upiima ye Unépiima maa re: A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláaró kepónyále-i n cō.

⁴⁵ In te Tafiti ye mesei u sée re Upiima, íye ke uyē cire uu yé kó pee Tafiti Kepipi?

⁴⁶ Pifarisi pē āpi fe piké ríka Yeosu pēse. Káí ne kei n kpísi, úka úu ye pēe kaha uké nnyine ú piše.

23

Yeesu ye re písoi piké piméciré ne isé picélaa ne Pifarisi tI
(*Mariki 12:38-39; Luki 11:43,46; 20:45-47*)

¹ Lē memáá, Yeosu uu pēe písoi pēe n cápinelē ne upipiretiki-mē pansepo uu pi maa re: ² Isé picélaa ne Pifarisi káí pēé we re piké isé ke Moisi uu nó m pa aseí nó símisi. ³ Li ne sá re náké piicélaa rimúlú ani kó i tiki. Amá áni kape ye pimewai ne yíraane. Li we re pē ne ye picó céesi re piké piicélaa ritiki, amá piricuruu ápi ye pēe i ritiki. ⁴ Pi ye limúle-mule paasile api picó yase, piricuruu ápi ye pēe líka ríca. ⁵ Pi mpá yo wai re písoi piké ye pi yē nnya. Lē nnya kapi ye Uléécaasímé siloapi kapi ritú kecáá rimméelú mepéré rikpáse api kó pisitukanka atime nwépi mepéré kpáse ai picó síkó feriyé. ⁶ Sitóné foí kapi ye keluke kémee ne Pisufi ayomeyáhaalee-i n la. ⁷ Pi la re písoi piké ipakare ne pi n yáhaanke sicápine kémee, piké ye kó pi sée re picélaa. ⁸ Amá nó áni kape ye tíye piké ye nó sée re picélaa. Nó nónnénéí pimáreco le. Usoi use kóló yee kó nóunécélaa. ⁹ Ani kape ye keté kecáá úka sée re nóunésáa. Nóunésáa cireníje kani m má yee keyómecaa-po we. ¹⁰ Ani kape ye tíye piké ye nó sée re úyukós. Nóunéyukós ye use le. Uye nní uyé ke Uléécaa uu n wée. ¹¹ Nókenécopé uwéése uké pansé nóunékeikó. ¹² Uye un uméciré rintaáse, li ye u ricépišele. Uye un uméciré rincepiše, li ye u ritaásele.

Yeesu ye isé picélaa ne Pifarisi kecáá kecáá mewai kesi
(*Mariki 12:40; Luki 11:39-52; 20:45-47*)

¹³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nó kecáá kecáá mewai pikó le! Nó ye písoi ncée tápisile re ápi kape Uléécaa iyooapi kémee ló. Nórinécúruu áni ye lompó, áni kó pēe pēpeé n la yáne piké lompó.

¹⁴ [Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nó kecáá kecáá mewai pikó le! Nóo pikúmannosi anipe-i lē kapi m má yóoi, ani ye kó pēe keyóme yáasi ai náñai písoi piké ne nó n yē nnya. Lē nnya ke Uléécaa uu iwe iyee íi icó m má nó waine.] ¹⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nó kecáá kecáá mewai pikó le! Keté nké nnéi ne mínimaa kani kálé te náké use unyine yē naké u pansese nóunépiretiki. Non liute piyéne m masí, ani tíyese un pansé usoi nkó káí ne n sá re piké iwe teneciré keló kémee iwe lukeise iké nóinékó n fe meté.

¹⁶ Iwe kani topori, nó pinyíye mpí, nóo nní písoico n séné! Nó ye maa re: Uye un Uléécaa keyó n sée uu ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un wura yee Uléécaa keyó-i ní we n sée uu ne wéeri re u yé linyine wa, ncée ún we re uké lipiwai riyá. ¹⁷ Nó piníri ne pinyíye mpí! Wura ne Uléécaa keyó kee wura uyē m pansese Uléécaa líkó, yo yee liketé kecōpe ríyu má ne lico? ¹⁸ Nó ye kó maa re: Uye un Uléécaa keyó kémee kenyóonsehúupi n sée uu ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un inyóonsesee yee kehúupi kecáá n láalé n sée uu ne wéeri re u yé linyine wa, uu ncée má uké lipiwai riyá. ¹⁹ Nó pinyíye mpí! Isee kapi ne n nyónse api kehúupi kecáá lán ne kehúupi kee i m pansese Uléécaa líkó, yo yee liketé kecōpe ríyu má ne lico? ²⁰ Lē nnya, úye un kenyóonsehúupi n sée uu ne wéeri, keló kē ne lē nnéi lēe kei ní we kuu sée uu ne wéeri. ²¹ Uye un Uléécaa keyó n sée uu ne wéeri, Uléécaa keyó ne Uléécaa yee kekemee ní we kuu sée uu ne wéeri. ²² Uye un keyómecaa n sée uu ne wéeri, Uléécaa riyóopitú ne Uléécaa yee rikécáá n tú kuu sée uu ne wéeri.

²³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nó kecáá kecáá mewai pikó le. Nó ye mpá yo hōonele, ani ne manti ne ayéhepei ncōpuri péne ani hōone awélé kefi, ani Uléécaa kuwélé kuse pa. Amá áni ye pēe isé nnéi kecōpe ipiima

yare nní asei piwéláa ne usoicɔ piwetu ne asei pitiki nkó ne pikei wa. Lē kaí pɛe pise re noké n tikilē nɔn pɛe kɔ ne litórɔɔ licɔ nní wai. ²⁴ Nó pinyíyɛ mpí, nɔɔ nní pisoicɔ n sɛni. Nɔ ye kúcerii ne rísɔ lesele, ani pɛe ísu ne pɛne ani muuni.

²⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nɔ kecáá kecáá mewai pikó le. Nɔ we yare mpí pɛe ye kehee ne kecáripí kepire n heere api kémée yá mecɔ. Lē kapi ye sikemee n li ne kapi ye n ntí ye pɛe liyaa-yaa le kapi n káipinkɛɛ. ²⁶ Nó Pifarisi, pinyíyɛ mpí! Ani ye kehee ne kecáripí kémee mefoi heere, kepire yé pɛe limecɔ sɔnesi.

²⁷ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nɔ kecáá kecáá mewai pikó le. Nɔ we yare rikpí mmele kapi míni tomé n túkɛi ari pɛé n wariye pói-pói nɔsne mecɔ, némpákane asoikɔhɔ ne líkperinkpekɔɔ le rikemee yipaalé.

²⁸ Limecɔ kaní we. Nɔ pisoí keyu-i nyiselé te nɔ isé tükilenle, némpákane kecáá kecáá mewai ne mewai kópe mee nɔsinéfa-i yipaalé. ²⁹ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nɔ kecáá kecáá mewai pikó le. Nɔ ye antepuye akpí mɔnle ani pɛpɛe asei n tükilē akó sɔnukuse ³⁰ ani pɛe re: Tɔn pɛe pirókpure isoi kumúnjé kpe-i n we, ári yé pɛe n̄murei toké pi rikpá toké ne antepuye kó. ³¹ Nɔ pɛe lē nyisele ani nórínécúruu yámne re nɔ pɛpɛe antepuye n kó sipirē le. ³² Lē nnya, ani mese nópínékpure mewai kópe ne kényu mahá ne kɛtɔ-pɔ! ³³ Nɔ iwáa kpákárá nnyí! Iye kani yé wa áni yé ne nna teneciré kémee n lompo. ³⁴ Ani kó te ne antepuye ne pisoí pɛe mewéésɛsɔhɔ m má ne isé picélaa kecire nó páme. Nɔ picɔ kó, ani picɔ kunapéékɔɔ kecáá karií, ani kɔ nɔánéyómeyáhaalee-i picɔ iséi súúkke, ani kɔ picɔ nírpa kuyu kúye-i n tikilē nɔn wéékuselē. ³⁵ Lē nnya ke pē nnéi kani n kó ápi kɔ líka wa nkɔ nri ne nó tenene, kai n kpíime usɔne Apɛeli kémee áí ne sí Perekiya n̄máne Sakarii kani Uléécaá keyɔ kémee kelɔ sɔne ne kenýɔn̄n̄sehúupi kepáápáá n̄ kpu kémee-pɔ. ³⁶ Ké asei nó símisi re nfáani pisoí mpí pɛe mewai kópe mē akpanii yenne.

*Yeesu ripɔɔ ye caai Yerusalem nnya
(Luki 13:34-35)*

³⁷ Lē memáá, Yeesu uu pɛe Yerusalem pikó maa re: Nó Yerusalem pikó, nɔ ye antepuye kónle ani kɔ pē ke Uléécaá uu nókenémee n tumme aparé tapisi ani kóni. Melé kesé kamí pɛé la ké nó cápine yare ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tā líka áí ye si wa mecɔ ani yúlu? ³⁸ Lē nnya, Uléécaá keyɔ yé meɔnmane n we úka úu yé n we. ³⁹ Ani kó te áni neni piyéne né kpáne líké ha ne tu kumúnjé kpe-i kani yé ha ní maa re: Uléécaá uké uyee Upiima rinyiri ne n weme rikpá!

24

*Yeesu re Uléécaá keyɔ yé fori
(Mariki 13:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Yeesu uu pɛe Uléécaá keyɔ-i léeri un tósu. Kei ke upipiretiki api pɛé ne u rikɔ re piké kememɔme u nyise. ² Amá Yeesu pɔɔ pɛe pi pɛse re: Lē nnéi kani nní n nyáni, asei kecáá, li sɔntí líké wa ripare ríka ári yé ricɔ kecáá n tɔsilē. Linnéi mmú ye sɔntile líké fori téké-téké.

*Léle n nyise re ketē ye ketene tu
(Mariki 13:3-13; Luki 21:7-19)*

³ Yeesu uu pɛe sí uu ha Olifíyee rikúú kecáá tone. Upipiretiki api kei u kálaapo api u pise re: A ró símisi píyɛi kai lē waine, ne yo kari yé kɔ ne ceri re mepópɛeme mee lē tu re ketē keto ye kē. ⁴ Yeesu uu pi pɛse re: Ani nómenécire tɔ rísɔne, áni kape tíye unyine uké kuyúú nó tā. ⁵ Pisoí kultúú yé sónaame use use,

api ye rinényiri ne písoi meyā kiraasente api ye pi maa re: Née uyē ke Uléécaa uu n wée. Lē kémee kapi yé písoi kulúí kuyúí tā. ⁶ Nó kó te atapi ye nókenékúrí née ketaa-pó wai, amá áni kape nfasimé tóne. Lē kai m pise re liké wa kai lē wai. Amá kété áke kahane n tu. ⁷ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncó ne topu, keyóopité ake keyóopité kecó ne topu, nkú nn siló sinyine leeri, keté ake siló sinyine yenesi. ⁸ Lē nnéi ye we yare ke memárenlò ame ye unósi pikéhē n kóraane. ⁹ Péé uye-i ke písoi api yé nó kpísi api nópinélaara anipe-i wai, api íwe nó wai api nó kóni. Isoipuri nnéi ii kó né nnya nínépuri yulu. ¹⁰ Kei kai yé pee písoi meyā ne kelólé-mē ha, api péé n yámmenene, api pee ipuri n yúinne. ¹¹ Antepuyee nōome kulúí yé léeme api písoi meyā kiraasente. ¹² Mēwai kópe yé kényu mahā, písoi meyā nla nn pee hásu. ¹³ Amá úye un tinkáhá-káhá ne kété-pó Uléécaa yé uriyu ló. ¹⁴ Uléécaa iyóopi Nsimé Kεcire mee keté nnéi kecáá kóónúne isoipuri nnéi iké kó. Lē memáá, mpá yo ketó ake pee tulu.

Iwe piima mekame

(Mariki 13:14-23; Luki 21:20-24)

¹⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Antepu Taniyeli ye péé maa re kumúnjé kunyine yé kam áni ncaai piíma mee ye n cókai yenu nn keló sone riyíkí-i tū. Uye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kó. ¹⁶ Lin lē n wa, pēpee Yutee keté kémee n we piké wuri api ayópe taá. ¹⁷ Uyee yé ha kulee ipiraa kecáá n we, uké wuri úu kape re uké nkpráni kukemee lompo uké linyine kpísi uké ne ripéne. ¹⁸ Uyee kecare-i n we, úu kape nkpráni re uké wurime uké kényo-i uketukanka kpísi. ¹⁹ Iwe ke pifani ne pimáreni api ha siyáa se-i topori. ²⁰ Ani ne Uléécaa té te úu kape úye itóó iyē iké nnyiyee kumúnjé née kewénteyaa ketúnjé ró leeme. ²¹ Iwe piíma iyē ke sisoipipi asi kumúnjé kpe-i n lené icó ii píakai léémelē hái keté kekoraa-ne me ne neni-me, iico ii kó píakai léeri. ²² Uléécaa unsá pee síweyaa sē n hasi, úka úu yé pee nfáa yē. Amá pē kuu n wée nnya, u yé siyáa sē hasi. ²³ Lē nnya, úye un nó m maa re: Ani ripái, nté ke Kirisi uu we née uye nkó nté-pó áni kape nmurei. ²⁴ Pikirisi nōome ne antepuyee nōome ye leerine piké mémare piíma lese piké nyíse, piké kó mēwaisaṅa wapisi hái lin pee kufee n we, pin yé fe ricuruu api pē ke Uléécaa uu n wée kiraase. ²⁵ Ani léise re ne písímé nó li masile.

²⁶ Lē nnya, pin nó m maa re: Ani ripái, uye nkó kucesi kóima-i, áni kape ha. Née pin nó m maa re: Ani ripái, uye nkó kulee-i pékaalē, áni kape nmurei. ²⁷ Yare ke kekónetéhe ake ye nní keléécaa-pó n léeme ake meyéne mese yeéri ketunjeleeme-pó aké ne sí ketunjelolé-pó, limécó ke Usoi Kepipi ake sónti. ²⁸ Li we yare kapi ye ní maa re: Kei ke isare kópe ii n we, ke áyemeekú aa ye cápine.

Usoi Kepipi mekame

(Mariki 13:24-27; Luki 21:25-28)

²⁹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Síweyaa sē metómpo ke itunje ii sómaane, iwáre ii metéi paa, awárepi aa keyómecaa-pó poroiri, lináṅe-naṅe lee keyómecaa-pó n we ai meyá yenesi. ³⁰ Linyine ai pee keyómecaa-pó nyíse re Usoi Kepipi ye nyahaiméle. Kei ke keté nnéi kecáá isoipuri ii yé pee itu ló. Api pee Usoi Kepipi yenu, ken ahope kecáá weme ne kennáṅe ne kemeyóopi. ³¹ Api pee rináatón maa ténse, uu pee upitume keté awélé nnéi kémee túmei. Api pē kuu n wéeke keté nké ne keketo-pó cápine.

Kúfikiyee kecáá icélaa

(Mariki 13:28-31; Luki 21:29-33)

³² Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu ricó. Ku ye kun ilése nmú n wairi, mepéi men n leeri, nó ye mese ne mese ceri re kupii ye

nyahaimēle. ³³ Limēco kaí we. Nōn píyēi lē nnéi mmē n yē lin n wai, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimēle, un tinōnōō ne kolē. ³⁴ Asei kam símisi: Písoi kunai nkú áku tósune kelene, nní nnéi líkē ne ní kam. ³⁵ Ketē ne keyóme yé tosí, amá anēnōō áa metōhē má.

Uléecaa ḡmane yeē nṗá yo ketō nyu

(Mariki 13:32-37; Luki 17:26-30; 34-36)

³⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē nēe liitunje iyē nyu, nṗá piléecaatumē pēe keyómecaa ní we nēe Uléecaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mecire yeē nyu. ³⁷ Kumúnjē kpe-i ke Usoi Kepipi aké ha m pēeri, li ha wainē yare kai Nowee nfaa kémee n wa mecō. ³⁸ Nní kaí pēe Nowee nfaa kémee wa: Keyáa kē ke míni amé pēe ketē nnéi riñfe kéké kelene n tu, písoi ye pēe wēle pin le pin níru, pin sóonne, pin písipipi pila ne pinósi pasii hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémee n lompo. ³⁹ Api nkṗáni ríka musí, míni amé ha ne weri amē pinnéi muuni. Limēco kaí ha wainē pēé uye-i ke Usoi Kepipi aké ha m pēeri. ⁴⁰ Pitisi pité yé likumúnjē kpe-i kecare-i n we, ai use kpíṗo ai ucō yá. ⁴¹ Pinósi pité yé n we pin nam, ai use kpíṗo ai ucō yá. ⁴² Lē nnya, áni kape lōpile, li we re áni nyu keyáa kē ke Nsúnépiima uu m pēerine. ⁴³ Ani rísone kō te úyosaa un ye pēé n nyu itunje iye-i ke uyaa uu kesine n sónepō, u yéé pēe n nyánile úu yé tíye uyaa uké kégō-i lompo. ⁴⁴ Lē nnya, nóké nómeneécire mesére n cápinelē nōn ne mé. Kumúnjē kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi ake pēeri.

Ukeikó sone ne ukeikó kópe

(Luki 12:41-48)

⁴⁵ Yeesu uu pēe upipiretiki píse re: Wóo ukeikó yeē aseí n tíkílē un kō mesōho má? Uyēe ukeikó uyē ke úyosaa uu ye ne kégō rin-yá re uké ke m pallē, uu ye upikeicō iluke rísone wai yare kai m píse. ⁴⁶ In te úyosaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáá we, u únarekome le! ⁴⁷ Ké aseí nó símisi ani kóm te úyosaa uyee ne ulikó nnéi ukeikó yáne re uké likecáá m pallē. ⁴⁸ Amá in te ukeikó kópe lo, u yé ukefa-i maa re: Unéyosaa úu mekkee sónti. ⁴⁹ Uu pēe upikeicō ipépi loni, u ne pítapome api pēé n le pin níru. ⁵⁰ Keyáa kē ne itunje iyē ke ukeikó uyē úu ne m músu kémee ke uuyosaa úú ha sónti. ⁵¹ Kei kuu yé pēe ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye kecáá kecáá mewai pikó n wa mecō. Kei kuu yé n téni un íní takai.

25

Pikpére kefi pinyine kenyáru

¹ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Lē nnya, Uléecaa iyōopi yé ha n we yare nsímē mmú: Pikpére kefi pinyine pēe keyáa yisi re piké ḡmánē unyine yeē pinósikpiké ní la merí. Api sífiráa kpíkési apí ne péne. ² Pikecōpe pinupū pēe piníri, pinupū pico písohōō. ³ Ke piníri mpí api písifiráa n kpísine, ápi símekpō méka mecō iyaa wa piké ne ripéne, ⁴ amá písohōō pōo písifiráa me súúkee api kō mecō sinúmpí-i wai apí ne péne. ⁵ Ke ḡmánē uyē uu ne pikáme n náḡaise, nnō nn pi yáái api lōpilente. ⁶ Ké kesine ake m pi, kecááila aké lelu re: Uḡmánē uyēe nní weme! Ani leepō ani u tépei! ⁷ Pikpére pē nnéi api yisi api písifiráa pinyónsente loni. ⁸ Piníri mpí api pēe písohōō pē maa re: Ani nómeneékpō mē tó he, sírfiráa ye lale síkē kpí. ⁹ Písohōō pē pōo re: Eehei! Me ne tó risále, áme tise tóké nó he. Li kutosi we nóké piyái kémee ha ani kei nómeneékó lolu. ¹⁰ Kumúnjē kpe-i kapi pílane n tósu, ḡmánē uyē un tuiri, u ne pinupū pēpēe pímeceire n cápinelē pin ne u mé api kesé kulee kpe-i kapi pinósikpiké anyá n wai loni, ihánaa ii hánaapo. ¹¹ Likepire, pikpére niri mpí pōo tuiri api cáái re: Upiima, a

rós hánne! Upiima, a rós hánne! ¹² Kei ke uñmáne uyē uu pi maa re: Ne la ké aseí nó símisi re ám nó nyu! ¹³ Yeesu uu pee kpá re: Lē nnya, nnō rñn we. Li we re ani nyu keyáa kéye née itunje iye-i kam sánti.

Pikeikó pitaani pinyine kenyárū
(Luki 19:11-27)

¹⁴ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Ulééca iyōopi yé ha n we yare nsímé mmú: Utisi unyine yee pee ncée pihápe la, uu upikeikó sélei uu umemá pianipe-i wai. ¹⁵ Uu use wura mewóopipi sipehepi sinupū pa, uu ucō wura mewóopipi sipehepi sité pa, uu utáánū wura mewóopipi kepehepi kese pa. U mpa úye nnañe ne musile uu ne lē kai m pise u pa, uu pee yá uu tōmpa. ¹⁶ Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sinupū ní yōsí uu mese ne mese siwóó sē kpási uu ne kpéense, uu wura mewóopipi sipehepi sinupū sico kuláa yenu. ¹⁷ Uyee wura mewóopipi sipehepi sité ní yōsí pōo kō limecō wai, uu wura mewóopipi sipehepi sité sico kuláa yenu. ¹⁸ Amá uyee wura mewóopipi kepehepi kese ní yōsí pōo ha kuhóre túni uu ukeisaa siwóó sē pésu.

¹⁹ Kai siyáa sité n wa, piukeisaa uu kúiri uu re piké ulikó kēē uké yē. ²⁰ Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sinupū ní yōsí uu ukeisaa keyúri nyōsōpō ne wura mewóopipi sipehepi sinupū féé sico, uu re: Wura mewóopipi sipehepi sinupū kaá pee né pa. Aa yēe, Upiima? Wura mewóopipi sipehepi sinupū sico ye nsí kam kuláa n yē. ²¹ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pō ukeikó sone ne aseí ute le. Likáripikōó-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya, né limáa-maa pōo rimúise. A lomme toké anyá li. ²² Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sité ní yōsí pōo kō nyōsōpō uu re: Wura mewóopipi sipehepi sité kaá pee né pa, Upiima! Aa yēe? Wura mewóopipi sipehepi sité sico ye nsí kam kuláa n yē. ²³ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pō ukeikó sone ne aseí ute le. Likáripikōó-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya né limáa-maa pōo rimúise. A lomme toké anyá li. ²⁴ Ai nkpéni yá uyee wura mewóopipi kepehepi kese ní yōsí. Uyē pōo kō nyōsōpō uu re: Ne nyule Upiima re mepókó ame kusa pólú. Kecare ke-i káa n lukeši kaa ye kpasi. Kei káa n fō kaa ye kpéé. ²⁵ Lē nnya ke iwame ii né wa am ketē kēmeē sipōwóó kúlesi. Aa yēe! Sipōwóó see nsí, a yōsí! ²⁶ Kei ke ukeisaa uu rinōo u pese re: Pō ukeikó kōpe ne ukánsoi le! Kaa lē n nyu re kecare ke-i kám n lukeši kam ye kpasi. Née kei kám n fō kam ye kpéé. ²⁷ Pō yee pee sinéwóó ne kewóófore piyeki hale, am péé ha peeri am sinéwóó sē yōsu ne sikulaa. ²⁸ Ukeisaa uyē uu pee pikeikó pico maa re: Ani mekeē wura mewóopipi kepehepi kē uanipe-i yōsí ani nkō yee nní wura mewóopipi sipehepi kefi m má kpá. ²⁹ Li we re nkō yee meyá m má kapi ye pípa rikpá aí ne u fuu, amá nkō yee úu líka m má, pi ye lē kuu m músu re u má ricuruu u yōsile. ³⁰ Amá ukeikó nkō yee úu nní líka n yóriye líkó lee re ani u tí ani ketahai-mē kurmahai-i u sápo. Kei kuu yé n tēni un inf takai.

Usoi Kepipi ye sántile keké ne pisoí túhaane

³¹ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Keyáa ké ke Usoi Kepipi aké ha kemmule kēmeē n sánti ne piléecaatumē nnéi, keriyukōstū kecáa kaké ha tonene. ³² Keté nké kecáa isoipuri nnéi yé ha kekeyu-i n cápinelenle, ake pee pisoí ne pipicō kóólene yare ke useesé uu ye isáñ ne ipoi n kóólene. ³³ Uu pee isáñ ukuluke-luke-mē wai uu ipoi ukumii-mē wai. ³⁴ Kei ke uyōopi uu yé pee pepee ukuluke-luke-mē ní we maa re: Nō mpí ke Unésáa Ulééca uu nní rinkpá, ani kam ani iyōopi kuu hái keté kekoraane-mē n yekeilē un ne nó mé yōsí. ³⁵ Li we re nkú ye né wale, ani né he am le, nniré nn né wai, ani né he am níru. Ne pee usáne le, ani nōsinéyo-i kusáne né yōsu, ³⁶ ne pee menmane wele, ani ilū né tani, ne pee pólúle, ani kenécáa paí. Ne pee kukpaniilee-i wele, ani hapō ani né lóólú. ³⁷ Kei

ke pepee nní asei n tikiilē api yé pee rinóo yósi re: Upíima, keyáa kéye kari pó yé nkú nn pó we, ari pó he aa le, née nnírē nn pó we, ari pó he aa níru? ³⁸ Keyáa kéye kaa usáne, ari siróyo-i kusáne pó yósu? Keyáa kéye kari pó yé pòn meηmane we, ari ilú pó tani? ³⁹ Keyáa kéye kari pó yé pòn pólú née pòn kukpaniilee-i we, ari pó lolólú? ⁴⁰ Uyóopi yé pee rinóo pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi re lē kani pinámáreco kecōpe usírísá unyine n wa, né kani lē li wa.

⁴¹ Kei ke uyóopi uu yé pee pepee ukumii-mē ní we maa re: Ani kenékúrí yisi ani ketaa-pō rinyósó. Uléécaá ye anóo nó wale! Ani ha nna teneciré kémee lompo. Kei ke Uléécaá uu n nyóonse un ne Setani ne upitume mé. ⁴² Nkú ye né wale, áni né he ké li, nnírē nn né wai, áni né he ké n ntí. ⁴³ Ne pee usáne le, áni nósínéyo-i kusáne né yósi. Ne pee meηmane wele, áni ilú né tā. Ne pee pólúle née ne pee kukpaniilee-i wele, áni hapō noké né rilólú. ⁴⁴ Kei ke pē pōo kō rinóo yósi re: Upíima, keyáa kéye kari pó yé nkú nn pó we née nnírē nn pó we née pòn usáne née pòn meηmane we née pòn pólú née pòn kukpaniilee-i we, ári pēé ne kutu pó ricō? ⁴⁵ Kei ke uyé uu yé kō pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi re lē kani písírísá pē kecōpe unyine n wa, né kani lē li wa. ⁴⁶ Api pēé ne íwe teneciré kémee pi tōmpō, amá pepee nní asei n tikiilē pōo pē nfáa teneciré kémee lompo.

26

Pisuifi piwéése ye kóméine re piké Yeesu tí
(Mariki 14:1-2; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke Yeesu uu lē picélaa m masí, uu pee upipiretiki maa re: ² Nō yē te li tise siyáa sité piké ne nkpō melóó anyá li. Kei kapi Usoi Kepipi piláaro anipe-i waine, pē piké kunapéékoó kecáá ke karíi.

³ Kei ke pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése api Uléécaá usina kapi ye n sée re Kayifu keyōcōpe cápine, ⁴ api rinóo rise wai re piké meyaa Yeesu tí piké kpu. ⁵ Api pee re: Amá ái kape pee anyá kémee. Insá lē, písoi pee n cápínelē yé yisi api nyere.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáá tulaali kōoni
(Mariki 14:3-9; Yohani 12:1-8)

⁶ Yeesu uu Petanii ketē-mē sí uu ha uyó Simóo keyō-i topile. ⁷ Kapi n tú pin iluke le, unósi unyine uu kenúmpí sone kenyine kémee tulaali néikóó píima unyine múpō uu ne sónepō uu ne Yeesu kō. Uu Yeesu riyu kecáá tulaali uyé kōoni. ⁸ Ke upipiretiki api lē n yé, ái ne pi risá, api pee unósi uyé maa re: Yo picaaínkee ye nkpéni mpí? ⁹ Pi yé pee fe api tulaali nkó yái nnéi píima api lisiwóó sē piwekóó hóóne.

¹⁰ Yeesu uu céru re lē kapi símisi, uu pee pi maa re: Yo nnya kani lē unósi uyé cōhē? Mewai sone kuu né wa. ¹¹ Likumúhē re mpa píyei ke nó ne píwekóó aní we, ái mpa píyei ke tó ne nnó arí we. ¹² Inépiηe kuu menciye tulaali fō piké kelene nhóre né tā. ¹³ Asei kecáá, ké nó símisi re mpa yei kapi ketē nnéi kecáá Nsíme Keciye yóólē, pi yéé unósi nkó mewai mmé símisi apí ne u n léiselē.

Yutasi ye lalé uké Yeesu tí
(Mariki 14:10-11; Luki 22:3-6)

¹⁴ Kei ke Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōoti uu pee yisi uu pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése leepō ¹⁵ uu pi píse re: Nen Yeesu nóanénipe-i n wa, yo kani yé né pa? Pē api mese ne mese kei nní

nwóoweni mēpipi afēetaani kēeni api u múise. ¹⁶ Καί νε kei n kpisi, Yutasi uu pēe icēe n wēēsi uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

*Yeesu ne upipiretiki ye nkpō meló anyá iluke le
(Mariki 14:12-21; Luki 22:7-14, 21-23; Yohani 13:21-30)*

¹⁷ Anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li keyaa foí ke Yeesu pipiretiki api ukekúri hápō, api u pise re: Yei kaá la tóké anyá nyē iluke pó wa? ¹⁸ Uu pi pēse re: Ani kuyu-i kóó keyō-i hapō ani u maa re: Ucélaa ye re unkpō ituje ye tule. Kepóyo-i ke u ne upipiretiki api sōnti piké nkpō meló anyá li! ¹⁹ Upipiretiki api mēsei lē kuu pi ní ma wai, api nkpō meló anyá iluke wai. ²⁰ Kai nnyós ní wa, u ne upipiretiki kefi ne pitē pē apí tone api iluke n le. ²¹ Keluke ke-i kuu pi maa re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenécōpe unyine yé né tí uu pinélaáro anipe-i wai. ²² Kuu lē ní ma, upipiretiki apōo aa meýíkíyiki caai api use use u m písei re: Upiima, yare né nēe? Uco uu kō re: Upiima, yare né nēe? ²³ Kei kuu pēe pi pēse re: Tó ne uyē tōo nní ricáripí rise-i n le yee sōnti uké pinélaáro anipe-i né wa. ²⁴ Usoi Kepipi ye ketē nké kecáá tósule yare lē kai Nléecaasimé kēmeē kekecáá ní wólaalē mecō. Amá uyeē pilááro anipe-i ke n waine ye íwe toporilē. Li kutōsi we ápi kape pēe liute m mari. ²⁵ Yutasi yee pilááro anipe-i u n waine póo pēe u pise re: Yare nēe pēe lo nēe, Upiima? Yeosu uu re: Yare kaa nní ní ma.

*Yeosu nkpō ne umeyise piléise inyeki
(Mariki 14:22-26; Luki 22:14-20; Kōrenti Foí, 11:23-25)*

²⁶ Ke Yeosu ne upipiretiki api lē n tú pin iluke le, uu kukpónó kpisi uu kukecáá Uléécaá pōnēse uu ku kpókōrine uu pi pa uu re: Inépiñe ye nnyí, ani yōsí ani li. ²⁷ Uu lē memáá kepóripí kpisi uu kekecáá Uléécaá pōnēse uu pi pa uu re: Ani yōsí ani nónnénéí n ntí. ²⁸ Menénye ye mmé mee n kōonu písoi meýá nnya re Uléécaá uké piakópe pi sárei. Ménye mē kaí ne ritiki Uléécaá uú ne písoi séi re u ne pē piké kómeine. ²⁹ Ké nó símisi re kaí ne neni rimpá, ám aléepipi pita mpí pinírē kpáne liké ha ne tu keyáa kē ke tó ne nnó ari yé ha kō píta fale Unésáa iyōopi kēmeē ní ntí. ³⁰ Kuu lē písimé pi ní masí api pēe ipakare siyome n yom pin pakarente, api wai api yisi api Olifiyee rikúú taá.

*Yeosu ye símisi re Piyee yé kési re útu u nyu
(Mariki 14:27-31; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)*

³¹ Kei ke Yeosu uu pēe upipiretiki maa re: Nó nónnénéí kesine nké né ñmeriyee ani wúrunkēe. Li Uléécaá ritelē-i wólaalē te: Né useesé kpu, kuseelee isee nnéí ii kpíi. ³² Yeosu uu kō kpá re: Amá nen píyēi nkpō kēmeē piyise m masí, né ha Kalilele ketē-pō nó m mē. ³³ Piyee uu rinóó yósu uu re: Mpá písoi nnéí pin pō nnya kelólé n yē, né ám yé píkaí loó. ³⁴ Yeosu uu u pēse re: Asei kecáá, ké pó símisi re pó kesine nké cire kesi metaani re áa né nyu, icá ii kelene kooi. ³⁵ Kei ke Piyee uu pēe u maa re: Mpá lin nkpō ye mu, tó ne mpó tóké kesé kpu, ám kuñmeriyee pó we. Pipiretiki nnéí api limēcō male.

*Yeosu ye Ketisemanee-pō keyóme yáási
(Mariki 14:32-42; Luki 22:39-46)*

³⁶ Lē memáá, Yeosu ne upipiretiki api kelō keniyine kapi ye n sée re Ketisemanee kēmeē tuipō. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tú néeké rinyósó ké ha keyóme yáási. ³⁷ Uu Piyee ne Sepetee piñmáne keté kpisi uú ne péne. Nfasimé píima ne mpóocaai nnyine nn pēe u tini. ³⁸ Kei kuu pēe pi maa re: Tinépóo ye caailenle háí lin ne nkpō menýine we. Ani nté n tú, áni kape lopile, tóké kesé n

nyáni. ³⁹ Kei kuu nkáripí ne ketaa pi wa, uu wúla uu kényu ketē kipi uu Uléécaa yáási re: Unésáa, pó fe aa nípá yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kaɓe menéɓóla wa, amá meɓókó wa. ⁴⁰ Kuu piyómeyáhaa m masí, uu upipiretiki pē kémee peɓɓo, uu pi leɓɓo pin lóni. Uu pɛe Piyee pise re: Lē nnya, áni nkpáni fe tó ne nnó také kenampi kese kesé n nyánii? ⁴¹ Ani n tū nɔn nyáni nɔn keyóme yáási áni kaɓe ne pipeiké kémee ní loó nnya. Li kesoiɓipi riɓó we re keké ye lisone wa, amá ke pɛe rinárei mále.

⁴² Uu kó melírú nkáripí ne ketaa pi wai, uu kó Uléécaa yáási re: Unésáa, in te áa yé ŋmurei ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa re ne menírē ke mále, meɓóla meké wa. ⁴³ Uu pɛeri uu kó pi leeri pin lóni, likumúhē re piinipee ye mulesíle. ⁴⁴ Uu kó metáánú piyise kpá uú ne ketaa pi wai, uú ha kó mese mē ne Uléécaa tēni ⁴⁵ uu pɛe kó upipiretiki kémee peɓɓo uu pi maa re: Nén te nɔ nkpéni lónile nɔn wéntelē? Ituɓe ye nkpéni tulle re piké Usói Kepipi tí piké pikóɓekóó anipe-i wa. ⁴⁶ Ani yisi také u tépei. Uyee né n kpísine uké pikóɓekóó anipe-i wa ye nyahaimela.

Yeesu metine

(Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴⁷ Ke Yeesu uu lē ní we un símisi, upipiretiki kefi ne pité pē keɓɓe use kapi ye n sée re Yutasi un tuiɓo ne risoiwú, atéhe ne apúnípi an muleilē. Pɛɛe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése pɛe lē pi tumpo. ⁴⁸ Yutasi uyee pɛe pianipe-i Yeesu n waine ye pɛe risoiwú céésile lē kapi yé ne Yeesu n céri piké tí. Uu pɛe pi maa re: Nen ha úye rimpira amí u yáási, uyee lo. Ani u tí. ⁴⁹ Kuu n tuiɓo, uú ne Yeesu kémee n sairilē uú ha u maa re: Ne pó yáasi, Sáa! Uu pɛe u pira uu u yáási. ⁵⁰ Yeesu uu pɛe u maa re: Unésáne, a piké pē kaa piwai ní ka mekee wa! Kei ke pē api pɛe cápineɓo, api Yeesu tini api múlú. ⁵¹ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaɓɓo uu ritéhe kpeéu uu Uléécaa usina ukeikó kutu sení. ⁵² Yeesu uu u maa re: A riɓóthē tē tikukai-i peɓɓo. Li we re pē nnéi pɛe ne ritéhe n kóni, titéhe kapi ye kó ne pē kpu. ⁵³ Aa nyu re nen pɛe nté Unésáa m pise re uké né lémmē, u yé pɛe nté nní piléecaatumē né pame ai inɔh kefi ne ité fáau? ⁵⁴ Nen nkpéni lē n wa, li yé pɛe mmē kapi nní Uléécaa ritelé-i n wói re nní kai nní n wai kai pise re liké wa kecáá ritikii?

⁵⁵ Yeesu uu pɛe písoi pɛe n cápinelē maa re: Nɔ atéhe ne apúnípi ne pitíne né ka yaré usói kpááree unyine kani pitíne ka. Mpá keyáa kénye ke tó ne nnó arí pɛe Uléécaa keyo-i we nen céési, áni né tí. ⁵⁶ Amá lē ke antepuyee api Nléécaasimé kémee n wói liké ne n wa nnya kai lē wa. Kei ke upipiretiki nnéi api pɛe u ŋmeriye api wuru.

Pi ne Yeesu ketuhaane píima-i ha

(Mariki 14:53-65; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Pɛɛe Yeesu n tí ye pɛe u kpísile apí ne Uléécaa usina Kayifu keyo sí. Kei ke isé picélaa ne Pisuifi piwéése apí pɛe cápinelē. ⁵⁸ Piyee uu ketaa-ɓo Yeesu n tikilē uú ne Uléécaa usina keyoɓɓe fulu, uu lomɓo uu piméré kekúri tone un ne mé uké yé lē kai yé ne kété ní kpu.

⁵⁹ Pɛɛe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéi api písoi wéési pɛe yé Yeesu ne nsímé rinkpára piké ne u ní kpu nnya. ⁶⁰ Piseérakóó nɔme apí cápineɓo. Mpá ne lē, ápi níka yé piké ne u rinkpára. Kai yé rinkpáse, pitisi pité pinyine apí hapo ⁶¹ apí re: Usói nkó ye maa re u yé fe uu Uléécaa keyo foru uu siyáa sitaani ne pimóme ke pese. ⁶² Kei ke Uléécaa usina uu pɛe yisi uu u maa re: Nsímé mmú nnéi ke písoi mpí apí nní keɓócaá n símisi kémee, ní-ye kaa yé ɓoké pese? ⁶³ Yeesu uú n séélē léké-léké. Uléécaa usina uu pɛe u maa re: Ne la re

a Uléecaa yee n nyáni rinyiri sée áá ne wéeri, in te p̄ ke Uléecaa uu wée. Néε p̄ó Uléecaa Kepipii? ⁶⁴ Yeesu uu u peε re: Lē kaa nní ma. Limemáá, né k̄o nó rikpáse re kái ne neni n kp̄isi, nó Usoi Kepipi yē ken Uléecaa, r̄naje nnéi ute kuluke-luke-mē k̄eyukóstonε-i t̄ú. Nó k̄o u yē un keyómecaa-p̄o ahope kecáá t̄ú un ne weme. ⁶⁵ Kei ke Uléecaa usina uu peε uricuruu il̄ú kuu n tanaalē c̄éeri ai nyíse re li u tóósile hái. Uu peε re: Uléecaa ηmaa kuu nní lámakaankeε. Ai nkp̄áni nkp̄eni pise re tókε píseérakós pinyine wéési. Nórínécúruu ye alé kuu Uléecaa n lámakaankeε konle. ⁶⁶ Lē nnya, íye kani músú? Api u peε re: Li ne sá re piké u kpu. ⁶⁷ Api peε meta k̄éyu-i pitúkente u loni. Api akp̄ini u tini, pic̄o api sipese u kápáá ⁶⁸ api ye peε re: P̄ó ke Uléecaa uu n wée, a ηm̄oinu aa ró símisi nk̄é te wóo p̄ó pi?

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Mariki 14:66-72; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ke Piyee uu kei lē tipoo-i n t̄ú, unósi keikó unyine uu léep̄o uu kei u léep̄o uu u maa re: Ne p̄ó lo! P̄ó ne k̄o peε Kalilee ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁷⁰ Uu pinnéi inipeε iyε-i k̄esu uu re: Né am nyu ní-ye kaa símisi. ⁷¹ Uu limemáá yisi uu rinon̄o-mē sí. Unósi keikó uco p̄ó k̄o kei piyéne u kp̄a uu peε kei n cáp̄inelē maa re: Nk̄ó p̄ó ne k̄o peε Nasar̄eti ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁷² Piyee uu k̄o pik̄enje kp̄a uu wéeri re: Am usoi nk̄ó nyu.

⁷³ Liké ne rinsáse, pepeε kei ní we ap̄i nyós̄p̄o ap̄i ne u k̄o api u maa re: Asei kecáá, p̄o p̄isoi p̄ε use le. Mepós̄imé k̄émee kai lē nyíselē. ⁷⁴ Kei ke Piyee uu k̄esi ηmaa uú ne ketē kp̄eni uu wéeri re: Ne Uléecaa, am usoi nk̄ó nyu. Mese ne mese, icá ii kooi. ⁷⁵ Piyee uu rin̄ó t̄ē ke Yeesu uú peε u ní ma léise re: Icá ik̄é kelene n kooi, p̄ó kesi metaani re áa né nyu. Kei ke Piyee uu léep̄o uú ne mp̄óocai t̄eni.

27

Pi ne Yeesu Pilati k̄émee ha

(Mariki 15:1; Luki 23:1-2; Yohani 18:28-32)

¹ Kai k̄óso n weesi mmare mare, pepeε ye Uléecaa inyónse n wa piwéése nnéi ne Pisui fi piwéése api rin̄ó rise wai re piké Yeesu kpu. ² Kei kapi peε u paasi ap̄i ne R̄om uȳōopi Pilati léep̄o.

Yutasi nkp̄o kecáá n̄simé

(UPM 1:18-19)

³ Yutasi yee Yeesu n kp̄isi uu piláar̄o anipe-i wai uu yénu re pi la piké Yeesu kpu. Ai u c̄n̄, uu ukefa-i t̄eni uu n̄wóoweni mepipi afeetaani mē kp̄isi uú ne pele uú ha pepeε ye Uléecaa inyónse n wa piwéése ne Pisui fi piwéése p̄ε pa. ⁴ Uu pi maa re: Ne akópe wale. Ne usoi yee úu líka n caai yáá am̄ pa api kópu. P̄ε ap̄i u peε re: Mp̄ókó ye mm̄é! Ai ne t̄ó yé! ⁵ Uu peε siwóó s̄ε kp̄isi uu Uléecaa keȳo-i sá, uu sí uú ha umecire r̄h̄me wai. ⁶ Pepeε ye Uléecaa inyónse n wa piwéése api siwóó s̄ε h̄ini ap̄i re: Kai nní mén̄ye kewóó nnya, nc̄ée r̄n̄ ir̄ósé k̄émee we re piké Uléecaa keȳo kuwóotakai k̄émee ke waip̄o. ⁷ Api kóm̄eine ap̄i peε ke kp̄isi ap̄i ne utúhum̄ome k̄émee ketē lolu re piké ye kei pis̄áne kulesi. ⁸ Lē nnya kái ne kei n kp̄iime ne neni-mē, pi ketē k̄é sélei re: mén̄ye kecare. ⁹ Lē ke antepu Yeremii uú peε Yeesu kecáá ní ma uu Uléecaa n̄simé ritelé k̄émee wólú kai wa re: Pi n̄wóoweni mepipi afeetaani mē kp̄isile. Mē ke Isirayeli pikó ap̄i musí re pi yé ukecáá héle.

¹⁰ Ap̄i ne utúhum̄ome k̄émee ketē lolu. Lē ke Up̄iima uu re ké pi símisi.

*Pilati ye Yeesu nslmé píseise**(Mariki 15:2-5; Luki 23:3-5, Yohani 18:33-38)*

¹¹ Kapi uyóopi Pilati kémee ne Yeesu pitúhaane ní ha, uyóopi uyē uu u píse re: Póo Pisuifi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. ¹² Amá ke pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése apí ne nsímé u rinkpára, úu ríka pí pēse. ¹³ Kei ke Pilati uu pēe u píse re: Aa mmē kapi nní ne pó n kparai kómei, née? ¹⁴ Uu kó lē n séele úu ríka pēse. Ai pēe Pilati píri wai.

*Pi túhaane ai tone re piké Yeesu kpu**(Mariki 15:6-15; Luki 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)*

¹⁵ Mpá nkpó melóo anyá áye, Pilati yèè ukpaniikó uyē ke risoiwuí ari ní la uké lese akpanii kémee lésele. ¹⁶ Utisi unyine kapi nípa yei n nyu ye pēe anyá kumúnjé kpe-i akpanii kémee wele. Pi ye u sée re Yeesu Parapasi. ¹⁷ Pilati uu pēe písoi pēe n cápínélé píse re: Yeesu Parapasi ne Yeesu kapi n sélei re Kirisi kecōpe, úye kaní la ké akpanii kémee lese? ¹⁸ U pēe nyule ηmaa rísone re nfaōle nnya kapi Yeesu uanipe-i wa. ¹⁹ Pilati un kei lē ketúhaane ke-i we, liké ne rinsáse, uunosi uu písoi tumpó re piké u maa re: Usói nkó úu ncaai ríka wa. A unsímé kémee apónipe mahā. Ne kesine nké uyē nnya keláré kópe kenyine kémee íwe lile hái.

²⁰ Pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése pin likumúnjé kpe-i písoi pitálaanke masí re piké Pilati símisi re uké Parapasi akpanii kémee lese uu Yeesu pó kopu. ²¹ Uyóopi uu pipise pi kpá re: Píketé kecōpe, úye kaní la ké lese? Api u pēse re Parapasi lo. ²² Ké íye Yeesu kapi n sélei re Kirisi pó wa? Api pinnéi u pēse re: A kunapéékóo kecáá u kariii! ²³ Kei kuu kó pipise pi rikpá re: Ncaai ní-ye kuu mpíi wa? Api pēe sicááila nákiise ηmaa re: A kunapéékóo kecáá u kariii! ²⁴ Ke Pilati uu n yē te nípa un ne n símisi, ái nkpáni líka yoriyene, iwóo in meníne meyá cále, uu míni kpísi uu písoi nnéi inípee-i anípe nale uu re: Ai née ncéé he re piké usói nkó yee úu ncaai ríka n wa kpu. Nónnékó ye mmē! ²⁵ Písoi pēe n cápínélé nnéi apí u pēse re: Eee! Tó ne sirówá toké unkpó ncóni n te! ²⁶ Kei ke Pilati uu pēe akpanii kémee Parapasi pí lese, uu tíyese apí Yeesu iséi sítúke, uu pi u pa re piké ha kunapéékóo kecáá kariii.

*Pisóoca ye Yeesu kecáá nyáni**(Mariki 15:16-20; Yohani 19:2-3)*

²⁷ Uyóopi písóoca apí Yeesu kpísi apí ne kei kapi ye n túhaane lompo, písóoca nnéi apí kei u kálaapo. ²⁸ Apí ilú u mahani apí kukpélenku wée u tani. ²⁹ Apí pēe sinípeleépi rikóη parii apí u kípise, apí kó kēnaapi kunípe luke-luke-mē u múise. Apí pēe ukeyu-i wúla apí sényi apí re: Tó pó yáasi, Pisuifi uyóopi! ³⁰ Apí pēe meta u n tükente. Apí ye kó kēnaapi kē kpísi apí ne ríyu kēcáá u pepu. ³¹ Kapi nnyei u m masí, apí kukpélenku u mahani apí uilú pitane u pēse apí ne kunapéékóo kecáá pikariii u tómpo.

*Pi Yeesu kunapéékóo kecáá kariii**(Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)*

³² Kapi kuyu-i n léeri pin ne Yeesu pikariii tósu, apí ne Sirēeni ketē utisi unyine sáne. Pi ye u sée re Simóo. Apí nínanje ne Yeesu kunapéékóo u cōnse. ³³ Apí pēe ha ne keló kenyine tulu. Pi ye kei sée re Kólikota. Liasei re: Kúyu Kōηoo keló. ³⁴ Apí píta ne pite tule-tule pinyine cōhōne apí u pa re uké n ntí. Uu lélé uu yúlu re úu nírunē. ³⁵ Apí u kpísi apí ha kunapéékóo kecáá kariii, apí panai apí ne pimēcōpēcīre uilú hōonente. [...] ³⁶ Apí pēe kei n tú pin u mé. ³⁷ Apí kekpénkpélepi kenyine kecáá wólu lē nnya kapi u ní kpu apí kunapéékóo-i uriyu

κεκάα karii. Pi woi re: Nkó yee Yeesu, Pisuiifi uyɔɔpi. ³⁸ Api pɛɛ kɔ limemáá písoi kpááree pité pinyine kesé karii, ucɔ ukuluke-luke-mē ucɔ ukumii-mē apí ne u kɔ.

³⁹ Picéetɔnjé api u lámaankeɛ api ríyu m pouli. ⁴⁰ Api ye u maa re: Pɔɔ ye Uléécaá keyɔ n forii aa siyáa sitaani ne pimóme ke pɛse, pɔn mesei Uléécaá Kepipi, a nkpéni ripóyu lɔ aa kunapéékɔ́ kécaá súiri! ⁴¹ Pɛpɛɛ ye Uléécaá inyɔ́nse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuiifi piwéése pɔɔ kɔ limɛɔ kécaá u nyánei api ye ne maa re: ⁴² Ú picɔ yoriyentele amá úu pɛɛ fe uké uricuruu yoriye! Néntɛ Isirayɛli Uyɔɔpi ló! Uké kɔ kunapéékɔ́ kécaá súime táké pɛé ne kefa u tenɛ. ⁴³ Uléécaá kuú ne ritá uu ye ne maa re: Ne Uléécaá Kepipi le. Lē nnya, in te Uléécaá ye ukecaá kpálē, uké nkpéni u yoriye táké yé nké! ⁴⁴ Háí aí ne písoi kpááree pē keté kapi kesé n karii péne api kɔ lē u lámisi.

Yeesu nkɔ

(Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

⁴⁵ Itunje kecíre kumúnjé háí ne ketúnjé metaani kumúnjé ke kunmaha aku keté nnéi kécaá cɔ. ⁴⁶ Kai ketúnjé metaani kumúnjé ní tu, Yeesu uu kécaáila píima kenyine súuni re Elii, Elii lama sapatani? Leleɛ re: Unéléécaá, Unéléécaá, yo nnya kaa né ηmeriye? ⁴⁷ Písoi pɛɛ kei n cápinelē kecɔpɛ, pinyine api lē kom api re: Elii kuu nní sélei. ⁴⁸ Mese ne mese, pikecɔpɛ unyine uu wuru uu ha sinéé kpísi uu píta nyepɛ-nyepɛ pinyine fe úú ne kenaapi kenyine kécaá tuhu uu u pa re uké n ntí. ⁴⁹ Picɔ api pɛɛ re: Ani riyá táké yé te Elii yé kam uu u yoriye néɛ.

⁵⁰ Yeesu uu meyá pipupɛi kpá uu pɛɛ kpi. ⁵¹ Likumúnjé kpɛ-i ke kusánjáa kapí ne Uléécaá keyɔ kémɛɛ n kénélē aku ricéérine meté háí kécaá ne metenepɔ. Keté ake yénesi, aparɛcaɲaa aa foresi, ⁵² akpíi meyá aa wúkulente, Uléécaá písoi kulú pɛɛ n kpí api yisikeɛ. ⁵³ Api akpíi kémɛɛ léenti. Ke Yeesu uu ní ka uu nkɔ kémɛɛ yisi, api Uléécaá kuyu lompɔ, písoi meyá api pi yenu. ⁵⁴ Ke Rɔm usóca kpéé ne písóca picɔ pɛɛ kei ní we pin kesé Yeesu mé api n yé lē ke keté ake n yénesi ne lico lico lē n wapsi, iwame ii meyíkíyiki ηmaa pi loni api re: Usoi nkó ye pɛɛ mesei Uléécaá Kepipi le. ⁵⁵ Pinósi ye pɛɛ kulú wele, pin ketaa-pɔ nyenu pin nyánei. Pimeyá pɛɛ háí Kalilee-pɔ u ritikime pin u léni. ⁵⁶ Pikecɔpɛ pinyine pɛɛ nní Makitala kuyu ukó Maari ne Yakupu ne Yosefi uni Maari ne Sepetee pinmáne uni.

Yeesu mekulaa

(Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁵⁷ Kai nnyóó n wa, utisi mamá uyé kapi ye n sée re Yosefi un Arimatee kuyu ukó, úú hapɔ. Uyé ne kɔ pɛɛ Yeesu upiretiki le. ⁵⁸ Uu Pilati kémɛɛ sí úú ha u pise re uké Yeesu u pa. Kei ke Pilati uu ηmurei uu ncée he re piké ha Yeesu u pa. ⁵⁹ Yosefi uu Yeesu kpísi uu kesánjáapi tomé kecire-i wai ⁶⁰ úú ha ne nhóre fale kuu kuparepoo-i n wa kémɛɛ u finse, uu pɛɛ mɛpare píima manyine pímiise uu rinɔɔ fi, uu pɛɛ yá uu tɔmpɔ. ⁶¹ Likumúnjé kpɛ-i, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari ucɔ uyé pɔ́n kei rikpíi keyúri tú.

Tikpíi pimérɛ

⁶² Ke keyáa keɛ ye ne kewéntɛyaa n tise ake n tu, pɛpɛɛ ye Uléécaá inyɔ́nse n wa piwéése ne Pifarisi api yisi api Pilati keyɔ sí, ⁶³ api u maa re: Urósáa, tɔ léise re ke unóme nkó uu pɛɛ nfáa m má, u péé maa re u yé unkpɔ memáá keyáa táánú tunjé yisi. ⁶⁴ Lē nnya, a ncée he re písoi piké ha siyáa sitaani urikpíi rísɔne m mé, upípiretiki ápi kapɛ ne u n yáai piké lese, piké pɛé ne písoi n kiraase re: u nkɔ́ kémɛɛ yisile nnya. Lin lē n wa, nnóme mmē né pɛɛ caai ai nfoi feriyɛ. ⁶⁵ Pilati

uu pi peše re: Piméré ye mpí! Ani ne pi ha piké ha rikpíí m mé yare kani ní la. ⁶⁶ Kei kapi yisi apí ha músu, api yénu lē kapi yé pimérékei pē n wa. Api mēpare mēe rinəndə n filē n̄səne karií api pēe piméré tónsente re piké m mé.

28

Yeesu ye nkpə kémee yisi

(Mariki 16:1-10; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Keyáa kee ne kewéntyaa rintiki ketúnjé, Maari Makitala ukó ne Maari uca api yisi re piké ha rikpíí rilóólú. ² Kei nni, ketē aké yénesi, Upiima uleecaatumé unyine uu keyómecaa-pə súiri uu mēpare mēe rikpíí rinəndə n filē pímiise uu rikécáá tone. ³ U pēe télule yare kekónetéhe, uilú in wariye pói-pói. ⁴ Liiwame piima inyine ii piméré tini, api pēé n terii nfáa n̄n ne pári yare pi kpule. ⁵ Uléecaatumé uyē uu pēe pinósi pē maa re: Iwame ii kape n̄ n we. Ne yē te Yeesu uyē kapi kunapéékóó kecáá n karií kani wéési. ⁶ Uu nté we. U nkpə kémee yisile yare kuu ní ma. Ani kam ani kei kapi pēe u n finse yē, ⁷ ani mēkee sí aní ha upipiretiki símisi re u nkpə kémee yisile. U yé Kalilee-pə pi m mé. Kei kani yé ha u yē. Mmē kam m má ké n̄ n símisi ye mmē. ⁸ Api pēe rikpíí kekúrí yisi, iwame ne mpónare piima nn pi we apí ha mēkee nsímé mmē upipiretiki símisi. ⁹ Liké ne rinsáse, Yeesu uú ne pinósi pē sáne uu pi maa re: Ne n̄ yáasi. Api ukekúrí hapə, api wúla api uana tini apí ne riyu u waise. ¹⁰ Yeesu uu pēe pi maa re. Iwame ii kape n̄ n we. Ani ha pinémárecə maa re piké Kalilee ha. Kei kapi yé ha né yē.

Piméré ye lē kapi n yé símisi

¹¹ Kumúnjé kpə-i ke pinósi pē api ncée ní we pin tósu, rikpíí piméré pinyine api yisi api kuyu pele, apí ha pepēe ye Uléecaa inyónse n wa piwéése lē nnéí lēe n wa keenkee. ¹² Pē ne piwéése apí tone api kóméine, api siwóó piima sinyine piméré pē he ¹³ api kə pi tálaankee re piké maa re: Tə kesine ləpilele, upipiretiki apí weri apí u yááí apí ne tómpə. ¹⁴ Piwéése pē apí kə pi kpá re: Uyóopi piima un lē n kō, tó u símisi uu kóm aní yé ncəh̄ r̄ka yē. ¹⁵ Piméré pē apí mēsei siwóó sē yósu apí lē kapi pi n céesi wai. Lē nnya ke nsímé mmē n̄n we ne neni-me nn ne Pisuífi kémee kónúlē.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyise

(Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁶ Yeesu pipiretiki kefi ne use apí yisi apí Kalilee-pə riyópe te-i ke Yeesu uú pēe ní maa re piké ha sí. ¹⁷ Kapi u n yē, apí u yáasi apí ukeyu-i wúla. Amá pico pin ne we pin céreise. ¹⁸ Yeesu uú ne pi kə uu pi maa re: Uléecaa ye keyómecaa-pə ne ketē nté n̄pá yo kecáá r̄nanje né hele. ¹⁹ Lē nnya, ani isoipuri nnéí kémee ha, ani t̄yese p̄isoi piké kenépire ritiki. Ani Saa Uléecaa ne Kepipi ne Nfáasəne rinyiri ne míni pi wole. ²⁰ Ani kə pi céési re piké isé iyē nnéí kam n̄ n karií ritiki. Ani n nyu re siyáa nnéí kam nókenékúrí we ketē keké ha ne tene.

Nsímé Kεcirε ritελέ ke Mariki uu n wói

Lelee ritεlé ntí kέmee ní we

Pisoí meýā ye mūsu re Mariki yee ritεlé ntí wói. U kó pεe Póoli ne Piyee ukeicó le (UPM 12:25). Pε kuu nsonε písei uu ne Nsímé mmú wólu. Tó kó yε te u Yeesu ró nyísele yarε Uléécaa Kεpipi (1:1). Méwole keto-pó, Róm usóoca wéése póo háa re "Usoi nkó ye mesei Uléécaa Kεpipi le" (15:39). Ai re riyu kuú la uké yé nnya kuu píri pikei pε wapisi, amá u kale uké keisi uké kó unfaa kpisi uké he uké pisoí ayu lo (10:45). Lε nnya ke Mariki uu Yeesu isoi ne unse tó nyíse yarε unkpó isóólú. Uayu metεjni, kai n kpisi Kalilee keté hái ne Yutee-pó ye nyíselé te Yerusalem-pó kuú ha n kpine kai ne u sí.

Ifaaci iyε mekériine ye mmé:

1. Yohani Uniwole ye Yeesu nsímé riyóó uu kó míni u wole (1:1-11).
2. Kunírílā ye kucesi kóima-i Yeesu peikee (1:12-13).
3. Yeesu ye sinyárū ne símisi un kó Kalilee-pó mεwaisaηa wapisi (1:14-8:26).
4. Yeesu ye unkpó ne umeyise nsímé símisi, un kó upipiretiki símisi lε kuu íwe n lenε. Uu kó pi maa re piricuruu piké pinfaa kpisi piké Yeesu meco he (8:27-10:52).
5. Yeesu ye Yerusalem kuyu-i lompó Pisuiifi piwéése api pitele u wai (11-13).
6. Yeesu ye íwe meýā lele. Pisuiifi piwéése ye u tinle re piké u kpu. Pi kunapérékóó kecáá u kariile api kó nhóre nnyine kέmee u wai (14-15). Yeesu uu nkpó kέmee yisi uu umεcire upipiretiki nyíse (16).

Yohani Uniwole ye Uléécaa Nstmé yóólε

(Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

- 1 Nté kai wólaalε lε ke Yeesu Kirisi, Uléécaa Kεpipi Nsímé Kεcire nn n kóri.
- 2 Li antepu Esayi ritεlé-i wólaalε te:
Né unétumε kepókpeé waise
uké ncée pó nyóonse.
- 3 Usoi rinóo ye ri teε kucesi kóima-i n yóólε te:
Ani Upiima ncee nyóonse,
ani usiceepi tēiise.
- 4 Lε kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoí míni wole, un pi símisi re:
Ani mεfine conse, ani tíyese ké míni nó wole, Uléécaa uu nánékópe nó sárei.
- 5 Yutee keté pikó nnéi ne Yerusalem pikó nnéi api ukeméε n sónaapo pin piakópe yámmnte, Yohani uu Yuriteε nkoi kέmee míni pi wole.
- 6 Kuyoooyo nkpií ketukanka ke Yohani uú pεe tanaalε un kekónεpampi kehale-i télε. Apááni ne meté kuú pεe le ⁷ u yóólε te: Uyee né memáá n sónti ye nnaηe né fele. Inésóli tu re ké ripe ké ukunéeri nηme fénne. ⁸ Míni ke néε ne nó wóle, amá Nfáasone ke uyε uu yε ne nó wóle.

Yohani ye Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22)

- 9 Yeesu uu pεe Kalilee kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti leeri, Yohani uu Yuriteε nkoi kέmee míni u wole. ¹⁰ Ke Yeesu uu mese ne mese míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelé, Nfáasone nn ukecáá súiri yarε tilóólá. ¹¹ Uu rinóó keyómεcaa-pó komti re: Póo Kenépipi lala kecire. Ne pó wéele.

Setani ye Yeesu peikee

12 Mese ne mese Nfaasone nri ne kucesi kóima-pò Yeesu sí. 13 Uu kei n we hái ne siyáa aféena. Kei ke Setani uu u peikee. Icaréseεε κεράράά kuu ye n we, pilécaatumε pin ukεcáá pállε.

Yeesu ye pikpintomécópii pína séε
(Matíyee 4:18-22; Luki 5:1-11)

14 Kapi Yohani kukpaniilee n tā memáá, Yeesu uu Kalilee sí uu Uléεcaá Nsímé Kεcire n yóólε 15 un símisi re itunε ye tulle, Uléεcaá iyóopi ye nyahaimεle, ani mefine conse ani Nsímé Kεcire ηmurei.

16 Ke Yeesu uu Kalilee kupiyε mecáa n tikilε, uu Simóo ne uuwā Antiree yenu pin anyεfj fóm pin ne ikpintomé cópii. Pi pεε pikpintomécópii le. 17 Yeesu uu pεε pi maa re: Ani né ritiki, né tíyεεε ani písoi pεε yé né rintíki wéési. 18 Api mese ne mese pianyεfj sá api u tiki. 19 Ke Yeesu uu nsé rj nōfjle, uu ha Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani yenu pin pianyεfj nyóonse. 20 Yeesu uu mese ne mese pi séi, api piusaa Sepetee ne pikeikó kúninói-tí tyε api u tiki.

Untrihélaa unyine nstmé
(Luki 4:31-37)

21 Yeesu ne upipiretikí api Kaperinawum sí. Yeesu uu mese ne mese kεwénteyaa ketúnε Pisuifi kuyomεyáhaalee loni uu písoi picélaa kápáá. 22 Pírí ke umécélaa amε keyáa kε písoi pεε nnéi pεε kutu u n cólε we, likumúnε re umécélaa ne isé picélaa mecélaa ámε sá. Amá uyε ne pεε písoi céésile ne n-yóopinaje. 23 Kumúnε kpe-i, usoi unyine ke aníri aa m pekεsi uu Pisuifi kuyomεyáhaalee-i lompó, uu pupεi re: 24 N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pó kale re poké ró náa? Ne pó nyule re Uléεcaá ye pó wéεle uu iyaa yekei. 25 Yeesu uu kunírí kpe semni uu rinóo ku he re: A kei riséé, aa usoi uyε-i lelu. 26 Kunírí kpe ako usoi uyε lémesi aku ukemεé lelu kun pupukεε. 27 Ai pinnéi nnóo yipu apí m píseine re: Yoo nní? Icélaa fale inyine ye nyi ne innaje! Mpá aníri kuu rinóo he, áa ye ti rilóo. 28 Mese ne mese Yeesu nsímé nn Kalilee keté nnéi kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulúí paise
(Matíyee 8:14-17; Luki 4:38-41)

29 Api Pisuifi kuyomεyáhaalee-i léeri apí ne Simóo ne Antiree keyó n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilε. 30 Api Simóo ulóhóni leεpó un finu ne kupinεtoi. Ke Yeesu uu n tuipó, api unósí uyε nsímé u wai. 31 Yeesu uu nyósópó, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupinεtoi aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáá pá.

32 Metunelolé-maá, písoi apí ne pitóikó ncápuri ne pinríhεlaa Yeesu leεpó. 33 Kuyu pikó nnéi apí kέyó kε tipoo yipu. 34 Yeesu uu písoi meyā itói ncápuri póisente, uu kó aníri meyā lakase. Uu tíyεεε aníri aké rinóo male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu ye Kalilee kuyu kóónulé

35 Kai n weesi, Yeesu uu ne kesine tóoó kέyó lelu. Uu iyaa sí uu ha kei umεcire keyóme n yáási. 36 Simóo ne upicó apí pεε piwélaa u loni. 37 Kapi u n yé apí u maa re: Písoi nnéi pεε pó wéési. 38 Amá Yeesu uu pi maa re: Tóké keló féé ha, ayu aco-i, li píse re kε kó kei Nléεcaasimé símisi, likumúnε re leleε ne né ka. 39 Lε kai wa Yeesu uu Kalilee keté nnéi kóónú un Pisuifi ayomεyáhaalee-i Nléεcaasimé símisi un aníri lakase.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matíyee 8:1-4; Luki 5:12-16)

⁴⁰ Uyó unyine uu Yeessu leepo uu ukeyu-i wúla uú ne u téni re: Pɔn n la, pɔ né wole am funi. ⁴¹ Uico ii Yeessu íwe wai háí, Yeessu uu pɛe kunípe saapo uu u ca, uu lé memáá u maa re: Ne la re a péi. ⁴² Mese ne mese, utisi uyé keyó ake tene uu funi. ⁴³ Yeessu uu lé memáá u cési uu u lakase ⁴⁴ un u kúrúrisélé te: A rísonɛ kutu ríco, kape wa unyine uké mewai mē kō. Amá a ha uyee ye Uléécaá inyóonɛ n wa mepócíre nyíse uké yé lé kaa ní we. Lé memáá, aa inyóonɛ ke Moisi isé ii m pise wai póké ne mpá úye nyíse re pɔ péi. ⁴⁵ Amá utisi uyé uu sí uu lé nnéi kai n wa mpá yei kéenkeɛ. Lé nnya, Yeessu úu ye fe uké umecire riwú-i pinyíse rikpá, amá íyaa kuú le, kei ke úka úu ní we. Písoi pin mpá méye léenti pin ukemɛe sónaapo.

2

Yeessu ye kékankáláká kennyine pɔise (Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)

¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeessu uu Kaperinawum-i pɛeri. Písoi api kóm te kégɔ-i kuú we. ² Api cápínepɔ mántí, kénacɔpe áke nkpáni ripoo ricuruu-i we. Yeessu un Nsimé Kεcire pi céési. ³ Pinyine apí ne kékankáláká u weri ke písoi pina api n topori. ⁴ Amá api pɔɔne piké Yeessu ke nyíse, ke písoi api kulúí ní tasí nnya. Api kulee kpe-i ke Yeessu uu ní we piriye, api kupóle kpé kumúnjé ke Yeessu uu n nyenu kékankáláká ké cepisepɔ ne kerisánjápɔré. ⁵ Ke Yeessu uu pinfatene n yé, uu kékankáláká maa re: Kenépipi, ne apókópe pɔ sárei. ⁶ Isé picélaa pinyine pɛe kei n tú api písifa-i túhaane re: ⁷ Yo nnya njmaa ke usoi nkó uu nní lé símisi? Uléécaá kuu lámisi. Wóo yé mpíí fe uké akópe sárei, Uléécaá memáá? ⁸ Yeessu uu pinfasimé cérupɔ uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ⁹ Ké kékankáláká ní maa re: Ne apókópe pɔ sárei yee pólú nées ké ke ní maa re: A yisi aa ripósánjápɔré pílesi, aa sóne yee yé m pólú? ¹⁰ Ne la ké nó céreise re Usói Kepipi ye keté kecáá nnaɛe mále keké ne písoi akópe pi sárei. ¹¹ Uu pɛe kékankáláká rinó pimáa kpá re: Néé pɔ ma, a yisi aa ripósánjápɔré pílesi áá kulu. ¹² Utisi uyé uu mpá úye inipɛɛ-i yisi uu mese ne mese urisánjápɔré sákaa uú kulu. Ai písoi maamáci wai api Uléécaá ríyu waise pin máikɛe re: Ari píkaí mewai mmé mecɔ yenaalé.

Yeessu ye Lefi sée re uké u ritiki (Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)

¹³ Ke Yeessu uu Kalilee kupiye ritime-mē m pele, písoi kulúí api ukeméé n sónaapo un pi céési. ¹⁴ Kuu n tósu, uu Alifée unjmáne Lefi yenu un lampoo keyó-i tú. Yeessu uu u maa re: A né ritiki. Lefi uu yisi uu u tiki. ¹⁵ Ke Yeessu uu Lefi keyó-i iluke n le, u ne pilampooyó meyā ne pikópekoó ne upipiretiki pɛe kesé lí. Písoi meyā pɛe ye u n tikilé. ¹⁶ Ke isé picélaa pɛe Pifarisi kulamaasinelee-i ní we api Yeessu n yé un ne písoi pē mpuri iluke le, api upipiretiki maa re: Yo nnya ke Yeessu ne pilampooyó ne pikópekoó api kesé le? ¹⁷ Yeessu uu pinsímé kóm uu rinó pi yósu re: Ai písoi pɛe isare n láárú nnya ke upoise uú we, amá pítóikó nnya kuú we. Ai písoi pɛe aseí n tikilé píséi kamí ka, amá pikópekoó nnya kamí ka.

Yeessu ye anópahaa nsmé wai (Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)

¹⁸ Keyáa kennyine ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api anó pahaalé, písoi api péé ha Yeessu pise re: Yo nnya ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api ye anó paasi, pɔ pikó ápi ye pɛe a paasi? ¹⁹ Yeessu uu rinó pi yósu re: Nɔ

músu re usoi yé písōnne anyá n wai upisane api pee anó m pahaalē? Aaí, mmē nín we. Kumúnjé kpē nnéi ke unósikó uu anyá n wai, ápi anó paasine. ²⁰ Amá keyáa ye weme kapi yé unósikó pikēcōpe ní lese. Keyáa kē ken n tu, pi yé anó paasi.

²¹ Uka úu ye kusánáá fale kepampi ne kusánáá kpure tápisi. Li ye kukpure inje túúnle ai kupóle pérése. ²² Uka úu ye kō píta pelé kukónenuj kpure-i súú, lín lē n wa, píta pē ne ye anúj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúj ye méwoo wa. Amá kunúj fale-i kapi ye píta pelé súú.

*Yeesu yee kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)*

²³ Kewénteyaa ketúnjé kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api imúf inyine kecare-i sōne. Upipiretiki api pee ricéetime mēpipi n kpéeni pin ne tósu. ²⁴ Pifarisi api pee Yeesu maa re: A ripaí mme-i ke pipópiretiki api ní we. Yo nnya ke pipópiretiki api lē ke irósé ii kewénteyaa ketúnjé n yúlu wai? ²⁵ Yeesu uu rinó pi yósu re: Aní lē ke Tafiti uu n wa keyáa kē ke nkt nn u ne upikó m pekesi pikai kēénlē? ²⁶ U Uléécaá keyó lonle, uu akpónó kapi Uléécaá n yekei takai. Apiyataa yee ye kumúnjé kpe-i Uléécaá usina. Irósé kémee, pepee ye Uléécaá inyóonse n wa nmane pee ncée má re piké akpónó nyē takai. Mpá ne lē, Tafiti ne upikó ye a takailē. ²⁷ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ai kewénteyaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsōne nnya kapi kewénteyaa wa. ²⁸ Lē nnya ke né Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

3

*Utisi uyee kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)*

¹ Lē memáá, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i peeri. Utisi unyine ye pee kei wele un kúnipe kópe má. ² Pepee keyáa kē kei ní we, api kutu n cōlē te Yeesu yé kewénteyaa ketúnjé utisi uyē pōisee? Likumúnjé re kewáaná kapi ye n wéési piké ne Yeesu n tl. ³ Yeesu uu unípekópekó uyē maa re: A yisi, a nyere nípá úye uké pó yé. ⁴ Yeesu uu pee pepee nní n nyánei pise re: Iye kai irósé kémee pise? Li pise re toké lisōne wa kewénteyaa nēe likópe kai pise re toké wa má? Li pise re toké usoi nfaa lo nēe li pise re toké u kpu? Amá ápi n̄murei piké Yeesu rinó yósi. ⁵ Yeesu uu pinnéi nyánei, piicó ii kuwóí u wai hái. Uripóo ari caai, atu kapi m má nnya. Yeesu uu lē memáá u utisi uyē maa re: A kupónípe né ritunáme. Kuu yé kunípe riitunápo, kunípe aku pélu. ⁶ Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pepee Erooti kemúnjé ní tikilē api mese ne mese cápine piké yé te iye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoi kultí ye Yeesu-i sónaapo

⁷ Lē memáá, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipiretiki api Kalilee kupiye ritime sí. Kalilee pikó meyā pee pee u tikilē. ⁸ Yutee ne Yerusalēm ne Itumee ne Yuritee metérj ne Tiiri ne Sítoó sitē pikó meyā pee pee kō ukemee sónaapo. Uliwaiwai kapi n kó yōne ne pi sónaapo. ⁹ Yeesu uu pee upipiretiki maa re piké kúninó kunyine u nyóonse, pisoi ápi kape u nyikii nnya. ¹⁰ Ai líka, kuu pisoi m pōisente meyá nnya ke pitóikó tōroo api yóonepo, nípá úye u náási uké u rica. ¹¹ Mpá kumúnjé kúye-i ke aníri aa u yē, a ye u riwulale, an pupukee re: Pó Uléécaá Kepipi lē. ¹² Yeesu uu rinó a he ne rinae re: Aní kape tíyese unyine uké céri re nēe úye.

*Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16)*

13 Yeesu uu lē memáá riyópe taá uu písoi pē kuu ní la séi api u tiki. 14 Uu písoi kefi ne pité wée. U pi wéele re u ne pē piké n we uké ye kó pi tū piké ne Nléécaasimé rikóónú. 15 Uu kó rínanje pi he piké ye ne aníri lakase. 16 Písoi kefi ne pité pē kuu n lése pē Simóo ke Yeesu uu rinyíri n he re Piyee, 17 ne Sepetee sipipi Yakupu ne uuwá Yohani ke Yeesu uu rinyíri n he re Pōwanerekesē. Tinyíri tē aseí re ikóne pisenkeē. 18 Ne Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu, ne Tatee ne Simóo yee pē ukuyu pimúlē kecáá n tōpu, 19 ne Yutasi Isikariyóoti yee Yeesu n tī uu piláarō anipe-i wai.

Yeesu pikó ye piwélaa u ha

20 Lē memáá, Yeesu uu kényo-i pēeri. Písoi api kó pikálaa u kpá, u ne upipiretiki ápi pēe kényu yē piké iluke li. 21 Kē Yeesu pikó api lē n kō, api piwélaa u sí piké ne u kui pin músu re li yé u m panselē.

*Yeesu ye pēpēe ukecáá nkópe n símisi rinóo pēse
(Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10)*

22 Uléécaa isé picélaa pēe Yerusalem n léeri apí m máikēe re Pēlisepule kuu héesi. Api kó re aníri uyóopi nnanje kuu ye ne aníri lakase. 23 Yeesu uu pēe pi séi uu kenyárū pi maa re: Iye ke Setani uu ye Setani lakase má? 24 Kuyóopiye kuse písoi pin n tōpu, kuyóopiye kpeē kpine. 25 Lē cire kényo kesē písoi pin n tōpu, kényo keē kpine. 26 In lē ní, Setani un ne uricuruu n tōpu, pihóonene pin ukuyóopiye-i n we, unnanje rín nōjñe. Amá méwoo knn waíne.

27 Uye un n la uké unánje-nanje keyo-i ló uké ulikó yósi, u ye unánje-nanje uyē íñme paasile. Umepahaa maá kuu yé fe uu lēleē ukeyo-i ní we nnéi yósu. 28 Asei kam nó símisi, akópe nnéi ne alé ye kusárei wele. 29 Amá úye un Nfáasonē n lámaankeē, akópe nyē áa kusárei we, ateneciré ye nyē. Mesére kaa yé u m póriilē.

30 Kapi Yeesu ní maa re u aníri héesile nnya kuu mmú pi rihaa.

*Yeesu uni ne upiwá
(Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21)*

31 Yeesu uni ne upiwá api pēe hapō, api ketahai nyere, api usoi tumpō re piké u séeme. 32 Aí ne sá písoi kulúí pin Yeesu kálaalē. Api pēe u maa re: A nyere nké, upóni ne pipówá ye pó wéesi. 33 Yeesu uu rinóo pi yósu re: Wóo unéni? Piyee pēe pinéwá? 34 Uu pēe lē memáá písoi pēe nní u n kálaalē wérii uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí. 35 Uye un Uléécaa mela n wai, uyee unéwá néē unéyéi néē unéni.

4

*Ulukaa kenyárū
(Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8)*

1 Kē Yeesu uu icélaa Kalilee kupiye ritime-i n kpálē, písoi kulúí api u kálisi ai tósu uu mese ha kúninói kecáá tone. Míni kecáá ke kúninói kpē aku tósilē, písoi pin meritime nyenu. 2 Sinyárū kuú ne icélaa meyā pi céesi. Uu icélaa iyē kémēe pi maa re: 3 Ani kutu ríco ani kóm! Utisi unyine yee ilukepuri pífóme leeme. 4 Kuu n fóm, ilukepuri icó ii ricéetime-i lólu, sinúipi asi i le. 5 Ico ii kepare kecáá kei ke ntaai rín m piye lólu. Kē ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese ne mese lēlu. 6 Ntūje nn tapu. Kē iníñí íi m papisi nnya, meleí ame kóosi. 7 Ico ii sinípeleépi kepáapáa lóipō. Sinípeleépi sē asi meleí hila, áme pēe apipi toresi. 8 Amá ipuri icó ii ketē sone ne sá, ii lēlu ii papisi ii kó apipi toresi, iwéhe

icɔ afɛetaani, icɔ kuwóó nɛ kefi, icɔ píle. ⁹ Yeesu uu pi maa rɛ: Uye un ukóme uké kó.

*Yo nnya ke Yeesu uu nɛ sinyárú céesi?
(Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10)*

¹⁰ Ke Yeesu uu lɛ memáá iyaa n léepɔ, pɛpɛɛ nɛ u n kólɛ nɛ upipirɛtiki kefi nɛ pitɛ api u pise rɛ uké sinyárú sɛ aseɪ pi símisi. ¹¹ Yeesu uu rinóɔ pi pɛɛ rɛ: Nó nɛ Uléécaa iyɔɔpi nsímé mɛɛ m pékaalɛ picɛre masile, amá picɔ ye nípá yo kómɛile yarɛ sinyárú.

¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kɔ pɛɛ nyáni. Pi ye kutu n cɔlenle, amá ápi kɔ pɛɛ kómɛi. Lɛlɛɛ rɛ ápi ye nɔmurei piké piisoɪ conse, Uléécaa uké piakópe pi sárɛi.

*Yeesu ye ulukaa kenýárú aseɪ lese uu símisi
(Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15)*

¹³ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Aní kenýárú kɛ kóo? Nɔnsá kɛ n kó, iye kani ye pɛɛ nɛ sitórɔɔ nsí nnéi kó má? ¹⁴ Kei ke Yeesu uu pɛɛ kenýárú kɛ aseɪ pi lese rɛ: Li nkɔpáni yarɛ nléécaasimé kɛ utisi uyɛ uu fóm. ¹⁵ Pisoɪ picɔ isoɪ ye ricéetime tɛ mɛcɔ wele. Pin nléécaasimé n kó, Setani uu mɛɛ nɛ mɛɛ nléécaasimé kapi pikemɛɛ n fó kpóupɔ. ¹⁶ Kɛparɛtɛ kɛɛ we yarɛ pɛpɛɛ nléécaasimé n kó api mɛɛ nɛ mɛɛ piakɪn kɛmɛ n yósu nɛ mpóɔnare. ¹⁷ Amá ápi ye tɪyɛɛ nké pikemɛɛ iníjí wa. Nn ye pikemɛɛ náɔai. Ncɔn ní-ye néɛ íwe iye in n ka nléécaasimé nnya, nfatɛnɛ nn nɛ pi kpi mɛɛ nɛ mɛɛ. ¹⁸ Pisoɪ picɔ ye we yarɛ ketɛ kɛɛ sínɪpɛleépi m má. Pi ye nléécaasimé kónle, ¹⁹ amá ketɛ kecáá líkó nfasimé nɛ lílala lɛɛ ró n kíraasɛntɛ nɛ memá ai nléécaasimé híla, nɪn ye pɛɛ kɛrómɛɛ líka yoriye. ²⁰ Pisoɪ picɔ pin ye yarɛ ketɛ sɔnɛ. Pi ye nléécaasimé kónle api n yósu nn pikemɛɛ pelu nn linyinɛ yoriye. Nléécaasimé nn picɔ kɛmɛɛ nkáripɪ wai, nn picɔ kɛmɛɛ nɛ kumúnjé wai, nn picɔ kɛmɛɛ meyá wai.

*Kéfíraa kenýárú
(Luki 8:16-18)*

²¹ Yeesu uu lɛ memáá pi pise rɛ: Unyine yɛɛ kéfíraa riséle uu kucári kɛ kipi néɛ uu ukɛfɪnɛ metɛnɛ kɛ pɛsu má? Nɛntɛ kelɔ caca kapi ye kɛ ritosi ake pɛɛ nípá úye n kpáiiilɛ? ²² Lɛ nnéi lɛɛ pɛɛ m pékaalɛ ai kúyɛnɛ wai, lɛ kɛ nípá úye úu pɛɛ kúyɛnɛ ní we ai metéi kɛmɛɛ léeri. ²³ Uye un ukóme uké kó. ²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá rɛ: Aní nɔmɛnɛcírɛ tɪ nɛ lɛ nnéi kani n kómɛi. Kulú kpɛ kani ye nɛ ní músí kɛ Uléécaa uu nɛ nɔ músunɛ. Ticuruu u yé kusá nɔ rikpá. ²⁵ Likumúnjɛ rɛ uyɛɛ m má kapi ye pípa rikpá amá úye unsá m má, nípá nkáripɪ ní-ye kuu má, pi n yósunɛ.

Ilukɛpuri yɛɛ nɛ iricuruu n lɛ kenýárú

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá rɛ: Uléécaa iyɔɔpi ye kɔ we yarɛ usoi unyine yɛɛ ilukɛpuri ukɛcari-i n fó. ²⁷ Lɛ memáá, nípá un kɛsine néɛ ketúnjɛ n lɔni néɛ un n nyáni, ilukɛpuri ye lɛlule in pelu úu nyu lɛlɛɛ i m peise. ²⁸ Ketɛ ticuruu kɛɛ ilukɛ peise. Kuhére kpɛɛ ye mɛfó pi, lɛ memáá ripipi ari tóresɪ, ari metórɔɔ pelu. ²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe múlú. Kúkpaɔ kpɛɛ lɛ tu.

*Mpuri yuke-yuke nnyine kenýárú
(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)*

³⁰ Yo kari yé kɔ nɛ Uléécaa iyɔɔpi múɛisɛnɛ? Kenýárú kéye kari yé nɛ linsímé wa má? ³¹ Uléécaa iyɔɔpi ye we yarɛ mpuri yuke-yuke nnyine. Kelukaa-i, mme mɛɛ ye ketɛ nnéi kecáá ipuri kecɔpɛ nsínsá. ³² Amá melukaa-máa, n ye lɛlɛ nn

papisi nn wai kuléé kpeé kecare-i acó mpiye n fe. Nkuléé yee ilése kecire wale, sinúpi asi ikecáá ayámé wapisi.

³³ Sinyárú nsí sícò ke Yeesu uu ye ne mǎpá úye céesi. Pɛpɛ kutu u n cǎlé mekomɛ kuu ye ripáí uú ne céesi. ³⁴ Úu ye píkai símisi kúu kenyárú n wa, amá lin u ne upipiretiki ñmanɛ rin-yá, mǎpá yo aseí kuu ye pi lese.

Yeesu ye meyo píima menyine riséésé
(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)

³⁵ Keyáa ké cire nnyóó, Yeesu uu upipiretiki maa re: Tǎké míni kuwélé kucó-mé ha. ³⁶ Api risoiwúí yá, upipiretiki api kúninói kpe-i kuú pɛɛ n tú ne n tǎrlé. Aninói acó an kǎ pikeyúrí we. ³⁷ Kei ke meyo píima menyine amɛ pipépe kori ániwalé aa kúninói-i n léérípó míni amɛ pɛɛ ku n yipu. ³⁸ Kumúnjé kpe-i, Yeesu un kúninói kémeɛ kepire-pó we, un lóni, tíyu tin tíyulaa kecáá láalé. Úpipiretiki api pɛɛ u yónse api u maa re: Sáa, pǎ séélenle tǎké kpíi? ³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyó cési uu míni maa re: Séé, a nñesi. Kuyó aku kéu ai nñesi. ⁴⁰ Yeesu uu lé memáá upipiretiki píse re: Yo nnya ke iwame ii nó wa? Nɔn ne nfatene máa? ⁴¹ Amá ai iwame píima pi wai api m máikene re: Usói úye kecire ye nkó káí ne kuyó ne míni ripéne lin u pakarélé?

5

Yeesu ye unrihélaa pǎise
(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)

¹ Lé memáá, api Kalilee kupiye tǎj api Kerasaa keté lóni. ² Ke Yeesu uu kúninói-i rincúlame, uú ne usói unyine yee akpíí-mé n léeri sáne. Kunírílá kunyine kpeɛ ye utisi uyé m pɛkési. ³ Akpíí-i kuu ye n sói. Usói uyé úu kupahaa we. Mǎpá akpanii, ápi ye fe piké u paasi. ⁴ Mɛpɛhé kulúí kapi ye uana ne nweni hǎpi api uanipe ne akpanii paasi, amá u ye ipehe iyé nnéí túúnle. Úka nnaɛ rín pɛɛ tulaalé nké ne utisi uyé tí. ⁵ Ketúnjé ne kesine kuu ye akpíí-i ne akúú kecáá n kǎnii un pupukɛɛ, un umecire itói wai ne apare. ⁶ Úu Yeesu ketaa-pǎ yenu uu pɛɛ wurupó uú ha ukeyu-i wúla ⁷ uu pupɛi re: Uléécaa yee mǎpá yo kecáá n tú Kɛpíi Yeesu, tǎ ne mpó ne ní-ye? Ne ne pǎ ténile, ne Uléécaa rinyiri, kape íwe né wa. ⁸ Yeesu ye kunírílá kpé tinóó he re kuké utisi uyé kémeɛ le. Lé nnya kaku lé máikɛɛ. ⁹ Yeesu uu kǎ ku píse re: Iye kapi ye pǎ séé? Aku rinóó u yósu re: Pí ye né séé re kulúí, likumúnjé re tǎ kulúí wɛle. ¹⁰ Akú ne Yeesu téní re úu kape a lakase aké kuyu ketó rilóó.

¹¹ Kúfǎnlee píima kunyine ye pɛɛ kei rikúúésaa-i túkurile. ¹² Aníri aa pɛé ne Yeesu téní re: A ncée ró he tǎké áfǎn nnyé ló. ¹³ Yeesu uu ncée he. Aníri aa utisi uyé-i léeri aa áfǎn lóni. Kúfǎnlee kpeɛ tu yaré áfǎn ákotokú até (2.000). Áfǎn nyé nnéí aa wuru áá ne rikúú cépi áá ha ne mínimaa-i kpúupó. ¹⁴ Písói pɛɛ pɛɛ a n séni api wuru ápi ha ne nsímé kuyu ne siyupi kóónú. Písói api sí piké léle n wa yé. ¹⁵ Api Yeesu-i sí api utisi uyé pɛɛ aníri kulúí n héesi yenu un tú ne ukeyu cáká-cáká un kǎ lapaalé nísone, ai iwame pi wai. ¹⁶ Pɛ nnéí inipɛɛ-i kai lé n wapisi api lé ke aníri áá ne utisi uyé-i ní le keenkeɛ ne lé kai áfǎn n wa. ¹⁷ Api pɛɛ Yeesu suúluse re uké piketeni-i le. ¹⁸ Ke Yeesu uu kúninói-i n lóni, utisi uyé uu u suúluse re u ye u ritiki. ¹⁹ Yeesu uu ncée u he, amá u rinóó u he re: A kui aa pipókó leɛpó. Aa lé ke Upiima uu íwe pǎ n té uu pǎ wai pi keenkeɛ. ²⁰ Utisi uu mɛsei pele uú ha ne nsímé mmé kóónú kuwélé kpe-mé kapi ye n sée re Ayu Kefi keté. Pɛ nnéí pɛɛ ye n kǎ, nnóó kai ye pi yi.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kò unòsi unyine pòise
(Matiyee 9:18-26; Luki 8:40-56)*

²¹ Lē memáá, Yeesu uú nē kúninai míni ritime ricò tēj. PISOI kulúí api kò kei lē u n kálalāē. ²² Kei ke Pisuifi kuyomēyáhaalee uwéése unyine kapi ye n sée re Yairusi uu Yeesu yē uu uana metene wula. ²³ Uú nē Yeesu mēyánsei tēni, uu rē: Kenékpérepí ye kekpo tule, a kam, aa anípe kekecáá láa líkē ke yoriye áke kape kpu. ²⁴ Yeesu uu nē nsé u péne. PISOI kulúí pin u nyikii pin nē u tikilē.

²⁵ Kumúnjé kpe-i, unòsi unyine ke ménye amē n foho hái ínmē kefi nē itē-me un kei we. ²⁶ Pipòise mēyā kuu rika ai u pelu, usiwóó nnéi asi kò itóí iye-i tene, úu kò pēe péí. Amá itóí in nákiísēlē. ²⁷ Kuu nní Yeesu nsímé n kómaalē, uu pēe riwúú tē-i lompo uu kepíre-mē Yeesu ilū ca. ²⁸ Likumúnjé rē u ukefa-i písímé masí rē: Mpá Yeesu ilū ímanē kam fe aní ca, né péí. ²⁹ Kuu lē tíńca, ménye mēe pēe n foho amē mēse nē mēse nyere, uu pélu. ³⁰ Yeesu uu cérupò rē unnañe ye pikei yisile. Uu riwúú tē kecòpe panse uu píse rē: Wóo inélú tica? ³¹ Upipiretiki api rinóo u yósu rē: Pò nyánile rē pISOI ye pò nyíkiilē, aa kò pēé m písei rē wóo pò ricaa? ³² Yeesu uu uilúkē paí uké uyee u rińca yē. ³³ Unòsi uyē uu pitérii kápáá nē iwame mēpehē. U lēlee n wa nyule. Uu lē nnya Yeesu ana metene wula uu aseí nnéi u símisi. ³⁴ Amá Yeesu pòo u maa rē: Unékpére, mpófatenē ye pò yóriyele. A n íjme nē nkíññine ipótóí iké tene.

³⁵ Uu kahanē nkpáni nsímé n tene ke pISOI pēe Pisuifi kuyomēyáhaalee uwéése uyē keyo-i n léeri apí maa rē: Kepówá ye nkpo masile. Yo nnya kaa nkpáni Ucélaa méwoo cónjē? ³⁶ Amá Yeesu úu nkpáni pianoo nyē kutu ricò, uu kuyomēyáhaalee uwéése maa rē: Kepówuú áke kape tò, mpókó yee rē a nē kefa tene. ³⁷ Lē memáá, úu úka ncée hē rē uké u sarú, insá Piyee nē Yakupu nē Yakupu uwā Yohani. ³⁸ Kapi kuyomēyáhaalee uwéése uyē keyo n tuipò, iwóo ke Yeesu uu kò. PISOI ye pēe ikpòtu wóriile pin pupukee. ³⁹ Uu lompo uu pi maa rē: Yo nnya kani iwóo líkirilē nòn kò tēni? Kekpérepí kē áke kpu amá ke lonile. ⁴⁰ Api pēe Yeesu n sényi. Yeesu uu pēe lē memáá pi leseri. U nē kewá kē usaa nē keuni nē upiiretiki pitaani pē kuú pēe n tési api kei ke kewá kē aké rí we lompo. ⁴¹ Uu kewá kunipe tini uu ke maa rē: Talita kum, li aseí rē kekpérepí, a yisi, nēe rinóo pò hē.

⁴² Kekpérepí áke mēse nē mēse yisi áke nsé kápáá. Anmē kefi nē até kake ye m má. Kapi mēwai mē lē n yē, ai nípa úye nnóo yipu. ⁴³ Yeesu uu lē memáá pi kúrúrusē rē ápi kape t́yese unyine uké céri. Uu kò pimáa pi kpá rē piké kekpérepí kē ilukē hē.

6

*Nasareti pikó ápi Yeesu nē kefa tene
(Matiyee 13:53-58; Luki 4:16-30)*

¹ Ke Yeesu uu kelò ke-i n yisi uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kémee sí, upiiretiki api u tiki. ² Ke kewénteyaa ketúnjé áke n tu, uu Pisuifi kuyomēyáhaalee-i lompo uu pISOI n céesi. Nsímé nn nnóo pISOI píima pē nnéi pēe kutu u n cólē yipu. Apí m píseine rē: Yeí ke nní ye nnéi ai mpíí u léenti má? Mewéesesohò mēye mpuri kai nkó nní hē má? Iye kuú nē mēwaisaṅa mmé mpuri wapisi má? ³ In nē Maari kepipi uséree? Nēnte upiwá pēe Yakupu nē Yosee nē Yuuti nē Simoo? Ai upiyei pēe nní kerócòpe wee? Nní nnéi ai pi tapisi ápi nē Yeesu kefa tene. ⁴ Yeesu uu pēe rinóo pi pese rē: Antepu kuyu cire-i kapi ye u lómiise. Umpuri pikó nē upiyókò pēe ápi ye u waise. ⁵ Yeesu úu lē memáá fe uké mēwaisaṅa piwai

rikpá, insá pitóikó pinyine kecáá kuu anípe rinláa uu pi paise. ⁶ Ai Yeesu píri wai kápi ne kefa u n tene.

*Yeesu ye pitume kefi ne pité túmēi
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)*

Lē memáá, Yeesu uu ayu aco nyee ne kei n kólē kémee sí uu apisoí nléecaasimé céési. ⁷ Uu pēe upipiretiki kefi ne pité séi uu pi tum pité pité, uu rinaŋe pi he re piké aníri n lakase. ⁸ Uu rinóo pi he re: Ani kape kunaapi memáá líka rimúlú yare iluke née kulóo née kewóo re ncée kani ne sí. ⁹ Amá uu re: Ani anééri metane mese mese tánti, amá áni kape sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pimáa pi kpá re: Nɔn kéyo kéye-i n topile, ani kei n tú hái ne kumúnjé kpe-i kani kuyu kpē n yisine. ¹¹ Pisoí pin yei kusáne piyóó nó n yē néē kutu kápi nó rico, nɔn n tósu, ani nóanēna nkoŋo péi. Liké pi nyise re pi Uléeca nsímé pipakare yē. ¹² Pipiretiki pē api ncée pɔbɔ api pisoí nléecaasimé n símisi pin tee re piké pimēfine conse. ¹³ Aníri meyā kapi lákase, api pitóikó meyā kecáá mékpo kɔɔni itóí ii tenente.

*Yohani Uniwole nkpo
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)*

¹⁴ Lē kai wa Yeesu rinyiri ari mpa yei kóónú, uyóopi Erooti uú ne Yeesu nné kóm. Pisoí api pēé n símaankēe re: Yohani Uniwole ye pikpɔkpɔ kémee yisile, lē nnya kuu nní rinaŋe má un mewaisaŋa wapisi. ¹⁵ Picɔ pin máikēe re Elii lo. Picɔ pɔ te mekēe antepuye kecɔpe use unyine lo. ¹⁶ Amá ke Erooti uu lē n kó, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tiyese api tólu yee yisi.

¹⁷ Likumúnjé re Erooti ricuruu yee rinóo he api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápo. Ai líka nnya ke Erooti uu lē wa. Erooti ye pēe uumaa Filipu unási Erootiyati yásile. ¹⁸ Kai lē n wa, Yohani uu pēe u maa re ái ne risá re uké uumaa unási yási. ¹⁹ Erootiyati uu lē nnya Yohani ukefa-i wai uu ncée wéési uké ne u kpu. Amá úu fe. ²⁰ Ke Erooti uú pēe Yohani m pakarelē un kɔ nyu re u aseí tikilenle, uisoí in kɔ kecire we nnya, Erooti úu ye pēe Yohani kecáá kó, un unsímé kutu n cɔlē n ye u ricónjle, mpa ne lē u kɔ pēe mpikome lalē. ²¹ Amá keyáa sɔne ake Erootiyati leeri. Ke Erooti uu ukemareyaa anyá n wai, uu lē nnya sónni uu ukuyu pinanŋe-naŋe ne písóoca piwéese ne Kalilee keté pisoí kecire sélei. ²² Kei ke Erootiyati ukpére uu kenyan kale-i lompɔ uu yésu ai Erooti ne upisane nnéi larisi. Uyóopi Erooti uu ukpére uyē maa re: A lélee ripóo pɔ ní we né we, ké pɔ li he. ²³ Ai wai uú ha ne wéeri re: Pɔn yo né n we, né pɔ li he, mpa n kenéyóopité kuwélé, né pɔ he. ²⁴ Ke ukpére uyē uu kekále-i n léepɔ, uú ha úni pise re: Yo kam ye pise? Uyē uu u pese re: A Yohani Uniwole riyu pise. ²⁵ Uu mekēeke uyóopi-mē pele uu u maa re: Ne la re a nfaáni Yohani Uniwole riyu kecáripi-i né ritási. ²⁶ Uyóopi ripóo ari caai, amá uawéeri ne písáne isei nnya, ái kúyule we. ²⁷ Uu mese ne mese uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu n kam. Uméré uú ha uriyu tɔlu kukpaniilee-i. ²⁸ Uu riyu képelente kecáá tási uú ha ukpére uyē ti múse, ukpére pɔo úni ri pa. ²⁹ Ke Yohani pipiretiki api lē n kó, apí weri apí u kpási apí ha kulesi.

*Yeesu ye pisoí ákotoku anupū (5.000) kptni
(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)*

³⁰ Yeesu pitume api Yeesu keyúri cápine, api lē ne lē kapi n wapisi ne lē kapi pisoí n céési u kenkēe. ³¹ Pisoí pēe Yeesu-i n sónaapo ne pēpēe ukemee n léeri ye kulúí tásile. U ne upipiretiki ápi ye pēe nkpani kéyu yē piké iluke li. Lē nnya ke Yeesu uu pipiretiki maa re: Tóké iyaa le, kei ke pisoí ápi ní we aní ha

nkáripí wénte. ³² Api kúninói loni piké kei ke úka úu ní we ha. ³³ Písoi meýǎ api pímetónǎ yénu api kò pí ceru. Ayu nyee ne pí n kólé nnéí písoi api ntóó wai api kei kapi n sí pí fǎsu.

³⁴ Ke Yeesu uu kúninói-i n léeme, uu písoi kulúí yenu ai íwe u wai re pí pee we yare ísee yee íi usé m má nnya. Uu mese picélaa pí loni ai nánai háí. ³⁵ Ke itunǎ íi n tene, upípiretiki api ne u kò api uu maa re: Líka áí keló nké-i we. Lé memáá, itunǎ ye kò tenele. ³⁶ A pí maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólé kémeé liluke-luke lééri. ³⁷ Yeesu uu rinóó pí yósu re: Ani nórínécúruu liluke-luke pí he. Api u píse re: Tò nkpréni sínle tóké nwóóweni mepipi píle píle meté ne akpónó ló ari pí pa piké lí néé? ³⁸ Yeesu uu pí píse re: Akpónó alé kani má? Ani ha ripáí. Api píseine api limemáá Yeesu rinóó yósu re: Akpónó anupú ne ikpíntomé íté. ³⁹ Uu pee rinóó pí he re piké meýúí péni kecáá awúí awúí pí tonse ⁴⁰ api anái anái túnti, aó písoi píle píle, aó kuwóó kuwóó. ⁴¹ Uu akpónó anupú ne ikpíntomé íté iyé kpísi, uu keyóme weríí, uu iluke iyé kecáá Uléécaá pòonee. Uu lé memáá akpónó kpókòrine uu upípiretiki pa re piké písoi hòone. Uu kò ikpíntomé íté iyé pínnéí hòone. ⁴² Api pínnéí le api lepu. ⁴³ Upípiretiki api akpónó ne ikpíntomé kerí cápínente ai anére kefi ne até yípu. ⁴⁴ Pèpee iluke iyé n lí kémeé pítsi ye lele ákotokú anupú (5.000).

Yeesu ye míni kecáá sòne

(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)

⁴⁵ Yeesu uu lé memáá mese ne mese upípiretiki rinóó he re piké kúninói ló piké ha rikóitíme ríca-pò u m mé, Petisayita kuyu kuwéé-mé, uyé uké pee kumúnǎ kpe-i písoi n kúúnse. ⁴⁶ Kuu písoi rin-yá, uu riyópe taá uké keyóme yáási. ⁴⁷ Kai nnyóó ní wa, kúninói kun mínimaa kecòpe we. Yeesu pón umecire keté mmé we. ⁴⁸ Uu yénu re kúninói pítkíí ye íwe pí waile, likumúnǎ re mé kapi n sí ke kuyó píima kunyine aku pépuri. Tiweeki kumúnǎ, uu pikuwélé-mé n sònepò míni kecáá, un la uké pí rifaau. ⁴⁹ Kapi u n yé un míni kecáá sòne, api músu re képirii-pirii kenyine ye ke, api pipupukee loni. ⁵⁰ Pínnéí pee meýíkíyíki u yé ai pí tútúíse. Yeesu uu pee rinóó pí maa re: Iwame íi kape nó wa, né ñmaa lo. ⁵¹ Uu limemáá kúninói-i pí leepò, kuyó aku kéu. Ai píri pí wai háí ⁵² likumúnǎ re piakíñ ntake nnya, ápi pee akpónó mewaisaṅa mé kó.

Yeesu ye Kenesareti keté kémeé pítoíókó pòise

(Matiyee 14:34-36)

⁵³ Metéñ-maá api Kenesareti keté tulu, api rikóitíme pikuninói karii. ⁵⁴ Kapi kúninói-i n léeme, písoi api mese ne mese Yeesu ceru. ⁵⁵ Api keté ké nnéí kónú, apí ye pin n kò te u yei we, api kei nnéí ne asánááporé kémeé pítoíókó u n sónaapò. ⁵⁶ Pí ye kéyaála-i pítoíókó nánaiséle siyupi ne ayu ne awosoo nye-i kuu n sòne apí ne u n téni re uké tíyese pítoíókó piké nípa uketukanka nnóó rica. U ye pé nnéí pee u rííca pòisentele.

7

Pífarisi ne píkpure inyékii kecáá nstímé

(Matiyee 15:1-9)

¹ *Pífarisi ne *ísé picélaa pínyine pee *Yerusalem n lééri api Yeesu kewúipi wai. ² Api upípiretiki pínyine yenu pin iluke le ne anípe kperinkpekóó, ápi píanipe nale yare kai pínyékii kémeé m píse. ³ Ke Pífarisi ne *Písuifi píca nnéí api meýáansei píkpure inyékii m múlíé nnya, pínsá rísone n nale, ápi ye lí. ⁴ Pin kò kuyáa n leeme, pí ye pínyékii menale mé nalele api kelene le. Pí ne pímekpurewai meýá yare nní píheehere ne sícáripí ne apóri píheere múllenle.

⁵ Pifarisi ne isé picélaa api pɛɛ u pise re: Yo nnya ke pipópiretiki ápi pirókpure inyekii tikilē pin ne anípe kperinkpekóó iluke le? ⁶ Yeesu uu rinóó pi pɛse re: Asei ke *antepu *Esayi uu mekke-me nónnésímé yémmɛ. Nɔ kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wóí re Uléécáa ye maa re:

Nnóó-i nmanɛ ke písoi mpí api ríyu né waiselē, amá ápi pɛɛ pisifa-i ne né kólē.

⁷ Piiyáhaa ye likpárakóó le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kpísi pin céési yare inékó ye nyí.

⁸ Uléécáa isé kani kepíre ritó ani sisoipipi inyekii m múflē.

⁹ Uú nɔ́j te: Ani riṅmóópú ani Uléécáa isé kepíre tó aní ne nóinényékii picélaa kéyu mahani. ¹⁰ Ticuruu *Moisi ye mekke-me maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kɔ re úye un usáa néé úni anóó n wa, li pise re piké liute kpu. ¹¹ Amá nń ne ye re: Usoi un usáa néé úni m maa re: Lē kuú pɛé rí la uké ne u lē Uléécáa hele, ¹² áni ye liute riyá uké linyine lico piwai usáa néé úni rikpá. ¹³ Méwee mē yeé tíyesele ani Uléécáa Nsimé cókoi ne nóinényékii isé kani n yekeilē. Mewai mē meco kani n wapisi ye kɔ piyale.

*Lelee ye usoi mékperinkpe n waise
(Matiyee 15:10-20)*

¹⁴ Yeesu uu limemáá písoi picápine kpá uu re: Ani nónnéńí kutu né rico ani kóm. ¹⁵ Litahaikó líka ái we lee yé lín usoi kémmɛ n ló, ai Uléécáa inípe-e-i mékperinkpe u waise, amá lelee usoi kémmɛ n lénti lee ye Uléécáa inípe-e-i mékperinkpe u waise. [¹⁶ Úye un ukóme uké kó.]

¹⁷ Ke Yeesu uu písoi pē kecɔpe n yisi, u ne upiretiki api kéyo loni api kenyárú kē aseí u pise. ¹⁸ Uu rinóó pi pɛse re: Nń ticuruu áni kɔ mesohó máa? Lē nnya, áni nyu re lē nnéí lee usoi kémmɛ n léeripó ái yé fe liké Uléécáa inípe-e-i mékperinkpe u waise? ¹⁹ Likumúnjé re ái urikiṅ kémmɛ kai léeripó, amá kuloi-i le, uu kɔ pɛé cukú. Yeesu memaa mɛɛ nyíselē te iluke nnéí ye kuluke wɛle. ²⁰ Uu pimáa pi kpá re lelee usoi kémmɛ n lénti lee ye mékperinkpe u waise. ²¹ Liriyíkí re usoi kefa-i ke simúnjé kópe nfasimé ne iwásá ne piyaa ne písoikó ²² ne uco unosi néé uco ula kuwáncɔ piwai ne memá nnáápí ne rikpákárá ne piyaaluke ne nturi ne inípeɛ caa-caa ne picó alē ne rikókori ne píyuwélaa ai lénti. ²³ Nní nnéí, usoi kefa-i ke nní nnéí ai lénti, lelee ye kɔ mékperinkpe u waise.

*Kanaa kuyu unosi unyine nfatene
(Matiyee 15:21-28)*

²⁴ Ke Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-mē sl. Uu kéyo kenyine-i tone. Uu la unyine uké u yé. Amá nnpá ne lē, úu fe uké umecire pesí. ²⁵ Unósi unyine kewá kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu pɛé ha Yeesu keyu-i wúla. ²⁶ Unósi uyeɛ usáne le, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó le. Uú ne Yeesu téní re uké uukpére kuníri lakase. ²⁷ Yeesu uu pɛɛ u maa re: Ai nyam te piké siwá iluke kpísi piké sipɔpipi risá. ²⁸ Unósi uu rinóó u pɛse re: Mesei ye me Sáa, amá siwá sin piluke m masí, sipɔpipi yeɛ lē ke siwá asi keteni-i m póroise híneile asi le. ²⁹ Yeesu uu pɛɛ u maa re: Tipónóó ntí nnya, a n nme, kuníri ye upókperé kémmɛ léepole. ³⁰ Kuu kéyo n kúí, uu kewá leepo ken ne keripóó finu, kuníri kun tómpo.

Yeesu ye utusuŷ yeé úu n̄sɔne n s̄misi p̄oise

³¹ Yeesu uu limemáá Tiiri keté yisi uu Sitóo kuyu cɔpu, uu kuwélé kpē kapi ye n sée re Ayu Kefi keté-mē walá uu Kalilee kupiyɛ-mē pele. ³² Api pɛé ne utusuŷ

yeε úu nsímé n fe rísone Yeosu weri. Apí ne u téní re uké anípe ukecáá rilaa. ³³ Yeosu uú ne iyaa u lelu, uú ne písoi ketaa wai uu usinipepi atu-i u tampo uu rilémpi kecáá meta u tej. ³⁴ Uu lē memáá nfáa tóori uu re: Efaata, liasei re: A tápile. ³⁵ Mese ne mese uatu aa tápile, tilémpi ari fénne, uu nsímé loni rísone. ³⁶ Yeosu uu lē memáá rinóo pi he re apí kapε týese unyine uké kó. Amá mpá Yeosu memale méye ke pē apí nsímé piyóo hmóópulé. ³⁷ Píri píima kai meýánsei pi wa apí m máikee re: Lē nnéi kuu n wa, asaa lo, mpá pitusuú, u ye pi komeisele, uu pē alempi nyεε m pahaalē símaase.

8

Yeesu ye písoi ákotokú ana (4.000) kpínii

(Matiyee 15:32-39)

¹ Písoi kulúu apí kó kumúnjé kpe-i picápine kpá rísone apí kó líka má piké li. Yeosu uu upipiretiki séi uu pi maa re: ² Písoi mpí icó ye íwe né wele. Siyáa sitaani ye nsí kapi né tíkilē apí kó líka má piké li. ³ Pimeyā ye ketaa leerile. Lē nnya, nen nkpéni ne nkú mmú pi m maa re piké kúí, pi yé ha nsé pōone. ⁴ Kei ke upipiretiki apí rinóo u yósi re: Yeí kari yé písoi píima mpí nnéi iluke yé keló kóima nké-i? ⁵ Yeosu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Apí rinóo yósu re: Aseei. ⁶ Uu limemáá písoi pē tinóo he re piké keteni-i tone, uu akpónó aseei nyé yósu, uu akécáá Uléécaa pōonee uu pēe a kpókōrine uu upipiretiki a pa piké hōónente, apí písoi a hōone. ⁷ Pi kó pēe ikpíntomé inyine mále. Yeosu uu kó iyē kecáá Uléécaa pōonee uu re piké kó iyē hōone. ⁸ Apí le apí lepu, apí iluke pōone-pōone kóóí anére aseei. ⁹ Písoi pēe tu yare ákotokú ana (4.000). Kapi m masí, Yeosu uu pēe re piké kúí. ¹⁰ U ne upipiretiki apí mese ne mese kúninói loni apí Talimanuta keté sí.

Pifarisi ye Yeosu pise re uké mewaisaŋa wa

(Matiyee 16:1-4)

¹¹ Pifarisi apí Yeosu leepó apí ne íkeŋene u kápáa apí pēe ripine u wai re uké nyíse re Uléécaa kémeε ke unnaŋe nn léeri. ¹² Yeosu uu meýá nfáa tóori, uu ukefa-i maa re yo nnya ke nfáani písoi mpí apí mewaisaŋa piyéne la? Asei kam nó símisi, nfáani písoi mpí apí mewaisaŋa méka yenune. ¹³ Uu lē memáá kei pi yá uu kúninói loni uu rikóitime ricó sí.

Pifarisi ne Erooti nkpónótó pite

(Matiyee 16:5-12)

¹⁴ Upipiretiki ye pēe akpónó kecáá paléile. Kuse ŋmane kapi múllé kúninói-i. ¹⁵ Yeosu uu rinóo pi he re: Aní nómenécire tí rísone ne Pifarisi ne Erooti nkpónótó pite. ¹⁶ Pipiretiki ye pimecōpēcīre símisi re apí akpónó má. ¹⁷ Ke Yeosu uu lē n céri, uu pi pise re: Yo nnya kani máikee re aní akpónó má? Ai kahane nó rikpáii néé aní kahane n ceri? Nóanétu ye takasileε? ¹⁸ Nó inípeε mále, aní kó pēe nyáni, nō atu mále aní kó pēe kómei. Aní léiseε? ¹⁹ Kumúnjé kpe-i kam akpónó n kpókōrine am písoi ákotokú anupú (5.000) hōone, anére alé kani iluke tōrōo yípú aní ne tómpo? Apí u maa re anére kefi ne até. ²⁰ Yeosu uu kó pi pise re: Kam akpónó aseei písoi ákotokú ana (4.000) n kpókōrine ní, anére alé kani iluke tōrōo yí? Apí re: Aseei. ²¹ Uu pēe pi maa re: Ai kahane nó n hemneε?

Yeesu ye Petisayita-pó unyíye pōise

²² Ke Yeosu ne upipiretiki apí Petisayita n tu, písoi apí ne unyíye unyine u leepó apí ne u téní re uké u rica. ²³ Yeosu uu unyíye kunípe tini uu u tōrói uú ne kuyu ilúké sí uu pēe meta inípeε-i u wai, uu anípe ukecáá láa uu u pise re: Pó

linyine nyánii? ²⁴ Unyíyε uú weríi uu rε: Ne pisoi nyánile, amá pi pεé wele yare alée, pin sόne. ²⁵ Yeosu uu uinipeε píca kpá, ke unyíyε uu n nyáni tiki-tiki, uu pélu uu nípá yo n nyáni cáí-cái. ²⁶ Yeosu uu pεε u maa rε uké kúi, amá úu kape kuyu ló.

Piyεε yε yámne rε Yeosu ke Uléécaá uu wée

(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)

²⁷ Yeosu ne upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kémeε s1. Uu ncée kémeε pi pise rε: Pisoi yε máikεε rε née úyε? ²⁸ Pi máikεε rε póo Yohani yεε míni pisoi ní wole, píco rε póo Elii, píco rε póo antepuyε kecōpe unyine le. ²⁹ Yeosu uu pi pise rε: Nó ni? Nó mpíi máikεε rε née wóo? Piyεε uu rinóo u yósu rε pó ke Uléécaá uu mekeε-me wée. ³⁰ Yeosu uu pi nyi rε ápi kape linka úka símisi.

Yeosu yε unkpó ne umeyise nstmé riyóo

(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)

³¹ Uu mēncire picélaa pi kuru rε li pise rε Usoi Kepipi keké meyansei íwe li. Pisuifi piwéése ne pεpεε yε Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa piké ke ηmeriyε. Li kó pise rε piké ke kpu ake kó keyáa táánú tunyé yisi. ³² U símisi le rónε kpáii. Kei ke Piyεε uu iyaa u sée uu rε áí lē kuu yé pεε wa. ³³ Yeosu uu ηmēlú uu upipiretiki pái uu ne Piyεε cési rε: Setani, a ne ketaa né wa, likumúné rε sipómúné ási Uléécaá síkó, amá sisoipipi síkó yε si.

³⁴ Yeosu uu pεε lē memáá pisoi ne upipiretiki séi uu pi maa rε: Uaye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékóo ya * uu pεε né tiki. ³⁵ Ai líka nnya, úyε un n la uké unfaa ló, u n fómni le, amá úyε un unfaa n fóm né ne Nsímé Kεcire nnya, liute yεε yé unfaa ló. ³⁶ Usoi kulaa yε kúyε in te u keté nté memá nnéi yé uu pεε kpi. ³⁷ Linyine yε we ke usoi uu yé n héele uké ne unfaa n lóo? ³⁸ Úyε un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásankáí ne pikópekoó mpí kecōpe, Usoi Kepipi yé kó uisei wa, ken píyεi m pεeri ne keusaa meyoopi ne píléecaatume.

9

¹ Uu pimáa pi kpá rε: Asei kam nó símisi, pinyine yε nté wele pεε yé Uléécaá iyóopi n yé in ne innaηε weme api kelene kpíni.

Yeosu ipiηε yε conse

(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa sikpuulú memáá, Yeosu uu Piyεε ne Yakupu ne Yohani kpísi api ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimεcire n we. Úipiηε ii conse piinipeε-i. ³ Úilú ii n tēlu, ii wárara pói-pói, ntómé mmē rín ncó má keté nké ne kenkinii. ⁴ Kei ke Elii ne Moisi api pεε rikpáfúme, pi ne Yeosu pin yó. ⁵ Piyεε uu pεε Yeosu maa rε: Sáa, li nyamlé rε tóké pεε nté n we. Tó la rε tóké sicánjipi sitaani karií, pó kεse, Moisi kεse, Elii kεse. ⁶ Piyεε úu nkpáni nyu mmē kuu yé pεε ní male, likumúné rε iwame yε u ne Yeosu pipiretiki taróo wale háí. ⁷ Kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri rε: Nkó yεε Kenépipi lala, ani kutu ke rico. ⁸ Mese ne mese api piilúké nnéi páii, amá ápi úka yé, Yeosu yεε pikekúrí ní we memáá. ⁹ Kapi riyópe n cépilē, Yeosu uu rinóo pi he rε ápi kape tíyεε unyine uké lē kapi n yé kó háí ne keyáa kē ke Usoi Kepipi ake yé pikpákpá-i n yisi. ¹⁰ Api nsímé mmē nyi, amá api pimεcōpεcire m píseine rε yoo pikpákpá kémeε meyise?

* 8:34 Mat. 10:38

¹¹ Lē memáá, upipiretiki api u pise re: Yo nnya ke isé picélaa api máikεε re Elii ye pεerine liké kelene ketē ketō tu? ¹² Uu pi pese re: Mesei ye me re Elii ye pεerine kelene uké ntpá yo nyóonse. Yo nnya kai mpí wólaalē te Usoi Kepipi ye íwe lene meyā api keipuri yulu? ¹³ Amá ne la ké nó símisi re Elii ye pipεeme masile písoi apí ne u wai lē kapi ní la yare kai ukεcáá n wólaamelē.

Yeesu ye kewá kē ke kuntri aku m pekési paise
(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Kapi pipiretiki tōrōō n nyahaipō, api písoi kulúu yenu pin kewúipi pi wailē, isé picélaa pin ne pi keηene. ¹⁵ Ke písoi api mese ne mese Yeesu n yé, ai pi kaikai, api pεe n wúrunkεepō piké u yáási. ¹⁶ Yeesu uu upipiretiki pise re: Yoo mpíí nó ne pē keηenese? ¹⁷ Utisi unyine uu pεe riwúí te-í rinóo yóori re: Sáa, kepómeé kari ne kenépipi ka. Kuníri kpεe ke n lō ye nsímé ke pōnneselenle. ¹⁸ Mpá yei kai ke yisi, ku ye ketē ke tale ake atalaláá léeri, ken aní takai, ipiηe ii nánu. Aní ne pipópiretiki téni re piké kuníri kpē lakase, amá apí fe. ¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nó nfateneciré pikó mpuri mmú, ituηe ilé kam nókenémee pitónε kpáne? Ituηe ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá né kam. ²⁰ Apí ne ke u hapō. Ke kewá ake Yeesu n yé, kuníri aku kei nní ke lémesi, ake keteni-i lólu aké m pímiise ken atalaláá léeri. ²¹ Yeesu uu keusaa pise re: Píyei-me kai ye nní ke wa? Uu rinóo yósu re: Háí uiwā-me le. ²² Mεpehē kulúu ke kuníri kpē aku ye nna ne míni-i ke risápō keké ne n kpu nnya. Amá in te pó fe aa linyine wai, a kam aa ró come. A irówe ripái. ²³ Yeesu uu rinóo u pese re: In te pó fe néε? Uye un ne ukεfa Uléécaa n tene, úu líka pōnne. ²⁴ Mese ne mese, kewá kē usaa u pupei re: Né ne kefa tenele! Amá a kam a né come, nnéfatenε ín piye.

²⁵ Ke Yeesu uu risoiwúí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni re: Pó kuníri kpē, pōo ye atusuí usoi n waise aa nsímé u pōnne, a kewá ke-i le, kape pikai kekemee pεepō, néε rinóo pó he. ²⁶ Akú lelu kun pupukεe, kun kō kewá naneiselē. Kewá aké n we yare ke kpule, písoi meyā api waise re ke kpule. ²⁷ Amá Yeesu uu kekunipe múlú uu ke yukuse, ake yisi ake nyere. ²⁸ Ke Yeesu uu lē memáá kéyo n lō, upipiretiki api pimpehencire u pise re: Yo nnya kári fe tóké kuníri nkú lákase? ²⁹ Uu pi maa re: Keyóme mecire ke usoi uu yé yáási uú ne kuníri nkú mpuri lakase.

Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé kpálē
(Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45)

³⁰ Api kei yisi api Kalilee ketē téη. Yeesu úu pεé la piké kei kuu ní we ceri. ³¹ Likumúnē re u ye pεe upipiretiki céésile uu ye pi maa re: Pi Usoi Kepipi tinine apí písoi anipe-i ke wai piké ke kpu. Kemεkpō-maá, ke yé keyáa tánū tuηe nkpō kémeε yisi. ³² Amá Yeesu pipiretiki apí meyū mē kō. Iwame íi kō ηmurei piké pise.

Wóo pipiretiki kecōpe uwéése?
(Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48)

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kéyo n tu, Yeesu uu pi pise re: Yoo pεe ncée kémeε nó kēηenese? ³⁴ Amá apí séé keu. Ai líka nnya, pi pεe ncée kémeε kēηene re úye yeε pikεcōpe uwéése? ³⁵ Yeesu uu pεé tone, uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Uye un n la uké ufoí, li pise re uké nónnénéi utōrōō uu nónnénéi ukeikó. ³⁶ Uu kewá kenyine kpisi uu pikεcōpe nyereε, uu ke kpisi uu pékéri uu pεe pi maa re: ³⁷ Uye un siwá nsí kecōpe kéye kusáne n yósi né nnya, tinécúruu

kuu kusáne yósi, úye un kó kusáne né n yósi, ái rinécúruu kuu yósi, amá uyee né n tumme kuú yósi.

Uye un kerócaá n kpálē, uyē úu uróláaro
(Luki 9:49-50)

³⁸ Yohani uu u maa re: Sáa, tó unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnaŋe úu kó pēe ró tíkílē. Kúu ró n tíkílē nnya, arí ne u yulu. ³⁹ Amá Yeesu uu rinóó yósu re: Aní kape ne u yē, likumúnjē re úka úu we yee ye rinényíri ne mewaisaŋa n wa uu kei nní cire nnékópe símisi. ⁴⁰ Úye un kerópire n we uyē úu uróláaro. ⁴¹ Kani né Kirisi pikó nnya, úye un kó rinényíri nnya míni nírē-niré nó n he, aseí kam nó símisi, liute úu uihéé paane.

Akópe pikaase kecáá nsímē
(Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2)

⁴² Amá úye un siwá see ne nní kefa né n tenē kenyine akópe n waise, li kutósi we piké rináipare mule-mule rñme wa api ripóó u lesi apí mínimaa-i u sápo. ⁴³ In te kupónípe kpee akópe pó waise, a ku riké. Li kutósi we a nfáa yē ne kunípe kerí ne kaa yé anípe keté m má aá ne nna kpóciré keló loni, kei ke nna rñ ye píkaí n kpu. ⁴⁴ [Kei ke apapi nyee ye ipiŋe n li áa ye n kpí, kei ke nna rñ ye kó n kpu.] ⁴⁵ In te kupóna kpee akópe pó waise, a ku riké, li kutósi we a kúna kuse m má aá ne nfáa yenu ne kaa yé ána keté m má apí ne nna kpóciré keló kémeē pó sápo, kei ke nna rñ ye píkaí n kpu. ⁴⁶ [Kei ke apapi nyee ye ipiŋe n li áa ye n kpí, kei ke nna rñ ye kó n kpu.] ⁴⁷ In te mepónípee mee akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pó fómni. Li kutósi we pókē Uléécaá iyóari kémeē ló ne menípee mese ne kaa yé inípee ité m má api pēe nna kpóciré keló kémeē pó sápo, kei ke nna rñ ye píkaí n kpu. ⁴⁸ Kei ke apapi nyee ye ipiŋe n li áa ye n kpí, kei ke nna rñ ye kó n kpu. ⁴⁹ Likumúnjē re: Písoi nnéí kecáá kapi nna kóonune yare kapi ye nní iluke kecáá nnyási n fulei.

⁵⁰ Nnyási ye linyine kecire le, amá mmeló men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? Aní nnyási meco n láarú, nkínŋe nké kó nókenécope n we.

10

Utisi ne unósi pituunne kecáá icélaa
(Matiyee 19:1-12; Luki 16:18)

¹ Yeesu uu ncée póló uu Yutee keté loni uu kó Yuritee rikoitime ríco kuwélé-mē sí. Písoi kulúí apí kó pikálaa u kpá uu kó pē picélaa loni yare kuu ye n céesi. ² Pifarisi pinyine apí ne u kó piké ne ripine u n wa nnya, apí u píse re in te ncée ye we re utisi uké uunósi ye. ³ Uu rinóó pi pese re: Iye ke Moisi uu nó píse re aní wa? ⁴ Apí rinóó yósu re: Moisi ye utisi ncée hele re u yé fe uu pituunne ritelé unósi wóló uu pēe u yulu. ⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: Nóanékíŋ ntake nnya ke Moisi uu isé nnyí nó wói. ⁶ Amá nípá yo mewai kekoraane, Uléécaá ye utisi ne unósi wale. ⁷ Lē nnya ke utisi uu usáa ne úní yisine uu unósi kpísi apí pēne, ⁸ u ne uyē apí panse ipiŋe ise. Kai nní lē n wa, apí nkpení pité, amá piipiŋe ye ise le. ⁹ Lē nnya usoi úu kape lē ke Uléécaá uu rimpéne kóólene. ¹⁰ Kapi kéro rí ha, Yeesu pipiretiki apí kó nsímē mmē kecáá pipise u kpá. ¹¹ Uu pēe pi maa re: Uye un uunósi n yē un uféé n kpísi, u ne unósi foí púnnele, iwásánkaí kuu lē wa. ¹² Unósi un uula n yē un uféé n sóó, iwásánkaí kuu lē wa.

Yeesu ye siwá tinóó sone ritikise
(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)

13 PISOI API NE YEESU SIWÁ LEËPO RE UKÉ SI RICA. Amá upipiretiki API NE PI CÉSI.
 14 KE YEESU UU LĒ N YĒ, ÁI NE U RISÁ, UU PI MAA RE: ANI RIYÁ SIWÁ SIKÉ KENÉMEÉ kam, ANI KAPE SI TÁPISI, LIKUMÚŊĒ RE MPĪ PEE SIMECO NĒ WE PEE YĒ ULÉÉCAA IYOŊPI KÉMEÉ IŌ. 15 ASEI KAM NÓ SÍMISI, ÚYE UNSÁ ULÉÉCAA IYOŊPI N ŊMUREI YARE KE KEWÁ ake ye n Ŋmurei, ÚU UIYOŊPI KÉMEÉ IONINE. 16 UU PEE LĒ MEMÁÁ SI SAKAA UU ANĪPE SI LAU ÚU NE RINÓO SONE SI TĪKISE.

*Ŋmáne mámá unyine kecáá nstmé
 (Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)*

17 KE YEESU UU NCÉE M PÓLĒ, UTISI UNYINE UU U TULU NE NTÓO, ÚU HA UKĒYU-I WŪLA UU PEE U PISE RE: SÁA SONE, IYE KAM WAINE KÉ NE NFÁA TENECIRÉ YĒ? 18 YEESU UU U MAA RE: YO NNYA KAA NÉ SÉE RE USÓNE? UKA ÚU USÓNE, INSÁ ULÉÉCAA MECIRE. 19 MPÁ LIKÉ IYE WA, PO ULÉÉCAA ISÉ NYULE RE: KAPE USOI KPU, KAPE IWÁSÁ WA, KAPE YÁAI, KAPE NNÓOME ITANSEI NYERE, KAPE UNYINE NCAAI RĪKA WA, A UPÓSÁA NE UPÓNI RÍYU WAISE. 20 UU RINÓO U YÓSU RE: SÁA, HÁI INÉWÁ-ME KAM LĒ MŪLĒ. 21 YEESU UU U NYÁNEI NE RĪLA, UU PEE U MAA RE: LIKEI LISE LEE PÓ PÁRĪĒ, A N ŊME A LĒ NNĒI KAA M MÁ YÁÁ, AA SIWÓO SĒ PÍWEKÓO HÓONE, PÓ PEE MEMÁ YĒ KEYÓMECAA-PO. PŌN LĒ PIWAI M MASÍ, AA PEĒ WERĪ AA NĒ TĪKI. 22 KE UTISI UYĒ UU ANÓO NYĒ N KÓ, KE UKUNĪPE AKU NNĪ MĪ MULÚ NNYA, UKĒYU AKE CŌHONE ÚU NE MPÓOCAAI TÓMPŌ.

23 YEESU UU UPĪPIRETĪKI PEE U N KÁLAALĒ NYÁNEI, UU PI MAA RE: ULÉÉCAA IYOŊPI KÉMEÉ PĪLONE YE NE PIMÁMÁ PÁÁPÚ KPA! 24 ANÓO NNYÉ AA YEESU PĪPIRETĪKI PĪRĪ WAI. Amá YEESU UU PIMÁA PI KPÁ RE: SINĒPIPI, A TĪYE ULÉÉCAA IYOŊPI KÉMEÉ PĪLONE YE PÓLŪ KPA! 25 KUYOYOŌO KUN N LA KUKÉ KEHĪMPI KUPOLE-I LOMPŌ, LI YĒ KUTASI M PURŪ NE KE UMÁMÁ UU YĒ NĒ LA UKÉ ULÉÉCAA IYOŊPI KÉMEÉ N LOMPŌ. 26 AI KO MEYÁNSEI PĪRĪ YEESU PĪPIRETĪKI KPÁ, API PEĒ M PISEINE RE: IN LEE NI, WÓO YE PEE PÍYULALE YĒ? 27 YEESU UU PI NYÁNEI UU RE: USOI KÉMEÉ, LĒ ÁI KUWAI WE, AMÁ ÁI ULÉÉCAA KÉMEÉ. LIKUMÚŊĒ RE NĪPÁ YO YE KUWAI WELE ULÉÉCAA KÉMEÉ. 28 PIYEE UU PEE U MAA RE: A RĪPÁI KARI LIRÓKÓ NNĒI N TĪYE TŌN PÓ TIKILĒ. 29 YEESU UU RINÓO YÓSU RE: ASEI KAM NÓ SÍMISI, ÚKA ÚU WE YEE YĒ NĒ NE NSÍMÉ KECIRE NNYA, KÉYO NE PIMÁA NE PIWÁ, NE PIYĒI NE PĪNI NE PISÁA NE SIWÁ NE SICARE N TĪYE 30 ÚU YĒ PEE NENI MEWEE MMÉ-I SÍYO NE PIMÁA NE PIWÁ NE PIYĒI NE PĪNI NE SIWÁ NE SICARE MEPEHĒ PĪLE N YĒ. UU YĒ KO YEESU PITIKI IWE PAA. U YĒ KO AŊMĒ NYEE N WÉME KÉMEÉ NFÁA TENECIRÉ YĒ. 31 PĪFOI MEYĀ YĒ PITÓRŌO PANSE, PITÓRŌO MEYĀ API PĪFOI.

*Yeesu ye metáanū unkpō ne umeyise nstmé símisi
 (Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)*

32 NCÉE KÉMEÉ KAPĪ PEĒ WE PIN YERUSALEM-MĒ SĪ. YEESU UN PIKEKPEĒ SÓNE, UPĪPIRETĪKI PIN KEWUU PĪRALĒ, IWAME IN PEPEE PI N TĪKILĒ WE. YEESU UU KO UPĪPIRETĪKI KEFI NE PITĒ KPĪSI UU LELEE U N LEERINE PI SÍMISI 33 UU RE: NŌ NYÁNI, YERUSALEM KARI NNĪ SÍMPŌ PIKÉ HA KEI USOI KEPĪPI TĪ PIKÉ PEPEE YE ULÉÉCAA INYÓNSE N WA PIWÉESE NE ISÉ PICÉLAA ANĪPE-I WA, PĒ PIKÉ NE U TŪHAANE API YEKEI RE PIKÉ U KPU. PI YĒ PEPEE API ULÉÉCAA M PAKAREĒ ANĪPE-I U WA. 34 PI YĒ MĒWOO U NYÁNEI API UKECÁA META TUKE, API ISĒÍ U FOPĪI API PEE U KOPU. AMÁ SIYÁA SITAANI MEMÁÁ, U YĒ NKPŌ KÉMEÉ YISI.

*LĒ ke Yakupu ne Yohani API YEESU M PISE
 (Matiyee 20:20-28)*

35 SEPETEE SIPĪPI KETĒ, YAKUPU NE YOHANI API NE YEESU KO API U MAA RE: SÁA, TO LA RE A LĒ KARI PÓ N WELUNE RÓ WA. 36 UU PI MAA RE: YO KANI MPĪÍ LA RE KÉ NÓ WA? 37 API U MAA RE: PŌN PĪYĒI IPÓYOŊPI KÉMEÉ N TONE, TO LA RE A TĪYEESE USE UKÉ

kupóluké-luké-mē n tū, ucō kupómīi-mē. ³⁸ Yeesu uu pi maa re: Ani nyu lē kani nnī n welu. Nō fe ani ntóosi keporipi kam n nírune nírúu? Néé nō fe ani íwe takai yare kam i n takaine? ³⁹ Api rinóo yósu re: Tó li fe. Yeesu uu rinóo pi pēse re: Mesei ye me re nō ntóosi keporipi kam n nírune n ntí, te íwe kam n takaine kani takaine. ⁴⁰ Amá in kunéluké-luké néé kunémīi-mē metone nkó mmú ái néé yé tíyese líké ne lē. Pē nnya ke sitónē sē asi n nyónselē kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kefi tōwō api lē n kō, piapōo áa ne Yakupu ne Yohani caai. ⁴² Yeesu uu pēe pi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíilē te ayu piwéése ye pinnanē ne a wéékuseleñle, písoi kecire pin pinnanē a nyíselē. ⁴³ Amá ái li mecō kai nō kēmee we. Uaye un n la uké nōkenécōpe uwéése, uké panse nōunékeikō. ⁴⁴ Uye un kō nōkenécōpe ikpéē n la, uké nónnénéí ulasi. ⁴⁵ Limecō ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke keisi, amá ke kale re keké picō keisi, ake kō kenfaa ne riwóme hééle meyá meké ne píyulale ní yé nnya.

*Yeesu ye unyíye kapi ye n sée re Patimee pōise
(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)*

⁴⁶ Api Yeriko tuipō. Kumúnjé kpe-i ke Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuí api kuyu n lelu, unyíye unyine yee n wélei kapi ye n sée re Patimee, Timee unmánē un ticéetime tū. ⁴⁷ Uu kóm te Nasareti ukó Yeesu yee tósu, uu sicááila kápáa re: Tafiti kepipi, Yeesu, a inéwe ripaí! ⁴⁸ Meyá ame ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cásē re: Tafiti kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁹ Yeesu uu nyere uu re: Ani u séeme. Api unyíye séipo, pin u máikēe re: A n kahari, a yisi, u pó séile. ⁵⁰ Unyíye uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mē sí, ⁵¹ Yeesu uu u pise re: Yo kaá la ké pó wa? Unyíye uu re: Unésáa, ne la re inénípee iké ye yē. ⁵² Yeesu uu u maa re: A n ŋme, mpófatenē ye pó yóriye. Mese ne mese inípee ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

*Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)*

¹ Kumúnjé kpe-i kapi Yerusalem n nyahaipō pin Petifasee ne Petanii ayu keyúrí we, aléé nyē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kuwélé-mē, Yeesu uu upipiretiki pitē tum ² un pi tee re: Ani kuyu kpeē nnī nōkenéyu ní wepō kēmee ha. Nōn píyēi n tuipō, nō keminaapipi kenýine leepō ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³ Uye un nō m maa re: Yo nnya kani lē wai? Ani rinóo u yósu re: Upiima yee ke la. U yé mese ne mese nō riyá aní ne nté ke weri.

⁴ Api sí api keminaapipi leepō ncée-i ken ketahai toraalē tinōnōo rinyine keyúrí, api ke toriye. ⁵ Pēpēe kei ní we pinyine api pi maa re: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriye? ⁶ Api rinóo yósu yare ke Yeesu uu pēe ní ma. Api pi tíye api tósu. ⁷ Apí ne keminaapipi kē Yeesu sí api kekecáá piilū laai, Yeesu uu ke tone. ⁸ Písoi meyá api piilū tǎñente ncée kecáá, picō api apéi kapi sicare-i n kpási tǎñente. ⁹ Písoi pēe Yeesu keyu n sōne ne pēpēe uképíre n tíkíle pin pupukēe re:

Osanna! Ani Uléécaá uye n sōnti ne Upiima rinyiri ritaáse. ¹⁰ Uléécaá uké rinóo sōne uye n sōnti uké urósáa Tafiti mecō iyóopi ní tone ritikise, Osanna! Ani urinyiri keyómeccaá-pō ritaáse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalem kuyu tulu, uu Uléécaá keyō sí. Ke itunje ii n tene nnya, uu nípá yo pinyáneí másu, u ne upipiretiki kefi ne pité api Petanii tómpō.

*Yeesu ye kúfikiyee anó wa
(Matiyee 21:18-19)*

¹² Kai n weesi, Yeesu ne upipireetiki api Petanii kuyu n leeri nkú nn Yeesu wai. ¹³ Uu ketaa-pó kúfikiyee yenu ne mepeí. Uu re u yé ha apipi wéési. Amá kuu n tuipe, mepeí nmane kuu leepó, likumúné re itunje iye-i ke aléé nyé aa ye m pi íi kahané n tu. ¹⁴ Yeesu uu pee ku maa re: Uka úu kape pikai ripópipi piluke rikpá. Upipireetiki api anó nyé kom.

*Yeesu ye Uléécaa keyo-i pikpéense lakase
(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)*

¹⁵ Api lé memáá Yerusalem tulu, Yeesu uu Uléécaa keyo loni. Uu pepee Uléécaa keyo-i n yálisi ne pepee n lééri pilákase kápáá, uu pepee siwóó n còhòne ataapili ne pilóóláyái situmpi láuli. ¹⁶ Uu tíyese unyine uké ne ilú inyine Uléécaa keyo-mē titiki. ¹⁷ Uu pi céési re: Li wòlaalē te: Pi yé kenéyo sée re sitē nnéi písoi keyomeyáhaayo. Amá nō ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. ¹⁸ Pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api uanóo nyé kom, api ncée wéési piké ne u kpu. Amá pin u wuru re uicélaa ye pee písoi nnéi pírí wa nnya. ¹⁹ Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipireetiki api kuyu lelu.

*Yeesu ne kúfikiyee kóima
(Matiyee 21:20-22)*

²⁰ Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipireetiki api kúfikiyee kpē yenu kaku n kóosi ne iníjí-pó. ²¹ Piyee uu lélee n wa léise, uu Yeesu maa re: Sáa, a ripaí, kuléé kaa anó n wa ye kóosile. ²² Yeesu uu upipireetiki rinóo yósu re: Ani ne Uléécaa kefa tene. ²³ Asei kam nó símisi: Uye un tikúú ntí m maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripolo, unsá ukefa-i n tíru, amá un n waise re lé kuu nní m ma ye waine, li yé mesei wa. ²⁴ Lé nnya kam nó tee re: Ani ye waise re nō lé nnéi kani keyómeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléécaa yé kō nō li yeneise. ²⁵ Nōn kō piyei n nyene nōn keyómē n yáási, nōn ne unyine nnyine m má, ani u sárei, Nónnésáa yee keyómecaa-pó ní we uké kō ne nórínécúruu akópe nó n sárei nnya. ²⁶ [Amá nōnsá ye akópe n sárei, Nónnésáa yee keyómecaa-pó ní we úu kō nórínécúruu akópe nó sáreine.]

*Yei ke Yeesu nnañe nn léeri?
(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)*

²⁷ Api kō Yerusalem pihápe kpá, kumúné kpe-i ke Yeesu uu Uléécaa keyo-i n kōonii, pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése api u leepó. ²⁸ Api u maa re: Nnañe ní-ye kaá ne nní wai? Uye yee rínanje pō he pōké ne nní n wai? ²⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ké nse nó pise. Nōn tinóo né m pese, né pee nó símisi rínanje mmē kam ne lé n wai. ³⁰ Uléécaa née písoi pee Yohani tumme re uké písoi míni wole? Ani rinóo né pese. ³¹ Api pee pimécopécire n kenene re: Tōn m maa re: Uléécaa, u yé maa re: Kai pee iye wa káni ne Yohani nsímé nmané? ³² Tōn m maa re: Písoi, ái yé wa. Pi pee kuyu pikó wurule, likumúné re pinnéi ye pee Yohani kpíilenle yare antepu kecire. ³³ Api Yeesu rinóo yósu re: Ari nyu, Yeesu pōo pi maa re: Né ám kō nó símisine rínanje mmē kam ne lé n wai.

12

*Pikeikó pee rikpákára m má kenyáru
(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)*

¹ Yeesu uu pɛɛ lɛ mɛmáá sinyárú pi loni, uu re: Utisi unyine yɛɛ we, uu aléé nyé kapi yɛ n sée rɛ fiinyi kecarɛ tamesi. Uu mmele wai uu nɛ ke kóónú. Uu kɔ kecarɛ ke-i kuhóre túni uu kétacɛrii mɔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kɔ limemáá rikúsi cáá rinyine mɔm uu pɛɛ pikeikó wéési rɛ piké kecarɛ kɛ kecáá u m pállé uké ncéɛ ha uké kam. ² Kai aléépipi nyé kutúú n tu, uu ulási unyine upikeikó pɛ kémɛɛ tumpɔ rɛ piké aléépipi anyine u yóɔmɛ. ³ Api u tini api káii, api mɛnípɛ ŋmanɛ u lakase. ⁴ Uu kɔ ulási ucɔ pikemɛɛ tumpɔ, api uyé tíyu kecáá káii api u lámisi. ⁵ Uu utumɛ táánú tum, api uyé kopu. Uu lɛ mɛmáá pitumɛ meyá túmɛipɔ, api picɔ kaiinkɛɛ api kɔ picɔ kóni. ⁶ Ucarɛte uyé unmánɛ lala mɛcirɛ káí pɛɛ u pɔɔnɛ. Uu pɛɛ metóɔɔ uyé tumpɔ un tee rɛ: Pi yé unéŋmánɛ wuri. ⁷ Amá pikeikó pɛ api símaanɛ rɛ: Nkó yɛɛ masí usáa ikulanlú nnéí te. Ani kam tóké u kpu ari pɛɛ uikulanlú iyé n te. ⁸ Kuu n tuipɔ api u tini, api kópu api kecarɛ ilúké u sá.

⁹ Iye ke ucarɛte uu wainɛ? U werine uké pikeikó pɛ kɔ uu aléé nyé picɔ pa.

¹⁰ Ani Uléécaá Nsímé ritelélé kémɛɛ kéénlɛ te:

Tiparɛ ke pimóme api n fóm tɛɛ pansɛ ticírɛ-cirɛ
tɛɛ kenú-i ní wee?

¹¹ Upiima yɛɛ lɛ wa. Mɛwaisaŋa kuu ró n yéneise yɛ mɛ.

¹² Pisuifi piwéése api céru rɛ pɛ ke Yeesu kenýárú aké nɛ mánɛ. Api pɛɛ lɛ kapi yé nɛ u n tí wéési, amá risoiwuí ari iwamɛ pi wai. Api u tíyɛ api tósu.

Lampoo kapi yɛ Rɔm uyɔɔpi ptima n héɛle

(Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)

¹³ Api Yeesu kémɛɛ Pifarisi pinyine nɛ pɛpɛɛ Erooti kepire ní we tumpɔ rɛ piké ripine u wa apí nɛ uanɔɔlempi cirɛ u tini. ¹⁴ Api weri api Yeesu pise rɛ: Sáa, tɔ yé tɛ pɔɔ aseɪ utɛ áa kɔ úka kewuú túni. Likumúnjé rɛ áí písoi mɛwee kaá nɛ músu pɔn nɛ símisi. Pɔ yɛ kɔ Uléécaá nceɛ písoi céesile nɛ aseɪ. Ncɛɛ yɛ we rɛ toké yɛ Sesaa lampoo héélee? Li pise rɛ toké yɛ hééle néɛ ári kapɛ yɛ hééle? ¹⁵ Yeesu yɛɛ pikecáá kecáá mɛwai n nyu uu rinɔɔ pi yósu rɛ: Yo nnya kani ripine né wai? Ani nɛ mɛwóɔpipi mɛnyine né kam ké mɛ yé. ¹⁶ Apí nɛ mɛnyine u hapɔ. Yeesu uu pɛɛ pi pise rɛ: Uye riyu nɛ úyɛ rinyiri yɛɛ kewóó nké kecáá we? Api rinɔɔ yósu rɛ Sesaa lo. ¹⁷ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaá likó Uléécaá pa. Urinɔɔ meyóó amɛ meyá nnɔɔ pi yipu.

Pisatusee nɛ nkɔɔ kémɛɛ meyiɛ nstmé

(Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)

¹⁸ Pisatusee pɛɛ n tee rɛ pikɔɔkɔɔ ápi yɛ nkɔɔ-i yisi, api Yeesu kémɛɛ sí api u pise rɛ: ¹⁹ Sáa, lɛ ke Moisi uu isé ní wói yɛ nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíyɛ úu nɛ kewá, uuwá yɛɛ yé unósi uyé kukúmannɔsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁰ Pimáreɔɔ píseɪ pinyine pɛɛ pɛé we. Ufof uu unósi kpísi uu kpi uu nɛ kewá. ²¹ Ulírú uu ukúmannɔsi kpísi, uu kpi úu nɛ kewá. Lɛ mɛcɔ kai kɔ utáánú titiki. ²² Pikeɛɛi kɛ, úka úu kewá nɛ u mari. Pɛ mɛmáá unósi uyé pɔɔ kɔ kpi. ²³ Pikɔɔkɔɔ keyiseyaa ketúnjé, pikecɔpɛ úyɛ yɛɛ yé unósi n te, likumúnjé rɛ pikeɛɛi kapi kunósi u kpíkɛsi. ²⁴ Yeesu uu pi maa rɛ: Lɛ nnya kani nómenécírɛ kíraasente: Ani Nléécaasimé aseɪ kómɛi, áni kɔ Uléécaá nnaŋɛ nyu. ²⁵ Mɛseisei kɛ ke písoi api pikɔɔkɔɔ kémɛɛ n yisine, pitisi ápi pinósi kpíkɛsine, pinósi pɔ ápi kɔ pila sóonkɛnɛ, amá pimɛfɛnɛ yé n we yarɛ piléécaatumɛ keyómeɛcaá-pɔ. ²⁶ Yo nnya kani tee rɛ pikɔɔkɔɔ ápi yé yisi? Ani keló ke-i kai Moisi ritelé-i n wólaalɛ tɛ Uléécaá yɛ kuhíhí kɛɛ n tore kémɛɛ we un nɛ Moisi símisi keenlɛ? Li kei wólaalɛ tɛ, Uléécaá yɛ Moisi maa rɛ: Néɛ Apiraham Uleecaa nɛ Isaaki Uleecaa

ne Yakupu Uleecaa. ²⁷ Uléecaa úu pikpákpá Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Nónnépúnne ye piyele.

*Isé iyee Uléecaa isé kecápe icó n fe
(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)*

²⁸ Uléecaa isé ucélaa unyine yee pee Pisatusee ne Yeesu ikene ne n kó, uu yénu re Yeesu ye rinóo pi yósilé nsoné, uu ne u kó, uu u pise re: Isé nnéi kémeé Iye yee imáa? ²⁹ Yeesu uu rinóo yósu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeli, a kutu ricó, Upíima, Uróléecaa, Upíima ye ucíreníne le. ³⁰ A Upíima, Upóléecaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi ne kepómúné nnéi ne mpónane nnéi kó. ³¹ Ílírú ye nnyí: A upóco n la yare kaa ripócúruu n la meco. Isé íka ti we yee nnyí n fe. ³² Isé ucélaa uyé uu u maa re: Lí nyamle, sáa. Asei ye nye kaá maa re Uléecaa ye ucíreníne le úu kó uco má. ³³ Mpá úye uké u n la ne kefa nnéi, ne mesáho nnéi ne rínanje nnéi kó. Mpá úye uké kó uuco n la yare kuu uricuruu n la. Lē ne isee kapi ye ne Uléecaa n nyóonse api tóroise múkú-múkú ne inyóonse icó nnéi tosile. ³⁴ Ke Yeesu uu n yé te mesáho kúú ne rinóo yósi, uu u maa re: Pó mepócíre nsoné cápinele. Aa ne Uléecaa kuyópiyu ketaa we. Úka úu pee ikari piwai rikpá uké nnyine u pise.

*Uyē ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáá nstmé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)*

³⁵ Yeesu ye Uléecaa keyó-i céésile uu pi pise re: Iye ke isé picélaa api yé fe api maa re uyé ke Uléecaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ³⁶ Nfáasone ye Tafiti ricuruu maase re:

Upíima ye Unépiíma maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone,

háí ne kumúné kpe-i kam yé pipóláaro kepónyále-i n co. ³⁷ Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Iye kuu yé pee ne Tafiti kepipi?

*Yeesu ye re písoi piké pimécire ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)*

Písoi kulúí ye pee kutu u calenle lin pi láárú. ³⁸ Uicélaa kémeé kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nómenécíre tí. Piké ne atúkanka caa-caa n koonii ne písoi piké pi n yáhaankke ayáa kémeé yee ripóo pi we. ³⁹ Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kémeé sitone foí yee pilikáipi-káipi. ⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannási api m má nnéi yósilé api ye pee keyóme yáási mecáa yare pi písoi sone le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai áí kumúné má.

*Ukúmannási ihee
(Luki 21:1-4)*

⁴¹ Yeesu uu lē memáá Uléecaa keyó-i, kei kapi ye ihee n sariipó keyúrí tone. Uu lē ke písoi api síwóo n sariipó m páilē. Pimámá meyá api meyá hekesi.

⁴² Ukúmannási unyine póo kó weri uu sitanká sité sápo. ⁴³ Yeesu uu pee upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nó símisi, ukúmannási wekóo nkó ye hele ai mpá úye tósu. ⁴⁴ Likumúné re mpí nnéi, lē kápi ne líka n wai kapi he, amá uyé pś, ulikó kecíre, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lo kuu he.

13

*Yeesu re Uléecaa keyó yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Ke Yeesu uu Uléecaa keyó-i n léeri, upiretiki use uu u maa re: Sáa, a ripaí, kényo kecíre ne apare sone-sone, née yo? ² Yeesu uu rinóo u yósu re: Pó keyó pííma

nké nyánii? Li sánti liké wa ripare ríka ári yé ricó kecáá n tásilē. Linnéi mmú ye sántile liké fori téké-téké.

*Lelee n nyíse re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)*

³ Uu Olifiyee rikúú kecáá tone Uléécáa keyo keyu-mē. Piyee ne Yakupu ne Yohani ne Antiree macire ne uyē pin we, apí u píse re: ⁴ A ró símisi kumúnjé kpe-i ke lē ai ní werine. Yo yee ró nyísenē re lē nnéi yé tene?

⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: Ani nōmenécire tí rísone, áni kape tíye unyine uké kuyúú nó tā. ⁶ Písoi meýá yé sónaame use use ne rinényiri, nípá úye uu ye maa re né ke Uléécáa uu wée. Lē kēmeē kapi yé písoi kulúú kuyúú tā. ⁷ Nōn píyei n kō te atopi ye nnyáā ne ketaa-pō weme, áni kape nfasimé tōne, likumúnjé re lelee sánti. Amá kēto áke kahanē n tu. ⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyópitē áke keyópitē kecō ne tōpu, ketē yéé silō silō yenjesi, nkú yé kō wa. Limpole yé n we yarē ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane. ⁹ Ani nōmenécire tí. Pi yé ne sitúhaane nó ha, apí ne sipópi nó káii ayómeyáhaalee-i. Pi yé né nnya kuyu piwéese kēmeē ne pitúhaane kēmeē nó sōne. Nó kō pikēyu-i inétansei lí. ¹⁰ Li píse re piké Nsimé Kεcire isoipuri nnáí riyóó kelene. ¹¹ Pin nó n tí apí ne ketúhaane nó sí, áni kape píri tōne kelene ne mmē kani yé m maa, amá áni mme mēe kumúnjé kpe-i nó n ka maa, likumúnjé re ái nōo símisi, amá Nfáasone ye mu. ¹² Usoi yé umáa néē uwá tí uu tíyese api u kopu. Písáa yé kō limecō pisipipi wa. Siwá yé písáa ne píni kecáá nyere asi tíyese api pi kóni. ¹³ Tinényiri nnya, nípá úye ye nónépuri yulune, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne kēto-pō, Uléécáa yé u yoriye.

*Iwe píima mekame
(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)*

¹⁴ Kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mēe ye n cókoi yenu, kei kái ne n sá re nké n we. Úye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kō. Lín lē n wa, pepēe Yutee keté kēmeē ní we piké wuri apí ayópe táá. ¹⁵ Úye un kέyo ipiraa kecáá n we, úu kape kέyo-i ricepime re uké linyine kpísi. ¹⁶ Úye un kεcare-i n we, úu kape kepíre pele re uké ha uketukanka kpísi. ¹⁷ Iwe ke pífani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ¹⁸ Ani keyóme yáási, ái kape nnyíye kumúnjé ka. ¹⁹ Likumúnjé re siyáa seē íwe píima síkō le. Ke Uléécáa uu ne keté n wa, apí íwe iyē icō yenaalē, iicō lí kō píkaí léeri. ²⁰ Uléécáa unsá pēe siyáa sē n hasi, úka uu yé pēe nfáa yē. Pē kuu n tési uu n te nnya kuu si hasi. ²¹ Úye un pēe nó m maa re: Ukirisi ke Uléécáa uu n wée ye nté néē nté-pō wele, áni kape waise. ²² Likumúnjé re pikirisi nōome ne antepuye nōome ye leerine. Pi yéé mēwaisarja ne mēwai píima wapisi piké ne nípá pē ke Uléécáa uu n te poise. ²³ Ani kape lōpile, nípá yo kam nní mencire nó símisi.

*Usoi Kepipi mekame
(Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28)*

²⁴ Amá siyáa sē kēmeē, íwe píima iyē memáá ke itunje íí sōmaane, iwáre íi metéí paa.

²⁵ Awárepi aa keyómecaa-pō poroiri, lináñe-nañe lee keyómecaa-pō ní we ai meýá yenjesi.

²⁶ Pi yé pēe Usoi Kepipi yē

κεν ἀπορε κεκάα weme ne kennanη ne kemeyoopi. ²⁷ U yé पे upitume पे केतē ne keyóme-पो री we awélé nnéi túmei api पē kuu n wékeke ketē nké ne keketo-पो cápine.

Kufikiyee kecáa icélaa

(Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33)

²⁸ Ani kufikiyee kenyárū icélaa kutu ricō. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi men n leeri, nō ye mese ne mese ceri re kupii ye nyahaimēle. ²⁹ Limēcō kaí we, nōn píyei likei nní mewai n yē, ani ceri re Úsoi Kepipi ye nyahaimēle un tinōnō ne kōlē. ³⁰ Asei kam nó símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelene nní nnéi líké ne rí kam. ³¹ Ketē ne keyóme yé tōsí, amá anénō áa metōjé má.

Uléecaa mecire yee ketē ketene ituje nyu

(Matiyee 24:36-44)

³² Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē néē liituje iyē nyu, nípá piléecaatumē पे keyómecca-पो री we néē Uléecaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mecire yee nyu. ³³ Ani nómenécíre tí, áni kape ripóo fóm, (ani ye keyóme yáási), likumúnjé re áni nyu píyei ke liituje ii yé kam. ³⁴ Li ye we yare usoi yee ncée rí ha uu ukeyō tíye, uu upikeikó rínanje he, uu nípá úye pikei u múise, uu rinōnō uméré rinōo he re úu kape ripóo fóm. ³⁵ Lē nnya, áni kape ripóo fóm, likumúnjé re áni nyu píyei ke úyōsaa uu पेeri, nnyóó néē kesine pele néē mecánkoosi néē mmare. ³⁶ Ai kape wa re u mekáikai ka uu nó leeri nnō kémee. ³⁷ Lē kam nní nó n símisi, nípá úye kam ne máne, áni kape ripóo fóm.

14

Pisuifi piwéése ye kóméine re piké Yeesu tí

(Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Li riyále siyáa sité Isirayēli pikó piké ne nkpo melóo ne akpónó nyee áa pite m má anyá li. Pepee ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu n tí ne mesohō piké u kpu. ² Api símaane re: Ai kape anyá kumúnjé-i re pISOI yé yisi api pitele wai nnya.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáa tulaali kōonu

(Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8)

³ Ke Yeesu uu Petanii kuyu-i uyó Simōo keyō kémee rí we un iluke le, unósi unyine uu lompō. Unósi uyē un kenúnrtpi sōne kee tulaali pape-pape yee nnéi píima m má múlilē. Uu kenúnrtpi kē foru uu tulaali Yeesu riyu kecáa kōoni. ⁴ Mewai mē áme ne picō risá, api पे pimecōpēcīre m máikee re: Linsōwe ye rí-ye kuu nní tulaali nkó n caai? ⁵ Tó पे fe ari u yái ne nnéi píima ari siwóó sē píwekōó he. Apí ne unósi uyē wóósi. ⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani u riyá. Yo nnya kani u cōnjē? Mewai sōne kuu né wa. ⁷ Likumúnjé re nípá píyei ke nó ne píwekōó aní we, nó fe ani lisōne pi wai पे uye-i kani rí la, amá né, ái nípá píyei kam yé ne nó n we. ⁸ Lē ke unósi nkó uu n fene kuu wa. Inépinje kuu mēncire tulaali fō piké kelene nhóre i tā. ⁹ Asei kecáa, ké nó símisi re nípá yei kapi ketē nnéi kecáa Nsímé Kēcīre yóólē, pi yéé unósi nkó mewai mmé símisi apí ne u n léiséle.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tí

(Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6)

¹⁰ Yeesu pipiretiki kefi ne pitē kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōoti uu ha पेpee ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése leepō re uké Yeesu tí uké pi rimúise.

¹¹ Nkɔ́nɔ́nɔ́ kápí nɛ kutu u ricɔ́ apɔ́ rinɔ́o yekei rɛ pi yé siwóó u hɛ. Yutasi uu icéɛ sɔ́nɛ wéésí uké nɛ Yeosu pianipe-i n wa.

*Yeesu nɛ upipiretiki yɛ nkɔ́ melóó anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21:33; Yohani 13:21-30)*

¹² Kenyáa fói kē kapi yɛ akpónó nyɛɛ áa pite m má n li, keyáa kē kapi yɛ kɔ́ nkɔ́ melóó anyá isan n kɔ́, Yeosu pipiretiki apɔ́ u pise rɛ: Yei kaá la tóké ha anyá iluke pó wa? ¹³ Uu upipiretiki pité tum uu pi maa rɛ: Ani kuyu-i ha, utisi unyine yɛɛ kecóripi nɛ míni n topori yé nɛ nó risáne, ani u ritiki. ¹⁴ Un yei n ló ani úyɔ́te maa rɛ: Uróóaa yɛ pise rɛ yei yɛ kulee kpe-i kɛ u nɛ upipiretiki apɔ́ nkɔ́ melóó anyá iluke n lenɛ? ¹⁵ U yé kényo kecáa kulee maa kunyine kapi rísɔ́nɛ n nyóónsɛ nó nyise. Ilú kapi yɛ nɛ anyá n li nnéi yɛ kukeméé wele. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹⁶ Yeosu pipiretiki apɔ́ tósu apɔ́ kuyu tulu, apɔ́ mpá yo leɛpɔ́ yarɛ kɛ Yeosu uu pɛɛ pi m ma, apɔ́ nkɔ́ melóó anyá iluke wai. ¹⁷ Kai nnyóó n wa, Yeosu nɛ upipiretiki kefi nɛ pité apɔ́ weri. ¹⁸ Kumúnjɛ kpe-i kapi iluke n le, Yeosu uu maa rɛ: Asei kam nó símisi, nókenéɔpɛ unyine yɛɛ nɛ iluke né n le yé né yáa. ¹⁹ Pɔ́apɔ́ aa caai apɔ́ pɛɛ use use u m písei rɛ: Yarɛ né nɛé? ²⁰ Uu rinóó pi yósu rɛ: Nó kefi nɛ pité pɛ use lo, tó nɛ uyɛ tɔ́ ricáripi rise-i n le. ²¹ Usoi Kepipi yɛ tósu le yarɛ lɛ kai kekɛcáa n wólaamelé. Amá usoi nkó yɛɛ yé Usoi Kepipi n yáa, íwe kɛ liute uu topori. Li kutósi we ápi kape pɛɛ liute m mari.

*Yeesu nkɔ́ nɛ umeyise piléise inyeki
(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; Kɔ́renti Fól, 11:23-25)*

²² Kapi n le, Yeosu uu kukpónó kpísi, uu kukɛcáa Uléécaá pɔ́nɛsɛ uu limemáa ku kpákóri uu pi ku pa uu rɛ: Ani yósi, inépinjɛ yɛ nnyí. ²³ Uu lɛ memáa kepóripi kpísi uu kekɛcáa Uléécaá pɔ́nɛsɛ. Uu pi kɛ pa apɔ́ pinnéi níru. ²⁴ Uu pi maa rɛ: Ménényɛ yɛ mmé, ménɛyɛ memɛɛe písoi meyá nnya kɔ́onu, Uléécaá uu nɛ pi séi rɛ u nɛ pɛ piké kómɛine. ²⁵ Asei kam nó símisi, ám píkaí aléépipi pita mpí pinírɛ kpáne hái nɛ keyáa kē kam yé pífalɛ ní ntí Uléécaá iyɔ́pɔ́i kémɛɛ. ²⁶ Kuu lɛ písímé pi ní masí, apɔ́ pɛɛ ipakare siyomɛ n yom pin pakarente apɔ́ wai apɔ́ Olifiyee rikúú sí.

*Yeesu yɛ símisi rɛ Piyee yé kési rɛ tú u nyu
(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)*

²⁷ Yeosu uu pi maa rɛ: Nó nónnénéi kepire né ritɔ́, likumúnjɛ rɛ li Nléécaasimé ritelɛ-i wólaalɛ tɛ:

Né useesé kpu,

isanj póó kpíi. ²⁸ Amá nɛn píyɛi nkɔ́ kémɛɛ piyise m masí, né ha Kalilee keté-pɔ́ nó m mé. ²⁹ Piyee uu u maa rɛ: Mpá pinnéi pin kepire pó rintɔ́, ái nɛ né. ³⁰ Yeosu uu u maa rɛ: Asei kam pó símisi, nɛni kesine nké cirɛ icá iké kelene meté n kooi, pó kési nnóó metaani rɛ áa né nyu. ³¹ Amá Piyee uu n kenjaalɛ tɛ: Mpá lin nkɔ́ yɛ mu, tó nɛ mpó tóké kesé kpu, ám kunjmeriyɛ pó we. Pinnéi apɔ́ kɔ́ nɛɛ mmé m máikɛɛ.

*Yeesu yɛ Ketisemanee-pɔ́ keyómɛ yáási
(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)*

³² Yeosu nɛ upipiretiki apɔ́ lɛ memáa keló kényine kapi yɛ n séɛ rɛ Ketisemanee sí. Uu upipiretiki maa rɛ: Ani nté n tú, néeké ha keyómɛ n yáhaapɔ́. ³³ Uú nɛ Piyee nɛ Yakupu nɛ Yohani péne. Kei kɛ iwamɛ nɛ mpóócaai yíkíyiki nn u tɛ. ³⁴ Uu pi maa rɛ: Tinépóó yɛ caailenle hái lin nɛ nkɔ́ menyine

we. Ani nté tone áni kape lópilè. ³⁵ Uu lè memáá keyu-mè nyósópo nkáripí, uu wúla uu Uléécaá yáási rɛ lín iye n we, a tíyese nípolè itunje iyè ñi kape ka. ³⁶ Uu keyóme yáási rɛ: Unésáa, pó fe aa nípá yo wai, a ne ntóósi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lè, kape menéópola wa, amá a mepókó wa. ³⁷ Uu lè memáá upipiretiki-mè pele, uu pi lèepo pin lóni. Uu Piyee maa rɛ: Simóo, pó lonilèe? Aa nkpáni fe poké n nyáni kenampí kɛsɛe? ³⁸ Ani n tú non nyáni non keyóme yáási, áni kape ne pipeikɛe kɛmɛe ní loó nnya. Li kesoipipi ripóó we rɛ kéké ye lisone wa, amá kɛ pɛe rinárei mále.

³⁹ Uú ne ketaa piwai pi kpá, uú ha keyóme yáási, uu umewelee foí mè meco welu. ⁴⁰ Uu pɛeri uu kɔ pi lɛeri pin lóni, likumúnjɛ rɛ piinipee ye mulesilè. Api ceri mmè kapi yé rinóo u n yási. ⁴¹ Uu metáánú pɛeri uu pi maa rɛ: Nénɛ nɔ nkpéni lónilè non wéntelè? Li lè tule, itunje ye tule, lɛe nní, pi Usoi Kɛpipi pikópokóo anipe-i wale. ⁴² Ani yisi tóké tósi, uyee né n yáine ye nyahaimelè.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴³ Yeesu uu kahanɛ nsímé n tenɛ kɛ upipiretiki kefi ne pité pɛ use kapi ye n sée rɛ Yutasi ne risoiwúú api mɛsɛ ne mɛsɛ rikpáfúmɛ, pin atéhe ne apúnípi mulilè. Pɛpɛe ye Uléécaá inyóónsɛ n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése yee pi tumpo. ⁴⁴ Yutasi yee pɛe pianipe-i Yeesu n wainɛ, ye pɛe risoiwúú mɛsoho mè kuu né u ní tinine céésilè. U pɛe pi céesi rɛ: Nen ha úye rimpira am u yáási, uyee lo, ani u tí, ani u múlú nísone aní ne tósu. ⁴⁵ Kuu n tuipó uú ne mɛsɛ ne mɛsɛ Yeesu kɔ, uu rɛ: Sáa! Uu pɛe u pira uu u yáási. ⁴⁶ Pisoí pɛ api Yeesu kecáá kunipe wai api u tini. ⁴⁷ Kei kɛ Yeesu upiretiki use uu risaapó uu uritéhe kpeú, uu Uléécaá usina ukeikóo kutu semí. ⁴⁸ Yeesu uu rinóo yósu uu pi maa rɛ: Yo nnya kani pitíne né ka ne atéhe ne apúnípi yarɛ usoi kpáaree? ⁴⁹ Mpá keyáa kéye kam ye nókɛnécopɛ n we, nen Uléécaá keyo-i céési, áni né tí. Amá lè kai Nléécaasimé ritelè-i n wólaamelè liké ne n wa nnya kai lè wai. ⁵⁰ Yeesu pipiretiki nnéí api u nmeriyɛ api wuru. ⁵¹ Uñmánɛ unyine yèè pɛe Yeesu n tikilɛnɛ un kusánjáá nmanɛ yariilè. Api rɛ piké u tí, ⁵² uu kusánjáá tɔpíri uu mɛnmanɛ wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Apí ne Yeesu Uléécaá usina kɛmɛe sí. Kei kɛ pɛpɛe ye Uléécaá inyóónsɛ n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa api pinnéí cápínèlè. ⁵⁴ Piyee uu ketaa-pó Yeesu n tikilè hái ne Uléécaá usina keyocopɛ-pó. U ne piméréé api kei kɛsɛ n tú n nna wéni.

⁵⁵ Pɛpɛe ye Uléécaá inyóónsɛ n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéí api písoi wéési pɛe yé Yeesu ne nsímé rinkpára. Pitúhaane pɛe apí nkópɛ níka yé kapi yé ne u n kpu. ⁵⁶ Likumúnjɛ rɛ meyá mɛe ne nsímé u kparai, amá mmè kapi n símisi nín ncéɛ nse ritiki. ⁵⁷ Picóo api ye yisi apí ne u wááná rɛ: ⁵⁸ Tó kó un tee rɛ: Né né Uléécaá keyo nké kɛ usoi kunipe aku n wa fori, am síyáa sitaani kɛcopɛ kɛféɛ mam kɛ usoi kunipe áku yé n wa. ⁵⁹ Mpá ne kei ricurruu, pinsímé nín ncéɛ nse ritiki. ⁶⁰ Uléécaá usina uu icápíne iyè kɛcopɛ yisi uu Yeesu pise rɛ: Aa rinóo ríka yósunɛe? Mpókópɛ ní-ye kɛ písoi mpí api nní símisi? ⁶¹ Yeesu uu sée, úu rinóo ríka yási. Uléécaá usina uu pipise u kpá rɛ: Póo uyè kɛ Uléécaá uu n wée? Uléécaá yee ipakarɛ n tɛ Kɛpipii? ⁶² Yeesu uu rinóo yósu rɛ: Néɛ lo. Nó Usoi Kɛpipi yé ken Uléécaá, rínanje nnéí ute kuluke-luke-mè kényukóótone-i tú. Nó kɔ keyómecaa-pó ahopɛ kɛmɛe u yé un ne weme. ⁶³ Kei kɛ Uléécaá usina uu pɛe uricuruu ilú kuu n tanaalè céérii ai nyíse rɛ li u tóósilè hái uu rɛ: Píseérakóó píye picóo kari nkpéni wéési? ⁶⁴ Nɔ konlɛ kuu Uléécaá kecáá anóo kópɛ n símisi.

Iye kani músu? Pinnéí apí maa re li ne sá re piké u kpu. ⁶⁵ Picó api ukecáá meta pitúkente loni, api ukeyu paasi api akpini pinéi u kápáá pin u tee re: A uyee lé pó n wai ημοίνu! Piméré api u tini apí ne sipese u tépei.

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Kumúnjé kpe-i ke Piyee uu metene ripoo-i ní we, unósi unyine yee Uléécaá usina n keisi uu weri. ⁶⁷ Uu Piyee yenu un nna wéni, uu ukeyu-i nyáni uu u maa re: Pó ne kó pée Nasareti ukó Yeesu uyé tikilenle. ⁶⁸ Uu késu re: Am nyu, ám mmé kaa ní la póké símisi kóméi. Uu pée kei yisi uu kupookpanjá-i sí. ⁶⁹ Unósi uyé uu piyéne u kpá uu pepere kei ní we maa re: U písoi pē use le. ⁷⁰ Piyee uu kó pikéne kpá. Kai nkáripí rinkpáse, pepere kei ní we api pimáa u kpá re: Mesei ye me, pō písoi pē use le. Likumúnjé re pō Kalilee ukó le. ⁷¹ Uu késu ηmaa uu ne keté kpeeni uu wéeri re: Ne Uléécaá, ám usoi nkó nyu. ⁷² Icá ii mese ne mese melírú kooi, Piyee uu léise re Yeesu ye u maa re: Icá iké kelené meté n kooi, pó kési metaani re áa né nyu. Kei kuu pée mese ne mese itu ripe.

15

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Piwéése nnéi apí mmare mare cápine: pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuífi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píima nnéi. Kei kapi pée Yeesu paasi apí ne u tósu apí Pilati anipe-i u wai. ² Pilati uu u pise re: Póo Pisuífi uyóopi? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. ³ Pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meyá u kparai. ⁴ Pilati uu kó pipise u kpá re: Aa rinóo yósunee? A ripái mmé ne mmé kapi kepócaá n símisi. ⁵ Yeesu uu rinóo ríka piyóó rikpá. Aí Pilati píri wai.

Pi túhaane al tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

⁶ Mpá nkpó melóo anyá áye, Pilati yee pée ukpaniikó uyé ke písoi apí n wée akpanii tóle. ⁷ Utisi unyine kapi ye n sée re Parapasi ye kukpaniilee-i wele ne pinyine pée ápi pée uyóopi kecáá n kpalé. Pitele pinyine-i kapi pée usoi kpu. ⁸ Tisoiwú ari Pilati-mē tómpo, apí lé kuu ye nípa anyá áye pi n wa pise. ⁹ Pilati uu pi pise re: Nó la ké Pisuífi uyóopi akpanii nó tóo? ¹⁰ Likumúnjé re Pilati ye ceri re nparole nnya ke pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése apí uanipe-i Yeesu wa. ¹¹ Amá pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése apí písoi Pilati-i teriipó piké u ricóh uké ne Parapasi akpanii tó. ¹² Pilati uu pipise pi kpá re: Iye kani mpíí la ηmaa ké uyé kani nní n sélei re Pisuífi uyóopi wa? ¹³ Apí pipupeí kpá re: A kunapéékóo kecáá u karií. ¹⁴ Pilati uu pi maa re: Ncaai ní-ye kuu mpíí wa? Apí meyá pipupeí kpá re: A kunapéékóo kecáá u karií. ¹⁵ Pilati uu risoiwú mepóla tiki u Parapasi akpanii tólu. Kapi Yeesu ne iséí pikáii m masí, apí písoi anipe-i u wai re piké ha kunapéékóo kecáá u karií.

Pisóoca ye Yeesu kecáá nyáni

(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)

¹⁶ Pisóoca apí ne kényocope, kei kapi ye n túhaane u sí apí písóoca tóroo nnéi séi. ¹⁷ Apí kuyóopikpelenku wéé u tani apí sínípeleépi ne riyóopikóh parii apí u kipise. ¹⁸ Apí pée lé memáá u yáhaanke re: Tó pó yáasi, Pisuífi uyóopi. ¹⁹ Apí ríyu kecáá ne kēnaapi u pepu apí meta ukecáá tuke, apí ukeyu-i nísone wula apí

u yáasi. ²⁰ Kapi kecáa pinyánei u ní masí, api kuyóópikpelenku weé kpē u lapile api uilú pitane u pese api ne kunapéékóó kecáa pikarii u tómpo.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáa karíi
(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Api ucéetóné unyine yeε sicaε-mē n lééri nnaεe Yeesu kunapéékóó cōnse. Pi ye utisi uyē sée re Simōo, Sirεeni kuyu ukó lo. Uyεε Alekisantiri ne Rufuusi usaa. ²² Api ne kelō kē kapi ye n sée re Kōlikōta Yeesu sí. Kōlikōta aseí re Kúyu Kōηoo kelō. ²³ Api píta kapi ne pite kapi ye n sée re miiri n cōhōne u pa re uké n ntí, amá úu n ntí. ²⁴ Api kunapéékóó kecáa u karíi api uilú hōone. Pi paηaile nípa úye uú ne uikpikékpiké céru. ²⁵ Itunε in mese áme we kefi kumúné pepu kapi u karíi kunapéékóó kecáa. ²⁶ Api lē nnya kapi Yeesu ní kpu wōlu re: Pisuifi uyōopi. ²⁷ U ne písōi kpááree pité pinyine kapi kesé karíi, ucō ukuluke-luke-mē, ucō ukumii-mē. ²⁸ [Lē kai Nléécaasimé kēmee rintiki ye lē: Piwaikópeκόó kunai-i kapi u wa.]

²⁹ Picéetóné api u lámaankee pin tíyu pōuli pin máikεε re: Yéee! Pōo ye Ulééca keyō n fori aa siyáa sitaani ne pimómε ke pese, ³⁰ a ripóóúruu yoriye aa kunapéékóó kecáa súiri. ³¹ Pεpεε ye Ulééca inyóōnse n wa piwééεε ricuruu ne isé picélaa api kecáa u nyánei pin pimεcōpεcīre tee re: U pico yóriyentele amá úu pεε fe uké uricuruu yoriye. ³² Ukirisi, Isirayεli uyōopi uké nkpréni kunapéékóó kecáa súime tóké yé arí ne kefa tene. U ne pē kapi kesé n karíi pōo kō u lámaankee.

Yeesu nkpo
(Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

³³ Itunε kecīre kumúné, kunmaha aku keté nnéi cōni hái ne itunε metaani kumúné-pō. ³⁴ Ketúné metaani kumúné kpe-i, Yeesu uu kecáaíla píima kenyinge súúni re: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lelee re Ulééca, Ulééca, yo nnya kaa né ηmeriye? ³⁵ Písōi pεε kei n cápinelē kecōpe pinyine api lē kom api re: Ani ripá, Elii kuu nní sélei. ³⁶ Kei ke pikεcōpe unyine uu wuri uú ha píta nyεpe-nyεpe pinyine-i sinéε fe uu kenaapi tuhu uu u pa re uké n ntí un tee re: Tóké yé nké, in te Elii yé kam uu u súiseri. ³⁷ Amá Yeesu uu meyá kepupeila sem uu pεε kpi.

³⁸ Kusánjáa kapi ne Ulééca keyō kēmee n kénélē akú ceérine meté, kecáa ne metene-pō. ³⁹ Ke Rom usóoca kpéē yeε pεε Yeesu keyu-i n nyenu uu unkpō mmē n yé uu re: Usōi nkó ye pεε mesei Ulééca Kepipi le. ⁴⁰ Pinósi pinyine ye kō pεε wele pin ketaa nyánei. Pinósi pē kecōpe ke Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu Sírsá ne Yosee uni ne Salomee api pεε we. ⁴¹ Ke Yeesu uú pεε Kalillepō ní we, pinósi pē pεε ye pεε u n tikilē pin u keisi. Pinósi pico ye kō pεε u tikilenle api ne Yerusalem sí.

Yeesu mekulaa
(Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitule masí ke Yosefi, Arimatee kuyu ukó uú ka. Yosefi ye pεε pitúhaane pē kēmee usōi kecīre le. Uyē ticuruu ye kō pεε Ulééca iyōopi mekame ménle. Keyáa kē aí ne sá anyá isōólú keyaa ye ke, liké ne kóso weesi kewénteγaa. Lē nnya ke Yosefi uu ikari wa uu Pilati kēmee sí uú ha u písε re uké Yeesu u pa. ⁴⁴ Ai Pilati píri wai kuú ne n kō te Yeesu ye nkpo masí. Uu Rōm usóoca kpéé séi uu u písε re in te li nnaí ke Yeesu uú ne n kpu. ⁴⁵ Ke Rōm usóoca kpéé u písímaa u ní masí lē kai ní we, Pilati uu ncée he re piké Yeesu kpisi piké Yosefi pa. ⁴⁶ Uyē uu kusánjáa lōlu uu kunapéékóó kecáa Yeesu súiseri uu kusánjáa u pílesi uú ha rikpíi kapi kuparecaηaa-i n wa kēmee u yekei, uu pεε lē memáa

meparē pīima menyine pīmiise uu rinōnō fi. ⁴⁷ Makitala kuyu ukō Maari ne Maari Yosee uni api kei kapi u n waipō n nyānei.

16

Yeesu ye nkpō kēmee yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Ke kewēnteyaa ketūnjé ake ní tōsi, Makitala kuyu ukō Maari ne Maari Yakupu uni ne Salomee api tulaali lōlu piké ha Yeesu yakasi. ² Kewēnteyaa ukóso, api mekēkēe metunjeleeme rikpíí sí. ³ Api pimēcōpēcire píseine re: Wóo yé ha riparē tee rikpíí rinōnō n filē tó pīmiise? ⁴ Kapi yé inípee rinsíka, api yénu re li meparēcaṅaa mē pīmiisele. ⁵ Api rikpíí-i lompo api keṅmánepi kenyinge yenu ken kuluke-luke-mē tū ken ketúkanka tomé tanaalē, iwame ii pi wai. ⁶ Ake pi maa re: Iwame ii kape nō wa, nté Yeesu Nasareti kuyu ukó uyē kapi kunapérékōó kecáá n karií kani wéési? U nkpō kēmee yisile, úu nté we. Ani nyānií, kelō nké-i kapi u finse. ⁷ Amá ani ha Piyee ne upipiretiki tōrō maa re u yé ha Kalilee-po pi m mé, kei kapi yé ha u yē yarē kuu pi n símaalē. ⁸ Api rikpíí-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá ápi úka ríka ma ne iwame mēpehē.

Yeesu ye umēcire Makitala kuyu ukō Maari nyise

(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)

⁹ [Ke Yeesu uu kewēnteyaa ukóso mmarē nkpō kēmee n yisi, u tíyesele Maari Makitala uu mefoí u yenu. Maari Makitala uyē kēmee kuú pee aníri aseíi lakase. ¹⁰ Maari Makitala uu ha nsímé mmē pepēe pee Yeesu rintíki símisi. Pē pin kumúnjé kpe-i nkpō tū pin kō ténesi. ¹¹ Kapi n kō te Yeesu ye nfáa mále, te Maari Makitala ye u yē, ápi ne kefa tene.

Yeesu ye umēcire upipiretiki pité nyise

(Luki 24:13-35)

¹² Lē memáá, Yeesu uu méwee féé mecō kpísi uu tíyese upipiretiki pité pinyine pee kecare-mē n sí api u yenu. ¹³ Pē ticurruu apí weri apí picō nsímé mmē símisi, picō pē api kō ne kefa tene.

Yeesu ye umēcire upipiretiki kefi ne use nyise

(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁴ Yeesu uu metōrō umēcire upipiretiki kefi ne use nyise kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Úu ne pinfatene kucírē ne pinkiṅtake pi cési, kápi pepēe pee nkpō kēmee meyise-maá u n yé ne kefa u tene nnya. ¹⁵ Uu pee lē memáá pi maa re: Ani ketē nnéí rikōónú ani písoi nnéí Nsímé Kēcire símisi. ¹⁶ Uléécaá yé nkó yee ne kefa u n tene uu kō míni wole yoriye. Amá u yé ne nkó yee úu ne kefa u n tene túhaane aí ne u kpi. ¹⁷ Mewaisaṅa ke pepēe ne kefa Uléécaá n tene api yé ní wapisi ye mmé: Pi yé rinényiri ne aníri lakase, api meyu féé símisi. ¹⁸ Pin iwáa n cōpii, íi yé líka pi wa. Mpá pin kō linírē-nírē lee yé n kpu n ntí, ái yé nkpáni líka pi wai. Pi yé pitóikó kecáá anípe rilaa, pitóikó pē api pélu.

¹⁹ Ke Upiima uu písímé pi ní masí, aí keyómecaa-mē u kpíípo uu ha Uléécaá kuluke-luke-mē kēyukōótone-i tone. ²⁰ Upipiretiki api sí apí ha nṅpá yei Nléécaasímé símisi. Upiima uu pikei pi n léni, uu tíye mewaisaṅa kapi n wapisi ame pinsímé aseí n nyise.]

Nsímé Kεcirε ritélé ke Luki uu n wói

Lεεε ritélé nti kέmεε ní we

Nsímé Kεcirε ritélé nε Uléécαα Pitumε Mεwai ritélé ke Luki uu wói. Pē inipεε-i ke Yeesu uu umewai n wapisi ke Luki uu pisei rísonε uu kelenε ritélé nti uusanε Teofili wolu rε uké Yeesu icélaα aseí kō rísonε (Luki 1:1-4). Luki ye pεε Ukirεki le. U kō pεε upōise píima unyine le yeε pεε Pōoli n sárikεε. Luki ye Yeesu nyísele yarε Usói Kεpipi. Yeesu ye pansεle kεsoipipi uú nε sisoipipi íwε ténι. U pεε pisoí ipijε nε piámúri pōisentele. Tiyu 24 kέmεε ke isimé tōrōō yeε ní mulú ii wólαalē, iyē ke pεpεε Yeesu mεwai n yē api Luki rintérjε. Iyεε nní Yeesu meyise nkρō kέmεε nε umεkpáfúme upipiretiki nε pinósi nε pipiretiki picō pεε pεε unkρō n ténι keyu-i. Uu lē nε lē ke átélε aa ukεcáá ní símisi pi pérεse uu pεε pi tum tε piké ha nípá úye símisi rε uyε Uyulale.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Luki ye símisile lē ke Yeesu uu sisoipipi kέmεε n lomρō (1:1-4:13). Umεmare nε ukεleeme nkó mεε kei we.
2. Upíima ye ketē kecáá unfaa nnéi kέmεε sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuú nε pinárei nε píwekōs nε pitóikō kutu riríco (4:14-19:27). Sinyárú kulúí kuu kpási uú nε sisoipipi li céési: Uηmánε yeε m pō kenýárū (15), Samarii ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).
3. Unkρō kunapéékōs kecáá nε umeyise nkρō kέmεε ke Upíima uú nε sisoipipi yoriye (19:28-24).

Luki ye Teofili ritélé wói

¹ Umárecō Teofili, pisoí meyā ye mεwai mεε kerócōpe n wapisi nkó piwóle peenle. ² Pi mεwai mē nsímé tó ritósele yarε lē ke pεpεε kékoraane-me n yé pin není nε Uléécαα nsímé kónúllē api ró n n kέenkeε. ³ Lē nnya ke rinécúruu am rísonε pisei ké lē nnéi lεε kékoraane-me n wa ceri, ai né sōnesi rε ké linkó pō umárecō Teofili wói kélé-kélé. ⁴ Nε wólule noké nε n céri rε icélaα kaa n kō ye nsímései le.

Uléecaatume ye símisi rε pi yé Yohani Uniwolε mari

⁵ Kumúnjé kpe-i ke Erooti uú pεε Yutee ketē uyōopi ke Uléécαα unyónse unyine kapi ye n sée rε Sakarii uú pεé we. U pεε Apiya pílléekōs kunai ukó use le. Uunōsi ye pεε pεpεε ye Uléécαα inyónse n wa uwéése Arōō kεpire ukó le. Pi ye u sée rε Elisapeti. ⁶ Piketé ye pεε Uléécαα inipεε-i kεcírε sōnele pin kō Upíima isé nε uicélaα nnéi múllē rísonε. ⁷ Amá api pεε kewá má, Elisapeti ye pεε unyapi le. Lē memáá, u nε ula keté ye pεε kpurunule.

⁸ Keyáa kenýine kai Sakarii kunai menyónse tu, uu pεε keyáa kē Uléécαα keyu-i upinyónsekei n wai. ⁹ Lē kai pεpεε ye Uléécαα inyónse n wa inyekii-i m pise kapi ritiki api nε Sakarii wée rε uké Uléécαα kunyónselee lō uké tulaali ηmaasi. ¹⁰ Kumúnjé kpe-i kapi tulaali n ηmaalē, pisoí riwúí ye pεε cápínelenle pin ketahai mmé keyóme yáasi. ¹¹ Upíima uleecaatume unyine uu mεse nε mese Sakarii keyu-i kpáfúme, uu kehúú ke-i kapi tulaali n ηmaalē kuwélé luke- luke-mē nyere. ¹² Ke Sakarii uu u n yé, uú túí-túí, iwame ii u tini. ¹³ Amá Upíima uléecaatume uu u maa rε: Sakarii, iwame íi kape pō wa. Uléécαα ye ipówele konle. Upónósi Elisapeti yé kewántisi pō mári aa rinyiri ke he rε Yohani. ¹⁴ Meyíkíyiki kake ripópō larukusene. Pisoí meyā arōō yé kō larisi nε kεpimare. ¹⁵ Likumúnjé rε u yé kam uu Upíima inipεε-i wai usoi píima unyine. Feé nε

píta pome-pome píka ápi unnō-i lonine. Nfáasone yé meýá u n yipaalenle kumúnjé kpe-i kapi u n cuunsene. ¹⁶ U yé Isirayēli pikó meýá pi-Uleēcaa, Upiima-mē peseme. ¹⁷ U yé masí Uléēcaa keyu-i n sōnele ne mewéesesohō ne rínarje ke Elii úú pēe m má, uu písáa ne pisiwā nfasimé péne, uu tíyese pepēe aseí pite mewéesesohō n háikuse api pepēe me n tíkílē kemúnjé njmurei. U lē nnéi waine uké ne nsoipiri mee Upiima mekame m mé n yé nnya. ¹⁸ Amá Sakarii uu uléēcaatumē maá rē: Iye kam yé ne ceri rē aseí ye nyé? Likumúnjé rē ne kpurunule, unénōsi ricuruu ye kō kpurunule. ¹⁹ Uléēcaatumē uu rinōó u pesē rē: Néē Kapiriyēli, Uléēcaa keyu-i kam we nen upikei wai. U né tummele rē ké ifaaci kecire nnyí pō símisi. ²⁰ Amá áa ne nsímé kapi n yekei rē nké kumúnjé kunyine-i wa ne kefa tene. Lē nnya kai yé ripólēmpi paasi áa yé fe poké rinōó male hái ne kē ke mewai mé nnéi ame n waine.

²¹ Kumúnjé kpē nnéi kémeē, písoi pēe n cāpinelē pin ketahai Sakarii mé ye pēe píri túnle rē pi kunyōonselee-i meýá nánai nnya. ²² Amá kuu n léeme, úú fe uké rinōó pi male. Písoi api cérú rē Uléēcaa ye linyine u yeneisele kunyōonselee-i. Anípe kuú ne pi símisi, tilēmpi tin pahaalē.

²³ Ke Sakarii uu kumúnjé kpē kai m píse rē uké Uléēcaa pikei wa ketō n tu, uu ukeyō pele. ²⁴ Kai rinkpáse, uunosi Elisapeti uu fapisi, uu umecire kēyo-i pésu hái ne iwáre inupú kumúnjé, un tee rē: ²⁵ Lē ke Upiima uu né n wa ye nní: Li nkpéni ripōó u wa rē uké lelee pēe písoi kecōpe inései n tese né lese.

Uléēcaatumē ye símisi rē pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlú kémeē, Uléēcaa uu uléēcaatumē Kapiriyēli Kalilee ketē kuyu kunyine kapi ye n sée rē Nasareti kémeē tum. ²⁷ Ukpére unyine yeé úú utisi n nyu kapi pēe Yosefi yelēilē. Pi ye u sée rē Maari. Ukemeé ke Uléēcaa uu u tú. Yosefi ye pēe uyōōpi Tafiti kepíre ukó le. ²⁸ Uléēcaatumē uyē uu Maari keyō-i lompo, uu u maá rē: Ne pō yáasi, Uléēcaa ye ípēléé pō nyísele un kepōpire we. ²⁹ Anōó nyē áa Maari túf-túise, un umecire písei rē: Iyáhaa íye mpuri ye nnyí? ³⁰ Uléēcaatumē uu pēe u maá rē: Maari, iwame íi kape pō wa, Uléēcaa ye uipeeléé pō nyísele. ³¹ Pō kómēi, pō fapisine áa kewántisi maru, áa ke séi rē Yeesu. ³² Ke yé isoi wa api ye ke séi rē Uléēcaa yeé nípá yo kecáá n tú Kepipi. Upiima Uléēcaa yé tíyese áke usáayaha Tafiti iyōōpi tone. ³³ Ke yé Yakupu kepíre pikó kémeē iyōōpi teneciré li. Keiyōōpi íi kēto máne. ³⁴ Maari uu uléēcaatumē maá rē: Iye kai yé lē wa, ám utisi nyu? ³⁵ Uléēcaatumē uu rinōó u pesē rē: Uléēcaa Nfaasone ye kepōcáá súirine, Uléēcaa yeé nípá yo kecáá n tú uu unnyéé pō yárii. Lē nnya kewá kē ne Uléēcaa kekó le. Pi yé ke sée rē Uléēcaa Kepipi. ³⁶ Upómáreco Elisapeti kapi pēe n sélei rē unyapi ricuruu ye ne riwéése kewántisi kefa mále. Uiwáre kpúúlú kémeē kuu nní we. ³⁷ Likumúnjé rē Uléēcaa úú líka kupōone we. ³⁸ Kei ke Maari uu pēe u pesē rē: Ne Upiima ukeikó le. Liké wa yare kaa nní má. Uléēcaatumē uu pēe u yá uu tómpō.

Maari ye Elisapeti pilóólú ha

³⁹ Lisiyaa se-i, Maari uu mekekeke Yuta ketē kee akúú ní má kuyu kunyine ncee pōlo. ⁴⁰ Uu Sakarii keyō-i lompo uu Elisapeti yáási. ⁴¹ Kumúnjé kpe-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n kō, kewá áke ukefa-i lémesi, Nfáasone nn Elisapeti yipu ⁴² uu pupei rē: Uléēcaa ye lísonē pō wale ai tōsu pinósi tōrō nnéi. Uléēcaa rinōó sone ye kewá kē kaa m márunē kecáá wēle. ⁴³ Néē uye Unépiima uní uké ne pilóólú né ní kam? ⁴⁴ Kumúnjé kpe-i kam ipóyáhaa n kō, kewá ye kenéfa-i lémesile ne mpōonare. ⁴⁵ Pō únarekome le, kaá ne kefa n tene rē Upiima ye lē kuu ní ma api pō símisi waine nnya.

Maari keyome

46 Maari uu peε re:

Ne la ké Upiima rinyiri ritaáse,

47 tinéπόσ arí ne Ulééca, Unéyulale larisi.

48 Likumúnjé re u né uukeikó neε ám líka n tulaalē íwe ténle.

Kaí ne neni rimpá, nsoipuri nnéi yé né maa re únarekome.

49 Ulééca rínanje nnéi ute ye líkei sone kecire né wale.

Uriniryi nsone ye ne mmpehē le.

50 Uyee ye hái kaí ne n wéme pepeε u n wuru anai íwe té.

51 Uu mewai nanje-nanje wapisi ne unnanje, uu unnanje nyíse pepeε akókari m má api kpíi.

52 Uu piyóopi iyóopi-i lese, uu pepeε ápi líka n tulaalē taáse.

53 Uu pepeε nkú n tú ne lisone lepeise, uu pimámá lákase menípe nmanε.

54 Uu upikeikó Isirayeli pikó picome weri.

55 Uu palei re uké Apiraham ne ukepire pikó íwe té hái ne nípá píyei-pó yare kuú peε pírókpure m ma.

56 Maari ne Elisapeti apí tone hái ne iware itaani kumúnjé, uu lē memáá ukeyo pele.

Yohani Uniwole kemare nsmé

57 Ke Elisapeti kemare ake n tu, uu kewántisi maru. 58 Elisapeti pipereεo ne upimareεo api kóm te Upiima ye íwe u té, ai Elisapeti meεo pi larisi. 59 Keyáa páha-paha tunjé, apí ne kewá weri piké ke riké, api músu re piké usáa rinyiri ke he re Sakarii. 60 Amá úni uu re: Aai, pi ye ke sée re Yohani. 61 Api u maa re: Iye lē má, úka úu kepóyo-i rinyiri tē ticó má. 62 Api peé ne anípe usáa pise re íye kuú la piké ye kewá kē sée. 63 Sakarii uu pise re piké kukpáncúkú u pa. Kapi ku u m pa, uu kukecáa wólu re: Kerinyiri tee Yohani. Ai pinnéi nnóo yipu. 64 Mese ne mese, Sakarii rilempi ari fénnε, uu símisi uu Ulééca rinyiri taáse lin cālē. 65 Ai peε upipereεo nnéi iwame wai. Yutee ketē keε akúú m má nnéi kémeε, pisoi api mewai mē nsmé ne n túntilē. 66 Pē nnéi peε ifaaci iyē n kó api ikecáa m músu pin pimεcεpecire píseine re: Iye ke kewá kē aké masí ne tenene? Asei kecáa, Upiima ye peε kekepire wele.

Sakarii ye Ulééca pakare

67 Nfáasone nn kewá usaa Sakarii yipu, uu Ulééca rinyiri ne písímé loni re:

68 Upiima, Isirayeli pikó Uleecaa rinyiri tiké n taalē kuú ne upikó kutu ríncó uu piriyu lólu.

69 U uyóriye yee rínanje m má ró hele uukeikó Tafiti keyo kémeε.

70 U peε hái mekεε-me nsmé mmē antepuyε kuu n wée símaasele.

71 U rinóo yekei re u yé píróláaro ne pepeε írópuri n yúlu anípe-i ró nméheεεε.

72 Ulééca ye nfanare píróśáyaha nyísele, úu uricuruu rinóo kuu

u ne pē kecεpe n yekei palei.

73 Likumúnjé re Ulééca ye uróśáyaha Apiraham wéeri re

74 u yé píróláaro anípe-i ró lese, uu tíyεε ári yé ne iwame u n yáási.

75 Ai tíyese arí n kpráailē tōn kecirē sōne uinipee-i hái ne ntófáa siyaa keto-pō.

76 Pó kenéwá, pi yé pó sée re Uléécaa yee nípá yo kecáá ní tú antepu.

Likumúnjé re póo yé Upiíma kekpeé wa aa ncée u nyóonse,

77 aa upikó céreise re u yé piriyu lo uu piakópe pi sárei.

78 Uléécaa nfanare toi-toi nnya,

u ne umetéi sōntile ame ró kpráii yare ntunje

79 uké pepere kuhmaha-i ne pepere nkpo kuhore-i ní we rikpráiiise, uu aróna nkíninjē ncee tikise.

80 Kewá ken papisi, kemesohō men kō papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái ne keyáa kē kuu upikei Isirayeli pikó kecōpe n kóraane.

2

Lē kapi Yeesu Kirisi m mári (Matíyee 1:18-25)

1 Ketē nnéi uyōopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké ketē nnéi písoi keē. 2 Pikéé pepere pifoí. Pi wale kumúnjé kpe-i ke Kiriniisi uu pee Sirii ketē kecáá iyóopi n le. 3 Mprá úye uu ukuyu pikéé sí. 4 Yosefi uu Kalilee ketē kémee Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee keteni-i Tafiti kuyu kapi ye n sée re Petelehem sí. Kuyu kpe-i kapi uyōopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti keyo ne ukepire ukó le. 5 Uu kei pikéé sí, u ne unosi felei-felei Maari yee kefa m yá. 6 Pin Petelehem-i we, ukemareyaa ake tulu 7 uu ukewá foí máru ketisi, uu asánjáa ke yarii uu kuhōpi kecáá ke finse, kapi picéetōnjé kulee-i ketóne m paa nnya.

Uléécaatume unyine ye Petelehem-pō rikpáfume

8 Keló kese ke-i ke piseesé pinyine apí pee kesine we pin sicare-i piisee kecáá paílē. 9 Upiíma uleecaatume uu pikeyu-i kpráfume, Upiíma meyoopi amé n tēlu men kekále pi wailē. Iwame ii pi wai meyansei. 10 Uléécaatume uu pee pi maa re: Iwame íi kape nó wa. Nsimé sōne mee yé Isirayeli pikó nnéi ripōo meyá n níjukuse kam ne nó ka. 11 Neni keyaa nké kapi Tafiti kuyu-i Nónunýulale mari, uyé ke Uléécaa uu n wée, Upiíma. 12 Lē kani yé ne u n céri ye nné: Nó kewá fenféi leepō kapi kusánjáa ní pílesi api kuhōpi kecáá finse. 13 Mese ne mewe, piléécaatume pico api ufoi nkó kecáá kprápo api kulú wai, api pee Uléécaa meyoopi n yom te 14 Uléécaa yee keyómecaa-pō ipakare te. Nkíninjē nké pē kuu ketē kecáá ní la kecōpe n we.

Piseesé ye Petelehem sí

15 Ke piléécaatume api pi rin-yá api keyómecaa-mē pele, piseesé api pee símaane re: Tóké Petelehem ha. Li píse re toké lelee n wa ke Upiíma uu ró n céreise yē. 16 Api kei mekekeke sí apí ha Maari ne Yosefi leepō, kewá ken kuhōpi kémee finu. 17 Kapi ke n yé, api lē ke uléécaatume uu kewá kē nsimé n símisi keenkee. 18 Lē ke piseesé api n símisi ai pē nnéi pee kutu pi n cólē píri wai. 19 Maari uu mmē nnéi ukefa-i múlú uu nkecáá músu nsonē. 20 Piseesé api lē memáá nkúlēcee pōlo. Api Uléécaa rinyiri taáse api umeyōopi n yom te u tíyese api kóm api kō yenu nnya. Linnéi ye wa yare lē ke uléécaatume uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyiri he

21 Siyáa siseei memáá, kewá kekéyaa ake tulu, api rinyiri ke he re Yeesu. Tinyiri tē ke uléécaatume uu pi céesi Maari uu kelenē fapisi.

Pi Yeesu Uléécaa keyo-i nyise

²² Lē memáá, itunje ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimécire heere yare kai Moisi isé kémee m pise, Maari ne Yosefi api peé ne kewá Yerusalem kuyu sí te piké Upíima ke nyise. ²³ Likumúnjé re li Upíima isé kémee wólaalē te: Upíima yee kéwántisi foí te. ²⁴ Api kó inyósonse ke isé ise iyē ii m pise wai: Sikpéékpeepi sité nēe alólá sínsá até kapi yé ne wa.

²⁵ Utisi unyine kapi ye n sée re Simeyoo ye pēe Yerusalem-i wele. Utisi uyē ye pēe usoi sone le un Uléécaa riwure má un uyē kaí pēe m pise re uké Isirayeli yoriye mé. Nfáasonē ye pēe ukeméé wele. ²⁶ Uléécaa uú ne Nfáasonē tiki uú ne u símisi re u yé uyē ke Upíima uu n wée uu tumti ne uinipee yē uu kelene kpi.

²⁷ Nfáasonē nn týese Simeyoo uu Uléécaa keyo sí. Ke Yeesu pikó api ne u n hápo piké inyékii iyē ke isé ii m pise wa, ²⁸ Simeyoo uu u kpísi, uu Uléécaa pakare uu re:

²⁹ Upíima, tipónóo kaa n yekei ye nkpéni lile.

Pó fe aa nkpéni né upókeikó týe am nkíninje-i kpi.

³⁰ Likumúnjé re ne ne inénipee pipóyulale yenle.

³¹ Pó Uyóriye kpiimele aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

³² Uyēe metéi mee yé n týese ketē nnéi ayu aa pó céru.

Uyēe yé týese mpópuri Isirayeli rinyiri arí taá.

Lē ke Simeyoo uu Yeesu kecáa n stmisi

³³ Yeesu usaa ne uuni api píri wai ne lē ke Simeyoo uu Yeesu kecáa n símisi.

³⁴ Simeyoo uu anóo sone pi tikise, uu Yeesu uni Maari maa re: Uléécaa ye kewá nké wée re keké týese pisoí meyā piké loó, pimēyā piké kó Isirayeli-i yisi. Kēkee Uléécaa linyise-nyise lee yé pisoí ne Uléécaa kecōpe m pásaisene. ³⁵ U yé lē ke pisoí meyā api riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá pó keuni, pó ntóosi kó yare ketéhe kapi pó tuhu.

Antepu Aani kecáa nkó

³⁶ Unósi unyine kapi ye n sée re Aani ye kó peé wele. U antepu le. Fanuwēeli ukpére lo Asee kumare-i. U pēe kpurunule rísone. Anmē aseei ke u ne uula pēe n sōnne unnanje kémee api wa. ³⁷ Lē memáá, uu ikumannósi tone uú ha ne anmē kuwóo ne afeetaani ne ana tulu. Uu ye pikai Uléécaa keyo riyá, amá ketúnjé ne kesine kuu ye Uléécaa pikei n wai un anóo paasi un welu. ³⁸ Uu kumúnjé kpe-i Uléécaa keyo-i hapo uu Uléécaa pipakare loni. Uu pē nnéi pēe pēe m mé te Uléécaa uké Yerusalem riyu lo kewá kē nsímé símisi.

Nasareti kémee mēpeeme

³⁹ Ke Yeesu pikó api lē ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai ní masí, api ne Kalilee u pele, pikuyu Nasareti kémee. ⁴⁰ Kewá aké m papisi ken kó rínanje kpálē. Mewéesesohó piíma kuú pēe má, Uléécaa ipelēē in kó ukecáa we.

Yeesu ye anmē kefi ne até má uú ne Uléécaa keyo kémee lompō

⁴¹ Mpá kunmē kúye-i, Yeesu usaa ne uuni yèè pēe nkpō melóo anyá hale Yerusalem-po. ⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pēe anmē kefi ne até mále. Usáa ne úni api ne u péne api anyá sí yare kapi ye rí ha. ⁴³ Ke anyá aa n tene, usáa ne úni api pele, amá Yeesu uu Yerusalem-i mēsuni, upikó api kó nkpáni céri. ⁴⁴ Api músu re Yeesu yé pipisencō pinyine rintikile, api sōne yare keyáa keke kumúnjé, api pēe lē memáá pipimarēco ne pipisane kémee piwélau u sí. ⁴⁵ Amá api u yē, api Yerusalem-mē pele pin piwélau u nōrlē. ⁴⁶ Api keyáa táánū tunjé Uléécaa keyo-i u yenu un isé picélaa kecōpe tū un kutu pi colē un kó nsímé pi písei. ⁴⁷ Píri ke

Yeesu mesohō ne uanōō meyóōi ai pē nnéi pēe kutu u n cólē wa. ⁴⁸ Kē usáa ne úni api u n yé, ai píri pi wai, úni uu u maa re: Kenéwá, yo nnya kaa lē wa? Tó ne upósáa ye pēe pó wéesile kerówuu ken túúni. ⁴⁹ Uu rinóō pi yósu re: Yo nnya kani né wéesi? Ani nyu re li pise re ké unésáa pikei waa? ⁵⁰ Amá ápi lē kuu pi ní ma aseí kō.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki api Nasareti pele. U pēe usáa ne úni pakarelenle. Úni uu kō mēwai mē nnéi ukefa-i n wailē. ⁵² Yeesu uu m pelu, umesohō men kpálē un kō isoi sōne le, Uléécaā ne sisoipipi inipee-i, Uléécaā ipēelēe in kō ukecáá we.

3

Yohani Uniwole ye Uléécaā Nsimé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)

¹⁻² Kumúnjé kunyine-i, Uléécaā uu Sakarii unjmáne Yohani kucesi kóima-i rinóō maa. Róm uyóōpi píima kapi ye n sée re Tipee ye pēe likumúnjé kpe-i iyóōpi kémee aḡmē kefi ne anupū piwai masile. Pónsi Pilati yee pēe Yutee ketē kecáá páilē, Erooti pōon Kalilee kekó kecáá páilē. Uumaa Filipu yee pēe Itumee ne Tarakoni sitē kecáá páilē, Lisaniya un Apiteeni ketē kecáá páilē. Likumúnjé kpe-i ke Aani ne Kayifu apí pēe pēpēe ye Uléécaā inyóōnse n wa piwéése. ³ Yohani uu Yuritee ayu pikóónú loni un yóólē te: Ani mēfine conse, ani tiyese piké míni nó wole Uléécaā uké nōanékpōpe nó sárei.

⁴ Ai wai yare lē ke antepu Esayi uu pēe uritelé kémee n wói re:

Usoi rinóō ye ri tēe kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóōnse,
ani uicee tēiise iké kecíre wa.

⁵ Ahóre-hore nnéi ye sírunē,
akúú ne sikuúpi nnéi asi foru,

icéé sikóónú nnéi asi tēii,
icéé ahore-hore nnéi aa síru.

⁶ Mpá úye uu pēe yénu re Uléécaā ye usoi riyu lōle.

⁷ Asoiwú aa Yohani kémee n sónaapō uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nō akpurii nnyé! Wóo nó céesi re nó fe ani Uléécaā ketahai kēe n tu kaase má?

⁸ Ani ye mēwai mee n nyíselē te nō mēfine conse wa. Ani kape nómenécíre m máikēe re: Apiraham yee urósáayaha. Uléécaā yé fe uu waise apare nnyé nní aa pansē Apiraham sipirē. ⁹ Iso isóolu ye pile iké aléé sémmi hái iníjī-pa. Pi kuléé nkú kpeé áku apipí sōne m márei kēne api nna-i sápo.

¹⁰ Asoiwú aa pēe u pise re: In lee ní, iye kai nképni pise re tóké wa? ¹¹ Uu rinóō pi yósu re: Úye un sitúkanka sitē m má, li pise re uké uyee úu m má kēse he, úye un kō iluke m má, li pise re uké uucō yee úu m má he.

¹² Pilampooyóó ricuruu api símpō piké míni pi wole, api Yohani pise re: Urócélaa, iye kai pise re tóké wa? ¹³ Uu rinóō pi yósu re: Ani kape ye lē ke isé ii rínkē re písoi piké ye hééle kecáá rilaase.

¹⁴ Pisóóca pó ticuruu api u pise re: Tó ní, iye kai pise re tóké wa? Uu pi maa re: Ani kape ye úka siwóó yósi ne rínanje néé aní ne nsimé liute wááná, amá ani ne nōínéhéé rípá.

¹⁵ Kuyu nnéi yee pēe tálē te lipíima linyine ye waine. Mpá úye uu pēé m músu re néé Yohani yee uyē ke Uléécaā uu n wée. ¹⁶ Yohani uu pēe pi maa re: Míni ke néé ne nó wóle, amá unyine yee rínanje né n fe ye sánti. Inésoi ii tu re ké uanééri njme fénnē. Nfáasōne ne nna kuu yé ne nó wole. ¹⁷ U ukunipe-i kuhóólo kapi ye ne n cácai múílenle uké ne mēpípi ne acólé kóólēne. U mēpípi risíme-i súúnnine uu ayúú pó nna mee rín ye pí kai n kpu kémee toroise.

¹⁸ Yohani ye pɛɛ pɛɛ pisoi itisi kpariisele un ne Nsímé Kecire pi símisi. ¹⁹ Erooti ye pɛɛ umárecɔ cire unasi Erootiyati kpísile uu kɔ mewai kópe mecɔ meyā wapisi. Lɛ nnéi nnya ke Yohani uú pɛɛ ne u cési. ²⁰ Erooti uu kɔ mewai kópe mecɔ kpá uu Yohani kukpaniilee wai.

Yohani ye Yeesu mini wole
(*Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11*)

²¹ Kapi pisoi nnéi mini piwóle ní masí, api kɔ Yeesu ricurru wole. Kumúnjé kpe-i kuu keyóme n yáasi, ai keyóme hánnɛ. ²² Nfáasone nn ukεcáá súiri yare rilólá, pin ti nyáni ne inípeɛ. Tinóó ari keyómecaa-pɔ maari re: Póó Kenépipi lala kecire. Am ye kepóccáá kɔ.

Yeesu Kirisi pikpurε anyiri
(*Matiyee 1:1-17*)

²³ Anmɛ afɛetaani kumúnjé ke Yeesu uu má uú ne upikei koru. Yare kapi pɛɛ m músu, u pɛɛ Yosefi kepipi le. Yosefi un Elii kepipi, ²⁴ Elii un Matati kepipi, Matati un Lefi kepipi, Lefi un Melisi kepipi, Melisi un Yanayi kepipi, Yanayi un Yosefi kepipi, ²⁵ Yosefi un Matatiyasi kepipi, Matatiyasi un Amosi kepipi, Amosi un Nahum kepipi, Nahum un Esili kepipi, Esili un Nakai kepipi, ²⁶ Nakai un Maati kepipi, Maati un Matatiyasi kepipi, Matatiyasi un Simeyi kepipi, Simeyi un Yosee kepipi, Yosee un Yota kepipi, ²⁷ Yota un Yowanaa kepipi, Yowanaa un Resa kepipi, Resa un Soropapɛɛli kepipi, Soropapɛɛli un Salatiyɛɛli kepipi, Salatiyɛɛli un Neri kepipi, ²⁸ Neri un Melisi kepipi, Melisi un Ati kepipi, Ati un Kosam kepipi, Kosam un Elimatam kepipi, Elimatam un Eri kepipi, ²⁹ Eri un Yosuwee kepipi, Yosuwee un Eliyeseɛ kepipi, Eliyeseɛ un Sorim kepipi, Sorim un Matata kepipi, Matata un Lefi kepipi, ³⁰ Lefi un Simeyɔo kepipi, Simeyɔo un Yuta kepipi, Yuta un Yosefi kepipi Yosefi un Yonam kepipi, Yonam un Eliyakim kepipi, ³¹ Eliyakim un Meleya kepipi, Meleya un Mena kepipi, Mena un Matata kepipi, Matata un Nataa kepipi, Nataa un Tafiti kepipi, ³² Tafiti un Sese kepipi, Sese un Opɛti kepipi, Opɛti un Poosi kepipi, Poosi un Sala kepipi, Sala un Nasɔo kepipi, ³³ Nasɔo un Aminatapi kepipi, Aminatapi un Atimɛɛ kepipi, Atimɛɛ un Esirɔm kepipi, Esirɔm un Fareɛi kepipi, Fareɛi un Yuta kepipi ³⁴ Yuta un Yakupu kepipi, Yakupu un Isaaki kepipi, Isaaki un Apiraham kepipi, Apiraham un Tera kepipi, Tera un Nahɔo kepipi ³⁵ Nahɔo un Seruki kepipi, Seruki un Rakau kepipi, Rakau un Faleki kepipi, Faleki un Epeɛ kepipi, Epeɛ un Sala kepipi, ³⁶ Sala un Kenam kepipi, Kenam un Aripakisaati kepipi, Aripakisaati un Sem kepipi, Sem un Nowee kepipi, Nowee un Lemeki kepipi, ³⁷ Lemeki un Matusalem kepipi, Matusalem un Enɔki kepipi, Enɔki un Yereti kepipi, Yereti un Malaleyɛɛli kepipi, Malaleyɛɛli un Kenaa kepipi, ³⁸ Kenaa un Enɔsi kepipi, Enɔsi un Seeti kepipi, Seeti un Atam kepipi, Atam un Uléecaa kepipi.

4

Setani ye Yeesu peikεε
(*Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13*)

¹ Yeesu uu Yuriteɛ nkoim-mɛ n leeri Nfáasone nn u yipaalɛ. Nfáasone nn u kpisi ní ne kucɛsi kóima-mɛ sl. ² Setani uú ha kei u peikεε siyáa afɛɛna. Uu siyáa sɛ kémeɛ líka lí. Lɛ memáá nkú nn u wai. ³ Setani uu pɛɛ u maɔ re: Pɔn Uléecaa Kepipi, a rinóó ripare ntí he riké ripóló kukpónó. ⁴ Yeesu uu rinóó ku yósu re: Li ritélé-i wólaalɛ te: Ai iluke nmanɛ yeɛ ye usoi nfáa he.

⁵ Setani uú ne kelò caca u sí, uu meyéne mese ketè nnéi ayóòpiyu u nyisente
⁶ uu u maa re: Né ayóòpiyu nnyé nnaŋe ne ammule pó he. Anénipe-i kapi lè nnéi
 wa, né fe am̄ uyē kam ní la he. ⁷ Pòn né rinwula aa né yáasi, lè nnéi yé lipókó wa.
⁸ Yeesu uu rinóò ku yósu re: Li ritelé-i wólaalè te: Upíima mecire kóló kaí ne sa
 re usoi uké riwula uké yáasi.

⁹ Kuníri aku lè memáá u kpáú ne Yerusalem-pò, akú ha Uléécaá keyò kecáá
 u tosi, aku u maa re: Pòn Uléécaá Kepipi, a kecáá nké-i mepócire risápo.

¹⁰ Likumúnjé re li ritelé-i wólaalè te:

Uléécaá yé upitume rinóò he

¹¹ Api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

¹² Yeesu uu rinóò u yósu re: Li ritelé-i wólaalè te:

Kape Upíima Upóléécaá peikee póké uketo yé. ¹³ Ke Setani uu méwee mpehè
 mpehè ne Yeesu m peikee, uu lè memáá ne ketaa u wai un ne kepole kecò
 mē.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Matiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)

¹⁴ Yeesu uu Kalilee ketè pele. Nfáasone nnaŋe nn ukecáá we. Urinyiri ari ketè
 ké nnéi kóónú. ¹⁵ Uu ayómeyáhaalee-i n céési, nípá úye un ríyu u waise.

Nasaréti pikó ye Yeesu yé

(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)

¹⁶ Yeesu uu Nasaréti-i kapi pée u rimmúlú uú ha ne papi si pele. Uu
 kewénte yaa tunjé kuyómeyáhaalee-i loni yare kuu ye n ló meco. Uu yisi re uké
 Nléécaasimé kéé. ¹⁷ Api antepu Esayi ritelé u múise. Uu ripínne uu yénu kei
 kai n wólaalè te:

¹⁸ Upíima Nfaasone ye kenémee wele.

U né wéele re [ké pēpēe ne

mpóocai n tú ncōŋ pi lese] ké kò píwekóò Nsimé Kεcire
 riyóò, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kémeē pi lese,
 am kò pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapi íwe n wai ŋmēherese

¹⁹ te ké kuŋmē kpē ke Upíima uu uipeelée n nyisene
 nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lè memáá ritelé pílesi uu ukeikó ri múise uú tone. PISOI pē nnéi
 pēe kuyómeyáhaalee-i ní we api inípeē u wii. ²¹ Uu pēe pi maa re: Nléécaasimé
 mmú kani nní n kó, neni ke rinóò tē ari li. ²² Anóò nyé ke Yeesu uu m máikēe aa
 nípá úye loni, ai píri pi wai kutú ne nsímé sone mmú n símisi, api ye pēe maa
 re: In ne Yosefi Kepipii? ²³ Yeesu uu pi maa re: Ne nyu re nó kenyárú kēe n tee
 re “Upóise, a mepócire póise” né male. Nó kò né maa re: Tò konle lè ne lè kaa
 Kaperinawum-pò n wapisi. A kò limēcò kupóyu-i wapisi. ²⁴ Uu lè memáá kpá
 re: Asei kam nó símisine: Api ye antepu úka kusáne yósi ukuyu cire-i. ²⁵ Asei
 kam nó símisi, pikúmannósi ye pēe Elii kumúnjé piyele Isirayēli-i, ke nkpei nn
 n wa aŋmē ataani ne kuwélé kumúnjé, nkú píima nn kuyu nnéi loni. ²⁶ Uléécaá
 úu pikúmannósi pē unyine kémeē Elii tú, insá uyeē Sitóò ketè kémeē Sarepita-pò
 ní we. ²⁷ Piyó ye kò pēe kulúú wele Isirayēli-i antepu Elisee kumúnjé, nípá ne lè,
 piuka úu wole uké fú, insá Sirii ukó Naama mecire.

²⁸ Ke pē nnéi pēe kuyómeyáhaalee-i ní we api lè n kó, kuwóí aku pi wai. ²⁹ Api
 yisi api u toró api ne kuyu lelu, api ne rikuú tē kecáá ke pikuyu aku m mómaalé
 taá re piké ha kei-pò u riláume. ³⁰ Amá uu nnánári wai uu pikepáápá tiki uu
 tómpò.

*Untrihélaa unyine nsmé**(Mariki 1:21-28)*

³¹ Yeesu uu pɛɛ Kalilee ketê kémɛɛ Kaperinawum-pò sí. Uu kɛwéntɛyaa ketúnjɛ písoi Nléécaasimé céési. ³² Umecélaa yɛ pɛɛ píri pi wele, liriýíkí rɛ u céésilɛ nɛ rínanɛ. ³³ Kuyómeyáhaalee kémɛɛ, unírihélaa unyine an we. Uu písupukɛ nɛ kápáá. ³⁴ Ah! N-ye kaá nɛ ró wéési, Nasaréti ukó Yeesu? Pò kale rɛ pòkɛ ró náa? Nɛ pò nyulɛ rɛ Uléécaá yɛ pò wélele uu iyaa yekei. ³⁵ Yeesu uu nɛ ku cési uu ku maa rɛ: A riséé aa usoi uyɛ kéméé lelu. Kuníri aku písoi kɛɔpɛ ketê u tapu aku pɛɛ ukéméé lelu áku líka u wa. ³⁶ Ai pinnéi nnóo yipu api pimɛɔpɛcɛrɛ m máikɛnɛ rɛ: kpí! Nsímé n-ye mpuri yɛ mmú? Usói nkó yɛ aníri rinóo hɛle nɛ rínanɛ áá lelu. ³⁷ Api Yeesu rinyiri nɛ ketê kɛ nnéi kónóu.

*Yeesu yɛ pitóikó kultí pɔise**(Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34)*

³⁸ Yeesu uu Pisuífi kuyómeyáhaalee-i léeri uu Simóo keyo sí, Simóo ulóhóni ipinjɛ in meýá tolu lin u pekési. Apí nɛ Yeesu téní rɛ uké u pɔise. ³⁹ Uu ukɛcáá pɛ, uu kupinjɛtói rinóo hɛ nɛ kuwóí, kupinjɛtói aku u kpáii, uu mɛsɛ nɛ mɛsɛ yisi uu píkɛcáá páf.

⁴⁰ Itunjɛ melólé-maá, pɛ nnéi pɛɛ itói ncɔpuri pitoikó m má apí nɛ Yeesu pi léɛpɔ. Uu mpá úyɛ kɛcáá anípɛ laa uu pi péise. ⁴¹ Aníri aa kɔ písoi meýá kéméé lelu an pupukɛɛ rɛ: Póo Uléécaá Kɛpípi. Amá Yeesu uu nɛ a cési uu nsímé nɛ a yulu, aníri ricuruu yɛ nyu rɛ Yeesu kɛ Uléécaá uu wéɛ.

*Yeesu yɛ Pisuífi ayómeyáhaalee-i Nléécaasimé yóólɛ**(Mariki 1:35-39)*

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei kɛ úka úu n we sí. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n léɛpɔ, apí n la yarɛ uké píkɛkúri n we, úu kapɛ pi riyá.

⁴³ Amá Yeesu uu pi maa rɛ: Li píse rɛ kɛ Uléécaá iyɔopi Nsímé Kɛcírɛ ayu aco símisi. Lɛ nnya kɛ Uléécaá uu né tumme. ⁴⁴ Uu Kalilee Pisuífi ayómeyáhaalee-i Nléécaasimé n símisi.

5*Yeesu yɛ pipiretiki foi séi**(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)*

¹ Keyáa kɛnyinɛ kɛ Yeesu uu Kenesareti kupiyɛ ritimɛ nyɛnu, písoi pin u kálaapɔ rɛ piké Nléécaasimé kutu ricɔ. ² Uu áninói atɛ kuritimɛ yɛnu, pikpíntómɛcópíi pin akɛmɛ léemɛ api pianyerɛ n hɛɛrɛ. ³ Yeesu uu kúninói kuse-i loni áí nɛ sá Simóo kukó. Uu u maa rɛ uké nɛ nkáripí ritímɛ ketaa wa. Yeesu uu kúninói kémɛɛ tonɛ uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsímé m masí, uu Simóo maa rɛ: A nɛ kúninói kɛcímé-cimé-mɛ ha, nó nɛ pipósɛncɔ aní pɛɛ nɔanɛnyɛrɛ fóm aní ikpíntómé cópíi. ⁵ Simóo uu rinóo u yósu rɛ: Sáa, kɛsinɛ nké nnéi kari keisi ári kɔ pɛɛ líka yɛ. Amá kai nní póo rɛ kɛ anyɛrɛ fɔ, né fɔ. ⁶ Api anyɛrɛ fóm api ikpíntómé páála íi kumúnjɛ má, anyɛrɛ ticuruu áá n céérii. ⁷ Api pipisencɔ pɛɛ kúninói kucɔ-i n we séiri rɛ piké pi lé. Pɛ apí hapɔ api áninói ketê ikpíntómé yipu, áninói ricuruu an la aké mirii. ⁸ Kɛ Simóo Piyɛ uu lé n yé, uu Yeesu keyu-i wúla uu rɛ: Upíima, a nɛ ketaa né wa, nɛ ukópɛkɔó le! ⁹ Iwamɛ yɛ Simóo nɛ pɛ ticuruu pɛɛ ukékúri n we wale, ikpíntómé píima iyɛ kapi keyáa kɛ n cópíi nnya. ¹⁰ Lɛ cɛrɛ kai kɔ Simóo písenɔ Yakupu nɛ Yohani nɛ Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simóo maa rɛ: Iwamɛ íi kapɛ pò wa. Kai nɛ neni rimpá, né tíyɛsɛ aa písoi pɛɛ yé né rintiki wéési. ¹¹ Api pɛɛ pianinói nɛ ketê-mɛ sí, apí mpá yo yá apí Yeesu tiki.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

¹² Ke Yeesu uu kuyu kunyine-i ní we, utisi unyine yee keyó m pólú uú hapo. Kuu Yeesu n yé, uu keteni-i pa uu kéyu keté tuhu uú ne u téni re: Upiima, pən n la, pó né wole am funi. ¹³ Yeesu uu kunípe saapə uu u ca uu re: Ne lalə, a peí! Keyó ake mase ne mase tene. ¹⁴ Yeesu uu rinó u he re: Kapé úka nsimé mmú símisi. Amá a ha mepócire uyee ye Ulééca inyónse n wa nyise uké yé lé kaa ní we, aa limemáá ihée he áa ne mepócire nyónse yare kai Moisi isé kémee m pise, nípá úye uké yé te pə peí. ¹⁵ Yeesu rinyiri ari pee kumúnjé kpə-i kuyu n kónúlě háí, asoiwú áa ye u kálisi aké unsimé kutu rico uké kə ne aitoi a paise. ¹⁶ Amá Yeesu uu ye kei ke pisoí ápi ní we sí uú ha keyóme yáasi.

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

¹⁷ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un pisoí céési. Pifarisi ne pepee isé n nyu pin ukékúrí tú. Kalilee ne Yutee sitə ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upiima nnaŋe ye pee Yeesu kecáá wele, un ne pisoí paiseŋte. ¹⁸ Pisoí pinyine apí hapo pin kékankáláká risánáapərə wailě. Api wéési lé kapi yé ne kéyo ke-i n lompo piké Yeesu keyu-i ke yekei. ¹⁹ Amá ápi ceri mē kapi yé ne ke n lompo, ke pisoí api kulúí n tósi nnya. Api ne itúhaa kecáá ke taá, api itúhaa péré, api ne risánáapərə tē pisoí pee n cápínelě kecəpe Yeesu keyu-i cépisepə. ²⁰ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu utóikó maa re: Ne apókope pó sárei. ²¹ Isé picélaa ne Pifarisi api kemúnjé loni, pin tee re: Usoi úye kecire ye nkó un Ulééca lámisi? Wóo yé fe uké akope sárei? Ulééca mecire yee yé fe. ²² Yeesu uu pinfasimé cərupə uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ²³ Anóo nnyé keté kecəpe, riye tee fákú ne rico. Ke usoi uu yé kékankáláká ní maa re: Ne apókope pó sárei nēe kuu yé ke ní maa re: A yisi a sónə? ²⁴ Ne la pəkə cəri re Usoi Kepipi ye keté kecáá nnaŋe mále keké ne pisoí akope pi sárei. Uu pee kékankáláká rinó he re: A yisi a ripósánáapərə pílesi áá kulu. ²⁵ Mese ne mese, usoi uu nípá úye keyu-i yisi uu risánáapərə tē kémee kapi pee u n finselě sakaa, uu nkúlecee pəlo un Ulééca rinyiri taáselě. ²⁶ Ai nípá úye nnóo yipu. Api Ulééca rinyiri taáse, iwame ii pi súni pin tee re: Tə neni mewai kecire yé!

Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)

²⁷ Lě memáá, Yeesu uu léeri, uu ulampooyó unyine kapi ye n sée re Lefi yenu un lampoo keyó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. ²⁸ Lefi uu yisi uu linnéi yá uu u tiki. ²⁹ Lefi uu limemáá iluke kecire ukeyo-i u wai. Pilampooyó meýá ne pisoí pico pin kesé keluke ke-i we. ³⁰ Ai ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nó ne pilampooyó ne pikópekoó ani kesé le? ³¹ Yeesu uu rinó pi yósu re: Pisoí pee isare n láarú ápi upaise pise, amá pitóikó pee upaise pise. ³² Am ka re ké pisoí pee aseí n tíkílě sée, amá pikópekoó nnya kam ka re piké pimefine conse.

Yeesu ye anópahaa nstmé wai
(Matiyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)

³³ Pisoí pinyine api Yeesu maa re: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi api ye anóo paasi api ye kə keyóme yáasi nípá píyeyi. Amá pó pipiretiki pin le pin kə níru? ³⁴ Yeesu uu rinó pi yósu re: Nə músu re usoi yé unósi kpisi un we, upisane api pee anóo paasii? Aai, mmē nín we. ³⁵ Li yé kam api kumúnjé

kunyine-i unósikó uyē pikεcōpe lese apí ne tómpō. Pεé uye-i kapi yé pεe anós paasi.

³⁶ Yeesu uu kenýárū pimáa pi kpá re: Úka úu ye kusánáá fale kepampi ne kusánáá kpure tápisi. Lin lē n wa, kusánáá fale kuu lē ticeéri, kepámpi kē kuu n lese áke kō kukpure kémee waine. ³⁷ Úka úu ye píta pelē kukónenuj kpure-i súu. Lin lē n wa, píta pē ne ye anúj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúj ye méwoo wa. ³⁸ Amá anúj fale-i kapi ye píta pelē súu. ³⁹ Úka úu ye kō píta fale káipi un pipelē pinírē m masí. Pi ye re pipelē pεe pikεcire.

6

Yeesu yeε kewénteýaa ute

(Matiýee 12:1-8; Mariki 2:23-28)

¹ Kewénteýaa tunjé kenýine ke Yeesu uu kecāre kémee sóne un tósu. Upipiretiki api mepipi n kpéeni pin pianipe-i tekeise pin takai. ² Pifarisi pinyine api pi maá re: Yo nnya kani lē ke isé ii ní maá re písoi apí kape ye kewénteýaa ketúnjé wa wai? ³ Kei ke Yeesu uu pεe pi pεse re: Lē nnya áni lē ke Tafiti uu kumúnjé kpε-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ U Uléécaá keyō-i lonle uu akpónó kapi Uléécaá n yekei kpísi uu le, uu kō upikó pa, lin kō ne irósé-i wólaalē te pεpe ye Uléécaá inyóanse n wa piwéése ηmane pεe yé fe api a le. ⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Né, Usoi Kepipi, née kewénteýaa ute.

Utisi uyeε kunípe kópe m má

(Matiýee 12:9-14; Mariki 3:1-6)

⁶ Kewénteýaa ketúnjé kecō kenýine, Yeesu uu kuyómeyáhaalee kunýine-i loni un písoi céési. Uu kei utisi unýine leepō ne kunípe luke-luke kópe. ⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeesu kutu n colē piké yé in te u yé kewénteýaa ketúnjé usoi pōise, likumúnjé re pi pεe kewááná wéésile piké ne akópe u n lapaase. ⁸ Amá Yeesu ye pεe pinfasimé cériε. Uu unípekópekóó maá re: A yisi a nyere nṙá úye uké pó yé. Utisi uu yisi uu nyere. ⁹ Yeesu uu pεe pi maá re: Ne nó pise re íye kai irósé kémee pise? Li pise re toké kewénteýaa ketúnjé lisone née likópe wa? Te toké usoi nfaa lo née toké u kpu? ¹⁰ Uu pinnéi nyániε uu pεe limemáá usoi uyé maá re: A kupónípe ritunámε. Uu kunípe tunjápō, kunípe aku pélu. ¹¹ Amá ai mpí pó tóosi api pimεcōpεcire n keηene pin lē kapi yé ne Yeesu n wa taikεε.

Yeesu ye pitume kefi ne pité wée

(Matiýee 10:1-4; Mariki 3:13-19)

¹² Yeesu uu likumúnjé kpε-i kekúúpi taá re uké keyómε yáási. Kesine nnéi kuu kei tone un Uléécaá yáási. ¹³ Kai n weesi, uu upipiretiki séi, uu pikεcōpe kefi ne pité wée uu pi séi re pitume. ¹⁴ Pεpεε Simōo kuu rinyíri n he re Piyεε ne uyē uwā Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemii ¹⁵ ne Matiýee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu ne Simōo yeε ukuyu ní la ¹⁶ ne Yakupu kepipi Yutasi Isikariyōti yeε ní ka uu kepire Yeesu yái.

Yeesu ye céésile un kō itóí pōise

(Matiýee 4:23-25; 5:1-12)

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekúúpi cepime api kutē mmé weri, kei ke upipiretiki meýá api ní we. Yutee ketē nnéi písoi meýá pin kō kei we, ne Yerusalem pikó ne Tiiri ne Sitōo menimaa ritime ayu pikó. ¹⁸ Pi cápinemεle piké Yeesu icélaa kutu rico, api kō piitói pi pōise. Pē ke aníri aa m pεkesi api pélu. ¹⁹ Mpá úye uu náási uké u rica, liriýikí re u pεe rínanε nnyine mále un ne pinnéi pōisente.

Nnarɛ nɛ pɪwɛlɔkɛ

²⁰ Yeesu uu upipirɛtiki inɪpɛɛ wii uu rɛ:
Nó mpí nɔ́ nní íwɛ m má, nɔ́ pɪnarɛkɔmɛ lɛ.
Nɔ́o Uléécɛaa iyɔɔpi tɛ.

²¹ Nɔ́ mpí nɔ́o nní nkũ n tú,
nɔ́ pɪnarɛkɔmɛ lɛ, nɔ́ kɛyáa lɛpɔnɛ.
Nó mpí nɔ́o nní n tɛni, nɔ́ kɛyáa sɛnnyinɛ.

²² In tɛ pɪsoi yɛ nɔ́inɛpuri yulu,
apɪ nɔ́ lákasɛ, pɪn lámisi pɪn
kɔ́ nɔ́nnékɔpɛ sɪmisi rɛ nɔ́ Usoi Kɛpɪpi nɛ kɛfa tɛnɛ nnya,
nɔ́ pɪnarɛkɔmɛ lɛ.

²³ Tikpákárá tɛ ticɔ́ kɛ pɪpɪsaa apɪ pɛɛ antepuyɛ wɛ. In tɛ lɛlɛɛ nɔ́ lɛɛmɛ,
nɔ́rinɛpɔ́o riké n láárú, anɪ nɛ mpɔ́ɔnɛrɛ cɔ́, nɔ́inɛhɛɛ yɛ kɛyómɛcɛaa-pɔ́ piyɛlɛ
áɪ kumúnjé má.

²⁴ Amá nɔ́ mpí nɔ́o nní m má, íwɛ kani topori,
nɔ́ nɔ́nnɛnarɛ pilukɛ masilɛ.

²⁵ Nɔ́ mpí nɔ́o nɛni nní n lɛpaalɛ, íwɛ kani topori,
nkũ yɛ sɔ́ntilɛ nké nɔ́ wɛ.
Nó mpí nɔ́o nɛni nní n sɛnnyi, íwɛ kani topori,
nɔ́ mpɔ́ɔcaai-i loninɛ anɪ tɛnisi.

²⁶ In tɛ nɪpá úyɛ yɛ nɔ́nnɛsɔnɛ sɪmisi, íwɛ kani topori,
likumúnjé rɛ lɛ kɛ pɪpɪsaa apɪ pɛɛ antepuyɛ nɔ́ɔmɛ wai.

Ani nɔ́pɪnɛláarɔ n la (Matiyɛɛ 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Nɔ́o nní kutu né n cɔ́lɛ, nɛ nɔ́ sɪmisilɛ rɛ anɪ nɔ́pɪnɛláarɔ n la, anɪ pɛpɛɛ nɔ́
n yúlu lisɔnɛ n wai, ²⁸ anɪ pɛpɛɛ awééri nɔ́ n wai anɔ́o sɔnɛ ritikisɛ, anɪ pɛpɛɛ
íwɛ nɔ́ n wai kɛcáá n wɛlu. ²⁹ In tɛ usoi yɛ kumɔ́rí kɛsɛ-i kɛpɛsɛ pɔ́ tɔ, a kutɔ́rɔɔ
u ritunjá, usoi un kupɔ́kpɛlɛnku pɔ́ n yɔsɪé, a tɪyɛsɛ uké kɔ́ kɛpɔ́túkanka tɛnɛ
kpɪsɪ. ³⁰ Mpá úyɛ yɛɛ lɪnyinɛ pɔ́ wɛ a li u hɛ, úyɛ un kɔ́ lipókó lɪnyinɛ pɔ́ n yɔsɪ,
kɛpɛ li u korɪ. ³¹ Lɛ kani rɪ la picɔ́ piké nɔ́ wɛ, anɪ yɛ limɛcɔ́ pi wɛ. ³² In tɛ pɛpɛɛ
nɔ́ rɪ la nɛmanɛ kanɪ la, ihéé íyɛ icɔ́ kani pɛɛ mɛ́. Pikópɛkɔ́ɔ ricuruu yɛ pɛpɛɛ pi rɪ
la lalɛ. ³³ In tɛ pɛpɛɛ lisɔnɛ nɔ́ n wai nɛmanɛ kani yɛ lisɔnɛ wɛ, ihéé íyɛ icɔ́ kani pɛɛ
mɛ́? Pikópɛkɔ́ɔ yɛɛ kɔ́ lɛ wɛlɛ. ³⁴ In tɛ nɔ́ tálɛ tɛ pɛ kani n lonse yé nɔ́ héelɛ, ihéé
íyɛ icɔ́ kani pɛɛ mɛ́? Pikópɛkɔ́ɔ ricuruu yɛɛ pikópɛkɔ́ɔ lonsele pɪn tálɛ tɛ pi yé lɛ
kapi n lonse ritɪsɪ lɪnyinɛ pi héelɛ. ³⁵ Amá nɔ́ɔkɛ nɔ́pɪnɛláarɔ n la, anɪ lisɔnɛ pi n
wai. Anɪ kɛpɛ yɛ n tálɛ tɛ pi yé nɔ́ héelɛ anɪ kɛlɛnɛ pi lonse. Nɔ́ ihéé kɛcɪrɛ yɛ anɪ
pɔ́lɔ́ Uléécɛaa yɛɛ nɪpá yo kɛcáá n tú sipipi, likumúnjé rɛ u pɛpɛɛ apɪ rɪcɛrɛ m má
nɛ pɪsoi kpákárá lalɛ. ³⁶ Anɪ yɛ nómɛnɛcɔpɛcɪrɛ íwɛ tɛnaane yarɛ kɛ Nɔ́unɛsáa
uu yɛ íwɛ nɔ́ n tɛ mɛcɔ́.

Ai wɛ rɛ tɔ́kɛ yɛ picɔ́ akópɛ m palɛ (Matiyɛɛ 7:1-5)

³⁷ Anɪ kɛpɛ yɛ picɔ́ akópɛ m palɛ, Uléécɛaa úu kɛpɛ kɔ́ nɛ nɔ́ akópɛ m palɛ nnya.
Anɪ kɛpɛ yɛ picɔ́ nɛ túhaane, Uléécɛaa úu kɛpɛ nɛ nɔ́ n túhaane nnya. Anɪ yɛ picɔ́
akópɛ pi sárei, Uléécɛaa un nɔ́anékɔ́ nɔ́ sárei. ³⁸ Anɪ yɛ picɔ́ hɛ, Uléécɛaa un nɔ́ hɛ.
Pɪ nɔ́ músunɛ aɪ yɪpu aɪ wurɛ apɪ tɪŋa-tɪŋa apɪ nɔ́ kópɔ́. Kemúnjé kɛ kani yɛ nɛ
picɔ́ mɪ musɪ kapi kɔ́ nɛ nɔ́ músunɛ. Aɪ líka nnya, Uléécɛaa yɛ músunɛ aɪ yɪpu uu
tɪŋa-tɪŋa uu tɪrɪi uu nɔ́ kópɔ́. Kulũ kpɛ kani yɛ nɛ picɔ́ mɪ musɪ kucɔ́ kɛ Uléécɛaa
uu kɔ́ nɛ nɔ́ músunɛ.

³⁹ Yeesu uu kə kenýárū kþá re: Unýýie úu yé fe uké unýýieçə tərəi. Lin lē n wa, pinnéi ye ha kuhóre-i lóipəne. ⁴⁰ Uyee pikei m peikee úu ye uyee pi u m peikeese n fe. Amá uyee pi m peikee un pikei n ceri n̄səne, u ne uyee pi u m peikeese yé n sá. ⁴¹ Yo nnya kaa keyúipi kee upómáreçə menipee-i n̄ we nyáni áa pee kenawelépi kee meþókó-i n̄ we nyáni? ⁴² Iye kaa yé fe aa upómáreçə maa re: Unémáreçə, a riyá ké keyúipi kee meþónipee-i n̄ we lese, páa pee kenawelépi kee meþónipee-i n̄ we lese kelene. A tíye þə keçáá keçáá mewai má kpa! Kenawelépi kee meþónipee-i n̄ we kaa yé mefoi lese aa pee n̄səne n nyáni áa ne keyúipi kee uçə menipee-i n̄ we lese.

Kuléé ne kuapipi keçáá icélaa
(Matiyee 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Kuléé kpee isare n láárú áku ye apipi kópe mari, kuléé toikó áku ye kə apipi səne mari. ⁴⁴ Pi ye n̄pá kuléé kúye ne kuapipi cerile. Api ye sinipeleépi keçáá afiiki tə, ápi ye kə ahíhí keçáá areese tə. ⁴⁵ Lisəne ke usoi səne uu ye ukefa-i léseme, usoi kópe þó likópe ukefa-i léseri, likumúnjé re lelee usoi kefa-i n̄ yipaalé ke nnó nn ye símisi.

Styə sité sinyine keçáá nsmé
(Matiyee 7:24-27)

⁴⁶ Yo nnya kani né sélei re Upiima, Upiima áni pee lē kam nó n céesi wai? ⁴⁷ Ani tíye ké nó nyise lē ke uyee nnésimé kutu n cólē un ne n keisi uú ne menyíne n̄ we. ⁴⁸ Liute ye we yare usoi yee kényə m móm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekeçáá rikúti tasi. Ke ikóí ii n̄ yi ii waa, míni amé ke fe, amá áme kə fe meké ke ritiŋa-tiŋa, likumúnjé re ke məmaalenle n̄səne. ⁴⁹ Amá uyee nnésimé kutu n cólē úu peé ne n keisi ye we yare usoi yee kényə m móm uu ntaai pure-pure keçáá ke tasi, rikúti ári we. Ke ikóí meni amé ke riñfe, mese ne mese kake tōh̄ ake foru téké-téké.

7

Yeesu ye Rəm usóça kþéé unyine ukeikó þoise
(Matiyee 8:5-13)

¹ Ke Yeesu uu pisoi pee u n kálaalē ifaaci piwai ní masí, uu yisi uu Kaperinawum tómpə. ² Rəm usóça kþéé unyine ye pee ukeikó unyine mále, úu ye ukeikó uyē keçáá kō. Ukeikó uyē un póólú, ticuruu u kekpə nyahai. ³ Ke usóça kþéé uyē uu n kō pin Yeesu nsímé símisi, uu Pisufi piwéese tum te piké ha u séeme uké ukeikó þoise. ⁴ Api Yeesu kéme tuiþə apí ne meýá u téní re: Usoi uyee ne sá re þoké u lé. ⁵ U ntóþuri lale n̄səne. Uyee kə kurýómeyáhaalee m̄. ⁶ Yeesu uu pee pi tikiþə. Kuu kényə n nyahaipə, usóça kþéé uu upisane tumpə re piké u maa re: Upiima, kape meþócíre ricónj. Am ne sá re þoké kenényə lō. ⁷ Ne rinéçúruu yenle re ám tu re ké kepómee hapə. Amá a rinóð he unékeikó uké peí. ⁸ Né ticuruu ye piwéese mále nen pi pakarelē, nen kə pisóça má pee né m pakarelē, nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kə uçə m maa re uké kam, u ye kale. Nen kə unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye lí wale. ⁹ Ke Yeesu uu anóð nyē n kō, usóça kþéé uyē isoi ii u sonesi. Uu panse uu pisoi kulúí pee u n tíkilē maa re: Ne nó maa re n̄pá Isirayeli kéme, ám pí kai nfatene mmú nçə yenaalē. ¹⁰ Þé kuu n tū api kényə-i þeþə api ukeikó uyē leþə un isare láárú.

Yeesu ye ukumannəsi unyine kewā nfaa peseme

11 Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi ye n sée re Naini sí. Uppiretiki ne risoiwuí tin u tikilē. 12 Kumúnjé kpe-i kuu kuyu kepoo n nyahaipó, uu yénu pin ne kesoiokópe pikúlaa tósu. Ukúmannasi unyine kewā cireníjé kapi lē ne tósu. Kuyu pikó kulúí pin ne unósi uyē tā. 13 Ké Yeesu uu u n yé, íwe ii u wai uu u maa re: Kape té! 14 Yeesu uu nyásoṛo uu asoiokópe mule ca, pēpe n topori api nyere, Yeesu uu re: Keṛmánepi, ne rinóo pó he, a yisi! 15 Kesoiokópe ake cānáráá ake nsímé kápáá. Yeesu uu keuni ke pa. 16 Iwame ii pinnéí lóni api Uléécaā rinyiri taáse pin tee re: Antepu píima ye kerócope rikpáfúmēle. Uléécaā ye kale uké umpuri come! 17 Nsímé mmē nn Yutee ketē nnéí ne kemekó sitē kémee kóónú re lē ke Yeesu uu wa.

*Yohani Uniwole pitume
(Matiyee 11:2-19)*

18 Yohani pipiretiki api lē nnéí u símisi. Yohani uu pikecōpe pitē séi, 19 uu Upiima kémee pi tum te piké ha u pise re: Póo usoi uyē kapi mekēe-me n tee re u sónti nēe unyine ucō ye kepire wemēle? 20 Kapi Yeesu kémee n tuipó, api u maa re: Yohani Uniwole yee ró tumme re také pó pise re: Póo usoi uyē kapi mekēe-me n tee re u sónti nēe unyine ucō ye kepire wemēle? 21 Kumúnjé kpe kémee, Yeesu uu písoi meyā itói poisente, un aníri pi pései un pinyíye meyā inípee wúkulente. 22 Uu pēe Yohani pitume maa re: Aní mpó ani ha lē kani n yé ani kó kom Yohani keenkee: Lele re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sóne, piyó pin wole pin funi, pitusú pin kóméi, pikpákṛo pin yisikee, piwékoó pin kó Nsímé Kecire ke písoi api pi n yóólē kóméi. 23 Uye unsá né nnya n loó, liute ye únarekome le.

24 Ké Yohani pitume api pitónjé ní masí, Yeesu uu Yohani nsímé písoi pēe n cāpinelē n símisi re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kekpápi ke kuyó aku n fikiisee, nēe yo? 25 Yare yo kani pēe piyéne ha? Usoi yee melape kecire n lapaalē yee kei we, nēe yo? Amá siyóṛpiyó-i ke pēpee ilú néikóó n tánti pin isoi le apí ye. 26 Yare yo kecire ḡmaa kani pēe piyéne ha? Antepu unyine, nēe yo? Amá aseí kecáá uyē kani nní ní yé ne antepu fele. 27 Likumúnjé re Yohani nsímé kai Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te: Unétume ye nkó kam n tumme uké ne kekpeé pó wa uké mpóccé nyóonse.

28 Yeesu uu pimáa kpá re: Ne nó símisile re ápi unyine maraalē yee Yohani n fe, mápá ne lē, pēpee Uléécaā iyóṛpi kémee ní we kecōpe uyee n filē ye u fele. 29 Kuyu nnéí ne pilampooyó pēe Yohani nsímé kutu riñcō api tíyese uu míni pi wole. Pi cerile re Uléécaā yee aseí ute. 30 Ké Pifarisi ne pēpee Uléécaā isé n nyu apí ní yē re Yohani úu kape míni pi wole, li nyísele re lē ke Uléécaā úu ne pi ní la kapi kepire rito.

31 Yeesu uu pimáa pi kpá re: Uye kam yé ne nfáani písoi múnjiseene? Uye kápí ne menyine we? 32 Pi nkpáni yare siwá see kényaála-i n tū, si ne sisico sin séleine asi ye re: Tó asú símisile, ani yúlu áni yesi, ari síkpoyome yom, áni té.

33 Likumúnjé re Yohani Uniwole ye kale úu ye iluke li, úu ye kó píta n ntí, ani re u uníríhéláa le. 34 Usoi Kepipi póo weri ken le ken níru, ani kó re: Aní usoi nkó nyánii, piluke ne píta nkó ḡmane mee uyē we. Ticuruu u kó pilampooyó ne piwaikópekoó picó usane le. 35 Amá pēpee u n ḡmurei ye nyíselenle re Uléécaā mewééseṣohó ye me.

Yeesu ye Ufarisi Simáa keyó-i we

36 Ufarisi unyine uu Yeesu séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu usoi uyē keyo sí uú tone uu le. 37 Kuyu kpē unási unyine yee mēfine kópe m má un we. Kuu n kó te Yeesu ye Ufarisi uyē keyo-i we un iluke le, uú ne kenútipi ne tulaali meyipre sí 38 uu Yeesu kepíre nyere, uana-mē. Uú n téni uu Yeesu ana ménini fòlu, uu limemáa ne unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali akecáa kòoni. 39 Ke Ufarisi uyee Yeesu kusáne n wai uu lē n yē, uu ukefa-i n tee re: Usoi nkó un pree mesei antepu, u yé pree unási nkó yee nní u n cárii ceri re wóo lo, u yé ko pree céri isoi iye mpuri kuu le. Unási lo yee mēfine kópe m má. 40 Yeesu uu pree Ufarisi rinóo yósu re: Simóo, ne nnyine mále ké pó male. Simóo uu rinóo pree re: Sáa, a male. 41 Yeesu uu re: PISOI PITÉ PREE NE UWÓOLONSE RIWÓME MÁ. Use un ne riwóme u má nwóoweni siwóo píle píle menupú, ucó pón ne riwóme u má nwóoweni mepipi kuwóo. 42 Piketé ké úka úu ko pree fene uké uriwome hééle. Uwóolonse uu piketé sárei. Piketé ké kecape úye yee yé meyansei uwóolonse uyē n la? 43 Simóo uu rinóo u yósu re: Ne músu re uyē tiwome tee m piye yee yé meyá u n la. Yeesu uu re: Pó alari mále.

44 Uu lē memáa unási uyē-mē pansepo, uu Simóo maa re: Pó unási nkó yéé? Ne kepýo-i lommele áa míni né he re ké anéna riké, amá uyē ne anéna umenini fòile uú ne unnyúpi a tinnente. 45 Áa né ripira re kusáne kaa né yósu, amá kamí ne n lomme kuu nní né yáhaanke uú ne anéna tini. 46 Áa mékpo rinéyu kecáa kòonu *, amá uyē ne tulaali anéna kecáa kòonule. 47 Lē nnya kam pó tee re: Nla píima kuu né n nýise ye nýisele re pi ukópe nnéi u sárei. Amá uyē kapi nkáripí n sáreile, nkáripí kuu ye unla nýise. 48 Yeesu uu pree unási uyē maa re: Ne apókópe pó sárei. 49 U ne pree kesé n le api pisifa-i n símisi re: Usoi úye mpuri lo yee akópe n sárikee? 50 Yeesu uu pree unási uyē maa re: Mpófaten ye pó yóriyele, a n nje ne nkínjine.

8

Pinósi pree pree Yeesu n tikilē

1 Lē memáa ke Yeesu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónú un Uléecaa iyooipi Nsimé Keciye yóólē. Upiretiki kefi ne pité 2 ne pinósi pē kuu aníri m pései ne pē kuu m pōisente pin u tikilē. Maari kapi n sélei re Makitala ukó kapi aníri aseí m pree ne 3 Cusa yee Erooti keyo kecáa ní paílē unasi Yohana ne Susaani ne pinósi meyá pree pree pílikó ne Yeesu ne upipiretiki n léni.

Ulukaa kenyárú

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

4 Ayu kulúí kéme ke pISOI API YE PREE LÉEPÓ API YEE SU LÉEPÓ. Ke pISOI API N CÁPINE, UU KENYÁRÚ MAA RE: 5 Útisi unyine yee ilukepuri pífóme leepó, icó ii ricéetime lólu API IKECÁA CŌPISI SINÚTIPÍ ASI I LE. 6 Ilukepuri icó ii kepare kecáa lólu. Kii n le, ii kóosi, ke rínjine rín n we nnya. 7 Ico ii sínipeleépi kéme leípó ii lelu, sínipeleépi asi mese ne mese i hila. 8 Amá ilukepuri icó íf ne ketē sone sá, ii lelu ii papisi ii máru nsonē. Yeesu uu píimáa kpá re: Ani kutu ríco nsonē, úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uú ne sinyárú céesi?

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

9 Yeesu pipiretiki API KENYÁRÚ KÉ ASEI U PISE. 10 Uu rinóo pí yósu re: Nó ke Uléecaa uu iyooipi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pē cereise. Amá píco ye

*

7:46 Mékpo pikòonu ríyu kecáa: Kusáne piyós ye pi Pisuífi kéme. Tíyu piwaise ye pi.

nípá yo kómēile yare sinyárú liké wa re pi rísonē paílē amá ápi kò pēe rísonē nyáni, pin rísonē kutu colē ápi kò pēe rísonē kómēi.

Yeesu ye ulukaa kenyárú aseí lesē uu stmisi
(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)

¹¹ Kenyárú kē aseí ye nnyé: Ilukēpuri yēe Nléécaasimé. ¹² Písoi pinyine isoi ye ricéetime tē mēcō wēle. Pi ye konle, amá kuníri akú weri aku nsímé mmē pisifa-i lese ápi kape ne kefa n tene liké pi n yóriye nnya. ¹³ Píco ye keparecaá kē mēcō wēle: Pi ye Nléécaasimé kónle ápi n yósu ne mpóonare, amá ápi ye n týe nké pikemee iníjī wa, ápi ye kefa tene liké nánai. Ncōjī nn n ka, ápi nfatene yálalapō. ¹⁴ Ilukēpuri iyēe sínipeleépi-i ní loó ye we yare pēpēe ye n kō, amá ápi týese nfasimé ne memá ne ketē kecáá lilala ai n hila ápi ye pēe rikáhákáhá ne kēto-pō. ¹⁵ Ilukēpuri iyēe ketē sōne-i ní loó ye we yare pēpēe Nléécaasimé kutu ríncō ápi pisifa-i n mǔlú, ápi n n tikilē ne kefa kesē ápi njmóópú nn kulaa pi wai.

Kéfiráa kenyárú
(Mariki 4:21-25)

¹⁶ Yeesu uu re: Uka úu ye kéfiráa risé uu kucári ke kipi néē uu kéfine metene ke pēsu. Amá kelō caca kapi ye ke ritosi liké ne n wa re pē nnéí pēe kēyo-i n lompo ye metéí yé. ¹⁷ Lē nnéí lee pēe m pékaalē ai kúyene wai, lē ke nípá úye úu pēe kúyene ní we ai metéí kēmeē léeri. ¹⁸ Ani nómenécíre tí ne lē kani ye nsímé n kō. Likumúnjē re uyēe m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí mmē kuu m má kapi u yósune.

Yeesu uni ne upiwā
(Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35)

¹⁹ Yeesu uni ne upiwā ápi weri ápi u leeri, amá ápi fe piké ukemee tuiopō, ke písoi ápi kulúí ní tósí nnya. ²⁰ Api pimekame Yeesu símisi re: Upóni ne pipówá ye ketahai nyenu pin la piké pó yé. ²¹ Amá Yeesu uu pinnéí maa re: Unéni ne pinéwá pēe nní pēpēe Uléécaá Nsímé kutu n colē pin lē knn pi m pise tikilē.

Yeesu ye meyo píma menyine riséese
(Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41)

²² Keyáa kenyine ke Yeesu ne upipiretiki ápi kúninōi lō uu pi maa re: Toké kupiye kuwélē kucō-mē ha. Api mē tēj. ²³ Kumúnjē kpe-i kapi n tējilē, Yeesu uu lopile. Kuyō píma kunyine aku pipépe kápáá. Míni amē kúninōi yipu lin ne nkpō pi wéési. ²⁴ Pipiretiki ápi Yeesu leepō ápi u yónse ápi u maa re: Sáa, Sáa, tō kpínine! Yeesu uu yisi, uu kuyō ne ániwalé cési ne kuwóí, ai níjesi, ai séé léké-léké. ²⁵ Yeesu uu upipiretiki maa re: Yei ye nónnéfatene? Amá iwame ii pi wai, aseké uu kò nnōo pi yipu ápi pimēcōpēcíre ne máíkēene re: Usoi úye mpuri ye nkó, aí ne kuyō ne míni péne lin u pakarelē un tinóo n he.

Yeesu ye untrihélaa pōise
(Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20)

²⁶ Api Kerasaa pikó ketē kee kupiye metéj mēcō ní we ken Kalilee ketē lorólē loni. ²⁷ Ke Yeesu uu kúninōi-i rincúlame, kuyu kpē utisi unyine uu u tēpei. Háí mekēe-me kúu ye ilú tā, aníri an u pēkesi. Úu pēe kēyo má, amá akpíí kēmeē kuú pēe sói. ²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pupēi, uu uanui kecáá wúla uu meyá maa re: Tó ne mpó ne ní-ye, Uléécaá yēe nípá yo kecáá ní tí Kepipi Yeesu? Ne ne pó ténile re kape íwe né wa. ²⁹ Ai líka nnya kuu lē male, Yeesu ye rinóo he re aníri aké ukeméē le. Li ye lin ne u n yisi, pi ye ána ne anípe akpanii u paasile, amá uu a túúni, aníri aa kucesi kóima-mē u kpáú. ³⁰ Yeesu uu u pise re: Iye kapi ye pó

sée? Uu rinóó yósu re: Pi ye né sée re “kulúí”, likumúnjé re aníri ye ukemee kulúí wele. ³¹ Aníri nyē aá ne Yeosu téni re úu kapε nkpo kuhore-mē a riláupo.

³² Kúfɔnlee píima kunyine kun tikúú kekáá we kun túkuri. Aníri aá ne Yeosu téni re uké tíyεε aké áfɔn nyē-i ló. Yeosu uu ncée a he. ³³ Aníri aa pεε usoi uye-i lelu aa áfɔn loni. Afɔn aa kekútúcaa-pɔ ntóó sé aá ha míni-i séé. ³⁴ Ke písoi pεε áfɔn n kpáúlē api lē n yé, api wuru apí ha ne nsímé mmē kuyu maa-i ne siyupi nné-i kónnú. ³⁵ Písoi api léeri piké lelee n wa yē. Api Yeosu kémeε tuipɔ api leepɔ utisi uyē un peí, un Yeosu ana keyúrí tú un lapaalē, ne ukeyu cáká-cáká. Iwame ii pi wai. ³⁶ Pē nnéi inipεε-i kai lē n wapisi api lē ke aníri aá ne utisi uye-i ní le keenkeε. ³⁷ Kerasaa ketē pikó nnéié api Yeosu maa re uké pikuyu-i le, ke iwame ii pi n wa nnya. Yeosu uu kúninói yopoi uké tómpɔ. ³⁸ Utisi uyē ke aníri aa n tíyε uú ne Yeosu téni re uké ncée u he uké u ritiki, amá Yeosu uu u lakase uu u maa re: ³⁹ A kupóyu pele aa lē ke Uléécaa uu pó ní wa keenkeε. Utisi uyē uu sí uú ha kuyu nnéi kémeε lē ke Yeosu uu u n wa símaankeε.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kɔ unósi unyine pɔise
(Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43)*

⁴⁰ Kumúnjé kpe-i ke Yeosu uu kupiyε ritime ricɔ-mē n léeme un pεeri, písoi pεε pεε n cápínélē api u tépei. Pi nnéi ye pεε u ménle. ⁴¹ Utisi unyine kapi ye n sée re Yairusi uu pεé wéri. U pεε ukuyu Pisuifi kuyomeyáhaalee uwéése le. Uu Yeosu ana metene wula uú ne u téni re uké ukeyo-i ha re ⁴² ukewá kprepi cirenínje keε m má yare aɔmē kefi ne até ye lalē keké kpu.

Kumúnjé kpe-i ke Yeosu uu kei n sí, písoi pin awélé nnéi n nyikii pin ne u tikilē. ⁴³ Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ményε amē n léenti hái injē kefi ne ité-me un kei we. [Pípɔise píima nnéi kuu rika uu umemá nnéi caai], amá úka úu fe uké u pɔise. ⁴⁴ Uu Yeosu kεpire-mē nyɔsɔpɔ uu uketukanka ritime ca. Kuu lē tinca, ményε mεε n foho amε mεse ne mεse nyεre. ⁴⁵ Yeosu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéi kénjεsi re ápi u rica. Piyεε uu re: Sáa, písoi ye pó kálaalenle awélé nnéi. ⁴⁶ Yeosu uu maa re: Usói ye né ricale. Liriyíkí re ne ceri re rínanje nnyine ye kenéméé lele. ⁴⁷ Unósi uu yénu re li u yámmle. Uu Yeosu-i sí un terii uu uana metene wula. Uu mpá úye keyu-i lē nnya kuu Yeosu rinca ne lē kuu mεse ne mεse ní peí símisi. ⁴⁸ Yeosu uu u maa re: Unékpére, mpófatenε mεε pó yóriye. A n njme ne nkínjinje.

⁴⁹ Kumúnjé kpe-i ke Yeosu uu lē n símisi, utume un Yairusi keyɔ leeri uu Yairusi maa re: Upókpére ye kpule, kapε nkpani urósáa pkeesi. ⁵⁰ Yeosu uu kóm, uu kuyoméyáhaalee uwéése Yairusi maa re: Kεpówuu áke kapε tɔ, mpókó yεε re a ne kefa tenε. Upókpére ye pélune. ⁵¹ Kapi kényɔ n tuipɔ, úu úka ncée he re u ne uyē piké lompɔ, insá Piyεε ne Yohani ne Yakupu ne kewá kē usaa ne keuni. ⁵² Mpá úye un téni kewá kē nnya. Yeosu uu pεé maa re: Ani kapε tē, áke kpu, ke lonile. ⁵³ Api u n sénnyi, likumúnjé re pi nyu re kekprepi ye kpule. ⁵⁴ Yeosu uu kekunipe tini, uu meyá puppei re: Kewá, a yisi! ⁵⁵ Kewá nfaa nn pεeri, ake mεse ne mεse yisi. Yeosu uu rinóó he re piké iluke ke he. ⁵⁶ Ai kewá pikó nnóó yipu, amá Yeosu uu rinóó pi he re ápi kapε lelee n wa úka símisi.

9

*Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13)*

¹ Yeosu uu upitume kefi ne pité cápine uu rínanje pi he re piké aníri n fe api kɔ itói m pɔisente. ² Uu pεε pi tum te piké ha Uléécaa iyɔopi nsímé símisi api

pitóikó paisente. ³Uu pi maa re: Ani kape linyine rimúlú yare kunaapi néε kulóó néε iluke néε kewóó nóké ne ncée ha. Ani kape sitúkanka sité sité rimúlú. ⁴Nón kényó kéye-i n topile, ani kei n tū hái ne nókenétóné tuné. ⁵Pin yei kusáne piyóó nó n yé, ani pikuyu le, ani nóanána nkorjo péi liké nyíse re pi Uléécaá pipakare yele. ⁶Upitume api tósu, api ayu nnéi kémeε sóne api Nsímé Kεcire símisi pin rípa yei pitóikó paisente.

Erooti ye píri tū

(Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29)

⁷Uyóopi Erooti uu lē nnéi lēε n wai nsímé kóm. Uu ceri lē kuu yé m musí, likumúné re pinyine ye pεε tee re: Yohani Uniwole yeε pikpókpa-i yisi. ⁸Picó pin tee re: Elii yeε leeme. Picó pin ka tee re: Pεε mekeε antepu unyine yeε nkpa-i yisi. ⁹Amá Erooti uu re: Ne tíyesele api Yohani ríyu tólu. Usoi úye mpuri nsímé kam pεε nní kómei má? Uú n wéési uké Yeusu yé.

Yeusu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kplnii

(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-14)

¹⁰Pitume api pεeri api lē ne lē kapi n wapsi Yeusu keεnkeε. Uú ne pimεcire iyaa lelu kuyu kpē kapi ye n sée re Petisayita kekúrí. ¹¹Amá písoi pεε n cápínelē api kóm api u tiki. Yeusu uu Uléécaá iyóopi nsímé pi símisi uu kó pεpεε m póólú paisente. ¹²Ke itunε ii n tene, upitume kefi ne pité api ne u kó api u maa re: A písoi maa re piké ha ayu ne siyupi sεε ne nní ró í kólé kémeε iluke ne sifine wéési, likumúné re kuceši kecōpe kari nté we. ¹³Amá Yeusu uu pi maa re: Ani nórinécúruu liluke-luke pi he. Api rinóó yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité ηmane kari nté má. Néε pō la re tóké ha písoi mpí nnéi iluke ló? ¹⁴Písoi ákotokú anupū (5.000) pεε pεε kei we. Yeusu uu upitume maa re: Ani pi tonsente písoi kuwóó kuwóó anai. ¹⁵Pitume api lē kuu pi n forii wai, api písoi tonsente. ¹⁶Yeusu uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité kpísi, uu keyómé werí, uu iluke iyē kecáá Uléécaá pōoneε. Uu kpókōrine uu upitume pa re piké písoi pεε n cápínelē hōone. ¹⁷Pinnéi api le api lepū. Upitume api akéri nyεε m pōone cápíne ai anéré kefi ne até yipu.

Piyεε ye yámne re Yeusu ke Uléécaá uu wéε

(Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)

¹⁸Keyáa kenyine ke Yeusu uu umεcire keyómé yáási, upipiretiki api u lεpó, uu pi pise re: Písoi ye máikεε re néε úye? ¹⁹Api rinóó yósu re: Pinyine ye tee re pō Yohani Uniwole le, picó re pō Elii le, picó pin kó tee re pō pεε mekeε antepu unyine le yeε nkpo kémeε n yisi. ²⁰Yeusu uu pi pise re: Nó ní, nó mpíi re néε úye? Piyεε uu rinóó yósu re: Póo uyē ke Uléécaá uu n wéε.

Yeusu ye unkpō ne umeyise nstmé riyóó

(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)

²¹Yeusu uu pi nyi re ápi kape úka nsímé mmē símisi. ²²Uu pimáa kpá re: Li pise re né Usoi Kepipi ké meyansei íwe li. Pisuifi piwéése ne pεpεε ye Uléécaá inyónse n wa piwéése ne isé picélaa yé ke kesi. Li kó pise re piké ke kpu ake keyáa táánū tuné yisi.

²³Uu pεε pinnéi maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umεcire pípaí riyá uu rípa keyáa kéye ukunapélékóó n yalē, uu pεε né tiki. ²⁴Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa ló, u n fómnile. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, liute yeε yé unfaa ló. ²⁵Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté likó nnéi yé, uu pεε kpi néε uu umεcire ásáláú tani. ²⁶Uye un neni inései ne nnésímé isei n wai, Usoi Kepipi yé kó uisei wa ken píyei kemeyóopi ne keusaa ne piléεcaatumε ke Uléécaá uu n

wée meyoopi-i m pɛeri. ²⁷ Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele pɛe yé Uléécaa meyoopi n yé api kelene kpíni.

*Yeesu ipirɛ ye conse
(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)*

²⁸ Ke Yeesu uu lɛ pisímé ní masí, ai wai yarɛ siyáa sipaha kumúnjé, uu Yohani ne Yakupu kpísi uu ne rikúú taá piké keyóme yáási. ²⁹ Kuu keyóme n yáási, ukɛyu ake méwee conse, uilú ii wárara pói-pói. ³⁰⁻³¹ Mɛsɛ ne mɛsɛ, písoi pité pinyine api Uléécaa meyoopi-i léeri, pi ne Yeesu pin yóí. Pikei kai m píse rɛ uké wa ne unkpɔ Yerusalem-pɔ ifaaci kapi lɛ wai. Pɛpɛ Moisi ne Elii. ³² Piyɛ ne upicɔ pin ne nnɔ ketaa tu, amá api yáka-yaka api Yeesu meyoopi ne písoi pité pɛe ukekúrí ní nyenu yenu. ³³ Ke písoi pɛ api Yeesu rin-yá, Piyɛ uu u maa rɛ: Sáa, li nyamle rɛ toké nté n we. Tɔ la rɛ toké sicánjipi sitaani karii, pɔ́ kɛsɛ, Moisi kɛsɛ, Elii kɛsɛ. Uu nkpáni nyu mmɛ kuu n símisi. ³⁴ Kumúnjé kpɛ-i kuu lɛ n símisi, kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Ke pipiretiki api ní yé kuhope kun lɛ pi hilalɛ, iwame ii pi loni. ³⁵ Tinɔ́ rinyine ari kuhope kpɛ-i léeri rɛ: Nkó yɛe Kenépipi kam n wée, ani kutu ke rico! ³⁶ Kapi rinɔ́ tɛ lɛ n kómei Yeesu ɲmane kapi pɛe nyáni. Pipiretiki api séé, ápi kumúnjé kpɛ-i úka lɛ kapi n yé símisi.

*Yeesu ye kewá kɛ ke kuntri aku m pɛkesi pɔise
(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)*

³⁷ Kai kóso n weesi, api rikúú cépime, risoiwuí píima rinyine ari Yeesu tépeipɔ. ³⁸ Utisi unyine uu riwúú tɛ kecɔpɛ sicááila kápáa rɛ: Sáa, ne ne pó tɛni rɛ a kenéwá kecáa ripái, kenécírenjɛ ye ke. ³⁹ Kuntri kunyine kpɛe ye ke yisi, ake mɛsɛ ne mɛsɛ pipupukɛ loni, aku ke kpaamnisɛ meyá, aku atalaláa ke wóise. Aku ye mɛsɛ ne mɛsɛ ke riyá, ku ye iwɛ ke wale kelene. ⁴⁰ Amá ne pipópiretiki tɛni rɛ piké kuníri kpɛ lakase, amá ápi fe. ⁴¹ Yeesu uu pɛe rɛ: Nó nfatenecirɛ ne pikpáaree mpuri mmú! Itunɛ ilé kam nókenémɛe pitóne kpáne? Itunɛ ilé kam yé lɛ ne nó n kahari? Ani ne kewá kɛ nté né kam. ⁴² Ke kewá ake n nyahaiɔ, kuníri aku ke pepirɛ aku ke lémesi meyá. Amá Yeesu uu ne kuníri cési hái, uu kewá pɔise uu keusaa múise. ⁴³ Uléécaa nnaɲɛ píima nn nɔ́pá úye píri wai.

*Yeesu ye unkpɔ nslímé kpálɛ
(Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32)*

Yeesu mɛwai mɛ men kɔ lɛ nɔ́pá úye píri we, uu upipiretiki maa rɛ: ⁴⁴ Ani nkpéni aseini nyé kam ní la ké nó símisi rimúlú nɛɔne. Pi yé Usoi Kepipi písoi anipɛ-i wa piké ke kpu. ⁴⁵ Amá ápi nslímé mmɛ kó. Pi pi m pesile rɛ ápi kape n kɔ, iwame íi kɔ ɲmurei piké ne Yeesu m píse.

*Wóo pipiretiki kecɔpɛ uwéésɛ?
(Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37)*

⁴⁶ Pipiretiki api pimɛɔpɛcírɛ keyáa kenyine n kenɛne piké céri rɛ úye yɛe pikɛɔpɛ uwéésɛ. ⁴⁷ Yeesu uu pinfasímé céru. Uu pɛe kewá kenyine kpísi uu ukekúrí nyɛrɛsɛ. ⁴⁸ Uu pi maa rɛ: Uye un né nnya kewá nké kusáne n yósi, tinécúruu kuu kusáne yósi. Uye un kɔ kusáne né n yósi, uyɛe né n tumme kuu kɔ kusáne yósi. Likumúnjé rɛ úye un nókenɛɔpɛ usírísá, uyɛe uwéésɛ.

*Uye un kerócaa n kpálɛ, uyɛ útu uróláarɔ
(Mariki 9:38-40)*

⁴⁹ Yohani uu rinɔ́ yósu rɛ: Sáa, tɔ unyine yenle yɛe aníri n lákase ne ripónyíri nnaɲɛ arí n la toké ne u yé, kúu keróɔpɛ ní we tɔn ne pó tíkílɛ nnya. ⁵⁰ Amá

Yeesu uu rinóo u pese re: Ani kapε ne u yε, liriyki rε úye un nókenécáá n kpálε, uyε úu nóunélaaro.

Samarri kuyu kunyine ye Yeesu piyóó yè

⁵¹ Ke kumúnjε kpε ke Yeesu uu keyóme-mε ní taáne aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalem ha. ⁵² Uu písoi pinyine kekpeé tónje, api Samarri kuyu kunyine sí te piké lε ne lε kai u m píse u wéési uké kelenε tuipó. ⁵³ Amá kuyu kpε pikó ápi ηmurei piké kusáne u yósi, kuu Yerusalem-mε n símpó nnya. ⁵⁴ Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani api lε n yé api u maa re: Upiima, pó lalε rε také nna rinóo he nké pikécáá cuunu nké pi torεε? ⁵⁵ Yeesu uu pikuwélé-mε pansεpó uu ne pi cési [uu pεε pi maa re: Ani nyu kemúnjε kekeε nókenémεε ní we. Usoi Kepipi áke ka rε keké písoi fóm, amá ke kalε rε keké piayu lo]. ⁵⁶ Api pεε yisi api kuyu féé-mε sí.

*Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Matiyee 8:19-22)*

⁵⁷ Pin ncée-i we ke utisi unyine uu Yeesu maa re: Ne pó tikine kei kaa n símpóne nnéi. ⁵⁸ Yeesu uu u maa re: Sisánjα ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má, amá né, Usoi Kepipi ám tíka má kam yé ríyu n tampó ké wénte. ⁵⁹ Uu usoi uco maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pεε kelenε pó ritiki. ⁶⁰ Yeesu uu rinóo u pese re: A tíye pikpókpo piké pikpókpo kulesi, póké ha Uléécαα iyóopi nsímé símisi.

⁶¹ Usoi uco uu u maa re: Ne pó tikine Upiima, amá a ncée né he ké ha menétónjε pinékó símisi. ⁶² Yeesu uu pεε u pese re: Uyεε ne ináa n kólai un pεε kepire ηméesni úu ne sá rε uké Uléécαα iyóopi kémeε ukeikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóó ne afεéré ne pité tum

¹ Lε memáá, Upiima uu písoi kuwóó ne afεéré wéε uu pité pité pi tum ayu ne siló nnéi kémeε kai m píse rε uricuruu uké kó sóne. ² Uu pi maa re: Iluke kapi ní kpasine ye piyele, amá pikeikó pεε yé i n kpasí ápi piye. Ani ne ucarεte té uké pεpε yé i n kpasí rikpá. ³ Ani ncée kpisi! Ne nó tumle rε ani isán ye ákpe kecópe ní we meco n sóne. ⁴ Ani kapε siwóó néε kulóó néε anéeri rimúlú, áni kapε ncée-i nyεre rε noké unyine yáási. ⁵ Noké kelenε kéyo kenyine-i n lompo, ani ye maa re: Nkínjine nké kéyo nké-i n we. ⁶ In te nkínjine ukó unyine ye kéyo ke-i we, nónnékínjine yé u ritiki. Insá lε, nókenémεε ke nónnékínjine nn pεlene. ⁷ Ani kéyo ke-i tone, ani lε kapi kei nó n he le ani níru, likumúnjε rε ukeikó ye uihéé mále. Ani kapε síyo n torii. ⁸ Nón kuyu kúye-i n lompo pin kusáne nó n yósu, pin yo nó m pa, ani li. ⁹ Ani pitóikó m paise, ani kuyu pikó maa re: Uléécαα iyóopi ye nó nyahaimεle. ¹⁰ Amá nón kuyu kúye-i n lompo pin piyóó nó n yé, ani icée-i léepó aní maa re: ¹¹ Tó nókunéyu nkonjo mεε aróna rinímεelú nókenécáá ripéi. Mpá ne lε, ani ceri rε Uléécαα iyóopi ye ne nó rikóle. ¹² Asei kam nní nó símisi rε keyáa ké ke Uléécαα uu n sónti uké ne písoi n túhaane, Sotám pikó ke Uléécαα uu nna n ηmaasi iwe yé ne kuyu kpε ikó kutási wa.

*Ayu nyεε áa ye Yeesu nslmé ní ηmurei
(Matiyee 11:20-24)*

¹³ Nó Korasin pikó, íwe kani topori. Nó Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúnjε rε mewaisanα kapi nókenémεε n wapisi men pεε Tiiri ne Sitáo kémeε n wa, ai nní ní we pin piakópe kepire rito api áforanti tani api pimεcire nfúrō kóikeε liké nyíse rε pi conse. ¹⁴ Lε nnya ke Tiiri ne Sitáo pikó iwe ii yé ha

ketúhaane kέmεέ ne nόinέkό kutosi wa. ¹⁵ Nté nό Kaperinawum pikό, nό mύsu re keléεca-a-mē kaní taálē? Ai nkpáni lē. Amá kukuláyu-i ke Uléεca-a uu ketē-mē nό láupole. ¹⁶ Uu upipiretiki pimáa kpá re: Uye un kutu nό n colē, né kuu kutu colē, úye un nό n yulu né kuu yúlu. Uye un kó né n yulu, uyeε né n tumme kuu yúlu.

Pisoi kuwóó ne afeéré ne pité mεpeεme

¹⁷ Pisoi kuwóó ne afeéré pē kapi n tū api pεeri ne mpόnare, api re: Sáa, aníri ricuruu yeε ró pakarele, tōn tinóo a n he ne ripónyíri. ¹⁸ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ne ppe Setani yenle un keyómecaa-pó lóiri yare kekónesépi. ¹⁹ Ani kutu ricó! Néε rínanje nό he re noké iwáa ne iná kecáá sōne ani uláarō nnanje nnéí tékéé lika ái ye kó nό wa. ²⁰ Amá ái kape ne iná lárú re aníri ye nό wuru nnya. Leleε ye nό n lárú leε re Uléεca-a ye nóanényíri uritelé kέmεε wói.

Yeesu ripóo ye larisi

(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Kumúnjé kpe-i, Nfáasone nn Yeesu rikin njukuse uú maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne pó pakare re pó tíyese siwá sínsápi asi nsímé mmē kaa pisohóo ne pinyuwe m pesí aseí kom. Póo mpófananε kέmεε la re liké lē wa nnya kai kó mesei lē wa, Sáa. ²² Unésáa ye nípá yo nnéí né pale. Uka ucó úu né nyu Unésáa memáá. Uka ucó úu kó Unésáa nyu insá né Ukepipi ne pē kam n tíyese api u ceru. ²³ Yeesu uu lē memáá upipiretiki-mē pansepó uu pi maa re: Pεpeε lē kani nní n nyáni n nyáni ye pínarekome le. ²⁴ Asei kecáá, antepuyε ne piyóopi meyá ye káipile piké lē kani n yé yē, amá ápi li yē, api káipi re piké lē kani nní n kó kó, amá ápi li kó.

Samarii ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nstmé

²⁵ Isé ucélaa unyine uu rinóo maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, íye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ²⁶ Yeesu uu rinóo u yósu re: Iye kai irósé kέmεε wólaalē? Kaa ye isé ritelé n kέé, íye kaa ye mpíí i kó. ²⁷ Usoi uyε uu rinóo yósu re: A Upiima Upóléεca-a n la ne kepófa nnéí, ne ipósoi nnéí, ne mpónanje nnéí ne kepómúnjé nnéí, aa kó upóco n la yare kaa ripóóruu ní la. ²⁸ Yeesu uu ppe u maa re: Pó rísone rinóo né pesele. A lē titiki, pó nfáa yē. ²⁹ Amá isé ucélaa uu alari n wéési uu lē nnya Yeesu pise re: Wóo unésoico? ³⁰ Yeesu uu rinóo u pese re: Utisi unyine yeε keyáa Yerusalem leeri un Yeriko-mē cepilé, piyaa api u tini api uild yósu api u kpfui api itói u wai, api keteni-i u lalai heilhei api tómpo. ³¹ Ái ne sá uyeε ye Uléεca-a inyóonse n wa unyine un ncée mmē tikilē. Kuu utisi uyε n yé, uu kénjéé uu fáau. ³² Lefi ukó unyine uu kó limeco keló ke-i tuipó, uu utisi uyε yenu, uyε uu kó kénjéé uu fáau. ³³ Amá Samarii ukó unyine yeε ncée mmē n tókimelē uu utóikó uyε keló tuipó. Kuu u n yé, ai meykíyiki íwe u wai. ³⁴ Uú nyósópo uu mékpo ne feé uitoi kecáá kóikeε, uu i pahaankeε. Uu lē memáá ukemínaa kecáá u tonse uú ne picéetōnjé keyo kenyine-i u sí uú ha kei ukécáá paí. ³⁵ Kai n weesi, uu mεwópipi meté lese uu uyeε picéetōnjé keyo kecáá m paillé pa uu u maa re: A usoi nkó kecáá ripái, nen ha píyεi nté m peεme, né riwóme tee n tise pó hééle. ³⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Pisoi pitaani mpí kecōpe úye yeε uyε ke piyaa api nní itói n wa usoi? ³⁷ Isé ucélaa uu rinóo yósu re: Uyeε kusoi u n wa yeε uusoico. Yeesu uu ppe u maa re: A n nje, aa ye limeco wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyo ha

38-39 **Κε** Yeosu ne upipiretiki api pinsē ní nǎŋlē, api kuyu kunyine tulu, unósi unyine kapi ye n sée re Marita un kei we, uu ukeyo-i kusáne pi yósu. Marita ye ppe uwá unyine mále api ye u séi re Maari. U ppe kei wele. Uu Upiima ana metene tone un uicélaa kutu cǎlē. ⁴⁰ Marita pón ne pisós kéyu mahani. Uu yisi uu re: Upiima, ái pǒ cǎŋlē ke unéwá uu ne menécire pihúúkei n nyáneii? A u maa re uké né lē. ⁴¹ Upiima uu u maa re: Marita, Marita, pǒ mepócire nípa yo kémee picǒŋ tǎsile ne pinákaanke. ⁴² Amá likei lise kai usoi pise. Likei kecire ke Maari uu wée, úka úu yé fe uké li u yosi.

11

Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céési
(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)

¹ Keyáa kenyine ke Yeosu uu kelǒ kenyine keyóme yáási. Kuu mí masí, uupiretiki unyine uu u pise re: Upiima, a piyómeyáhaa ró céési yare ke Yohani uu upipiretiki n céesi meco. ² Yeosu uu pi maa re: Nǎn ye keyóme n yásine, ani ye maa re:

Sáa, tipónyíri tiké n kóólelē.
Ipóyǒopi iké lomme.

³ A nípa keyáa kéye iluke ró he.

⁴ A arǒkǒpe ró sárei,

Yare ke tǒ ye kǒ picǒ n sárei pin akǒpe ró n wa meco.

Kape tíyese tǎké pipekkee kémee loó.

⁵ Yeosu uu kǒ pimáa pi kpá re: Nǒ unyine un nkpéni usáne m má uu kesine u leepǒ uu u maa re: Unésáne, a akpónǒ ataani né lonse. ⁶ Unésáne unyine yee ncée leeri uu kenéyo-i weri, ám kǒ ppe líka má ké u pa. ⁷ In n la uusané uyē yé hái kéyo kemee-pǒ rinǒo u yóome re: Kape né ricǒŋ! Ne rinǎnǎo hánesile am ká, tǒ ne sinéwá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónǒ pǒ pa. ⁸ Asei kam nǒ símisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusané nnya, amá u yé yisi uu lē nnéi kai u m pise u pa re uusané ye picǒŋ u nǎŋlē nnya. ⁹ Né ne nǒ tee re: Ani ye we, pi yé nǒ he, ani ye wéési, nǒ yé, ani ye rikǒnǒkǒnǒ, pi yé rinǎnǎo nǒ hánnē. ¹⁰ Likumúnjé re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yee ye yē, uyee rinkǒnǒkǒnǒ kapi ye hánnē. ¹¹ Néé usáa úye kewá kee yé nkpíntomé u we, uu ppe iwáa ke pa? ¹² Néé úye yee yé ukewá iná he, ken tipele u n we? ¹³ Mpá nǒ pikpááree mpí, nǒ ye fele ani nǒsinépipi lisǎne he. Nǒ ppe re urǒsáa yee keyómecaa-pǒ ní we yee yé ppe meníŋe pepere Nfáasǎne u m pise pihee riyáá?

Yeesu ye ppepe ukécáa nkǒpe n stmisi rinǒo pese
(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)

¹⁴ Keyáa kenyine ke Yeosu uu we un kuníri kunyine kpepe utisi unyine nsímé mí pǎneselē lakase. Kaku ní le, utisi uyē uu nsímé loni ái písoi ppe n cǎpínelē meyíkíyiki nnǒo yipu. ¹⁵ Amá pikécǎpe pinyine apí maa re: Aníri uyǎopi Pelisepule nnaŋe kuu ye ne aníri lakase! ¹⁶ Amá picǒ pón la piké ripine u wa, api ppe u pise re uké mewáisaŋa menyine wa uké ne nyíse re Uléécáa kémee kuu léeri. ¹⁷ Amá Yeosu pǒ ne ppe pikemúnjé nyule. Uu ppe pi maa re: Kuyǎopiyyu kunyine písoi pin pimécǎpécire n tǎpu, ku ye kpule, kusíyo asi kese kese lólesi. ¹⁸ Lē nnya in te Setani ye ne umecire tǎpu, íye ke ukuyǎopiyyu aku yé ppe fe akú ne n we? Nǒ maa re Pelisepule nnaŋe karí ne aníri lakase nnya kam lē ma. ¹⁹ In te Pelisepule yee rínaŋe né he karí ne aníri lakasente, wǒo ppe nǒpinékǒ pǒ rínaŋe he kapi ne a lakasente? Ani n nyu re nǒpinékǒ cire ppe nǒ nyísene re ani alari má.

²⁰ Asei kecáá, Uléécaá nnaŋe kam̄ ne aníri lakasente. Lelee nyíselē te Uléécaá iyōpi ye nókenémee pituime masile.

²¹ Usoi naŋe-naŋe un itōpilū m má un ne ukeyo m mē, úka úu yé fe uké ulikó linyine yáái. ²² Amá unyine un rínaŋe u n feriyē, liute yèè uitōpilū iyē kuú pēé ne n tálē yōsile uu umemá mē kpísi uu hōónente.

²³ Nkó yee úu kenécáá n kpálē ye iláarō né waille, nkó yee úu picápine né n lēni ye harešile.

Kuntri ye kuripōho kpure-i pele
(Matiyee 12:43-45)

²⁴ Kuníri kun usoi kémeé n le, kelō kóima kenyine-i kaku ye ha n keraai kun kewénte wéési. Kunsá kewénte n yē, ku ye kukefa-i maa re: Ne kenéyo kpure kam n tiyeme-i pelene. ²⁵ Kun m pēepō, aku kéyo leepō ken pééilē ken kō nyōnselē cáká-cáká. ²⁶ Kei kaku ye pēé ha kuacō aseii nyee kuricuruu rikpákárá n fe kpíipō aá ne kéyo ke-i tone. Lelee ye tīyese ke liute uyē mewee fale ame ye n caailē ame mekpure me-i kuú pēe ní we tōsu.

Mpōnare kecīre

²⁷ Kē Yeesu uu lē pisimé mí masí, unósi unyine uu riwúí kecōpe maari re: Unósi uyē kefa-i kaa n tōne uu kō pō nyense ye únarekome le. ²⁸ Yeesu uu rinóo u yōsu re: Pēpee ye Nléécaasimé kutu riñcō api lē knn m pise tiki pēe meníŋe pínareskome.

Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yulu
(Matiyee 12:38-42)

²⁹ Kumúnjé kpe-i ke asoiwuí aa Yeesu n kálaalē, Yeesu uú maa re: Nfáani ketē nké písoi ye caailenle hái. Pi mewaisaŋa kórulē. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yé menyinecō kapi yé kō yē. ³⁰ Yare ke Yonaasi uu Niniifi pikó mewaisaŋa n nyíse, limecō ke Usoi Kepipi ake yé nfáani ketē nké písoi me nyíse.

³¹ Keyáa kē ke Uléécaá uú ne písoi n túhaanene, unósiyōopi yee Saapa ketē kecáá n tú yé ha yisi, uu nfáani ketē nké písoi akópe pa. Lí we re uyee pēe hái ketē ketō-pō leemele uú weri re uké Salomōo mewéésesohō kō. Uyee kō nté nní ní we ye kō pēe Salomōo fele! ³² Niniifi pikó yé ha keyáa kē yisi, api nfáani ketē nké písoi akópe pa. Lí we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi uú pēe Nléécaasimé rin-yóo api kóm, pi pēe mefine consele. Uyee nté nní ní we ye kō pēe Yonaasi fele.

Metél kenyárú
(Matiyee 5:15; 6:22-23)

³³ Yeesu uu kō re: Úka úu ye kéfírāa risé uu ke pésu née uu kucári ke kipi, amá kelō caca kuu ye ke ritōsi re pēpee n lompo piké metéí yé nnya. ³⁴ Ipónípee ye ipópiŋe kefírāa le. Ipónípee in n nyáni nšone, ipópiŋe nnéí kai ye n kpáiiilē, amá ipónípee insá nšone n nyáni, kuŋmaha-i ke ipópiŋe ii yé n we. ³⁵ Lē nnya a mepōcīre tí, metéí mee kepómee ní we áme kape ne riŋmaha rimpóló nnya. ³⁶ Ipópiŋe nnéí in metéí m má ke ikelō kéka áke kuŋmaha-i we, innéí yé metéí-i m pōlōlenle yare lē ke kéfírāa ake ye ne kemetéí nnéí pō n kpáiiilē.

Yeesu ye ne Pifarisi ne isé picélaa cési
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

³⁷ Kē Yeesu uu ní we un símisi, Ufarisi unyine uu ukeyō-i u séi re piké kesé iluke lí. Yeesu uu lompo uu piluke kápáa. ³⁸ Ai Ufarisi uyē píri wai ke Yeesu uú ne n le úu kō pēe anípe nale kelene yare ke piinyekii ii m pise. ³⁹ Upíima uu pēe u maa re: Lē ke nō Pifarisi ani ní we ye lē. Kepóripi ne ricáripi kepire

kani ye heere, amá nósínéfa kémeε, piyaa ne mewai kópe nfasimé mee yipaalē. ⁴⁰ Nó piníri lē. In ne Uléécaá yee kepíre n wa cire yee kó kemée waa? ⁴¹ Lē nnya, ani lelee nósínéporipi ne nóanécaripi-i ní we píwekóó hekesi, li yé pee mpá yo nó sɔnukuse.

⁴² Nó Pifarisi, íwe kani topori! Nó ye iyéhe yare manti ne ruu ne ayéhepi ncɔpuri ripénele ani hóone awélé kefi, ani kuwélé kuse Uléécaá pa. Amá ani pee Uléécaá aseí ne unla waiselē. Lē kai kó pee m píse re ani n wai nɔn kó pee ne litóɔo kecáá léiselē.

⁴³ Nó Pifarisi, íwe kani topori. Síyukóótone kani ye ayómeyáhaalee-i n la. Nó kó la piké ye kéyaála-i nó n yáhaankeε. ⁴⁴ Iwe kani topori! Nó we yare ihóre iyé kecáá kapi n sóne ápi kó pee ikecáá nyu.

⁴⁵ Isé ucélaa use uu n maa re: Sáa, pɔn lē n símisi, tó kaa kó lē lámisi.

⁴⁶ Yeesu uu rinóo yósu re: Nó isé picélaa, íwe ke nóo kó topori! Ncɔni mule-mule kani ye picó cɔnse, áni ye kó pee mpá fíi ne nókenénípepi rica. ⁴⁷ Iwe kani topori! Ákpíi sɔne kani ye antepuye ke nópínésáyaha ápi n kó mómti.

⁴⁸ Nóménéwai mee nyíselenle re lē ke nópínésáyaha ápi n wa ye ne nó risále, likumúnjé re pi antepuye kónle, nóo piakpíi mómti. ⁴⁹ Lē nnya ke Uléécaá uú péé ne umewéésesɔhɔ maa re: Né Uléécaá, né antepuye ne pitume pi pa, ápi pikécɔpe picó kóni ápi picó íwe wai. ⁵⁰ Kai nní lē, nfáani keté nké písoi pee yé antepuye pee hái keté kekoraane-me n kpí nkɔo nnya akpanii yē. ⁵¹ Kai n kpíime Apeeli nkɔo-me hái ne Sakarii kapi kényóonsehuúpi ne Uléécaá keyo kepáápáá ní kpu nkɔo-pɔ. Asei kam nó símisi, nfáani keté nké písoi mpí kapi antepuye pē nkɔo riwome kórunε.

⁵² Iwe kani topori, nó isé picélaa! Nó rinɔnɔo tē kapi ye ne rintíki ápi ne Uléécaá céru kehánne lesele, nó áni kó pee fene nóké lompo, ani kó pee pepεε pilompo ní la ncéé tápisi.

⁵³ Ke Yeesu uu keló ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi ápi ne u wóosi, ápi isímé mpehē mpehē kecáá u m píseise. ⁵⁴ Ápi apine u n wapisi re uké nkópe nnyine male.

12

*Yeesu ye kecáá kecáá mewai kesi
(Matíyee 10:26-27)*

¹ Kumúnjé kpe-i, písoi ápi cápine kulúí, ai tulu ricuruu pin ána cɔpaane. Yeesu uu pee mefóí upípiretiki maa re: Ani nómenécíre tí ne Pifarisi nkɔónóto pite. Lelee re pi kecáá kecáá mewai ye me. ² Lē nnéí lee m pékaalē ne lē nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kémeε léeri, mpá úye uu li yenu uu kó li ceru. ³ Lē nnya, lē kani yé meyaa m male, metéí-i kapi yé li kó. Lē nnéí kani yé aleε kémeε picó atu-i rinwéíwéí, aleε ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyóó.

*Uyē kai m píse re usoi uké n wuru
(Matíyee 10:28-31)*

⁴ Ne nó pinésáne símisi re: Ani kape pepεε ye usoi ní kpu, amá ápi ye pee fe piké linyine lícɔ wa n wuru. ⁵ Ké nó céési uyē kai m píse re nóké n wuru. Uléécaá yee ye n fe uu usoi kopu, uu limemáá nna teneciré kémeε u sápo kai píse re nóké n wuru. Eεε, ne nó maa re uyē kai píse re nóké n wuru.

⁶ In ne sítanká sité kapi ye ne sinúípi yuke-yuke sinupú lɔo? Mpá ne lē, Uléécaá úu ye kéka kecáá palei. ⁷ Pi nónnényúpi nnéí ricuruu keenle. Iwame íi kape ye nó wa. Nó Uléécaá inípee-i ríyú mále lín sinúípi yuke-yuke kulúí fe.

*Yeesu meýóó ne umeyule kecáá nsmé
(Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ne nó maa re: Uye un písoi kecəpe n ηmurei re u unékó le, né Usói Kepipi ricuruu yé Uléécáa pileecaatumε-i ηmurei re née u te. ⁹ Amá úye un písoi keyu-i n kesi re úu né nyu, né Usói Kepipi ricuruu yé Uléécáa pileecaatumε-i kési re ám liute nyu. ¹⁰ Uye un Usói Kepipi ricuruu kecáá nkəpe n símisi, pi yé akəpe nyé liute sárei, amá úye un Nfáasonε n lámisi, liute akəpe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyei nó n tərəi re pi ne ayómeyáhaalee-i née piyóəpi-i née kuyu piwéése-i pitúhaane nó sí, áni kape píri tónε ne mmé kani yé ha ní male nəké ne ketahai ní le. ¹² Nfáasonε mee yé kumúnjé kpe-i mmé kai m pise re nəké male nó céesi.

Umámá niri kenyárú

¹³ Unyine uu riwúy kecəpe Yeesu maari re: Sáa, a unémáreco maa re tó ne uyé təké ikúlanlú ke urósáa úu ne ró n tíye həone. ¹⁴ Yeesu uu rinóo u yósu re: Unésáne, wóo né tí te ké nónnésímé n túhaane née ké ye ikúlanlú nó hóone? ¹⁵ Uu pee lé memáá pinnéi maa re: Ani nómenécire tí ne memá nnáápi. Mpá usói un íye nsá m má, ái umemá mee unfaa tese.

¹⁶ Uu pee kenyárú pi wai re: Umámá unyine yee pee sité má sin iluke u wai. ¹⁷ Uu músu uu nfasimé wai re: Iye kam waine? Kəwai áke ne né we kei kam yé inéluke nnéi n stúuke. ¹⁸ Uu lé memáá umecire maa re: Ne anésime foresine am amáa mómti, am kei menélukεpi pi ne linékó tərəo nnéi stúuke. ¹⁹ Am pee limemáá menécire maa re: Ne meýíkíyiki nkpréni iluke yee yé aηmē kulúí né n wa mále. Lé nnya né n wéntelē nen le nen níru nen mpóənarε-i we. ²⁰ Amá Uléécáa uu u maa re: Pó uníri nkó! Kesine nké cire ke mpófa nn kété waine. Lin lé n wa, wóo yé pee lé kaa nní mepócire n yikikee n te? ²¹ Yeesu uu kpá re: Limεco kai we ne uyee nní memá umecire n cápine, amá úu pee Uléécáa kémee líka má.

*Ani ne Uléécáa n tálē
(Matiyee 6:24-34)*

²² Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Lé nnya kam nó maa re áni kape ye lé kani yé n li nəké ne nfáa m má ne ilú kani yé nóinépíne kecáá ní yárii nfasimé wa. ²³ Likumúnjé re nfáa ye iluke fele, ipíne in ilú fe. ²⁴ Ani ákpaán-kpaán tipá, áa ye lukesi áa ye kə kpasi, áa kelukeyεkei má áa kə risime má, amá Uléécáa ye a kpíniiile. Nə ne meýánsei sinúipi ríyu mále. ²⁵ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai úu ha ne unfaa aηmē nípa nkáripí kpáse? ²⁶ In te áni líka kuwai we líkei sírsá lé kémee, yo nnya kani pee litóəo nní kémee nfasimé wai? ²⁷ Ani sicare see ye n felesí ripái nké. Mefele mē áme ye pikei pika wa áme ye kə líka yóə, amá ké nó símisi re mpá ne lé, uyóəpi Saloməo ricuruu ne umemá nnéi úu pee ilú inyine má yee ní nyamí ai mefele menyine tulu. ²⁸ Nó písoi mpí nfatene nín piye. In te Uléécáa ye meýúí mee neni kecarε-i ní we pin kə kóso nna me ηmaasíne lé sənukuse, nó kecáá kúu yé meníne ripáí? ²⁹ Ani kape nómenécire nfasimé tá te yo kani yé li née yo kani yé n ntí. Lé ái kape nfasimé nó n we. ³⁰ Pεpee ápi Uléécáa m pakarelé pee lé líkó mesére wéési. Amá Nónunesáa yee keyómεca-pə ní we ye nyule lélee nó ní páriíle. ³¹ Uléécáa iyóəpi kani yé meníne wéési, uu pee litóəo nní nnéi mpuri nó he.

*Keyómεca memá
(Matiyee 6:19-21)*

³² Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Ani kulúí we, amá iwame fi kape nó wa. Li we re Nōunesáa ye la re ani uiyōpi kēmee lompo. ³³ Ani nōlinékó yálisi ani lisiwóó píwekóó hōónente. Ani awóóloó kpōciré mulei, ani nōmenécíre memá cápine keyómecaa-pō, kei káme píkaí m pólune. Piyaa ápi píkaí me cane, apapi áa kō me caaine. ³⁴ Likumúnjé re kei ke nōmenémá ame ní we, kei ke nōnnéfasimé nn ye n we.

Pikeikó pēe ápi ye n lōpīle

³⁵ Ani nōmenécíre n cápinelē nōn ne we, ani nōánétampála sihale n telē, ani nōsinéfiráa n sélé. ³⁶ Ani pikeikó pēe piuyōsaa m mé meco n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinōnōo rikóómkómí nōké mese ne mese u hánne uké lompo. ³⁷ Pínarekome ye pi, pikeikó pē ke ukéisaa uu yé n leeme pin ne nyáni. Asei kam nó símisi, u umecíre nyōónsene uu pi tonse, uu iluke pi wai re piké li. ³⁸ Un kesinēco ne likēpire n ka uu pi leeri pin nyáni, pínarekome ye pi.

³⁹ Ani nísōne ceri re in te kēyō usaa ye pēe nyu itunje iye-i ke uyaa uu n sōnti, u yé pēé n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lompo. ⁴⁰ Nōóké nōmenécíre mesére n cápinelē nōn ne mé. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kēpipi ake pēeri.

*Ukeikó sōne ne ukeikó kōpe
(Matiyee 24:45-51)*

⁴¹ Piyee uu pēe u maa re: Upiima, yare tó ŋmane nnya kaa kenýarū nké wa néé ne písoi tōrōo nnéí? ⁴² Upiima uu rinōo yōsu re: Wóo we yare ukeikó yee aseí n tīkilē un kō mewésesēhō má? Uyee ukeikó uyē ke úyōsaa uu yé ne kēyō rin-yá re uké ke m pallē, uu ye upikeico iluke pa kumúnjé kpe-i kai m píse. ⁴³ In te úyōsaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáá we, u únarekome le. ⁴⁴ Asei kam nó símisi: Uyōsaa ye ulikó nnéí n músene re uké likecáá n pallē. ⁴⁵ Amá ukeikó uyē un umecíre m maa re: Unéyōsaa mekame ye náñalle. Un upikeico pikpáfí rinkápáá, un le un pom, ⁴⁶ keyáa kē ne itunje iyē kúu ne m músu kēmee ke úyōsaa uú ha sōnti. Kei kuu yé pēe ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye pēpēe ápi aseí n tīkilē n wa meco. ⁴⁷ Ukeikó nkó yee uuyōsaa mēpōla n nyu, amá úu kō pēe píkaí umecíre cápinene uké ne n we, úu kō pēe uuyōsaa mela waine, pi yé liute meýá fapii. ⁴⁸ Ukeikó nkó yee úu úyōsaa lilala n nyu uu pēe ncaai mee ne ipépi n sá wai, pi yé liute fíí fapii. Pin úye meýá m pa, meýá kapi liute pisene, pin úye meýá timmúise, meýá kapi liute kórune.

*Yeesu nnya písoi ye kériinene
(Matiyee 10:34-36)*

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale ké ketē kecáá nna risé. Li nkpáni yare nké pēe píse máálē. ⁵⁰ Li kō píse re ké míni wole. Lelee íwe iyē kam n lene. Meyíkiyiki kam la re liitunje iyē iké pēe pitule m máálē. ⁵¹ Nō músu re nkíñniñe kamí ne keteni-i kaa? Ne nó maa re “aái”, amá pikériine kamí ne nó ka. ⁵² Kaí ne neni rimpá, kēyō kee písoi pinupū m má yé rikéne, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucó pité, pin ne tōpu. ⁵³ Usáa yé ne ukēpipi tō, kēpipi pōo kō ne usáa tōpu, úni uú ne ukpére tōpu, ukpére pōo ne úni tōpu, unyáani uú ne ufōsi tōpu, ufōsi pōo ne unyáani tōpu.

*Ani ye mēconsente aseí kō
(Matiyee 16:2-3)*

⁵⁴ Yeesu uu kō písoi pēe n cápinelē pimáa kpá re: Kani ye ahope n yé an ketunjelolé-mē leeri, nō ye mese ne mese maa re: “Íkónē ye cuunine”. Lē kai ye kō

mesei wa. ⁵⁵ Nɔn kɔ n yɛ tɛ kuyɔ yɛ itunɛ kumii-mɛ pepuri, nɔ yɛ maa rɛ: “Kutói yɛ wainɛ”. Lɛ kai yɛ kɔ mesei wa. ⁵⁶ Nɔ kecáa kecáa mewai pikó mpí! Nɔ yɛ fele ani ketɛ nɛ ke yómɛ meconsente ceru. Yo nnya káni pɛɛ kumúnɛ nkú-i kari nní n yɛ aseɪ kómɛi má?

Usoi nɛ uucéɔ pikómɛinɛ

(Matiyee 5:25-26)

⁵⁷ Yo nnya káni yɛ pɛɛ nórínécúruu leɛɛ aseɪ m má céri. ⁵⁸ Usoi un tiyóópipoo pɔ n sée, nɔn nsé timpɛnɛ rɛ ketúhaane kani sɪ, li pi sɛ rɛ pɔkɛ riŋmóópú ani kómɛinɛ ncéɛ keɔpɛ, upócéɔ úu kapɛ nɛ utúhaane-i pɔ n ha, utúhaane uké pi sɔ́ɔca pɔ rimúise, pi sɔ́ɔca pɔáké kukpaniilee-i pɔ rinsáɔ nnya. ⁵⁹ Aseɪ kam pɔ símisi, pɔn kukpaniilee n lɔ, áa leerinɛ káa riwómɛ nnéi n héɛle hái nɛ kɛ tanká torɔɔ-pɔ.

13

Li pi sɛ rɛ nɔkɛ mɛfinɛ conse

¹ PISOI pinyinɛ api kumúnɛ kpɛ-i Yeosu leɛpɔ, api u símisi lɛ ke uyóopi Pilati uu rinɔ n hɛ rɛ pikɛ Kalilee pikó pɛɛ ní we pin Uléécáa inyóonɛ wai kɔ. ² Yeosu uu pi maa rɛ: Nɔ músu rɛ ke pISOI pɛɛ api pikópekɔ́ piima api Kalilee pikó tɔrɔ́ tɔsu nnya kapi lɛ pi kɔo? ³ Nɛ nɔ maa rɛ “aáí”, amá nɔnsá mɛfinɛ n conse, nɔ nónnnéí kpíninɛ pimɛɔ. ⁴ PISOI pité ápi we afɛɛɛ́ pɛ kecáa ke Silowee kulee caca aku ní loó aku kóni ní? Nɔ músu rɛ piakópɛ nyɛɛ Yerusalem kuyu pikó tɔrɔ́ akó tɔsɪi? ⁵ Nɛ nɔ maa rɛ “aáí”, amá nɔnsá mɛfinɛ n conse, nɔ nónnnéí kpíninɛ pimɛɔ.

Kúfikiyee kpɛɛ áku yɛ apipi m mári nstmé

⁶ Yeosu uu lɛ memáa kenyárú nkɛ pi maa rɛ: Utisi unyine yɛɛ pɛɛ kúfikiyee kunyine tamaalɛ ufakiyee kecarɛ kɛmɛɛ. Uu ke yáa sɪ uké kukecáa apipi túunu, amá úu líka yɛ. ⁷ Uu pɛɛ uléétamaa maa rɛ: A ripá, aŋmɛ ataani yɛ nnyɛ kam sɔnaari rɛ kɛ yɛ kúfikiyee nkú kecáa apipi túunu am yɛ kɔ líka yɛ. A ku riké. Yo nnya kaku yɛ méwɔo ketɛ né n caai? ⁸ Uléétamaa uu u maa rɛ: Saa, a nɔŋɔni kuŋmɛ nkú pikanɛ ku rikpá, né tɔ am ku kóónúse, am pɛɛ ntaai mɛɛ mɛfɛnɛ m má súúni. ⁹ Lin lɛ n wa, in n la ku yɛ kelaane mari, insá lɛ n wa, aa ku kɛ.

Yeesu yɛ kewénteyaa unósi toikó unyine pɔise

¹⁰ Kewénteyaa ketúnɛ kenyinɛ ke Yeosu uu Pisuiŋi kuyomɛyáhaalee kunyine-i céési. ¹¹ Unósi toikó unyine un kei we. Li wale aŋmɛ até áa we afɛɛɛ́ ke kuniri kunyine akú nɛ u n lɔ kun u kparásɛlɛ un kecírɛ pinyɛɛ pɔonɛlɛ. ¹² Ke Yeosu uu unósi uyɛ n yɛ, uu u séi uu u maa rɛ: Uléécáa yɛ pɔ pɔisele. ¹³ Uu anípe ukecáa láa, unósi uu mɛse nɛ mɛse kecírɛ nyɛɛ uu Uléécáa pítaase kápáa. ¹⁴ Amá ái nɛ kuyómɛyáhaalee uwéése risá, kai n wa rɛ Yeosu yɛ kewénteyaa ketúnɛ usoi pɔise nnya. Uu pɛɛ rinɔ́ yósu, uu risoiwuí maa rɛ: Siyáa sikpuulú kari má, se-i kai pi sɛ rɛ tokɛ keisi. Lɛ nnya, ani yɛ siyáa se-i kam pikɛ nɔ pɔise, ái kapɛ pɛɛ kewénteyaa ketúnɛ. ¹⁵ Upiima uu pɛɛ rinɔ́ u yósu rɛ: Nɔ kecáa kecáa mewai pikó lɛ. Mpá nɔ úyɛ yɛɛ kewénteyaa ketúnɛ kusɛlee-i uinaa néɛ ukeminaa toriyɛle uu nɛ kéninirɛ sɪ, néɛ ái lɛ? ¹⁶ Unósi nkó yɛɛ nní Apiraham kepire ukó ke Setani uu n tóraalɛ hái aŋmɛ até áa we afɛɛɛ́-mɛ, ái pi sɛ rɛ pikɛ kewénteyaa ketúnɛ u toriyɛɛ? ¹⁷ Yeosu rinɔ́ meyóó mɛ amɛ upilaarɔ isei wai hái, amá risoiwuí nnéi ripɔ́ arí nɛ umewai piima kuu n wapisi nnéi larisi.

Mpuri yuke-yuke nnyinɛ kenyárú

(Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)

18 Yeesu uu maa re: Yo ke Uléécáa iyóopi íí ne menyíne we? Yo kam yé fe ké ne í múnheisene? 19 I we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukecare-i n lukesi nn lelu, nn kuléé wai, sinúipi asi kuilese kecáá ayámé wapisi.

Nkprónótó pite kenyárú
(Matiyee 13:33)

20 Yeesu uu pimáa kpá re: Yo kam yé fe ké ne Uléécáa iyóopi múnheisene?

21 Uléécáa iyóopi ye kó we yare nkprónótó pite ke unósi uu ntó piima * kémee n cónhepó uu pulu pikpée api yisi.

Tinonoo tee m mókú-mókúle
(Matiyee 7:13-14; 21-23)

22 Yeesu uu ayu maa ne asínsá n tɛɛni un céési un ne Yerusalem-mɛ sí.

23 Unyine uu u pise re: Sáa, mɛsei ye me re pisei nkáripí ke Uléécáa uu yé yóriyee? Yeesu uu rinóo pí yósu re: 24 Ani rinómóópú aní ne rinonoo tee m mókú-mókúle loni, asei kam nó símisi. Meyá yé náási re meké lompo, amá áme kó fene.

25 Uyote un píyeyi n yisi uu rinonoo ká, nó ketahai nyere, ani rinonoo n komnente non máikere re: Sáa, a ró hánne! Uu rinóo nó yósu re: Am nyu re nó yei pikó le. 26 Ani pɛe u maa re: Kesé kari lí ari níru, aróyu icee kéme kaa tóóí pɔn céési. 27 Uu pimáa nó kpá re: Am nyu re nó yei pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó pɛ nnéi nóo nní líkópe n wai. 28 Kei kani yé ténesi, ani aní takai kumúnjé kpe-i kani yé Apiraham ne Isaaki ne Yakupu ne antepuyee nnéi n yé Uléécáa iyóopi-i, ai pɛe n we re ketahai kapi nó fómponɛ. 29 Pisei yé ketunjeleeme-mɛ ne ketunjelolé-mɛ ne itunje kumii-mɛ ne itunje kuluke-luke-mɛ leeme api weri api Uléécáa iyóopi kémee tone api iluke le. 30 Ai pɛe wai re pɛpɛe neni nní pitóroo pinyine yé ha pífoí, pɛpɛe neni nní pífoí apí ha pitóroo.

Yeesu ripo ye caai Yerusalem nnya
(Matiyee 23:37-39)

31 Kumúnjé kpe-i, Pifarisi pinyine apí ne Yeesu kó api u maa re: A nté yisi aa keló féé sí. Erooti ye lalé uké tíyese piké pó kpu. 32 Yeesu uu rinóo pí yósu re: Ani n nɛme ani ha kesáná mpuri mmɛ maa re ne neni ne kóso aníri lakasentele nen pisei pɔisente ké pɛe keyáa táánú tunjé pikéi mpí tenese. 33 Lí pise re ké neni keyaa ne kóso ne líkeweekí nnécée rinóo, líkumúnjé re áí ne sá re antepu uké keló féé kpu kái Yerusalem-i.

34 Nó Yerusalem pikó, nó antepuyee kónle ani kó pɛ ke Uléécáa uu nókenémee n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesé kamí pɛé la ké nó cápíne ké rimúlú líka áí kape nó wa, nóké n we yare ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tá líka áí yé sí wa meco, ani yúlu. 35 Lɛ nnya kai yé nókenéyo riyá kéké menmanɛ n nyenu. Ani kó te áni neni píyéne né kpáne líké ha ne tu kumúnjé kpe-i kani yé ha m maa re: Uléécáa uké uyee Upiima rinyiri ne n weme rikpá!

14

Yeesu ye utóikó unyine pɔise

1 Kewénteyaa ketúnjé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéése unyine keyó sí te uké iluke lí. Pɛpɛe keyáa ké kei ní we apí rísonɛ u m paílɛ. 2 Utisi unyine ye mepílɛ itoi m pólú un ukeyu-i nyenu. 3 Yeesu uu nsímé kpísi uu isé pinyuwe ne Pifarisi pise re: Irósé ye ncée he née íí he re piké usoi kewénteyaa ketúnjé pɔise? 4 Amá ápi nɛmurei piké rinóo yósi. Yeesu uu pɛe utóikó kpísi uu u pɔise uu u yápo.

* 13:21 Ntó piima: Sikiloo afeéré ne sinupú kumúnjé ntó ye mu.

⁵ Uu pɛɛ pi maa rɛ: In te nókenécɔpɛ unyine kɛwā nées uinaa yɛɛ kelúkanka-i lóipɔ, liute úu yé mɛsɛ nɛ mɛsɛ kɛ pɔɔnɛmɛ nípá lin kɛwéntɛyaa ketúnjɛ? ⁶ Api rinɔ piyɔ́ u pɔɔnɛ.

Kusáne piséi nɛ usáne ketonɛ piwéɛ

⁷ Yeesu uu yénu lɛ kɛ pisáne kapi n sée api sitónɛ n wéekɛɛ. Uu pɛɛ pinnéi kenýárú nké maa rɛ: ⁸ Usoi un pisóɔnne pilukɛ pɔ n sée, kape ha ketónɛ kɛcɛrɛ kémɛɛ tónɛ. In n la, pi yé úyukɔ́ unyine yɛɛ pɔ n fe n sée. ⁹ Ai wai rɛ uyɛɛ nní nókenétɛ n sée uu wɛrɛi uu rɛ: A ketónɛ kɛ nɛ uyé tiyá. Isei kaa yé ha pɛɛ nɛ ketónɛ tɔɔ-i tonɛ. ¹⁰ Amá li nyamle rɛ usoi un kusáne pɔ n sée, a ha ketónɛ tɔɔ-i tonɛ, líkɛ wa rɛ kumúnjɛ kɛ-i kɛ uyɛɛ nní pɔ n sée uu rí ka, uké pɔ maa rɛ: Unésáne, a kényu-mɛ kam ketónɛ kɛcɛrɛ kémɛɛ. Lin lɛ n wa, pɔ pɛɛ pipósánɛcɔ kɛyu-i ríyú yɛ. ¹¹ Lɛ nnya úyɛ un umɛcɛrɛ rintaáse, li yɛ u ricepisele. Uyɛ un umɛcɛrɛ rincɛpise, li yɛ u ritaásele.

¹² Yeesu uu pɛɛ uyɛɛ kusáne u n sée maa rɛ: Pɔn pisoi pilukɛ n séine, kape yɛ pipósáne nɛ kupómáre pikɔ́ nɛ pipópɛrɛcɔ pɛɛ m má sée. Pɛ né fe api kɔ pɔ kusáne séi. Lin lɛ n wa, pi lɛ kaa pi ní pa pɔ pɛsɛle. ¹³ Amá pɔn anyá ilukɛ n wai, a yɛ píwɛkɔ́ nɛ pinárei nɛ síkankáláká nɛ pinyíyɛ sélei. ¹⁴ Pɔ pɛɛ mpɔɔnarɛ yɛ, líkumúnjɛ rɛ pɛ ápi fɛnɛ piké pɔ li pɛsɛ. Ulééca yɛ yé pɔ li pɛsɛ kumúnjɛ kɛ-i kɛ pɛ nnéi pɛɛ umɛla n wapisi api nkɔ́ kémɛɛ n yisine.

*Pinósikpiké anyá ilukɛ kenýárú
(Matiyɛ 22:1-10)*

¹⁵ Anɔ́ nyɛ mekomɛ-maa, pɛ nɛ pɛ pɛɛ pɛɛ kɛsɛ́ ilukɛ n le usɛ uu Yeesu maa rɛ: Uyɛɛ yé ha Ulééca iyɔɔpi-i ilukɛ n li yɛ únarekome lɛ. ¹⁶ Yeesu uu pɛɛ kenýárú nké u wai rɛ: Utisi unyine yɛɛ keyáa ilukɛ kɛcɛrɛ sɔ́nkɛɛ uu pisoi kulúú séi. ¹⁷ Kai pilukɛ kumúnjɛ n tu, uu uukeikɔ́ tum tɛ uké ha pɛ kuu n sélei maa rɛ: Ani kam, nípá yo yɛ nkɔ́pɛni pipele masile. ¹⁸ Amá pinnéi mmɛ, nípá úyɛ uu uncɔ́n pinyíse koru. Ufoi uu ukeikɔ́ maa rɛ: Nɛ kɛcarɛ lɔle, li kɔ pɛɛ pise rɛ kɛ ha kɛ yɛ. Lɛ nnya, a u maa rɛ úu kape wɔ́osi. ¹⁹ Ucɔ́ uu u maa rɛ: Nɛ ináa lame-lame kɛfi lɔle, nɛ la kɛ nɛ pikei i peenu. Lɛ nnya, a u maa rɛ úu kape wɔ́osi. ²⁰ Ucɔ́ uu kɔ u maa rɛ: Nfáani kam unósi kpisi, lɛ nnya kám fɛnɛ kɛ ha. ²¹ Ukeikɔ́ uu uuyɔ́saa kémɛɛ pɛle úú ha anɔ́ nyɛ u símisi. Ai úyɔ́saa kuwɔ́i wai uu uukeikɔ́ maa rɛ: A mekɛɛ ayáa-i nɛ icéɛ kémɛɛ ha, aa píwɛkɔ́ nɛ pinárei nɛ pinyíyɛ nɛ síkankáláká séleiri. ²² Kai rinkpáse, ukeikɔ́ uu pɛɛri uu úyɔ́saa maa rɛ: Nɛ lɛ kaa m pise piwai masile, amá sitónɛ yɛ kɔ pɔɔnɛle. ²³ Uyɔ́saa uu pɛɛ ukeikɔ́ maa rɛ: A sícarɛyupi siceepi ritiki aa pɛ kaa ncéɛ-i n yéntine nɛ kényu mahani piké kam, kenéyɔ́ kɛkɛ nɛ n yinya. ²⁴ Nɛ nó símisile rɛ pɛ nnéi kam pɛɛ nní n sélei, úka úu inélukɛ lenɛ.

*Lɛ kai m pise rɛ usoi uké n wa uké nɛ Yeesu upirɛtiki
(Matiyɛ 10:37-38)*

²⁵ Asoiwú píima an Yeesu tikilɛ pin nsɛ́ pɛnelɛ, Yeesu uu pansɛpɔ uu pi maa rɛ: ²⁶ Uyɛ un kenémɛɛ n ka, li pise rɛ uké né n la ai tɔ́su uusaa nɛ uuni nɛ uunɔ́si nɛ usiwá nɛ upiwá nɛ upimaa nɛ upiyɛi nɛ uricuruu isoi. Insá lɛ úu fɛnɛ uké unépiretiki. ²⁷ Nkɔ́ yɛɛ úu n nɔ́murei uké menécɔ́ ukunapéékɔ́ cɔ́ uké nɛ né ritiki, úu n sá rɛ uké unépiretiki. ²⁸ In te nókenécɔpɛ unyine yɛ la uké kulee cáca mɔ́, liute yɛɛ tonɛle uu músú, uu yénu rɛ alɛ kɛ pikei pɛ api wa, ai tíyɛsɛ uu céru, in te usiwóó yɛ piyɛ un yé fe uu pikei pɛ ketɔ́ tulu. ²⁹ Insá lɛ, un tikúú n yekei kúu pɛɛ kulee cáca pimómɛ tenɛsɛ, pɛ nnéi pɛɛ yé lɛ n yé yé u sényi. ³⁰ Pi yé maa rɛ: Usoi nkɔ́ yɛ pimómɛ koraane amá úu fe uké tenɛsɛ. ³¹ Lɛ cɛrɛ yɛ ní, uyɔɔpi úyɛ

un n la uké ha ne ucó tó, u ye tonele uu músu kelene, in te u yé ne upisoi ákotokú kefi (10.000) fe uú ha ne uulaaró yee písoi ákotokú afereé (20.000) m má tǝpu. ³² Unsá n fene, u ye uuyǝpico-i pitume tunle úu kahane u n nyahaimé, uu u pise re piké kómeline piké atǝpi riyá. ³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lē, nǝ úka úu fene uké unépiretikí, liute unsá lē kuu m má nnéi n ηmeriye.

*Nnyási mmē melǝ mee n kpu
(Matiyee 5:13; Mariki 9:50)*

³⁴ Nnyási ye likei kecire le. Amá mmelǝ men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? ³⁵ Nn pǝe ketē nǝe mǝfǝne kǝmee linyine yoriyene. Pi ye ketahai n fǝmpǝle. Uye un ukǝme, uu kǝm.

15

*Isán iyee m pǝ api i heei kenyárú
(Matiyee 18:12-14)*

¹ Pilampooyǝ nnéi ne pikǝpǝkǝǝ apí ne Yeesu kǝ re piké kutu u ríco. ² Ai Pifarisi ne isé picélaa cǝn pin máikǝe re: Usoi nkǝ ye kusáne pikǝpǝkǝǝ séele pin kesé le! ³ Yeesu uu pǝe kenyárú nké pi maa re: ⁴ In te nǝkenécpǝe unyine ye isán píle má, ise ii pǝé ne u pǝlu, liute úu ye ise íi we píle nnyí tíye uú ha ise nnyí yee nní m pǝ piwélaa sí hái uú ha ne i yenuu? ⁵ Un kǝ i n yǝ, li ye u larisile uu i kpísi uú ya ⁶ uú ne kulu, uu pǝe upisane ne upipǝreco sélele uu pi maa re: Ani anyá né lē, ne inésán iyee pǝe m pǝ heeile. ⁷ Lē cire ye ni, ne nó maa re ukǝpǝkǝǝ use mǝfine mǝconse ye anyá píima le keyǝmǝcaa-pǝ ai tǝsu pǝsǝne use úu we píle kái m pise re piké mǝfine conse.

Kewǝǝ kǝe m pǝ api ke heei kenyárú

⁸ Néé in te unǝsi unyine ye nwǝǝweni mǝpipi kefi má, mǝse amǝ pǝé ne u pǝlu, unǝsi uyǝ úu ye kǝfiráa risé uu kǝyo pǝéi, uu rísǝne ke perei uú ha ne mǝpipi mǝse mǝ yenuu? ⁹ Un píyei mǝ n yǝ, u ye upisane ne upipǝreco séleile uu pi maa re: Ani anyá né lē. Ne kewǝǝ kǝe ne né m pǝ heeile. ¹⁰ Lē cire ye ni, ne nó maa re ukǝpǝkǝǝ use mǝfine mǝconse ye anyá píima le piléécaatume kǝmee.

Kewá kǝe m pǝ api ke heei kenyárú

¹¹ Yeesu uu pimáa kpá re: Utisi unyine yee pǝe pinmáne pité má. ¹² Usírísá u u maa re: Unésáa, a lē kam masí mǝpǝkpǝ-máa mǝpǝmá kǝmee n yǝnune né pa. Usáa uu pǝe umemá piketé hǝǝne. ¹³ Kai siyáa rinkǝǝnú, unmáne sírísá uu ulikǝ nnéi cǝpǝnente uú ne kuyu taa-taa kunyine sí, uú ha kei mǝfine kǝpe-i loni ai wai re u umemá caainke. ¹⁴ Kuu usiwǝǝ nnéi piluke mǝ masí, nkú píima nnyine nn kuyu kpǝ loni, mǝpá yo aí pipári u kǝru. ¹⁵ Uu pǝé ha kuyu kpǝ utisi unyine kǝmee pikei loni. Uyǝ uu usicǝre-mǝ u yekei re uké uafǝn kǝcáa m pailǝ. ¹⁶ Li ye pǝe ripǝǝ u wa re mǝpá áfǝnǝpǝmé kuu yǝ uké li, amá úka úu ye kǝ a u pa. ¹⁷ Uu pǝe nfasimé loni, uu umǝcǝre maa re: Unésáa pikeikǝ nnéi yǝé lile api pǝǝnente, néen ne nté nkú kpǝne. ¹⁸ Ne unésáa-i pelene, am há u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaa púnnele am kǝ ne pǝ púnne. ¹⁹ Am tu re pǝké né kpísi yare kǝpǝpipi. A né rimúlú yare upǝkeikǝ. ²⁰ Uu yisi uké usáa-i pǝle.

Uu kahane nkǝáni kǝyo ne rinkǝ, usáa uu ketaa-pǝ u yenu, aí íwe u wai, uu wurupǝ uú ha u pira. ²¹ Kewá ake pǝe u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaa púnnele am kǝ ne pǝ púnne. Am tu re pǝké né kpísi yare kǝpǝpipi. ²² Amá usáa uu upikeikǝ maa re: Ani mǝkǝkǝe ne kukpǝlenku kecire kam ani ku u tani, ani

ukenipepi ke pale tani, ani anéeri u tani. ²³ Ani ne rináala kpaakó kam, ani ri kopu toké ne iluke ke cire wa toké li ne mpónare. ²⁴ Ai líka nnya, unéhmáne nkó ye pee kpule, uu neni nfáa yenu, u pee pòle, am nkpéni u heei. Api anyá kóru ne mpónare.

²⁵ Kumúnjé kpe-i, utisi uyé unéhmáne foí un sicare-mé wepò. Kuu kéyo n nyahaipò, uu inyánlú ne nnyáa nné kóm ²⁶ uu ukeikó use séi uu u pise re yo nnya kai lé wai. ²⁷ Ukeikó uu rinóò u yósu re: Upówá yee peeme. Ke upósáa uu ukepipi n yé ne nsarenare nnya, uu pee rináala kpaakó kopu. ²⁸ Unéhmáne foí uu pee wóosi uu kéyo pilone yulu. Usáa uu léépo uké kéyo u tampò. ²⁹ Amá unéhmáne uu usáa rinóò yósu re: A kutu rico, ahmè ye kulú wale kam pó n keisi, am kò píkaí pó háikuse. Mpá ne lé, áa píkaí mpá ripoila né he re tó ne pinésáne toké ne anyá li. ³⁰ Amá ke upóhmáne nkó uu m peeme, upóhmáne yee mepómá nnéí ní caai ne piwásánkaí pitóoi, uyé kaa rináala kpaakó kpu. ³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwá, tó ne mpó tó mpá píyei we, pòò lé kam m má nnéí te. ³² Amá li pise re toké anyá ke cire wa ne mpónare re upówá nkó ye pee kpule, uu nkpéni nfáa yenu, u pee pòle, am nkpéni u heei.

16

Ukeikó kópe yee ukeisaa memá ke cáá mí pallé

¹ Yeesu uu kò upipiretiki maa re: Umámá unyine yee pee ukeikó má, uu uanipe-i umemá wai. Písoi api u símisi re ukeikó uyee umemá caainkeele. ² Ukeisaa uu u séi uu u maa re: N-ye kam nní kómei pin kepócaá símisi? A né símisi lé kaa pipókei n keisi. Aa nkpéni linéko ke cáá pípaí kpáne. ³ Ukeikó uu ukefa-i kòpu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Iye kam waine? Am tikòho má re né fe am lum. Isei yé kò né n we re ké wélei. ⁴ Too, né céri lé kam yé ní wa, mpá nensá keyáa n keisi, písoi piké ne pisiyo-i kenécaá m pallé. ⁵ Uu pè ne pè pee ukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoí maa re: Alé kaá ne unéyosaa riwóme má?

⁶ Uyé uu u pese re: Mékpò sone apòri píle. Ukeikó uyé uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a mekekeke tone aa wólú re kuwóò ye ku. ⁷ Uu lé memáa uco pise re: Pó ní, alé ke ripówóme arí le? Uyé uu rinóò yósu re: Melukepipi áfòrònti píle. Ukeikó uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a wòí re áfòrònti kuwóò ne afetaani. ⁸ Ukeikó kópe uyé uyosaa uu u pakare umesòho píima mé nnya. Likumúnjé re keté nté písoi ye piwówélaa ncee kémeé mesòho ne pipico sònele ai tósu pepé mefí kémeé ní we.

⁹ Yeesu uu kpá re: Né ne nó maa re: Ani kewóò kópe kpísi aní ne písáne wéési. Ken n ka ken ne nó n hméherere, Uléécaá uké síyo see ási píkaí n forune kémeé nó yósi. ¹⁰ Uyee likei sínsá kémeé aseí m má ye kò limáa kémeé a mále uyee úu likei sínsá kémeé aseí m má úu kò limáa kémeé a má. ¹¹ Nonsá memá kópe pimulé kémeé aseí m má, wóò yé pee meyíkiyiki nó rimúise? ¹² Pònsá kò uco líkò pimulé kémeé aseí m má, wóò yé pee pò líkò pò rimúise?

¹³ Ukeikó úu fene uké pikeisaa pité m má. U unyine yulune uu uco n la. U yé unyine n tikilé ne kefa kese un uco ipuri yulu. Ani yé fe noké Uléécaá ne siwóò n tikilé kumúnjé kuse.

Isimé icò ke Yeesu uu Pifarisi n símaankee (Matiyee 11:12-13)

¹⁴ Pifarisi api isimé iyé nnéí kóm. Kapi siwóò ní la nnya, api Yeesu sényi. ¹⁵ Yeesu uu pí maa re: Nò písoi le pee ye sisoipipi inipee-i n wai yare písoi sone,

amá Uléécaá ye nósínéfa nyule. Lē ke sisoipipi asi ye n waise yare limáa-maa ye Uléécaá inipee-i likópe le.

¹⁶ Moisi isé ne antepuyē atelé kapí pēe n céesi ye kété wale Yohani Uniwole kumúnjé-i. Háí kumúnjé kpe-i-me ke Uléécaá iyóopi Nsímé Kεcire nn pikósónú kóri, mpa úye un náási uké Uléécaá iyóopi-i ló. ¹⁷ Ketē ne keyóme metene yé welesi aí tósu ke Uléécaá isé kewoipi aké ye n tósi.

¹⁸ Úye un uunási n lakase uu uféé kpísi, liute ye iwásá wale, uyeε kó unósi ke ula uu n lákase n kpísi ye kó iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nstímé

¹⁹ Lē memáá, Yeesu uu kenyárú nké pi wai re: Utisi mámá unyine yeε péé we. Ilú kεcire yeε nnéi m má kuu ye tā. Nnare kέmεε kuú pεε félē un kó iluke sone le.

²⁰ Utisi wekós unyine kapi ye n sée re Lasaa ke sitóipi asi ipiye nnéi ní mómaale un umámá keyó rinónó keyúri finu. ²¹ Ai ye ripóo u wai re uké umámá iluke poroi-poroi hí uké li. Lē memáá, sipópi sin sónaapo sin uitoi lání. ²² Úwekós uu keyáa kpi, piléécaatume api u sakaa apí ne keló sone ké kέmεε ke Apiraham uu ní we sí. Umámá ricuruu uu kó keyáa kpi, api u kulesi. ²³ Umámá uu meyá íwe n le pikúlá kuyu-i, uu inípee síka uu ketaa-pó Apiraham yenupó, Lasaa un ukekúri we. ²⁴ Uu pεε pupéi re: Saa Apiraham, a íwe né té aa Lasaa tumti re uké ne ukenipepi míni rita uké rinélémpi ninjukuse. Ne meyánsei íwe lele nna mmú kέmεε.

²⁵ Amá Apiraham uu maa re: Kenéwá, a léise re pó pεε meyánsei rínare kómeile péé uye-i kaá pεε keteni-i ní we. Kumúnjé kpe-i ke Lasaa póo pεε íwe píima takai. Nkpéni kai urikij ninjukuse, póon íwe takai. ²⁶ Lē memáá, kuhóre-hore píima ye tó ne nnó kénelenle. Kai nní lē, pεpεe ní lane re piké tó mmé yisi piké nó-mē ha ápi fene. Úka úu kó fene uké kei kaa nní ní we yisime uké tó mmé kam. ²⁷ Umámá uu maa re: In lē, ne ne pó ténile re a Lasaa unésáa keyó-i tumpó.

²⁸ Ne kei piwá pinupū mále. Uké ha rísone pi símisi aí kape wa re pē ticuruu ye íwe keló nké-i ka. ²⁹ Apiraham uu rinóo yósu re: Pipówá ye Moisi ne antepuyē atelé mále. Piké a keε piké kó. ³⁰ Umámá uu re: Lē nmané áí tu, Saa Apiraham. Amá in te unyine ye pikúlá kuyu-i yisi uu ha pi leepo, pi yé pεε mεfine conse.

³¹ Pinsá n la piké Moisi ne antepuyē atelé kéε piké kó, mpa ukpókpo unyine uké pikpókpo kέmεε yisi, ápi pakarene.

17

Akópe piwai ne písárei

(Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: Mewai mεε yé n tíyεse písai piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n tíyεse unyine uu ne akópe kέmεε loni, íwe kuu topori. ² Li kutósi we piké rináipare mule-mule níhme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo ne kuu yé siwá sē kenyine akópe n waise. ³ Ani rísone nómenécire tí!

Upómáreco un ne pó m púnne, a rísone ne u símisi. Un n ceri re u caaile, a uakópe u sárei. ⁴ Mpa un ne pó m púnente mepehē mesεei keyáa kesε kέmεε, uu ye mpa mepúnne méye ne pó téní re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatene

⁵ Pitume api Upiima maa re: A nfatene tó rikpáse. ⁶ Upiima uu rinóo yósu re: Nón pεε nfatene m má nké m piye yare riléepipi sínsápi rinyine, nó pεε fe ani kuléé nkú maa re: “A wehe aá ha mínimaa-i nyere” aku nórínénóo tiki.

Lē kai m pise re ukeikó uké wa

⁷ Τὸκέ waise re nó unyine ye ukeikós má un u cákaripó née un uisee sémpo. Un píyei u n yemme un kecare n leeri, liute yé ukeikós uyē maa re a mekekeke kam a iluke lií? ⁸ Adí, ái yé lē wa. Amá u meníne u maane re: A iluke né wa aa ilú conse aa né i yekei ké li, pó pee lē memáá fe aa ipókó le. ⁹ U yé fe uu uukeikós yáási re ne upikei kuú ne pikei pē kaí pee m pise re uké wa n waa? ¹⁰ Lē cire ye ni ne nóticuruu. Nón píyei lē kai m pise re noké wa n wa, ani ye maa re: Tó ne pikeikó le, ái pise re piké ró pōnese. Lē kai m pise re toké wa kari wa.

Yeesu ye piyó kefi pōise

¹¹ Ke Yeesu uu Yerusalem-mē n sí, uu Samarii ne Kalilee ayu kepáápáa n tikilē. ¹² Uu kuyu kunyine-i lompó, piyó kefi pinyine api u tépeipó api ketaa-pó nyere ¹³ api m pupukee re: Yeesu, Sáa, a íwe ró té! ¹⁴ Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha nómenécíre pepee ye Uléecaa inyóonse n wa nyíse. Kapi kei-pó n sí, api pelu. ¹⁵ Ke piuse uu n céri re u peile, uu uana kepire péle un Uléecaa meyoopi yom lin cále. ¹⁶ Uu Yeesu ana metene wulapó uu kényu ketē kam, uu u yáási re ne upikei. Utisi uyee pee Samarii ukó le. ¹⁷ Yeesu uu pi maa re: Nénte pikefi kam pōise? Yei ye pee use úu we kefi tōwó mpí? ¹⁸ Piuka úu nfasimé wa re uké peeme uké Uléecaa riyu waise re ne upikei, insá usáne nkó macíre. ¹⁹ Yeesu uu lē memáá u maa re a yisi, a n ηme, mpófatene ye pó yóriyale.

Uléecaa iyóopi mekame nstímé (Matiyee 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pifarisi api Yeesu pise re: Píyei ke Uléecaa iyóopi ii sónti? Uu rinóo pi yósu re: Uléecaa iyóopi íi we re nó fe ani imekame yenu. ²¹ Ai re pi yé nó maa re: Ani ripái, nté kíi we née nté-pó le. Ani ceri re Uléecaa iyóopi ye nókenécōpe wele. ²² Uu pee pipiretiki maa re: Keyáa ye sóntile kani yé n la re noké mpá keyáa kese Usoi Kepipi yē, amá áni yé kō ke yē. ²³ Pi yé nó maa re: Nté nní kuú we née nté-pó kuú we, amá áni kape kei ha, áni kape kō mē wurupó. ²⁴ Yare ke kekóneseípi ake ye nní meyéne mese rin-yéeri keyóme ketō ne kēto, ai kpáii meco ke Usoi Kepipi ake sónti. ²⁵ Amá li pise re keké meyá íwe li, nfáani písoi mpí piké ke ηmeriyē. ²⁶ Lelee pee Nowee kumúnjé n wa lico lee Usoi Kepipi kumúnjé waine. ²⁷ Písoi ye pee lele pin níru pin sóonne pin pila ne pinósi pasiine hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémeē n lompó, ikónē maa íi ne weri, míni ame písoi kpísi. ²⁸ Li yé ha n we yare Lóti kumúnjé: Písoi ye pee lele pin níru, pin lééri pin kō yálsi, pin aléé támaankeē pin kō mómti. ²⁹ Amá keyáa kē ke Lóti uu Sotōm-i n le ke nna ne linyine yare nfúrō toi ai keyómecaa-pó leeme ai písoi kóni. ³⁰ Mese mē kaí ha keyáa kē ke Usoi Kepipi aké ha n léerine piké ke yē waine.

³¹ Uye un keyáa kē ukulee ipiraa kecáa n we, úu kape re uké metene ricepi uké uilú iyee kei n we kpísi née, úye un sicare-mē n we, úu kape re uké kényo pele. ³² Ani Lóti unosi nkó kecáa léise. ³³ Uye un n la uke nfáa mesére m má, u yé n fóm. Amá úye un unfaa n fóm, u yé n yē. ³⁴ Ne nó símisi re kesine kē, písoi pité yé kuhá kuse kecáa n finu, aí use kpíípo ai ucó yá. ³⁵ Pinósi pité yé n we pin nam ai use kpíípo ai ucó yá. ³⁶ [Pitisi pité yé likumúnjé kpe-i kecare-i n we, ai use kpíípo ai ucó yá.] ³⁷ Pipiretiki api u pise re: Upíima, yei kaí ha lē waine má? Uu rinóo yósu re: Kei ke isare kópe íi n we ke áyemeekú aa ye cápine.

¹ Yeesu uu lē memáá kenyárú nké pi wai uké ne pi céési re piké ye mpa píyei Uléécaá yáasi, ái kape ye pikai siká pi wa. ² Uu re: Kuyu kunyine-i ke utúhaane unyine uu pēe we. Uu Uléécaá wuru úu kó úka pakarelē. ³ Ukúmannosi unyine un kó kuyu kpe-i we. Uu meséere u n leekēepo re uké u ne uucéca ketahai rikéne. Mpa píyei kuu ye u leepo uu u maa re: A tó ne unécéca ketahai rikéne. ⁴ Ai nánjai háí, amá utúhaane úu ne kutu u colē, uu pēe keyáa umecire maa re mesei ye me re am Uléécaá wuru am kó úka pakarelē. ⁵ Amá ke ukúmannosi uu nní picón nē n tónse nnya, li pise re ké lē alari u pa, insá lē, u yé písónaame n nōnlenle uu ha ne kunōnkū né finse. ⁶ Upiima uu lē memáá kpá re: Ani lē ke utúhaane kópe uyē uu mí ma kutu ricó! ⁷ Uléécaá yee úu yé pēe upikó alari pa pin ne u n tēni ketúnjé ne kesine? U yé nánjaise uké ne pi n lēe? ⁸ Ne nó maa re u yé mekeekēe alari pi pa. Amá Usói Kēpipi ken píyei m pēeme, ke yé pēe ketē kecáa písoi leeme pēe nfatene m máa?

Ufarisi ne ulampooyóó kenyárú

⁹ Yeesu uu kenyárú pēpēe nní pimécire n waiselē yare písoi sone pin pico kóselē maa re: ¹⁰ Písoi pitē pinyine pēe Uléécaá keyó-i lompo re piké keyóme yáasi, use ye Ufarisi lē, uca ulampooyóó. ¹¹ Ufarisi uu nyere uu ukēfa-i re: Uléécaá, ne pó yáasi kám ne písoi tōrōo menyine ní we nnya, pēe piyaa ne piwai kópekóó ne piwásankai le. Ne pó yáasi kám ne ní we yare ulampooyóó nkó. ¹² Siyáa sisēi kēmeē, sitē kam ye anóo paasi, lē nnéí kam ye n yé kam ye hōone awélé kefi am kuse pó pa. ¹³ Ulampooyóó uyē póo ketaa-pō nyere, uu nkpáni keyóme-mē inípeē písíka peenu, amá kēwuu kuu ripira uu re: A né ukópekóó íwe tē. ¹⁴ Yeesu uu kpá re: Ne nó maa re usoi nkó uké kelene n kúí, Uléécaá ye uakópe u sáreile, amá áí lē Ufarisi wa. Likumúnjé re úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele, úye un umecire rincepise, li ye u ritaásele.

Yeesu ye siwá sírsápi rinóo sone ritikise (Matiyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)

¹⁵ Písoi apí ne siwá fēnfēí ricuruu Yeesu hapo re uké si rica. Pipiretiki api pi yenu, apí ne pi cési. ¹⁶ Amá Yeesu uu tíyese apí ne siwá u hapo, uu re: Ani riyá siwá síké kenémeē kam, áni kape si tápisi. Likumúnjé re mpí pēe simécō ní we pēe yé Uléécaá iyōopi kēmeē ló. ¹⁷ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaá iyōopi n ηmurei yare ke kēwá ake ye n ηmurei, uu ikemeē lonine.

Uhmáne māmá unyine kecáa nstmé (Matiyee 19:16-30; Mariki 10:17-31)

¹⁸ Pisuifi uwéése unyine uu Yeesu píse re: Sáa sone, íye kam waine ké ne nfáa tēnciré yé? ¹⁹ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usone? Uka úu usone insá Uléécaá mecire. ²⁰ Mpa líké íye wa, pō Uléécaá isé nyule re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape yáai, kape nnóome itansei nyere, a upósáa ne upóni ríyu waise? ²¹ Utisi uu rinóo yósu re: Háí inéwá-me kam lē múílē. ²² Ke Yeesu uu lē pikóme mí masí, uu u maa re: Líkéi lise lee pó párlīlē. A lē nnéí kaa m má yáa, aa siwóó sē píwékóó hōone, pó pēe keyómecaa-pō memá yé. Pōn lē piwai m masí, aa pēé weri aa né tíki. ²³ Amá ke utisi uu anóo nyē n kó, uripōo ari meyansei caai, áí líka nnya, u pēe umámá píima lē. ²⁴ Ke Yeesu uu n yé te uripōo ye caai, uu re: A tíye Uléécaá iyōopi kēmeē pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁵ Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutósi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécaá iyōopi kēmeē n lompo. ²⁶ Pēpēe pēe kutu u n colē api re: In lee

ni, wóo ye pɛɛ píyulale yē? ²⁷ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Lelɛɛ áí sisoipipi kɛmɛɛ kuwai ní we ye Uléécáa kɛmɛɛ kuwai welɛ. ²⁸ Piyɛɛ uu pɛɛ re: Lɛɛ nní, lɛ kari pɛɛ m má kari tíyɛ ari pó tiki. ²⁹ Yeesu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Uye un Uléécáa iyóopi nnya ukɛyó, néɛ uunósi nɛ upiwā nɛ upimaa nɛ upimareɛɔ, nɛ usiwā tin-yá, ³⁰ liute yé nɛni mɛwɛɛ mmé-i lɛ mɛpɛhɛ kulúí yē uu kɔ aɲmɛ nyɛɛ n wɛmɛ kɛmɛɛ nfáa teneciré yénu.

Yeesu ye metáánú unkpɔ nɛ umeyisɛ nstmé símisi
(Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34)

³¹ Yeesu uu upipiretiki kefi nɛ pité séi uu pi maa re: Tɔ Yerusalem sinlɛ. Kei kɛ lɛ nnéi kɛ antepuyɛ api Usói Kɛpípi kɛcáá ní wóí aí ha wainɛ. ³² Pi yé pɛpɛɛ ápi Uléécáa n wuru anipe-i kɛ wa api kɛcáá kɛ nyáni, api kɛ lámisi, api kɛkɛcáá mɛta tukɛ ³³ api nséi kɛ fapii api pɛɛ kɛ kopu, amá keyáa táánú tunjɛ akɛ nkpɔ kɛmɛɛ yisi. ³⁴ Amá Yeesu pipiretiki ápi nstmé mmɛ aseí kɔ. Li anóo nyɛ aseí pi pesilɛ ápi nkpáni céri lɛ nstmé kɛ Yeesu uu n símisi.

Yeesu ye unyíyɛ unyine pɔisɛ
(Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52)

³⁵ Kɛ Yeesu uu Yeriko n nyahaipɔ, unyíyɛ unyine un ticéetime tū un wélei. ³⁶ Uu kóm tisoiwúí tin sónepɔ, uu píse re yoo ní? ³⁷ Api u símisi re Nasaretí ukó Yeesu yɛɛ kei tósu. ³⁸ Uu pɛɛ pupei re: Tafiti Kɛpípi Yeesu, a inéwɛ ripaí! ³⁹ Pɛpɛɛ pɛɛ kekpréɛ n sóne apí nɛ u cési re uké riséé, amá uu meyá cásɛ re: Tafiti Kɛpípi, a inéwɛ ripaí! ⁴⁰ Yeesu uu nyɛrɛ, uu rinóo hɛ re piké nɛ u u kam. Kɛ unyíyɛ uu ukékúrí ní hápɔ, Yeesu uu u píse re: ⁴¹ Yo kaá la kɛ pó wa? Uu rinóo yósu re: Sáa, nɛ la re inénípɛɛ iké yɛ. ⁴² Yeesu uu u maa re: Ipónípɛɛ iké wúkule! Mpófatenɛ ye pó yóriyɛlɛ. ⁴³ Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, inípɛɛ ii wúkule, uu Yeesu tiki un Uléécáa mɛyóopi yom. Tisoiwúí nnéi ari lɛ yɛnu, pɛ ticuruu api kɔ Uléécáa mɛyóopi piyómɛ kápáa.

19

Yeesu nɛ Sasee kɛcáá nkó

¹ Yeesu uu Yeriko-i lomɔo uu unceɛ n tósu. ² Utisi unyine kapi ye n sée re Saseɛ un kuyu kpɛ-i wɛ. U pɛɛ pilampooyó uwéɛɛ lɛ un kɔ umámá. ³ Uu náási uké uyɛ kapi ye n sée re Yeesu yɛ, amá úu fe. Písói ye pɛɛ riwúí cápínɛlɛnɛ, uyɛ úu kɔ pɛɛ mɛcáa wɛ. ⁴ Uu pɛɛ kɛyú-mɛ wuru uú ha kuléɛ kunyine kapi ye n sée re Sikomáɔ yopoi uké Yeesu yɛɛ kei n tikiɛ yɛ. ⁵ Kɛ Yeesu uu kelɔ kɛ-i n tu, uu uinípɛɛ síka uu Saseɛ maa re: A mɛkɛkɛɛ súime Saseɛ, li píse re kɛ nɛni kɛpóyɔ-i tonɛ. ⁶ Saseɛ uu mɛkɛkɛɛ súiri uú ha kusáne u yósu nɛ mpóɔnarɛ. ⁷ Ai pɛ nnéi pɛɛ lɛ n yé píri wai, api pɛɛ n tee re: Ukópɛkóó kɛyó kɛ usói nkó uu nní lɔ. ⁸ Saseɛ un Upíima keyúri nyɛnu uu re: A kutu ricɔ, Sáa né menémá rikéne am kuwélɛ píwɛkóó pa. Nɛn kɔ úyɛ menípɛɛ n li am usiwóó yósu, né liute si héélɛ mɛpɛhɛ mɛna. ⁹ Yeesu uu u maa re: Píyulale ye nɛni keyaa nké kɛyó nké-i lommɛlɛ, áí líka nnya, Saseɛ ricuruu ye kɔ Apiraham kɛpíre ukó lɛ. ¹⁰ Likumúnjɛ re Usói Kɛpípi ye kale kɛkɛ pɛpɛɛ m pɔlaalɛ tiyu lɔ.

Wura mɛwóópipi kenyáru
(Matiyee 25:14-30)

¹¹ Písói pɛɛ Yeesu uu kuu riɲɔ ye pɛɛ musí re kuu nní nɛ Yerusalem tiníko nnya, Uléécáa ye lɛ tuimɛlɛ uké iyóopi n lɛ pin u nyáni. Lɛ nnya kuu kenyáru pi maa re: ¹² Kéyɔ kecirɛ usói unyine yɛɛ kuyu taa-taa kunyine-i ha re piké iyóopi u tɪ uké pɛɛ limemáa pɛɛmɛ. ¹³ Uké kelɛnɛ ní tɔsí, uu upikeikó kefi pinyine séi

uu ńpá úye wura kewóó múíse uu pi maa re: Ani siwóó nsí ne kpéense hái ne menépeeme. ¹⁴ Amá ukuyu písoi api uipuri yulu, api pitume yukuse piké ukepire ritikipó piké re: Ari la re usoi nkó uké urýóópi. ¹⁵ Api iyóópi u tini uu ukuyu pèle. Uu pée pikékó pē kuú pée siwóó m muleise séi re uké yé kuláa kpē kapi n yé. ¹⁶ Ufoi uu hapó uu maa re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó kefi. ¹⁷ Uyóópi uu u maa re: Li nyamle, ukekíó sone. Kaa nní likei sínsá pimúlē ní céri rísonē nnya, né ayu kefi pó pa aa akecáá m paílē. ¹⁸ Ukekíó lírú uu hapó uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó sinupú. ¹⁹ Uyóópi uu uyé maa re: Né pó ayu anupú pa aa akecáá m paílē. ²⁰ Ukekíó uco uu hapó uu re: Sáa, upówura kewóó ye nké. Kenírípi-i kam ke paasi am pésu. ²¹ Ipówame ye né wale, kam mepókó n nyu re áa ye nká usoi wa nnya. Lē káa n yekei kaa ye kpási, lē káa n lukesi kaa ye kpasi. ²² Uyóópi uu u maa re: Pó ukekíó kópe nkó, apónóó cire kamí ne ketaháí pó pepirene. Pó nyu re ám ye usoi nká wa, te ne ye lē kám n yekei kpásile, am lē kám n lukesi kpasi. ²³ Yo nnya káa pée siwóó keyekei-i yekei? Né pée fe am menépeeme mmé-i si yósu ne kuláa. ²⁴ Uu pée pēpē kei ní we maa re: Ani wura kewóó kē yósi ani uyé mēwóópi kefi m má múise. ²⁵ Api u maa re: Uyē ne mēwóópi kefi mále. ²⁶ Asei kam nó símisi, uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí kuu m má kapi u yósune. ²⁷ Amá pinélaaró pée ápi ne iyóópi né n la pó nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kenéyu-i pi kóni.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Yohani 12:12-19)

²⁸ Ke Yeesu uu lē pisímé ní masí, uu risoiwúú kekpeé wai un Yerusalem simpó. ²⁹ Kumúnjé kpe-i kuu Petifasee ne Petanii ayu kuwélé-mē tikúú tē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúrí ní we, uu upipiretiki pité tum ³⁰ un pi tee re: Ani kuyupi kpēe nní kerýóu ní wepó kémee há. Nón kei n tuipó, nó keminaapipi kenyine leepó ken toraalē. Usói úka útu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³¹ Úye un nó m pise re yo nnya kani ke fénne, ani liute maa re Upíima yee ke la. ³² Pitume api sí apí ha leepó yare lē ke Yeesu uu pi n símisi. ³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénne, kepíte api pi maa re: Yo nnya kani keminaapipi kē toriyé? ³⁴ Api rinóó yósu re: Upíima yee ke la. ³⁵ Api keminaapipi kē ne sí, api kekecáá piilú laai api Yeesu kekecáá tónse. ³⁶ Kapi kéyu-mē n sí, písoi api piilú ncée kecáá n tánente. ³⁷ Kapi Yerusalem n nyahaiaró pin ncée mmee Olifiyee rikúú ní cépilē tikilē pipiretiki kulúú pée u n tikilē, api Uléecaa mēyóópi n yom lin calē, mēwaisan̄a mē nnéi kapi n yénti nnya. ³⁸ Pi pée máikēe re: Uléecaa uké Uyóópi uyee ne Upíima rinyiri n sónti rikpá. Nkín̄niñe nké keyómecaa-pó n we, Uléecaa rinyiri tiké kei-pó n taálē.

³⁹ Pifarisi pinyine pée risoiwúú te-i ní we api Yeesu maa re: A pipópiretiki rinóó hē re piké riséé. ⁴⁰ Yeesu uu rinóó pi yósu re ńpá pin tinséé, apare yé ricáái.

Yeesu ye Yerusalem nnya téní

⁴¹ Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu n nyahaiaró, uu ku yenu, uu kpē nnya téní ⁴² un tee re: Yerusalem, pón pée neni keyaa nké n ceri lelee yé ne nkín̄niñe pó n kam! Amá li nkpéni pékaalenle, áa yé fe póké li yé. ⁴³ Siyáa se-i ke pipólaaró api itópilú kecire ne kekáipi pó n waine ye sóntile, api awélé nnéi pó n cónjē. ⁴⁴ Pi yé nó ne pipókó nnéi ná kpátá-kpátá, ápi ripópare rika pó yáne tiké ricó kecáái

n t̄asil̄. Káa kumún̄jé kp̄e-i ke Ulééc̄aa uu picome p̄ó ní ka n ceri nnya kai l̄é p̄ó waine.

*Yeesu ye Ulééc̄aa keȳo-i pikp̄éense lakase
(Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)*

⁴⁵ Yeesu uu Ulééc̄aa keȳo loni uu pikp̄éense pilákase kápáá ⁴⁶ un pi tee re: Li w̄olaal̄ te: Pi yé ken̄éyo s̄ée re keȳómeyáhaayo.

Amá n̄ó ne ke ripól̄ósele piyaaluke kuhore!

⁴⁷ Mpá keȳáa kéye ke Yeesu uu ye Ulééc̄aa keȳo-i n céési. P̄epe ye Ulééc̄aa inyón̄se n wa piw̄éése ne isé picélaa ne kuyu p̄isoi kec̄ire apí n w̄éési piké Yeesu kpu. ⁴⁸ Amá apí ceri l̄é kapi yé n wa liké ne l̄é, likumún̄jé re kuyu nn̄éi ye p̄ee kutu u c̄alen̄e r̄is̄one.

20

Yei ke Yeesu nnañe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Ke Yeesu uu keȳáa ken̄yine Ulééc̄aa keȳo-i n céési un Nsímé K̄ec̄ire s̄imisi, p̄epe ye Ulééc̄aa inyón̄se n wa piw̄éése ne isé picélaa ne kuyu piw̄éése apí k̄ráfúp̄o ² apí u pise re: A ró s̄imisi, r̄inañe ní-ye kaá ne nn̄i wai? W̄oo nc̄ée p̄ó he re a l̄é wa? ³ Yeesu uu p̄ee pi pese re: Ne la ké nse nó pise. Ani né s̄imisi: ⁴ Ne la ké nó pise re Ulééc̄aa néé p̄isoi p̄ee Yohani tumme re uké p̄isoi míni wole? ⁵ Apí pim̄eç̄op̄ec̄ire n ken̄ene re: T̄on nk̄p̄eni m maa re Ulééc̄aa yee u tumme, u yé ró pise re: Kai p̄ee iye wa kári ne Yohani nsímé ñmurei? ⁶ Amá t̄on k̄o m maa re: P̄isoi p̄ee u tumme, kuyu nn̄éi pikó ye ap̄are ró t̄óókene apí ró kóni, likumún̄jé re pi ne kefa tenele re Yohani ye antepu le. ⁷ Apí p̄ee rin̄o u ȳosu re: Ari nyu uyee p̄iniwole u n tumme. ⁸ Yeesu uu rin̄o pi pese re: Né ám nó s̄imisine r̄inañe mm̄ē kam̄ ne l̄é n wai.

Pikeikó p̄ee rikpákárá m má ken̄yárū

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu l̄é memáa ken̄yárū nké p̄isoi maa re: Utisi unyine yee we, uu aléé nyē kapi ye n s̄ée re fiinyi kec̄are tamesi uu pikeikó w̄éesi re piké kekec̄áa m p̄ail̄ē, uu p̄ee nc̄ée taa-taa s̄i uké ha n̄aṅaipo. ¹⁰ Kai aléép̄ipi nyē kutúū n tu, uu ukeikó unyine p̄epe aléé nyē kec̄are kec̄áa m̄ p̄ail̄ē kémeē tum te uké ha aléép̄ipi anyine u ȳome. Amá apí u kapi apí men̄ipe ñmane u lakase. ¹¹ Ucarete uu k̄o ukeikó féé tump̄o, amá p̄epe aléé nyē kec̄áa m̄ p̄ail̄ē apí k̄o uyē ticuruu kaii apí u lámisi apí men̄ipe ñmane u lakase. ¹² Uu k̄o ukeikó t̄áanū pitume kpá, apí uyē p̄ó itói wai apí lákase. ¹³ Ucarete uu p̄ee re: Iye kam nk̄p̄eni waine? Né un̄eñm̄ane lala t̄ū. In n la, pi yé u wuri. ¹⁴ Amá ke p̄epe aléé nyē kec̄áa m̄ p̄ail̄ē apí u n yé, apí símaane re: Nk̄o yee yé mas̄i us̄aa ikulanlū nn̄éi n te. Ani kam t̄oké u kpu ari p̄ee ikulanlū iyē n té. ¹⁵ Apí kec̄are k̄ē ilúké u lesepo, apí u kopu.

Iye ke ucarete uu waine? ¹⁶ U s̄ontile uké pi k̄o, uu p̄isoi féé kec̄are muíse. Ke p̄isoi apí an̄o nyē n k̄o, apí re: Asei kec̄áa, ái l̄é waine. ¹⁷ Amá Yeesu uu pi nȳanei uu re: In lee ni, l̄é kapi nn̄i Nléécaasimé ritelē kémeē n w̄óí aseí re iyē? Ái pi w̄oi re:

Tipare ke pim̄óme apí n fóm

tee panse ric̄ire-c̄ire

tee ken̄ui-i ní wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare t̄ē tinkp̄ou, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukec̄áa n loó, ti yé u n̄a.

Lampoo kapi ye Rom uyɔɔpi pɔtɔma n hɛɛle
(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)

¹⁹ Pɛpɛ ye Uléecaa inyɔɔnse n wa piwéése ne isé picélaa api kumúnjé kpe-i n wéési piké Yeesu tɔ, amá pin pɛɛ kuyu pikó wuru. Pi ceri re pɛ ke Yeesu kenýárú aké ne máne. ²⁰ Api pɛɛ Yeesu pimúnjaa loni. Api lɛ nnya písoi pinyine ukemɛɛ tumpɔ, apɔ n wai yare písoi pɛɛ aseɔ n wéési. Li pɛɛ lɛ wailɛ piké ne n fe piké u n tɔ piké uyɔɔpi yee nnaɛm má uké ne u n túhaane anipe-i u n wa nnya. ²¹ Api pɛɛ u pise re: Sáa, tɔ yɛ te lɛ kaa n símisi pɔn céesi ye aseɔ le, áa nkpáni usoi úka kewuu túúni. Pɔ ye Uléecaa ncee písoi céesile ne aseɔ. ²² Lɛ nnya, a ró símisi in te irósé ye ncée he re piké Sesaa lampoo hɛɛle néé ápi kapɛ hɛɛle? ²³ Amá Yeesu uu pimesɔhɔ ceru, uu pi maa re: ²⁴ Ani kewóó kenýine né nyíse nké. Uye riyu ne úye rinyiri tɛɛ kekecáa we? Api rinóó yósu re Sesaa lo. ²⁵ Yeesu uu pɛɛ pi maa re: In lɛ, ani Sesaa líkó Sesaa pa, ani Uléecaa líkó Uléecaa pa. ²⁶ Api fe piké u tɔ, mmɛ kuu nní kuyu pikó keyu-i n símisi nnya. Amá umeyóó mɛ amɛ nnóó pi yipu api séé.

Pisatusee ne nkɔ kémeɛ meyiɛ nsmé
(Matiyee 22:23-33; Mariki 12:18-27)

²⁷ Pisatusee pinyine api Yeesu kémeɛ hapɔ. Pɛpɛɛ múlɛ te pikpɔkpɔ ápi nkɔ-i yisine. ²⁸ Api nní Yeesu pise re: Sáa, lɛ ke Moisi uu isé n wói ye nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwá yee yé unósi uyɛ kukúmannɔsi kpási uu umáa mpuri wai. ²⁹ Amá pimáreɔ piseɛi pinyine pɛɛ pɛé we. Ufoɔ uu unósi kpási, uu kpi úu ne kewá. ³⁰ Ulírú uu ukúmannɔsi kpási, ³¹ utáánú pɔó kɔ pikpiké u kpá, uyɛ uu kɔ kpi. Pikeɛɛi kɛ api lɛ kukúmannɔsi u kpíkɛsi api kpíni úka úu kɔ pɛé ne kewá u mari. ³² Unósi pɔó kɔ metóroo kpi. ³³ Keyáa kɛ ke pikpɔkpɔ api nkɔ kémeɛ n yisine, pitisi pɛ keɛɛi keɔpe úye yee yé ha uula? Liriyíki re pinnéi pɛ kunósi u kpíkɛsi! ³⁴ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Keté nté pitisi ye pinósi kpíkɛsile, pinósi pɔɔn kɔ pila sɔɔnkeɛ. ³⁵ Amá pitisi ne pinósi pɛɛ ne n sá re piké pikpɔkpɔ kémeɛ yisi piké ha keté fale-i n we ápi pinósi kpíkɛsine, ápi kɔ pila sɔɔnkeɛne. ³⁶ Api pikai kpine, píllécaatumɛ kapɛ ne menyíne we. Pi Uléecaa sipipi le, liriyíki re pi kpule api kɔ nkɔ kémeɛ yisi. ³⁷ Moisi ye pɛɛ pikpɔkpɔ meyiɛ nkɔ kémeɛ nkó pisímé masile uritelé te-i kuu kuhíhí kpeɛ n torɛ nsmé n símisi. U pɛé maa re: Uplíma ye Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa le. ³⁸ Yeesu uu kpá re: Uléecaa úu pikpɔkpɔ Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Liriyíki re uyɛ nnya ke pinnéi api nyáni. ³⁹ Isé picélaa pinyine api rinóó yósu api maa re: Sáa, pɔ símisile lin nyamí. ⁴⁰ Lɛ memáá, ápi nka nɔ pipise u peenu.

Uyɛ ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáa nsmé
(Matiyee 22:41-46; Mariki 12:35-37)

⁴¹ Yeesu uu pi maa re iye ke usoi uu yé fe uú maa re uyɛ ke Uléecaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ⁴² Likumúnjé re Tafiti ye siyóme ritelé-i rihaa re: Uplíma ye Unéplíma maa re:

A kunéluke-luke-mɛ kényukóótone-i tone

⁴³ hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláarɔ kepónyále-i n cɔ.

⁴⁴ Tafiti yèè u sée re Uplíma. Iye ke uyɛ cire uu yé kɔ pɛɛ Tafiti Kepipi?

Yeesu ye re písoi piké pimɛcire ne isé picélaa tɔ
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

⁴⁵ Ke risoiwuú nnéi ari kutu n cólɛ, Yeesu uu upipiretiki maa re: ⁴⁶ Ani isé picélaa ne nómenécíre tɔ. Piké ne atúkanka caa-caa n kɔnni ne písoi piké ayáa

kémee pi n yáhaankee yee ripóo pi we. Ayómeyáhaalee sitone foi ne keluke kémee sitone foi kapí la. ⁴⁷ Pi ye lē ke pikúmannōsi api m má nnéi yóoile api ye pēe keyóme yáasi mecáa yare pi písoi sōne le. Uléécāa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

21

Ukúmannōsi ihēe (Mariki 12:41-44)

¹ Yeesu uu inípee síka, uu yénu pin kei kapi ye ihēe Uléécāa keyo-i n wa piíhēe sariipó. ² Uu kó ukúmannōsi wekóo unyine yenu un sitanká sité sápolē. ³ Uu pēe maa re: Asei kam nó símisi, unósi nkó ye hēle ai písoi picó mpí tósu. ⁴ Likumúnjé re lē kápi ne líka n wai ke mpí nnéi apí kei risápó, amá ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n ló ke uyē uu waipó.

Yeesu re Uléécāa keyo yé fori (Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)

⁵ Písoi pinyine api Uléécāa keyo nsímé n símisi pin tee re ke nyamle hái, ne keapare kecire ne ilú kapi Uléécāa n hēkesi. Amá Yeesu uu maa re: ⁶ Siyáa ye sántile ke apare nyee nní n tósiinelē tika ári m mēsunine. Lē kani nní n nyáni ye sántile liké fori téké-téké.

Lēle n nyise re ketē ye ketene tu (Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)

⁷ Apí pēe u pise re: Sáa, píyei ke lē nnéi áí ha sánti? Yo yee yé kumúnjé kpe-i ke lē nnéi áí ha n sánti ró nyise? ⁸ Yeesu uu rinóo yósu re: Ani nómenécire tí ršone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. Likumúnjé re písoi meyá yé sónaame ne rinényiri pin tee re: “Néee uyē ke Uléécāa uu n wée”. Likumúnjé ye kó nyahaimēle, amá áni kape pi ritiki. ⁹ Nōn píyei atōpi ne pitele nné n kō, nōsinéwuú ási kape tó. Lí pise re lē nnéi liké kam kelenē, amá ketē ketó áke kahanē n tu. ¹⁰ Uu pēe lē memáá kpá re: Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri nco ne tōpu, keyóopitē áke keyóopitē keco ne tōpu. ¹¹ Ketē yé yēgesi áí nyamí, itóí yee n tejni ne nkú nn siló siló leeri, mewai mewai mee iwame ní we yé kó wapisi, ne linyise-nyise leē keyómecāa-pó n léeri yé kó wapisi. ¹² Amá liké kelenē lē n wa, pi yé nó cópii apí íwe nó wai piyómeyáhaa nnya, apí ayómeyáhaalee-i ne piyóopi ne kuyu piwéese kémee ne nó túhaane apí nē nnya kukpaniilee nó wai. ¹³ Lēle yé kepole nó hē nóké ne anéseera n lese. ¹⁴ Lē nnya, ani m múlilē ršone. Ani kape mmē kani yé m male nóké ne nsímé kémee ní le kecáa m músu. ¹⁵ Né rinécúruu anó nyē kai m pise re nóké male ne mewéesesohó nó hē, ai tíyese nōunéléaro úka uu yé fe uké nónnékó rikóse. ¹⁶ Nópínésáa ne nópínéni ne nópínéwá ne nópínémáa ne nópínémáreco ne nópínésane yé nópínéléaro anipe-i nó wa apí nómenéyá kóni. ¹⁷ Tinényiri nnya, nípá úye ye nóinépurí yulune. ¹⁸ Amá nípá nónnényúpi nse ín pólune. ¹⁹ Ani n ηmóópúlē, lele yé tíyese aní ne nónnéfáa lolu.

Iwe piima mekame (Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ Nōn ha píyei n yē atōpilee an Yerusalem kekáipi wailē, ani ceri re umefore ye nnyáa wale. ²¹ Pēé uye-í, pēpēe Yutee-i ní we yé ha wúrumpó, apí akúú-mē taá, pēpēe Yerusalem kuyu kecōpe ní we, apí ketaa sí, pēpēe sicare-mē ní we ápi fene piké kuyu-mē kuime. ²² Likumúnjé re siyáa sē kémee ke Uléécāa uu sisoipipi mewai kópe si ceeine. Sikemé ke lē nnéi leē átelé-i n wólaalē ai waine. ²³ Iwe ke

pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. Mpóocaaí piima ye ha kuyu kp̄e-i wene, Uléecaa yé kuyu kp̄e pikó ukuw̄oi nyíse. ²⁴ Pi yé ne atéhe caacaa pi kó, apí sité nnéí kémee ilási pi cópii, piyómeyáhaaciré apí Yerusalem c̄apisi háí ne siyáa s̄e ket̄o-p̄o.

Usoi Kepipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)

²⁵ Li yé itun̄e ne iwáre ne awárepi-i linyine nyíse. Mpóocaaí yé ket̄e kecáá p̄isoi nnéí l̄o, mínimaa iwóo piima ii nfasimé pi tani. ²⁶ P̄isoi yé ne iwame kp̄i pin lele ke t̄e kecáá n s̄ónti nfasimé wai, likumún̄é re li yé keyómecaa-p̄o linan̄e-nan̄e lémesi. ²⁷ Pi yé p̄ee Usoi Kepipi yé ken kuhope kecáá weme ne kennan̄e ne kemeyóopi. ²⁸ M̄ewai m̄e men ha piwai n koraaenene, ani kec̄ire nyere ani áyu síka, likumún̄é re nóken̄éñm̄éher̄e yé l̄e tule.

Kúfikiyee kecáá icélaa

(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)

²⁹ Yeesu uu l̄e memáá kenyárú nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne aléeco nnéí ripaí. ³⁰ N̄on p̄iyei n yé apéi fale an n toraal̄e, n̄o ye n̄orin̄écúruu cerile re kupii ye nyahaille. ³¹ L̄e c̄ire ye ni, n̄on ha p̄iyei n yé m̄ewai m̄e men n wapisi, ani ceri re Uléecaa iyóopi ye nyahaille. ³² Asei kam símisi: P̄isoi kunai nkú áku t̄ósun̄e kelene nní nnéí liké ne ní kam. ³³ Ket̄e ne keyóome yé t̄osi, amá anénoó áa metón̄é má.

Li pise re mpá tye uké n nyáni

³⁴ Ani nómen̄éc̄ire t̄i, áni kape t̄iyese nónnéfasimé nké meyan̄sei anyá ne p̄itanir̄e-m̄e pele. Ani kape k̄o meyan̄sei ket̄e kecáá likó nfasimé n wai. Insá l̄e, ket̄úhaaneyaa yé nó rikaikai ³⁵ yar̄e ripine. Likumún̄é re ket̄e nté p̄isoi nnéí ke keyáa k̄e ake lēerine. ³⁶ Ani kape l̄opile, ani ye mpá p̄iyei Uléecaa we noké ne ún̄an̄e n yé, aní ne l̄e nnéí lēe n wapisine kémee ñm̄éher̄e ani k̄o ha ne Usoi Kepipi keyu-i nyere.

³⁷ Ket̄ún̄é ke Yeesu uu ye p̄ee Uléecaa keyo-i céesi, amá lin kesine n wa, uú ha kekúupi kapi ye n s̄ee re Olifiyee rikúú kecáá n we. ³⁸ Kuyu pikó nnéí apí ye mmare mare Uléecaa keyo-i weri piké kutu u rico.

22

Pisuiŋi piwéese ye kóm̄eine re piké Yeesu t̄i

(Matiyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke anyá nȳe-i kapi ye akp̄ón̄o nȳe áa pite m má n li aa n nyahaim̄e, ² p̄ep̄ee ye Uléecaa inyóon̄se n wa piwéese ne isé picélaa apí nc̄ee n wéesi kapi yé ne Yeesu ní kpu, amá pin p̄ee kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu t̄i

(Matiyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³ Setani uu Yutasi kapi ye n s̄ee re Isikariyóoti loni. U p̄ee pipiretiki kefi ne pite p̄e use le. ⁴ Yutasi ne p̄ep̄ee ye Uléecaa inyóon̄se n wa piwéese ne kuyómeyáhaalee pimér̄e piwéese apí l̄e kuu yé Yeesu n t̄i uké pianipe-i n wa kecáá kóm̄eine. ⁵ Ai pi larisi n̄s̄one apí rinóo yekei re pi yé siwóó u hééle. ⁶ Yutasi uu ñm̄urei uu icée s̄one n wéési uké ne Yeesu pi rimúise risoiwuí ári kape n nyu.

Yeesu ye t̄iyese apí nkp̄o melóo anyá iluke wai

(Matiyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷ Keyáa kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kò nkpò melóó anyá isan n kò ake tulu. ⁸ Yeesu uu pɛɛ Piyee ne Yohani tum uu re: Ani ha nkpò melóó anyá iluke ró wa tóké li. ⁹ Api u pise re: Yei kaá la tóké ha liiluke wa? ¹⁰ Uu rinóó pí yósu re: Ani kutu ricó: Nón ha píyeyi kuyu n lomponé, utisi unyine yee kecórípi ne míni n topori yé ne nó risáne. Ani u ritiki hái ne kényo ke-i kuu ha n lonine. ¹¹ Ani úyote maa re: Urósáa ye pò pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpò melóó anyá iluke n lené? ¹² U yé kényo kecáa kulee maa kunyine kapi n nyóonse nó nyíse. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹³ Api símpò api nípá yo leepò yare ke Yeesu uu pɛɛ pi ní ma, api nkpò melóó anyá iluke wai.

Yeesu nkpò ne umeyise piléise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Mariki 14:22-26; Kòrenti Fòl 11:23-25)

¹⁴ Ké itunje ii n tu, Yeesu ne upitume apí tone re piké li. ¹⁵ Uu pi maa re: Li pɛɛ meyansei ripóó né wa re tóké kesé nkpò melóó anyá iluke nnyí li ké kelene íwe li! ¹⁶ Asei kam nó símisi re ám piluke i kpáne hái ne kumúnjé kpe-i ke Uléécaá uu yé uiyóopi kémeé ró i n wa ari pɛɛ íasei nnéi kóm. ¹⁷ Uu pɛɛ kepóripi ne píta kpísi uu Uléécaá pɔɔnese uu re ani yósi ani hɔɔne. ¹⁸ Asei kam nó símisi re ám píkaí aléepipi pita mpí piníré kpáne hái ne keyáa kē kam yé Uléécaá iyóopi kémeé pí ní ntí. ¹⁹ Uu kukpónó kpísi, kuu Uléécaá m pɔɔnese memáá, uu ku kpòkòrí uu pi ku pa uu re: Inépiɛe ye nnyí kam nń nnya m pálé. Ani ye lé wa aní ne kenécáa léise. ²⁰ Iluke meluke-maá, uu kò kétaporipi pi pa uu re: Menénye ye mmé, ménye mee nń nnya n kɔɔnu Uléécaá uu né nó séi re nó ne uyé ani kómeine. ²¹ Amá ani ripaí, uyee né n yáine ye nté wele, tó ne uyé tɔn kesé le. ²² Mesei ye me re Usói Kεpípi ye tósu le yare kai kekecáá n wólaamélé. Amá usói nkó ye ye Usói Kεpípi n yáá, íwe ke liute uu topori. ²³ Api pɛɛ pimecɔpɛcire pipiseine koru re pikecɔpe úye ye yé mewai mé wa.

Wóo Uléécaá iyóopi kémeé uwéése?

²⁴ Pipiretiki api íkeɛene kápáá re piké yé te pikecɔpe úye yee yé uwéése. ²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sité piyóopi ye sikecáá túnle, pɛpɛ sikecáá iyóopi n le yèè tíyete api pi n sélei re “lisone piwai.” ²⁶ Amá ái kape lé nókenéméé n we. Nókenécɔpe úyukóó kai pise re uké usínsá. Li pise re úyukóó uké n we yare ukeikó. ²⁷ Ukeikó yee iluke n wai ne uyé kuu iluke n wai kecɔpe úye yee úyukóó? Ai uyé kuu i n wai? Too, né ne nókenécɔpe we yare ukeikó uyee iluke n wai. ²⁸ Nò né ritikile ne ase, nɔn kahari tó ne nnó tɔn ne itunje iye-i kai né ní peikee kémeé we. ²⁹ Lé nnya kam Uléécaá iyóopi ní pane yare ke Unésáa uu né i ní pa mecɔ. ³⁰ Tó ne nnó yé inéyóopi-i kesé tone ari le ari kò níru, ani sínéyóopitone-i tone ani Isirayeli amare kefi ne até nyé túhaane.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ Simóó, Simóó, a kutu ricó, Setani ye ncéé we re uké pò pánai yare kapi ye asíré m pánai api acólé lése. ³² Amá ne ne Uléécaá pò té te ái kape wa re mpófatené ye ne pò kpu. Amá pɔn píyeyi kenéméé m pɛeme, a pipómáreco itisi rikpáse. ³³ Piyee uu u maa re: Upíima, ne ηmurei re nípá in kukpaniilee ye ku ké pò ritiki, née nípá nkpò ye mu tóké kesé kpu. ³⁴ Yeesu uu re: Piyee, ne pò maa re icá iké kelené n kooi, pò mepéhé metaani kesi re áa né nyu.

Siwóó ne kulóó ne ritopítéhe pimulé nstmé

³⁵ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Kam nɔ n tɔ, ʔni kɛwɔɔ nɛ kulɔɔ nɛ anɛɛri rimmulɔ, linyine yɛ nɔ riparilɛɛ? Api rɛ: Lika ʔi tɔ ripari. ³⁶ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Amá uye un nkɛni kɛwɔɔ m má, li pise rɛ ukɛ kɛ rimulɔ, uye un kɔ kulɔɔ m má, li pise rɛ ukɛ ku kpisi. Uye unsá kɔ titɔpitɛhe m má, li pise rɛ ukɛ uilɔ yáá uú nɛ rise lalɔ. ³⁷ Likumúnjɛ rɛ rinɔɔ tɛ kai kenécáá ritɛlé-i n wólaalɛ tɛ: Pi piwaikópekɔ kɛcɔpɛ u yekei yɛ wale. Leleɛ kenécáá n wólaamelɛ yɛ tɛle. ³⁸ Pipiretiki api u maa rɛ: Upiima, atɔpitɛhe atɛ yɛ nnyɛ. Uu rinɔɔ pi yósu rɛ: Li wale.

Yeesu yɛ Olifiyee rikúú kɛcáá keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)

³⁹ Yeesu uu yisi uu Olifiyee rikúú kɛcáá sɔ yarɛ kuu yɛ pɛɛ kei n sɔne meɔ. Upipiretiki ʔi u tiki. ⁴⁰ Kapi kɛlɔ kɛ n tuipɔ, uu pi maa rɛ: Ani yɛ keyóme yáási ʔni kape nɛ pipeikɛɛ kɛmɛɛ ní loó nnya. ⁴¹ Uu lɛ memáá nɛ ketaa pi wai, tiná tɛɛ pikecɔpɛ ní we yɛ tu yarɛ kunípɛ riparɛ mɛfome kumúnjɛ, uú ha wula uu keyóme yáási rɛ: ⁴² Sáa, in tɛ pɔ ɲmurei, a tiyɛɛ ntóosi keporipi nkɛ kɛkɛ nɛ ketaa né wa. Mpá nɛ lɛ, ʔi kape mɛnɛla mɛɛ yɛ wa, amá likɛ mɛpókɔ. ⁴³ Uléécáatumɛ uu pɛɛ keyómeɛcáa-pɔ kpáfúme rɛ ukɛ itisi u hɛ. ⁴⁴ Mpóɔcáa piima nn Yeesu tini, uú nɛ piyómeyáhaa kɛyu m mahanlɛ, urikaha ari pólɔ yarɛ ményɛ, tin cɔlɔi.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa ní masí, uu upipiretiki-mɛ pɛle uu pi lɛɛpɔ pin lɔni nɛ mpóɔcáa. ⁴⁶ Uu pi maa rɛ: Yo nnya kani lɔni? Ani yisi ani keyóme yáási ʔi kape wa rɛ nɔ pipeikɛɛ-i lóipɔ.

Yeesu metinɛ

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11)

⁴⁷ Un kei lɛ simisi risoiwuú ari tuipɔ, upipiretiki kefi nɛ pitɛ pɛ use kapi yɛ n sɛɛ rɛ Yutasi un pikeyu we. Uú nɛ Yeesu kɔ uu u pira. ⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa rɛ: Pó Usoi Kepipi ripira áá nɛ piláarɔ anipɛ-i kɛ wai, néɛ yo? ⁴⁹ Kɛ Yeesu pisencɔ api n yɛ leleɛ n wainɛ, api u pise rɛ: Upiima, tókɛ atɛhe kpísii? ⁵⁰ Piuse uu Uléécáa usina ukeikó kutu luke-luke semí. ⁵¹ Amá Yeesu uu rɛ: ʔni kape lɛ tikpá, li wale. Uu usoi uyɛ kutu ca uu u pɔise. ⁵² Yeesu uu lɛ memáá pɛpɛɛ yɛ Uléécáa inyɔnse n wa piwééɛ nɛ pimɛɛ́ɛ uwééɛɛ nɛ kuyu piwééɛ pɛɛ pitɛne u n hápɔ maa rɛ: Li pise rɛ nokɛ pitɛne né kam non atɛhe nɛ apúnipi muleilɛ yarɛ usoi kpááree? ⁵³ Siyáa nnéi kɛ tɔ nɛ nnó ari yɛ kesé Uléécáa keyɔ-i n we, ʔni kei necɛ wéesi nokɛ nɛ né tɛ. Amá itunjɛ nnyí yɛ nɔ nɛ kunjama uyoɔpi ikó lɛ.

Piyɛɛ yɛ kesi rɛ úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Api Yeesu tini ʔi nɛ Uléécáa usina keyɔ sɔ, Piyɛɛ un ketaa-pɔ pi tikilɛ. ⁵⁵ Api kɛyɔcɔpɛ nna wénesi ʔi tone, Piyɛɛ uu pɛpɛɛ nna n wéni kɛcɔpɛ tone. ⁵⁶ Unósi keikó unyine uu u yɛnu un nna kekúri tɔ, uu u nyáni tɛmí uu rɛ: Usoi nkó ricuruu yɛ pɛɛ Yeesu tikilenlɛ. ⁵⁷ Piyɛɛ uu kɛsu, uu unósi uyɛ maa rɛ: Am u nyu, unósi. ⁵⁸ Kai rinkpáɛ, unyine ucɔ uu u yɛnu uu rɛ: Pɔ pisiɔ pɛ use le! Amá Piyɛɛ uu rinɔɔ yósu rɛ: Am pikecɔpɛ we. ⁵⁹ Likɛ nɛ mɛɛ pipɛpɛ rinkpá, unyine ucɔ uu kɔ ɲ-yupapɛ nɛ pimáa kpá rɛ: Asei kɛcáá, usoi nkó yɛ pɛɛ ú tikilenlɛ, likumúnjɛ rɛ u Kalilee ukó lɛ. ⁶⁰ Amá Piyɛɛ uu rinɔɔ yósu rɛ: Am nyu lɛ kaa ní la pókɛ male. Kumúnjɛ kpɛ-i kuu nní n simisi, icá ii kooi. ⁶¹ Upiima uu pɛɛ ɲmɛelú uu Piyɛɛ weríí. Piyɛɛ uu léise rɛ Upiima yɛ u maa rɛ: Icá ikɛ kelɛnɛ n kooi, pɔ kesi metaani rɛ áa né nyu. ⁶² Kei kɛ Piyɛɛ uu léepɔ uú nɛ mpóɔcáa tɛni.

Pi Yeesu lámisi api u kaii

(Matiyee 26:67-68; Mariki 14:65)

⁶³ PISOI PEPE PE YEESU M MĒ API KECÁÁ U NYÁNEI API U KAI. ⁶⁴ API KÉYU U PI, API U MAÁ RE: WÓO PÓ KÁII, A ŊMOINU. ⁶⁵ API KÓ ALĒ U KPÁ MEYÁ.

Pi ne Yeesu ketúhaane piima-i ha

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kai n weesi, Pisuifi piwéése ne pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api cápine. Api ne Yeesu piketúhaane piima-i sí. ⁶⁷ Api u pise re: Pó uyē ke Uléécaá uu n wéé? A ró símisi. Uu rinóó yósu re: Nen nó m maá re leé ní, áni Ŋmuréine. ⁶⁸ Nen kó nnyine nó m pise, áni rinóó né yósuné. ⁶⁹ Amá kaí ne nkpeni rimpá, nó Usoi Kepipi yē ken Uléécaá, rinaŋe nnéi ute kuluke-luke-mē kényukótoné-i tā. ⁷⁰ Pinnéi api pepe re: Lē nnya, pō Uléécaá Kepipi leé? Uu rinóó yósu re: Lē kani nní ma, ne Uléécaá Kepipi le. ⁷¹ Api pepe re: Piseérakóó piye picó kari nkpeni wéési? Tiróóruu ye uanóolempi konle!

23

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ PISOI NNÉI PEPE N CÁPINEĒ API YISI API NE YEESU PILATI KÉMEE SÍ. ² API KEI NE NSÍMÉ U WÁÁNÁ PIN TEE RE: Tó usoi nkó leepole un kuróyu pikó tálisi re piké ncée kópe ritiki. U pi símaankee re api kape lampoo Rom uyóopi Sesaa héele, un kó tee re uyē ke Uléécaá uu wéé, uyóopi. ³ Pilati uu u pise re: Póo Pisuifi uyóopi? Yeesu uu rinóó u yósu re: Mmē kaa nní ma. ⁴ Pilati u pepe pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne risoiwuí maá re: Am ncaai ríka nyáni mee yé usoi nkó akpanii n tā. ⁵ Amá api pimáiké n kpálē ne rinaŋe re: Usoi nkó yee kuyu pikó piháikuse tálaankeé, Kalilee-pō kuu kóri uu Yutee keté nnéi cōpu uu ne nté tuiri.

Pi ne Yeesu Erooti kémee ha

⁶ Ke Pilati uu anó nyē n kó, uu pise re: Usoi nkó ye Kalilee ukó leé? ⁷ Kuu n céri re Erooti yeé Kalilee keté-pō Yeesu uyóopi, uu Yeesu u pááipō, liriýíkí re Erooti ricuruu ye siyáa sē kumúnjé-i Yerusalem-i wélé. ⁸ Ke Erooti uu Yeesu n yé, ai u larisi, liriýíkí re u pepe mekee-me Yeesu nnéi kóméile lin tipóó u we re uké u yē. U pepe tálē te Yeesu yé uinipee-i mewaisaŋa menyine wa. ⁹ Uu u píseise ai náŋai, amá Yeesu uu rinóó ríka u yósi. ¹⁰ Pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa pin kei we pin ne Yeesu isímé piwaanai kényu mahani. ¹¹ Erooti ne upisóóca api kecáá u nyáneí api u n sénnyí yare kesoi kpárapi. Api ketúkanka kecire u tani api Pilati-mē u pesepō. ¹² Erooti ne Pilati ye pepe piláarō le, amá api keyáa kē kusáne tone.

Pi túhaane al tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

¹³ Pilati uu pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne kuyu piyukóó ne kuyu pikó cápine, ¹⁴ uu pi maá re: Nō ne usoi nkó né kale nōn tee re u pISOI tálisi re piké ncée kópe ritiki. Too, nókénéyu-i kam u píseí am kó ncaai kani re u wai ríka yē. ¹⁵ Erooti uu kó uncaai ríka yē, liriýíkí re u ró u pesemele. Kai nní lē, usoi nkó uu ncaai ríka má mee yé ní tiyese piké u ní kpu. ¹⁶ Lē nnya né tiyese api kuyíyaa u fapii am lē memáá u áye. ¹⁷ [Li pepe tílasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá n pá nkpō melóó anyá áye.] ¹⁸ Api pinnéi pipupuké kpá re: A usoi nkó rō kpu aa Parapasi yá! ¹⁹ Piháikuse mewai menyine ke Parapasi pōó pepe kuyu-i tamme uu kó usoi kopu. Lē nnya kapi pepe uyē kukpaniilee tā. ²⁰ Ke Pilati uu nní rí la uké Yeesu Ŋméherése nnya, uu risoiwuí ne pisímé kpá. ²¹ Amá api pupéi re:

A kunapéékóó kecáá u karií, a kunapéékóó kecáá u karií. ²² Pilati uu metáánú pimáa pi kpá re: Ncaai ní-ye kuu mpíí wa? Am ncaai níka ukecáá yé mee yé ní tíyese piké ne u ní kpu. Lē nnya né tíyese piké ne kuyíyaa u kaií am pēe u yápō. ²³ Amá api pipupukēe nōŋ te piké Yeesu kunapéékóó kecáá karií. Ai Pilati feriyē. ²⁴ Pilati uu hó re uké lē kapi u m pise pi wa. ²⁵ Uu usoi uyē kapi n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi múise re piké ne u li lē kapi ní la. Uyē kuu nní rin-yá ye pēe piháikuse mēwai menyine kuyu-i tammēle uu kō usoi kopu. Lē nnya kapi pēe uyē kukpaniilee tā.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Kapi ne Yeesu n tósu, api ne Sirēeni kuyu ukó unyine kapi ye n sée re Simōó sáne un sicare-mē leeri. Api u tini api Yeesu kunapéékóó u cōse re uké ne u n tikilē. ²⁷ PISOI kultú ne pinósi pin u tikilē. Pinósi pin siwuu piralē pin ne ukecáá téni pin kō ne u tikilē. ²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mē pansēpō uu re: Yerusalem pinósi, áni kape né nnya n ténisi. Amá ani nórínécúruu ne nósinéwá nnya ténisi. ²⁹ Likumúnjé re siyáa ye sóntile, se-i kapi yé ní maa re: Pinósi nyapi pēe ápi pikai m máraalē ápi kō pikai n nyenselē ye pinarekome le. ³⁰ PISOI yé pēe akúú pimáikēe lō te: Ani keróccáá lóó, api sikúúpi máikēe re: Ani tó yárii. ³¹ Likumúnjé re pin nēe ní we yare kuna ηmú nní n wa, íye kapi yé pēe nōó nní ní we yare kuna kóima pō wa?

³² Api kō ne piwaikópekkóó pitē pinyine n tósu piké ha pi ne Yeesu kesé kpu. ³³ Kapi kelō kē kapi ye n sée re Kúyu Kōŋōo n tu, api kei Yeesu kunapéékóó kecáá karií, api kō piwaikópekkóó pitē pē karikēe anapéékóó kecáá, use ukuluke-luke, ucó ukumii-mē. ³⁴ Yeesu uu pēe re: Sáa, a piakópe pi sárei, likumúnjé re ápi nyu lē kapi n wai. Api panai ápi ne pimēcōpecire uilú hōñente. ³⁵ Piyukó pin kei nyenu pin nyáni. Pisuifi piwéése api kecáá u nyáni pin tee re: U picō yoriyentele, uké uricuruu yoriye, in te u Kírisi le, uyē ke Uléécaá uu n wée. ³⁶ Písócca ricuruu api kecáá u nyáni ápi ne u kō api píta nyere-nyere pinyine u tunjá ³⁷ api re: Pōn Pisuifi uyōopi, a ripóccúruu yoriye. ³⁸ Api pēe uriyu kecáá wólú re: Nkó ye Pisuifi uyōopi.

³⁹ Uwaikópekkóó use kapi kunapéékóó kecáá ní kariilē uu u lámisi un tee re: Nēnte pōo uyē ke Uléécaá uu n wée? A ripóccúruu yoriye aa kō tō yoriye! ⁴⁰ Amá ucó nkó uú ne u cési re: Pōn ne Uléécaá wuruu? Pōo nní uakpanii ucó kēmeē ní we. ⁴¹ Tó akpanii piwai ye ne risále, likumúnjé re merówai kópe kulaa kari nní le, amá uyē úu ncaai níka wa. ⁴² Uu limemáá kpá re: Yeesu a kenéccáá léise pōn píyē ipóyōopi piluke n weme. ⁴³ Yeesu uu rinóó u yósu re: Asei kam pō símisi, neni keyaa nké, tó ne mpō ne pi Uléécaá iyōopi kēmeē.

Yeesu nkpō

(Matiyee 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Itunje kecíre kumúnjé, kuŋmaha aku ketē nnéi kecáá cōni hái ne itunje metaani kumúnjé-pō. Kusánjáá kapi ne Uléécaá keyō n kénélē aku kecōpe cēérine. ⁴⁶ Yeesu uu meyá pupēi re: Sáa, ne nnéíaa apónípe-i wa. Kuu anóo nyē pimáa ní masí, uu kpi. ⁴⁷ Rom usócca wéése uu lē nnéi lēe n wapisi yenu, uu Uléécaá ríyu waise uu re: Asei kecáá, usoi nkó ye pēe aseí ute le. ⁴⁸ Pē nnéi pēe ní ka awúí awúí piké nyáni, api lelee n wa yenu, nípa úye uu pēe pele un mpóccái ne kewuu piralē. ⁴⁹ Yeesu pisane nnéi ne pinósi pēe pēe u n sárumme hái Kalilee-pō, api íyaa-pō nyere api lelee n wai n nyáni.

*Yeesu mekulaa**(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Pisuifi kuyu Arimatee kémee ke utisi unyine uú péé we. Pi ye u sée re Yosefi. U péé ketúhaane piima uwéése use le, amá lē ke upiwééseco api rinhó api wai ái ne u risá. Utisi uyē ne péé aseí ute le un kó Uléécaá iyóopi mekame mé. ⁵² Uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa. ⁵³ Uu limemáá kunapéékóó kecáá Yeesu súiseri, uu kusanjáá u pílesi uu nhóre kapi kuparecaṅaa-i n wa kémee u finse. Api nhóre mme-i úka kulaalē. ⁵⁴ Keyáa kee ne risále kewénteyaa usé, kewénteyaa ken ne koraanene. ⁵⁵ Pinósi péé péé Yeesu n sárumme hái Kalilee-me ne Yosefi api rikpí-i simpó piké yé lē kapi Yeesu n finse. ⁵⁶ Api péé kégó pele api ha mékpo ne tulaali ncopuri wai piké Yeesu níṅesi. Amá api kewénteyaa ketúnjé wénte yare ke isé ii m pise api kelene simpó.

24*Yeesu ye nkpo kémee yisi**(Matiyee 28:1-10; Mariki 16:1-8; Yohani 20:1-10)*

¹ Kewénteyaa ukóso kemaresine, pinósi api mékpo ne tulaali kapi n wa múlú api ne rikpí simpó. ² Api leepó lin tipare tee péé rikpí n filē pímiise ai iyaa yekei. ³ Api lompo amá ápi Upiima Yeesu leepó. ⁴ Api ceri íye kapi yé wa. Kumúnjé kpe-i ke písoi pité pinyine api rikpáfúme pin ilú yee n tēlu tanaalē. ⁵ Ke iwame ii pi n wa api kpárai, písoi pē api pí maa re: Yo nnya kani pikpókpo kecópe uye n nyáni wéési? ⁶ [Uu nté we, u nkpo kémee yisile un nfáa má]. Ani léise lē kuu nó mí ma péé uye-i kuú péé Kalilee-pó ní we. ⁷ Li pise re piké pikópekoó anipe-i Usoi Képiri wa, api kunapéékóó kecáá ke karií Uléécaá uké keyáa táánú tunjé nkpo kémee ke yukuse.

⁸ Api péé Yeesu anóo léise. ⁹ Api rikpí-i yisi api lē nnéí pipiretiki kefi ne use ne picó nnéí kéenkee. ¹⁰ Maari Makitala ukó ne Yohana ne Yakupu uni Maari ye péé pi. Pi ne pinósi picó péé péé kesé ní we api nsímé pitume keeni. ¹¹ Amá pitume api pinósi nsímé mmē yenu re nnárisimé ye mu, ápi péé pakare. ¹² Kumúnjé kpe-i, Piyee uu yisi uu rikpí-mē wurupo, uu kparápo uu asánjáa ḡmane yenu an cúlē. Uu péé ukeyo pele. Lē nnéí lee nní n wapisi lin nnóo u yipaalē.

*Lēlee Emayusi ncee kecáá ní wa**(Mariki 16:12-13)*

¹³ Keyáa kē cire, pipiretiki pité api keyupi kenyine kapi ye n sée re Emayusi n simpó. Itunje nwóí mekóónú meté kapi ye kei ne Yerusalem sóne. ¹⁴ Lē nnéí lee péé n wapisi nsímé kápí péé símisi. ¹⁵ Kumúnjé kpe-i kapi lē n símisi pin kéṅene, Yeesu ricuruu uú ne pi kó api kesé n sóne, ¹⁶ pin u nyáni amá linyine lin pi hilalē ápi péé u ceri. ¹⁷ Yeesu uu pi pise re: Yo yee nó kéṅenese non ne sóne? Api nyere ne mpóocaai. ¹⁸ Pikecópe unyine kapi ye n sée re Keleopasi uu u maa re: Yare pó mecire ye Yerusalem kuyu-i we áa nyu lēlee siyáa tóroo nsí kémee kuyu kpe-i n waii? ¹⁹ Yeesu uu pi pise re: Yare mewai méye mpuri ye me? Api rinóo u yósu re: Lēlee Nasareti ukó Yeesu n leeme má. Antepu lo yee rínanje m má. U Uléécaá ne písoi keyu-i unnaṅe nyísele uliwaiwai ne uanólempi kémee. ²⁰ Pepée ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne kuróyu piyukóó api u tini api nsímé u cōse ai wai re piké u kpu. Api kunapéékóó kecáá u karií. ²¹ Tó péé tálé te uye yé Isirayeli riyu ló. Amá keyáa táánú ye nké ke mewai mé amé ne n wapisi. ²² Asei kecáá, kerócope, pinósi pinyine ye tíyele ai pírí ró wai. Kemaresine kapi rikpí-i ha. ²³ Amá ápi u leepó. Api peeri api ró símisi re piléécaatume pinyine ye pikeyu-i rikpáfúmele api pi maa re u nyánile. ²⁴ Piróséncó pinyine api rikpí-i

simpɔ api lɛpɔ yarɛ lɛ kɛ pinɔsi api rɔ́ ń kɛ́ɛ. Amá ápi pɛɛ uricuruu yɛ. ²⁵ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Nɔ́ pinírí mpí, a tíyɛ nɔ́ atu má áni la nɔ́kɛ mmɛ́ kɛ antepuyɛ api nɔ́ n símisi nɛ kɛfa tɛnɛ. ²⁶ Ái pɛɛ pise rɛ uyɛ́ kɛ Uléécaá uu n wée uké lɛ íwɛ li uu kelenɛ umeyɔɔpi-lonii? ²⁷ Uu pɛɛ limemáá mmɛ́ nnéí kai uriyu kɛcáá átelé-i n wólaalɛ́ pi kpáiiisɛ, Moisi ritelé kuú nɛ kori uú nɛ antepuyɛ akó tɛnɛsɛ. ²⁸ Kapi kuyu kpɛ-i kapi n simpɔ n nyahai, Yeesu uu wai yarɛ u lalɛ uké ketaa-taa ha. ²⁹ Amá ápi u nyɛrɛsɛ pin tee rɛ: A kɛrɔ́kúrí tonɛ, li nnyɔ́ wale kesinɛ akɛ nyahai. Uu kɛyɔ́ pi tiki apí ha kesé tonɛ. ³⁰ Apí tonɛ rɛ piké ilukɛ li, uu kukpɔ́nɔ́ kpísi uu Uléécaá pɔ́nɛsɛ uu pɛɛ ku kpɔ́kórinɛ uu pi ku pa. ³¹ Piinipɛɛ ii pɛɛ wúkule api u ceru, amá uu pikɛyu kɛ-i mílu. ³² Apí pimecɔpɛcɛrɛ m máikɛnɛnɛ rɛ: Pó tɛ piyo kɛ nsímé kuú pɛɛ ncéɛ-i n símisi nɛ Nléécaasimé aseí kuú pɛɛ rɔ́ ń símisi nn tɔ́ lɔ́ ŋmaa.

³³ Apí mɛsɛ nɛ mɛsɛ yisi api Yerusalem simpɔ. Api pipirɛtiki kɛfi nɛ usɛ nɛ pipisɛncɔ́ lɛpɔ́ pin cápínɛlɛ́, ³⁴ pin tee rɛ: Mɛsɛi yɛ mɛ, Úpíima yɛ nkpɔ́ kɛmɛɛ yisilɛ uu tíyɛsɛ Simɔ́ uu u yɛnu! ³⁵ Pɛ́ ticuruu api lɛlɛɛ ncéɛ-i n wa pi kɛɛnkɛɛ nɛ lɛ kai n wa apí nɛ Yeesu ceru kumúnjɛ́ kpɛ-i kuú pɛɛ kukpɔ́nɔ́ rińkpɔ́kórinɛ.

Yeesu yɛ umɛcɛrɛ upipirɛtiki nylsɛ

(Matiyɛɛ 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

³⁶ Apí kahɛnɛ nkpání nsímé n tɛnɛ, Yeesu ricuruu uu pikɛcɔpɛ kpáfúmɛ uu pi maa rɛ: Nɔ́anékín aké n nińú. ³⁷ Pikɛwu u ake tɔ́lu, iwamɛ píima ii pi tini, likumúnjɛ́ rɛ li pi wa yarɛ kunírí kunyinɛ kapi nyáni. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa rɛ: Yo nnya kai nɔ́ ricɔ́ń? Yo nnya kani nɔ́sinéfa-i tíru? ³⁹ Aní anéńipɛ nɛ anéna rípaí. Mɛsɛi néɛ lo. Aní né rica aní yénu. Kunírí áku ipinɛsarɛ néɛ akɔ́hɔ́ má, yarɛ kani nní lɛ́ nnéí kɛnécáá n nyáni. ⁴⁰ [Uu anɔ́w nyɛ́ malɛ uu uanipɛ nɛ uana pi nyísɛ.] ⁴¹ Mpɔ́nɔ́nɛ nɛ pírí píima yɛɛ pi ń wɛ nnya, ápi nkpání fɛ piké nsímé mmɛ́ pakarɛ. Uu pi pise rɛ: Nɔ́ nté lilukɛ-lukɛ linyinɛ málɛɛ? ⁴² Apí nkpintómɛ ŋmáá-ŋmáá keri u pa. ⁴³ Uu n kpísi uu takai piinipɛɛ-i. ⁴⁴ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Mmɛ́ kamí pɛɛ nɔ́ ń símisi kumúnjɛ́ kpɛ-i karí pɛɛ kesé ń wɛ yɛ mmú. Lí pise rɛ lɛ́ nnéí kai kɛnécáá n wólaalɛ́ Moisi isé kɛmɛɛ nɛ antepuyɛ atelé kɛmɛɛ nɛ siyómɛ atelé kɛmɛɛ liké wa. ⁴⁵ Uu pɛɛ mɛsɔ́hɔ́ pi tápile piké nɛ Nléécaasimé aseí n kɔ́ nnya. ⁴⁶ Uu pi maa rɛ: Lɛ́ kai n wólaalɛ́ yɛ nní: Lí pise rɛ uyɛ́ kɛ Uléécaá uu n wée uké íwɛ li, uu pɛɛ keyáa táánú tunjɛ́ pikpɔ́kpɔ́ kɛmɛɛ yisi. ⁴⁷ Lí kɔ́ pise rɛ piké urinyiri nɛ sité nnéí kɛmɛɛ písoi riyóó rɛ piké mɛfinɛ consɛ Uléécaá uké piakópɛ pi sárei. Amá Yerusalem kuyu kapi yé nɛ koraanɛ. ⁴⁸ Nɔ́w lɛ́ piseérakɔ́. ⁴⁹ [Iyɛɛ nnyíl], ihɛɛ iyɛ́ kɛ Unésáa uu rinhó́ rɛ u yé nɔ́ hɛ. Néɛ rinécúruu nɔ́ i pamɛnɛ. Amá lí pise rɛ nɔ́kɛ kuyu-i n tú hái nɛ kumúnjɛ́ kpɛ-i kɛ keyómɛcaá nnaŋɛ nn yé nɔ́kɛnécáá n súimɛ.

Yeesu yɛ keyómɛ taálɛ

(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeesu uu limemáá nɛ kuyu iyaa pi simpɔ, Petanii kekúrí, uu anípe sika uu rinɔ́w sɔ́nɛ pi tikisɛ. ⁵¹ Kumúnjɛ́ kpɛ-i kuu rinɔ́w sɔ́nɛ pi n tikiselɛ́, uu nɛ pi tɔ́lu, ai keyómɛ-mɛ́ u sakaapɔ́. ⁵² Pɛ́ apí Uléécaá yáási apí pɛɛ Yerusalem pɛlɛ nɛ mpɔ́nɔ́nɛ píima. ⁵³ Apí yɛ pɛɛ mɛsɛrɛ Uléécaá keyɔ́-i n cápínɛlɛ́ pin Uléécaá pakarentɛ.

Nsimé Kεcirε ritεlé ke Yohani uu n wói

Lελεε ritεlé ntl kέmee ní we Yohani yεε Nsimé mmú wói. U Yeesu upirεtiki ne uusanε le. Efεesi kuyu-pó, pεε mεkkeε Asii keteni-i kuu Nsimé Kεcirε ritεlé ntl wói.

Ifaaci iyε mekériine ye mmé:

1. Yohani ye símisile uu ne nyise re Yeesu Kirisi yεε Uléécaá rinóó. Uléécaá rinóó tē arí weri ari kerócópe n we (1:1-18).
2. Yohani ye nyise re Yeesu ye Uléécaá Kepipi le. Yeesu ye kó uicélaa kέmee nyise re uyεε iluke yεε ye nfáa n he ne useesé yεε ye písoi ne Sáa Uléécaá kέmee ní ha, ne metéi mee ketē nnéi n kpáiiilē. Lē ke Yeesu uu ne nípá úye nyise re uyεε úye (1:19-12).
3. Yeesu ye umεcirε cápine uké kpu uu kó upipirεtiki icélaa tóróó pa (13-21).

Tinóó tee ye metéi ne nfáa n he

¹ Uléécaá uké kelene nípá yo n wa, Tinóó ye pεε wele. Tinóó ne Uléécaá pεε pεé we. Tinóó ye pεε Uléécaá le. ² Ti ne Uléécaá pεε pεé we Uléécaá uu kelene nípá yo wai. ³ Tē ke Uléécaá uu ne ritiki uu ne nípá yo wai. Líka ái we ke Uléécaá uu n wa kái pεε tē kuu ne ritiki. ⁴ Tεtee nfáa riyíkí mee písoi metéi n wai. ⁵ Metéi amε kunmaha-i léeri, amá kunmaha áku fe kuké me yarii. ⁶ Uléécaá uu keyáa utisi unyine tum. Pi ye u sée re Yohani. ⁷ U kale re uké metéi mē písoi nyise, nípá úye uké ne kefa me tene. ⁸ Ai uricuruu ηmaa yεε metéi, amá u kale re uké metéi mē nsimé písoi símisi. ⁹ Metéi mē mεcirε ηmane mee metéi yíkíyíkí. Me ketē kecáá kale re meké písoi nnéi n kpáiiilē. ¹⁰ Tinóó ye ketē kecáá kale. Tē ke Uléécaá uu ne ritiki uu ne ke wai, amá kari ní ka, ketē pikó ápi ri ceri. ¹¹ Tinóó ye tipikó kέmee kale, amá tipikó ápi ri yási. ¹² Amá pē nnéi pεε ri ní yási ápi ne kefa ri tene kari rínanε he re piké panse Uléécaá sipipi. ¹³ Ai mesoimare kapi pi mari nnya, ái kó lē ke písoi ápi ní la piké ye pisiwá mari nnya kapi fe ápi lē panse. Ápi panse Uléécaá sipipi yare ke sisoipipi asi ye m mári nýe yare ke sisoipipi asi ní la mecá. Amá Uléécaá yεε umela kέmee nfáa fale pi he.

¹⁴ Tinóó ye panselε kesoi pipi tin kerócópe tú. Ti ípεelée mále tin kó nsimései má rísonε. Tó umεyóopi yenle. Meyóopi ke Kepipi cirénínε ake Sáa Uléécaá kέmee n yé. ¹⁵ Yohani ye ukεcáá aseéra lesele uu cáái re: Nkó nsimé kaní maa re: Uyεε kenépire n weme ye né fele. Uyε ne pεé wele ápi kelene né maru. ¹⁶ U ípεelée ró nyisele uu lē nnéi kuu m má ró he faalaa, líka ái tó ripári. ¹⁷ Asei kecáá, Moisi ke Uléécaá uu ne ritiki uu ne isé ró pa. Amá Yeesu Kirisi kuu ne ritiki uu ne ípεelée ró nyise uu kó nsimései ró símisi. ¹⁸ Uka úu Uléécaá yénaalē. Insá Ukepipi cirénínε keε ukeméé ní we, ken kó Uléécaá, keε ró u nyise.

*Aseéra ke Yohani Uniwolε uu Yeesu kecáá ní lése
(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Luki 3:1-8)*

¹⁹ Yohani aseéra kuu n lése ye nnyé: Pεé uyε-i ke Pisui fi piwéése pεε Yerusalem-i ní we ápi pepεε ye Uléécaá inyóonse n wa ne Lefi mpuri pikó n tú te piké ha u pise re uyεε úye? ²⁰ Yohani úu kesi, u pinnéi keyu-i aseéra lesele re: Ai né Yohani ke Uléécaá uu wéε. ²¹ Kei kapi kó pipise u rikpá re: Pó mpíí úye kecirε le? Póó Elii néε? Uu re: Eehei. Ápi kó pipise u kpá re: Póó antepu uyé, néε yo? Uu re: Eehei. ²² Ápi kó pipise u kpá re: Póó pεε nkpeni úye ηmaa? Á ró símisi tóké ha pepεε ró n tumme símisi. Pó ripóócúruu ηmaa mpíí re póó úye

keciré? ²³ Kei ke Yohani uu pɛɛ pi pɛsɛ rɛ: Née nní uyɛ nsímé ke antepu Esayi uú pɛɛ n tee rɛ:

Unyine ye kucesi kóima-i yóólé tɛ ani Uplíma ncee ritɛiise.

²⁴ Pɛ kápí pɛɛ Yohani kémɛɛ n tú ye pɛɛ Pifarisi lɛ. ²⁵ Pɛ api pɛɛ u pise rɛ: In tɛ áí pɔ́ ke Uléécaá uu wée, áí kɔ́ pɔ́ Elii, áá kɔ́ antepu uyɛ, yo nnya kaa pɛɛ písoi míni wole? ²⁶ Yohani uu pɛɛ pi pɛsɛ rɛ: Míni ke née písoi wole. Amá unyine ye nókenécɔpɛ nké-i wele káni n nyu. ²⁷ U kenépire wemɛle un né fe. Inésoi fi tu rɛ ké ukunéeri nɛmɛ fénnɛ. ²⁸ Petanii keyupi kɛɛ Yuriteɛ metérj ketunjeleeme kuwée-mé ní we kémɛɛ ke lɛ nnéi ai lɛ wai. Kei ke Yohani uu ye pɛɛ Yuriteɛ nkoi kémɛɛ písoi míni wole.

Yeesu ye Uléécaá Risaɲpipi lɛ

²⁹ Kai kóso n weesi, Yohani uu Yeesu yenu un ukekúrí wéɔ, uu rɛ: Ani ripaí, Uléécaá Risaɲpipi yɛɛ ye písoi nnéi akóɔpɛ n lése ye ntí. ³⁰ Uyɛ kamí pɛɛ tee rɛ: Unyine ye kenépire wemɛle un né fe. Uyɛ nɛ pɛé wele api kelene né maru. ³¹ Nɛ pɛɛ lɛ símisilɛ ám nyu uye keciré lo. Amá nɛ nkpéni kale nɛn Isirayɛli pikó míni wole piké nɛ u n céri nnya. ³² Yohani uu kɔ́ kpá rɛ: Nɛ Uléécaá Nfaasone yenlɛ nn keyómɛcaá-pɔ́ súiri yare tilóólá arí nɛ ukekáá tone. ³³ Am pɛɛ kahane n ceri rɛ uyɛɛ uye keciré, amá Uléécaá yɛɛ né n tumme rɛ ké písoi míni wole ye né maa rɛ: Pó Uléécaá Nfaasone yɛ nn súiri nn unyine kecáá tone. Uyɛɛ sónti uké Uléécaá Nfaasone písoi hɛ piké nkɛmɛɛ m pólólé. ³⁴ Yohani uu kɔ́ kpá rɛ: Nɛ nkpéni li yenlɛ. Lɛ nnya kam aseéra lese rɛ uyɛɛ Uléécaá Kepipi.

Yeesu pipirɛtiki foi kecáá nstímé

³⁵ Kai kóso n weesi, Yohani nɛ upipirɛtiki pité pinyine api keló ke-i n we. ³⁶ Yohani uu Yeesu yenu un tósu uu rɛ: Ani ripaí, Uléécaá Risaɲpipi ye ntí. ³⁷ Ke Yohani pipirɛtiki pité pɛ́ api lɛ n kɔ́, api yisi api Yeesu tiki. ³⁸ Yeesu uú nɛmɛlú uu yénu rɛ pi u tikilenlɛ, uu pi pise rɛ: Yo kani wéési? Pɛ́ api kɔ́ uyɛ pise rɛ: Yei kaá we, Raapi? Raapi aseí nyɛɛ Ucélaa. ³⁹ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Ani kam ani yé. Api yisi api u tiki apí ha yenu kei kuu n sói. Apí keyáa ké ukekúrí kei tone. Inyóótunɛ kefi nɛ mekpuaúlú kumúnjé-i kai lɛ wai.

⁴⁰ Pipirɛtiki pité pɛɛ pɛɛ Yohani nsímé n kɔ́ api yisi api Yeesu tiki, usɛ yɛɛ Simɔ́ Piyɛɛ uwā Antiree. ⁴¹ Antiree uu mefoi umáa Simɔ́ piwélaa sí kelene. Utú nɛ u sáne uu u maa rɛ: Tó Umésii yenlɛ. Mésii aseí nyɛɛ uyɛ ke Uléécaá uu n wée. ⁴² Uu pɛɛ umáa kpási uú nɛ Yeesu lɛɔpɔ́, Yeesu uú ha u nyánei tímím uu rɛ: Pó Yonaasi unɲmáne Simɔ́. Piké ye nkpéni pɔ́ séɛ rɛ Sefaasi. Liasei rɛ Ripare.

Yeesu ye Filipu nɛ Natanayɛli séɛ

⁴³ Kai kóso n weesi, Yeesu uu hó rɛ u yé Kalilee keté-pɔ́ ha. Kuu n tósu, uú nɛ Filipu sáne uu u maa rɛ: A yisi a né ritiki. ⁴⁴ Filipu ye Petisayita keyupi ukó lɛ Antiree nɛ Piyɛɛ mɛɔ. ⁴⁵ Filipu pɔ́ kɔ́ nɛ Natanayɛli sáne uu u maa rɛ: Tó uyɛ nsímé mɛɛ Moisi isé ritelé-i n wólaalɛ, antepuye api kɔ́ n símisi yenlɛ. Uyɛɛ Yosefi unɲmáne, Nasarɛti ukó Yeesu. ⁴⁶ Natanayɛli uu u maa rɛ: Lisone linyine yé fe ai Nasarɛti-pɔ́ leerii? Filipu uu u pɛsɛ rɛ: A kam a nɛ ipónipɛɛ yé.

⁴⁷ Yeesu uu Natanayɛli yenu un ukekúrí sóneɔ́ uu rɛ: Isirayɛli ukó yíkíyiki nɲaa ye nkó. Uu piyaaluke má. ⁴⁸ Kei ke Natanayɛli uu pɛɛ Yeesu pise rɛ: Yei kaa né nyu? Yeesu uu u pɛsɛ rɛ: Háí kaá pɛɛ kúfikiyee riyíki ní tú, nɛ pɛɛ pɔ́ nyule Filipu uu kelene pɔ́ séi. ⁴⁹ Natanayɛli uu pɛɛ Yeesu maa rɛ: Ucélaa, pɔ́ Uléécaá Kepipi lɛ. Pó Isirayɛli uyóopi! ⁵⁰ Yeesu uu u pɛsɛ rɛ: Néntɛ kam pɔ́ ní maa rɛ háí kaá pɛɛ kúfikiyee riyíki ní tú kam pɔ́ yé nnya kaá nɛ kɛfa né tɛnɛ? Pó kam aa lɛ litónjé-tɔ́njé yénu. ⁵¹ Asei kecáá, ké nó símisi rɛ nó kam ani keyómɛcaá yénu

ken wukulelē, piléécaatumē pin né Usoi Kepipi kecáá tóói pin ne keyómēcaā táái pin kō ne súlaari!

2

Pinósikpiké anyá nstmé Kanaa kuyu-pō

¹ Siyáa sitaani memáá, apí pinósikpiké anyá Kalilee ketē-pō Kanaa kuyu-i n wai. Yeesu uni un anyá nyē-i we. ² Pi Yeesu ne upipiretiki pō kō kei kusáne séele. ³ Píta apí weri apí kumúnjé kunyine-i tēne. Uni uu pēe u maa re: Píta ye ne pi tēnele. ⁴ Yeesu uu u pēse re: Unósi! Ne nyule, áí pōó yé né símisi lē kam yé ní wa. Inétunje ii kahane n tu. ⁵ Kei ke úni uu pēe upikeikó pēe kei ní we maa re: Ani lē nnéi kuu nó m pisene wa. ⁶ Mepéré apóri akpuulú anyine ye pēe wele. Kei ke Pisuiifi apí ye míni wa apí ne pimécire nyóonse. Mpá kupóri kúye yé fe aku ánicari até néē ataani * yósu. ⁷ Yeesu uu upikeikó maa re: Ani míni lú, ani apóri nnyé yípū. Pē apí mesei lúni áí a yípuni áí wure. ⁸ Yeesu uu pēe pi maa re: Ani nkpéni kpehē aní ha uyēe anyá iluke kecáá m paílē pa. Pē apí kpeheni apí ha u pa. ⁹ Kapi u m pa, uu lélé míni men pansē píta. Uu nyu kei ke píta pē apí n léeri. Amá pikeikó pēe n kpehē apí ne hapō pōon n nyu kei kapi n léeri. Kei ke uyēe anyá iluke kecáá m paílē uu pēe unósikó uyē sée, ¹⁰ uu u maa re: Píta lari-lari ke písoi apí ye ne pinírē kóraane. Pin n lē, apí pēe pikópe leseri. Amá píta lari-lari ke pōó yekei áí ne nkpéni tulu!

¹¹ Lē ke Yeesu uu Kalilee keteni-i Kanaa-pō mēwaisaŋa piwai kori. Lē kuú ne ummule nyíse upipiretiki apí pēé ne kefa u tēne. ¹² Lē memáá, Yeesu ne úni ne upimarecō ne upipiretiki apí yisi apí Kaperinawum tómpō apí ha kei siyáa sinyine wai, ápi nanai.

Yeesu ye Uléécaā keyō-i pikpéense lakase (Matiyee 21:12-13; Mariki 11:15-17; Luki 19:45-46)

¹³ Ke Pisuiifi nkpō meló anyá aa nnyáa n wa, Yeesu uu pēe yisi uu Yerusalem tómpō. ¹⁴ Uu kei Uléécaā keyō kémēe pikpéense lēpō pin ináa ne isáŋ ne alólá yái, picō pōon túntilē pin ne siwóó foru. ¹⁵ Kei kuu íŋme kpísi uu ne nséi wai uu ne pi ne piisanj ne piinaa Uléécaā keyō kémēe lákase apí lelu. Uu piwóófore ataapili láuli, siwóó asi yékáá. ¹⁶ Uu pēe pilólāyái pō maa re: Ké nté nó paa nfáani, áni kape Unésáa keyō kuyáa pansese. ¹⁷ Kei ke upipiretiki apí pēe nsimé mmú mēe Nléécaasimé ritelē kémēe n wólaalē léise re:

Hai Uléécaā! Lē kam nní kepóyo ní la ye né torele yare nna.

¹⁸ Kei ke Pisuiifi piwéése apí pēe u pise re: Mēwaisaŋa méye kaa yé fe aa wai áá ne ró nyíse re pō ncée mále poké lē wa? ¹⁹ Yeesu uu pi pēse re: Ani Uléécaā keyō nké fori ké siyáa sitaani ne pimómē ke pēse. ²⁰ Apí u pise re: Anjmē afeena ne akpuulú kapí ne kēyo nké mō. Kē ke pōó músu re pó fe aa siyáa sitaani ne mōmm? ²¹ Nénípákane umécire kuú pēé ne lē máne kuú ne Uléécaā keyō nkó símisi. ²² Ke Uléécaā uu Yeesu nkpō kémēe n yukuse, upipiretiki apí pēe léise re u pēe anóo nyē male. Apí pēe Nléécaasimé ne anóo nyē ke uricuruu uu ní ma ne kefa tēne.

Yeesu ye písoi kemúnjé nyule

²³ Nkpō meló anyá kumúnjé, Yeesu un Yerusalem-i we. Písoi apí mēwaisaŋa kuu n wapisi yénti apí pēé ne kefa u tēne. ²⁴ Amá ke Yeesu pōó pikemúnjé nnéi

* **2:6** Kupóri kpe yé fe aku aliitiri pile néē pile ne kefi ne ataani yósu.

n nyu nnya, úu ne ripóó pi larisi. ²⁵ Ai we re piké písoi kecáá nsímé u símisi. Uricuruu ye lelee sisoipipi sifa-i ní we nyule.

3

Mmē ke Yeosu ne Nikotem api n símisi

¹ Utisi unyine yee péé we, api ye u séi re Nikotem. U pee Pifarisi kunai kémee wele un kó Pisuifi uwéése use unyine. ² Uu kesine kenyine Yeosu-i sí uú ha u maa re: Ucélaa, tó nyule re Ulééca yee pó tumme re a ró céési. Ulééca unsá usoi kepíre n we, úu yé fe uké mewaisaŋa mmé kaa nní n wai meco n wai. ³ Yeosu uu u pese re: Ké pó símisi aseí kecáá re pinsá úye pimáre rinkpá, úu Ulééca iyóopi yenune. ⁴ Kei ke Nikotem uu pee u pise re: Iye kapi yé kó fe api usoi yee pikpurú ní masí pimáre kpá? Yare u yé fe uu kó úni kefa-i ppepo api kó pimáre u kpá néé? ⁵ Yeosu uu u pese re: Ké pó símisi aseí kecáá re pinsá míni ne Ulééca Nfaa kecáá rintiki piké ne usoi pimáre rikpá, úu Ulééca iyóopi yenune. ⁶ Lē ke kesoiipipi ake m mári ye lisoikó le. Lē ke Ulééca Nfaa nn nfáa n he ye Nfáasane likó le. ⁷ Ai kapé píri pó wa re ne maa re li pise re piké pimáre nó rikpá nnya. ⁸ Kuyo kun yei n la, kei kaku ye m pepu, aa kunné n kómēi, amá aa pee nyu méye kaku léeri, méye kaku sí. Limeco ke uyē ke Ulééca Nfaa nn nfáa n he póo kó we.

⁹ Kei ke Nikotem uu kó pipise u rikpá re: Iye kai yé fe ai lē wai? ¹⁰ Yeosu uu u pese re: Pó Isirayeli keté kémee ucélaa wéése le. Yó nnya káa pee liasei kómēi? ¹¹ Kei ke Yeosu uu pee u maa re: Ké pó símisi aseí kecáá re lē kari n nyu nkó kari símisi. Lē kari n yé kecáá kari aseéra lese. Amá nó áni la náké aróseéra nyē ŋmurei. ¹² Ne ye nen lelee keté nté n wai nsímé nó n símisi, áni ye ŋmurei. Iye kani yé pee fe ani ŋmurei in te ne lelee keyómecaa-pó n wai nsímé nó símisi? ¹³ Uka úu pikai keyómecaa hápaalē, insá Usói Kepipi kee keyómecaa-pó n léeri meciré. ¹⁴ Moisi ye pee nweni ŋmáho ne iwáa wale uu kucesi kóima-i kuna kecáá kólo. Limeco kapi sónti piké Usói Kepipi kuna kecáá rikálo. ¹⁵ Uye un péé ne kefa u n tene, liute uké ne nfáa teneciré n yé nnya. ¹⁶ Li we re Ulééca ye písoi meyíkiyiki lalé hái uú ne Ukepipi Cireníne pame re úye un ne kefa ke n tene, liute úu kapé pó, amá uké nfáa teneciré yé. ¹⁷ Asei kecáá, Ulééca úu Ukepipi keté kecáá tumme re keké ne písoi túhaane liké ne pi kpu. Amá u ke tummele re keké piriya lo. ¹⁸ Uye un ne kefa ke n tene, Ulééca úu yé uyē ne túhaane liké ne u kpu, amá úye unsá ne kefa ke n tene, Ulééca ye ne uyē pitúhaane masile re úu Ulééca Kepipi Cireníne rinyiri ne kefa tene nnya. ¹⁹ Lelee n tíyese ke Ulééca uú ne písoi n túhaanene yee re metéi ye keté kecáá léemele, ke písoi api mewai kópe n wai nnya, api metéi yúlu api pee kuŋmaha meyá n la. ²⁰ Li we re nkó yee mewai kópe n wai ye metéi kóhale, úu ye ne me rikó, un wuru re ái kapé umewai kópe yámne. ²¹ Amá nkó yee nsímései n tikilē yèè metéi kémee léepóle liké nyise re Ulééca kémee ke umewai nnéi ame léeri.

Yeosu ne Yohani

²² Lē memáá, Yeosu uu yisi u ne upipiretiki api Yutee keté-mē tómpo. U ne péé api kei siyáa sinyine wai un písoi míni wole. ²³ Yohani pó ne kó pee Enóo kuyu-i wele uu ye písoi míni wole. Ai kei ne Salim kuyu kefaa we. Míni ye pee kei meyá wele. Písoi pin pee mesére ukemee sónaapo un míni pi wole. ²⁴ Api pee kahane likumúnē kpe-i u n tí piké kpanii. ²⁵ Yohani pipiretiki pinyine ne Uusuifi unyine api pee keyáa inyéki kapi ye ne usoi n nyóonse kecáá nsímé pásaine. ²⁶ Apí ne Yohani leepó api u maa re: Ucélaa, pó nó ne utisi uyē nóo pee Yuritee nkoi metéi-mē ní we, aa ukécáá aseéra lese léisee? Uyee nní we un míni písoi

wole, pinnéí pin ukemee sónaapó! ²⁷ Yohani uu pi pese re: Uléécaá un rínanje pò n he re a ne linyine wa məcire kaa ye fe aa li wai. ²⁸ Nórínécúruu yé fe ani aseéra kenécáá lese re ne péé maa re: Ai nées Kirisi ke Uléécaá uu n wée. Amá Uléécaá ye né tummele re ké ne uyé kuu n wée kekpeé waimé. ²⁹ Nkó yee unósi n kpisi yee unósikó. Amá unósikó uyé usane pò ne ye ukekúrí n wele un unósikó meté kómei lin u láárú. Limecò ñmaa kai nní meykíyiki né láárú, uyé ke Uléécaá uu n wée nnya. ³⁰ Li ne sá re ye uyé tinyiri tiké n taálé, tinékó tiké n cepilé.

Uyee keyómecaa-pò n léeri kecáá nkó

³¹ Nkó yee keyómecaa-pò n léeri ye npá úye fele. Nkó yee keté nté ní we ye keté nté ukó le. Keté nté líkó nsímé kuu ye n símisi. Nkó yee keyómecaa-pò n léeri ye npá úye fele. ³² Lē kuu n yé uu kò kom aseéra kuu lése, amá úka úu kò pee lē kuu ní ma ñmurei. ³³ Uyee lē kuu ní ma n ñmurei ye male uu wéeri re Uléécaá ye aseí le. ³⁴ Li we re Uléécaá nsímé kuu ní ma ke uutume uu ye símisi. Lē nnya ke Uléécaá uu ye uyé kuu n tū Nfáasone he ái kumúnjé má. ³⁵ Sáa Uléécaá ye Ukepipi lalé uu npá yo keanipe-i wai. ³⁶ Nkó yee Uléécaá Kepipi ne kefa n tene ye nfáa teneciré mále. Nkó yee kenkó n késu úu yé nfáa mmé yé. Amá Uléécaá ye ne u wólaalenle.

4

Yeesu ne Samarii kuyu unási unyine ye we pin símisi

¹ Pifarisi api kóm te Yeesu ye pipiretiki meyá yenle un kò písoi meyá míni wole ai tósu Yohani pikó. ² Asei kecáá, Yeesu ricurruu úu pee úka míni wole. Upipiretiki pee ye pee písoi wole. ³ Ke Yeesu uu n kò te lē ke písoi api símaankeé, uu Yutee keteni-i yisi uu Kalilee keté-mē pele. ⁴ Uncee ye pee kò Samarii keté-mē còle ní ne kei lompo. ⁵ Uu pee Samarii keyupi kenylene kapi ye n sée re Sísaa tulu. Ai kei ne kecare kē ke Yakupu úu pee unñmáne Yosefi n he ketaa we. ⁶ Kei ke Yakupu kelukanka aké peé we. Ketúnjé kefi ne meté kumúnjé ke Yeesu uu kei tuipò, nsé nn u pelaalé, uu pee kelúkanka kē kekúrí tone.

⁷ Samarii keté unási unyine uu píniltú hapò. Yeesu uu pee u maa re: A míni né he ké n ntí. ⁸ Upipiretiki pò ne pee likumúnjé kpé-i liluke-luke piwélaa hale kuyu-pò. ⁹ Samarii keté unási uyé uu pee Yeesu maa re: Iye ke pò Usuifi, aa yé fe aa né Samarii ukó maa re ké míni pò he pòké n ntí? Pisuiifi ne Samarii pikó ápi ye pee rikòne. ¹⁰ Yeesu uu u pese re: Pòn pee lē ke Uléécaá uu ye n he n nyu, pòn kò pee uyee nní pò m pise re a míni u he n nyu, pòo ye pee u pise re uké míni pò he, uu pee míni mee ye nfáa n he pò he. ¹¹ Unósi uyé uu u maa re: Upíima, kelúkanka nké áke kusa címú, áa kò líka má pòké ne lí. Iye kaa yé pee fe áa ne míni mee ye nfáa n he yenu? ¹² Urósáayaha Yakupu yee kelúkanka nké ne ró tíye. U ne usípipi ne uaseele ye pee míni mē n ntíle. Yare pò músu re pò Yakupu fele née? ¹³ Yeesu uu u pese re: Nníré yé usoi nkó yee nní mmé ní ntí piwai rikpá. ¹⁴ Amá nníré rín pikái nkó ke née míni n he uu me níru piwai kpáne. Míni mē kam u n hene ye ukemee pansene rínihoi mee ye nfáa teneciré n he. ¹⁵ Kei ke unósi uyé uu pee u maa re: Upíima, a mepóni mē né he nníré rín kape ye kò piwai né rikpá. Péé uye-i, ái pee pise re ké ye kò nté píniltú peeme.

¹⁶ Yeesu uu pee u maa re: A n ñme a ha upóla séeme áa weri. ¹⁷ Unósi uyé uu u pese re: Am ula má. Yeesu uu pee u maa re: Pò alari mále pòké re áa ula má. ¹⁸ Píla pinupū kaa písóó masí. Nó ne utisi uyee kò nkpéni ní we úu kò upóla. Pò aseí mále. ¹⁹ Unósi uu pee u pese re: Upíima, ne yé te pò antepu le. ²⁰ Tiyópe ntí kecáá ke tó písaaayaha ápi pee Uléécaá yáasi. Amá nó Pisuiifi ani re Yerusalem-i

kai pise re piké ye Uléécáa yáási. ²¹ Yeesu uu pee u maa re: A kó te nú unósi, li itunje inyine-i sóntile, ái pee pise re riyópe nti-i née Yerusalem-pó kani yéé Sáa Uléécáa yáási. ²² Nó Samarii pikó, áni Uléécáa uyē kani n yáási nyu. Tó Pisuifi ye Uléécáa uyē kari n yáási nyule. Tó Pisuifi kéme ke píyulale api léeri. ²³ Amá li itunje inyine-i sóntile, ticuruu li pikáme masile. Pēpee Sáa Uléécáa n yáási yéé ne piisoi nnéi u yáási ne aseí. Pēpee lē u n yáási kuu wéési. ²⁴ Uléécáa ye Nfáasone lē. Lē nnya, li pise re pēpee u n yáási piké ye ne piisoi nnéi ritiki api ne u yáási ne aseí. ²⁵ Unósi uyē uu pee Yeesu maa re: Ne nyule re uyē ke Uléécáa uu n wéé ye wemele. Uyē kapi ye sée re Kirisi. Un píyei n ka, u yé linnéi tó riyóó. ²⁶ Yeesu uu pee u maa re: Néé ne nni pó n símisi, nee liute uyē.

²⁷ Yeesu pipiretiki api likumúnjé kpe-i tuipó, ai nnóó pi yipu re pi u yē un ne unósi unyine símisi nnya. Amá piuka úu kaha uké u pise re: Yó kaa ukemeé wéési née yo nnya kaá ne u símisi? ²⁸ Unósi uyē uu pee ukenintúhu kei yá uu kuyu pele uú ha pisoi símisi re: ²⁹ Ani kam ani usoi unyine yē yeé menéwai nnéi kam n wapisi né n kéénkéé. In n la, ái nkpeni uyē ke Uléécáa uu wéé? ³⁰ Api pee kuyu-i léenti api símpó api ha Yeesu lēpó.

³¹ Upipiretiki api pee likumúnjé kpe-i u kpukaise re: Ucélaa, a kam a li. ³² Kei kuu pee pi pēse re: Iluke inyine káni n nyu kam meluke má. ³³ Kei ke upipiretiki api pee pimēcapēcīre pipíseine ló te: Néé unyine ye ne iluke u kale uu le? ³⁴ Yeesu uu pee pi maa re: Inéluke yeé re ké uyē né n tumme mela n wai, ké kó pikei pē kuu né n forii n wai ne kēto-pó. ³⁵ Nórínécúruu nóó ye maa re: Li tise iwáre ina liké ne kúkpaa tu. Ké nó símisi re ani n̄sone ripáí ani yénu re iluke ye sicare-i pipele masile re piké i kpasí. ³⁶ Ticuruu ukpáa ye wele un uihéé yósu, un kó iluke kuu n kpási cápinente re iké nfáa teneciré yé. Kei ke ulukaa ne ukpáa apóó aa yé pēe kesé n láárú. ³⁷ Lē kémeé, meyu mmé ye aseí le re: Uca yeé ye lukesí, ucó uú kpasí! ³⁸ Ne nó tunle re ani ha kecare ke-i káni pikei píka n wa kémeé kpasí. Picó pēe kei keisi, nóó nkpeni weri ani pipikei kulaa n le.

³⁹ Samarii pikó meýā ye ne Yeesu kefa tenele re unósi uyē maa re: Lē nnéi kam n wa kuu né símisi. ⁴⁰ Lē nnya kapi Yeesu-i hápó api u pise re uké pikekúrí ketónē rikpá. Uu n̄murei uu pikekúrí tone siyáa sité.

⁴¹ Ke Yeesu uu uricuruu ne unnoó nsímé pi n símisi nnya, pisoi kulúí píima picó api kó ne kefa u tene. ⁴² Api ye pēe unósi uyē maa re: Ai nsímé mmē kaa ró n símisi n̄mane nnya karí ne kefa Yeesu tene. Amá tó uricuruu konle un símisi, arí céru re u mesei pisoi nnéi Uyulale le. Lē nnya karí ne kefa u tene.

Yeesu ye uyóopi usóóca wéése unyine un̄máne poise

⁴³ Ke Yeesu uu siyáa sité sē kei n tónē, uu yisi uu Kalilee ketē-mē tómpó. ⁴⁴ Yeesu ricuruu ye pēé maa re: Api ye antepu úka uketē cīre-i n waiselē. ⁴⁵ Amá kuu Kalilee keteni-i n tuipó, kei pikó ye kusáne u yosile n̄sone, ke pē n̄maa apí pēe Yerusalem-pó nkpo melóó anyá n̄ ha api lē nnéi kuu n wa yenu nnya.

⁴⁶ Yeesu uu pēe Kalilee ketē-pó Kanaa kuyu-i pele. Kei kuú pēe wa m̄ni ame pansē píta. Uyóopi usóóca wéése unyine yeé pēe Kaperinawum-pó we, uun̄máne un póólú. ⁴⁷ Kuu n kó te Yeesu ye Yutee ketē-pó yisi uu Kalilee keteni-i hápó, uu ukemeé sí utú ha u welu re uké Kaperinawum hápó uké uun̄máne yeé ne nkpo n náási poise. ⁴⁸ Yeesu uu pee u pise re: N̄nsá mewaisan̄a ne mewai píima n yē, áni yé fe n̄ké ne kefa né tene, née yo. ⁴⁹ Uyóopi usóóca uyē uu Yeesu pēse re: Upíima, a kenéyo ha un̄máne uké kelene kpu. ⁵⁰ Kei ke Yeesu uu pee u maa re: A n n̄me a kui, upón̄máne ye nfáa mále. Uu Yeesu nsímé mmē n̄murei, uu yisi uú kulu. ⁵¹ Kuu nkúlecee n kpási, upikeikó apí ne u sáne api u maa re: Upón̄máne ye nfáa mále. ⁵² Uu pi pise re: Itunje íye kumúnjé ke uipinje ii kutósi

piwai koraane? Api re: Sé ketúné, mese kumúné ke kupinḡetoi aku ukεcáá le. ⁵³ Usáa uyē uu pεε léise re itunḡe iyε-i ḡmaa ke Yeesu uu sé u maa re: Upónḡmáne ye nfáa mále. Lē nnya ke u ne ukεyó pikó nnéi api Yeesu ne kefa tene. ⁵⁴ Ke Yeesu uu Yutee ketē-pó n léeme uu Kalílee keteni-i pεeri, mewaisaḡa lírú mecɔ kuu n wa ye mē.

5

Yeesu ye kékankáláká kenyinge paise

¹ Lē memáá, Pisuiḡi anyá anyine ye pεe kumúné kpe-i Yerusalem-i wele. Yeesu uu yisi uu sí. ² Kúnipore kunyinge ye kuyu kpe-i Isáḡ Tinonɔ kekúri wele. Pi ye kupóre kpe Epiree meyu kémeε sée re Petesita. Akúsi sipole sinupú kakú má. ³ Pitóikó kulúi, pinyiye ne síkankáláká ne [pípaíkɔs ye pεe imele iyē metene fntilenle pin mé te míni meké lémesi. ⁴ Uléecaa tume unyinge ye pεe keyáa keyáa síumele uu míni pɔkɔi. Utóikó úye un mepókoi-maa mefoi míni me-i n lompo, rípa itói iye kuu pólú, u ye peile]. ⁵ Utisi unyinge ye pεe kei wele. Kuú ne m pólúme, li wale ḡmē ité lí we afeena. ⁶ Ke Yeesu uu u n yé un kei finu, uu kɔ kom te kuú ne m pólúme ái kusa náḡai, uu u pise re: Pɔ la póké peii? ⁷ Utóikó uyē uu u pese re: Upíima, ám úka má re míni men n lémesi uké mekemεe né tampɔ. Ne ye náasile, ké n tuiɔ, unyinge un né fosi. ⁸ Kei ke Yeesu uu pεe u maa re: A yisi a ripósánááporé kpisi aa sóne. ⁹ Utisi uyē uu mese ne mese pélu, uu urisánááporé kpisi uu nsé kápáa. Kewénteyaa tunḡe kaí pεe lē wai. ¹⁰ Pisuiḡi piwéese api utisi uyee nní m péi maa re: Neni ye kewénteyaa le. Lē nnya irósé kémeε, ncee ḡn we re póké ripósánááporé cɔ. ¹¹ Uu pi pese re: Utisi uyē uu pεe sí uú ha Pisuiḡi piwéese símisi re Yeesu ye u paise. ¹² Lē nnya ke Pisuiḡi piwéese api Yeesu pitele wa re yo nnya kuu kewénteyaa tunḡe lē wa. ¹³ Kei ke Yeesu uu pi pese re: Unésáa Uléecaa ye ne pikei kecáa wele néen kɔ pikei kecáa we. ¹⁴ Anɔ nyē nnya, Pisuiḡi piwéese api pεe meyá piwélaa ne ḡmópú re piké Yeesu kpu. Ai re kuu kewénteyaa kecáa isé rinlós ḡmane nnya, amá kuu kɔ m maa re Uléecaa ye uusaa le, lin pεe nyíselē te u ne uyē ne sále nnya.

Uléecaa Kepipi nnaḡe

¹⁹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Asei kam nní nó símisi re né Uléecaa Kepipi, ám nnénaḡe cire ne fene ké linyine wa. Lē ke Unésáa Uléecaa uu ye n wa am yénu ḡmane kam ye fe am wai. Lē nnéi ke Unésáa uu n wai ké née kɔ wai. ²⁰ Saa Uléecaa ye Ukepipi lala, uu pεe lē nnéi kuu ye n wa ke nyisente. U kɔ mewai mee mmé n fe pinyiye ke kpáne líké pεe nnɔs nó yi. ²¹ Yaré ke Unésáa uu ye pikpɔkpo n yukuse uu nfáa pi he mecɔ ke Ukepipi ake ye ken piye n la, ake pē nfáa he. ²² Limcɔ, Saa Uléecaa úu ye ne úka túhaane. Amá Ukepipi kuu rinaḡe he re keké ne pisei nnéi túhaane, ²³ pisei nnéi piké ne Uléecaa Kepipi ríyu n waise yaré kapí Uléecaa ríyu n waise mecɔ nnya. Nkó yé uu Uléecaa Kepipi ríyu n waise, úu kɔ Uléecaa ye ke n tumme ríyu waise.

²⁴ Asei kam nní nó símisi re nkó ye ye nnésímé kutu rincɔ uú ne uyee né n tumme kefa tene ye nfáa teneciré yénle. Api ne metúhaane u má. U nkpo

kémee piléle masile uu nfáa teneciré yénu. ²⁵ Asei kam nní nó símisi re kumúnjé kunyine ye sóntile, ticuruu ku pikáme masile. Peé uye-i ke pikpòkpò api yé Uléécaa Kepipi metè n kò. Pèpè n kò api nfáa yenu. ²⁶ Uléécaa yee nfáa te. Limecò kuu Ukepipi rínanje he re keké nfáa n te. ²⁷ Ne Usoi Kepipi le nnya kuu ncée né he re ké ne sisoipipi túhaane. ²⁸ Ai kape nkpáni píri nó wa. Kumúnjé kunyine ye sóntile, pèpè n kúlaankeelè piké menétè kò, ²⁹ api pèe nkpò kémee yisi. Pèpèe piisoi kémee lisone n wa api nfáa teneciré yénu. Api pèpèe piisoi kémee akópe n wa pò ne túhaane aí ne pi kpi. ³⁰ Am yé fe ké nnénanje cire ne linyine wa. Lè ké Uléécaa uu né í símisi kam ye ne ripáí aní ne túhaane. Menétúhaane ye aseí mále re ám wéési ké menéla wa nnya, amá uyee né n tumme mekó kam wéési ké wa.

Yeesu piseérakó

³¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: In te né ñmane née kenécáa aseéra lese, nnòome ye mu. ³² Amá ne úseérakó mále yee aseéra kenécáa n lése. Ne kò nyule re aseí kuu símisi. ³³ Nò písoi Yohani kémee tunle re piké kenécáa nkó kò, uu kò aseí lese uu símisi. ³⁴ Né ám písei re unyine uké kenécáa aseéra lese. Amá ne la re líké nórínèyu lo nnya kam Yohani aseéra kuu kenécáa n lése símisi. ³⁵ Yohani pò ne we yaré kéfíráa kapi rinsé, kemetéí ame nó kpáii. Lè nnya kani kemetéí mē nnya ituje inyine-i mpóonare yē nkáripí. ³⁶ Amá aseéra ñmaa ye kenécáa wele, an Yohani akó kuu kenécáa n lése fe. Lelee nní pikéi ke Unésáa uu né n forii nen wai. Piricuruu ñmaa pèe aseéra kenécáa lese re Sáa Uléécaa yee né tumme. ³⁷ Unésáa uyee né n tumme ye uricuruu kenécáa aseéra lesele. Aní ketume umetéí komaalè, aní kò ukèyu yenaalè. ³⁸ Aní kò unsímé rísone múlìlè. Li we re áni né ké Sáa Uléécaa uu n tumme ne kefa tenelè. ³⁹ Nò ye Nléécaasimé kémee pereile non músu re nó nkemee nfáa teneciré yé. Aní kò te mmē cire mee kenécáa aseéra lese. ⁴⁰ Aní kò péé la nòké kenémee kam nòké nfáa mmē yē.

⁴¹ Ai písoi ipakare kam wéési. ⁴² Ne nó nyule. Aní nòsinéfa-i Uléécaa la. ⁴³ Unésáa rinyiri kaní ne ka, amá aní piyóó né yúlu. Amá unyine un nté ne urinyiri n ka, nó uyé yósi. ⁴⁴ Nò ye n lalè nòké nóménécòpècìre m pakarentene. Aní la Uléécaa ñmane uké nó m pakarente. Lè nnya káni yé fe nòké ne kefa né tene. ⁴⁵ Aní kape m músu re née ha Unésáa Uléécaa kémee tíyesene nòké akópe yē. Amá Moisi uyé kaní ne ripóo n láarú yee ha tíyesene nòké akópe yē. ⁴⁶ Kenécáa nsímé ké Moisi uu wói. Non pèe meyíkíyiki Moisi nsímé n ñmurei, nó pèe kò nnékó ñmurei. ⁴⁷ Amá in te áni mmē ké Moisi uu n wói ñmurei, íye kani yé pèe nnékó ñmurei?

6

Yeesu ye písoi ákotoku anupū (5.000) kpínii

(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17)

¹ Lè memáa, Yeesu uu Kalilee kupiyee kapi ye kò n sée re Tiperiyaati menimaa téj uu ritíme ricò-mē sí. ² Písoi kulúí píima pinyine ye pèe u tikilenle, kapi n yé te u mewaisaŋa wapisi un pitóikó pòisente nnya. ³ Kei ke Yeesu uu pèe riyópe ritaá u ne upipiretiki api ha tone. ⁴ Pisuiíi nkpò melóó anyá ye péé uye-i nyahaimèle.

⁵ Yeesu uu weríí uu yénu re písoi kulúí píima ye ukemee sónaapo, uu pèe Filipu maa re: Yei kari yé iluke yee yé písoi mpí nné meluke n tu lo? ⁶ Sikórí kuú ne lè ma uké peè uké yé te íye ké Filipu uu yé u pèe. Uricuruu ye pèe nyule

lê kuu n wainε. ⁷ Filipu uu u pese re: Mpá toké nwóóweni mepipi píle píle meté ne iluke ló ái nkpaní mpá úye nkáripí nkáripí meluke tulune. ⁸ Uupiretiki ucó, Simó Piyee uwá kapi ye n sée re Antiree póo pée u maa re: ⁹ Kewá nmánepi kenýine ye nké nté ken akpónó anupú ne ikpintomé ité múflé. Yare yo ke lê ai yé nkpaní písoi kulú píima nkú wa? ¹⁰ Kei ke Yeesu uu pée re: Ani písoi pē maa re piké tone. Meyú áme pée kusa keló ke-i piye. Api pē túnti, ái lelu písoi ákotokú anupú kumúnjé (5.000). ¹¹ Kei kuu akpónó kpísi uu akécáá Uléécáa pòonese uu pée pēpē kei ní we a hòone. Uu kò limécó ikpintomé wai, ai pinnéí meluke tulu. ¹² Kapi pinnéí ní li api lèpu, Yeesu uu pée upipiretiki maa re: Ani akéri tóró kóóí, líka ái kapε pò. ¹³ Api akpónó anupú nyē kapi n li atóró kóóí ai anére kefi ne até yipu. ¹⁴ Ke písoi pē api mēwaisanja ke Yeesu uu n wapisi n yé, api pēé n símaankée re: Mesei, usoi nkó yee antepu kapi n tee re u keté kecáá sónti. ¹⁵ Yeesu póo céru re pi sóntile piké u tí piké nnañe iyóopi u tonse. Uu lê nnya riyópe pítaá pεle uú ha umécire n tú.

*Yeesu ye mini kecáá sóne
(Matiyee 14:22-33; Mariki 6:45-52)*

¹⁶ Kai nnyóó n wa, Yeesu pipiretiki api cépi apí ha kupiye ritime n we. ¹⁷ Api kúninói loni api kupiye n tērlé pin Kaperinawum kuwée-mē sí. Kesine ye pée likumúnjé kpε-i piwai masile, Yeesu úu kò pée kahane pikekúrí n hapó. ¹⁸ Kei ke meyo píima menýine ame pipépe ló, míni ame pée n tòonkεε. ¹⁹ Kapi kúninói rintikú yare kilométiri pinupú kumúnjé, api Yeesu yenu un míni kecáá sóne un ne pikekúrí wépo, iwame ii pi wai. ²⁰ Kei ke Yeesu uu pée pi maa re: Néε lo, iwame íi kapε nó wa! ²¹ Api pēé n la piké kúninói kémεε u kpísi. Amá kúninói aku kei nní mese ne mese kei kapi n sí tulu.

Tisoiwú ye Yeesu wéési

²² Kai kóso n weesi, písoi riwú tēε kupiye ritime te-i m mēsú ari yénu re kúninói kuse kpεε ye kei n we, Yeesu úu kò ku ló u ne upipiretiki piké ne kesé tómpo. Upipiretiki nmanε pée pée tómpo. ²³ Amá áninói acó ye pée Tiperiyaati keté-mē leemεle aa kei ke Úpiima uú pée akpónó kecáá Uléécáa m pòonese api pée a le tuipe. ²⁴ Ke písoi riwú tē ari n yé te Yeesu ne upipiretiki apí kei we, api pée piricuruu áninói nyē loni apí ne Kaperinawum-pò Yeesu piwélaa sí.

Yeesu yee iluke yee ye nfáa n he

²⁵ Api kupiye ritime ricó-mempó Yeesu lèpó api u pise re: Píyeei kaa nté tuime, Ucélaa? ²⁶ Yeesu uu pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi re ái re kani mēwaisanja kam n wapisi n yé nnya kani né wéési, amá kani akpónó ní li ani lèpu nnya kani né wéési. ²⁷ Ani kapε iluke yee ye n fóni nnya n náási, amá ani iluke yee íi ye píkaí n fóni ii ye kò pée nfáa teneciré he nnya n náási. Usoi Kepipi kεε yé iluke iyē nó he, li we re Saa Uléécáa ye unwói ukécáá wale. ²⁸ Api u pise re: Iye kari yé wa toké ne pikéi pē ke Uléécáa uu ní la piwai n fe? ²⁹ Yeesu uu pi pese re: Uléécáa pikéi kuu nó m pise ye mpí re ani ne uyé kuu n tumme kefa tene. ³⁰ Api u maa re: Mēwaisanja méye káí ye wa toké yé toké pēé ne kefa pó tene? Mēwai méye kaa waine? ³¹ Pirósáayaha ye iléécaaluke kucési kóima-i líle yare kai Nléécaasimé kémεε n wólaalé te:

Iluke yee keyómecáa-pò n léeri kuu pi he re piké li. ³² Yeesu uu pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm te ái Moisi yee iléécaaluke nó he, amá Unésáa yee iluke yee meykíyiki keyómecáa-pò n léeri nó he. ³³ Iluke ke Uléécáa uu ye n he yee nní uyee keyómecáa-pò n léeri uu ye písoi nfáa he. ³⁴ Api u maa re: Úpíima, a mesére iluke iyē tó n he.

³⁵ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi sɪmisi rɛ: Nɛɛ nnɪ lɛ iluke iyɛɛ yɛ nfɔ́a n he. Nkɔ́ rɪn pɪkai nkɔ́ yɛɛ kenémɛɛ n ka waine. Nnɪrɛ rɪn kɔ́ pɪkai nkɔ́ yɛɛ nɛ kefa né n tene waine. ³⁶ Amá nɛ nɔ́ sɪmisiɛ: Nɔ́ né yɛnle, nɪpá nɛ lɛ, áni nɛ kefa tene. ³⁷ Pɛ nnɛ́ ke Unésáa uu né m pa yɛ kenémɛɛ sɔ́ntile, ám pikɛɔpɛ úka mpuri méyule má. ³⁸ Li we rɛ ám keyómɛɔaa-pɔ́ sɔ́ime rɛ ké menéla wa, amá uyɛɛ né n tumme mela kam piwai ka. ³⁹ Uyɛɛ né n tumme mela yɛ kɔ́ pɛɛ mmɛ́ rɛ ám kapɛ pɛ́ kuu né m pa kɛɔpɛ úka fóm, amá u la rɛ ké ha keyáa tɔ́rɔ́ ketúnjɛ nkɔ́ kɛmɛɛ pi yukuse. ⁴⁰ Unésáa yɛ la rɛ nkɔ́ yɛɛ Ukepipi n yɛ́ uu nɛ kefa ke tene uké nfɔ́a tenecirɛ m má. Nɛ kɔ́ pɛɛ liute keyáa tɔ́rɔ́ ketúnjɛ nkɔ́ kɛmɛɛ yukusɛnɛ.

⁴¹ Pisuiɪi api Yeesu nɛ nɪmúlaankɛɛ rɛ u maa rɛ: Nɛɛ nnɪ lɛ iluke iyɛɛ keyómɛɔaa-pɔ́ n léeri nnya. ⁴² Api pɛɛ m píseine rɛ: Ai Yosɛfi unɪmáne Yeesuu? Tɔ́ usáa nɛ únɪ nyule. Iyɛ kuu yɛ́ pɛɛ́ maa rɛ: Keyómɛɔaa-pɔ́ kuu léeri? ⁴³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Ani lɛ nómɛnɛɔpɛcirɛ piɪmúlaankɛɛ tíyɛ. ⁴⁴ Uka úu yɛ́ fɛ uké kenémɛɛ kam, insá Sáa yɛɛ né n tumme yɛɛ nɛ kenémɛɛ u ka. Né kɔ́ mɪpá úyɛ yɛɛ kenémɛɛ n ka keyáa tɔ́rɔ́ ketúnjɛ nkɔ́ kɛmɛɛ yukuse. ⁴⁵ Li antepuyɛ atelé-i wólaalɛ tɛ:

Uléléɔaa yɛ́ pinnɛ́i céési. Nkɔ́ yɛɛ Sáa kutu rɪncɔ́ uu uicélaa kom, yɛɛ yɛ́ kenémɛɛ kam. ⁴⁶ Lɛ́ ái nyisɛ rɛ unyine yɛ Sáa yɛnaalɛ. Amá uyɛɛ Uléléɔaa kɛmɛɛ n léeri mɛcirɛ yɛɛ u yɛnaalɛ. ⁴⁷ Aseɪ kɛcáá, ké nɔ́ sɪmisi ani kóm tɛ nkɔ́ yɛɛ nɛ kefa né n tene yɛ nfɔ́a tenecirɛ mále. ⁴⁸ Nɛɛ iluke iyɛɛ yɛ nfɔ́a n he. ⁴⁹ Nɔ́pinésáayaha yɛ pɛɛ kucɛsi kóima-i maani lile, nɪpá nɛ lɛ, api kɔ́ pɛɛ kpɪní. ⁵⁰ Iluke iyɛɛ keyómɛɔaa-pɔ́ n léeri yɛ nnyí ntɛ. Nkɔ́ yɛɛ i n li úu pɪkai kpine. ⁵¹ Nɛɛ iluke iyɛɛ keyómɛɔaa-pɔ́ n léeme ii yɛ pɪsoi nfɔ́a he. Mɪpá úyɛ yɛɛ iluke iyɛ́ li, nfɔ́a tenecirɛ kuu yɛ́ yɛ́. Inépinjɛ yɛɛ iluke iyɛ́ kam u n hɛnɛ. Nɛ i hele rɛ ketɛ́ nnɛ́i pɪsoi piké nfɔ́a yɛ́ nnya.

⁵² Kuu lɛ́ m ma, Pisuiɪi api picɛ́ɲaankɛɛ loni pin pimeɔpɛcirɛ píseine rɛ: Iyɛ nnya ke nkɔ́ uu yɛ́ maa rɛ u yɛ́ uipinjɛ ró hɛ ari le? ⁵³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Aseɪ kɛcáá, ké nɔ́ sɪmisi ani kóm tɛ nɔ́nsá Usɔi Kɛpipi ipinɛ n lí, nɔ́nsá kɔ́ kɛmenyɛ n ntí, ám nfɔ́a má. ⁵⁴ Usɔi nkɔ́ yɛɛ inépinjɛ n li uu kɔ́ menényɛ níru yɛ nfɔ́a tenecirɛ yɛnle. Nɛ ha keyáa tɔ́rɔ́ ketúnjɛ nkɔ́ kɛmɛɛ u yukusɛnɛ. ⁵⁵ Li we rɛ inépinjɛ yɛ iluke yíkíyiki lɛ, menényɛ pɔ́ɔn kɔ́ linírɛ-nirɛ yíkíyiki. ⁵⁶ Usɔi nkɔ́ yɛɛ inépinjɛ n li uu kɔ́ menényɛ níru yɛ kenémɛɛ wele néɛn kɔ́ ukemɛɛ we. ⁵⁷ Sáa yɛɛ né n tumme yɛɛ nfɔ́a ute. Uyɛ́ nnya kam nfɔ́a má. Limɛɔ, úyɛ un inépinjɛ n li, u né́ nnya nfɔ́a yɛnune. ⁵⁸ Iluke iyɛɛ keyómɛɔaa-pɔ́ n léeri yɛ iyɛ́. Ii iyɛ́ kɛ nɔ́pinésáayaha apí pɛɛ n li, nɪpá nɛ lɛ, api kɔ́ pɛɛ kpɪní mɛɔ wɛ. Amá nkɔ́ yɛɛ nnyí n li yɛ mɛsɛrɛ nfɔ́a máne.

⁵⁹ Kumúnjɛ kpe-i ke Yeesu uu pɛɛ Kapɛrinawum-pɔ́ Pisuiɪi kuyomɛyáhaalee-i pɪsoi n céési kuu anɔ́ nyɛ ma.

Tinɔ́ tɛɛ yɛ usɔi nfɔ́a tenecirɛ n yéneise

⁶⁰ Ke upipiretiki api anɔ́ nyɛ n kɔ́, pimeyá api rɛ: Nsímé mmú yɛ nɪpape tɔ́silɛ. Wóó yɛ́ mmú kutu n cɔ́lɛ? ⁶¹ Yeesu uu céru rɛ upipiretiki yɛ nsímé mmɛ́ kɛcáá nɪmúlaakɛɛle. Uu pɛɛ pi maa rɛ: Li nɔ́ ricɔ́njɛ meyá, néɛ yo? ⁶² In lɛ, nɔ́n piyɛ Usɔi Kɛpipi n yɛ́ kɛn kei kaké pɛɛ nɛ wa pítaa m pɛɛ ní, iyɛ kai yɛ́ pɛɛ nɔ́ wa? ⁶³ Uléléɔaa Nfaasɛnɛ mɛɛ yɛ nfɔ́a he. Kɛsoipipi ákɛ yɛ́ líka fe. Amá anɔ́ nnyɛ kam nní nɔ́ m ma yɛ Nfaasɛnɛ akó lɛ nyɛɛ yɛ nfɔ́a n he. ⁶⁴ Amá pinyine apí nɔ́kɛnɛɔpɛ nɛ kefa né tene. Ai líka nnya kuu lɛ́ malɛ. U hái mɛkɛɛ-mɛ pɛpɛɛ apí n nɪmureine nɛ uyɛɛ n sɔ́nti uké piláarɔ́ anɪpɛ-i u n wa nyule. ⁶⁵ Uu kɔ́ pimáa

pi kpá re: Lē nnya kam nó maa re úka úu we yee yé n fe uu kenémee weri insá Unésáa yee ncée u he.

⁶⁶ Kai ne kei n kpísi, upipiretiki meya api kepire u to ápi ye pee pitiki u rikpá. ⁶⁷ Uu pee upipiretiki kefi ne pité pē pise re: Nó ní, nó áni la noké tómpoo? ⁶⁸ Simoo Piyee uu u pese re: Upiima, úye uco kémee kari yé nkpáni ha? Kepómee ke nsimé mee ye nfáa teneciré n he ní we. ⁶⁹ To ne kefa pó tenele ari yenu re pō ke Uléecaa uu wée uu tumti. ⁷⁰ Yeesu uu pee pi maa re: Ai néé nó kefi ne pité mpí wéee? Mpá ne lē, use ye nókenécoppe kuníri lē! ⁷¹ Simoo Isikariyooti unmáné Yutasi nsimé kuu lē símisi. U kefi ne pité pē use lē. Mpá ne lē, uyee sónti uké piláaro anipe-i u wa.

7

Yeesu pimarēco ápi ne kefa u tene

¹ Lē memáa, Yeesu uu Kalilee ketē kóónú. Uu peé ha uké Yutee kekó rikóónú re Pisuiifi piwéése ye wéési piké u kpu nnya. ² Pisuiifi anyá nyé kémee kapi ye sicáñipi kémee n sói ye ko pee nyahaimēle. ³ Upimarēco ápi pee u maa re: A nté yisi aa Yutee ketē-pō sí, pipópiretiki póoké ko pikei kaa n wai yé! ⁴ Úka úu ye umewai m pékesi un ko peé la kuyu kuké u ceri. Lē nnya, a tíye ketē nnéi písoi piké mepówai mmé yé. ⁵ Asei kecáa, upimarēco ricuruu páa pee ko ne kefa u tenelē. ⁶ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Inétunje íi kahane n tu. Amá in nóo, mpá itunje íye ye ne nó sále. ⁷ Ketē nté písoi ápi nóinépurí yulu, amá pi né ipurí yulule re ne we nen pi símisi re pimewai áme nyaní nnya. ⁸ Nóké n ηme aní ha anyá lí. Né ám kei simpō kelene. Inétunje íi kahane n tu. ⁹ Kuu lē pisimé pi ní masí, uu Kalilee keteni-i mésuní.

Yeesu ye anyá kumúnjé Yerusalem-pō Uléecaa keyo-i céési

¹⁰ Ke Yeesu pimarēco ápi anyá nyé ní ha, uricuruu pōo ko yisi uu sí, úu tíye piké u n nyáni, uu pee n we yare u pékesile. ¹¹ Pisuiifi piwéése ye pee anyá nye-i u wélaankéele api ye pee re: Yei kutú we? ¹² Písoi pee n cápínelē ye pee unsimé ηmúlaankéenele. Pinyine ápi ye re: Usói sone lo. Píco ápi re: Eehei, písoi kuu kírassente. ¹³ Amá úka úu pee unsimé símisi líkē n calē. Pisuiifi piwéése kapi pee lē wuru.

¹⁴ Anyá siyaa sin kecōpe pitule masí ke Yeesu uu Uléecaa keyo ha utú ha n céési. ¹⁵ Ai Pisuiifi píri wai ápi ye pee re: Usói nkó úu icélaa íka yosí, íye kai pee wa kuú ne nní nsoné Nléecaasimé nyu? ¹⁶ Yeesu uu pi pese re: Icélaa nnyí kam nní písoi m pálé íi kenémee léeri, amá Uléecaa yee né n tumme kémee kí léeri. ¹⁷ Úye un n la uké Uléecaa mela wa, u yé céri re Uléecaa kémee ke icélaa nnyí íi léeri néé nnénóosimé cire ye mu. ¹⁸ Nkó yee unnóosimé cire n símisi ye lalē piké ríyu u waise. Amá nkó yee ní la piké uyee u n tumme ríyu waise ye aseí mále. Nnóome níka rín ukeméé we. ¹⁹ Nté Moisi ye isé nó pa má? Nó úka úu ko pee isé iyé tikilē. Yo nnya kani peé la noké né kpu? ²⁰ Písoi pee n cápínelē ápi u pese re: Pō kuníri héesile. Wóo la uké pō kpu?

²¹ Yeesu uu pi pese re: Mewai mese kam wa ai nónnénéí píri wai. ²² Moisi yee isé nó pa re aní ye siwántisi kérii, ái ko pee uyee ne lí kori, hái nópinékpure fómē kai léeri. Aní ko ηmureí, hái ricuruu aní ye kewénteyaa tuné usói ké. ²³ In te no ye ηmureí aní kewénteyaa tuné kewántisi ké, ái ko pee Moisi isé kani rilóo, yo nnya kani peé ne né wólaalē te ne kesoiipi ne keriyu kewénteyaa tuné pōise? ²⁴ Aní kapē ye usói keyu ripaí aní ne u túhaane, amá aní ye aseí kemúnjé ritiki aní ne túhaane.

Pisoi ye pimécire písei re Yeesu ke Uléécaá uu wéé?

²⁵ Yerusalem pikó pinyine api re: Ai utisi nkó kapi wéési piké kpúu? ²⁶ Uyee nkó un ne uripáo símisi lin cále, úka úu kó ríka u ma! Yare piróyóopi ye cerile re mesei uyē ke Uléécaá uu n wéé néé? ²⁷ Tó nkó p's keleeme nyule. Amá uyē ke Uléécaá uu n wéé un píyei n ka, úka úu yé céri méye kuu léeri.

²⁸ Yeesu ye pee Uléécaá keyo-i wele un likumúnjé kpe-i céési. Uu pupéi re: Mesei kani né nyu non ko kenéleeme nyu, néé yo? Mpa ne lé, áí menéla kecáá kam ne ka. Amá uyee né n tumme ye aseí mále. Ani uyē nyu. ²⁹ Né ne u nyule. Ukemeé kam léeri. Uyee né tumme. ³⁰ Ke Yeesu uu lé ní ma nnya, api péé n la piké u tí. Amá úka úu kaha uké u rica, ke uitunje íi pee kahane nní n tu nnya.

³¹ Pisoi meya api riwúí tē kecópe ne kefa u tene apí maa re: Uyē ke Uléécaá uu n wéé un píyei n ka, yare u yé mewaisanja wapisi ai tósu lé ke utisi nkó uu nní n wapisií?

Pi Uléécaá keyo piméré pinyine tú te piké ha Yeesu tí

³² Pifarisi api lé ke pisoi api riwúí kémeé Yeesu kecáá ní weiresentene kom. Peye ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pee Uléécaá keyo piméré pinyine tum te piké ha Yeesu tí. ³³ Yeesu uu pee re: Nkárípi ke tó ne nnó ari ketóné kpáne am pee limemáá uyee né n tumme kémeé pele. ³⁴ Nó kam ani né wéési, amá áni yé pee né yé. Li we re áni yé fe noké kei kam yé ha ní we ha.

³⁵ Pisuífi api pee pimécópecire m píseine re: Yei kuu sí kári yé fe toké u yé? Néé Pisuífi pee Pikireki keté kecáá n yekaalé kémeé kuu sí uké ha Pikireki n céési?

³⁶ Te íye kuu nní maa re: Nó kam ani né wéési, amá áni yé pee né yé. Li we re áni yé fe noké kei kam yé ha ní we hapó?

Míni mee áme ye pikai n hasi

³⁷ Anyá keyaa tóróo kee sinnéí kecópe keyáa píima. Kē ke Yeesu uu pisoi keyu-i nyere uu pupéi re: Nníré nn úye n we, uké kenémeé kam uké míni n ntí. ³⁸ Míni mee ye nfáa n he yé nkó yee ne kefa né n tene kémeé n leerile men wólu yare rínihai, yare kai Nléécaasimé ritelé kémeé n wólaalé meco. ³⁹ Uléécaá Nfaasone ke pepeé ne kefa u n tene api yé ní yosí nkó ke Yeesu uu lé símisi. Api pee kahane likumúnjé kpe-i Nfaasone n yosí, ke Uléécaá uu pee kahane Yeesu ríyu n waise nnya.

Pisoi ye anóo akó akó Yeesu kecáá símaankée

⁴⁰ Ke pisoi pee n cápinelē kecópe pinyine api anóo nyē n kó, api re: Mesei usoi nkó yee antepu uyee pee n sónti. ⁴¹ Píco póo re: Uyē ke Uléécaá uu wéé. Kei ke píco póo kó re: Uyē ke Uléécaá uu n wéé yé fe uu pee Kalilee-pó leerii? ⁴² Nté li Nléécaasimé ritelé kémeé wólaalé te:

Uyē ke Uléécaá uu n wéé ye Tafiti kepirē lé? Petelehem kuyu-i ke Tafiti uú pee ní we kapi u marune. ⁴³ Lé nnya ke pisoi api Yeesu kecáá anóo akó akó símaankée. ⁴⁴ Pinyine ye pee pikecópe lalé piké u tí, amá úka úu pee kaha uké u rica.

Pisuífi piwéése ye Yeesu kesi

⁴⁵ Uléécaá keyo piméré api yisi api pepeé ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi kémeé pele. Peye ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pí pise re: Yo nnya káni u tí noké ne kam? ⁴⁶ Api pí pese re: Ne keweési, usoi úka úu símaalé yare usoi nkó meco. ⁴⁷ Kei ke Pifarisi api pee pí pise re: Yare nó ne kó tíyélé uu kó nó feriyee? ⁴⁸ Yare piróyóopi ne tó Pifarisi kecópe use unyine ye

ne kefa u tenele née? ⁴⁹ Amá risoiwuí ntí tee nní u n tikilē ári isé nyu. Uléécaa ye lē nnya anóo ri wale.

⁵⁰ Pifarisi kecōpe use kapi ye n sée re Nikotem ye pee kei wele. U pinyine-i Yeesu kémee hápaalenle. Uyee pi maa re: ⁵¹ Irósé íi ncée he re piké usoi akópe pa ápi kahane unkó n kó, née ápi kahane n ceri lē kuu n wa. ⁵² Kei kapi pee u pise re: Nēnte pó ne kó nkpéni Kalilee ukó le, née yo. A rísonē Nléécaasimé ritelé kéē aa kóm te antepu úka úu píkaí Kalilee-pó leemelē. ⁵³ [Lē memáá, mpá úye uu yisi uú kulu.

8

Lē ke Yeesu uu unósi unyine yee iwásá n wa mí ma

¹ Ke pisei api n kuú, Yeesu póo yisi uu Olifiyee rikúú taá. ² Uu kemaresine yisi uu Uléécaa keyo-i pele, pisei api u kálaapo. Uu péé tone uu pi n céési. ³ Kei ke isé picélaa ne Pifarisi ápi ne unósi unyine hapo re pi u torile un iwásá wai. Api riwúí kecōpe u nyere, ⁴ api Yeesu maa re: Ucélaa, pi unósi nkó tórule un iwásá wai. ⁵ Moisi ye isé ró pa re toké ye lipinósi pē aparē tapisi toké kpu. N-ye ke póo yé?

⁶ Tinóo kapi lē wéési nnya kapi lē u pise piké ne nnyine n yé piké ne pitele u n wa nnya. Amá Yeesu uú pe, uu kenípepi ne ntaai kémee piwóle kápáá. ⁷ Kapi ní we pin pipíseise ne kényu u mahani nnya, Yeesu uu yisi uu kecíre nyere uu pi maa re: Uyee úu nōkenécōpe nké-i akópe n wailē uké mefoí ripare u tóori. ⁸ Uu kó pípe kpá u ntaai kémee piwóle nōj. ⁹ Kapi anóo nyē n kó, piwéése api pinnéi kpíi use use. Piwéése kaí ne kori aí ne siwá páalá, ai pee nkpéni unósi uyē mecíre kecōpe yá, u ne Yeesu pin we. ¹⁰ Yeesu uu pee yisi uu nyere uu u pise re: Unósi, yei kapi we? Úka úu akópe pó paa? ¹¹ Uu u pese re: Úka úu we, Úpíima. Yeesu uu u maa re: Né ám kó akópe pó pane. A n nje aa tómpo. Amá kape kó akópe piwai rikpá.]

Yeesu yee pisei nnéi metéi

¹² Yeesu uu kó pisei pee n cápinelē pimáa kpá re: Né ne pisei nnéi metéi le. Nkó yee né n tikilē úu píkaí kuñmaha kémee sónene, amá metéi mee ye nfáa n he kuu yé m má. ¹³ Kei ke Pifarisi api pee u maa re: Póo ripócúruu kepócáá aseéra lese. In lē, ái nsímései kaa símisi. ¹⁴ Yeesu uu pi pese re: Mpá kam tinécúruu kenécáá nsímé n símisi, nsímései ye mu. Li we re ne nyule kei kam n léeri ne kei kam n sí. Amá nō áni nyu kei kam n léeri ne kei kam n sí. ¹⁵ Sisoipipi metúhaane meco ke nō túhaane. Né ám úka ne túhaane. ¹⁶ Amá in te ne ne unyine túhaane, aseí kam tikilē nen ne u túhaane. Li we re ái menécíre née ne u túhaane, tó ne Unésáa yee né n tumme ye pi. ¹⁷ Li nónésé kémee wólaalē te pisei pité pin linyine kecáá nse n símisi, nsímései ye mu. ¹⁸ Né ne rinécúruu kecáá aseéra lesele, Unésáa yee né n tumme un kó kenécáá aseéra lese. ¹⁹ Api pee u pise re: Yeí ke Upósáa uú we? Yeesu uu pi pese re: Ani né nyu áni kó Unésáa nyu. Nōn pee né n nyu, nó kó pee Unésáa pó kó n nyu. ²⁰ Yeesu ye anóo nnyé male un Uléécaa keyo kémee awóotakai keyúrí we un Nléécaasimé céési. Ke uituñe íi pee kahane n tu nnya, úka úu u tí.

Ani yé fe noké kei kam n símpo ha

²¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ne tósule. Nó kam ani né wéési áni yé né yé, aní ne nóanékové kpíni. Ani yé fe noké kei kam n símpo ha. ²² Pisuifi api pee pimécire m píseine re: Kuu nní m maa re ári yé fe toké kei kuu n símpo ha, yare

u lalɛ ukɛ umɛcɪrɛ kpɛ nɛɛ? ²³ Yeesu uu pi maa rɛ: Nɔ́ nɛ mɛtɛnɛ ntɛ pikɔ́ lɛ, nɛɛn kɛcáá-pɔ́ ukɔ́. Nɔ́ nɛ kɛtɛ ntɛ pikɔ́ lɛ, nɛ́ ám kɛtɛ ntɛ ukɔ́. ²⁴ Lɛ́ nnya kam nɔ́ maa rɛ nɔ́nsá n ɲmurei rɛ nɛɛ nɪ́pá píyɛi uwee, nɔ́ nɛ nɔ́anékópe kpíninɛ. ²⁵ Kei kapi pɛɛ u pi sɛ rɛ: Pɔ́ɔ mpíí úyɛ kɛcɪrɛ? Yeesu uu pi pɛ sɛ rɛ: Tɛ́ íyɛ kam mpíí mɛkɛɛ-mɛ nɔ́ símaari? ²⁶ Nɛ́ nɔ́kɛnɛcáá nsímé mále meýá kɛ́ símisi kɛ́ kɔ́ nɛ nɔ́ túhaanɛ. Amá mmɛ́ kam uyɛɛ né n tumme kɛmɛɛ n kɔ́ ɲmanɛ kam pɪsoi símisi. Asei kɛ uyɛ́ uu símisi.

²⁷ Amá ápi nkɔ́páni cɛ́ri rɛ Usáa nsímé kuu símisi. ²⁸ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Nɔ́n píyɛi Úsoi Kɛpɪpi rintaáse, nɔ́ pɛɛ cɛ́ri rɛ nɛɛ nɪ́pá píyɛi uwee. Nɔ́ kɔ́ cɛ́ri rɛ ám linékɔ́ cɪrɛ líka wai, amá lɛ́ kɛ Sáa uu nɛ́ n cɛ́si kam símisi. ²⁹ Tɔ́ nɛ uyɛɛ né n tumme tɔ́ɔ kɛsɛ́ wɛ. Lɛ́ kuu ní la ɲmanɛ kam yɛ wa. Lɛ́ nnya, úu né riyá kɛ́ mɛnɛcɪrɛ n wɛ. ³⁰ Kɛ́ Yeesu uu lɛ́ n símisi, pɪsoi meýá ápi nɛ kɛfa u tɛnɛ.

Pisoɪ pɛɛ pimɛcɪrɛ n tɛ nɛ pílasɪ

³¹ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ Pisuifi pɛɛ nɛ kɛfa u n tɛnɛ maa rɛ: Nɔ́n nnɛ́símé n tikilɛ́, nɔ́ pinɛ́pɪrɛtiki yíkíyiki lɛ. ³² Nɔ́ pɛɛ nsímɛsɛi cɛ́ri, nsímɛsɛi mmɛ́ nn tíyɛsɛ ani nɔ́mɛnɛcɪrɛ n tɛ. ³³ Api u pɛ sɛ rɛ: Tɔ́ Apiraham siyase lɛ, ári kɔ́ píkaɪ unyine ilasi tonɛlɛ́. Yo nnya kaa pɛɛ rɛ: Nɔ́ kam ani nɔ́mɛnɛcɪrɛ n tɛ? ³⁴ Yeesu uu pi pɛ sɛ rɛ: Asei kɛcáá, kɛ́ nɔ́ símisi rɛ usoi nkɔ́ yɛɛ akópe n wai yɛ akópe ulasi lɛ. ³⁵ Ulási úu yɛ mɛsɛ́rɛ kɛ́yɔ́ kɛ-i kapi u m múlílɛ́ n wɛ. Úyɔ́pɪpi yɛɛ yɛ mɛsɛ́rɛ kɛ́yɔ́-i n wɛ. ³⁶ Lɛ́ nnya, Kɛpɪpi kɛn ilási kɛmɛɛ nɔ́ n lesɛ, nɔ́ meýíkíyiki nɔ́mɛnɛcɪrɛ tɛlɛ. ³⁷ Nɛ́ nyulɛ rɛ nɔ́ Apiraham siyase lɛ. Amá nɔ́ kɔ́ pɛɛ́ la nɔ́kɛ́ né kpu rɛ áni nnɛ́símé ɲmurei nnya. ³⁸ Lɛ́ kɛ nɛɛ Unɛ́sáa kɛmɛɛ n yɛ́ nkɔ́ kɛ nɛɛ símisi. Lɛ́ kɛ nɔ́ kɔ́ nɔ́unɛ́sáa kɛmɛɛ n kɔ́ kɛ nɔ́ kɔ́ wa. ³⁹ Api u pɛ sɛ rɛ: Apiraham yɛ urɔ́sáa lɛ. Yeesu uu pi maa rɛ: In tɛ nɔ́ Apiraham sipɪpi lɛ, ani Apiraham mɛwai n wai. ⁴⁰ Mɛnɛ́wai nnɛ́i yɛɛ rɛ kɛ́ nsímɛsɛi kam Uléécáa kɛmɛɛ n kɔ́ nɔ́ ritɛ́ɲsɛ. Amá nɪ́pá nɛ lɛ, nɔ́ kɔ́ pɛɛ wéésilɛ́ nɔ́kɛ́ né kpu. Apiraham úu pɛɛ lɛ́ wai! ⁴¹ Amá nɔ́unɛ́sáa sei mɛwai mɛcɔ́ kɛ́ nɔ́ɔ́ wai. Kei kapi pɛɛ Yeesu pɛ sɛ rɛ: Ari siwásánkaɪpɪpi. Usáa usɛ kólɔ́ kari má. Uyɛɛ nní Uléécáa. ⁴² Yeesu uu pi maa rɛ: Uléécáa un pɛɛ mɛsɛi Nɔ́unɛ́sáa, nɔ́ yɛɛ pɛɛ né n la rɛ ukɛmɛɛ kam léeri nɛn kɔ́ uyɛ́ nnya ntɛ́ wɛ. Ai mɛnɛ́la kɛmɛɛ kaḿ ka. Uyɛɛ né tumme. ⁴³ Yo nnya káni lɛ́ kam nɔ́ n símisi aseɪ kómɛi? Káni yɛ́ n fɛ nɔ́kɛ́ nnɛ́nɔ́osímé kutu riɪcɔ́ nnya yɛ ní. ⁴⁴ Kunírɪ kpɛɛ nɔ́unɛ́sáa. Nɔ́unɛ́sáa mɛla kani kɔ́ la nɔ́kɛ́ n wai. Háɪ mɛkɛɛ-mɛ kuu usoi kɔ́. Úu yɛ aseɪ ritiki. Li wɛ rɛ aseɪ áa ukɛmɛɛ wɛ. U yɛ un nnɔ́ɔmɛ n wai káɪ nɛ u sá. U unɔ́ɔmɛ lɛ. Uyɛɛ kɔ́ nnɔ́ɔmɛ nnɛ́i riyíkɪ. ⁴⁵ Kai nní lɛ́ ní wɛ nnya káni yɛ nsímɛsɛi kɛ nɛɛ n símisi ɲmurei. ⁴⁶ Nɔ́ úyɛ yɛɛ yɛ́ fɛ uu né nyíse rɛ nɛ akópe wa? In tɛ nsímɛsɛi kam símisi, yo nnya káni pɛɛ́ nɛ kɛfa né tɛnɛ? ⁴⁷ Usoi nkɔ́ yɛɛ Uléécáa ukɔ́, yɛ́ɛ Uléécáa nsímé kutu ricɔ́lɛ. Kɛ́ nɔ́ áni nní upikɔ́ nnya káni Uléécáa Nsímé kutu cɔ́lɛ.

Yeesu nɛ Apiraham kɛcáá nsímé

⁴⁸ Pisuifi ápi pɛɛ Yeesu pɛ sɛ rɛ: Ai tɔ́ mɛsɛi alari mále tókɛ́ maa rɛ pɔ́ Samariɪ ukɔ́ lɛ áa kɔ́ anírɪ héésɪi? ⁴⁹ Uu pi pɛ sɛ rɛ: Am anírɪ héési, amá Unɛ́sáa kam tíyɛ waise, nɔ́ɔn pɛɛ tinékɔ́ kópu! ⁵⁰ Am wéési kɛ́ rinécúruu ríyɛ waise. Unyine yɛɛ wéési ukɛ́ ríyɛ né waise. Uyɛɛ kɔ́ utúhaanɛ. ⁵¹ Asei kɛcáá, kɛ́ nɔ́ símisi rɛ nkɔ́ yɛɛ nnɛ́símé rimmúlúú uu píkaɪ kpɪnɛ.

⁵² Kei kɛ Pisuifi ápi pɛɛ u maa rɛ: Tɔ́ nkɔ́pɛni meýíkíyiki yɛ́nɛlɛ rɛ pɔ́ anírɪ héésilɛ. Apiraham yɛ kpulɛ, antɛpuyɛ pɔ́ɔ kɔ́ kpíni. Pɔ́ɔ pɛɛ nkɔ́pɛni rɛ nkɔ́ yɛɛ mpɔ́símé rintíkɪ úu píkaɪ kpɪnɛ! ⁵³ Yarɛ pɔ́ nɛ urɔ́sáa Apiraham yɛɛ n kpu fɛlɛ nɛɛ? Antɛpuyɛ pɔ́ nɛ kɔ́ kpínlɛ. Yarɛ pɔ́ɔ pɛɛ úyɛ? ⁵⁴ Yeesu uu pɛɛ pi pɛ sɛ rɛ:

In te née rinécúruu ríyu waise, ám yé ríyu yē. Amá Unésáa uyē kani m̄ maa re uyee Nónuléécaá yee ríyu né waise. ⁵⁵ Ani kò pee u nyu. Amá né ne u nyule. Nen m̄ maa re ám u nyu, ne lē wale nómenečo unóome. Amá né ne u nyule nen kò unsimé tikilē. ⁵⁶ Nónúésáa Apiraham ye peé ne mpóonare cuunkeele re u yé kam uu kenékámeyaa yenu. Uu kò mesei ke yenu, urikiñ ari nñesi hái. ⁵⁷ Kei ke Pisuiñi api pee u pise re: Páa kahanē nkpáni injmē kuwóó n tu, pòn pee tee re pò Apiraham yenaalē, née yo? ⁵⁸ Yeesu uu pi maa re: Asei kecáá, ké nò símisi re Apiraham uké kelenē ní we, né ne peé wele. ⁵⁹ Kei kapi pee apare kpási re piké u tapisi. Amá uú ne pi pòlu uu Uléécaá keyo-i léepo uu tómpo.

9

Yeesu ye utisi unyine kapi m mári unyíye paise

¹ Ke Yeesu uu ncée-i ní we un tósu, uu utisi unyine kapi m mári unyíye yenu. ² Upipiretiki api u pise re: Ucélaa, wóo kecire yee akópe wa nnya kapi ne utisi nkó mári unyíye? Uricurru akópe nnya née pepee u m mári akópe nnya? ³ Yeesu uu pi pese re: Ai uakópe nnya, ái kò pepee u m mári akópe nnya. Lē kai yé n wa Uléécaá nnañe nké ne ukecáá ní we lin nyáni nnya kuu unyíye. ⁴ Ke itunje ii nní ní we, li pise re tóké uyee né n tumme pikéi wa. Kesine ye waine, úka úu yé pee fe uké keisi. ⁵ Kumúnjé nkú-i kam nní ketē kecáá ní we, née ketē kecáá metí. ⁶ Kuu anó nyē pimáa m̄ masí, uu keteni-i meta tuke uú ne sipérépi wai, uu unyíye uyē inípee pórii, ⁷ uu pee u maa re: A n ñme a ha Silowee kupore-pò lihí. Silowee aseí re Útume. Uu mesei yisi uu sí uú ha líhu. Kuú ha m peeme, uu peé n nyáni. ⁸ Upiperečo ne pepee n nyu re u pee wéleile, api peé m piseine re: Ai nkó yee pee tú un wéleii? ⁹ Picó api ye re: Uyee lo. Picó api re aái, menyíne kapi wene. Uricurru uu pee re: Né ñmaa lo. ¹⁰ Api pee u pise re: Iye kai wa ke ipónípee ii ne nkpéni nyáni? ¹¹ Uu pi pese re: Utisi uyē kapi ye n sée re Yeesu yee sipérépi wa, uu inípee né pórii uu pee né maa re: “A n ñme a ha Silowee kupore-pò lihí.” Am sí am ha líhu, am peé n nyáni. ¹² Api u pise re: Yei ke utisi uyē uú we? Uu pi pese re: Am nyu.

Pifarisi ye unyíye yee m̄ pei nstmé pisei

¹³ Api pee utisi uyee pee mekee n nyiinlē ne Pifarisi kémee sí. ¹⁴ Keyáa kē ke Yeesu uu sipérépi n wa uú ne inípee u wúkule ye pee kewénteyaa le. ¹⁵ Pifarisi pòo kò pipísei u kpá re iye kai wa kuú ne nkpéni nyáni? Uu pi maa re: Sipérépi kuu inípee né pórii, am sí am ha líhu, am pee nkpéni n nyáni. ¹⁶ Lē nnya ke pikéope pinyine apí maa re: Utisi uyee mewai mmé n wa úu yé fe uké Uléécaai n leeri. Kúu nní kewénteyaa isé rintíki nnya. Picó api re: Iye ke ukópekoó uu yé fe uu mewaisanja mmé mečo wai? Kei kapi pee anó akó akó ne rikéne. ¹⁷ Pifarisi api kò unyíye uyē pipise kpá re: Iye ke pòo utisi uyee inípee pò m paise kecáá músu? Uu re: Antepu lo.

¹⁸ Mpá ne lē, Pisuiñi piwéése ápi pee la piké kó te u pee unyíye le kuu kò nkpéni nyáni. Api pee upikó séi ¹⁹ api pi pise re: Nónúñmáne uyē kani n tee re nò u marile unyíye ye mesei nkóo? Iye kai wa kuu kò ne nkpéni nyáni? ²⁰ Upikó api pi pese re: Tò u nyule re u kerópipi. Tò kò u marile unyíye. ²¹ Amá ári nyu lē kai n wa kuú ne nkpéni n nyáni, ári kò nyu wóo u paise. Ani u pise, uu kewá, u yé fe uu uriyu kecáá nkó símisi. ²² Pisuiñi piwéése kapi wuru nnya kapi lē ma. Li we re Pisuiñi piwéése ye pee kóméinele re úye un m maa re Yeesu ke Uléécaá uu wée, piké liute kuyómeyáhaalee-i lese. ²³ Lē nnya ke upikó apí maa re: Uu kewá, ani uricurru pise! ²⁴ Pifarisi api kò uyē kapi m mári unyíye pipísei kpá api u maa

re: A asei símisi liké Uléécaá rinyiri ritaáase. In tóo, tó nyule ŋmaa re utisi uyee ukópékóó le. ²⁵ Uu pee pi pese re: Un ukópékóó, né ám nyu. Amá likei lise kam nyu re ne pee unyíye le nen kó pee nképéni nyáni. ²⁶ Api pee u pise re: Yo kuu pó wa? Iye kuú ne ínípée pó wúkule? ²⁷ Uu pi pese re: Ne písímé nó masile áni kutu né rico. Yo nnya kaní la ké kó písímé rikpá nàké kó? Néé nó ne kó lalé nàké panse upipiretiki? ²⁸ Kei kapi alé u rikápáa api re: Póo uyé upiretiki. Amá tó ne Moisi pipiretiki le. ²⁹ Tó nyule re Uléécaá ye ne Moisi símisile. Amá ári nyu ricuruu méye ke nkó póó léeri. ³⁰ Unyíye yee ní peí uu pi maa re: Lelée píri né ní we yee re áni nyu méye kuu léeri, uu kó pee tíyese ínénípée íi n nyáni. ³¹ Tó nyule re Uléécaá úu ye ukópékóó ne kutu rico, amá nkó yee ríyu u n waiselē un umela wai kuu ye kutu rico. ³² Kaí ne n weme, ári píkaí kómaalē te unyine ye tíyese usoi kapi m mári unyíye uu ye kó yenu. ³³ Utisi nkó unsá pee Uléécaá kémee n leeri, úu yé pee fe uké linyine wa. ³⁴ Api u pese re: Háí kapi ne pó ní mári kaa akópe kémee póólē. Póo yé pee nképéni tó céési, néé yo? Api pee kuyómeyáhaalee-i u lese.

Pifarisi rinyiye

³⁵ Yeesu uu kóm te pi utisi uyé lese. Uú ne utisi uyé sáne uu u pise re: Pó Usói Képipi ne kefa tenelēe? ³⁶ Uu Yeesu pese re: Uyee úye, Upíima? A né símisi ké ne kefa u tene. ³⁷ Yeesu uu u pese re: Uyē kaa nní nyáni, uyee nní ne pó símisi. ³⁸ Kei kuu pee re: Ne ne kefa pó tenele, Upíima. Uu pee Yeesu kenyale-i wúla uu ríyu u waise. ³⁹ Yeesu uu pee re: Ne ketē kecáa kale ké ne pisoi túhaane, pepe n nyiinlē piké n nyáni, pepe n nyáni póóké nyiinú. ⁴⁰ Pifarisi pinyine ye pee ukékúrí wele. Kapi anóo nyē n kó, api u pise re: Yare tó ne kó pinyíye le, néé iye? ⁴¹ Yeesu uu pi pese re: Nón pee pinyíye, áni yé pee akópe m má. Amá nó ye maa re nó nyánile nnya ke nóanékové aa nókenécáa we.

10

Useesé ne isán kenýarú

¹ Yeesu uu re: Asei kecáa, ké nó símisi re usoi nkó yee úu rinonoo-mē ne kusánlee-i n lompó, amá uu pee kuwélé féé ne lompó ye uyaa ne usoi kpááree le. ² Amá nkó yee ne rinonoo n lompó yee useesé. ³ Tinonoo uméré yēē useesé tinonoo hánnēle, isán íi umetē kom, uyē uu pee mpá uisán iye rinyiri séi uu ne i leepó. ⁴ Un uikó nnéí pilésepó m masí, uu pee ikekepeé wai. Kii nní umetē n nyu nnya, ii pee u n tikilē. ⁵ Íi ye píkaí usoi nkó kái n nyu ritiki. Amá ketaa-pó kii ye u kaase, kii nní písáne metē n nyu nnya. ⁶ Yeesu uu kenýarú nké pisoi pee kutu u n cólē wai, amá ápi ceri lē kuu ní la uké male.

Yeesu ye useesé sone

⁷ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Asei kecáa, ké nó símisi re néé kusánlee rinonoo. ⁸ Pē nnéí pee ní ka apí ne né tise ye piyaa ne pisoi kpááree le, amá isán íi ne kutu pi rico. ⁹ Néé rinonoo. Uyee né mmé rintíki uú ne lompó ríyu kai yé lo. U yéé lompóle uu léeri uu kó liluke-luke m má. ¹⁰ Piyaa ne pikópe ne picáainkee ŋmane nnya ke uyaa uu ye ka. Amá né ne kale re isán íkē nfáa yē nké ne i m pom. ¹¹ Néé useesé sone. Useesé sone yēē fele uu uisee nkpo yósu uu kpi. ¹² Usáne kapi n kpísi un keisi úu useesé yíkíyiki, áí kó uyee useete. Ú ye kúkpe yenle kun weme, uu isán yá uu wuru. Kúkpe póo pee isán lakasente aku yékááase. ¹³ Kai nní siwóó ŋmane nnya kuu keisi, úu isán kecáa nfasimé níka wai. ¹⁴ Néé useesé sone. Ne inésán nyule, iyē in kó né nyu ¹⁵ yare ke Unésáa uu né n nyu néen kó

Unésáa uyē nyu meco. Né fe am inésán nkpó yósu am kpi. ¹⁶ Ne ko isán icó mále yee íi kusánlee nkú-i ní we. Li pise re ké ko iyē wélaame. I yé menétè kó, ai wai kusánlee kuse ne useesé use. ¹⁷ Sáa ye né lalé re ne ñmurei re ké kpu ké pee ko nfáa piyéne rikpá nnya. ¹⁸ Uka úu nfáa né yósu. Néé rinécúruu ñmurei re ké kpu. Ne ñnañe mále nen yé kpu am ko limemáa nfáa yenu. Lē ke Unésáa uu né n forii re ké wa ye lé.

¹⁹ Nsimé mmē nnya, Pisuífi api ko Yeesu kecáa anóo akó akó n símaanke. ²⁰ Pimeyā api re: U aníri héesile, u isohó torile. Yo nnya kani kutu u cólé? ²¹ Pico api re: Un pee aníri n héesi, úu yé pee nní n símisi. Kuníri yé fe aku unyíye inipee wúkulé?

Pisuífi ye Yeesu kesi

²² Nnyíye kumúnjé-i kapi keyáa kenýine Yerusalem-i Uléécaá keyó inyóonse anyá wai. ²³ Yeesu un we un Uléécaá keyó-i Salomó imelé apole metene nyérei. ²⁴ Pisuífi api pee kekále u wai api u pise re: Ne keyo-pó kaa yé lé tó n séléé ton táiké? In te póo uyē ke Uléécaá uu n wéé, a ró símisi kekéripi cáká-cáká. ²⁵ Yeesu uu pi pese re: Né lé pisímé nó masile ani yulu. Mewai kam né Unésáa nnañe n wapisi ye nyísele re aseí kam símisi. ²⁶ Amá ke nó áni nní inésán nnya, áni ñmurei. ²⁷ Inésán yèè menétè konle. Né ne ko i nyule, ii ye ko né tíki. ²⁸ Nfáa teneciré kam i he, íi pikai kpine, úka úu yé ko fe uké anénípe-i i yósi. ²⁹ Unésáa yee né i mí pa ye nípá úye fele. Uka úu yé fe uké Unésáa anípe-i i yósi. ³⁰ Tó ne Saa tó ye usoi use lé.

³¹ Kei ke Pisuífi api ko apare pikpiké rikpá re piké u tapisi. ³² Yeesu uu pee pi maá re: Né mewai sone meyā mee Saa kémeé n léeri nó nyísele. Mekecòpe méye nnya kaní la noké apare né tapisi? ³³ Api u pese re: Ai mewai sone méka nnya karí la toké apare pó tapisi toké kpu, amá kaa Uléécaá n lámaanke nnya ye ní. Pó kesoi pipi, aa mepócíre n nyáni re pó Uléécaá le. ³⁴ Yeesu uu pi pese re: Ai nóinésé kémeé wólaalé te Uléécaá ye maá re:

Nó keyómecaa sipipi lé? ³⁵ Tó nyule re ápi yé fe piké lé ke Nléécaasimé ritelé ari ní ma tinne. Isé ritelé ye pē ke Uléécaá uu péé ne n símisi sée re keyómecaa sipipi. ³⁶ Saa yee né wéé uu ketè kecáa nó tumti. Yo nnya kam yé maá re ne Uléécaá Kepipi le ani pee re Uléécaá kam lámaanke? ³⁷ In te ái Unésáa mewai kam wai, áni kape ne kefa né tene. ³⁸ Amá in te mē kam wai, nípá nansá n la noké ne kefa né tene, ani ko mē kerí ne kefa tene, ani pee kekéripi ceru re Unésáa ye kenémeé wele, néen ko Unésáa kémeé we. ³⁹ Api ko n náási piké u tí, amá uu ne pi ñméhéere. ⁴⁰ Kei ke Yeesu uu ko yisi uu Yuritee nkoí pitérj pele, uu ha kei ke Yohani uu pee mekeé písoi míni n wóle tone. ⁴¹ Písoi kulúí pin kei ukemeé sónaapó api ye re: Yohani úu mewaisaṅa méka wa. Amá mmē nnéi kuu utisi nkó kecáa ní ma ye aseí ritikile. ⁴² Kei ke písoi meyā api péé ne Yeesu kefa tene.

11

Lasaa nkpó kecáa nsimé

¹ Utisi unyine yee péé we un pólú, api ye u séi re Lasaa. Maari ne umáa Marita kuyu Petanii-pó kuú péé we. ² Maari uyee Upiima ana tulaali koonu uu ne unnyúpi tinne. Uuyé Lasaa yee pee pólú. ³ Lasaa piyeyé pē keté api Yeesu kémeé tum apí ha u maá re: Upiima, usoi uyē kaa nní ní la ye pólúle. ⁴ Ke Yeesu uu nsimé mmē n kó, uu re: Ai nkpó itoi kuu pólú, amá Uléécaá uké ne ríyu n yé nnya kuu pólú. Kei kai yé ko ne Uléécaá Kepipi ríyu waise.

5 Yeosu ye pɛɛ Marita nɛ uwá Maari nɛ Lasaa lalɛ. 6 Kuu pikóme mí masí rɛ Lasaa ye pólú memáá, uu kei kuú pɛɛ ní we siyáa sité ketónɛ kpá. 7 Uu pɛɛ upipiretiki maa rɛ: Toké Yutee ketè-mè pɛɛ. 8 Upipiretiki api u pɛɛ rɛ: Ucélaa, áí kahanɛ n nánai kɛ Pisuiɸi apí pɛɛ kei-pɔ la piké apare pɔ tapisi piké kpu. Kei kaa kɔ la póké pɛɛ nɛé? 9 Yeosu uu pi pɛɛ rɛ: Kai ye nní n weesi, itunɛ ye leemele nɛé ïi ye leeme? Uye un nɛ metunɛtɛí n sónɛ, úu ye rikpɔu. Li we rɛ u ye ketè nké kecáá metéí n nyánile. 10 Amá úye un kesine n sónɛ, u ye rikpɔule rɛ metéí áme ukeméé we nnya. 11 Kɛ Yeosu uu lɛ pimáa mí masí, uu kɔ kpá rɛ: Urósánɛ Lasaa ye lonile. Nɛ sinle ké ha u yónɛ. 12 Upipiretiki api u maa rɛ: Upíima, in tɛ u lonile, u yé pɛí. 13 Lasaa nkpɔ nsímé kɛ Yeosu uu lɛ tee. Upipiretiki pón mūsu rɛ nnóni yíkíyiki nsímé kuu símisi. 14 Yeosu uu pɛɛ pi luru rɛ: Lasaa ye kpule. 15 Nó nnya kai né láárú rɛ ám pɛɛ likumúnɛ kpɛ-i kei we. Li lɛ wale rɛ nókɛ nɛ kɛfa né n tɛnɛ nnya. Toké nkpɛní ukemɛɛ tómpɔ. 16 Kei kɛ Tomaa kapi rinyíri n hɛ rɛ Usika uu pɛɛ pipiretiki tɔrɔɔ maa rɛ: Ani mpɔ tɔáké kɔ ha, tó nɛ uyɛ toké ha kesé kpu.

Yeosu yɛɛ ye nkpɔ-i yukuse, uyɛɛ kɔ nfáa

17 Kɛ Yeosu uu n tuiɔ, uu kóm tɛ Lasaa ye nhóre kémeɛ siyáa sina piwai masilɛ. 18 Petanii ye nɛ Yerusalem kɔlenle yarɛ kilomɛtiri pitaani kumúnɛ. 19 Pisuiɸi meyá ye pɛɛ Marita nɛ Maari piyáhaa kale piké piuyɛi nkpɔ pi riyákasɛ. 20 Kɛ Marita uu n kɔ tɛ Yeosu ye nnyáa waimɛ, uu yisi uu u tɛpɛi, Maari pɔɔ kɛyɔ-i tonɛ. 21 Marita uu Yeosu maa rɛ: Upíima, pón pɛɛ nté n we, unéyíi úu yé pɛɛ kpu. 22 Amá nɛ nyulɛ rɛ nípá nkpɛní, Uléécaa yé lɛ nnéi kaa u m pisɛnɛ pɔ pa. 23 Yeosu uu u maa rɛ: Upóyíi ye nkpɔ kémeɛ yisine. 24 Marita uu rɛ: Nɛ nyulɛ rɛ u yé kam uu kɛyáa tɔrɔɔ ketúnɛ kɛ pikpɔkpɔ api n yisine yisi. 25 Yeosu uu u maa rɛ: Néɛ ye pikpɔkpɔ yukuse, néɛ kɔ nfáa. Usói nkó yɛɛ nɛ kɛfa né n tɛnɛ ye nfáa wainɛ, nípá un píyɛi n kpu. 26 Nkó yɛɛ nfáa m má un pɛé nɛ kɛfa né tɛnelé úu píkaí kpɛnɛ. Pɔ lɛ nɛmurelii? 27 Marita uu u pɛɛ rɛ: Ɛɛɛ Upíima, nɛ nɛ kɛfa tɛnɛ rɛ pɔ kɛ Uléécaa uu wéɛ. Pɔɔ Uléécaa Kɛpɛpi kɛɛ ketè kecáá mékamɛ m má.

Yeosu ye té

28 Kɛ Marita uu lɛ pimáa mí masí, uu yisi uu tómpɔ, uu ha uwá Maari séi uu u wéi-wéi rɛ: Ucélaa ye kale, u pɔ séilɛ. 29 Kɛ Maari uu lɛ n kɔ, uu mɛsɛ nɛ mɛsɛ yisi uu Yeosu tɛpɛi. 30 Yeosu úu pɛɛ kahanɛ kuyɔ kpɛ-i n lomɔ. Kei kɛ Marita uu pɛé nɛ u rɛnsánɛ cirɛ kuú pɛé kɔ nɛ lɛ we. 31 Pisuiɸi pɛɛ pɛɛ Maari kɛyɔ-i ní we pin nkpɔ u yáási, apɛ yénu rɛ u riwakasilɛ uu léɛpɔ. Api yisi apɛ u tiki. Pi pɛɛ lɛ músulɛ rɛ rikpíi-i kuu sí uké ha té. 32 Kɛ Maari uu kei kɛ Yeosu uu ní we n tuiɔ, uu uana metɛnɛ lolú uu u maa rɛ: Upíima, pón pɛɛ nté n we, unéyíi úu yé pɛɛ kpu. 33 Kɛ Yeosu uu n yé tɛ Maari ye tɛnile, Pisuiɸi pɛɛ u rintákɛpɔ pón kɔ tɛní, aí u lémesí uripɔɔ ari caai hái, 34 uu pɛɛ pi pisɛ rɛ: Yei kani u wa? Api u pɛɛ rɛ: A kam a yɛ, Upíima. 35 Yeosu uu tɛní. 36 Pisuiɸi apɛ pɛɛ rɛ: A tíyɛ u pɛɛ u la kpa! 37 Pikeɔpɛ pinyine pɔɔ rɛ: Uyɛɛ unyíyɛ inipɛɛ n wúkule úu yé pɛɛ fe uu wai usói nkó uu ye kpɛu?

Yeosu ye Lasaa nfaa pɛsɛmɛ

38 Ai Yeosu pilémaa kpá, uripɔɔ ari caai hái uu yisi uu rikpíi-i tómpɔ. Kuparɛpɔɔ kunyine ye ku kapi nnó-i mɛparɛ riñfi. 39 Yeosu uu pi maa rɛ: Ani kɛparɛ lɛsɛ. Ukpɔkpɔ uyɛi, Marita uu Yeosu maa rɛ: U nkpɛní pikpáhái masí, Upíima. Kuú nɛ n kpu, li siyáa sina piwai masilɛ. 40 Yeosu uu u pɛɛ rɛ: Am pɔ maa rɛ pón nɛ kɛfa n tɛnɛ, pɔ yé tɛ Uléécaa ye ríyɔ máleɛ? 41 Kei kapi pɛɛ kɛparɛ

wúkule, Yeesu uu keléécaá werí uu re: Sáa, ne pò pònesse re pò ne kutu né rico nnya. ⁴² Né ne nyule re mesére kaá ne kutu né cólë. Amá písoi riwúí píima ntí tee nní né n kálaalë nnya kam lë ma re piké fe piké ne kefa tene re pòó né tumme nnya. ⁴³ Kuu lë pimáa ní masí, uu cáái ai cá re: Lasaa, a leeme! ⁴⁴ Usoi uu kei nní yisi uu léeri, uana ne uanipe an sisánjáápampi pílaankeelë, ukeyu ken kusánjáá yáirilë. Yeesu uu pee pi maa re: Ani u fénnente ani u yá uké tómpò.

Pisuifi piwéése ye rinóó rise wa piké Yeesu tí

⁴⁵ Pisuifi meýā pee Maari keyo-i n hápò api lë ke Yeesu uu n wa yenu, apí ne kefa u tene. ⁴⁶ Amá picò pòó sí, apí ha lë ke Yeesu uu n wa Pifarisi keenkee. ⁴⁷ Kei ke pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pitúhaane píima cápine api re: Iye kari waine? Usoi nkó ye mewaisaŋa wapisilë háí! ⁴⁸ Ton n tíye un lë n wai, písoi nnéí yé ne kefa u tene, Ròm pikó api peé weri api Uléécaá keyo foru apí ne kuróyu péne. ⁴⁹ Pisuifi piwéése pë use kapi ye sée re Kayifu. Uyee pee kuŋmë kpë Uléécaá isina tú. Uyë uu pee pi maa re: Ani níka kómei! ⁵⁰ Ani yë te li ne kutósi nó we re usoi use uké nónnenéí nkpò kpu, kuyu nnéí áku kape ne méwou rinséé nnyaa? ⁵¹ Ai re ukemúnjé cire kuú ne lë ma. Kai nní uyee pee likumúnjé kpe-i Uléécaá usina nnya kuú ne Uléécaá rinyiri símisi re Yeesu ye Pisuifi kecáá kpine. ⁵² Ai kò Pisuifi kecáá ñmane nnya kuu kpine, amá li pise re uké kpu uké ne Uléécaá sipipi see ketë nnéí kecáá n yekaalë cápine síké panse písoi pise.

⁵³ Kai ne keyáa kë n kpísi, Pisuifi piwéése api rinóó rise wai re piké Yeesu kpu. ⁵⁴ Lë nnya, Yeesu úu ye pee Pisuifi kecòpe pinyérei rikpá piké u n nyáni. Uu pee yisi uu ketë kenyine kee ne kucesi kóima n kólë-më téř, u ne upipiretiki apí ha kei-pò n we. Pi ye kei sée re Efirayim.

⁵⁵ Isirayeli pikó nkpò melóó anyá ye pee nyahaimele. Lë nnya ke kei pikó meýā api yisi api Yerusalem sí te piké ha inyóonse inyekii wa anyá aké kelene tu. ⁵⁶ Api Yeesu wélaankee, api pee Uléécaá keyo-i n we pin pee pimécòpecire píseine re: N-ye kani músu? Yaré u yé kam née úu yé kam? ⁵⁷ Pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi ye pee rinóó pihee masile re: Uye un ukelò n nyu, uké símisi piké fe piké u tí.

12

Maari ye Yeesu ana kecáá tulaali kòonu (Matiyee 26:6-13; Mariki 14:3-9)

¹ Lin tiselë siyáa sikpuulū piké kelene nkpò melóó anyá li, Yeesu uu yisi uu Petanii tómpò. Kei ke Lasaa kuú pee pikpòkpò kémee n yukuse uú we. ² Api kusáne n wai, Marita un iluke hòonente, Lasaa pòon pepee iluke keluke-i Yeesu kekúri ní tú kecòpe we. ³ Maari uu pee tulaali pape-pape yee nnéí píima m má keutúmpi kpísi, uu Yeesu ana kecáá kòonu uu pee unnyúpi ne Yeesu ana tinne. Tulaali kukpáhá aku kéyo yipu. ⁴ Yeesu pipiretiki kecòpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyóoti yee ní ka uu Yeesu piláarò anipe-i wai, uu pee re: ⁵ Yo nnya kápi tulaali pape-pape nkó yáa ne nnéí píima piké siwóó píwekóó he? ⁶ Ai re píwekóó nfasimé kuu wai nnya kuu lë ma. U pee uyaa le. Kuu nní kuwóólò m múflë nnya, u ye pee lë kapi kémee n waipò yáaile. ⁷ Yeesu uu u maa re: A unósi nkó riyá sééé! U lë wale un ne keyáa kë kapi nhóre-i né n tanine músu. ⁸ Mesére ke píwekóó api yé nókenékúri n we, amá né ám mesére nókenékúri wene.

Pi rinóó rise wa re piké Lasaa kpu

⁹ Pisuiƒi kulúí yé pɛɛ kɔ́ tɛ Yeesu yé Petanii-i we. Api sɓ́ kulúí, áí uyɛ́ nmanɛ nnya, amá piké kɔ́ nɛ Lasaa kuu pikpɔ́kpɔ́ kɛ́mɛɛ n yukuse n yɛ́ nnya. ¹⁰ Pɛpɛɛ yé Uléécáa inyɔ́nɛ n wa piwééɛe api sɓ́misi áí tone rɛ piké kɔ́ Lasaa pɔ́ kɔ́ kpu ¹¹ rɛ Pisuiƒi mɛyá yé pɛɛ pi yálenlɛ pin uyɛ́ nnya Yeesu nɛ kɛfa tɛnɛ.

Yeesu yé Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40)

¹² Kai kóso n weesi, pisei kulúí píima pɛɛ nkɔ́ melóó anyá pinyáni n hápɔ́, api kóm tɛ Yeesu yé Yerusalem-i sónɛpɔ́. ¹³ Api pinnéí atɛnɛpai kpasí api sɓ́ka apí nɛ u tɛpɛi, pin cáái rɛ:

Osanna! Ani uyɛɛ n sɔ́nti nɛ Upíima rinyiri ritaáɛ. Uyɛɛ Isirayɛeli pikó uyɔ́ɔpi. ¹⁴ Yeesu uu keminaapipi kenýine yɛnu, uu kɛkɛcáá tone yare kai n wólaalɛ tɛ:

¹⁵ Nɔ́ Siyɔ́ kuyu pikó,
iwamɛ ɓ́i kapɛ nɔ́ wa.

Ani ripáí, nɔ́unɛyɔ́ɔpi yɛɛ nní keminaayaha kɛpípi kɛcáá tɓ́

un nɛ wɛmɛ. ¹⁶ Uppirɛtikí ápi pɛɛ lɛlɛɛ n wai aseí kɔ́ kelɛnɛ. Amá kɛ Uléécáa uu Yeesu ríyu n waise kapi pɛɛ léise rɛ lɛ kɛ pisei api nní u n wa kái pɛɛ mɛkɛɛ-mɛ ukɛcáá wólaalɛ.

¹⁷ Pɛ́ nnéí pɛɛ pɛɛ Yeesu kɛkúrí ń we kumúnjé kɛɛ-i kuú pɛɛ Lasaa nhóre-i n sée uu léseri uu kɔ́ pikpɔ́kpɔ́ kɛ́mɛɛ u yukuse, api lɛ́ kapi n yɛ́ pisei kɛɛnkɛɛ. ¹⁸ Lɛ́ nnya kɛ pisei riwúú ari pitɛpɛi u ha. Pisei yé pɛɛ kónlɛ rɛ u mɛwaisanɔ́a mɛ́ wale. ¹⁹ Pifarisi api pɛɛ símaane rɛ: Nɔ́ nyáni rɛ mɛ́woo kani wai. Pisei nnéí pɛɛ nní u tikilɛ.

Pikireki pinyine yé la piké Yeesu yɛ

²⁰ Pikireki pinyine pɔ́ nɛ kɔ́ pɛɛ anyá kumúnjé kɛɛ-i pɛpɛɛ Yerusalem ń ha piké ha Uléécáa yáási kɛcɔ́pɛ wɛlɛ. ²¹ Api Kalilee ketɛ́-pɔ́ Petisayita ukó Filipu kɛkúrí nyɔ́sɔ́pɔ́ api u maa rɛ: Urósáa, tɔ́ pɛ́ lɛ rɛ tɔ́kɛ́ Yeesu yɛ. ²² Filipu uu sɓ́ uú ha lɛ Antiree sɓ́misi, pikɛtɛ́ apí ha nɛ Yeesu sɓ́misi. ²³ Yeesu uu pi pɛɛɛ rɛ: Li nkɛpéni itunɛ tulɛ rɛ Usói Kɛpípi kɛkɛ́ ríyu yɛ. ²⁴ Asei kɛcáá, kɛ́ nɔ́ sɓ́misi rɛ tilukɛpípi tinsá n loó tikɛ́ kpu, timɛcirɛ kari yɛ n we. Amá tin n kpu, ti yɛ apípi kulúí marilɛ. ²⁵ Nkó yɛɛ unfaa ń la yɛ́ kam uu n fómni. Amá nkó yɛɛ úu ketɛ́ ntɛ unfaa n kɛpísi uké waise linyine, úu n fómnine, amá nfáa tɛnɛcirɛ kuu yénunɛ. ²⁶ Uyɛ un n la uké pikɛi né wa, uké né n tikilɛ. Kei kam ń we kɛ unékeikó pɔ́ kɔ́ sɔ́nti uké n we. Uyɛ un pikei né n wai, Saa yɛ́ ríyu u waise.

Yeesu yé unkpɔ́ nsmé sɓ́misi

²⁷ Lɛ́ memáá, Yeesu uu pɛɛ rɛ: Tinépɔ́ yɛ nkɛpéni caailɛlɛ. Né nkɛpéni rɛ íyɛ? Tɛ́ Saa, kapɛ tíyɛ kɛ́ ntóósi itunɛ nnyí kɛ́mɛɛ lompɔ́ néɛ? Lɛ́ nnya kam kɔ́ pɛɛ ka. ²⁸ Saa, a ripónyiri ritaáɛ! Kei kɛ metɛ́ menýine amɛ keyómɛcaá-pɔ́ leemɛ amɛ rɛ: Nɛ́ pítaáɛ ri masilɛ, né kɔ́ pítaáɛ rikpáne. ²⁹ Pisei pɛɛ kei n cápinɛlɛ api lɛ́ kom api rɛ: Ikónɛ yɛɛ nɓ́murei. Picɔ́ api rɛ: Uléécaatumɛ unýine yɛɛ nɛ u sɓ́misi! ³⁰ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Ai né́ nnya kɛ metɛ́ mmé amɛ lɛemɛ, amá nɔ́ nnya yɛ ni. ³¹ Nkɛpéni kɛ itunɛ ii tu rɛ piké nɛ ketɛ́ nké pisei túhaane. Nkɛpéni kɛ itunɛ ii tu rɛ piké ketɛ́ uyɔ́ɔpi lakase. ³² Amá kumúnjé kɛɛ-i kapi keléécáa né n síkane, né́ né́ tíyɛɛ pisei nnéí api kenémɛɛ wɛri. ³³ Nkpɔ́ mmɛ́ kuu n sɔ́nti uké ń kpu nsmé́ kuu lɛ́ pi sɓ́misi. ³⁴ Pisei pɛɛ n cápinɛlɛ api u pɛɛ rɛ: Tɔ́ irósé ritɛlɛ́-i kɛ́nɛlɛ rɛ mɛsɛrɛ kɛ uyɛ́ kɛ Uléécáa uu n wéɛ uu yɛ́ nfáa m má. Yo nnya kɛ pɔ́ pɛɛ rɛ: Li pise rɛ piké Usói Kɛpípi keléécáa risíka? Wóo pɛɛ nkɛpéni Usói Kɛpípi kɛ́? ³⁵ Yeesu uu pi pɛɛ rɛ: Metéí yɛ kɔ́ nɛ nókenɛcɔ́pɛ wɛlɛ. Amá ámɛ

πρε νάναινε. Ani nkpeni ke metéí ame nní rí we n sónne, kuḡmaha áku kape ne nó rinkáikai nnya. Nkó yee kuḡmaha-i n sónne úu nyu méye kuu sí. ³⁶ Lē nnya, kani nkpeni nní metéí m má, ani ne kefa me tene noké ne m panse metéí sipipi nnya.

Ke Yeosu uu lē pimáa m masí, uu tómpo uu ne ketaa pi wai uu ha pésu.

Pisuifi ápi Yeosu ne kefa tene

³⁷ Mpa kuu mewaisana kulúí pikeyu-i n wapisi, ápi ḡmurei piké ne kefa u tene.

³⁸ Lē ke antepu Esayi uu pree mekēe ní ma kai lē wa re:

Upiima, wóo ntósímé kari n símisi ḡmurei?

Uye ke Upiima uu unnanje kuú ne n keisi nyíse? ³⁹ Lēlee n tíyese kápi yé ne n fe piké ne kefa n tene yee lē ke Esayi uu kó m maa re:

⁴⁰ Uléecaa ye pi nyiinsēle re ápi kape ne n nyáni nnya.

U pimēsōho yariile re ápi kape ne líka aseí n kō nnya.

Insa lē, pi yé ukeméé ha uu pi pōise.

⁴¹ Ke Esayi uu Upiima meyoopi n yé nnya kuu fe uu lē male.

⁴² Mpa ne lē, Pisuifi piwéése kekape, meyá ye pree ne kefa Yeosu tenele. Amá Pifarisi nnya, ápi ye pree pisei kekape lē ma re pi yé kuyómeyáhaalee-i pi lakase nnya. ⁴³ Pi pree lale pisei piké ye ríyu pi waise ai tósu ke Uléecaa uu yé ríyu pi n waise.

Yeosu ye unsimé ne ketahai rikéne

⁴⁴ Lē memáa, Yeosu uu pree cáai re: Nkó yee ne kefa né n tene úu ne né ḡmane kefa tene. Asei kecáa, uyee né n tumme kuu kō ne kefa tene. ⁴⁵ Nkó yee né n nyáni ye uyee né n tumme nyániile. ⁴⁶ Né ne metéí le. Ne keté kecáa kale re uyee ne kefa né n tene úu kape kuḡmaha-i n we. ⁴⁷ Uye un nnésimé n kō unsá n tintiki, ai né ne u túhaanene. Am keté kecáa ka re ké ne pisei túhaane, amá ne ka re ké piriyu lō. ⁴⁸ Nkó yee né rí ye, úu kō nnésimé pakarelē ye utúhaane mále. Nsimé mmē kam nní n símisi mee ha ne keyáa tōrōo ketúnjé u túhaanene. ⁴⁹ Ai kenémúnjé cire kam ne símisi. Amá, Saa yee né n tumme yee uricuruu lē kam ye n símisi ne lē kecáa kam yé n céési né forii. ⁵⁰ Ne kō nyu re lē kuu n forii yēé nfáa teneciré hele. Lē nnya, ne ye lē kam n símisi símisile yarē ke Unésáa uu né rí forii.

13

Yeosu ye upipiretiki ana heere

¹ Lin ne weesine piké ne nkpo melóo anyá li, Yeosu un nyu re uitnje ye tule re uké keté nké kecáa yisi uké Usáa-i pele, uu pree upisei pree keté kecáa rí we un pi la, meyansei pila kpá ne kēto-pō. ² Kai nnyós n wa, u ne upipiretiki pin tū pin iluke le. Kuniri pōon Simōo Isikariyooti uḡmáne Yutasi kefa-i piwai masí re uké u tí uké upilaarō pa. ³ Yeosu ricuruu ye pree nyule re Saa Uléecaa kéme kuu léeri, ukeméé kuu kō pele, un kō nyu re Saa Uléecaa ye mpa ye uanipe-i wale. ⁴ Uu pree keluke-i yisi uu ukutukanka cícaá mahani uu kúpōpōú kpísi uu kehale-i té ⁵ uu pree limemáa kucári maa kunyine-i míni súúni, uu upipiretiki ana piheere loni, uu kō ne kúpōpōú kuu kehale-i rinté pitinnente loni. ⁶ Uu Simōo Piyee tulu, uyē uu u maa re: Pó Upiima, ai pōo yé pree meníne né ana heere! ⁷ Yeosu uu pree u pese re: Aa lē kam nní n wai aseí kómei kelene. Amá pó kam aa kepire kom. ⁸ Piyee uu u maa re: Ai we kpárara re poké né ana heere. Yeosu uu u pese re: Nensá kō pō n heere, tó ne mpó ári yé fe tóké linyine ripéne. ⁹ Kei ke Simōo Piyee uu pree u maa re: In lee ni, ai ana ḡmane kaa yé né heere, Upiima, ne anípe ne ríyu kaa yé ne ripéne! ¹⁰ Usoi nkó yee piwóle m masí uu ye kō n wéési uké piwóle rikpá. [Insa

ána kuu yé heere.] U uipinje nnéí wólele uu funi. Nó ne piwóle masile ani funi, amá áí pee nónnénéí. ¹¹ Yeesu ye pee uyee piláaró anipe-i u n waine pinyuwe máalenle. Lē nnya kuú maa re: Amá áí pee nónnénéí kani wóle ani funi.

¹² Kuu upipiretiki ana pihere m masí uu kó ukutukanka cícaá pítane pese, uu keluke-i ketóne pele, uu pí pise re: Nó lē kam nní nó n wa aseí konle nní? ¹³ Nó né sélei re Ucélaa ne Upiima. Nó alari mále. Ne mesei lē le. ¹⁴ Néé nní Nsúnépiima ne Nsúnécélaa. Néen ána nó n heere, li pise re nóké ye kó nómenécópecire ána heerentene. ¹⁵ Ne lē nó nyísele nóké ye kó ne n wapaane yare kam nó n wa meco nnya. ¹⁶ Asei kecáá, ké nó símisi re ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Utume úka úu ye uyee u n tú n fe. ¹⁷ Nó nkpeni lē nnéí nyule. Nó kpere likecáá sone, nó nkijinjye yé. ¹⁸ Ai nónnénéí kam ne máne. Ne pē kam n wée nyule. Amá li pise re lelee Nléécaasimé ritelé-i n wólaalé líké wa. Lelee re:

Tó ne uyé tóo ricáripí rise-i iluke n le ye ne né panse. ¹⁹ Ne nkpeni nsímé mmú nó símisile nké kelene kam. Nn píyei n ka, ani pee nmurei re néé nprá píyei uwee. ²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re uyee unétume ní yosí ye né yosile. Uyee kó né ní yosí ye uyee né n tumme yosile.

*Yeesu ye símisi re Yutasi yé piláaró anipe-i u wa
(Matiye 26:20-25; Mariki 14:17-21; Luki 22:21-23)*

²¹ Ke Yeesu uu anóo nyé pimáa m masí, uripóo ari caai uu re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenécópe unyine yé pinélaaró anipe-i né wa. ²² Kei ke upipiretiki api pee síyu-i pinyáneine ló pin píseine re úye kuú ne máne? ²³ Likumúnjé kpe-i, Yeesu pipiretiki kecópe use kuú pee meyá ní la un ukecáá finu. ²⁴ Simóo Piyee uu ukuwéé-mē pápó uu u pise re úye kuú ne máne. ²⁵ Kei ke uyé uu pee Yeesu kecáá finepó uu u pise re: Upiíma, úye kaá ne máne? ²⁶ Yeesu uu u pese re: Né kekponópi iyéhe rita. Uyē kam ke m pane, uyee lo. Uu pee kekponópi iyéhe ta uu Simóo Isikariyóoti unmáné Yutasi ke pa. ²⁷ Ke Yutasi uu kekponópi ké lē ní yosí, Setani uu u loni. Yeesu uu pee u maa re: A ha mekee lē kaa mewai m má wa. ²⁸ Pē nnéí pee keluke ke-i ní we kecópe úka úu kó yo nnya kuu lē u ma. ²⁹ Yutasi yee pee pikuwóólóo múlilē. Lē nnya ke pimeyá api musí re Yeesu ye u písele re uké ha lē kai anyá kémeé pi m pise lo. Píco póo músu re néé u u maa re uké linyine kpísi uké píwekóo pa. ³⁰ Yutasi uu kekponópi kpísi uu mese ne mese leepó. Likumúnjé kpe-i, lin kesine wa.

Isé fale kecáá nsímé

³¹ Ke Yutasi uu piléepó m masí, Yeesu uu re: Li nkpeni Usoi Kepipi ríyu waise, ai kó ké nnya Uléécaá pó kó ríyu waise. ³² Lin uyé nnya Uléécaá ríyu n waise, Uléécaá ricuruu yé kó uyé ríyu waise. Ai kó nánjaine uké ne lē n wa. ³³ Sinépipi, nkáripí kam kó nókenémeé pitóne kpáne. Nó kam ani né wéési. Yare kam Pisuífi pimáa m masí re: Ani yé fe nóké kei kam n sí ha, limeco kam kó nkpeni nó maane. ³⁴ Isé fale kam nó pálē te: Ani n lakaane. Nóké kó n lakaane yare ke néé nó ní la meco. ³⁵ Nón n lakaane ke nprá úye uu yé yé te nó pinépiretiki le.

Yeesu ye símisi re Piyee yé u kési re úu u nyu

³⁶ Simóo Piyee uu pee u pise re: Yei kaa sí, Upiíma? Yeesu uu u pese re: Aa yé nkpeni fe póké kei kam n sí ha, amá pó kam aa kepíre né tíkipó. ³⁷ Kei ke Piyee uu kó u pise re: Yo nnya kám yé fe ké nkpeni pó ritiki, Upiíma? Te in nkpo ye mu, né nprókpó kpu! ³⁸ Yeesu uu u pese re: In te nkpo ye mu, pó nnékpó kpu, néé yo? Asei kecáá, ké pó símisi re icá iké kelene n kooi, pó kési metaani re áa né nyu.

14

Yeesu yee ncee kapi ye ne Saa Uléecaa-i ri ha

1 Yeesu uu ko upipiretiki pimáa kpá re: Nórínépóó ári kape n caailē. Ani Uléecaa ne kefa tene ani ko né ne kefa tene. 2 Sitóne ye Unésáa keyo-i kulúti wele. Ne sinle ké ha ketóne nó nyóonse. Insá pee lē, ám ye pee nó símisi re ne sinle ké ha ketóne nó nyóonse. 3 Nen n ha ketóne pinyóonse nó m masí, ne peerile ké nó kpisi ké ne ripéne, nóóké ko ne kei kam ri we n we nnya. 4 Nó ko kei kam n sí ncee nyule. 5 Tomaa uu pee u maa re: Upíima, ári nyu kei kaa n sí, iye kari yé wa táké ne lincee n nyu? 6 Yeesu uu u pese re: Néee ncee, néee nsímései, néee nfáa. Uka úu we yee yé Saa Uléecaa-i ri ha kái né kuú ne ritiki. 7 Nón pee né n nyu, nó pee ko Unésáa n nyu. Kái ne neni n kpisi, nó u nyule ani ko u yenu.

8 Filipu póo pee re: Upíima, pó kpéree Saa ró nyise, lee ne ró piye. 9 Yeesu uu u maa re: Filipu, hái áí neni-me ke tó ne nnó arí we, áa ko pee né nyuu? Nkó yee né n yé ye Unésáa yenle. Iye kai wa kaa péé ne maa re ké Saa nó nyise? 10 Aa ne kefa tene re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukemee we uyē un ko kenémee we née yo? Nsimé mmú kam nní ko n símisi rin kenémee léeri. Amá Saa yee kenémee ri we yee umewai wai. 11 Ani ne kefa tene re ne Unésáa kémee wele, Unésáa póon ko kenémee we. Mpá nansá ne lē kefa n tenene, ani ne lē kam n wai nnya kefa né tene. 12 Asei kecáá, ké nó símisi re nkó yee ne kefa né n tene pó né ko menéwai meco wa. Ticuruu u yé menékó metóhē-tóhē wa re Unésáa kémee kam tósu nnya. 13 Lē nnéi kani yé ne rinényiri m pise, ne li waine Saa uké ne Kepipi nnya ríyu yé. 14 Nón ye yo mpuri ne rinényiri m pise, né nó li pa.

Tinóo meyekei re Uléecaa yé Nfaasone pame

15 Yeesu uu ko pimáa pi kpá re: Nón né n la, nó ye inésé ritiki. 16 Né né pee Saa we re uké Ucome nó pa uké meséree nókenémee n we. 17 Uyee nní nsímései Nfaasone. Ketē nké písoi ápi yé fe piké n yosí. Ápi n nyáni, ápi ko n nyu. Amá nó ne n nyule re n nókenékúri we. Nó ne mmē né ripéne ní ne nókenémee n we nnya. 18 Am nómenécíre yáne yare sikúmampipi. Ne nókenémee peerile. 19 Li tise nkáripí, ketē nké písoi ápi yé pee piyéne né rikpá. Amá nó né né yé te ne nfáa mále nnya. Nó ne ko sóntile nóké nfáa m má nnya. 20 Likeyaa ké kani yé céri re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukemee we, nóon kenémee we, néen ko nókenémee we.

21 Nkó yee inésé m múlīē un i tikilē yee né la. Unésáa yé ko uyee né n la n la. Né né ko u n la am ko menécíre u nyise. 22 Yuuti, áí Yutasi Isikariyóoti, uu u maa re: Upíima, iye kaa yé mepócíre ró nyise áa yé pee ketē nké písoi mepócíre nyise? 23 Yeesu uu u pese re: Uye un né n la, u yé nnésímé rimúlú. Unésáa yé u n la. Tó ne Unésáa ari ukékúri sí, ari ha ukemee n we. 24 Nkó yee úu né ri lá úu ye nnésímé rimúlú. Nsimé mmú kam nní nó n símisi rin ko pee kenémee léeri, amá Saa yee né n tumme kémee le. 25 Kumúhē nkú-i ke tó ne nnó ari nkpeni nní ri we kémee kam lē nó símisi. 26 Nounécome yee nní Nfaasone ke Saa Uléecaa úu ne rinényiri m pámene. Mme mee mpá yo nó céésine nn ko lē nnéi kam nó n símisi nó léise. 27 Ne nkpeni nkíhniye ne nó riyá. Nnékíhniye kam nó n he. Ái sisoipipi mehee meco kam nó he. Nórínépóó ári kape caai, iwame íi kape ko nó n we. 28 Yare kam nó n maa re: Né nó riyá ari ha ko nókenémee peeri. Nón né n la, kam nní Unésáa kémee n sí, li yé pee nó n láárúle re ne ukemee sí nnya. Unésáa ye né fele. 29 Ne nsímé mmú nnéi nó símisile nké kelene kam te nn piyei n ka, nóké ne kefa n tene nnya. 30 Am nkpeni ne meyá pisímé nó kpáne. Ketē

nké uyɔɔpi yɛ wemɛle. Uu rɛnɛ rɛka kenécáá má. ³¹ Amá ketê nké pɛsoi piké nɛ n céri rɛ nɛ Sáa lalɛ nnya kam yɛ lɛ kuu yɛ né m ma wa. Ani nté yisi tóké ncéé kpísi.

15

Yeesu yɛ fiɛnyi kuléé

¹ Yeesu uu pimáa pi kpá rɛ: Nɛ nɛ fiɛnyi kuléé riyíki le, Unésáa yɛɛ kuute. ² U yɛ mɔpá nlése ní-yɛ mɛɛ kenécáá n tóraalɛ rɛn yɛ pɛɛ mári rikéle uu kɔ iyɛɛ m máru héru, ii pɛɛ meýá pimáre kpá. ³ Icéláa nnyí kam nní nó m pa yɛ pihéré nó masilɛ ani pɛɛ nkpáni cáká-cáká. ⁴ Tóké m pénéle nɔn kenémɛɛ we yarɛ ke néɛ nókɛnɛmɛɛ ní we mɛɔ. Nlése nnsá nɛ kuléé n tóraalɛ, rɛn yɛ fe nké mmɛcɛrɛ n we nɛ nɛ apipi maru. Limɛɔ ke nó áni yé fe nóké lɛnyine yoriye nɔnsá nɛ né m pénéle. ⁵ Néɛ kuléé riyíki, nó ilése. Nkó yɛɛ nɛ né m pénéle un nɛ we yarɛ ke néɛ ukɛmɛɛ ní we mɛɔ yɛɛ yɛ lɛnyine yoriyɛ. Insá né, áni yé fe nóké apipi toresi. ⁶ Uye unsá nɛ né m pénéle uké nɛ n we, pi yɛ ketahai-mɛmpɔ u fómɔle yarɛ nlése, uu kóosi api pɛɛ ilése kóima iyɛ cápɛne api nna sé ii torɛ. ⁷ Nɔn nɛ né m pénéle nɔn nɛ kenémɛɛ n we, nnésímɛ nn kɔ nókɛnɛmɛɛ n we, ani yɛ lɛ kani ní la pise, pi yé nó li pa. ⁸ Nɔn apipi meýá n toresi, nɔ lɛ nyisele rɛ nɔ pinépiretiki le. Unésáa uu pɛɛ ríyu yɛnu. ⁹ Nɛ nó lalɛ yarɛ ke Sáa uu né rɛ la mɛɔ. Ani rɛla mmɛ kɛmɛɛ n we. ¹⁰ Nɔn inésé m múlɛ, nnéla kɛmɛɛ kani lɛ we yarɛ kam Unésáa isé rimmúlú am pɛɛ unla kɛmɛɛ n we mɛɔ.

¹¹ Nɛ lɛ nó símisile nóké nɛ menécɔ mpóɔnare m má, nónnépóɔnare nké kɔ n we nɛ nketɔ-pɔ nnya. ¹² Isé iyɛ kam nó m pálɛ yɛɛ rɛ: Ani n lakaane yarɛ kam nó rɛ la mɛɔ. ¹³ Lɛlɛ n fe ke usoi uu yɛ nɛ n nyise rɛ u rɛla piima mále yɛɛ rɛ: Usoi uké unfaa cirɛ kpísi uké upisane ríyu kɛcáá hɛ. ¹⁴ Nɔn yɛ lɛ kam nó m pise n wa, nɔ pinésáne le. ¹⁵ Am nkpéni písié nó kpáne rɛ pikeikó. Ukeikó úu yɛ n nyu lɛ ke ukéisa uu n wai. Lɛ nnéi kɛ Unésáa uu né n nyise kam nó cési. Lɛ nnya kam nó séɛ rɛ pinésáne. ¹⁶ Ai nóó né wée, néɛ nó wée am nó tum tɛ ani n nɛme ani ha pikei wa líkɛ yóriye mɔpá piyei-pɔ. Lɛ kɛmɛɛ, Unésáa yé pɛɛ lɛ nnéi kani yé nɛ rinényiri u m pise nó pa. ¹⁷ Lɛ nnya, lɛ kam nó m pise yɛɛ rɛ ani n lakaane.

Ketê nké pikó yɛ Yeesu nɛ upipiretiki ipuri yulu

¹⁸ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Ketê nké pikó pin nóinɛpuri n yulu, ani céri rɛ inɛpuri kapi mɛfoi yɛ kelenɛ. ¹⁹ Nɔn pɛɛ ketê nké pikó, pi yé pɛɛ nóinɛpuri n la rɛ nɔ pipikó nnya. Amá kani nní ketê nké pikó, am kɔ nó wée, nó nɛ pɛ áni pɛɛ líka pénéle nnya, ápi pɛɛ nóinɛpuri la. ²⁰ Ani rinóó tɛ kam nó m ma léise rɛ: “Ukeikó úu yɛ ukéisa n fe. Pin né n wéékusɛlɛ, ani n nyu rɛ pi kɔ nó wéékusɛnɛ, pin yɛ nnésímɛ rimmúlú, pi yé kɔ nó nkó rimúlú.” ²¹ Amá né nnya kapi lɛ nnéi nó waine, kápi nní uyɛɛ né n tumme n nyu nnya. ²² Nensá péɛ n ka, nensá pɛɛ kɔ pi n símisi, ápi yé pɛɛ akópe m má. Ápi nkpéni rɛka má piké nɛ piakópe yarii. ²³ Nkó yɛɛ inɛpuri n yulu yɛ kɔ Unésáa ipuri yululɛ. ²⁴ Nensá pɛɛ pikecɔpɛ mɛwai n wapisi kɛ úka mpuri úu n wailɛ, ápi yé pɛɛ akópe m má. Amá pi nkpéni mɛ yɛnɛle api kɔ pɛɛ tó nɛ Unésáa ipuri yulu. ²⁵ Lɛlɛ piisɛ kɛmɛɛ n wólaalɛ líkɛ nɛ n wa nnya kai lɛ wai. Lɛlɛ rɛ:

Méwoo kapi inɛpuri yulu. ²⁶ Ucomɛ yɛɛ n sánti yɛɛ nní nsmíɛsei Nfaasɔnɛ kam nɛ Sáa rinyiri nókɛnɛmɛɛ n tumtine. Sáa kɛmɛɛ kuu léeri uké kenécáá aseéra lese. ²⁷ Nó né kenécáá aseéra lese rɛ tó nɛ nnó tóó hái kékoraane-mɛ we nnya.

16

¹ Ne lē nō sīmisiile re āni kapē ne Uléécāa ncee kémee ní loó nnya. ² Pi yé kam api ayómeyáhaalee kémee nō lákāse. Ticuruu li kumúnjé kunyine-i sǒnti ke usoi uu yé un nō n kpu, uú m músu re Uléécāa kuu lē inyǒnse wai. ³ Kápi píakai Unésáa née nē n nyu nnya kapi lē waine. ⁴ Ne lē nō sīmisiile re lin n ka lin lē n wai, nǎké ne n léise re ne nō sīmisi nnya. Tó ne nnǒ tǒ pée we nnya kám hái kékoraane-me nō sīmisi.

Nfaasone pikei

⁵ Yeesu uu kǒ pimáa pi kpá re: Uyee né n tumme kémee kam nkpéni nní tǒsu, nǒ úka úu kǒ né pisene re: Méye kaa sí? ⁶ Kam lē nǒ n sīmisi nnya ke nǒanépǒo aa lē meyá caai. ⁷ Mpá ne lē, né nsímései nǒ sīmisi: Nen n tǒmpǒ, li yé nǒ rilaa ai tǒsu. Li we re nensá n tǒmpǒ, ucome úu pée nǒkenémee sǒnti. Amá nen n tǒmpǒ, né nǒ u tumme. ⁸ Un píyei n ka, u yé ketē nké písoi akópe pi nyise. U yé kǒ lē kapi ye n sée re aseí ne lē ke Uléécāa uu yé ne usoi n túhaane pi sīmisi. ⁹ Piakópe ye nnyé re ápi ne kefa né tenelē. ¹⁰ Asei nyee re Unésáa-i kam sí, āni kǒ piyéne né kpáne. ¹¹ U yé lē ke Uléécāa uu ye ne usoi n túhaane pi sīmisi. Lelee re u ne ketē nké uyǒpi pitúhaane masile.

¹² Ne nsímé meyá mále ké nǒ sīmisi. Amá nkemee pikome yé nkpéni ne nǒ pǎlesi. ¹³ Nsímései Nfaasone mmē nn píyei n ka, n yé tíyese ani nsímései nnéi kóm. Ai nnnanje cǐre knn ne sīmisine, amá lē nnéi knn n kǒ knn nǒ sīmisine, nn kǒ lelee masí kepire n waine nǒ sīmisi. ¹⁴ N sǒntile nké ríyu né waise. Li we re mmē kam n sīmisi knn sǒnti nké nǒ ritéjse. ¹⁵ Lē nnéi ke Unésáa uu m má ye linékó le. Lē nnya kam maa re mmē kam n sīmisi ke nsímései Nfaasone mmē nn sǒnti nké nǒ ritéjse.

Mpǒo caai yé kam nn pansé mpǒonare

¹⁶ Yeesu uu kǒ pimáa pi kpá re: Li tise nkáripí, āni yé kǒ piyéne né rikpá, ai kǒ nkáripí kpáse, ani kǒ piyéne né kpá. ¹⁷ Kei ke upipiretiki kecǒpe pinyine api pée pipiseine lǒ te: Nsímé mmú kuu nní ní sīmisi aseí re íye? U re: Li tise nkáripí, āni yé kǒ piyéne né rikpá, ai kǒ nkáripí kpáse, ani kǒ pée piyéne né kpá. Li we re Unésáa-i kam sí. ¹⁸ Lē kuu nní m maa re “li tise nkáripí” aseí re íye? Ári nyu lē kuu n sīmisi. ¹⁹ Yeesu un nyu re pi lalé piké nsímé u pise, uu pée pi maa re: Nǒ nǒmenécǒpecǐre píseine re ne maa re “li tise nkáripí, āni yé kǒ piyéne né rikpá, ai kǒ nkáripí kpáse, ani kǒ pée piyéne né kpá, née yo?” ²⁰ Asei kecáá, ké nǒ sīmisi re nǒ kam ani ye téni nǒanépǒo aa kǒ caai, amá ketē nké pikǒ pin nkínjijé kémee we. Nǒ kam ani mpǒo caai kémee n we, amá nǒnnépǒo caai yé kam nn pansé mpǒonare. ²¹ Unǒsí yèè un kémare-i n we, uripǒo yèè n caailenle re itunje ye tu re uké íwe píima li nnya. Amá un pimáre m masí, uu uiwe palei. Li ye u n láárúle re u kewá mari nnya. ²² Limecǒ ke nǒ apǒo aa kǒ nkpéni caailē. Amá ne sǒnti ké kǒ piyéne nǒ rikpá, nǒanékín aké pée níjese, úka úu yé kǒ fe uké mpǒonare mmē nǒ lese.

²³ Ani likeyaa ké níka pipise kǒ né kpáne. Asei kecáá, ké nǒ sīmisi re Sáa yé lē nnéi kani yé rinényiri ne u n we nǒ pa. ²⁴ Háí ne neni-me āni kahane rinényiri ne linyine n we. Lē nnya, ani ye we uké nǒ he nǒnnépǒonare nké n we ne nketo-pǒ.

Yeesu ye ketē kecáá nnanje nnéi feriyé

²⁵ Yeesu uu kǒ upipiretiki pimáa kpá re: Sinyártú kam ne nsímé nnéi nǒ sīmisi. Kumúnjé kunyine yé kam am yé pée lē nǒ n sīmisi, amá am ye pée Sáa kecáá nsímé nǒ sīmisi kpáii. ²⁶ Nǒ ha likeyaa ké tinényiri ne linyine Sáa we. Am maa re né nǒ nnya u risuúluse. ²⁷ Kani né ní la nnya, Sáa ricuruu ye kǒ nǒ lalé,

ani kɔ ne kefa tene re Uléécaá kémee kam léeri nnya. ²⁸ Sáa kémee kam léeri kam ne ketê kecáá ka. Ne nkpéni lē ketê nté yisile ké Sáa kémee pele. ²⁹ Kei ke upipiretiki api pɛe u maa re: Pɔ nkpéni ró símisile lin kpáiiilē, áa nkpéni ne sinyárú tó símisi. ³⁰ Tɔ nkpéni cérile re pɔ mpá yo nyule, ái nkpáni we piké nnyine pɔ pise. Lē nnya karí ne kefa tene re Uléécaá kémee kaa léeri. ³¹ Yeesu uu pi pɛse re: Nɔ nkpéni ne kefa tenele, née yo? ³² Kumúnjé kunyine yé kam, ticuruu ku pikáme masile, kani yé mekó mekó rinkpii ani menécire yá. Amá ám menécire we, Sáa ye kenékúrí wele. ³³ Ne lē nnéi nɔ símisile re ani ne tó ne nnó kupénecɔ kémee nkínjine-i n we nnya. Nɔ sóntile naké ketê nké kecáá íwe píima ne m pansente, amá ani n kahari, ne ketê kecáá nnaŋe nnéi piferiye masile.

17

Yeesu ye upipiretiki kecáá keyóme yáasi

¹ Ke Yeesu uu lē pisímé m masí, uu pɛe keléécaá-mē werí uu re: Itunje ye tule, Sáa. A Kepópipi ríyu waise, kē keké kɔ pɔ tíyu waise. ² Pɔ sisoipipi nnéi kecáá nnaŋe ke hele re keké pē nnéi kaa keanipe-i n wa nfáa teneciré he. ³ Nfáa teneciré mee piké pɔ céri re mepócire pɔ Uléécaá sei, piké kɔ Yeesu Kírisi kaa n tumme ceri. ⁴ Ne ketê kecáá ríyu pɔ waisele am kɔ pikei kaa né rí forii wai. ⁵ Lē nnya Sáa, a nkpéni kepóyu-i ríyu tē kam pɛe kepómee m má aa kelene ketê nké wai né waise. ⁶ Ne t́yesele písoi pē kaa ketê kecáá n lése aa anénipe-i wai api pɔ céru. Pɔ pɛe pi te, aa pi kpisi aa anénipe-i wai pin mpósímé múllē. ⁷ Pi nkpéni cérile re kepómee ke lē nnéi kaa né m pa ai léeri. ⁸ Nsímé mmē kaa né m pa kam pi símisi api njmurei api kɔ meyíkíyiki céru re kepóméé kam léeri, api kɔ ne kefa tene re pɔ né tumme.

⁹ Pē kecáá kam pɔ yáasi. Ai ketê nké pikó kecáá kam yáasi, amá pē kaa anénipe-i n wa kecáá kam pɔ yáasi re pɔ pē te nnya. ¹⁰ Pɔ lē nnéi kam m má te. Née kɔ lē nnéi ke pɔ m má te. Lelɛ kɔ nyiselé te pɔ pikemee ríyu né waisele. ¹¹ Am kɔ nkpéni ketê kecáá we, amá pē ne kɔ ne kekecáá wele. Kepóméé ke né tósu. Sáa Uléécaá, Uléécaá yee úu akópe m má, a pi rimúlú piké rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meɔ. ¹² Ke tó ne pē ari pɛe rí we, tipónyiri kam pɛé ne pē kaa né rimmuise kecáá páilē. Ne pɛe pikecáá ripaile n̄sone, piuka úu pɔ, insá uyē kai n waimɛ re uké pɔ yare kai Nléécaasímé ritelé kémee n wólaalē meciré. ¹³ Ncée-i kam nní lē we nen kepómee tósu. Kumúnjé nkú-i kam nní ketê kecáá rí we kelene nnya kam lē pi símisi re mpóonare kam m má nké pi wa ne nketɔ-pɔ. ¹⁴ Né ne mpósímé pi céesile ketê nté pikó api piipuri yulu re ápi ketê nté pikó, yare ke né ám kɔ ketê nté ukó nnya. ¹⁵ Am pɔ welu re a ketê nké kecáá pi yukuse, amá ne pɔ welu re a pikecáá ripáí ukpááree Setani úu kape pi rica. ¹⁶ Api ketê nté pikó, yare ke né ám kɔ ketê nté ukó meɔ. ¹⁷ A nsímései kpisi áa ne pi pansese pipókó ne kété-pɔ. Mpósímé mee ase. ¹⁸ Yare kaa ketê nté písoi kémee né n tū meɔ ke née kɔ ketê nté písoi kémee pi tū. ¹⁹ Ne pē nnya menécire kpísile am pɔ pa re nsímései nké t́yese pē póké kɔ pimécire kpisi piké pansese pipókó.

²⁰ Ai kɔ pē njmane nnya kam pɔ welu, amá pē kapi n sónti piké nsímé rin-yóo piké ne kefa né tene nnya kam pɔ welu. ²¹ Ne pɔ welu re a t́yese piké rinóo rise wa. Yare ke pɔ Sáa, aa kenémee rí we néen kɔ kepómee we, pē piké kɔ m pénelē pin ne keróméé we ketê nté pikó piké ne n céri re pɔ né tumme nnya. ²² Meyóopi mē kaa né rí he kam pi he piké ne rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meɔ. ²³ Ne ne pi pénelenle nen ne pikeméé we, pónn kɔ ne né pénelē pónn ne kenéméé we. Lē kéméé kapi yé fe api rinóo rise m má ne kété-pɔ, ketê nté písoi api kɔ ne

ceru re pɔɔ né tumme, pɔn kɔ pi la yarɛ kaa né ní la meɔɔ. ²⁴ Sáa, ne la re pɛ kaa né rimmúise piké ha kei kam ní wene n we, piké ne meyɔɔpi mɛ kaa né n he n yé nnya. Pɔɔ né me he re pɔ né lalɛ aa kelenɛ keté wai nnya. ²⁵ Sáa aseɛ ute, keté nké pikó api pɔ nyu. Amá né ne pɔ nyule, mpí pɔɔ kɔ ceru re pɔɔ né tumme. ²⁶ Ne tɛyesele api ripɔnyiri ceru, nen kɔ we nen wai re piké picére ti rikpá, níla mmé kaa né ní la nké ne pikeméɛ n we ké kɔ ne pi m pénéle nen ne pikeméɛ we nnya.

18

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53)

¹ Ke Yeesu uu lé pisimé m masí, u ne upipiretiki api yisi api Seturɔɔ kefaɔaa metér-mɛ sí api ha kelécarɛ kenyine kee kei ní we kémee lompo. ² Yutasi yee Yeesu n yáa ye kei nyule. Yeesu ne upipiretiki yèè pee kei mesére cápinele. ³ Kei ke Yutasi uu yisi uu písóɔca kpisi uu kɔ Uléɛcaa keyo piméré ke pepeɛ ye Uléɛcaa inyɔɔnse n wa piwéese ne Pifarisi api n tumpo ne péne, pin iyúipuke ne sífiráa ne itɔpilú muleilɛ. ⁴ Yeesu ye pee lelee u n wainɛ pinyuwe máalenle, uu péé ne nyɔsɔpɔ uu pi pise re: Uye kani wéési? ⁵ Api u pese re: Nasareti ukó Yeesu. Uu pee pi pese re: Néé lo! Yutasi yee u n yáa ye pee kei wele lin ne lé wai. ⁶ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pee pi m maa re: Néé lo, pi ipírɛ pírɛ ne sónele api ha ne lolú. ⁷ Yeesu uu kɔ pipise pi kpá re: Uye kani wéési? Api re: Nasareti ukó Yeesu. ⁸ Yeesu uu pee pi pese re: Nté ne nó maa re néé lo. In te né kani mesei wéési, ani picɔ riyá piké tɔmpɔ. ⁹ Lé kutú pee mekee m ma liké ne n wa nnya kuu lé ma. U péé maa re: Pɛ kaa né rimmúise, úka úu ne né pɔ. ¹⁰ Simɔɔ Piyee ye pee ritéhe caacaa múflenle. Uu ri mahani uu Uléɛcaa usina ukeikó use kutu lukeluke sem. Pi ye ukeikó uyé sée re Malikuusi. ¹¹ Kei ke Yeesu uu pee Piyee maa re: A ripótéhe kukai kémee pesepɔ. Iwe iyé ke Unésáa uu wa re ké li. Am kape pee i li, néé iye?

Pi Yeesu ne Ana kémee ha

¹² Písóɔca pɛ ne piukpeenwai ne Pisuiɛ piméré api pee Yeesu tini api paasi ¹³ api ne Ana keyo u sí kelenɛ. Ana ye pee Kayifu yee kumúnjé kpe-i isina n tú ulóhó le. ¹⁴ Kayifu yee pee Pisuiɛ piwéese mesɔho rikpá re: Li kutási we re usoi use uké kuyu nnéi nkpɔ kpu.

Piyee ye kesi re uu Yeesu upiretiki

(Matiyee 26:69-70; Mariki 14:66-68; Luki 22:55-57)

¹⁵ Pi pee lé ne Yeesu tɔsule, Simɔɔ Piyee ne uupiretikicɔ unyine pin Yeesu tikilɛ. Usina ye pee upiretiki ucɔ uyé nyule. Lé nnya kuu fe u ne Yeesu api kucɔ usina keyo-i lompo. ¹⁶ Amá ketahai ke Piyee pɔ nyere utú ne ripoo kɔ. Kei ke uupiretikicɔ uyé ke usina uu nní ní nyu uu pee léeme utú ne unósikeikó uyee ripoo-i m mé símisi uu pee Piyee tampɔ. ¹⁷ Unási uyé uu pee Piyee pise re: Nté pɔ ne kɔ utisi uyé upiretiki le? Piyee uu re: Aaí, ám utisi uyé upiretiki. ¹⁸ Nnyiyɛ ye pee likumúnjé kpe-i wele. Pikeikó ne piméré api pee nkalɛna wai api kekálɛ wai pin pee wéni. Piyee pɔɔ kɔ pikeméɛ hapɔ uu n tú un nna wéni.

Usina ye Yeesu nsimé piseise

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Luki 22:66-71)

¹⁹ Usina uu Yeesu upipiretiki ne uicélaa kecáa piseise. ²⁰ Yeesu uu u pese re: Mpá uye keyu-i kam símisi am kɔ mesére Pisuiɛ ayomeyáhaalee-i ne Uléɛcaa keyo-i ke Pisuiɛ nnéi api ye n cápine céesi. Am ketume níka meya ma. ²¹ Yo nnya kaa pee né piseise? Pepeɛ n kɔ nen símisi kaa yé pise re yo kecáa kam pi

símisi. Pē ne nyule n̄sone lē ke n̄ee m̄ ma. ²² Ke piméré pē use uu lē n kō, uu Yeosu kepeše tōlu uu u pise re: Lē kaa yē pēe usina rinōō pēsee? ²³ Yeosu uu pēe u maa re: In te am̄ n̄sone símisi, a nē símisi kei kam m̄ p̄nne. Amá in te ne n̄sone símisile, yo nnya kaa pēe né pi? ²⁴ Ana uu pēe u kp̄si un lē pahaalē uú ne usina Kayifu u papo.

*Piyee ye kō pikēne rikpá re úu Yeosu nyu
(Matiyee 26:71-75; Mariki 14:69-71; Luki 22:58-62)*

²⁵ Simōō Piyee ye pēe likumúnē kpe-i wele un nna wéni. Api u pise re: Ntē pō ne kō utisi uyē upiretiki le? Uu k̄su uu re: Aaí, am̄ utisi uyē upiretiki. ²⁶ Usina uk̄eikō use ye pēe utisi uyē ke Piyee uu kutu rinsem̄ umarecō le. Uu pēe Piyee pise re: Ai nō ne uyē kam aléē kecare-pō yēe? ²⁷ Piyee uu kō Yeosu pikēne kp̄a. Mese ne mese, icá ii kooi.

*Pi Pilati k̄mee ne Yeosu túhaane
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Luki 23:1-5)*

²⁸ Api m̄mare mare Kayifu keyō-i Yeosu kp̄si ap̄i ne riyōōp̄ipoo sí. Amá Pisuifi piwéese ap̄i pēe lompo re ái kape mékperinkpe pi waise, ap̄i yē pēe fe piké nkpō melōō anyá li nnya. ²⁹ Lē nnya ke Pilati uu léepō uu pi léepō, uu pi pise re: N-ye kani ne usoi nkō túhaane? ³⁰ Api u pēe re: Usoi nkō unsá pēe m̄ewai kōpe n wai, ári yē pēe apónipe-i u wa. ³¹ Kei ke Pilati uu pēe pi maa re: In lē, ani u kp̄si an̄i ne n̄rinécúruu u túhaane yare kai n̄ónésé k̄mee m̄ pise. Pisuifi ap̄i u pēe re: Ari nc̄ee má toké unyine kpu.

³² Tinōō tē ke Yeosu uú pēe m̄ ma uú ne nkpō mm̄ē kuu n kp̄ine kecáá símisi kai lē titiki. ³³ Pilati uu riyōōp̄ipoo-i lompo uu Yeosu pise re: Pōō Pisuifi Uyōōpii? ³⁴ Yeosu uu re: Pōō ripócúruu lē pise n̄ee unyine ye n̄nésimé pō símisi? ³⁵ Pilati uu re: Pō nyu re n̄e ne Usuifi leē? Mp̄puri pikō ne pepēe ye Uléécaá inyōonse n wa piwéese pēe an̄ínipe-i pō wa. Yo kaa mp̄í wa? ³⁶ Yeosu uu re: Kenéyōōpitē áke ketē nté kekō. Nen pēe ketē nté iyōōpi n le, pinékeikō yē pēe kenécaá atapi wa re ap̄i kape Pisuifi anipe-i né wa nnya. Amá inéyōōpi ti nkp̄ani ketē nté ikō. ³⁷ Kei ke Pilati uu pēe u pise re: Lē nnya, pō uyōōpi leē? Yeosu uu re: Lē kaa nní ma. Ne uyōōpi le. Pi né m̄arile am̄ ketē kecáá weri re k̄e ns̄ímései kecáá símisi. Nkō ye ns̄ímései m̄ má yèē kutu né ricale. ³⁸ Pilati uu u pise re: Yo kapi ye s̄ee re ns̄ímései?

Ke Pilati uu lē Yeosu pipise m̄ masí, uu yisi uu piléepō kp̄a uu Pisuifi léepō, uu pi maa re: N̄é am̄ yē yo kuu caai nnya kapi yē ne u rí kpu. ³⁹ Amá li n̄óken̄eme inyékiil le re k̄e ye n̄pá nkpō melōō anyá áye k̄mee ukpaniikō use unyine akpanii tō. Nō la re k̄e Pisuifi Uyōōpi akpanii nō tō? ⁴⁰ Api pēe picáái kp̄a re: Aaí, ái uyē, a Parapasi akpanii ró tō. Parapasi ye pēe kō usoi kp̄ááree le.

19

¹ Kei ke Pilati uu pēe nc̄ee he re piké Yeosu tí piké iséi u s̄úúke. ² Pisóca ap̄i in̄ipe ne riyōōp̄ikōn̄ yóóni ap̄i u kipise, ap̄i kō kukp̄elenku wēé nyaii kp̄isi ap̄i u tani. ³ Api pēe uk̄ekúrí nyōōp̄o ap̄i ye pēe re: Tō pō yáasi, Pisuifi uyōōpi! Ap̄i ne sipse u tōlu.

⁴ Pilati uu kō piléepō kp̄a, uu p̄isoi pēe n c̄ápinelē maa re: Uyee nkō kan̄i ne ketahai n̄ó léeme n̄aké c̄éri re am̄ yē yo kuu caai nnya kapi yē ne u rí kpu. ⁵ Yeosu uu pēe léepō un tiyōōp̄ikōn̄ kap̄i ne in̄ipe n yóó k̄ipilē un kō kukp̄elenku wēé nyaii tanaalē. Pilati uu pēe pi maa re: Usoi uyee nkō! ⁶ Ke pepēe ye Uléécaá inyōonse n wa piwéese ne piméré ap̄i u n yē ap̄i cáái re: A kunap̄éekō kecáá

u kari! A kunapéékóó kecáá u kari! Kei ke Pilati uu pɛɛ pi maa re: Ani nórínécúruu u kpísi aní ha kari. Né ám yɛ yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu. ⁷ Pisuiɛi api u pɛsɛ re: Tó isé inyine mále yee m pise re uké kpu re u umecire waise Uléécaá Kɛpípi nnya. ⁸ Ke Pilati uu anóo nyɛ n kó, iwame ii meýá pilone u kpá. ⁹ Uu riyóɔpipo-o lompó uu Yeesu pise re: Pó yei ukó le? Amá Yeesu úu rinóó u yósi. ¹⁰ Pilati uu pɛɛ u maa re: Aa la poké rinóó né yósi, née yo? Aa nyu re né fe am tíyese api pó yá née am tíyese api kunapéékóó kecáá pó kari? ¹¹ Yeesu uu pɛɛ u pɛsɛ re: Aa rínaje ríka kenécáá má, insá mmɛ ke Uléécaá uu pó m pa re a kenécáá m má. Lɛ nnya ke uyee apónípe-i né ní wa akópe aa apókó fe. ¹² Kaí ne kumúnjɛ kpe-i n kpísi, Pilati uu pɛé n wéési uké Yeesu riyápo. Amá Pisuiɛi api sicááila loni re: Pón u rin-yápo, áa pɛɛ Róm uyóɔpi usane! Usoi nkó yee umecire n nyáni re uyóɔpi ye Róm uyóɔpi ulaaro le. ¹³ Ke Pilati uu anóo nyɛ n kó, uú ne Yeesu ketaha leero, uu pɛé ha kei kapi ye n sée re aséhéwéepi keló riyóɔpitú kecáá tone. Pi ye keló kɛ Mé-epiree kémeɛ sée re Kapata. ¹⁴ Liké ne n weesi piké nkpo melóó anyá n li, itunɛ kecíre kumúnjɛ kaí pɛɛ lɛ we. Pilati uu Pisuiɛi maa re: Nónunýóɔpi ye nkó! ¹⁵ Amá api pɛɛ sicááila loni re: A kpu! A kpu! A kunapéékóó kecáá u kari! Pilati uu pi pise re: Ké nónunýóɔpi kunapéékóó kecáá kari? Pɛpɛ ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api u pɛsɛ re: Róm uyóɔpi memáá, ári uyóɔpi úka uco má. ¹⁶ Uu pɛɛ Yeesu kpísi uu pianipe-i wai re piké ha u kari.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá kari

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43)

Api pɛɛ Yeesu kpísi apí ne tómpo. ¹⁷ Yeesu uu uricuruu kunapéékóó kpɛ kecáá kapi u n kariine cóni uú ne kuyu-i léero, uú ne keló kɛ kapi ye n sée re Kútyu Kónoo sí. Pi ye kei ne Mé-epiree sée re Kólikota. ¹⁸ Kei kapi u ne písoi pité pinyine anapéékóó kecáá kari, uco uilúké ise, uco ico, Yeesu kunapéékóó aku pɛɛ kecɔpe n we. ¹⁹ Pilati uu kó tíyese api kekpenkpélépi kecáá wólu api kunapéékóó kecáá kari. Pi kekecáá wói re: Nasareti ukó Yeesu, Pisuiɛi uyóɔpi. ²⁰ Pisuiɛi meýá api iwóí iyé keeni, kaí ne kei kuyu n kólé nnya. Mé-epiree ne Mélatee ne Mékireki kapí ne wói. ²¹ Pisuiɛi pɛpɛ ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api Pilati maa re: Pi wói re Pisuiɛi Uyóɔpi, amá a wói re u maa re: Ne Pisuiɛi Uyóɔpi le. ²² Pilati uu pi pɛsɛ re: Lɛ kam n wói kam wói.

²³ Ke písoóca api Yeesu kunapéékóó kecáá pikarii ní masí, api uilú kpísi api hóone api afiri ana wai, nípa usóóca úye uu rifiri rise kpísi. Api kó ukukpelenku wéé nyaii kpɛɛ áku nnyelaa m má kpísi. Mesame kapi ku yóó kecáá ne metenepo. ²⁴ Api pɛɛ pimécɔpɛcire n tee re: Ari kape ku ricééri. Amá tóké panjai arí ne yenu uyee yé ku n kpísi. Li lɛ wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémeɛ n wólaalɛ kecáá rintiki nnya. Li wólaalɛ te:

Pi inélú hóone api panjai apí ne uyee yé kunékpelenku wéé nyaii n kpísi yenu. Lɛ ke písoóca api n wa ye lɛ. ²⁵ Kunapéékóó kpɛ kecáá ke Yeesu uú pɛɛ n kariilɛ kekúrí ke úni ne úni uwá ne Kulopaasi unósi Maari ne Makitala kuyu ukó Maari apí pɛɛ nyenu. ²⁶ Yeesu uu úni yenu, uupirɛtiki uyé kuú pɛɛ ní la póon úni kekúrí nyenu. Yeesu uu úni maa re: Únósi, upóhmane ye neni nkó. ²⁷ Uu kó uupirɛtiki uyé maa re: Upóni ye neni nkó. Kaí ne kei n kpísi, uyé uu pɛɛ Yeesu uni kpísi uu ukéyo-i yekei.

Yeesu nkpo

(Matiyee 27:45-56; Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49)

²⁸ Ke Yeesu uu n yé te u lɛ nnéi kuu piwai ní ka piwai masile, uu re: Nniré ye né wɛle. Liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémeɛ n wólaalɛ kecáá rintiki nnya kuu lɛ ma. ²⁹ Kulú kunyine ye pɛɛ kei kekúrí ne píta nyepɛ-nyepɛ meýipe yisunule.

Pisóóca api kuyúí kpē kapi ye n sée re isóopi kekpápi kpísi, api sinéē sinyine píta nyere-nyere pē fe api kekecáá tuhu apí ne Yeesu nnóo kuwéé-mē sí. ³⁰ Yeesu uu píta nyere-nyere pē sóomú uu pēe re: Mpá yo ye piwai masile. Kuu lē ní ma, uu pēe kpará, nfáa nn tene.

Usóóca use ye Yeesu ilúké ne kupáŋ luri

³¹ Likeweesi kee kewénteyaa ketúnjé. Kewénteyaa kē ne kō pēe keyáa píima le. Sisoikópe ási kape ne kewénteyaa kē ketúnjé kunapéékóó kecáá ní kólbilē nnya, api Pilati píse re uké týeese piké apái si selesi api pēe si súisente. ³² Pisóóca api pēé hapo api písoi pité pē ne Yeesu kapi kesé u karií ufoí apái selu, api kō ulírú akó selu. ³³ Api Yeesu-i tuiṗo. Kapi n yé te u pikṗo masile nnya, ápi pēe apái u sei. ³⁴ Amá pisóóca pē use uu ilúké-i kupáŋ u tuhu uu luru, mese ne mese, ménye ne míni ame léeri. ³⁵ Uyee mewai mē n yé ye maa re aseí ye nye. Lē kuu ní ma ye kō aseí le. Uyee nyule re aseí kuu símisi. U símisile re nóké kō ne kefa tene. ³⁶ Li lē wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē tintiki nnya. Lēlee re:

Api ukukohó kúka selune. ³⁷ Li kō rikeló keco-i wólaalē te: Pí yé kam api ye uyē kapi ilúké n luri kuwéé-mē n nyáni.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56)

³⁸ Lē memáá, Arimatee kuyu ukó kapi ye n sée re Yosefi uu Pilati ncée welu re uké Yeesu kpísi uké ha kulesi. Pilati uu ḡmurei. Pisuiŋi iwame ye pēe Yosefi uyē wele, uu pēe lē nnya nyiselē te u Yeesu upiretiki le. Uyee ha uu Yeesu kpísi uú ne tómpo. ³⁹ Nikotem yee kesine kenyine Yeesu kémee ní ha, póo kō tulaaliye pē kapi ye n sée re miiri ne aloweesi mecóhōne sikiloo afeetaani kumúnjé ne hapo. ⁴⁰ Piketé api Yeesu kpísi api sisánáápampi pílesi, api tulaaliye pē u fom yare kapi ye pēe Pisuiŋi inyekiú kémee usoi n kúlesi meco. ⁴¹ Kei kapi Yeesu kunapéékóó kecáá n karií kekúri ke keléecare kenyine aké pēe we. Nhóre fale nnyine kémee kápi úka n wailē ye pēe keléecare ke-i wele. ⁴² Likeweesi kee Pisuiŋi kewénteyaa. Nhóre nn kō ne kei kólē. Api lē nnya kei Yeesu waipo.

20

Nhóre ye meŋmane we

(Matiyee 28:1-8; Mariki 16:1-8; Luki 24:1-12)

¹ Kewénteyaa ukóso, Makitala kuyu ukó Maari uu kemaresine yisi, lin hiihiilē uu nhóre-i sí, uu yenu re pi ripare kapi nhóre riñfi lesele. ² Uu itóó wai uú ne Simáo Piyee ne uupiretikico uyē ke Yeesu uú pēe meýá ní la leepo, uu pi maa re: Pi Upíima nhóre kémee lésele, ári nyu yei kapi u wa. ³ Kei ke Piyee ne uupiretikico uyē api yisi api nhóre-i sí. ⁴ Api piketé itóó wai, amá uco uyē uu Piyee faau uú ha nhóre-i mefoí tulu. ⁵ Uú fo uu lóólúpó, uu sisánáápampi yenu sin keteni-i laanu, amá uu pēe lompo. ⁶ Simáo Piyee yee u n tíkilē póo kō tuiṗo. Uyē uu nhóre-i lompo uu sisánáápampi sē keteni-i yénu. ⁷ Uu kō kusánáá kpē kápí pēe Yeesu ríyu n paasi yenu kun pílaalē kun kumecire keló iyaa yisunu, sisánáápampi ási kei we. ⁸ Kei ke uupiretiki uco uyee pēe mefoí nhóre-i n tuiṗo póo kō lompo, uu yénu uu pēe ne kefa tene. ⁹ Asei kecáá, hái ne kumúnjé kpē-i, ápi pēe kahane lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē aseí n kō te li píse re Yeesu uké pikṗokṗo kémee yisi. ¹⁰ Lē memáá, pipiretiki pē keté api yisi apí kulu.

Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyise

(Matiyee 28:9-10; Mariki 16:9-11)

¹¹ Maari pɔɔ pɛɛ ketahai-pɔ nhɔrɛ kekúrɪ tone uú n tɛni. Kuu lɛ ní we un tɛni, uú fɔ uu nhɔrɛ kɛmɛɛ lóólúpɔ. ¹² Uu piléecaatumɛ pitɛ pinyine yɛnu pin ilú tomɛ tanaalɛ pin nɛ kei kapí pɛɛ Yeesu n finse tɔ, ucɔ ríyu-mɛ, ucɔ ána-mɛ. ¹³ Api u piɛ rɛ: Yo nnya kaa tɛni, unósi? Uu pi pɛɛ rɛ: Pi Unépiima kpísile apí nɛ tɔmpɔ, ám pɛɛ nyu yɛi kapi u wa. ¹⁴ Kuu lɛ m ma, uu pɛɛ kɛpire-mɛ weríu uu Yeesu yɛnu un nyɛnu, uu kɔ ceri rɛ uyɛɛ lo. ¹⁵ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ u piɛ rɛ: Yo nnya kaa tɛni, unósi? Uyɛ kaa wéɛsi? Uu pɛɛ músu rɛ uyɛɛ keléecarɛ kecáá m pállɛ lo. Lɛ nnya kuu u pɛɛ rɛ: Urósáa, in tɛ pɔɔ u kpísi áa nɛ tɔmpɔ, a né sɪmisi kei kaa u n wa kɛ ha u kpísi. ¹⁶ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ u sée rɛ: Maari! Uu pɛɛ ukuwéɛ-mɛ pansɛpɔ uú nɛ Mɛ-epirɛɛ u pɛɛ rɛ: Rapuni. Liasei rɛ Ucelaa. ¹⁷ Yeesu uu u maa rɛ: Kapɛ né rica, ám kahane Unésáa kɛmɛɛ rintaá. Amá a ha pinémárecɔ sɪmisi rɛ Unésáa yɛɛ kɔ nní Nounésáa nɛ Unélééca u kɔ Nounélééca kɛmɛɛ kamí taálɛ. ¹⁸ Kei kɛ Makitala kuyu ukó Maari uu pɛɛ ha pipirɛtiki sɪmisi rɛ u Upiima yɛnɛ. Uu pɛɛ lɛ kɛ Upiima uu u n sɪmisi pi sɪmisi.

Yeesu yɛ umɛcirɛ upipirɛtiki nyíɛ

(Matíyɛ 28:16-20; Mariki 16:14-18; Lukí 24:36-49)

¹⁹ Kɛwɛntɛyaa kɛ ukóso, Yeesu pipirɛtiki pin nnyóɔ mmɛ kɛyɔ kɛnyinɛ-i cápínɛlɛ. Pisuiɪi iwamɛ yɛ pɛɛ pi wɛlɛ. Api lɛ nnya hánaankɛɛ apí pɛɛ kɛmɛɛ n wɛ. Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ pikɛɔpɛ leemɛ uu pi maa rɛ: Nónékín aké n ninjá! ²⁰ Kuu lɛ pi ní ma, uu pɛɛ uanipɛ nɛ uilúkɛ pi nyíɛ. Upipirɛtiki rikín ari ninjɛsi rɛ pi Upiima yɛ nnya. ²¹ Kei kɛ Yeesu uu kɔ pimáa pi rikpá rɛ: Nónékín aké n ninjá! Yarɛ kɛ Unésáa uu né n tummɛ mɛɔ kɛ néɛ kɔ nɔ tum. ²² Kuu lɛ pimáa ní masí, uu pikɛcáa fúupɔ uu rɛ: Ani Nfáasɔnɛ yɔsí. ²³ Nɔn yɛ piyɛ akópɛ n sárei, Ulééca yɛ kɔ piakópɛ pi sárei. Nɔn yɛ rɛ áni pinyinɛ akópɛ sáreine, Ulééca paa kɔ piakópɛ pi sáreine.

Yeesu nɛ Tomaa kecáá nkó

²⁴ Tomaa kapi yɛ n sée rɛ Usika yɛ Yeesu pipirɛtiki kefi nɛ pitɛ pɛ kɛɔpɛ use lɛ. Uyɛ uu pɛɛ kumúnɛ kpe-i kɛ Yeesu uu pikɛmɛɛ n hápɔ wɛ. ²⁵ Upipirɛtikicɔ apí pɛɛ u maa rɛ: Tɔ Upiima yɛnɛ. Uu pi pɛɛ rɛ: Nensá ihíme apolɛ uanipɛ-i n yɛ kɛ kɛnípɛpi tahampɔ, kɛ kɔ kunénipɛ nɛ uilúkɛ rica, ám yɛ nɔmurei. ²⁶ Siyáa sipaha memáa, pipirɛtiki pɛ apí kɔ kɛyɔ-i n cápínɛlɛ kɛsɛ nɛ Tomaa. Pin kɔ nɛ hánaankɛɛ, Yeesu uu kɔ pikɛɔpɛ piléemɛ kpá uu nyɛrɛ, uu pi maa rɛ: Nónékín aké n ninjá! ²⁷ Uu pɛɛ Tomaa maa rɛ: A kɛpónípɛpi ntɛ tahampɔ aa anénipɛ pái, aa kɔ kupónipɛ nɛ inélúkɛ ca. A lɛ pitírɛ tíyɛ áa nɛ nkɛpɛni kɛfa tɛnɛ. ²⁸ Kei kɛ Tomaa uu pɛɛ u pɛɛ rɛ: Unépiima nɛ Unélééca! ²⁹ Yeesu uu u maa rɛ: Kaa né ní yɛ nnya kaa nɛ kɛfa né tɛnɛ. Pɛpɛɛ apí né ní yɛ, pin kɔ pɛɛ nɛ kɛfa né tɛnɛlɛ pɛɛ pínaɛkɔmɛ.

Lɛ nnya kapi ritɛlɛ nti ní wóí

³⁰ Yeesu yɛ kɔ upipirɛtiki inipɛɛ-i mɛwaisaŋa meyá nɔɔpuri wapisilɛ mɛɛ ámɛ ritɛlɛ nti-i n wólaalɛ. ³¹ Pi lelɛ nní rikɛmɛɛ ní wɛ wóilɛ rɛ nokɛ nɛ n nɔmurei rɛ Yeesu kɛ Ulééca uu n wéɛ nnya. Uyɛɛ kɔ Ulééca Kɛpípi. Nɔn nɛ kɛfa u n tɛnɛ, nó urinyiri nnya nfáa yɛ.

21

Yeesu yɛ umɛcirɛ upipirɛtiki piɛɛɛi nyíɛ

¹ Lɛ memáa, Yeesu uu pɛɛ ketumɛ Tiperiyaati kupiyɛ ritimɛ umɛcirɛ upipirɛtiki nyíɛ. Lɛ kuu umɛcirɛ pi n nyíɛ yɛ nní: ² Simɔɔ Piyɛɛ nɛ Tomaa kapi yɛ n sée rɛ Usika nɛ Natanayɛlí yɛɛ Kalilɛɛ keteni-i Kanaa-pɔ ní wɛ nɛ Sepɛtɛɛ

piŋmáne ne upipiretiki pité picō ye pēe cāpinelenle. ³ Simōō Piyēe uu pi maa re: Ikpintomé kam picōpii tōsu. Api u pēse re: Tō né kō pō ritiki ari kesē sl. Kei kapi yisi apí ha kúninōi loni api tōmpō. Amá apí kesine kē líka tl. ⁴ Kai piweesi n kōraane, Yeesu un kei kupiyē ritime we, amá upipiretiki apí pēe cēri re Yeesu lo. ⁵ Kei kuu pēe pi pise re: Nō ikpintomé yē ani cōpii, sinéwá? Api re: Eehei! ⁶ Uu pi maa re: Ani kúninōi kuluke-luke-mempō kunyerj fō, nō linyine tl. Api mesei kunyerj fom api ikpintomé tini ai ku yipu péni, apí fe ricuruu piké míni-i ku ponne ke ikpintomé ii kulúí rí we nnya. ⁷ Kei ke upiretiki uyē ke Yeesu uú pēe rí la uu pēe Piyēe maa re: Asé Upiima lo! Ke Simōō Piyēe uu lē n kō te Upiima lo, uu uiltú kuú pēe m mahā un pēe mējmane ikpintomé cōpii pitane pēse uú ne míni-i kpúupo. ⁸ Pi pēe ketē kóima ne ketaa wele yare apáha píle kumúné. Upipiretikica api léeri, api pēe kunyerj ne ikpintomé meyiye pasai api lésepo. ⁹ Kapi kúninōi kēmeē rí suí, api kupiyē ritime nkalena leepō, ikpintomé ne akpónō an nkecáá lálalē. ¹⁰ Yeesu uu pi maa re: Ani ikpintomé iyē kani n cōpii kēmeē ne inyine kam. ¹¹ Simōō Piyēe uu kúninōi kēmeē lompo uú ha kunyerj ne ikpintomé maamaa meyiye súiseri, ii lelu píle ne kuwóō ne itaani. Amá mpa ne imesá mē, kunyerj áku riceéri. ¹² Yeesu uu pēe pi séi uu re: Ani kam ani li. Uupiretiki úka úu kō pēe kaha uké u pise re: Pōō wóō? Pi pēe nyule re Upiima lo. ¹³ Yeesu uú ne pi kō, uu kukpónō kpísi uu pi hōone, uu kō ikpintomé pi hōone. ¹⁴ Ke Yeesu uú ne pikpōkpō kēmeē n yisi, metáánū ye mē kuu lē umecire upipiretiki nyíse.

Yeesu ne Piyēe kecáá nkó

¹⁵ Kapi piluke ní masí, Yeesu uu pēe Simōō Piyēe pise re: Yonaasi uŋmáne Simōō, pō né la ai tōsu lē ke picō mpí api né rí laa? Uu re: Eēe, Upiima, tipócuruu ye nyule re ne pō lalē. Yeesu uu pēe u maa re: Pōō wóō? ¹⁶ Uu kō melírū pipise u kpá re: Yonaasi uŋmáne Simōō, pō né laa? Piyēe uu u pēse re: Eēe, Upiima, tipócuruu ye nyule re ne pō lalē. Yeesu uu u maa re: In lē, a inésán rísonē n séni. ¹⁷ Uu kō metáánū pipise u kpá re: Yonaasi uŋmáne Simōō, pō né laa? Simōō Piyēe ripōō ari caai re metáánū ye mmé kuu lē u pise re “pō né laa” nnya. Uu pēe u pēse re: Pō mpa yō nyule, Upiima, pō kō nyule re ne pō lalē. Yeesu uu pēe u maa re: In lē, a inésán kecáá rísonē m paílē. ¹⁸ Asei kecáá, ké pō símisi re kaá pēe inmáne rí we, pōō ye pēe ripócuruu kupótampála rité aa kei kaa rí la sl. Amá pōn n kpurunu, pō pēe anípe risíka, uco uu pō ku paasi uú ne kei káa rí lane pō sl. ¹⁹ U lē male uké ne nyíse lē ke Piyēe uu n kpine líké ne Uléecaa ríyu n waise. Kuu lē pisímé u ní masí, uu pēe u maa re: A né ritiki.

Yeesu ne uupiretiki uyē kuú pēe rí la

²⁰ Piyēe uu kepire ŋmelú uu upiretiki uyē ke Yeesu uú pēe rí la yenu un pi tikipōlē. Uyēe pēe iluke keluke-i Yeesu kecáá n finepō uu u pise re: Upiima, wóō piláaro anípe kēmeē pō waine? ²¹ Ke Piyēe uu lē u n yē, uu Yeesu pise re: Nkó ní, Upiima, yo ke uyē uú ne kēto kopune? ²² Yeesu uu u pēse re: Nen n la re uké n we ké ha ne pēeme, ai yei ne pō yénu? Pōóké né ritiki. ²³ Lē nnya, nsímé nn piyómeyáhaa kēmeē kóónú re upiretiki uyē úu kpine. Ai kō re Yeesu ye u maa re úu kpine, amá u pēe re: Nen n la re uké n we ké ha ne pēeme, ai yei ne pō yenu? ²⁴ Upiretiki uyē ticuruu ye aseéra lese uu nsímé mmē wōlu. Tō kō nyule re lē kuu n yē uú male ye nsímései lē.

Tinōō tōwō

²⁵ Yeesu ye kō mewai meyā mecō wapisile. Pin pēe mennéi n wōlune mese mese, am musí re átélé nyē nnéi kapi yé n wói yé ketē nké nnéi kecáá kewai yē.

Uléecaa Pitume Mɛwai

Lélee ritelé nti kémeɛ ní we

Luki yee Uléecaa Pitume Mɛwai ritelé wói. Nsimé Kεcire ritelé ke Luki uu n wói menɔ́ŋ ye me. Lē ke Yeesu uu rinóo pitume n he re piké ne Nsimé Kεcire rikáónú, Uléecaa icápine iké ne rimpéré kuu ritiki uú ne Uléecaa Pitume Mɛwai ritelé wólu.

Yerusalem kuyu-i ke Nfáasone nn Pantekootti anyá ketúné Uléecaa icápine pikó kecáá súime. Kē ke Uléecaa icápine ii kóri.

Kái ne ríyu 13 kémeɛ n kpísi, Luki ye nyísele lē ke Póoli uu pεpεe ápi Uléecaa m pakarelē ayu kémeɛ nsimé kεcire ne ní ha. Póoli ye pεe mεkeε Kirisi pikó wéékuselenle. Yeesu Kirisi yee Póoli sée re uké pansε uupiretiki (9). Uléecaa icápine yee Sirii keté kecáá Antiyóosi kuyu-i ní we yee u wée re u ne upisenco pinyine piké ha ketaa-pó Yeesu nsímé kεcire riyóó.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Nfáasone mekame ne Uléecaa icápine fói mekaríi Yerusalem kémeɛ (1:1-8:3).
2. Nsimé Kεcire meýóó kuyu nnéi kémeɛ ne Yutee ne Samarii-pó (8:4-12:15).
3. Nléecaa simé piyóó nsé ke Uléecaa utume Póoli uu n sónε hái ne keté ketó-pó (13:1-28:31).

Nfáasone ke Yeesu uú ne upitume m mé

¹ Unésáne Teofili, ne ritelé fói kémeɛ pó símisile lē nnéi ke Yeesu uu piwai ne picélaa n kóraane ² hái ne keyáa kē kai keyómecaa-mē u n kpiípo. Uké kelene rírtáa, u upitume kuu n wée uicélaa pale ne Nfáasone nnaŋe. ³ U umεkpó-máa méwee mpehē mpehē kémeɛ umεcire pi nyísele piké céri re u nfáa mále. Siyáa afεena kuu pi rikpáfume uu Uléecaa iyóopi nsímé pi símisi. ⁴ Keyáa kenyine kapi kesé we ne Yeesu, uu pεe isé nnyí pi pa re: Aní kape yisi noké Yerusalem ne ketaa wa, amá ani lisone lē kani n kó nen símisi re Sáa Uléecaa ye ne nó mé kutu ríco. ⁵ Míni ŋmane ke Yohani uu nó wóle. Amá li tise nkáripí, Uléecaa uké ne Nfáasone nó wole.

Yeesu ye keyómecaa rítáa

⁶ Pεpεe pεe Yeesu keyúri n cápínélē api pεe u pise re: Kumúné kpe-i kaa Isirayēli keyópitē peserineε, Upiíma?

⁷ Uu pi pεse re: Ai nónnékó níka re noké mɛwai mεe n sónti kumúné ne meitunε ne nyu. Sáa Uléecaa yee lē ne uricuruu nnaŋe yekei. ⁸ Amá Nfáasone nn nókenécáá n súime, nó nínaŋe nnyine yē, ani pεe pansε pinétansei Yerusalem kuyu-i ne Yutee keté kecáá nnéi ne Samarii keté kecáá, hái ne keté nnéi ketó-pó. ⁹ Ke Yeesu uu rinóo tē pimáa mí masí, ai keyómecaa-mē u kpiípo, mpa úye un u nyáneipo ahope anyine áa weri áa ne u yarii api pεe u paapo. ¹⁰ Pin kei nní lē we pin keléecaa ínipeε wíllē un tósu ke pitisi pité pinyine pεe ilú tomé n tanaalē api pikéyúri rikpáfume. ¹¹ Pitisi pē api pi maa re: Yo nnya ke nó Kalilee pikó mpi ani nní nyenu non keléecaa-mē nyáni. Lē kai nní nókenécópe nké-i Yeesu uyé keléecaa-mē n kpiípo non nyáni meco kuú ha pεeri.

Matiyasi ye Yutasi rípoó tone

¹² Pitume api pεe keló kē kapi ye n sée re Olifíyee rikuú yisi api Yerusalem pεle. Tikúú tεe ne Yerusalem kólenle. Lirinā ne sá yare kilomētiri use. ¹³ Kapi n tuiipo, api kuleε kunyine-i taá kéyo kenyine kecáá-pó. Kei kapi ye cápine. Pεpεe kei n cápínélē pεe Piyee ne Yohani ne Yakupu ne Antiree ne Filipu ne

Tomaa ne Patelemii ne Matiyee ne Alifee uḡmáne Yakupu ne Simoo yee ukuyu ní la ne Yakupu uḡmáne Yuuti ¹⁴ ne Yeesu uni Maari ne pinósi picó pinyine ne Yeesu piwā. Pinnéi mmē pēe rinó rise wa api ye cápine apí ne piyómeyáhaa n ḡmóópúlē.

¹⁵ Likumúnjē kpē-i, Piyee uu keyáa kenyine yisi, piyómeyáhaa píle ne afeeré pinyine pin cápinelē, uu pikécope maa re: ¹⁶ Pimáreco, li píse re lē ke Nfáasone nn Nléecaasimé ritelē kēme n símisi liké wa. Nfáasone ye Yutasi kecáá Tafiti rinó rinyine maasele. Yutasi uyee panse pepēe Yeesu n tī ukpeenwai. ¹⁷ U pēe uróco use le, tōn kesé pikēi píse mpí wai. ¹⁸ Siwóó sē kuu usoi ní kpu api u hééle kuú ne kecare lo, uu pēe kei lóiri uu ríyū mefoi ketē fapi, uu kecope kpáfú, anyóho nnéi aa cúme. ¹⁹ Yerusalem pikó nnéi pēe mewai mē kō, hái apí ne kecare kē sée re Hakelitama, leḡe re unyine menye ye kei kōonu. ²⁰ Ticuruu li Ipakare Siyome kēme wólaalē te:

Ukeyo keké meḡmane tone!

Uka úu kape kekeme tōne! Li kō wólaalē te:

Usoi féé uké upikei yósi uú nōrj! ²¹ Kumúnjē kpē nnéi ke Upíima Yeesu uú pēe kerómee ní we, písoi pinyine ye pēe mpá yei ró tikilenle. ²² Hái ke Yohani uú ne míni u n wóle ne pēe uyei-me kai kerócope nké-i u n kpiípo ai ne keyómecaa sí, písoi pinyine ye pēe ró tikilenle. Lē nnya, li píse re písoi pē kecope use uké kerómee n we uké meróco itansei li re Yeesu ye nkpo kēme yisi.

²³ Kei kapi pēe písoi pité sée api nyereḡe. Pepēe Yosefi Parisapasi kapi ye kō n sée re Yusituusi. Ulírū yee Matiyasi. ²⁴ Api pēe keyóme yáasi re: Upíima, pōo písoi nnéi sífa kēme nnyu. A písoi pité mpí kecope uyē kaa n wēe ró nyíse ²⁵ uké panse utume uu Yutasi pikēi yósu uú nōrj. Yutasi ye uketone riyále uu sí kei kaí ne u rinsá re uké tone. ²⁶ Kei kapi pēe paḡai ai Matiyasi tini, uu pēe Yeesu pitume kefi ne use pē kecáá kpápo.

2

Nfáasone mekame

¹ Kai Pantekooti keyaa ní tu, piyómeyáhaa nnéi api kelō keḡe cápine. ² Meḡe ne meḡe, nné nnyine nn keyómecaa-pō leeri yare kuyō pape-pape kunyine kpēe pepu. Aku kēyo ke-i kapi n tū nnéi yipu. ³ Api linyine yenu yare inalempi, ai pi kpáfúme, ai yékáá, ai mpá úye kecáá tone. ⁴ Nfáasone nn pēe pinnéi yipu nn pikeme ní we. Kei kapi pēe meyu mpehē mpehē ke Nfáasone nn pi n he písímé lō.

⁵ Pisuiḡi pēe Uléecaa likó ní la ye pēe Yerusalem-i wele. Isoipuri nnyí nnéi yee ketē kecáá ní we ayu kēme kapi léeme apí weri. ⁶ Ke nné nn lē ní le, písoi api cápine riwú. Piyómeyáhaa api pēe meyu mpehē mpehē n símisi. Pepēe n cápinelē pin pēe pimeyu kēme kómēi, ai nnóo pi yipu hái. ⁷ Ai pēe méwoo pi wai, ai kō meyíkíyiki nnóo pi yipu api pēe re: Nánté písoi mpí nnéi pēe nní n símisi ye Kalilee pikó le? ⁸ Kai pēe íye wa ke ntónéi mmú, mpá úye uu pēé ne umeyu kēme pi kómēi? ⁹ Kerócope nké-i, pinyine ye Paritesi ne Metii ne Elam sitē leerile. Picó ye Mesopotamii pikó le ne Yutee pikó ne Kapatōosi pikó ne Pōnti pikó ne Asii ketē pikó ¹⁰ ne Firisii ne Pamfílii ne Esipiti ne Lipii ketē kee Sireeni mempo ní we pikó. Picó pōon Rōm kuyu-pō leeri, ¹¹ ne Kireeti ne Arapii sitē-pō. Picó ye Pisuiḡi yíkíyiki le, picó ye panselē Pisuiḡi pin Moisi isé tikilē. Mpá ne lē, ntónéi mmú, mpá úye ye pēe umeyu kēme pi kómēile pin mewai píima ke Uléecaa uu n wa símisi. ¹² Ai pi nnéi muuni tíntí, api pēe méwoo ní we pin

píseine re: Nsímé ní-ye keciré ye mmú? ¹³ Amá picó póo piyómeyáhaa pē sényi pin tee re: Píta lari ŋmaa pēe nní pi pomaalē!

Piyee nstmé

¹⁴ Piyee uu pēe yisi u ne pitume kefi ne use api nyere, uu rinóo cáse uu písoi pēe n cápinelē maa re: Nó Pisuifi ne nó pitóroo mpí nnéi nóo nní Yerusalem kuyu-i ní we, ani nnésímé n̄sone kutu ricó ani kóm! ¹⁵ Písoi mpí ápi pomaalē yare kani nní n kparálē. Li mmare t̄sile, mese áme we kefi ŋmane kaí pi yare kani nní n nyáni. ¹⁶ Lē ke antepu Yowēli uú pēe mekeē m̄ ma yee neni nkpéni nní wai. Lēēē re:

¹⁷ Uléécaá ye maa re Unfaasone yé siyáa t̄oroó kémee

m̄pá úye kecáá súime.

Nópinēŋmáne ne nópinékpere apí ne Uléécaá rinyiri símisi.

Pináŋe-naŋe api méwee yénti,

piwéēse api láríkēe. ¹⁸ Meyíkíyiki kam t̄yeseŋe Nnéfáasone nké likéyaa kē pinékeikó tisi

ne pinósi kecáá súime,

apí pēe panse antepuyē.

¹⁹ Né mēwaisaŋa keyómecaa-pó wa,

am mēwai píima keté nté wapisi:

Ménye yé k̄oikēe, nna ní tore,

ányo ŋm̄ho aa híla líkí-líkí.

²⁰ Ituŋe ii panse rin̄m̄ho, iwáre p̄o w̄ŋroo yare ménye,

Upíima keyaa aké kelene weri.

Keyáa píima ne k̄eyukóo ye kē.

²¹ Uye un p̄é uye-i Upíima rinyiri n sée, uu u yoriye.

²² Ani mmú kutu ricó, Isirayēli pikó! Uléécaá ye Nasareti ukó Yeesu isoi pakarele. Uléécaá ye ne u ritikile uú ne nókenéc̄ope mēwaisaŋa ne mēwai píima wapisi yare kani nní n̄rinéc̄uruu n nyu. ²³ Uyē kapi n̄san̄ŋipe-i wa yare ke Uléécaá uu mekeē-me umenyuwe kecáá n yekēi, ani p̄ep̄e ápi Uléécaá n wuru

u pa api kunap̄ék̄oó kecáá u karií aní ne u kopu. ²⁴ Amá Uléécaá uu nkp̄o anipe-i u yósu uu nkp̄o kémee u yukuse. Nc̄ee r̄n we re nkp̄o nké u m m̄úilē. ²⁵ Tafiti ye Yeesu kecáá maa re:

Mes̄ere kam ken̄eyu-i Upíima nyáni,

am kape ne n t̄er̄i nnya kuu kunéluke-luke-mē k̄eyukóótone-i we.

²⁶ Lē nnya ke rin̄ép̄o ari lááru,

nen tin̄ék̄ŋ k̄émee yóm.

Mpá nen n kpu, ne ne pó t̄alenle.

²⁷ P̄ó Upíima, áa yé pikp̄okp̄o kémee né riyá.

Áa yé ŋmurei up̄ók̄eikó s̄one uké f̄óni.

²⁸ P̄o ifáacee né nyísele.

Mep̄oŋwee ken̄ék̄úr̄i ye nk̄ŋŋŋe né hele.

²⁹ Pimáreco, ani nc̄ee né he ké ukpure Tafiti nkó nó símisi ké rikp̄áiiŋe re u kpule api u kulési, t̄on k̄o urikp̄íi nyu ne neni-me. ³⁰ U p̄e antepu le un nyu re Uléécaá ye rinóo yekeile uu w̄éeri re uk̄epir̄ē kenyine k̄ee masí uiȳoŋpi tonene,

³¹ Kirisi meyiŋe nkp̄o kémee ke Tafiti uu lē yē. Linsímé kuú p̄e lē símisi kuú ne maa re: Uléécaá úu yé pikp̄okp̄o kémee u riyá, úu yé ŋmurei uké f̄óni. ³² T̄o nt̄onéi mmú ȳnle lē ke Uléécaá uu nkp̄o kémee Yeesu uyē n l̄ése. ³³ Uléécaá ye ukuluke-luke-m̄e u ritaásle. S̄aa Uléécaá uu k̄o Nf̄aasone kuú p̄e n yekeil̄e u pa. M̄m̄e kuu nní ker̄oc̄áá súiseme yare kani nní n nyáni n̄on k̄o kóm̄eí. ³⁴ Tafiti úu keyómecaa ritaá, amá uricuruu ye p̄é maa re:

Upiima Uléecaa ye Unépiima maa re:
A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone

³⁵ líkē ha ne tu pēe uye-i kam yé n tyyese aa pipóláaro teléise. ³⁶ Isirayeli pikó nnéi piké kó rísone re Yeesu uyē kani kunapéékóó kecáá n karií ke Uléecaa uu pansese Upiima ne Ukirisi.

³⁷ Kapi nsímé mmē n kó, nn pi loni suu ne akóho-pó api pēe Piyee ne pitume picó maa re: Iye kari yé nkpéni wa, pimáreco? ³⁸ Uyē uu pi pese re: Ani mēfine conse piké nṓpá nó úye míni wole ne Yeesu rinyiri, Uléecaa uké nṓanákové nṓ sárei uu kó Nfáasone nṓ he. ³⁹ Li we re lisone lē ke Upiima Uléecaa uu ní maa re u yé písoi wa kuú ne nṓ ne nṓsinéwá ne pitaa-taa kulúí piima kpē nnéi kuu n séirine mé. ⁴⁰ Piyee uu kó anṓo acó pi máikēe uu ne aseí pi komeise uu kó ne pi n ṓmṓópúselē. U ye pi maa re: Ani mewai kópe kani pikó mpí kēme nṓménéfíre lese. ⁴¹ Písoi meyá api Piyee nsímé mmē ṓmurei api míni wole. Keyáa kē, písoi ákotokú ataani kumúnjé pēe piyómeyáhaa pē kecáá rikpápo.

Lē ke piyómeyáhaa api n finu nstmé

⁴² Piyómeyáhaa ye pēe pitume icélaa kēme nṓmṓópúlenle, pin tinṓo rise má, pin kesé iluke le, pin kó keyóme yáási. ⁴³ Pitume ye pēe mewaisaṅa meyá ne mewai piima wapisile. Mpá úye un pēe pakarente re Uléecaa yee pikei wai! ⁴⁴ Pē nnéi pēe Yeesu ne kefa n tene ye pēe keló kesē wele, api rinṓo rise wai api ye pilikó nnéi hṓóne. ⁴⁵ Pi ye pēe pisitē ne pilikó nnéi yálisile, api nṓpá úye ncóṅ paí api ne lisiwóó sē hṓonente. ⁴⁶ Pi pēe kómeinele pin siyáa nnéi mesére Uléecaa keyo-i cápinelē. Pi pēe síyo sṓnaanele pin kesé le, pin kó Uléecaa iluke ne kefa kesē hṓone lin pi láarú. ⁴⁷ Pi pēe Uléecaa pakarelenle, nṓpá úye un ne kefa pi fénnelē, Upiima un pēe nṓpá keyáa kēye písoi ayu lolu un pikecáá kpariisepo.

3

Kékankáláká kenyine pipélé nstmé

¹ Ketúnjé kenyine, lin metaani pipépe masí ke Piyee ne Yohani api yisi api Uléecaa keyo-i piyómeyáhaa sí. ² Písoi pinyine ye pēe ne utisi unyine sṓnaapole, api ye Uléecaa keyo rinṓo-i u tonse un pēe kei picéetonjé wélei. Pi ye rinṓo tē sée re Rinṓoṓo Sone. Pi utisi uyē marile kékankáláká. ³ Kuu Piyee ne Yohani n yé pin la piké keyo-i lompó, uu kunípe pi welé. ⁴ Piyee ne Yohani api u nyánei tínmí, Piyee uu pēe u maa re: A tó riweríi! ⁵ Uu pi paí rísone un ne mé te u yé pikeme linyine yási. ⁶ Kei ke Piyee uu pēe u maa re: Né ám siwóó má, ám kó wura má. Amá lē kam m má kam Nasareti ukó Yeesu Kirisi rinyiri ne pó pále: A yisi aa sṓne! ⁷ Piyee uu kunípe luke-luke u tini uu nyerepe. Mese ne mese, ána ne anui a papisi, ⁸ uu yóosi uu cuuni uu nsé kápáa, u ne pēe api ne Uléecaa keyo suupo, un sṓne, un cuunkēe un kó Uléecaa pakarente. ⁹ Písoi pēe n cápinelē api u yenu un sṓne un Uléecaa pakarente. ¹⁰ Písoi api céru re uyee ye pēe Uléecaa keyo-i Rinṓoṓo Sone-i n tū un wélei. Mewai mē ame písoi nnéi nnṓo yipu ai kó píri pi wai kai ne lē u n wa nnya.

Piyee rinṓo kuu Uléecaa keyo kēme ní ma

¹¹ Ke utisi uyē uu lē Piyee ne Yohani n lonaalē, písoi nnéi apí pehé api pikuwéé-mē keló kē kapi ye n sée re Salomṓo apookpanjá-mē n sí, lin nnṓo pi yipaalē. ¹² Ke Piyee uu lē n yé, uu pi pise re: Pimáreco Isirayeli pikó, yo nnya ke utisi nkó pipélé api nní nnṓo nṓ yipaalē? Wo nnya kani rṓ nyánei yare tṓo ntṓoṅe ciré ne u paise néé tṓo Uléecaa kēme aseí tikilē nnya ke usoi nkó uu yisi uu sṓne. ¹³ Pirṓsáyaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa yee uukéikó

Yeesu ríyú waise. Nórínécúruu nó u tí ani n-yóopinaje pikó anipe-i u wai, uyóopi Pilati uu re uké u riyá ani yúlu. ¹⁴ Amá nó pee usoi yee úu akópe m má ne aseí ute yulu ani pee meníje Pilati píse re piké usoi kó nó lésème. ¹⁵ Nò tíyesele api uyee ye nfáa n he kopu, Uléécaá uu pikpákpá kème u yukuse irónípee ii u yenu. ¹⁶ Kefa karí ne Yeesu n tene nnya ke urinyiri ari usoi nkó kani nní n nyáni non kò nyu papukuse. Kefa karí ne u n tene yee tíyese ke usoi nkó uu péi cáká-cáká yare kani nní n nyáni. ¹⁷ Amá pimáreca, ne nyule rísone re nó ne nópínéyóopi áni nyu kelene kaní ne lè Yeesu wa. ¹⁸ Nsímé mmé ke Uléécaá uu pee meké-me antepuye nnéí ní máase mee nkpéni nní wai. Lelee re li píse re uyé ke Uléécaá uu wée uké íwe li. ¹⁹ Lè nnya, ani mefine conse ani nómenécíre Uléécaá pa uké nóanékópe nó sárei. ²⁰ Upíima yé pee tíyese ani kumúnjé kunyine-i hóó uu pee uyé kuu háí meké-me n wée uu yekei nó páme. Uyee Kirisi Yeesu. ²¹ Uyee yé keyómecaa-pò n we kelene, háí ne kumúnjé kpe-i ke Uléécaá uu nípá yó m peserine yare kai pee ní we yare kuú pee meké-me uantepuye kuu n wée m máase. ²² Moisi ye péé maa re: Nóunéléécaá Upíima yé antepu unyine nó páme yare né, un nónnépuri ukó. Ani mmé nnéí kuu nó n símisine kutu ricó. ²³ Uye unsá kutu u rincó, piké Uléécaá pikó kecópe u lese api kópu. ²⁴ Antepuye nnéí pee háí antepu Samuyeli-i-me n símaari áí ne neni tulu ye síyáa nsí nsímé malé. ²⁵ Nóó lè ke Uléécaá uu antepuye m máase u ne nó mé te. Uléécaá ye ne nkóméine nópínésáa séele péé uyé-i kuú pee Apiraham ní maa re: Pipópírē kamí ne tikine ké ne ketē nnéí nsoipuri rikpá. Nóó kò nkóméine mmé te. ²⁶ Nó nnya ke Uléécaá uu uukeikó wée uu nókenéme u tumti kelene. U u tummele nó nnya re uké nó rikpá uu pee nípá nó úye uakópe-i u lese.

4

Pi Piyee ne Yohani ketúhaane píima-i sée

¹ Piyee ne Yohani pin kei lè písoi símisi, mese ne mese, pepee ye Uléécaá inyóonse n wa ne Uléécaá keyó uméré wéése ne Pisatusee pin tuipó. ² Li pee meýá pi pólúle re pitume pē keté ye we pin písoi céesi pin kò pi símisi re Yeesu ye pikpákpá kème ye yisi, lin pee nyiselé te pikpákpá yé fé api yisi. ³ Lè nnya kapi pitume pē keté tí api hánesi áí ne weesi re ituñe ye pilólé masí nnya. ⁴ Amá nípá ne lè, pepee pitume pē icélaa n kó meýā ne péé ne kefa i tenele, api tulu yare pitisi ákotokú anupú kumúnjé.

⁵ Kai n weesi, Pisuifi piyukóó ne pipiwéése ne isé picélaa apí ha Yerusalempó cápine. ⁶ Uléécaá usina Ana ne ukeyó pikó nnéí ne Kayifu ne Yohani ne Alekisantiri pee kò pee kei we. ⁷ Api Piyee ne Yohani leseri piké ne pi túhaane, api kecópe pi nyerepe api pi píse re: Nnaje ní-ye nées úye kecíre rinyiri kaní ne lè wa? ⁸ Nfáasone nn Piyee yipu uu pee pi maa re: Nó Isirayeli kuyu piyóopi ne piwéése! ⁹ Mewai sone kari utisi nkó wa nnya kapi neni keyaa nké ró písei re íye kai wa kuú ne pei? ¹⁰ Lè nnya, nónnénéí mmú ne Isirayeli pikó picó nnéí ani kó te Nasareti ukó Yeesu Kirisi uyé kani kunapéékóó kecáá ní karií, Uléécaá uu pikpákpá kème u yukuse rinyiri nnaje karí ne utisi nkó péise, kuu nní isare láárú un nókenéyu-i nyenu. ¹¹ Yeesu uyé kecáá kai wólaalé te:

Tipare tē ke nó píómé ani n fómpó,

tee nkpéni panse tikécíre tee kenú-i ní we. ¹² Uyé memáá, úyulale úka ucó úu we. Uléécaá úu rinyiri rika ricó ketē nké kecáá pa kari yé n sée líké ne tírsyú n lo.

13 Piyee ne Yohani ápi menyuwe piima méka má ápi kò piyukó píka. Amá piripóo kapi pée ne símisi ne itisi. Ke pitúhaane api lē n yē, ai pi muuni simm, api kò ceru re Piyee ne Yohani ye pée ne Yeesu sónelē. 14 Kapi usoi yee ní pēi n nyáni un píkekúrí nyenu nnya, pitúhaane pē ápi pēe nyú ní-ye kapi yē male. 15 Api pēe Piyee ne Yohani ketúhaane ke-i lákase, api pēe kei n we pin pimécápécire nsímé píjirise. 16 Api pēe m píseine re: Iye kari písoi mpí waine? Yerusalem kuyu nnéi ye pikóme masí re pi mewaisaŋa piima wa. Ari yē fe toké kési. 17 Lē nnya, nsímé mmē rín kape ne pikóónú rinkpá, toké ne pi ye ari pi cési re ápi kape úka mpuri ne Yeesu uyē tinyiri níka písímé rikpá.

18 Kei kapi pēe pi séepó ápi ne pi yulu re ápi kape Yeesu nnaŋe ne picélaa rikpá. Api kape ye ricuruu urinyiri sée. 19 Piyee ne Yohani api pi pēse re: Nó ticuruu ani ripá nké te li ne Ulééca kémee sá re usoi uké nó pakare née Ulééca kuu yē pakare? 20 Nóo yé nkpéni mmē ceri. Tó ári yē fe toké lē kari n yē ari kò kom písímé riyá. 21 Kei ke pitúhaane pē api kò picé pi rikpá api pi yá api tómpo. Api níka yē kapi yē ne rinwáána piké ne kutu pi rimpása. Písoi meya ye pēe wele pin mewai mee nní n wa nnya Ulééca pakarente. 22 Utisi uyē kapi nní ne Ulééca nnaŋe m poise aŋmē ye afena rifaule.

Kirisi pikó piyomeyáhaa

23 Kapi Piyee ne Yohani rin-yá, api yisi api pipísoi lēepó api lē ke pepēe ye Ulééca inyóonse n wa piwéese ne Isirayeli piwéese api pi ní ma pi keeni. 24 Ke pipísoi pē api lē n kó, api rinóo rise wai api Ulééca yáasi re: Upiima Uteneçiré, póo keté ne keyóme ne mínimaa ne lē nnéi lēe nípa yei ní we wa. 25 Mpófaasone kaá ne ritiki aá ne urósáayaha Tafiti upókeikó maase re: Yo nnya ke mpuri sane pikó api keté kecáa pansente? Yo keçire nnya ke sisoipipi asi simúnjé kópe wai?

26 Keté kecáa piyoopi ye pimécire cápine re piké atópi leeme.

Piyóopi api rinóo rise wai re piké ne Upiima ne uyē kuu n wée to. 27 Meyíkiyiki ke Erooti ne Pónsi Pilati ne Isirayeli pikó ne mpuri sane pikó api Yerusalem nté rinóo rise wa re piké ne upókeikó Yeesu kaa n wée to. 28 Lē kaa mekeeme m musi, aá ne mpónaŋe yekei kapi nkpéni lē wa. 29 Lē nnya, a nkpéni pipicé nsone kutu ríco, Upiima aa tíyese pipókeikó piké itisi ne mpósímé riyóó. 30 A mpónaŋe nyíse pitóikó piké pélesi, aa mewaisaŋa ne mewai piima upókeikó Yeesu kaa n wée rinyiri ne wapisi. 31 Kapi lē piyómeýáhaa ní masí, keló ke-i kapi n cápínelē ake yéŋesi. Nfaasone nn pinnéi yipu api pēe itisi ne Ulééca nsímé n yóólē.

Kirisi pikó rinóo rise

32 Písoi kulúí kpē nnéi pēe ne Yeesu kefa n tene ye pēe kefa pénelenle pin kò kemúnjé keese má. Uka úu ye pēe maa re u linyine umécire te. Mpá yo kapi pēe pénelē pin te. 33 Ulééca ye pēe pitume rínaŋe hele pin ne nyíse re Upiima Yeesu ye nkpó kémee yísile, Ulééca un pēe Kirisi pikó nnéi meya kpálē. 34 Líka ái pēe piuka párlē. Pepēe sicare née síyo m má yēe pēe si yáale ápi ne lisiwóó cápínepo 35 api pitume pa. Pē póo nípa úye ncóŋ paí ápi ne si hōonente.

36 Pi pēe Lefi mpuri ukó unyine Siipuru keté-pó marile. Pi ye u sée re Yosefi. Pitume póo rinyiri u he re Parinapasi. Liasei re uyee ye picó rinŋmóópúse. 37 Uyē uu kò ukécaré yáí uú ne lisiwóó hapó uu pitume pa.

¹ Utisi unyine ne uunɔsi pɛɛ pɛɛ we. Pi ye u sée re Ananiyasi, api unɔsi pɔ́ te Safira. Utisi uyɛ uu ukecare yáí. ² U ne unɔsi api kómeine api siwóó hásu api pésu, uu pɛɛ ne sitóroó sí uu ha pitume pa. ³ Piyee uu pɛɛ u pise re: Ananiyasi, íye kai wa ke Setani uu lɛ pɔ́ ló uu ha ne Nfáasone kíraaase aa kecare siwóó hásu aa pésu? ⁴ Póké kelene kecare kɛ́n yáá, áí pɔ́o ke tee? Kemeyáí-maá, áí pɔ́o kesiwóó tee? Yo nnya kaa nkɔ́ani mɛwai kópe mmé ripóyu-i wa? A kó te áí sisoipipi kaa kíraaase, Uléecaa lo kaa kíraaase. ⁵ Ke Ananiyasi uu lɛ́n kó, uu lolu uu kpi. Iwame píima inyine ii pɛ́ nnéí pɛɛ lɛ́n kó loni. ⁶ Pijmáne api yisi api kusánjáá u pilaa api sákaa apí ne leepɔ́ apí ha kulesi. ⁷ Itunɛ mekóónú metaani memáá, unɔsi un tuiɔ́o úu nyu re linyine ye wa. ⁸ Piyee uu u maa re: A né símisi nké́ te nnéí mmú kani nókenécare yáa, néé yo? Uu re: Eee, mmee mu! ⁹ Piyee uu u maa re: Yo nnya kani kómeine aní ne Upíima Nfaasone peeni? Aa nyánii, pɛpɛe upóla n kúlesi ana kam nní kómei pin lonti. Pi kó lɛ́n ne pɔ́ tósule. ¹⁰ Kei nní, unɔsi uu Piyee ana nye-i lolu uu kpi. Pijmáne pɛ́ piké ne n lomɔ́ un pikɔ́ masí, api u kpísi apí ha ula kekúri kulesi. ¹¹ Iwame píima inyine ii Kirisi pikó nnéí ne pɛpɛe nsímé mmɛ́n kó loni.

Mɛwaisaŋa ke Uléecaa uu n wapisí nstmé

¹² Pitume ye pɛɛ mɛwaisaŋa ne mɛwai píima písoi inipɛɛ-i wapisile. Pɛpɛe Uléecaa ne kefa n tene ye pɛɛ rinóo rise wale api ye kei kapi ye n sée re Salomá apookpaŋá-i n cápínélɛ́. ¹³ Uka ucɔ́ úu ye pɛɛ méwoo kaha uké pi leepɔ́, mɔ́pá ne lɛ́, písoi apí pɛɛ kó kusa pi waiselɛ́. ¹⁴ Pitisi ne pinósi kulúí pɛɛ Upíima ne kefa n tene api pɛɛ mesére pi n kpáriiseɔ́ apí ne kulúí kpá. ¹⁵ Písoi apí ye pɛɛ ne pitóikó icéé-i léepɔ́ apí pisifine ne asánjáapɔ́re kecáá pi fínsente re Piyee un píyei kei n tósu, ukumíri kúké mɔ́pá use unyine yarii. ¹⁶ Písoi kulúí apí kó ayu nyee ne Yerusalem n kólɛ́ yisi apí ne pitóikó ne pinírihélaa wúrunkɛɛɔ́, apí kó pinnéí pélesi.

Lɛ́ kapi pitume n wéekuse nstmé

¹⁷ Kai lɛ́n wa, Uléecaa usina ne Pisatusee pɛɛ ukekúri ní we api kufatoi píima ne nyere re piké pitume cópii. ¹⁸ Api mesei pi cópii apí kuyu kukpaniilee kéme pi hánesi. ¹⁹ Amá kai kesine n wa, Upíima uleecaatume unyine uu sí uu ha kukpaniilee hánnɛ uu pi leseɔ́, uu pi maa re: ²⁰ Ani Uléecaa keyɔ́-i ha, aní ha nsímé mee ye nfáa n he ke Yeesu uu ne ní ka nnéí písoi símisi. ²¹ Pitume apí mesei ŋmurei apí mmare mare yisi apí Uléecaa keyɔ́ sí apí ha písoi picélaa kápáa. Uléecaa usina ne pɛpɛe ukekúri ní we apí tuiri apí pitúhaane wéése ne Isirayeli piwéése nnéí icápine séi. Kei kapi písoi tú apí ha pitume pɛ́ kukpaniilee-i kpíɔ́. ²² Ke pɛ́ apí ní ha, apí kukpaniilee-i pi yé. Apí pɛɛ pɛɛri apí pi maa re: ²³ To kukpaniilee leepɔ́le kun nísonɛ hánaalɛ́, piméré pɔ́on kó anɔ́nɔ́-i tápaalɛ́. Amá kari n hánnɛ, ári úka keméé yé. ²⁴ Ke Uléecaa keyɔ́ uméré wéése ne pɛpɛe ye Uléecaa inyónsɛ́n n wa piwéése apí lɛ́n kó, ai méwoo pi wai, apí pɛɛ lɛ́ kai yé ne kéto ní kpu kecáá m músu. ²⁵ Kei ke unyine uu ka uu pi maa re: Nɔ́ kómeii! Písoi pɛ́ kani kukpaniilee-i n wa pɛɛ nní Uléecaa keyɔ́-i nyenupɔ́ pin písoi céési.

²⁶ Uméré wéése ne piméré picɔ́ apí pɛɛ yisi, apí rikóho mekó wa apí ha pi kpíɔ́o apí ne hápɔ́, pin wuru re pin pitume pɛ́ ne rikóho n wai, písoi yé apare pi tapisi apí pi kóni. ²⁷ Kapí ne pi n hápɔ́, apí ketúhaane píima-i pi séi. Uléecaa usina uu pɛɛ nsímé pípísei pi kápáa ²⁸ re: Karí ne nɔ́ ní yé arí ne keté kpeeni re áni kape usoi uyɛ́ tinyiri ne n céési, íye kani wa? Nɔ́ wɛle nɔ́n Yerusalem kuyu nnéí icélaa iyɛ́ nɔ́ɔ́lɛ́ mɔ́pá úye uké kó, nɔ́n kó la re unkpɔ́ iwe iké ne ró tene! ²⁹ Piyee ne pitume picɔ́ apí pi pɛse re: Li ne sá re usoi uké Uléecaa pakare ne kuu yé písoi m pakare.

³⁰ Yeesu uyē kani kuna kecáá n karií ke pirósáa Uleeécaa uu nkpō kémee yukuse.

³¹ Uléécaa ye ukuluke-luke-mē kēyukó tone-i u ritaásele uu u waise Uyóopi ne Uylalae. Uyē kuú la uké Isirayeli pikó nyise re piké ritiki apí ne piakópe kepire tō uu pēe pi sárei. ³² Tóo nsímé mmē pitansei, Nfáasone ke Uléécaa uu pepēe u m pakarelē n he pō ne kō itansei lele.

³³ Ke pitúhaane api lē n kō, ai pi fukōome api re pi yé pitume pē kō. ³⁴ Amá Ufarisi unyine ye pēe pitúhaane pē kecōpe wele. Pi ye u sée re Kamaliyeli. Isé ucélaa unyine lo ke mpá úye uu n waiselē. Uyēe pitúhaane píima pē kecōpe yisi uu re piké pitume pē lesepō nkáripí kelene. ³⁵ Kapi pi n lesepō, uu pēe pepēe n cápínelē maa re: Nō Isirayeli pikó, ani nómenécíre tí ne mewai mē kani nní rí la naké písoi pē wa. ³⁶ Ai kahaane nkpáni n nánai ke Teetasi uu léeme un pólólē te u úyukó píima unyine le. Písoi píle píle mena kumúnjé pēe u ritiki. Api u kopu. Pē nnéi pēe péé unkó n tíkíle api kpíi, piuka úu neni tiselē. ³⁷ Uyē kepíre, Kalílee ukó Yutasi pōo pikéé itunje kumúnjé léeri, uu písoi kulúí kpáú api u n tíkíle. Uyē uu kō kpi, pepēe péé u n tíkíle pōo kō kpíi. ³⁸ Lē nnya, ne la kē nkpéni nó símisi re áni kape ne písoi mpí kutu n colē. Ani pi riyá piké tómpō. In te sisoipipi kémee ke písimúnjé ne piliwawai nní ai léeri, méwoo kai waine. ³⁹ Amá in te Uléécaa-i kai léeri, rínanje n-ye ke nōo má naké ne linyine pi wa. Ani nómenécíre tí, ái kape ka líké wa re nō ne Uléécaa tōpu. ⁴⁰ Api mesei unkó kóm api u tiki. Api pēe pitume pē séipō api rinóo he re piké sipōpi pi yééiriine apí ne pi yulu re apí kape Yeesu rinyiri ne písoi písmé rikpá, apí pēe pi yá api tómpō. ⁴¹ Pitume api mpóonare ne pitúhaane pē kekúri yisi, lin pi láarú re Uléécaa ye yē te pē kaí ne sá re piké Yeesu nnya íwe lí. ⁴² Mpá keweesi kēye ke pitume api pēe Uléécaa keyō-i ne síyo kémee Nsímé Kécire picélaa ne mpiyóo ñmóópúlē.

6

Pi pitisi píseei lese re piké pitume n lēni

¹ Yeesu pipiretiki api kumúnjé kpe-i kulúí wai rísonē. Upipiretiki pēe Mékíreki n símisi api Pi-epíree ne n téní re pi mpá keyáa kēye iluke kapi ye n hōone kémee pipíkumannási menípe le. ² Kei ke Yeesu pitume kefi ne pité pē api upipiretiki riwúí tē sée api cápíne api pi maa re: Ai ne sá re tóké Nléécaasímé piyóó ne síká wa tóké ha iluke píhōone ne kutu n colē. ³ Lē nnya pímaréco, ani nókénécōpe pitisi píseei pē kani ne isoi sōne n nyu lese. Nfáasone nké kō pi n yípaalē, piké kō mewéésesohō m má, toké pikéi pē pianipe-i wa. ⁴ Tóké péé uye-i ne piyómeyáhaa ne Nléécaasímé piyóó n ñmóópúlē. ⁵ Tinóo tē ari pinnéi larisi, api pikécōpe písoi píseei lese. Pepēe Etiyēeni ye Uléécaa ne kefa meyá n tenelē, Nfáasone nn kō u yípaalē. Uyē ne Filípu ne Purokōo ne Níkanōo ne Timōo ne Parimenaási ne Antiyóosi ukó kapi ye n sée re Nikolaa. U pēe mekke Pisuífi keyome yáasile uu kelene panse Yeesu upiretiki. ⁶ Kapi pi n lese, api pi kpísi apí ne pitume lesepō, pē api pikécáá keyóme yáási api kō anípe pikécáá láa. ⁷ Nléécaasímé nn nípá yei n kóónulē, Yeesu pipiretiki pin meyá kulúí wai Yerusalem kuyu-i, aí ne pepēe ye Uléécaa inyóonse n wa meyá péne api Yeesu ne kefa tene.

Etiyēeni metine

⁸ Uléécaa ye pēe Etiyēeni meyá ípeelé nyísele uu kō rínanje u he un ne mewaisanja ne mewai píima písoi kecōpe wapi. ⁹ Pisuífi kuyómeyáhaalee pikó pinyine kapi ye pēe sée re: Pepēe ilási kémee rí le keyō. Alekisantiri ne Silisii ne Asii keté pikó ye pi. Pikécōpe, pitisi pinyine api nsímé nnyine kecáá ne Etiyēeni íkenene wai. ¹⁰ Amá apí yé fe piké ne Etiyēeni kenene, mewéésesohō ke Nfáasone

nn u n he nnya. ¹¹ Api pee pisei pinyine kulei re piké ukecáa nnóome wa re pi kō un Moisi ne Uléecaa alé fáanii. ¹² Api kō kuyu pisei ne kuyu piwéése ne isé picélaa itái stúni api yisi api nyere, api sí apí ha Etiyeni tini apí ne ketúhaane píima-i sí. ¹³ Api kō pinóome pinyine ne hapo re piké íseérakós li piké ne u rikpára re: Mesére ke utisi nkó uu Uléecaa keyo ne isé alé fáanii. ¹⁴ Tō konle u símaanke re Nasareti ukó Yeesu uyé né Uléecaa keyo fori uu kō inyékii ke Moisi uu ne ró n tíye conse. ¹⁵ Pē nnéi pee ketúhaane píima ke-i ní we ye pee Etiyeni kéyu-i nyáneile api yénu re ukeyu ye uléecaatumé kekó meco wele.

7

Etiyeni rinóo kuu m ma

¹ Uléecaa usina uu pee Etiyeni pise re: Lee ni meseii? ² Etiyeni uu re: Nō pinémárecō ne pinésáa, ani kutu ríco rísone ani kóm! Uléecaa, meyoopi ute ye urósáa Apiraham tikpáfumele péé uye-i kuú pee Mesopotamii-pō ní we, uu kelene Haraani-pō fine. ³ Uu pee u maa re: A kepótē ne kupómáre riyá aa ketē kē kam pō n nyísene kémee sí. ⁴ Apiraham uu pee Kalitee ketē yisi utú ha Haraani-pō fine. Usáa mekpō-máa, Uléecaa uu kei u kpísi uu ne ketē nké-i kani neni nní ní we weri. ⁵ Uléecaa uu kei ketē u he. Mpá kénacōpe ritísi, uu u he re uké kei ripéélú. Amá uu pee rinóo yekei re u yé kennéi u ne masí upipirē pa apí n te. Uu kō pee kumújé kpe-i kéwá má. ⁶ Lē ke Uléecaa uu u m ma ye nní: Kucōyu-pō ke pipópírē apí masí finene, api ilási pi tini, api íwe pi wai aḡmē píle mena.

⁷ Amá né ne mpuri mmeé ilási pi n tinine túhaane api pee limemáá léeri apí weri apí nté kelō nké-i né yáasi. ⁸ Kei ke Uléecaa uu pee u ne Apiraham kecōpe rinóo yekei re uké riké. Lē nnya kapi Isaaki mari Apiraham uu pee keyáa páha-paha tunjé u ké. Isaaki pōo kō uunmáne Yakupu ké. Yakupu pōo kō liméco upijnámé kefi ne pité pē kérii. Peeé nní pirókpure kefi ne pité pē.

⁹ Pikpure pē apí pikecōpe use kapi ye n sée re Yosefi ne kefa tóosi apí u yái, uu ha Esipiti-pō ilási le. Amá Uléecaa ye pee Yosefi kekúri wele, uu ncōḡ nnéi kémee u lese ¹⁰ uu ne kefa u fénne uu mewéésesoho u he. Esipiti uyōpi uu Esipiti ketē kecáa iyōpi u tonse uu kō ukeyo líkó nnéi kpísi uu uanipe-i wai. ¹¹ Nkú nnyine nn Esipiti ketē nnéi ne Kanaa ketē loni. Pírósáayaha apí íwe píima le, ápi ye yé piké li. ¹² Yakupu uu kóm te melukepipi ye Esipiti ketē-pō we, uu pírósáayaha tum mefoi. ¹³ Kapi melírú n hápo, Yosefi uu tíyese upimarecō apí u ceru. Esipiti uyōpi pōo kō Yosefi riyíkí céru. ¹⁴ Yosefi uu pee tum apí usáa Yakupu séipō ne ukumaré nnéi pisei kuwóó ne afeeré ne pinupū. ¹⁵ Yakupu uu yisi u ne pírósáayaha picō apí ha Esipiti keteni-i fine apí ha ne kei kpíni. ¹⁶ Api pi cāni apí ne Sikem kuyu sí apí ha kei rikpíí ke Apiraham uu Hamōo pinmáne-i ne usiwóó ní lo kémee pi kuleši.

¹⁷ Ke rinóo ke Uléecaa uu pee Apiraham n yekei itunje ii n nyahairi, ntōpuri nn pee meyá kulú n wai Esipiti ketē kecáa. ¹⁸ Uyōpi fale unyine yeé uu píkaí Yosefi nkó ríka n kómaalé uu Esipiti keteni-i iyōpi tone. ¹⁹ Uyōpi uyé uu ntōpuri ne isohōcee tódi uu pírósáayaha íwe lukéise, háí un náási yaré piké pisisipi riyá síké kpí. ²⁰ Likumújé kpe-i kapi Moisi mari un Uléecaa inipee-i nyaní. Íwáre itaani kapi usáa keyo-i u kpíni. ²¹ Api limemáá u fómni, Esipiti uyōpi ukpére uu u kpísi uu nyólu yaré uricuruu yeé u mari. ²² Esipiti pikó menyuwé nnéi kapi u céesi, unsímé ne umewai amé tíyese uu rínaḡe m má. ²³ Kuu inḡmē afeena n yé, uu re u yé ha upimarecō Isirayeli pikó rilólólú. ²⁴ Kuu n hápo, uu Esipiti ukó unyine leepō un Isirayeli ukó unyine kaii. Uu unárei kecáa kpá uu Esipiti

ukó uyē kaii uyē uú ha ne kpi. ²⁵ Moisi ye pēe músu re upimarecō Isirayēeli pikó yé kō te uyē ke Uléecaa uú la uké ne ritiki uké ne ilási kēmeē pi lese. Nēmpákane upimarecō api lē kō. ²⁶ Moisi uu kō keyáa lírú tunē Isirayēeli pikó pitē leepō pin cēnesi, uu pēē hapō re uké pi yoriye. Uu pi pise re: Nō písoi pise le, pinésáne! Yo nnya kani pēe cēnesi? ²⁷ Uyēe pēe uco n iwe n wai uu pansepō uu Moisi láupō uu u pise re: Wóo iyóopi pō tónse re a irósímé n túhaane? ²⁸ Pō lalē paké né kpu yare kaa sé Esipiti ukó ní kpu, née iye? ²⁹ Ke Moisi uu anóo nyē n kō, uu wuru uú ha Matiyaa ketē-pō tonē. Kei kuu piñmáne pitē mári.

³⁰ Inmē afēena memáá, Moisi uu pēe keyáa kenyine kucesi kóima-i Sinayi riyōpe kekúri n we. Kei ke Uléecaatumē uynine uu kuhíhíi kunyine kecōpe inalempi kēmeē u rikpáfúme. ³¹ Ke Moisi uu lē n yē, ai menyine u wai. Uu re uké rinyósōpō uké ha mewai mē nyáni. Uu Uléecaa rinōo kom te: ³² Néē pipósáayaha Uleecaa, ne Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa. Moisi uu pēe iwame ne n terii úu kaha uké riwerii. ³³ Upiima uu u maa re: A apónéeri mahā, li we re kelō ke-i kaa nní n nyenu ye Uléecaa riphō le. ³⁴ Ne Esipiti keteni-i nnēpuri iwe yenle, am kō piñmōpi kom. Lē nnya kam ka ké pi yoriye. Lē nnya, a nkpēni kam ké Esipiti ketē-pō pō tú.

³⁵ Moisi uyē ke Isirayēeli pikó apí pēe n kési, api u maa re: Wóo iyóopi ne itúhaane pō tónse? Uyē cire ke Uléecaa uu tumme re uké piuyōopi, uké kō ilási kēmeē pi lese. Uléecaatumē uyēe kuhíhíi kecōpe inalempi kēmeē u rinkpáfúme yēe u lénine. ³⁶ Moisi yēe Isirayēeli pikó Esipiti keteni-i léseme. Inmē afēena kēmeē kuú ne Esipiti keteni-i ne Míni-Wēé-Kukoi kēmeē ne kucesi kóima-i mewaisanja ne mewai píima mē wapisi. ³⁷ Uyē cire yēe pēe Isirayēeli pikó símisi re: Uléecaa yé antepu uynine nō páme yare né un nónnépuri ukó. ³⁸ Ke Isirayēeli pikó apí pēe kucesi kóima-i n cápine, uyēe pēe pirósáayaha ne Uléecaatumē yēe Sinayi riyōpe kecáá-pō u n símaari kecōpe we. Uléecaa nsimé mee ye nfáa n he kuú pēe yósu un tó pālē. ³⁹ Amá pirósáayaha apí pēē la piké u pakare, api uipuri yulu apí n káipi piké Esipiti pēle. ⁴⁰ Api pēe Arōo maa re: A piléecaa ró mō pēe yé keróyu-i n sōne, li we re ári nyu lele Moisi uyēe nní Esipiti ketē-pō ró n léseme n wa. ⁴¹ Api keyáa kē tináapipi mōm, api ri nyóonse, apí pianipe limōme-mōme lē anyá wai, piakin aa niñesi. ⁴² Amá Uléecaa uu kepire pi tō uu pi yá api itunē ne iwáre ne awárepi n yáasi yare kai antepuye atelē-i n wólaalē. Li kei wólaalē te;

Nō Isirayēeli pikó, né kani inmē afēena kēmeē kucesi kóima-i isee ne nyóonsente ani kō lico lico hekesii?

⁴³ Amá piléé kapi ye n sée re Molaki kucánjii ne nópínéléé Refaa riwarepi kaní pēe topori. Lē kaní serí nōn ne pi yáasi. Lē nnya kam nō lése ne kē ne Papilōni ketē kepire-mempō ha.

⁴⁴ Pirósáayaha ye pēe kucesi kóima-i kucánjii mále kpeē n nyiselē te Uléecaa ye tō ne uyē kecōpe rinōo yekeile. Ku pēē wele yare kpē ke Uléecaa uú pēe Moisi n símisi re uké wa. U pēe Moisi maa re uké kpē kuú pēe n yé kucō wa. ⁴⁵ Pirósáayaha ye kucánjii kpē ne pipipirē táyēle. Pēē uye-i ke Yosuwee uú pēe pi n kpáulē kapi pēē ne ku ripēne apí ne ketē kee pikeyu-mempō ní we tēj. Ketē kē pikó ke Uléecaa uú pēe lákase. Kucánjii kpē aku lē Kanaa-i n we ái ne Tafiti kumúnjē tulu. ⁴⁶ Uléecaa ye pēē ne Tafiti kefa fénnēle. Tafiti uu pēe u pise re uké ncēe u he uké kēyo mō keké wa kei ke Yakupu Uleecaa uu ní we. ⁴⁷ Amá Salomōo yēe ka uu kēyo u mōm. ⁴⁸ Mpá ne lē, Uléecaa yēe mípá yo kecáá ní tú, úu síyo ke písoi api m mō kēmeē sói. Yare ke antepu Esayi uu ní maa re:

⁴⁹ Upiima ye maa re
Keyómecaa ye rinéyóopitū le,

ketē pōo kenénacape

kéyo kéye ke nōo yé né mō?

Yei kam yé tone ké ne n wénte?

⁵⁰ Ai rinécúruu néé lē nnéi waa? ⁵¹ Etiyeni uu kō pimáa pi kpá re: Nō písoi mpí atii ye páápúle hái. Nō akíh takále, nōanétu áa ye kō nsímé kō. Nōpinésáayaha meco kani nní we nōn Nfáasone rinōo kesu. ⁵² Antepu úye mpuri ke nōpinésáayaha ápi wéékuselē? Pē nnéi pēe n simisi re Asei ute ye weme kapi kō. Asei ute uyē ke nōo kō nkpéni nní piláarō anipe-i wa ani u kopu. ⁵³ Ulééca ye ne piléécaatumē ritikile uú ne uisé nō pa, amá áni i ritiki.

Etiyeni nkpo kecáá nsmé

⁵⁴ Ke pepēe pēe ketúhaane-i ní we api lē n kō, ai kuwóí pi fukōome api pēe Etiyeni nsímé mmē ne aní n takai. ⁵⁵ Amá Etiyeni pōo pēe kelééca inípee n tapaalē, Nfáasone nn u yipaalē un ne Ulééca meyoopi ne Yeosu yēe Ulééca kuluke-luke-mē kényukōtone-i n nyenu nyáni. ⁵⁶ Kei kuu pēe re: Ne keyómecaa nyánile ken wúkulelē, Usoi Kepipi ken Ulééca kuluke-luke-mē kényukōtone-i nyenu. ⁵⁷ Kuu lē ní ma, api kepupeila píima kenyine té api atu tápisi api pinnéi kesé pehépo api u filí, ⁵⁸ api u lakase apí ne kuyu iyaa leepo api apare u tapisi api kópu. Pepēe kei ní we api pisitukanka cícaá máhani api unmánē unyine kapi ye n sée re Sooli pa uu si m mé. ⁵⁹ Pi Etiyeni apare tapisile un we un kō ne keyóme yáási. Uu re: Upiíma Yeosu, a nnéfáa yósi, ⁶⁰ uu pēe anui kecáá wúla uu mesóri pupēi re: Upiíma, kape akópe nnyé píriyu kecáá wa. Kuu lē pimáa ní masí, uu pēe kpi.

8

1 Etiyeni nkpo mmē nní ne Sooli sá.

Sooli ye Kirisi pikó wéékuselē

Likeyaa kē cirē kapi Yerusalem kuyomeyáhaalee pikó piwéékuse koraane ai wōhō. Pinnéi api Yutee sitē ne Samarii sitē kecáá yékáá, ai yá pitume ηmane. ² Písoi pēe Ulééca likó ní la pēe Etiyeni kulesi api nkpo tone api ukecáá tēni hái. ³ Sooli pōon ηmósúpulē te uké Ulééca icápine kpu. Síyo kuú pēe kóónulē un Kirisi pikó cōpii, pitisi ne pinósi, un kukpaniilee súúni.

Filipu ye Nsmé Kεcire Samarii keteni-i yóólē

⁴ Pepēe rin-yékaa ye pēe ketē kóónulenle pin Nsimé Kεcire yóólē. ⁵ Filipu uu yisi uu há Samarii kuyu maa-i yóó re Yeosu ye uyē ke Ulééca uu n wēe. ⁶ Písoi nnéi ye pēe rinóo rise wale pin Filipu kutu calē. Pi pēe kómēile re u mewaisarja wapisi, api kō me yenu. ⁷ Aníri ye pēe písoi meyā kémeē lele an pupukēe. Sikankáláká ne pipáákó kulúí ye pēe pélesile. ⁸ Ai pēe lē nnya písoi n láárú kuyu kpe-i.

⁹ Utisi unyine yēe hái mekēe-me kuyu kpe-i we, api ye u séi re Simōo. U pēe metarewai wapisile ai ye Samarii pikó nnōo yipu. U kō pēe umecire kpílenle re u úyukōo unyine le. ¹⁰ Písoi nnéi, kai n kpísi siwá ne piwéése ye pēe u waiselenle hái. Api ye maa re: Ulééca nnanje kapi ye n sée re ínnanje maa mee usoi nkó kémeē we. ¹¹ Háí mekēe-me ke umetarewai amē nnōo pi yipaalē. Api pēe lē nnya u n waiselē. ¹² Amá ke Filipu uu Ulééca iyōopi ne Yeosu Kirisi kecáá Nsimé Kεcire pi n simisi api ηmurei, pi táyesele apí míni pi wole, kai n kpísi pitisi ne pinósi. ¹³ Simōo uyē ticuruu pōo kō ne Nsimé Kεcire mmē kefa tene api míni u wole. Uu pēe Filipu n tikilē un mewaisarja ne mewai píima ke uyē uu n wapisi nyáni men nnōo u yipaalē.

14 Pitume pɛɛ Yerusalem-i ní we api kóm te Samarii keté pikó yɛ Nléécaasimé yosí. Api pɛɛ Piyɛɛ ne Yohani kei tumpɔ. 15 Piketé kɛ́ api yisi api sí api ha ne Uléecaa welu re uké Samarii pikó pɛ́ Nfáasɔne he. 16 Nfáasɔne ñn pɛɛ kahane likumúnjé kpe-i úka kecáá n súime. Míni ñmanɛ kapí péé ne Yeosu rinyiri pi wole. 17 Kei ke Piyɛɛ ne Yohani api pɛɛ anípe pikécáá rilaa, Nfáasɔne nn pɛɛ pi loni.

18 Ke Simɔɔ uu n yé te pitume yɛ písoi kecáá anípe rilaa Nfáasɔne nn pi loni, uú ne siwóó hapɔ uu pitume pɛ́ maa re: 19 Ani kɔ né ñnanjɛ mmɛ́ he ké yɛ nen úyɛ kecáá anípe rinlaa, uké Nfáasɔne yosí. 20 Amá Piyɛɛ uu u pɛɛ re: Nó ne sipówóó sɛ́ aní ásáláú wa. Pɔ musí re pɔ fe aa Uléecaa lihɛɛɛɛ ne siwóó lɔluu? 21 Lipókó líka ái nté we, áa kɔ líka kecáá nté ncée má. Li we re áa Uléecaa kémeɛ aseí má. 22 A kepómúnjé kópe kepíre ritɔ aa Upiima ne téní re lin kusáreí n we, uké kemúnjé kɛ́ pɔ sáreí. 23 Ne nyáni yare nfasimé kópe ne rikpákárá kaa n fanaalɛ́ yɛ pɔ múflenle yare ulási. 24 Kei ke Simɔɔ uu pɛɛ rinóó yosí re: Ani nórínécúruu ne Upiima né té, lɛ́ kani nní ḿ ma ái kape ne né n wa nnya. 25 Ke Piyɛɛ ne Yohani api Samarii kuyu kpe-i Upiima nsímé piyóó ne picélaa ḿ masí, api yisi api Yerusalem pɛɛ, pin ncée-i siyupi meýá kémeɛ Samarii keté kecáá Yeosu Nsimé kecire yóólɛ́.

Filipu ne Etiyopii ukawe ifaaci

26 Upiima uleecaatume unyine uu Filipu maa re: A yisi aa itunɛ kumii-mé pansɛ́ aa Yerusalem ncee mee Kasaa n cɛ́pilɛ́ kpísi. Api yɛ ncée mmɛ́ titiki. 27 Filipu uu mesɛ́ ne mesɛ́ yisi uu tómpɔ, uú ne ncée Etiyopii keté utisi unyine sáne. Ukawe píima unyine lo *. Uyɛɛ Etiyopii unɔsiyɔɔpi Kantaasi memá nnéí kecáá paílɛ́. U Yerusalem-i kale re uké Uléecaa yáási 28 un pɛɛ nkpéni kulu, un ukɛsannoipi kecáá tɔ́ un antepu Esayi ritelé kééni. 29 Nfáasɔne nn Filipu maa re: A kenóipi nké kekúrí hapɔ. 30 Filipu uú ne itód nyɔsɔ́pɔ un kóm Etiyopii ukó uyé un antepu Esayi ritelé kééni. Filipu uu u pise re: Pɔ lɛ́ kaa n kééni aseí kóméii? 31 Utisi uu re: Unyine unsá né n lɛ́, íyɛ kam yé ne kó? Uu pɛɛ Filipu séi re uké hapɔ uké kesannoipi kémeɛ ukekúrí tone. 32 Li Uléecaa Nsimé keló kɛ́ kuu n kééni kémeɛ wólaalɛ́ te:

Pi ne u tósule yare kapí yɛ kusánjaha n tórói pin ne pikópe sí,
un séélɛ́ yare risánjipi kapi nkpíí ní nyálu, úu rinóó wúkule.

33 Apí ne u túhaane api u cɛ́pise, úu pɛɛ nkpáni líka tu.

Wóó yé pɛɛ nkpáni upipirɛ́ tinɔ́ maa?

Pi keté kecáá unfaa lesele. 34 Kuu lɛ́ pikéɛ́ m masí, uu pɛɛ Filipu pise re: A risuúlu a né símisi nké́ te úyɛ nsímé ke antepu nkó uu nní símisi. Uricuruu kuú ne máne néɛ unyine nsímé kuu símisi? 35 Kei ke Filipu uu péé ne antepu Esayi nsímé mmɛ́ riwááná uú ne Yeosu nsímé kecire u símisi. 36 Api nsé nɔ́j apí ha ne míni keló kényine tulu. Ukawe píima uyé uu pɛɛ re: Míni yɛ mmé nní. Yo ícɔ́ yɛ párlílé ké ne míni ní wole? 37 [Filipu uu u pɛɛ re: In te pɔ ne kepófa nnéí nsímé mmú tene, pi yé fe api míni pɔ́ wole. Utisi uu re: Ne ne kefa tene re Yeosu Kirisi yɛ Uléecaa Kepipi lɛ́.] 38 Uu kesannoipi nyereɛɛ, u ne Filipu api míni-i lompɔ, Filipu uu míni u wole. 39 Kapi míni-i n léepɔ, Upiima Nfaasɔne nn Filipu kpíipɔ, ukawe uyé úu pɛɛ piyéne u rikpá. Uyé uu kɔ mpóɔnare ne uncee nɔ́j. 40 Filipu pɔ́ ha Asóólí keté-pɔ leeri. Uu pɛɛ kei ayu nnéí nyɛɛ ncée-i ní we kémeɛ Nsimé Kecire n yóólí uú ha ne Sesaree keté tulu.

* 8:27 Pi yɛ pɛɛ kuyu kpé inyekií kémeɛ pikawe píima pɛ́ comesile api kelene pikei pi pa uyóopi keyo-i.

9

*Sɔli ye mefine conse
(UPM 22:6-16; 26:12-18)*

¹ Sɔli úu pɛɛ kusa kumúnjé kpe-i Upiíma pipiretiki ne kefa pólú un wéési uké pi kó. Uu yisi uu lé nnya Ulééca usina leɛpɔ, ² uu re uyɛ uké átelé u wa aké ncée u he uké ha Tamaasi-pɔ Pisuifi ayomeyáhaalee rika. Un kei piye n leɛpɔ pɛɛ Upiíma ncee n tikilɛ, pitisii, pinósii, uké fe uké pi cópii uké pahaankeɛ uké ne Yerusalem tómpɔ. ³ Kuu ncée n kpisi un ne Tamaasi nyahaipɔne ke metéi manyine amɛ meýene mese keyómeɛca-pɔ leeme amɛ tapu amɛ ne u kónú. ⁴ Uu keteni-i lólu, uu pɛɛ rinóó rinyine kom tin tee re: Sɔli, Sɔli, yo kecire nnya kaa lé né wéékuselé? ⁵ Sɔli uu pɛɛ pise re: Póó úye, Upiíma? Upiíma uu rinóó u yósu re: Néɛ Yeesu uyɛ kaa nní ní we pɔn wéékuselé. [Aa ye nkpáni fe pókɛ ne nkpo meló tɔpiriinkeɛ. Un terii lin nnóó u yipaalé, uu pɛɛ maa re: Upiíma, yo kaa la ké wa? Kei ke Upiíma uu pɛɛ maa re:] ⁶ A yisi aa kuyu-i lomɔpɔ. Pɔn n lomɔpɔ, pi yé pɛɛ pó símisi lé kaa yé ní wa. ⁷ Sɔli pisencɔ api nyere píri, rinóó ári we. Amá pi pɛɛ rinóó kómɛile ápi pɛɛ úka nyáni. ⁸ Sɔli uu yisi uu anípeɛ wii úu pɛɛ líka nyáni. Api pɛɛ kunípe u múlú api u tɔrɔi ápi ne Tamaasi sí. ⁹ Siyáa sitaani kuu wa úu ye líka yé, úu ye líka li úu ye kó líka n ntí.

¹⁰ Kirisi upiretiki unyine ye pɛɛ Tamaasi-i wele, api ye u séi re Ananiyasi. Upiíma uu keyáa kenýine u kpáfúme uu u séi re: Ananiyasi! Ananiyasi! Uu re: Néɛ nkó, Upiíma! ¹¹ Upiíma uu u maa re: A yisi a ncée mmɛ kapi ye n sée re Kecire kpisi áa ha Yutasi keyɔ-i Tarisi ukó uyɛ kapi ye n sée re Sɔli kecáa pise. U wele un keyóme yáasi. ¹² Ai u nyíse re utisi unyine kapi ye n sée re Ananiyasi ye lomɔpɔ uu anípe ukecáa láa re uyɛ Sɔli inípeɛ iké ye kó yé. ¹³ Ananiyasi pɛɛ re: Upiíma, ne konle písoi meýá pin símisi re utisi uyɛ úu kusa pipósoi pɛɛ Yerusalem-pɔ ní we rikpákárá wapisi. ¹⁴ Pɛɛɛ ye Ulééca inyóonse n wa piwéése pɛɛ ncée u he re uké nté kam uké pɛ́ nnéi pɛɛ pó n yáasi cópii. ¹⁵ Amá Upiíma uu u pɛɛ re: A n ñme. Ne usoi uyɛ wéle re uké pinékei wa. Ú yé tíyese mpuri sane pikó ne pipiyɔpi ne pɛɛ ne Isirayeli pikó api rinényiri ceru. ¹⁶ Né rinécúruu u símisi re u yé kenécáa íwe ncɔpuri lí. ¹⁷ Kei ke Ananiyasi uu pɛɛ ncée kpisi uu ha Yutasi keyɔ lomɔpɔ, uu Sɔli kecáa anípe laa uu re: Unémáreɔ Sɔli, kaa pɛɛ ncée n tikimelɛ pɔn nté wémɛ ke Upiíma uu pó rikpáfúme. Uyeɛ né tumme re ipónípeɛ iké ye kó nkpeni yé, Nfáasɔne nké kó pó ló. ¹⁸ Kei nní, linyine ai uinípeɛ kecáa lápile yarɛ ikpíntomé awéé ai lólu, uu pɛɛ nkpeni n nyáni. Uu yisi api míni u wolé ¹⁹ uu pɛɛ iluke le uu rínanje yenu.

Sɔli ye Tamaasi-pɔ Nléécaasimé yóólé

Sɔli uu Yeesu pipiretiki kémeɛ Tamaasi-i siyáa wai. ²⁰ Uu pɛɛ kei nní yisi uu síyɔ sɛ-i ke Pisuifi ayomeyáhaalee aa ní we ka uu yóó re Yeesu yɛɛ Ulééca Kepipi. ²¹ Ai pɛ́ nnéi pɛɛ u n kómɛi nnóó yipu api ye pɛɛ re: Ai nkó yɛɛ ye lé Yerusalem-pɔ pɛɛ rinyiri ntí n sélei n wéékuselé? Nɛnte u kó nté kale re uké lipite pɛ́ cópii uké ne pɛɛɛ ye Ulééca inyóonse n wa piwéése leɛpɔ? ²² Pɛ́ ke Sɔli uu rínanje piyéne rikpá uu ye ne Pisuifi pɛɛ Tamaasi-i ní we nsímé feriyɛ uu pi séése. U ye pi nyíse re Yeesu yɛɛ Úyulale ke Ulééca uu n wéɛ. ²³ Kai nkáripí n nánai, Pisuifi api símaane áí tone re piké Sɔli kpu. ²⁴ Ai Sɔli kutu-i loni re pi u wéési. Ketúnjé ne kesine kapi pɛɛ kuyu sipoo mé piké ne u rí kpu nnya. ²⁵ Upiipiretiki api pɛɛ kesine menéɛɛ manyine-i u wai ápi ne kuyu mmɛle kepíre-mɛ u súisepɔ.

Sɔli ye Yerusalem-i we

²⁶ Ke Sooli uu Yerusalem n tuiɔ, uu Yeesu pipiretiki picɔ pitiki peeni, amá pinnéi pin pɛɛ u wuru. Api pakarelē tɛ u mɛsei Yeesu upiretiki. ²⁷ Kei ke Parinapasi uu mɛse u kpisi uú nɛ pitume lɛɛpɔ, uu lɛ ke Upiima uu umecirɛ n lɛse uu Tamaasi ncee-i Sooli nyise nɛ lɛ kuú nɛ u n simisi pi keeni. Uu kɔ lɛ ke Sooli uu Tamaasi-pɔ nɛ ikari Nléecaasimé nɛ Yeesu rinyiri rin-yóó pi simisi. ²⁸ Kaí nɛ kei n kpisi, Sooli nɛ pitume pɛ pɛɛ pɛɛ Yerusalem-i sónesi, un nɛ ikari Nléecaasimé nɛ Upiima rinyiri yóólɛ. ²⁹ U nɛ Pisuiɓi pɛɛ Mékireki n simisi yèè pɛɛ ifaaci wale. Amá pɛ pin pɛɛ wéési piké u kpu. ³⁰ Ke piyómeyáhaa picɔ api lɛ n céri, api u kpisi apí nɛ Sesaree-mɛ u sí api Tarisi-mɛ u tɔnɛpɔ.

³¹ Uka úu pɛɛ kumúnjɛ kpe-i Yeesu pikó cónjɛ Yutee nɛ Kalilee nɛ Samarii keté nnéi kecáá. Pi pɛɛ ikari kpariisenele pin kɔ Upiima riwure mále. Nfáasɔne nn pi léni pin kulú kpálɛ.

Enee pipélé

³² Piyee yɛ pɛɛ nɔpá yei kuyu-i sónɛle, uú nɛ keyáa kɛnyine Yeesu pikó pɛɛ Lita kuyu-i ní we kɛmɛɛ tulu. ³³ Uu kei utisi unyine kapi ye n sée rɛ Enee lɛɛpɔ. U kékankáláká lɛ. Li wa inɔmɛ ipaha kuú nɛ kɛfine kecáá n finu úu ye fe uké sónɛ. ³⁴ Piyee uu u maa re: Yeesu Kírisi ye pɔ pɔisɛle, Enee. A yisi a ripócúruu kepófɛne riwépi. Enee uu kei nní mɛse nɛ mɛse yisi. ³⁵ Lita pikó nɛ Saarɔ pikó nnéi api u yenu api pimɛcire Upiima pa apí nɛ Upiima kɛfa tɛnɛ.

Pi Tɔrikaasi yukuse nkɔ kɛmɛɛ

³⁶ Yafa-pɔ ke unósi unyine uú pɛé we. Pi ye u sée rɛ Tapita. Pi ye rinyiri tɛ Mékireki kɛmɛɛ tuisse re Tɔrikaasi * Uyɛ nkó mɛɛ rɛ uké nɔpá píyɛi lisɔne n wai uké kɔ pɔisɔi n hekɛsi. ³⁷ Uu likumúnjɛ kpe-i káási uu kpi. Kapi piwóle u m masí, api kɛyo kecáá-pɔ kulee kunyine-i keléecaa-pɔ u finse. ³⁸ Yeesu pipiretiki pɛɛ Yafa-pɔ ní we ye pɛɛ kónle rɛ Piyee yɛ Lita-pɔ we. Lita ye kɔ nɛ Yafa kólenle. Api pɛɛ pɔisɔi pité lese api Piyee kɛmɛɛ tum tɛ piké u maa rɛ uké mekeɛ pikemɛɛ wurupɔ. ³⁹ Piyee uu wákasi u nɛ pɛ apí tóoisɛne apí tɔmpɔ. Kuu n tuiɔ, apí nɛ kɛyo kecáá kulee kpe-i u taáɔ. Pikúmannási nnéi apí nyoósɔɔ apí itu nɛ u kálisi. Api sitúkanka nɛ akpɛlenku nyɛ ke Tɔrikaasi uú pɛɛ nfáa m má un yóóni u nyisɛntɛ. ⁴⁰ Kei ke Piyee uu pɛɛ pinnéi lɛɛpɔ, uu wúla uu keyóme yáási. Uu pɛɛ ukpɔkpɔ-mɛ panɛpɔ uu rɛ: Tɔrikaasi, a yisi. Tɔrikaasi uu iníɔpɛɛ wúkule. Kuu Piyee n yé, uu yisi uú tone. ⁴¹ Piyee uu kuníɔpɛ u tini uu u léni uu yisi. Uu pɛɛ limemáá piyómeyáhaa nɛ pikúmannási pɛ séi uu Tɔrikaasi nɛ unfaa pi nyise. ⁴² Nsimé mmɛ nn Yafa kuyu nnéi kóónú, pɔisɔi meyá apí Upiima nɛ kɛfa tɛnɛ. ⁴³ Piyee uu Yafa-i ukónɛfukei Simɔɔ keyɔ-i tone ai siyáa wai nsɔne.

10

Piyee yɛ Kɔrineɛ keyɔ ha

¹ Utisi unyine yɛɛ pɛɛ Sesaree-pɔ we, apí ye u séi rɛ Kɔrineɛ. U pɛɛ Rɔm usóɔca kpéé unyine lɛ. U pɛɛ pɔisɔi píle kutɔpílee uwéése lɛ. ² U nɛ ukɛyo nnéi ye pɛɛ Uléecaa líkɔ lalɛ. U ye pɛɛ píwekɔɔ ulikó meyá hekɛsile un kɔ mɛsɛrɛ Uléecaa yáási. ³ Keyáa kɛnyine kuu ketúnjɛcɔ metaani kumúnjɛ Uléecaatumɛ unyine méyene menyine-i yé cáká-cáká. Uléecaatumɛ uyɛ uu ukɛyo-i lomɔpɔ uu u séi rɛ Kɔrineɛ! ⁴ Kɔrineɛ uu pɛɛ iwame nɛ uléecaatumɛ uyɛ n nyánei uú nɛ u pise rɛ: Nɛ meyo-me, Upiima? Uléecaatumɛ uu u pɛse rɛ: Uléecaa ye ipówele konle uu kɔ lɛ kaa píwekɔɔ n léni yenu. Uu yé pɔ palei. ⁵ A nkɔpéni pɔisɔi tú piké ha Yafa-pɔ utisi uyɛ kapi ye n sée rɛ Simɔɔ apí kɔ rinyiri u hɛ rɛ Piyee séeme. ⁶ Ukónɛfukei

* 9:36 Tɔrikaasi: Li aseí rɛ ketáha

uyē kapi ye n sée re Simōo keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō. ⁷ Ke uléécaatume uyē uu lē n sīmisi uu tōmpō, Kōrinee uu upikeikó pitē pinyine séi. Ukutōpilee kémeé usóóca unyine ye pēe Uléécaá likó lale rísonē. Uu kō uyē séi. ⁸ Uu lelee n wa nnéi pi kéeni uu pēe Yafa-pō pi tum.

⁹ Ai ncée pi weesi pin Yafa lapō. Piyee uu ituje kéciire kumúnjé kényo caca ipiraa yopoi re uké keyóme yáási. ¹⁰ Nkú nn u wai uu re u yé iluke li. Kapi ní we pin iluke iyē wai, ai u wai yare kenípeehē. ¹¹ Uu yénu keyóme ken wúkulelē, linyine lin cepimele á ne keteni-i tuiri yare kusánjáá maamaa kunyine kapi n táje pin kuatime kena muléilē. ¹² Ana ana likó nní ncōpuri ne lelee m múnjui ncōpuri ne sinúipi ncōpuri yee pēe kémeé we. ¹³ Ai rinóo u maari re: Piyee, a yisi, a kó aa le. ¹⁴ Piyee uu rinóo pēse re: Kása, ám píkaí irósé kémeé icíri inyine lukaalē, Upiima! ¹⁵ Ai kō melírú pimáa u kpá re: Lē ke Uléécaá uu m maa re liluke-luke, páa kape li maa re icírí. ¹⁶ Mepéhē metaani kai lē wa, ai pēe limemáá kusánjáá kpē keyómeécaá-mē kpíípō.

¹⁷ Piyee uu n we un umecire písei re méyene mē aseí ye nkpéni áye. Likumúnjé kpe-i, písoi pē ke Kōrinee uu n tumpō pōon Simōo keyo wélaapō apí ne keripoo tuipō mese ne mese. ¹⁸ Api séi api píse re kei ke Simōo kapi rinyíri n he re Piyee uu wee? ¹⁹ Piyee un we un méyene mē kécaá músu, Nfáasonē nn u maa re: Pítisi pitaani pinyine ye mpí pin pō wéési. ²⁰ A yisi a ricepipo, nó ne pē ani mese ne mese tōmpō. Néé pi tumpō. ²¹ Kei ke Piyee uu pēe súipō uu pítisi pē maa re: Néé Piyee uyē kani n wéési. Néé usoi uyē kani n wéési. Ne méyo-me? ²² Api re: Róm usóóca kpéé Kōrinee yee ró tumme. U usoi kéciire le, un kō Uléécaá pakarelē. Pisuífi nnéi ye ukécaá rísonē sīmísile. Uléécaatume unyine yee u sīmisi re uké pō sée áa ha ukeyo-i nfasimé kaa m máme u sīmisi. ²³ Piyee u kényo pi tani uu kulee pi he api fine. Kai kóso n weesi, uu yisi uu pi tiki api kesé tōmpō. Pimáreco pinyine pēe Yafa-i ní we pōo kō yisi apí u saruni. ²⁴ Liukóso kapi Sesaree tu, Kōrinee un ukeyo-i upikó ne upisane cápínélē un ne pi mé. ²⁵ Ke Piyee uu n tuipō, Kōrinee uu u tépei, uu wúla ne ketē-pō uu ne ipakare u yáási. ²⁶ Piyee uu u yukuse uu nyere se uu re: A yisi a nyere! Né ne kō kesoi pípí le. ²⁷ U ne Kōrinee pin lē ifaaci wai uu ha ne kényo lompo, uu leepō písoi pin cápínélē kulúí ²⁸ uu pi maa re: Nórínécúruu ye nyule re Usuífi uu ncée má upiyomeyáhaa nnya, u ne mpuri sane ukó unyine piké n sōne, néé uké ye ukeyo rilóólú. Amá Uléécaá ye né sīmísile re ái nyamí te ké m músu re unyine ye icírí néé úkperinkpekó. ²⁹ Lelee tíyese, kani kenémēe n tumpō re piké ne sée, ám nkpáni pípáká-páká pēé. Ne la ké nkpéni nó píse re ní-ye kaní ne né séi? ³⁰ Kōrinee uu pēe rinóo u yósu re: Siyáa sina ye nsí kam ituje nnyí icó-i, ketúnjéco metaani kumúnjé nkú-i kenéyo-i we nen keyóme yáási. Mese ne mese, ám paí utisi unyine un ilú tanaalē in tēlu un ne kenékúri nyenu. ³¹ Uu né maa re: Uléécaá ye ipówele yosile, Kōrinee. U lē kaa lipókó písoi n hekesi yenle. ³² Lē nnya, a písoi tú piké ha Yafa-pō Simōo kapi rinyíri n he re Piyee séeme. Ukónéfukei uyē kapi ye n sée re Simōo keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō! ³³ Am pēe mese ne mese písoi tumpō re piké pō séeme. Li né larisile háí re pō ka. Ntónéí mmú, Uléécaá inípee-i kari nkpéni nní we, ton kutu calē tóké kó te ní-ye ke Upiima uu pō máame re a ró sīmisi.

Anóo ke Piyee uu Kōrinee keyo-i m ma

³⁴ Kei ke Piyee uu pēe rinóo yási uu re: Nkpéni kam meykíyiki kó te Uléécaá uu písoi ne píco kóólne. ³⁵ Mpá mpuri ní-ye ukó ye kpére u pakarelē un aseí tikilē, u ye liute n lale. ³⁶ Yeesu Kirisi kuu tumme re uké Isirayelí pikó Nsimé Kécire sīmisi re u ne nkínjine pi ka. Yeesu Kirisi uyee písoi nnéi Upiima. ³⁷ Ke Yohani uu Nléécaasimé piyóó ne písoi píniwole m masí, nō yenle lelee Kalilee

keteni-i n wa aí ha ne Yutee ketē nnéi yósu. ³⁸Uléecaa ye p̄ee Nasareti ukó Yeesu kepire wele. U p̄ee Nfáasone ukemee wale nn r̄n̄aŋe u he, un ne n̄pá yei s̄one un lisone wai, un p̄isoi nnéi ke kuniri aku m m̄úllē paísente. ³⁹Tó lē nnéi kuu Pisuifi kuyu-i ne Yerusalem-i n wa piseérakó. Pi kunap̄éékó kecáá u kariile ap̄i ne u kopu. ⁴⁰Amá Uléecaa uu keyáa táánū tunjē nk̄p̄ó k̄emee u yukuse, uu fe uu umecirē lese uu keróçop̄e pinyine nyise ap̄i yēnu re u nk̄p̄ó k̄emee yisile. ⁴¹Ai p̄ee re p̄isoi nnéi kuu umecirē nyise, amá t̄ó ke Uléecaa uu mek̄ee-me n lésē re t̄ókē piseérakó kuu umecirē nyise ari u yenu. Umeyise-maá, t̄ó kesē tonele ari le ari n̄ru ne uyē. ⁴²Uu k̄ó r̄o forii re t̄ókē Nsímé K̄ecire Pisuifi s̄imisi piké c̄eri re uyē ke Uléecaa uu lésē re uké pinyánnyá ne pik̄p̄k̄p̄ó túhaane. ⁴³Antepuye nnéi ye unsímé s̄imisile ap̄i péhele re úye un ne kefa u n tene, uyē nnya, Uléecaa ye liute akóp̄e sári.

Nfáasone ye mpuri sane pikó kecáá súime

⁴⁴Kumúnjē k̄pe-i ke Piyee uu lē n s̄imisi, Nfáasone nn p̄e nnéi p̄ee uan̄o nyē kutu n c̄ólē kecáá súiri. ⁴⁵Pisuifi p̄ee Yeesu ne kefa n tene ye p̄ee Piyee sarunle. Ai nn̄o pi yipu re Uléecaa ye k̄o mpuri sane pikó Nfáasone he. ⁴⁶Mesei ke Pisuifi p̄ē ap̄i p̄ee k̄óm̄ei mpuri sane pikó mp̄i pin meyu saŋa menyine símaanke pin k̄o siyóm̄e ne Uléecaa pakarente. Kei ke Piyee uu p̄ee re: ⁴⁷Meróço ke Uléecaa uu p̄isoi mp̄i Nfáasone he. Tó p̄ee nk̄p̄eni fe ari ne pi yulu re ap̄i kape míni wolé? ⁴⁸Kei ke Piyee uu rin̄o he re piké Yeesu Kirisi rinyiri ne míni pi wole. Lē memáá, ap̄i p̄ee u pise re uké pikemee siyáa sinyine wa.

11

Piyee ye umewai Kirisi pikó p̄ee Yerusalem-i ní we keenkee

¹Pitumē ne Kirisi pikó p̄ee Yutee keteni-i ní we ap̄i k̄om̄ te mpuri sane pikó p̄ó ne k̄o Uléecaa Nsímé yosí. ²Ke Piyee uu Yerusalem m p̄eep̄o, Pisuifi p̄ee Yeesu ne kefa n tenelē ap̄i k̄éyu u pa. ³Pi u ma re: P̄o pikécirē keyo lomp̄o, nó ne p̄ē ani kel̄o kesē le! ⁴Kei ke Piyee uu p̄ee lelee n wa pi keenkee ne k̄éto-p̄o, uu re: ⁵Yafa-p̄o kam̄ p̄ē k̄éyo kenyinge-i we nen keyóm̄e yáási, ai né wai yare kenip̄eehee, ai linyine né nyise lin keném̄ee w̄eme. Likei lee wele yare kusánjáa maama kunyine kapi n t̄aŋe pin kuatime kena muleilē. Ai p̄ee keyóm̄ecaa n leeri lin cepimelē aí weri aí ne né k̄o. ⁶Am kusánjáa k̄p̄é k̄emee r̄sone paí, am ana ana likó nn̄i nc̄opuri ne liyúik̄o nc̄opuri ne lelee m m̄ún̄ui nc̄opuri ne sinúipi nc̄opuri yenu. ⁷Kei kai rin̄o né máame re: Piyee, a yisi, a k̄ó aa le! ⁸Amá am tin̄o yósu re: Kása, am piká irósé k̄emee ic̄iri inyine lukaalē, Upl̄iima. ⁹Ai k̄o melirú keyóm̄ecaa-p̄o pimáa k̄p̄a re: Lē ke Uléecaa uu ní ma re liluke-luke, páa kape li ma re ic̄iri. ¹⁰Mepehē metaani kai lē wa, ai p̄ee limemáa kusánjáa k̄p̄é keyóm̄ecaa-mē k̄p̄iip̄o. ¹¹Likumúnjē k̄pe-i, p̄isoi pitaani pinyine ap̄i kei nn̄i weri ap̄i k̄éyo ke-i kari ní we ripoo-i nyere. Sesaree-p̄o kapi lē pi tumti. ¹²Nfáasone nn̄i né ma re k̄é yisi k̄é mese ne mese pi ritiki. Pimáreço pikpuulū mp̄i ap̄i yisi ap̄i né sáruni ari ha ne kesē Korinee keyo-i lomp̄o. ¹³Uyē uu r̄o k̄éénkee lē kuu uléecaatum̄e ukeyo-i n yē un u tee re uké p̄isoi tū piké ha Yafa-p̄o Sim̄o kapi rinyiri n he re Piyee s̄ee. ¹⁴U yē nsímé u s̄imisi mee yé u ne ukeyo pikó nnéi n yóriye. ¹⁵Kam nsímé n k̄p̄isi, Nfáasone nn̄i pikecáá súiri yare k̄nn̄i lē k̄ékoraane keróçáá n súime. ¹⁶Kei kam p̄ee Upl̄iima rin̄o ntí léise re: M̄ini ŋmane ke Yohani uu nó wole. Amá Nfáasone ke Uléecaa uu nó wolene. ¹⁷Kari Upl̄iima Yeesu Kirisi ne kefa n tene, Uléecaa uu Nfáasone r̄o he. M̄m̄ē kuu k̄o nk̄p̄eni p̄ē he. Wóo p̄ee nk̄p̄eni né k̄é ne Uléecaa n k̄ēŋene? ¹⁸Kapi an̄o nyē

n kó, api piakinj ninjukuse api Uléécaa ríyu waise api re: In lē, mesei ye me re Uléécaa ye ηmureile re mpuri sane pikó póké kó piakópe kepire ritó piké nfáa yíkíyiki yé.

Kirisi pikó pée Antiyóosi-i ní we

¹⁹ Kumúnjé kpe-i kapí pée Etiyeeeni ní kpu, pi pée pεpεε Kirisi ne kefa n tene weékuselenle hái. Ai tíyese picó api wúrunkée apí ne Fenisii keté ne Siipuru ne Antiyóosi tulu, amá pin pée Pisuífi ηmane Nléécaasimé símisi. ²⁰ Mpá ne lē, Siipuru ne Sireeni pikó pinyine ye yisile api Antiyóosi sí apí ha Upíima Yeesu Nsímé Kεcire Pikirekí símisi. ²¹ Upíima nnaηe nn pi léni, písoi meya apí ne kefa u tene api mεfine conse. ²² Kirisi pikó pée Yerusalem-i ní we apí lē kom, apí Parinapasi Antiyóosi-pó tum. ²³ Kuu n tuipó, uu yénu lē ke Uléécaa uu pεpεε ne Kirisi kefa n tenelē tinkpá, ai u larisi uu pi ηmóópuse re piké Upíima ne kefa kese n tikilē. ²⁴ Parinapasi ye pée meyíkíyiki usoi sone le. Nfáasone nn u yipaalē un kó nfatene má. Lē nnya ke písoi meya apí ηmurei apí Upíima ne kefa tene.

²⁵ Parinapasi uu limemáa yisi uu Tarisi-pó Sooli piwélaa sí. ²⁶ Kuu u n yé, uu u kpisi uu ne Antiyóosi u sí. Api kei Uléécaa icápine iye-i kuηmē ne kuriyu wai pin Nléécaasimé písoi meya apí. Antiyóosi uye-i kapi mefoi foí Yeesu Kirisi pipiretiki rinyíri he re Kirisi pikó. ²⁷ Kumúnjé kpe-i ke antepuyε pinyine apí Yerusalem yisi apí Antiyóosi sí. ²⁸ Nfáasone nn piuse unyine kapi ye n sée re Akapuusi céesi uu yóó re nktú píima nnyine yé keté nnéi kecáá wa. Nktú mmē ní weri nn mesei Kulooti iyóopi kumúnjé-i wai. ²⁹ Kei ke Yeesu pipiretiki pée Antiyóosi-i ní we apí símaane áí tone re pikecōpe, nípá úye uké lē kuu yé n fe tōho piké ne pimárecō pée Yutee-pó ní we lémpó. ³⁰ Api mesei lē wai, apí Parinapasi ne Sooli tum apí sí apí ha ítōho iyē ne pi léni apí pipiwéése pa.

12

Pi Yakupu kpu apí Piyee pó kpanii

¹ Likumúnjé kpe-i ke uyóopi Erooti uu Kirisi pikó pinyine piwéékuse ló. ² Uu tíyese apí ritéhe ne Yohani umaa Yakupu kopu. ³ Kuu n yé te lē ηmaa ke Pisuífi apí pée ní la kuu lē wa, uu kó tíyese apí anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li kémee Piyee pó tini. ⁴ Kapi lē u n tí apí kpanii, apí pisóóca siwúipi sina wai, nípá kéye kémee pisóóca pína, pin ne u mé. Nkpó melóó anyá memáá kapi lē ne músu re piké nípá úye inipεε-i u túhaane. ⁵ Ke Piyee uu lē kukpaniilee-i ní we pin u mé, Kirisi pikó pin ukεcáá Uléécaa welu mεwénte áme we.

Piyee melele akpanii kémee

⁶ Kesine kee n weesine Erooti uké ne Piyee n túhaane kémee ke Piyee uu pisóóca pité kepáápáá we un loni. Anípe keté kapí pée akpanii u wallē pin ne u pahaalē, piméré póon kó kukpaniilee rinonoo-i nyenu pin mé. ⁷ Mese ne mese, Upíima uleecaatumε unyine uu lompo, metáí ame kukpaniilee yipu. Uléécaatumε uyē uu Piyee ilúké pépé uu u yónse, uu u maa re: A riwakasi! Akpanii kapí pée ne u m pahaalē aa kei nní uanipe-i léeri aa súrii. ⁸ Uléécaatumε uu pée u maa re: A kupótampála rité aa apónéeri tani. Piyee uu mesei lē wai. Uléécaatumε uu kó re: A kupókplénku tā aa yisi aa né tíki. ⁹ Piyee uu u tiki apí léépo, lin u we yare kelaré. Úu pée músu re mesei ye me. ¹⁰ Api piméré foí fáau, apí pílrú kpá apí pée nweni rinonoo kapi ye ne kuyu-mē n léépo tulu, tē ari tímεcire hánnεpó apí léépo. Apí ncée kpísi pin tósu. Kei nní, uu Piyee inipεε-i pólu. ¹¹ Kai Piyee n hemne kuu pée yé te mewai ye wale. Kei kuu pée re: Nkpéni

kam yé te mesei ye me. Uléécaa ye uléécaatumé tummele uu Erooti anipe-i né lese, uu kó mmē ke Pisuifi apí peé ne né ní la kémee né lese.

¹² Ke Piyee uu n yé mmē kémee kuu ní we, uu Yohani kapi rinyiri n he re Mariki uní Maari keyo sí. PISOI kulúu ye pee kei cápinelenle pin keyóme yáási.

¹³ Kuu n hapo uu keyo ripoo pepu, unósi keikó unyine kapi ye n see re Rooti uu sí uké ha yé te wóo lo? ¹⁴ Uu Piyee meté ceru. U yé ripoo hánnéle néé, uu nya uu mpónare ne itóó ne keyo-mē peepo, uu ha re Piyee ye ka un tipoo-pó we.

¹⁵ Pepee kei n cápinelē api u maa re u isohó torile. Amá uu keyu mahani ηmaa re mesei ye me. Api re in lē, ukumíri ye ku. ¹⁶ Piyee un lē we un tipoo pepu. Kapi n hánné api u yenu, piipine ii nnyiyé loni. ¹⁷ Uu kunipe ne pi símisi re piké n séléé ápi kape ríka ma. Uu kó pi símisi lē ke Upiima uu kukpaniilee-i u n lése. Uu kó pimáa pi kpá re piké ha Yakupu ne pimárecó picó lē símisi. Kuu lē písímé pi m masí, uu yisi uu keló féé tómpo. ¹⁸ Kai n weesi, ai písóóca pē kecápe nókore hái, api peé m píseine re méye ke Piyee uu lo? ¹⁹ Erooti uu pee rinóó he re piké u wéési. Amá api u wéési ápi u yē. Kei kuu pee piméré pē see uu ne pi tuhaane uu re piké pi kó. Uu pee limemáá Yutee keteni-i yisi uu ha Sesaree keteni-i siyáa wai.

Erooti nkpo

²⁰ Erooti ye peé ne Tiiri pikó ne Sitóo pikó wólaalenle. Pē api rinóó rise wai re piké ha u yē. Api lē nnya uyóopi piméré uwéése Pilasituusi kópóó, api yéntine uu ne kekpeé pi wai piké ha ne u kpurei. Ai méwoo, uyóopi Erooti keté kémee líkó nfaa kapi má. ²¹ Keyáa kē kapi yé rinsáne ake tulu. Erooti uu ha umeyóopilape tani uu uriyóopitú kecáa tone uu peé ne pISOI riwúf ne meyá n símisi. ²² Kei ke pISOI api ipakare riwóo re: Uléécaa rinóo ye ntí, ai kesoi pipi rikó. ²³ Kúu n céri re Uléécaa ηmane ye ipakare te nnya, Upiima uléecaatumé unyine uu kei nní u fapi uu laléi, apapi aa u takai uu ha ne kpi.

²⁴ Nléécaasimé nn pee likumúnjé kpe-i kóónú api nípa yei n kom. ²⁵ Ke Parinapasi ne Sooli póó lē nnya kapi Yerusalem-i pi n tumpo piwai m masí, api yisi api Yohani kapi rinyiri n he re Mariki ne péne api ne Antiyóosi pele.

13

Parinapasi ne Sooli ye Nsimé Kecire piyóó ha

¹ Antepuye ne pISOI pee Nléécaasimé n céési ye pee Antiyóosi-pó Uléécaa icápine-i wele. Pepee Parinapasi ne Simeyóo kapi ye kó n see re Úηmóho ne Sireeni ukó Lusiyuusi ne Manayeeni ne Sooli. Manayeeni ne Kalilee uyóopi Erooti pee kesé iwá li. ² Keyáa kenyine kapi anóó paasi pin Upiima ne welu. Nfáasone nn pi maa re: Ani Parinapasi ne Sooli iyaa lese piké pikei pē kam pi ní pa wa. ³ Kapi pinóópahaa ne piwéle m masí, api anípe pikecáá láa apí ne pi tum, api tómpo.

Parinapasi ne Sooli ye Siipuru-pó we

⁴ Nfáasone nn Parinapasi ne Sooli tum, api Selesii-pó sí api kei kúninói loni apí ne míni kepáapáá keté kapi ye n see re Siipuru sí. ⁵ Kapi Salamini n tu api Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé piyóó kápáá. Yohani ye pee pikeméé wele un pi léni. ⁶ Api míni kepáapáá keté kē kóónú api tene apí ha Pafóosi tulu. Kei kapi peé ne Usuifi unyine kapi ye n see re Paari-Yeesu risáne. Uyē ne metarewai ukó ne antepu nómee le. ⁷ Siipuru keté uyóopi Serikiyuusi Póolusi keyo-i kuú péé we. Uyē ne usohóo píima le. Uu tíyese api Parinapasi ne Sooli u séipó re li ripóó u wa re uké Nléécaasimé kó. ⁸ Metarewai ukó uyē uu pi m púneisente un náási re úyukóó uyē úu kape ne Yeesu kefa tene. Pi ye Mékirekí ne urinyiri tuise re

Elimaasi, lelee re metarewai ukó. ⁹ Nfáasone ye pee Sooli kapi ye kó n sée re Póoli yipaalenle. Kei kuu pee Elimaasi uyē nísone riwii ¹⁰ uu u maa re: Pó unóome ne uyaaluke nkó. Kuníri kepipi nké, póo nípá lisone líye n ημέλου. Pó ne wele pon Uplíma simúnjé cire-cire háresi, née yo? ¹¹ A nkpeni kutu ríco aa kóm. Uplíma yé pó pi aa nyíni aa kó ntunje metéi paa siyáa sinyine. Kei nní lé, kunmaha aku Elimaasi hila, uu ye toóri toóri n unyine wéési ye yé u n tóroi. ¹² Ke uyóopi uyē uu lé n yé, uu ne Uplíma kefa tene. Li we re Uplíma kecáá icélaa iyē ne u lonne nísone.

Póoli ne Parinapasi ye Pisitii ketē-pó Antiyóosi kuyu ha

¹³ Póoli ne upisencó api Pafóosi-i kúninói loni apí ne Pamfílii ketē-pó Periki kuyu sí. Yohani uu kei pi yá uu Yerusalem pele. ¹⁴ Póoli ne Parinapasi póo piketé kei yisi apí sóne api Pisitii ketē-pó Antiyóosi kuyu sí. Api kewénte yaa tunjé Pisuífi kuyomeyáhaalee-i lompo apí tone. ¹⁵ Unyine uu isé atelé ne antepuye akó písoi inípe-i kééni. Kuu pikéé m masí, kuyóme yáhaalee piwéése api Póoli ne Parinapasi kémeé tum apí ha pi maa re: Pimáreco, non nnyine m má nóké ne písoi ikari rikpáse, nó fe ani nkpeni símisi.

¹⁶ Kei ke Póoli uu yisi uu kunípe síka uu písoi séése uu re: Nó Isirayeli pikó ne nó pitóróo mpí nó Uléécaá n wuru, ani kutu ríco ani kóm! ¹⁷ Isirayeli Uleecaa ye pee pirókpure wéele, uu tíyese api kulúu wai, péé uye-i kapí pee Esipiti keteni-í ilási n tú. Uu péé ne unnañe kei pi yukuse. ¹⁸ Uu kucesi kóima-i pikécáá paí injmē aféena. ¹⁹ Uu limemáa mpuri nseei Kanaa keteni-i kópu uu nsité cápine uu upísoi pa re piké n te. ²⁰ Ai lé n we aí ne tulu injmē píle mena ne injmē kuwóó kumúnjé.

Uu pee limemáa pikpéenwai pi he, ai kpási aí ha ne antepu Samuyeli itunje tulu. ²¹ Lé memáa, api Uléécaá píse re uké uyóopi pi tí. Kei kuu pee Pényamee kumaré ukó, Kiisi unjmáne Sauuli iyóopi tonse injmē aféena. ²² Kuu Sauuli iyóopi n lapile, uu Yeseé unjmáne Tafiti í pa uu re:

Ne nkpeni Yeseé unjmané Tafiti yeé ne né rinsá yénle. U yeé yé menéla nnéi wa.

²³ Tafiti kepirē kесе ke Uléécaá uu Isirayeli pikó pa re keké pi yoriye yare kuu pee m maa re li yé wa. Kekéee Yeesu. ²⁴ Yeesu uké kelene ní kam, Yohani ye pee riyóóle uu Isirayeli pikó nnéi símisi re piké piakópe kepire rito piké míni wole. ²⁵ Yohani uké ne upikei ketó n tu, u maa re: Nó músu re née wóo? Ai née uyé kani m mé. Uyē ne kepire wemele. Né ám tu ricuruu re ké ripe ké uanéeri kejmepi fénne.

²⁶ Póoli uu kó kpá re: Pimáreco, ntónéi ke Uléécaá uu nsímé mmú pálē uké ne ró yóriye, nó Apiraham sipirē ne nó pitóróo mpí nó nní Uléécaá n wuru.

²⁷ Mesei ke Yerusalem pikó ne pipiyóopi api Yeesu yé, ápi kó antepuye nsímé kapi nípá kewénte yaa kéye n kééni riyíki kó. Amá kapi Yeesu ní kpu, lelee nsímé mmē kémeé ní we kapi lé wa. ²⁸ Api kó ríka yé, mmē nnya kapi yé u ní kpu, amá pi pee Pilati píse re uké u kpu. ²⁹ Lé kai Nléécaasimé kémeé Yeesu kecáá n wólaalē kapi lé wa. Api pee limemáa kunapéékó kecáá u súise api u kpási api nhóre-i wai. ³⁰ Amá Uléécaá uu pikpákpó kémeé u yukuse. ³¹ Pēpee hái Kalílee-pó u n sárū apí ne Yerusalem sí kuu siyáa kulúu umécire nyíse. Pēpee kó neni nní upiseérakó Isirayeli pikó inípe-e-i. ³² Nsímé Kécire mmú ke Uléécaá utú pee yekei re u yé pirókpure pa. Mmē karí ne nó ka. ³³ Mmē kuu nní nkpeni tó pipipirē wa. Li we re u Yeesu nkpo kémeé yukusele yare kai Ipakare Siyome ritelé líru kémeé n wólaalē te:

Póo Kenépipi,
née neni pó mári.

³⁴ Uléécaá ye ppe mekee-me maa re u yé pikpəkpə kέmee u yukuse úu kape ne píkai n fóni nnya. Lē kuu Tafiti maa re: Né lisəne kecire lēe ái n fónune nó pa. Tinó səne kam ppe Tafiti n yekei ye tē.

Lisəne kecire lēe ái ye píkai n caai kam ppe Tafiti m pane kam nó pane.

³⁵ Lē nnya ke Tafiti uu kə kelō kecə maa re:

Aa ye ηmurei upólala uké nhóre kέmee fóni.

³⁶ Tafiti uyē ye ppe uisoi kέmee Uléécaá mela wale. Kuu n kpu, api upisaayaha kέmee u kulesi uu fónu. ³⁷ Amá uyē ke Uléécaá uu pikpəkpə kέmee n yukuse úu fóni. ³⁸ Pimáreco, li tu re ani rísəne kō te uyee tíyese kapí ne neni akópe pisárei nsímé nó símisi. ³⁹ Uyee tíyese ke úye uu ye un ne kefa u n tene, Uléécaá uu liute akópe u sárei. Moisi isé li fe iké usoi akópe sárei. ⁴⁰ Lē nnya, ani nómenécíre tí, áni kape tíye lē ke antepuye api piatelé-i n wói liké nó wa. Lēe re:

⁴¹ Nó kupakaréciré pikó mpí,

ani kutu rico ani kóm liké nó riyó, ani itóó ne mílesi.

Nónnéfáa mmú kέmee kam la ké mewai menyine wa ke unyine uu yé un nó n símisi áni yé pakare. ⁴² Ke Pəoli ne Parinapasi api kuyómeyáhaalee-i n léepo, api kə pi séi re piké kewénteyaa kecə ppepo piké nsímé nse mmē pisímé pi rikpá. ⁴³ Icápine memáá, Pisuifi yíkíyiki kulúti ne pitérj tēj ppe Pisuifi keyome n yáási api yisi api Pəoli ne Parinapasi tiki. Pē api ikari pi he re ápi kape tíye unyine uké Uléécaá kefa kuú ne pi n fénne ncee kέmee pi fóm.

⁴⁴ Kai kewénteyaa kecə kē n tu, li wa yare Antiyóasi kuyu písoi nnéi ppe cápine piké Nléécaasimé kō. ⁴⁵ Ke Pisuifi api riwúti tē n yé, pikéfa ake tóósi api ppe lē ke Pəoli uu n símisi n kesu pin kə u lámisi. ⁴⁶ Pəoli ne Parinapasi api kéyu kpáiiise api pi símisi re: Nó kai ne sá re Nléécaasimé nké mefoi tu kelene. Kani nní n n késu nən kə nómenécíre ne nfáa teneciré lómiise nnya, tó mese ne mpuri sane pikó-mē m pele. ⁴⁷ Lē ke Upiima uu ró n forii re təké wa ye nní:

Ne pó lésele re a panse metéi aa isoipuri nnéi n kpáiiilē,
pinnéi piké piyulale yē.

⁴⁸ Ke mpuri sane pikó api anóo nyē n kō, ai pi larisi api Upiima nsímé pakare. Pē nnéi ke Uléécaá uu ne nfáa teneciré n sée, api ne Yeesu kefa tene. ⁴⁹ Upiima nsímé ye ppe kumúnj kpe-i ketē kē nnéi kecáá kónúlenle. ⁵⁰ Amá Pisuifi api pinósi yukó ppe Uléécaá n yáási ne kuyu piwéese tálaankee api yisi api Pəoli ne Parinapasi piwéekuse kápáá, api piketeni-i pi lakase. ⁵¹ Pəoli ne Parinapasi api yisi api ha kuyu ripoo-po pinnataai péi-péi api pikuwéé-mē yaapo, ai wai re piakópe aké ne pi riséé. Pəoli ne Parinapasi api yá api Ikoniýəm kuyu-mē tómpo. ⁵² Nfáasəne ne mpóonare pón ppe Yeesu pipiretiki ppe Antiyóasi-i ní we yipaallé rísəne.

14

Pəoli ne Parinapasi ye Ikoniýəm-po we

¹ Pəoli ne Parinapasi api kə Ikoniýəm-po Pisuifi kuyómeyáhaalee loni, api kéyu kpáiiise api símisi Pisuifi meyā ne Pikireki meyā api ηmurei api Yeesu ne kefa tene. ² Amá Pisuifi picə ppe ápi n ηmurei piké ne kefa u tene api mpuri sane pikó tálaankee re piké Pəoli ne Parinapasi kecáá simúnj kópe wa. ³ Mpá ne lē, pē ne Ikoniýəm-i tónle ai siyáa wai. Api itisi ne n símisi pin ne Upiima tálē. Upiima ye ppe rínanje pi hele pin ne mewaisəna ne mepiima wapisi, ai ye nyíse re mesei ke Upiima uu písoi ípeelé nyíse. ⁴ Kuyu pikó api kei nní kéne meté. Picə re Pisuifi nkó mee wa, picə re pitume nkó mee wa. ⁵ Pisuifi ne mpuri sane pikó

ne kuyu piwéése api pimécire cápine piké Pòoli ne Parinapasi íwe wa piké apare pi tóókee piké pi kó. ⁶ Kai lē Pòoli ne Parinapasi kutu-i n lompò, api músu tírní, api wuru apí ha Likayonii ketē-pò Lisitiri ne Teripu ayu-i ne akekúri pékesi ⁷ api kei Nsímé Kécire n yóólē.

Pòoli ne Parinapasi ye Lisitiri-pò we

⁸ Lisitiri-pò ke utisi unyine uú pēe we. Háí kapí ne u m mári útu píkaí sónelē. U kékankáláká le, uu ye pēe n tú. ⁹ Uu pēe Pòoli nsímé kutu n colē. Kei ke Pòoli uu u nyáneí nšone uu yēnu re nfatene ye u tulaalenle un yé fe uu pélu. ¹⁰ Pòoli uu rinòò cásē uu u maā re: A yisi aa apóna kecáá kecíre nyere. Utisi uu yisi uu cuuni uu nsé kápáá. ¹¹ Ke písoi api Pòoli mewai mē n yé, api kei pikó meyu, Mēlikayoniyēe ne pupēi re: Piléé ye mesoi sóneme apí ne ró leeri. ¹² Api re Parinapasi yēe Seusi. Kai nní Pòoli yēe pēe símisi nnya api re uyēe Herimēesi. ¹³ Piléé pē kapi ye n sée re Seusi keyó ye pēe wele kuyu ritime-pò. Ulélékóó yēe kei pi n nyóónse uu anáala mēfēle toraankēe uu tórikēe uú ne kēyo kē tinòò-i hapò, u ne písoi pēe n cápinelē apí n náasi piké Parinapasi ne Pòoli nyóónse. ¹⁴ Ke Parinapasi ne Pòoli api lē n kó, api pisitukanka cēeríi ai nyíse re ái ne pi risá, api pēe riwúí tē kecōpe sōpō pin cési re: ¹⁵ Nó písoi mpí, yo kani lē wai? Tó ne kó nómenécó sisoipípi le. Nsímé kecíre karí ne nó ka tan nó tee re áni liséré-seré nní nkó riyá. Líwookóó ye ni. Ani nómenécíre Ulélécaa yēe nfáa n te pa. Uyēe ketē ne keyóme ne mínimaa ne likemēe likó wa. ¹⁶ U mekēe-me pirókpure kēme-pò písoi nnéi riyále re piké pimēpòola n wai, ¹⁷ mpá ne lē, mesére kuu pēe mewai sone nó wai re ani ne kei u n nyáni. Uu ye keyómēca-pò ikónē nó heri, liitunje in kó n tu, uu iluke nó he. Uu ye kó liluke-luke nó he uu kó tīyese ani mpóónare yēnu. ¹⁸ Mpá ke Pòoli ne Parinapasi api lē ní ma, li ne pi papisile api kelene fe api inyóónse iyē yulu.

¹⁹ Pisuífi pinyine api Antiyóosi yēe Pisitii-pò ní we ne Ikoniyóm-i yisi api sí, pi ne písoi kulúí apí ha kómēine. Api Pòoli apare tóókee re piké u kpu. Api pēe limemáá u pulu apí ne kuyu ilúkē léépō, pin músu re u kpule. ²⁰ Amá ke Yeesu pipiretiki api ukékúri ní cápinepō, uu yisi uu kuyu sí. Kai kóso n weesi, u ne Parinapasi api Teripu kuyu tómpō.

Pòoli ne Parinapasi ye Sirii ketē-i Antiyóosi kuyu pēle

²¹ Pòoli ne Parinapasi api Teripu kuyu-i Nsímé Kécire yóó, písoi meya api Yeesu tiki. Api pēe limemáá yisi api Lisitiri ne Ikoniyóm ne Antiyóosi yēe Pisitii-pò ní we pēle. ²² Kapi kei n tuipō, api Yeesu pipiretiki pēe kei ní we ikari kpásē re piké n ηmóópúlē. Api ye kó pi maā re pi yé íwe píma li piké kelene Ulélécaa iyóopi kēme lompō. ²³ Pòoli ne Parinapasi api mpá Ulélécaa icápine íye-i piwéése tonsente. Pi ne pēe api anóò paasi api keyóme yáasi api pēe limemáá pi kpási api Upúima kapí ne kēfa n tene anipe-i wai.

²⁴ Ke Pòoli ne Parinapasi apí kei Pisitii ketē ke-i n yisi, api Pamfilii kekó-mē loni. ²⁵ Api Periki-pò Nléécaasimé písoi símisi, api kei yisi api Atalii tómpō. ²⁶ Kei kapí pēe kúninói ló apí ne Sirii ketē-pò Antiyóosi sí. Kei kapi pēe Ulélécaa anipe-i pí wa api u welu re uké ípēelē pi nyíse piké fe piké pipikēi wa yare kapi nní n wa. ²⁷ Kapi Antiyóosi kei n tuipō, api Ulélécaa icápine pikó cápine, api lē nnéi ke Ulélécaa uú ne pēe tintiki uu wai pí kēeni, ne lē kuu n tīyese mpuri sane pikó pōó kó Yeesu ne kēfa tene. ²⁸ Pòoli ne Parinapasi api Yeesu pipiretiki kēme tone siyáa kulúí.

¹ Kirisi pikó pinyine api keyáa kenyine Yutee ketē-pō yisi api Antiyoosi sl, apí ha Kirisi pikó picō maa re: Nōnsá n kérii yare ke Moisi isé ii m pise, áni yé piyulale yē. ² Pōoli ne Parinapasi api pi kesu, íkēne píma inyine ii likecáa pikēcōpe leeri. Api símisi áf tōne re Pōoli ne Parinapasi ne pinyine picō piké Yerusalem ha, pi ne pitumē ne piwéése piké ha kesé nsímé mmē tipá. ³ Uléecaa icápine pikó api pikecáa paí apí ne ncée tiki. Api Fenisii ne Samarii sitē-mē tiki, apí lē ke mpuri sanē pikó api Upiima rintíki písoi símisi. Nsímé mmē nn Kirisi pikó nnéi larisi háí. ⁴ Kapi Yerusalem n tui-pō, Uléecaa icápine pikó ne pipiwéése ne pitumē pēe pi yosi. Api Yerusalem pikó pē símisi lē nnéi ke Uléecaa uú ne pi rintíki uú ne wai. ⁵ Amá Pifarisi pinyine pēe Yeesu ne kefa n tēne api pēe yisi apí re: Li pise re mpuri sanē pikó pēe Yeesu ne kefa n tēne piké kérii tlasí, piké kō Moisi isé ritiki. ⁶ Pitumē ne piwéése api cápine re piké nsímé mmē tipá. ⁷ Kapi nsímé m pásaíne ai nánai memáa ke Piyee uu pēe rinóo yosi, uu re: Pimáreco, nórínécúruu ye yenle re áí neni-me ke Uléecaa uu nókēncōpe nké-i né wée re ké mpuri sanē pikó Nsímé Kecire riyóo piké nnēndō-i n kō, piké kō ne kefa n tēne. ⁸ Uléecaa ye nyu lele písoi sifa-i ní we. Uye kō pē Unfaasone he yare kuu tó n he meco. U lē nyísele re pē ne kō pansēle upísoi. ⁹ Uu tó ne pē kecōpe kóólēne. Lē nnya kuu pinfatēne nnya piakij hēere aa funi. ¹⁰ Yo nnya kani nképni Uléecaa peikee nōké yé, nōn ncōni ke úka úu háí pirósáa-i-me ne tó-i n fe uké ní cō Yeesu pipiretiki nyikiselē? ¹¹ Amá Upiima Yeesu ipēelēe nnya karí ne kefa tēne re tó ne kō pimēco piyulale yenle.

¹² Pēpēe n cápinelē nnéi apí sée keu, api pēe Parinapasi ne Pōoli kutu n cōlē pin mewaisana ne mewai píma ke Uléecaa uú ne pi rintíki uu mpuri sanē pikó kecōpe wapisi keēke. ¹³ Kapi písímé ní masí, Yakupu uu rinóo yósu uu re: Aní kutu né ricō, pimáreco. ¹⁴ Simōo ye ró símisile lē ke Uléecaa ricuruu uu háí meke-me mpuri sanē pikó kecōpe umpuri kuu n te n wée. ¹⁵ Antepuyē anōo kai lē titiki yare kai n wólaalē. Li wólaalē tē:

¹⁶ Lē memáa, ne Tafiti keyō kee n fori yukusene, am ncaai nnéi nyóhse. Né pimóme ke pēse.

¹⁷ Kei ke písoi tōrōo api yé pēe né Upiima wéési. Leleé isoipuri nnéi kam n sée re iké panse inékó. Né Upiima rinōo ye tē,

¹⁸ néé tyyese ke písoi apí háí meke-me mewai mē ceri.

¹⁹ Lē nnya ke né Yakupu, am músu re ári ncée má tōké mpuri sanē pikó pēe pimēcīre Uléecaa ní pa Pisuifi isé rinyikise. ²⁰ Amá tōké pi wáipō ari pi símisi re ápi kape ye inyóhnsare li. I tó kéme ikpérinkpekōó le. Piké pimēcīre tī, apí ye sōhne yare ke isé ii m pise. Api kape ye ísee kápi rimpá li, ápi kape ye kō mēnye li. ²¹ Káí pēe mektee ní we, písoi ye pēe mpá kuyu kúye-i Moisi isé riyóóle, apí ye kō mpá kewētēyaa kéye ketúnjé kuyómeyáhaalee-i i keēni.

Títelē tē kapi Kirisi pikó pēe ápi Pisuifi n wáipō

²² Pitumē ne piwéése ne Uléecaa icápine pikó nnéi apí yénu re li nyam te piké pikēcōpe písoi lese piké Pōoli ne Parinapasi ritikise piké ne Antiyoosi pi tū. Kei kapi pēe Yuuti kapi ye kō n sée re Parisapasi ne Silasi lese. Pipico ye pēe pi waiselenle nōsone. ²³ Pianipe-i kapi rítelē tē wa. Pi rikemee wói re:

Tó nópínemáreco, pitumē ne piwéése, tō nō pimáreco, nōo ye áni nní Pisuifi nōn Antiyoosi-pō ne Sirii ne Silisii keteni-i we yáasi nōsone. ²⁴ Tō kō te písoi pinyine ye keróme nté yisipō apí nō leepō, apí pinsímé kéme nōanépōo caaise apí kō nōsinéwuú toise. Aní kō te áí tōo pi tumpō. ²⁵ Lē nnya kari kómeine re li nyam te tōké písoi lese tōké pirómáreco lala Parinapasi ne Pōoli ritikise tōké ne

nókenémee pi tumpo. ²⁶ Parinapasi ne Pōli ápi nkpo iwame wa Upiima Yeesu Kirisi pikei kapi n wai nnya. ²⁷ Tō Yuuti ne Silasi nókenémee tumpo re pike ne pinnā nsimé mmē kari n wōi nó símisi. ²⁸ Li we re tō ne Nfáasone ye yē te ái nyam̄ te tákē ncōni féé nnyine méwōo nó rinyikise ái kō lē kai pise. ²⁹ Lelee ne n sá re tákē nó pise ye nní: Ani kape ye inyóansesare née ménye née isare kápi rimpá pike ménye lese li. Ani kō nómenécire tī, ani ye sóonne yarē ke isé ii m̄ pise. Tō memárecō ne kefa kese nó yáasi!

³⁰ Pōli ne Parinapasi ne Yuuti ne Silasi api yisi api Antiyōsi tómpo. Kapi n hápo, api kei piyómeyáhaa nnéi cápine api rítelē tē pi pa. ³¹ Kapi pinnéi keyu-ri n kēē, ai mpá úye ikari waise ai kō piakij̄ niñukuse. ³² Yuuti ne Silasi ricuruu ye pēe antepuye le. Api nsimé nsimé Antiyōsi pikó símaankee apí ne ikari pi kpáse re piké ne nfatene n ηmóópule. ³³ Api kei siyáa sinyine wai. Pimárecō api pēe limemáá pi yá api pēpē pi n tumpo kémee pēese ne piripō. ³⁴ [Amá Silasi pōo re u yē kei tone.] ³⁵ Pōli ne Parinapasi pōo ha Antiyōsi-i tone, pi ne picō pinyine pin písoi cési pin kō Upiima nsimé kecire yóólē.

Pōli ne Parinapasi pitúunne

³⁶ Kapi Antiyōsi-i n tōne ai siyáa wai, Pōli uu Parinapasi maa re piké silō sē nnéi kapi Upiima nsimé ne rinkóónu pēese piké ha yē tē iye ke Yeesu pikó api kei we. ³⁷ Parinapasi uu n la uké ne Yohani kapi rinyiri n he re Marikí ripéne. ³⁸ Amá Pōli pōo yúlu re ápi kape kō nkpēni pikipiké u rikpá uké pi ritiki, li we re u pēe mefoi hái Pamfili-pō pi ηmeriyēle úu pi ritiki piké ha ne pipikei ketō tu. ³⁹ Ai wai re li Pōli ne Parinapasi símaase, hái apí ne likecáá tūúnne. Parinapasi uu Marikí kpísi api kúninōi loni api Siipuru tómpo. ⁴⁰ Pōli pōo Silasi kuséncō wée, Yeesu pikó apí ne pi welu re Ulééca uké pi sarumpo. Api pēe ncéé kpísi api tómpo. ⁴¹ Api Sirii ne Silisii sitē kuwée-mē tiki, pin Ulééca icápine ηmóópuselē te iké Ulééca ncee kémee papisi.

16

Timotee ye Pōli ne Silasi saru

¹ Pōli uu yisi uu Teripu sí, uu kō Lisitiri tulu. Yeesu upiretiki unyine ye pēe kei wele api u séi re Timotee. Uni ye Usuifi le un kō Kirisi ne kefa tenelē. Amá usáa p̄s̄ ne Ukireki le. ² Yeesu pikó pēe Lisitiri ne Ikoniyom-pō ní we ye pinsimé kémee u pakarentele hái. ³ Ai Pōli ripōo wai re uké kuséncō u wée. Uu u kpísi uu Pisuifi pēe kei-pō kapi n sí ní we nnya u ké. Pinnéi ye pēe nyule re usáa ye Ukireki le. ⁴ Kapi n tōsu, ayu kémee kapi ritiki. Api ye lē ne lē ke pitume ne piwéése api Yerusalem-pō n símisi ái tone Kirisi pikó pēe kei ní we tēñse. Api kō pi maa re piké ye likecáá sōne. ⁵ Ulééca icápine pikó api pēé ne nfatene ne kényu n sí pin kō mpá keweese kénye kulúí kpálē.

Pōli ye Turowaasi-pō méyene menyine yē

⁶ Nfáasone rín Pōli ne upicō ncéé he re piké Asii sitē kecáá Nléécaasimé riyóó. Lē nnya kapi Firisii ne Kalasii sitē-mē titérj̄. ⁷ Kapi ne Miisii ketē tir̄kō, api Pitinii kekó-mē pihápe peeni. Amá Yeesu Nfáasone rín lincee pi he. ⁸ Api mese Miisii kei tikipō apí ne Turowaasi sí. Kei ye áninōi kenyerē le. ⁹ Kei kai kesine Pōli méyene menyine nyise: Masetuwaani ukó unyine kuu yē n nyenu un u welu re uké risuúlu uké pikuyu-mē titikipō uké pi yoriye. ¹⁰ Pōli méyene mē memáá, ari pēé n la tákē Masetuwaani ketē ha. Li we re tō picére masile re Ulééca ye ró sée re tákē ha Nsimé kecire kei pikó símisi.

Liiti ye Filipu kuyu-i ne Uptima kefa tene

11 Ari Turowaasi-i kúninōi loni arí ne míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Samotirasi-mē n sairilē. Ai kóso weesi, ari Neyapolisi-mē tómpo. 12 Ari kei yisi ari Filipu tómpo. Masetuwaani ketē kuyu fōi ye kpē kelō ke-i. Rōm pikó n-yōopinaje ketē ye ke. Tō kei siyáa sinyine wale. 13 Ari kewénteyaa tuné kuyu iyaa leepo ari nkói-mē sí, kei kari m músu yare Pisuifi yee cápine api keyóme yáási. Kari n hápo ari kei pinósi leepo pin cápinelē, arí tone ari Nléécaasimé pi símisi. 14 Pi ye pinósi pē use sée re Liiti. U pēe Ulélécaa likó lalē. Tiyatiiri kuyu kuu léeri. Asánjáá wēé nyaii kecire kuu yái. Kuu kutu ró n cólē, Upiima uu mesəhə u he uké ne Pōoli nsímé kō. 15 Ari u ne ukeyo pikó nnéi míni wole. Uu pēe kusáne ró séi uu ró maa re: Nōn mesei n yē te ne Upiima ne kefa tene, ani kenéyo lomme aní tone! Uú ne kéyu ró mahani, ari mese ŋmurei.

Pi Filipu-pō Pōoli ne Silasi akpanii wa

16 Keyáa kenyine kari keyómeyáhaa-i sí arí ne ukpére keikó unyine sáne. U aníri héesilē uu ye ne lelee kóso-pō n waine yenu. Lipikei pē pin upiyote siwóo wai nšone. 17 Kei kuu yisi uu tō ne Pōoli n tikilē un cáái re: Pisi mپی ye Ulélécaa yee mpá yo kecáá ní tú pikeikó le. Ncée mee ye n yóriye kapi nní nó nyise! 18 Uu lē n wai aí ne siyáa kóónú. Ai Pōoli pelu uu ukpére uyē-mē pansepo, uu kuníri kpēe u n tikilē maa re: Ne Yeesu Kirisi rinyiri kémee, ne rinóo pō he re a ukpére nkó kémee le. Aku mese ne mese lelu. 19 Ke ukpére keikó uyē piyote api n yé te pikulaa ye lē tenele, api Pōoli ne Silasi keyáala-i tini api ne kuyu piwéese leepo. 20 Apí ne Rōm pikó pitúhaane-i pi tómpo apí ha re: Pisuifi mپی pēe nšokoi ne kuróyu lomme. 21 Pi wele pin inyékii inyine ró céési. Ncée ŋn kō we re tō Rōm pikó tóké i ŋmurei née toké i ritiki.

22 Tiwúú tē arí ne Pōoli ne Silasi wóosi nšone. Pitúhaane api rinóo he re piké Pōoli ne Silasi ilū mahā piké iséi pi sūtúkee. 23 Kapi lē pi n fāpii, api kukpaniilee pi tani api kuuméré rinóo he re uké pi m mé nšone. 24 Kapi lē uyē ní ma, uyē uu kémee-mempō keleepi kenyine-i pi wai uu piana ne anakule toraanke. 25 Kai kesineco kumúnjē n tu, Pōoli ne Silasi api yisi api keyóme n yáasi pin yom pin Ulélécaa pakarente, pikpaniikó pico pin kutu pi calē. 26 Kei nní, ketē ake piyénjaa loni, ai kukpaniilee rikui tinja-tinja. Ai ihánaa nnéi mese ne mese hánntente ai pikpaniikó akpanii nnéi fénnente. 27 Ke uméré uú ha n yisi uu yénu re kukpaniilee ihánaa nnéi ye hánntelēnle, uu ritéhe kpeúme uké umecire kpu, un músu re pikpaniikó ye ŋméherēele api wúrunkēe. 28 Pōoli uu pēe unnaŋe nnéi ne cáái re: Kape líka mepócire wa, tōo mپی nté ntónéi. 29 Kei ke uméré uu pēe re piké nna u ritéle. Kapi u riitéle, uú ne keleepi kemee-pō n tósu, uú ne iwame n terii uú ha ne Pōoli ne Silasi keyu-i wúla. 30 Uu pi lesepo uu pi pise re: Yo kai pise re ké wa ké ne piyulale yē, pinésáa? 31 Api u pese re: A Upiima Yeesu ne kefa tene, pō piyulale yē, nó ne kepóyo pikó. 32 Api pēe u ne ukeyo pikó nnéi Upiima nsímé yóo. 33 Uméré uyē uu kesine kē cire pi kpisi uú ha piitōi pi heere. Lē memáá, Pōoli ne Silasi api u ne ukeyo pikó nnéi míni wole. 34 Uú ne Pōoli ne Silasi ukeyo sí uú ha kusáne pi wa. U ne ukeyo pikó nnéi akijaa níŋesi re pi ne Ulélécaa kefa tene nnya.

35 Kai n weesi, Rōm pikó pitúhaane api pikawe tum te piké ha uméré maa re uké Pōoli ne Silasi riyápo. 36 Uyē uu yisi uú ha Pōoli símisi re Rōm pikó pitúhaane ye maa re uké akpanii kémee pi lese. Lē nnya, piké nkpeni léepo piké nkínŋiŋe-i ní we. 37 Kei ke Pōoli uu pikawe pē maa re: Kutúhaaneciré kapi riwúú kémee ne iséi ró káii apí ha ró hánesi, ton kō ne pimeco Rōm pikó. Pi nkpeni lala piké kō meyaa tó riyápo, née iye? Ai yé lē wa! Piké pircúruu kam piké ró lésepo. 38 Pikawe pē apí ne anóo nyē pele apí ha Rōm pikó pitúhaane símisi. Kapi n kō

te Pōoli ne Silasi ye Rōm ketē pikō le, iwame ii pi Ioni. ³⁹ Api pēe piricuruu sī, apī ha re pē kai ne kpu. Api kukpaniilee-i Pōoli ne Silasi lesepo api pi suuluse re pikē kuyu-i le. ⁴⁰ Ke Pōoli ne Silasi api kukpaniilee kpe-i n léepo, Liiti keyo kapi ha kelene. Kapi kei Yeesu pikō n yē, api ko ikari pē kpāse api pēe yisi api nceé kpisi api tōmpo.

17

Pōoli ne Silasi ye Tesaloniki-po we

¹ Kapi Liiti keyo-i n yisi, api Amfipoliisi ne Apolonii cōpu apī ne Tesaloniki tulu. Pisuifi ye kei kuyoméyáhaalee mále. ² Pōoli uu kei hapo yare kuu ye n wa, u ne pepēe kei ní we pin yói. Uu siwénteyaa sitaani nōhsene ³ uu ne Nléécaasimé kéme pi céesi uu ko pi nyíse re uyē ke Ulééca uu n wée ye íwe píima meluke mále, uké pēe ko pikpōkpo kéme yisi. Uu ko kpá re: Yeesu kam nō n tee yee nní Kirisi. ⁴ Pepēe kutu u n cōlē kéme, pinyine apī ne nsimé mmē kēfa tene, api Pōoli ne Silasi tiki. Ai ko ne Pikireki meyā pēe Ulééca n yáasi péne ne pēé ne pinósi yukō kulú.

⁵ Kei ke Pisuifi kēfa ake tōosi apī ha siwaiyule sinyine kósi apī ne kuyu n lémaalē. Api ko yisi api Yasō keyo-i Pōoli ne Silasi piwélaa sī, pin mūsu re pin pi n tí, piké ha ne riwú kéme pi túhaane. ⁶ Kapi pi m paa, api pēe Yasō ne Yeesu pikō picō cōpii apī ne kuyu pitúhaane léepo pin cáái re: Písoi mpí pēe ketē nnéi cōkoi. Pi ko kerómee nté tuimele. ⁷ Yasō uu pi yósu pin ukeyo-i we! Api Rōm uyōpi isé waiselē. Pi póllē te unyine ucō ye we, api ye u séi re Yeesu. Te uyee uyōpi wéése. ⁸ Anō nyē aa riwú tē ne kuyu piwéése cōh meykíyiki. ⁹ Api Yasō ne upicō riwómee ké api hééle api kelene pi yá.

Pōoli ne Silasi ye Peeree-i we

¹⁰ Kai kesine n wa, Yeesu pikō api Pōoli ne Silasi Peeree-mē tōhse. Ke pē api Peeree-i n tuipe, apī ne Pisuifi kuyoméyáhaalee n sairilē. ¹¹ Pisuifi pēe kei ní we isoi ye nyamle ai tōsu Tesaloniki pikō ikó. Api kēfa kēse ne Nléécaasimé yósu, api ye nípá keyáa kéye Ulééca ritelē kéeni piké yē te mmē kapi nní pi n símisi ye mesei léē. ¹² Pimeyā pēe Yeesu ne kēfa tene, aí ne Pikireki péne, pinósi yukō ne pitisi kulú. ¹³ Amá ke Pisuifi pēe Tesaloniki-po ní we api n kō te Pōoli ye ko Peeree-po Nléécaasimé yóólē, api yisi api sī apī ha písoi tálaankee api Pōoli kápáa. ¹⁴ Kei ke Yeesu pikō api Pōoli mínimaa kuwéé-mē tōhse, Silasi ne Timotee pōo kei tone. ¹⁵ Pepēe Pōoli n sárū ye ne Ateeni u tule api kelene pēese. Pōoli uu pi páái re piké ha Silasi ne Timotee símisi re piké mekēe u léepo.

Pōoli ye Ateeni-i we

¹⁶ Ke Pōoli uu Ateeni-i ní we un Silasi ne Timotee mé, uu yénu re piléé ncōpuri ye kuyu yipaalenle. Uripōo api meykíyiki caai. ¹⁷ Lē nnya, u ne Pisuifi ne pepēe Ulééca n wuru api ye pēe kuyoméyáhaalee-i ní yói. Mpá keyáa kéye kuu ye u píye keyáala-i n léepo, u ne pē api líkēcáa n yói. ¹⁸ Mefine simúné sinyine pikō kapi ye sée re Epikuriye ne Sitoyisiye. Pōoli ne simúné sē pikpēe yee ko yóle. Api ye pēe re: Uwōcōni nkó ye mpí re íye neé? Picō api re: Li nkpáni yare piléé sanē pinyine nsimé kuu símisi. Mesei, Yeesu Nsimé Kεcire ke Pōoli uu pēe yóólē un ko yóólē te pikpōkpo ye kam api yisi. ¹⁹ Kei kapi pēe u kpisi apī ne kecápine kē kapi ye n sée re Areyopaasi sī api re: A icélaa fale iyē kaá ne ní ka ró símisi toké kō nké! ²⁰ Mesére kaa nsimé cerémpōone nnyine ró símisi. Tō neni lalē toké likemee ripéré toké nōne yē. ²¹ Meykíyiki ke Ateeni pikō nnéi ne písane pēe kuyu-i ní we api ye nípá keweesei kéye n tú pin nfále mee ní ka símisi néé pin kutu n cōlē. Api

lē memáá likeikei lika lico má. ²² Pòoli uu yisi uu pikeyu-i nyere uu re: Ne yē te nò Ateeni pikó, nò meyikíyiki piléenyóonse lale hái. ²³ Ne nókunéyu-i nyéireile am nòsinényóonse yénti. Kei ricuruu kamí ne kenyóonse kenyine-i yē lin wəlaalē te: Uléecaa unyine kári n nyu. Uléecaa uyē kani nní n yáasi áni kə pəe u nyu kamí la ké nò céreise. ²⁴ Uléecaa uyēe ketē ne keyómē ne kekemē likó wa. Uyēe Upiima ketē ne keyómēca-pə. Uu awosoo ke pisi api n wa kémēe sói. ²⁵ Líka mpuri ái u párlilē kesoipipi keké ne u m pasii un le yarē linyine yē u cónlē. Uyēe yē mpá úye nfáa ne mpá yo nnéi lēe ketē kecáá ní we he. ²⁶ Usoi use kuu mefoi wa, uú ne u tiki uú ne pisi nnéi wai re piké ketē nnéi kecáá fine. Uu itunje pi kériine uu kə ketē kapi yé n fine pi həone. ²⁷ U lē wale re pisi piké fe piké u wéési, mpá pin n cariinke, in n la pi yé ha ne u yē. Amá meyikíyiki mmē, Uléecaa úu tó úka ne ketaa we.

²⁸ Uyēe yē nfáa ró he, uyēe kə tíyese kari mpá yo wai tən kə we. Lē ke nópinyómēni pinyine apí maa re: Tó ne kə Uléecaa sipipi lē. ²⁹ Kari nní usipipi nnya, ári yé fe toké musí re u we yarē wura née nwoóweni née ripare ke kesoipipi aké ne kemesəhə ne kekemúnjé ní serí re liké n nyam. ³⁰ Pisi yē pəe kuɲmaha-i wele pin ne lē nnéi wai. Uléecaa úu kuɲmaha kumúnjé kpē kpísi uké ne linyine wa. Amá nkpeni kuu sisoiipipi nnéi séi re sin yei ní we, síké mēfine conse. ³¹ Lí we re u keyáa kə kuu pisi nnéi ne aseí n túhaanene piyekei masile, uu kə uyēe itúhaane ní tonene piwéé másu. Píkəpə kémmē kuu liute yukuse uú ne mpá úye nyise re uyē kuu itúhaane tí.

³² Kapi n kó Pòoli un píkəpə kémmē piyise nsímé símisi, picə api u sényi, picə api re: Mecə mecə kari yé ha mpósímé mmē kutu rico. ³³ Pòoli uu pəe pi yá u tómpə. ³⁴ Mpá ne lē, picə yē ne u konle api ŋmurei apí ne kəfa tene: Pəpəe nní Areyoasi kecápine uwéése use kapi yē n sée re Teniisi ne unósi unyine kapi yē n sée re Tamariisi ne picə picə.

18

Pòoli yē Korenti-pə we

¹ Pòoli uu limemáá Ateeni-i yisi uu Korenti sí. ² Kei kuu Usuifi unyine kapi yē n sée re Akilasi ne risáne. Pənti keteni-i kapi u mari. Italii ketē kuu pəe lē leeri ne uunəsi Pirisili re uyóəpi wéése Kulooti yē rinóə he re Pisuiifi nnéi piké Rəm keteni-i le nnya. Pòoli uu yisi uu pi ləpə. ³ Pi pəe kesé pikónəfukei lē. Kapi nní pikei pise n wai nnya, uu pikeméé tone api pəe kesé n keisi. ⁴ Mpá kewənteyaa ketúnjé kéye ke Pòoli uu yē Pisuiifi kuymeyáhaalee-i ne Pisuiifi ne Píkireki n tú, un náási piké kó piké unko ŋmurei.

⁵ Ke Silasi ne Timotee apí Masetuwaani ketē-pə n yisime api Korenti-i Pòoli leeri kuu pəe meyikíyiki Nsímé Kəcire piyóə ne kutu rico, un Pisuiifi nyíselē te Yeesu yēe usoi uyē ke Uléecaa uu n wéé. ⁶ Ke Pisuiifi apí ne u n kəɲene pin kə u lámisi nnya, uu uilú kuu n tanaalē nkoɲə pikuwéé-mē péipə uu pi maa re nò kaí ne tenene. Nən m pə, nò nómənécíre fóm, ái néé linyine wa. Mpuri sane pikó-mē kam nkpeni nní lē tósu. ⁷ Kuu pikekúri kei n yisi, uú ne utisi unyine kapi yē n sée re Tituusi Yusituusi keyə n tósu. Tituusi yē Uléecaa pakarelenle, ukeyə ken kə Pisuiifi kuymeyáhaalee kekúri we. ⁸ Kirisipuusi yē pəe kuymeyáhaalee uwéése lē. U ne ukeyə pikó nnéi api Upiima ne kəfa tene. Korenti pikó meya pəe Pòoli nsímé n kó pəə kə Upiima ne kəfa tene. Pòoli uu míni pi wolē.

⁹ Pòoli uu kesine kenyine keláré-i yénu Upiima un ne u símisi re: Iwame íi kape pə wa. A nsímé ne riɲmóəpú. Kape riséé! ¹⁰ Ne kepókúri wele. Úka úu fene

uké pó ricón, li we re pinésoi ye kuyu kpe-i kulúti wele. ¹¹ Lē nnya ke Pòli uu kei kuɲmē kuse ne kuwélé tónē uu písoi Nléécaasimé céési.

¹² Kumúnjé kpe-i ke Rom ukó Kaliyóó uú ppe Akayii keteni-i iyóopi n tɔ ke Pisuifi api rinóó rise wa, api yisi api Pòli kecáá nyere, api u tini apí ne pitúhaane sí. ¹³ Apí ha Kaliyóó maa re: Utisi nkó yee náási re písoi piké unká kó piké ye meyháha féé menyine mee áme isé n tikiilé Uléecaa yáási. ¹⁴ Pòli uu re uké rinóó yósí, áí ne sá Kaliyóó ricuruu uu pi pese re: Nó Pisuifi, in pee re piyaa née mɛwai kópe menyine kuu wa kaní ne né u ka, né pee níhesi am kutu nó cɔ yare kai m pise. ¹⁵ Amá in anóolempi née anyíri née nórínécúruu isé kecáá ikerene, nóó yé mmē ceri ani wai. Am la ké lē ye mpuri itúhaane li! ¹⁶ Kei kuu pee ketúhaane ke-i pi lakase. ¹⁷ Pinnéí api pee kuyómeyáhaalee uwéése Sositeeni tini api ketúhaane ke-i ipépi u loni. Mpá ne lē, áí nkpáni uyóopi Kaliyóó méka wa.

Pòli mepɛle Antiyóosi-pɔ

¹⁸ Pòli uu kó Korénti-i Yeesu pikó kémeē ketónē kpá ai siyáa kóónú. Uu limemáá pi yá u ne Pirisili ne Akilasi api kúninói loni pin ne Siríi ketē tósu. Piké kelene n tómpɔ, Pòli ye pee Senikireesi-pɔ uriyu rikoósile, rinóó kuu Uléecaa n yekei kecáá nnya. ¹⁹ Api Efeesi tuiɔ, Pòli uu kei upisencɔ yá. Uu Pisuifi kuyómeyáhaalee loni u ne Pisuifi api kei n yói. ²⁰ Pē api u pise re uké siyáa sinyine pikekúrí tone. ²¹ Amá úu ñmurei, uu pee pi pese re: [Li pise re ké ha anyá nnyé nyee nní ní weme Yerusalem-pɔ li]. Uléecaa un n la, né nókenémeē peeme. Uu pee kúninói Efeesi-i loni uu tómpɔ. ²² Kuú ha Sesaree-pɔ ní suí, Yerusalem kuú ne risairi uú ha piyómeyáhaa yáási uu pee kelene Antiyóosi sí. ²³ Uu kei tone ai siyáa wai, uu pee Kalasii ne Firisii sité-mē tiki un Yeesu pikó nnéí pee kei ní we ikari kpáselē te piké ne nfatene n ñmóópúlē.

Apoloosi piké kuu Efeesi ne Korénti-i n wa

²⁴ Usuifi unyine yee we api ye u séi re Apoloosi. Alekisantiri-pɔ kapi u mari. U nsímé nyule nsone un kó Nléécaasimé atelé nyu áí nkáripí. Uu keyáa yisi uu Efeesi sí. ²⁵ U Upíima nsímé nyule nsone, un Yeesu nkó céési un kó símisi téi-téi yare lē kai n wólaalē. Amá lē ke Yohani uu písoi míni n wóle ñmane kecáá kuu nyu. ²⁶ Uu kuyómeyáhaalee-i lompɔ uú ne uripɔ n símisi. Ke Pirisili ne Akilasi api lē n kó un símisi, api u séi apí ne pikeyɔ sí apí ha Uléecaa ncee u kpáiiise téi-téi. ²⁷ Uu pee limemáá re u la uké Akayii ketē-mē ha. Piyómeyáhaa api u ñmóópúse, apí kó kei-pɔ pikó ritelē wólu re un n hapo, piké memáreco nsone u yósí. Kuu kei n tuiɔ, pē nnéí ke Uléecaa uu ípeelé n nyíse apí ne Yeesu kefa tene kuu yóriye áí kumúnjé má. ²⁸ U ye pee keyu rikpáiiisele uu mpá úye keyu-i Pisuifi nsímé késu, uú ne Nléécaasimé atelé tiki uu pi cereise re Yeesu ke Uléecaa uu wéé.

19

Pòli ye Efeesi-i we

¹ Kumúnjé kpe-i ke Apoloosi uú pee Korénti-i ní we, Pòli ye pee yisile uu Asii ayɔpe sílɔ lóó uu Efeesi sí, uu kei Yeesu pipiretiki pinyine yenu. ² Uu pi pise re: Kani Yeesu ne kefa n tene, Uléecaa ye Nfáasone nó hée? Api u pese re: Ticuruu ári Nfáasone nkó níka komaalē. ³ Uu kó pipise pi kó re: Míni méye mpuri kapi pise nó wóle? Api re Yohani meni kuu písoi n wóle kapi ró wóle. ⁴ Pòli uu pee pi maa re: Pɛpee n ñmurei re pi yé mɛfine conse ke Yohani uu ye pee míni wóle. Uu ye kó Isirayeli pikó maa re piké Yeesu yee masí ukepire n sónti ne kefa tene. ⁵ Ke pipiretiki pē api anóó nyē n kó, api tíyese api Upíima Yeesu rinyiri ne míni

pi wole. ⁶ Pɔɔli uu anípe pikecáá láa, Nfáasone nn pikecáá súiri. Api pɛe meyu mpehē mpehē pisimé loni pin kɔ ne Uléécaa rinyiri pisoí símisi. ⁷ Pinnéi ye pɛe wale pitisi kefi ne pité.

⁸ Pɔɔli uu kuyómeyáhaalee-i lompɔ, uu kéyu kpáaise uu iware itaani ne Uléécaa iyɔɔpi kecáá pi símisi cáká-cáká re piké kɔ. ⁹ Amá pinyine pɔɔn pɛe yúlu re ápi ne kefa tenene, pin kɔ Upiíma icélaa iyē tiwú kémee sennyi pin lámisi. Pɔɔli uu mese upipiretiki kpisi uu ne kei nyɔsɔ, uu ye pɛe nípa keyáa kéye utisi unyine kapi ye n sée re Tiranuusi ripoo-i isúkuli kémee pi n céesi. ¹⁰ Ai wai inmē ité ne iriyu. Lelee týese ke Pisuifi ne Pikireki nnéi pɛe Asii keteni-i ní we api Upiíma nsimé kɔ.

Sefa piɲmáne kecáá nsimé

¹¹ Uléécaa ye pɛe kumúnjé kpɛ-i Pɔɔli ne ritikile uu ne mewaisaɲa wapisi. ¹² Lē ai týese ricuruu pisoí api ye ilú ne sínírípi sɛe Pɔɔli riŋca kpisi api ha pitóikɔ kecáá láa, api pélu, aníri aa kɔ lelu. ¹³ Kei ke Pisuifi pinyine pɛe n kɔɔnii pin pisoí aníri pɛsei pɔɔ kɔ re pi yé Upiíma Yeesu rinyiri sée api ne pisoí aníri pɛsei. Api ye pɛe a maa re: Ne Yeesu uyē nsimé ke Pɔɔli uu n yóólē tinyiri ne rinɔɔ nó he re ani pisoí mpí kani nní n cɔɲlē kémee le. ¹⁴ Pisuifi pɛpɛe ye Uléécaa inyɔɔnse n wa uwéése use kapi ye n sée re Sefa piɲmáne pisei pɛe mewai mē lē wai. ¹⁵ Amá kuníri aku keyáa kenyine pi pɛse re: Ne Yeesu nyule, nen kɔ Pɔɔli isoi nyu. Nó ní, nɔɔ pɛe mpí píye? ¹⁶ Kei ke uníríhéláa uyē uu yisi uu pi kápáá, uu pinnéi rikóhɔ feriyɛ. Uu rikpákárá ne íwe pi wai api ha ne itóí yáɔi, ai tósu api ne ukɛyó-i meɲmane popirimé api itóó súúni. ¹⁷ Pisuifi ne Pikireki pɛe Efɛesi-i ní we api kóm te lē kai wa. Iwame ii pi loni, pisoí api pɛe Upiíma Yeesu rinyiri meýá n taáselē. ¹⁸ Pɛpɛe pikemee Kirisi ne kefa n tenɛ meýá api ye pɛe sɪl api ha pisoí kecɔpe lē kapi n wapisi yámmante. ¹⁹ Pɛpɛe pɛe meɲmaneiwai n wai meýá pɔɔ kɔ ne piataretelē sónaapɔ api pisoí kecɔpe nna a ɲmakaankeɛ. Pi asilalewoó kéenle ai lelu mewóɔpíri ákotokú kuwó (50.000). ²⁰ Lē ke Upiíma nnaɲe nn týese unsimé ní ne nípa yei kóónú nɔɔne.

Ncɔkɔi ye Efɛesi kuyu-i wa

²¹ Lē memáá, Pɔɔli uu pɛe kemúnjé wai re uké Masetuwaani ne Akayii sité-mē cɔ uké ne Yerusalem tu. Uu re un kei n tu, li kɔ pise re uké Rɔm kuyu rilóólú. ²² Uu pɛe pisoí pɛe pikei u n léni kecɔpe pité yukuse uu Masetuwaani-pɔ tum. Pē kuu n tú pɛe Timotee ne Erasiti. Úricuruu uu nkáripí Asii keteni-i ketónɛ kpá. ²³ Ncɔkɔi píima nnyine nn likumúnjé kpɛ-i Upiíma ncee pitiki kecáá nnya Efɛesi kuyu-i léeri. ²⁴ Utisi unyine ye pɛe kei we, api ye u séi re Temetírísi. U pɛe úyu le. Piléé pinyine kapi ye pɛe kɔ kei n sée re Aritemiisi siwosoopi kuu ye pɛé ne yíraane uu sisiyúke-yúke ne nwóóweni yuhu yare situmpiwééu. Upikei pɛe pɛe u ne upinípekeikóɔ kullá waille nɔɔne. ²⁵ Uu keyáa kenyine upikeiɔ pē nnéi cápine uu pi maa re: Pinésáne, nórínécúruu ye nyule re pirókéi mpí karí ne le. ²⁶ Nórínécúruu ye kɔ nyánile nɔn kɔ kóméi re ai nkpani Efɛesi nté ɲmane, amá Asii keté nnéi kecáá ke Pɔɔli uyé uu pisoí tálaankeɛ api ɲmurei re api yé piléé ke sisoipipi asi ní serí ne kutu n cɔlē, te ai Uléécaa. ²⁷ Tɔnsá piwai n ceri, mewai mē né pirókéi riyu kpu, ame piróléeyaha píima Aritemiisi kapi Asii nnéi ne sité siccɔ-pɔ n yáási fíise, úka úu ye pɛe pi n waiselē. ²⁸ Ke pisoí pɛe n cápinelē api anɔɔ nyē n kɔ, ai kuwóí pi feriyɛ api cáái re: Lipíima leɛ Efɛesi piléé Aritemiisi! ²⁹ Ncɔkɔi nn pɛe kuyu nnéi yipu. Pisoí api kóméine api ne kekpfintahi n sairilē, api Pɔɔli pisenccɔ Masetuwaani pikó pité tini api ne péneɔ. Pɛpɛe Kayusi ne Arisitariki. ³⁰ Pɔɔli uu n la uké pisoí pɛe n cápinelē keyu-i lééɔpɔ, amá Yeesu pipiretiki api ne u yulu. ³¹ Aí ne upisane Asii

pikawe piima pinyine péne api ukemeεe písoi tumpo api ne u kesu re úu kape kekπintahai ke-i lompō. ³² Písoi ye pee wele pin kecápine ke-i méwoo cáái, úka úu ucō nkó kómēi, lin pi túfresente. Pimeyā api kō nyu leεε kei pi n cápineselē. ³³ Kei ke Pisuífi pinyine api Alekisantiri kéyu-mē titépo, písoi api péε m músu re uyεε ne rícōkoi mmē ka. Alekisantiri pōo pee kunipe síka re u la uké uyiuru heεre. ³⁴ Ke písoi api n céri re Alekisantiri ye Usuífi le, api pee rinōo rise wai api n cáái re: Efeesi piléε Aritemiisi pee Lipiima! Api lē n cáái aí ne itunje mekōónu métē tulu.

³⁵ Kuyu utelewale uu fe uu písoi séése, uu pee pise re: Nō Efeesi pikó, wōo ye úu ketē kecáa nyu re Efeesi kuyu pikó pee piléeyaha piima Aritemiisi ne pikeyu keε keléecaa-pō n lóime kecáa pállē? ³⁶ Úka úu we yeε yé nsímé mmē n kési. Lē nnya, ani nōanéκīη niηukuse, áni kape ní-γōone-γōone ne linyine wa. ³⁷ Písoi mpí kaní ne ní ka ápi kurδóymeyáhaalee-i líka caai, ápi kō piróléε Aritemiisi lámaankee. ³⁸ In te úyu Temetiriisi ne upikeicō ye unyine ne nsímé má, sitúhaaneyaa ye wele, pitúhaane pin kō we. Pi yé fe api kei ketahai u séi api ne pi túhaane. ³⁹ Nōn kō pee ní-ye ncō m má, tō ha riyōōpipoo-i mmē símisi yarε kai m pise. ⁴⁰ Insá lē, leεε neni keyaa nké nni ní wa yé tíyεε arí n we yarε pitencakoi. Ari yé ríka yē toké símisi líké ne n nyíse re tō alari mále toké nni n cápinelē. ⁴¹ Tinōo tē kuú ma úu ne písoi kpiise.

20

Pōoli ye Masetuwaani ne Kirεesi sitē ha

¹ Kε rícōkoi nn Efeesi-i rírfa, Pōoli uu Yeesu pipiretiki cápine uu ikari pi kpáse, uu pee yisi uu Masetuwaani ketē-mē tōmpō. ² Kuu n tuipo, u ne kei pikó api yói uu ne ikari pi kpáse, uu kō Kirεesi ketē-mē tōmpō. ³ Uu kei tone iwáre itaani. Kai n tu re uké kúninói lō uké Sirii ketē-mē ha kuu kō te Pisuífi ye kōmeinele re piké u kpu. Uu re u yé mese Masetuwaani-mē peεse. ⁴ Upisencō anyiri ye nnyé: Peereε kuyu ukó, Piruusi unjmáne kapi ye n sée re Sopateeri ne Tesaloniki pikó mpí: Arisitariki ne Sekontusi ne Teripu ukó Kayusi ne Timotee ne Asii ketē pikó mpí: Tisiiki ne Torofim. ⁵ Pepee kekpeé ne ró wa api ha Turowaasi-pō ró m mé. ⁶ Anyá nye-i kapi ye akpónó nyεε áa pite m má n li metene-maá ke tōo Filipu ha arí ha kei kúninói loni. Siyáa sinupū kari ncée wa arí ne Turowaasi-i pi leepō. Ari kei kesé tone siyáa sisεei.

Pōoli ye Turowaasi metōō rilóolu

⁷ Kewénteyaa ukóso kari cápinelē tōn akpónó hōōne Pōoli uké ne liukóso kui. Lē nnya kuu yói kesine aké ha ne pelu. ⁸ Kéyo kecáa kulee kunyine-i karí pee cápinelē, sífiráa kulúti sin seriilē. ⁹ Ke Pōoli uu lē piyói ní nōrlē, nnō piima nnyine nn unjmáne unyine kapi ye n sée re Itiikusi kpápí. Kulee kepole kekúri kuú pee tú. Ai u hii uu ha keléecaaγo metósi táánū kulee kpe-i lóiri. Apí hapō api u yukuse un pikpō masí. ¹⁰ Pōoli uu cépipō uu ha wula uu u sakaa uu múlú uu re: Nōkenéwuu áke kape tō, u ne nfáa mále. ¹¹ Pōoli uu yisi uu pítaá pele, uu ha akpónó hōōne uu le. Uu kō nsímé nōrj aí ne kpáii, uu pee yisi uu tōmpō. ¹² Api unjmáne uyē pō ne kulu ne unfaa. Mpá úye rikij arí lē nnya niηesi hái.

Pōoli ye Turowaasi-i yisi uu Mileti sl

¹³ Ari ntónéi kúninói loni arí ha Asoosi-pō Pōoli méru. Uyεε wée re u yé sōne uu ha pee kei-pō kúninói loni. ¹⁴ Kuu Asoosi-i ró n leepō, arí kei kesé kúninói loni arí ne Mitileeni sl. ¹⁵ Ari kei yisi arí liukóso mmare Ciyoo ketē ne kō. Ari liukóso Samoosi tulu. Ai weesi arí pee Mileti tulu. ¹⁶ Pōoli ricuruu ye pee re úu

Eféesi-i nyereɛne, ái kape ne Asii keteni-i méwoo u n náɲaise nnya. U pɛe yóɲele re un n fe, uké Pantekooti ketúnjé Yerusalem tu.

Anóo tórɔɔ ke Pɔɔli uu Eféesi piwéese m ma

¹⁷ Pɔɔli uu pɛe Milet-i písoi yukuse uu tum te piké ha Eféesi-pɔ Uléécaa icápine piwéese u séeme. ¹⁸ Ke pɛe api ukékúrí ní ka, Pɔɔli uu pi maa re: Nórínécúruu ye nyule isoi iyé kam ne nɔ ní le hái keyáa foí kɛ-me kam Asii keté kúna n cɔ. ¹⁹ Ne menécíre ricepisele nen ne Upiima pikei wai, Pisuiifi pin wéési piké né kpu, api íwe né wai nen ménini ne ncónj kémee we. ²⁰ Tiwúí kémee ne nɔsinéyɔ-i kam lelee yé nɔ n yóriye nɔ símisi, ám líka nɔ pesí. ²¹ Pisuiifi ne Pikireki kam sée am símisi re piké Uléécaa inipɛɛ-i mɛfine conse api Urópiima Yeosu ne kefa tene. ²² Ne nkpéni lɛ Nfáasone rinɔɔ tikilenle nen ne Yerusalem tósu, ám kɔ nyu yo yee kei né mémpɔ. ²³ Amá Nfáasone ye nípa kuyu kúye-i né símisile nn kɔ né nyíse re akpanii ne íwe píima ye kei-pɔ né mé. ²⁴ Nnéfáa ricuruu nn né cónje. Ne kpére pinékei ne kɛto tu, am lɛ ke Upiima Yeosu uu né m pise ne kefa kese wai, li ne né risá. Pikei pɛpɛe nní re kɛ riyóó re Uléécaa ipéelée kuu rɔ n nyíse ye Nsímé kécíre le.

²⁵ Ne yé te metórɔɔ kam nní nɔkenécɔpe we. Nɔ ne picɔ pɛe nnéi kam Uléécaa iyɔɔpi nsímé rin-yóó áni neni píkaí piyéne né kpáne. ²⁶ Lɛ nnya kam la kɛ neni keyaa nké nɔ símisi nɔkɛ kɔ te: Nɔ úye un m pɔ, ái kenémee léeri. ²⁷ Li we re ne lɛ nnéi ke Uléécaa uu n yekei re uké wa nɔ símisile ám líka nɔ pesí. ²⁸ Ani nóménécíre tí nɔsone, ani kɔ Uléécaa pikó iméré ke Nfáasone nn nɔ ní tí te ani n séni kecáá m paílɛ. Uléécaa yee uricuruu kepipi menye ne písoi pansese upikó. Ani nɔsone pi m múílɛ. ²⁹ Ne nyule re písoi kpááree pinyine yare ákpe yé menétómpɔ-maá nɔ ripime, api nɔkenécɔpe pinyine cópii. ³⁰ Pinyine ricuruu yé nɔkenécɔpe yisi, api nnóɔmesimé ne Yeosu pipiretiki pinyine feriyé api pincee pi tikise. ³¹ Lɛ nnya, áni kape lɔpile. Ani kape palei re ínmɛ itaani nnéi kam ye ketúnjé ne kesine pinyine-i ne ménini icélaa nɔ m pehelente.

³² Ne nkpéni Uléécaa ne uipéelée nsímé anipe-i nɔ wa. Uyee nnaɲe má uké ne nfatene kémee nɔ n ñmóópúselɛ. Uyee yé kɔ lisone kuú ne upísoi nnéi m mé nɔ he. ³³ Am úka siwóó née úka uwura née úka melape kaípi. ³⁴ Nórínécúruu ye nyule re anénipe nnyé kam ne keisi tó ne pinéséncɔ arí ne ntócónj nnéi wai. ³⁵ Ne lɛ nɔ nyísele re lɛ kai pise re usoi uké keisi uu ne píwekɔɔ n léni. Ani kɔ Upiima Yeosu rinɔɔ ntí kecáá léise. Uyé ñmaa yee re: Uyee n he ye mpóɔnare mále ai tósu uyee ihɛe n yósu.

³⁶ Ke Pɔɔli uu lɛ pimáa m masí, u ne pɛe api wúla api keyóme yáasi. ³⁷ Pinnéi api pɛe limemáa ténisi apí ne Pɔɔli pira api metórɔɔ u yáasi re Uléécaa uké u sarumpɔ. ³⁸ Ke Pɔɔli uu pɛe m maa re apí neni píkaí piyéne u kpáne nnya ke piapɔɔ aa lɛ sei meyá caailɛ. Api pɛe yisi api u saruni apí ne kúninɔi-i tulu.

21

Pɔɔli ye Yerusalem kuyu ha

¹ Ke tó ne pɛe ari kei lɛ icéé n hóɔneɛne, ari kúninɔi loni arí ne mese ne mese Kɔosi n sairilɛ. Ai weesi, ari Rootesi tómpɔ ari kei yisi ne Patara-pɔ. ² Ari kei kúninɔi yenu kun Fenisii keté-mɛ sí. Ari kpɛe loni arí ne tómpɔ. ³ Kari Siipuru keté kee míni kepáápáa ní we n yémpɔ, ari ke yá ari kumli-mɛ tiki hái ne Sirii keté-pɔ, arí ne Tiiri tulu. Kei ke kúninɔi aku kuilú topinlene. ⁴ Ari kei Yeosu pipiretiki leɛpɔ, ari pikékúrí tone siyáa siseɛi. Nfáasone nn pi símisi apí Pɔɔli maa re úu kape Yerusalem ha. ⁵ Amá ke siyáa sɛe asi n tómpɔ, ari yisi apí kɔ nsé nɔɲ. Api pinnéi yisi ne pipinɔsi ne pisiwá apí ró sáruni apí ne kuyu leepɔ. Ari

kei mínimaa ritime wula ari keyóme yáasi. ⁶ Ari pée limemáa yáhaane arí ne kpíi. Tóo kúninói loni, pē api pisiyo kúúni. ⁷ Tiiri-i kari metóroo kúninói ló arí ne Putolemaysi sí. Ari kei Yeesu pikó yáasi arí ne keyáa kesē pikeméé tone. ⁸ Kai n weesi, arí yisi ari Sesaree tulu. Arí ha Filipu yee Nsimé Kécire ne n kóónulé keyó-i tone. U písoi piseei pē kapí pée Yerusalem-pó n wée use le. ⁹ U pée pikpépe pína mále pée ápi utisi n nyu. Pi ye pée Ulélécaa rinyiri ne símisile. ¹⁰ Ton kei lē we lin siyáa kulúu wai ke antepu uyē kapi ye n sée re Akapuusi uu Yutee ketē-pó leeme uu keróméé weri. ¹¹ Uu Póoli kutampála kpísi uu ána ne anípe hōpu uu re: Nfáasone ye maa re nní mecō ke Pisuifi apí ha Yerusalem-pó kutampála nkú ute íhme hōpune, api pée limemáa mpuri sáne pikó anípe-i u wai. ¹² Kari anóo nyē n kó, tó ne Sesaree-pó Yeesu pikó ari Póoli súúluisē re úu kape Yerusalem ha. ¹³ Póoli uu pée ró pēse re: Yo nnya kani tēni nōn la noké inépine riyóase? Ai pihōpe ŋmane ke nēe ne menécíre cápínelē nen mé. Lin kō n wa re ké Upiima Yeesu kecáa Yerusalem-pó kpu, ne we. ¹⁴ Kari umekó m pōone, ari sée ari pée mēse maa re Upiima mela meké wa.

¹⁵ Kari keló ke-i siyáa sinyine n tóne, ari meróóire cápíne ari Yerusalem tómpo. ¹⁶ Yeesu pipiretiki pée Sesaree-i ní we kecōpe pinyine api yisi api ró sáruni apí ne Siipuru ukó unyine keyó ró sí te piké kei ró yósi. Pi ye u sée re Manasóo. Háí ái nēni-me kuu Yeesu tikilē.

Póoli ye Yakupu keyó ha

¹⁷ Kari Yerusalem n tuipó, Yeesu pikó apí ne mpóonare ró yósu. ¹⁸ Kai kóso n weesi, Póoli uu ró tíki ari Yakupu keyó sí. Piwéése picō nnéi pōo kō kei cápínepō. ¹⁹ Póoli uu yisi uu pi yáasi uu pée lē ne lē ke Ulélécaa uu ne upikei rintiki uu ne mpuri sáne pikó kecōpe wai pi keenkēe kélé-kélé. ²⁰ Kapi lē n kó, apí Ulélécaa parkare, apí pée Póoli maa re: Pō nyáni, umárecó! Pisuifi yame píle píle ákotokú kefi kumúnjé pée nté Upiima ne kefa tene pin kō irósé tíkilē nōone. ²¹ Pi kō pée pi símisile re pō ye Pisuifi pée mpuri sáne pikó kecōpe ní we céésile re ápi kape ye Moisi isé waise, te lē nnya, ápi kape ye siwá tiké, ápi kape ye kō inyékii wa. ²² Také nkpéni n-ye kpísi? Mpá líké íye wa, pi yé kó te pō ka. ²³ Lē nnya, a mmē kari nní pō m maane ritiki. Pítisi pína pinyine ye nté keróópe wele pée rinóo n yekei re pi yé pimécire Ulélécaa pa.* ²⁴ Pirinóo tē itunje ye tómpole. A pi kpísi, nō ne pē ani kesé píyufune inyóonse wai, aa lē kapí ne n nyóonsene kecáa hééle. Kei ke písoi apí yé pée yé te lē kapi kepóóaa n símaankee ye nnóome le, api kō yenu re pō ticuruu ye Moisi isé tíkilenle. ²⁵ Tó mpuri sáne pikó pée Kirisi pikó m pansé pō titelé piwóle masile ari pi símisile re to símaanle áí tone re ápi kape ye inyóonsesare nēe ménye li. Aapi kape ye kō isee kápi rimpá piké ménye lese isare li. Piké kō pimécire tí, ápi kape iwásá n wai.

²⁶ Kai kóso n weesi, Póoli uu pítisi pē kpísi apí ha kesé akópe pihēere inyékii wai uu pée Ulélécaa keyó loni uu kumúnjé kpe-i ke inyóonse tóroo siyaa así ha n tenene písoi símisile.

Pi Póoli Ulélécaa keyó-i tí

²⁷ Siyáa síseei sē kapi ye ne áyu n fū sin ne ketóné tuine, Pisuifi pinyine pée Asii ketē-pó n léeri apí Ulélécaa keyó-i Póoli yenu. Api písoi nnéi talaankee apí u tini. ²⁸ Apí n cáái re: Isirayēeli pikó, ani kam ani ró lé! Usoi uyee mpá yei ne mpá úye Isirayēeli pikó kecáa nsímé kópe n símisile un kō tee re úka úu kape ye Moisi isé ne Ulélécaa keyó nké waise ye nkó. U nkpéni ntóroo sei ne Pikireki kei lonle uu kō keló sone kē mékperinkpe waise. ²⁹ Pi pée kuyu kémeé Póoli ne Efēesi

* **21:23** Tinóo kapi n yekei ase re háí ne kumúnjé kunyine-pō apí yé píta n ntí ápi ye kō nnyúpi nyai.

ukó kapi ye n sée re Turófim yenle api peé m músu re Póoli ye ne Ulélécaa keyo u lompóle.

³⁰ Ai kuyu nnéi nókore, písoi api awélé nnéi n léenti pin kálaapo. Písoi api Póoli tini api ne Ulélécaa keyo iyaa leepo api mese ne mese ke hánesi. ³¹ Pin pee nkpéni náasi piké u kpu. Nsímé nn Róm písóca uwéese kutu-i loni re Yerusalem kuyu nnéi ye nókore. ³² Uyē uu mese ne mese písóca kpéé ne písóca picó cápine uú ne riwúí-mē wurupo. Kapi usóca wéese ne písóca picó n yé, api pee Póoli ipépi yá. ³³ Usóca wéese uyē uu pee nyosopo uú ne Póoli kó, uu u tini uu rinóo he re piké akpanii até ne u paasi. Uu pee písóci pee n lémaalē pise re: Uye kecire lo? Yo kuu mpíi wa? ³⁴ Amá písóci api pee méwoo ne meco n cáai, úka úu kó uco nkó kómei. Usóca wéese uu pee nka kómei. Uu mese upisóca rinóo he re piké Póoli kpísi piké ne písóca keyo ha. ³⁵ Ke Póoli uu sitákui kapi ye ne kulee riintáa n tu, písóca api rikpákára ke písóci api ne u rí la nnya u sakaa. ³⁶ Písoi riwúí ye pee u tikilenle pin cáai re: Aní u kpu!

Póoli ye písóci kecape rinóo yási uké uriyu heere

³⁷ Kapi rí la piké Póoli ne písóca keyo ló, uu usóca wéese pise re: Ne ncée má ké símisii? Usóca wéese uu u pise re: Pó Mékireki kómeilee? ³⁸ Lē nnya, ái póo Esipiti ukó uyee sé nní rícaokó ne rí ka uu písóci kó ákotokú ana kpísi uú ne kucesi kóima loni re piké atopi u lēe? ³⁹ Póoli uu u peese re: Né ne Usuifi lē. Silisii ketē-po, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Mpa yei-po kaku kó ríyu má. Ne pó we re a ncée né he ké risoiwúí ntí rinóo maa. ⁴⁰ Usóca wéese uu ncée u he re uké símisi. Póoli uu sitákui kecáa nyere uu písóci pē kunípe sika re piké risíé. Api pinnéi sée keu. Póoli uu pee pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree ne rinóo pi maa re:

22

¹ Pinésáa ne pinémáreco, ne la ké nkpéni rinéyu heere. ² Kapi n céri re pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree kuú ne pi símisi, api píséé nyóonse. Uu re: ³ Ne Usuifi lē, Silisii ketē-po, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Amá Yerusalem nté kapi né rimúltú. Kamaliyeelel ye pee unécélaa. Uyee né céesi lē kam yé pirósáa isé rintiki kélé-kélé. Am ye pee Ulélécaa likó ne akpéri wa, yare káni ye nní ne akpéri li n wa meco. ⁴ Ne ye pepee Yeesu n tikilē n wéekuselēne am ha ne pi kóni. Ne ye pee pitisi ne pinósi cópiile am pahaanke am kukpaniile wai. ⁵ Ulélécaa usina ne kuyu piwéese yé fe apí ne nnénóo símisi re am kiraase. Piricuruu ye átelé ne Tamaasi né tumaalenle re ké fe ké Yeesu pikó pee kei rí we cópii ké pahaanke ké ne Yerusalem ha ké ha íwe pi wa.

Póoli ye umefine meconse nkó símisi (UPM 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Kam pee keyáa kenýine ncée kpísi, ké ne Tamaasi n nyahaipo, iturje in la iké kecire tu. Kei ke metéi píima menyine ame keyómecaa-po mese ne mese leeme ame tapu amé ne né kóónú. ⁷ Am keteni-i lolu, am kóm lin né tee re: Sòli, Sòli, yo kecire nnya kaa lē né wéekuselē? ⁸ Am pee pise re: Póo útye, Upiima? Uu rinóo né yósu re: Née Nasareti ukó Yeesu kaa nní rí we pón wéekuselē. ⁹ Pinéséncó api metéi mē yenu, amá api pee uyee ne né n símisi rinóo ríka kó. Kei kam pee re: ¹⁰ Ké íye wa, Upiima? Upiima uu né peese re: A yisi, a Tamaasi ha. Pi yé ha kei-po pó símisi lē kaa yé n wa. ¹¹ Ke metéi píima mē ame né n nyínsé nnya, pinéséncó api kunípe né múltú api tóroí api ne Tamaasi sí.

¹² Utisi unyine ye pee kei wele api ye u séi re Ananiyasi. U pee Ulélécaa isé tikilenle nsoné. Pisuiifi nnéi pee Tamaasi-i rí we ye pee ukecáa anóo sone símisile. ¹³ Uu kenékúrí weri uu né maa re: Unémáreco Sòli, ipónípee iké

nkpéni wúkule. Kei nní ke inénípeɛ ii wúkule am u yenu. ¹⁴ Uu kɔ kpá re: Pírósáa Uleecaa ye tɔyesele re a umela ceri aa kɔ asei ute ceru aa liute nkó kóm, ¹⁵ te li we re pɔ́o yé masí písoi nnéi inípeɛ-i uiseérakóó li aa lɛ kaa n yé ne kaa n kó pi símisi. ¹⁶ Uu peɛ né pise re: Yo nnya kaa nkpéni kɔ peɛ nánjaise? A yisi piké míni pɔ́ wolɛ aa Yeosu rinyiri séi uké apókópe pɔ́ sáre.

Pɔ́oli ye leleɛ n tɔyese kuú ne mpuri sane pikó-i ní ha símisi

¹⁷ Pɔ́oli uu kɔ kpá re: Kam Yerusalem m pele, ne Uléecaa keyo-i hale am keyóme yáasi. Kam ní we nen keyóme yáasi, am lolu yare kenípeɛhee keɛ né tí. ¹⁸ Upiima kam yé uu né maa re: A mekeɛ Yerusalem kuyu-i le. Pisuifi ápi yé mmé kaa kenécaá n símisiɛ njumrel. ¹⁹ Kei kam peɛ u pese re: Piricuruu ye nyule, Upiima re ne peɛ Pisuifi ayomeyáhaalee kalenle nen pepeɛ pɔ́ n tikilɛ cɔ́pii nen kukpaniilee wai nen kɔ pi kaiinkeɛ. ²⁰ Tinécúruu ye peɛ wele kumúnjé kpe-i kapi peɛ úseérakóó Etiyeni menyɛ n kɔoni. Pimɛwai mee peɛ ne né risále am pepeɛ nní u n kópu ilú múlú. ²¹ Upiima uu peɛ né maa re: A yisi, ketaa-po kam la ké pɔ́ tú, mpuri sane pikó kémeɛ.

Pɔ́oli ye Róm usóóca wéese stmisi re uyé ne kɔ Róm ukó le

²² Písoi riwúú tɛ ari Pɔ́oli kutu n cɔ́lɛ áí ne kumúnjé kpe-i kuu anóo nyé ní ma tulu. Kei kapi sicááila ló te: Ani kpu. Ái ne sá re nkó uké nfáa m má! ²³ Ái kuwói pi wai ápi peɛ m pupukeɛ pin piilú máhani pin fónjɛ pin nkonjo yukuse. ²⁴ Kei ke Róm písóóca uwéese uu peɛ rinóo he re piké Pɔ́oli ne písóóca kekale-i lompo piké iséí u sítúkeɛ uké símisi uu la. Peé uye-i, pi yé peɛ céri lɛ nnya ke písoi ápi n cáái pin ne u téní. ²⁵ Amá kapi u m paasi re piké u kaii, uu usóóca kpéé pise re: Nɔ́ necé má re nɔ́ké Róm keté ukó ke nsímé nín kahanɛ n kpu iséí sítúkeɛ? ²⁶ Ke usóóca kpéé uyé uu lɛ n kó, uu sí uu ha usóóca wéese símisi re: Usoi uyeɛ Róm ukó le, iye kaa nkpéni wainɛ? ²⁷ Kei ke usóóca wéese uyé uu peɛ Pɔ́oli kekúrí hápo uu u pise re: A né símisi ké kó te pɔ́ Róm ukó leɛ. Pɔ́oli uu re: Eɛɛ! ²⁸ Usóóca wéese uu kɔ kpá re: Siwóó píima ke néɛ héle am ne pansɛ keyupipi. Pɔ́oli uu re: Né ne hái kenémare-me keyupipi le. ²⁹ Pepeɛ peɛ ní la piké u n káii uké símisi ápi mese ne mese ukekúrí yisi. Iwame ii usóóca wéese ricuruu loni, kuu n yé te u tɔyese ápi Pɔ́oli paasi ápi káii un kɔ ne Róm ukó nnya.

Pi Pɔ́oli ne ketúhaane píima ha

³⁰ Kai kóso n weesi, usóóca wéese uu n la uké yé lɛ ke Pɔ́oli uu n wa ke Pisuifi ápi ne pitele u n sélɛ. Uu akpanii kémeɛ u lese uu peɛ rinóo he re pepeɛ ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ne pitúhaane píima nnéi piké cápine. Uu peɛ tɔyese ápi ne Pɔ́oli hápo uu pikéɔpe u nyereɛ.

23

¹ Pɔ́oli uu pitúhaane píima pɛ inípeɛ tapu uu peɛ re: Pimáreɔ, ne inésoi kémeɛ Uléecaa inípeɛ-i nsonɛ keisile hái ne neni-me. Kefa keɛɛ kam ne u tikilɛ. ² Kei ke Uléecaa usína Ananiyasi uu peɛ pepeɛ Pɔ́oli kekúrí ní we rinóo he re piké nnóo kecaá u pi. ³ Pɔ́oli uu peɛ re: Pó ke Uléecaa uu pépune, pɔ́ mmele tomé mmú. Pɔ́ kei tú te póké isé ritiki póké ne né túhaane, áí póké isé rikéjéé aa rinóo he re piké né káii! ⁴ Pepeɛ ne u n kólɛ ápi re: Uléecaa usina yeɛ Uléecaa pikɛi n wai kaa nní lámaankee! ⁵ Pɔ́oli uu re: Am nyu re Uléecaa usina lo, pimáreɔ. Li Uléecaa ritelɛ-i wólaalɛ te kape kupóyu uyukóó kecaá nkópe n símaankee.

⁶ Pɔ́oli ye peɛ picére máálenle re Pisatuseɛ ne Pifarisi peɛ ketúhaane ke-i kesé we. Lɛ nnya kuu ketúhaane ke-i ricáái re: Ne Ufarisi le, pimáreɔ! Unésáa pɔ́ kɔ Ufarisi. Kam n tálɛ te Uléecaa ye nkɔ kémeɛ pikpɔ́kpɔ́ yukusɛne nnya

kapí ne nté né túhaane. ⁷ Uké ne lē pimáa ní masí, Pifarisi ne Pisatusee pin nsímé pipásaine rikápáa, písoi api kéne, nípa tíye ne pikunai. ⁸ Pisatusee ápi ye ηmurei re pikpókpo yéē nkpo kémeē yisi, ápi ye kō ηmurei re piléécaatume ne lifáakó lēe ái nní kúyene ní we ye we. Amá Pifarisi pō ne ye linnéi ηmureile. ⁹ Iwóo ii cōni, isé picélaa pinyine pēe Pifarisi kunai-mē ní we api yisi apí késu apí ne keté kpeeni apí re: Ari usoi nkó nkópe níka nyáni. In n la, lifáakó lēe ái kúyene ní we néē uléécaatume unyine yee ne u símisi. ¹⁰ Iwóo ii taá, hái ái ne usóóca wéése iwame wai re ápi kape nté lē n wai apí ne Póoli céériine. Uu lē nnya písóóca rinóo he re piké riwú-i lompo piké Póoli lesepo piké ne písóóca kekale u ha. ¹¹ Kesine áke wai, Upíima uu Póoli kekúrí nyósópo uu re: A ikari wa. Lē kaa nní Yerusalem nté inéseérakóo n li, li we re póké limēco Róm-po i li.

Pisuifi ye riηmulaane re piké Póoli kpu

¹² Kai koso n weesi, Pisuifi pinyine api cápine apí ηmulaane api Uléecaa keyu-i wéeri re pinsá Póoli n kpu, ápi líka melélé má. ¹³ Pēpēe lē tíηmulaane ye písoi afēena rifaatule. ¹⁴ Api yisi apí ha pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne kuyu piwéése leepo, api pi maa re: Tō merócíre kpísile ari he, ari Uléecaa keyu-i wéeri re tansá Póoli n kpu, ári líka melélé má. ¹⁵ Lē nnya, nó ne pitúhaane tarōo, aní nšone kómēine, aní kpárá aní ha usóóca wéése pise re uké ne Póoli nó kam noké nsímé mmē tipérése noké yé nké. Tō ne merócíre picápine máalenle re toké ncéē u riké toké u kpu.

¹⁶ Kei ke Póoli umerepi unyine uu nsímé mmē kō, uu yisi uu písóóca kekale sí, uu lompo uú ha Póoli kutu-i wai. ¹⁷ Póoli uu pēe usóóca kpéē use séi uu u maa re: A uηmánē nkó usóóca wéése kémeē sárumpo. U lalē uké nnyine u símisi! ¹⁸ Usóóca kpéē uyē uú ne usóóca wéése kémeē Póoli umerepi sí uú ha re: Ukpantiikó Póoli yee né sée uu né maa re ké uηmánē nkó ne kepómee kam te u nnyine mále uké pō símisi. ¹⁹ Kei ke usóóca wéése uyē uu uηmánē uyē sée, uu kunípe u tini apí ne iyaa leepo. Uu pēe u pise re: N-ye kaá la póké né símisi? ²⁰ Uηmánē uyē uu re: Pisuifi pēe rinóo rise wa re piké rikpárá piké koso pō pise re a Póoli ne ketúhaane píima-i hapo keké unsímé mmē nšone ripérése piké yé nké. ²¹ Pin n ka, kape ne kutu pi rico. Li we re pikecōpe, písoi ye afēena rifaau pēe ní la piké Póoli tí. Pi wéerile re pinsá u n kpu, ápi líka meluke néē menírē má. Pi pimécire picápine máalenle, tipónóo ηmane kapi nkpeeni mé. ²² Usóóca wéése uu pēe uηmánē uyē maa re: Kape tíye unyine uké kō te pō mmú né símisi. Uu pēe re uké nkpeeni n ηme uké tómpo.

Pi Póoli ne uyóopi píima Felikisi leepo

²³ Usóóca wéése uu pēe limemáa písóóca kpéē pité séi uu pi maa re: Ani písóóca píle píle meté ne pisantone kuwóo ne afēeré ne pipáηkóo píle píle meté cápine piké n nyu re pi yé fe apí kesine mese áme we kefi kumúnē Sesaree tómpo. ²⁴ Ani kō isá nyóonse yee yé ne uyóopi píima Felikisi kémeē Póoli n tu líka ái yé u n wa. ²⁵ Usóóca wéése uu kō rítelē wólu uu pi múise re piké ha Felikisi pa. Lē kuu n wói ye nní.

²⁶ Ne pō yáasi, Upíima Felikisi. Néē Kulooti Lisiyaasi. Néē rítelē ntí pō wólu. ²⁷ Pisuifi ye usoi nkó kam nní pō m pápolē tinle re piké u kpu. Kei kam pēe kō te u Róm keté ukó le, am péē ne pinésóóca hapo am u come. ²⁸ Am pēe re ké kō te ní-ye kecire ke Pisuifi apí ne u cési, am pēe u kpísi am ne piketúhaane píima sí. ²⁹ Kei kam pēe céri re piisé kecáa kapi nsímé pásaine. Am unkópe níka yē kapi yé ne usoi ní kpu néē kapi yé ne akpanii u n wa. ³⁰ Am kō limemáa kóm te Pisuifi ye ηmúlaanke re pi yé u kpu. Lē nnya kam mese ne mese pō u papolē, am kō upiteeco símisi re piké ha kepómee ketahai u sée.

³¹ Pisóóca api usóóca wéése rinóo kuu n he tiki, api Póoli kpísi api kesine ne Antipatiriisi u tómpo. ³² Kai kóso n weesi, pisóóca pee ána n sónne api pikekale-i peeese, pisantone nmane api ne Póoli tómpo. ³³ Kapí Sesaree n tuipó, pisantone api ritelé uyóopi píima Felikisi pa, api kó Póoli u nyíse. ³⁴ Ke uyóopi píima uu ritelé pikéé má masi, uu Póoli píse re u kuwélé kúye ukó le? Kuu n kó te Silisii ukó lo, ³⁵ uu u maa re: Pipóteeco pin n ka, né pee pó píseise am kóm. Uu pee rinóo he re piké Póoli kpísi piké ha Erooti keyo-po hánesi.

24

Pisuifi ye Felikisi keyu-i Póoli ne nstmé rikpára

¹ Ai wai siyáa sinupū, Ulélécaa usina Ananiyasi ne kuyu piwéese pinyine ne usiméyóó unyine kapi ye n sée re Terituluusi api Sesaree-i hapó. Api uyóopi píima Felikisi-i sí te piké ha Póoli ketahai sée. ² Uyóopi uu Póoli séipó, Terituluusi uu yisi uu picé u kápáa, uu uyóopi maa re: Urósáa, uyóopi píima! Póo tíyese kari nkínjine-i we hái ái neni-me. Keté kaa rísonne m múlilē nnya ke nconse meyā nn kerótē nké kecáa wa re liké ne ke sonesi. ³ Tó pakare! Ne pipókei ne lē kaa meséere ne ntpá yei ró n wai. ⁴ Am la ké kó picónh pó rikpá. Amá ne rikónh pó wúkule re a kó ne kefa ró féenne, aa nkáripí kutu ró cō. ⁵ Tó yē te utisi nkó ye likpáare linyine le. Uyeé Nasareti pikó mekóóle icápine uyukóó. Keté nnéi Pisuifi kecōpe kuu rícoái tanaalē. ⁶ Ticuruu u pee náasile uké Ulélécaa keyo mékperinkpe waise, kari peé ne u tl. [Tó peé lalē toké ne u túhaane yare ke irósé ii m píse. ⁷ Amá usóóca wéése Lisiyaasi uú weri uú ne rínanje arónípe-i u yósu. ⁸ Uu pee Póoli piteeco pē maa re piké ne nsímé pó leeme.] Pōn tipóóuruu Póoli m píseise, pó yē te mmē karí ne u n cési ye aseí le. ⁹ Pisuifi tōrōo api yisi api Terituluusi kecáa kpá api re mesei, lē kai lí.

Póoli ye Felikisi keyu-i uriyu hēere

¹⁰ Kei ke uyóopi píima Felikisi uu peé ne kunípe Póoli rinóo he re uké unkó símisi. Póoli uu re: Urósáa uyóopi, ne nyule re hái ái neni-me kaa kerótē nké kecáa itúhaane le. Lē nnya kam ne kefa kese kepóyu-i rinéyu hēere. ¹¹ Pó fe aa ripóóuruu píse aa kóm te kam ne Yerusalem-i ní ka, siyáa kefi ne sité ye nsí. Ulélécaa kam piyáhaa ka. ¹² Uka úu keyáa kenyine né leepó, tó ne unyine tōn Ulélécaa keyo-i nēe kuyómeyáhaalee-i nēe kuyu-i we tōn yóí nēe tōn písoi kupakareciré tálaanke. ¹³ Písoi mpí api yé ríka yē piké re mmē kapí ne nkpeni nté né cési. ¹⁴ Amá né kepóyu-i aseí símisi re ne nceee fale mmē kapi nní n kpíilē te mekóóle icápine ukó le. Amá píróóáa Uleecaa kam pee yáási nen kó lē nnéi lee isé ne antepuye atelé kēmee n wólaalē ne kefa tenelē. ¹⁵ Lē kam n tálē ke pē ticuruu póo kó tálē te Ulélécaa ye písoi sōne ne pikópe pee n kpí nkpo kēmee yukuse. ¹⁶ Lē nnya kam meséere nmpópúlē te ké Ulélécaa n tikilē ne kefa kese.

¹⁷ Kam ne nté n yisi, li injmē kulúí wale. Ne neni peeme re ké nnépurí pikó linyine he, ké kó nyóonse ké ne Ulélécaa yáási. ¹⁸ Lē kam peé ne Ulélécaa keyo-i kparalē kapi ne né leepó, nen akópe piheere inyekií piwai máame. Tisoiwuí ríka ári pee kenékúrí cápinelē. Am kó pee rícoái ríka wai. ¹⁹ Pisuifi pinyine pee Asii keté-po leeme api kei né leeri. In pepee pee nnyine má piké ne né cési, pē kai peé ne sá re piké kepómee kam. ²⁰ Néee pepee nté nní ní we piké símisi nké te kari ketúhaane píima-i pitúhaane ní ha, nkópe ní-ye kapi kenéccáa yé? ²¹ Néee nnékópe kam neni n wa mee lē kam ketúhaane kecōpe rin-yóó re: Kam n nmpurei re pikpópó yēé nkpo kēmee yisile nnya kapi nkpeni ne nkenéyu-i né túhaane.

²² Felikisi ye pee Kirisi ncee kecáa nyule. Uu nsímé piké ne yá uu pitúhaane keyáa téñse, uu pepee Póoli ketahai n sée maa re: Usóóca wéése Lisiyaasi un piyei

n ka, né pɛɛ nónnésímé ripéresé n̄sɔne. ²³ Uu pɛɛ usóɔca kpéé tinóó he re uké Pɔɔli kukpaniilee-i wa uké ukécáá m paílĕ, amá uké ne kényu u m purú, úu kape ye yé re upikó ápi kape u lĕ.

Pi ne Pɔɔli Felikisi ne uunosi Turisii kɛmɛɛ ha

²⁴ Pɔɔli uu kei lĕ n we aÍ ne siyáa sinyine kóónú. Uyóɔpi piima Felikisi ne unósi Turisii apí hapɔ. Unósi uyɛɛ Usuifi lɛ. Uyóɔpi Felikisi uu tum apí Pɔɔli u séipɔ, uu u pise re uké u símisi, yo kapi ye re usoi ye Kirisi Yeesu ne kɛfa tene? ²⁵ Kɛ Pɔɔli uu aseí pitiki ne lĕ ke usoi uu yé umecire rimmúlú ne lĕ ke Uléecaa uu písoi n túhaanene nsímé n̄ ló, ai Felikisi cón. Kei kuu pɛɛ Pɔɔli maa re: Pó fe aa nkpéni lĕ tómpɔ. Nen píyei kényu n yé, né kɔ pó sée. ²⁶ U pɛɛ lĕ tálĕ te Pɔɔli uké siwóó u he. Lĕ nnya kuu mesére u séleipɔ pin yói. ²⁷ Ai lĕ n we in̄mĕ ité ĩi ne tómpɔ. Pɔrisuusi Fesituusi uu Felikisi ripóhɔ iyóɔpi tone. Felikisi uu Pisuifi mpóɔnare n la, uu lĕ nnya Pɔɔli kukpaniilee-i n yálĕ.

25

Pɔɔli ye uyóɔpi piima Fesituusi kɛmɛɛ pituhaane ha

¹ Fesituusi uu Sesaree keteni-i hapɔ uu siyáa sitaani wai, uu pɛɛ limemáá yisi uu Yerusalem tómpɔ. ² Kei ke pɛpɛɛ ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne Pisuifi pɛɛ kuyu iwéése n tđ apí yisi apí ukeméé Pɔɔli ketahai séi. ³ Apí kɔ u welu re uké ne pi kó uké ncée pi he piké Pɔɔli ne Yerusalem pɛpɔ. Tipíne kapi lĕ wa piké ne ncée u n̄ kpu. ⁴ Fesituusi uu pi pɛse re Pɔɔli ye Sesaree-pɔ kpaniilenle. Uyé ticuruu yé kɔ nfáani kei pele. ⁵ Uu kɔ pi kpá re: Nópínéyukó piké né ritiki. In te usoi nkó ye linyine caai, piké ha ketahai u sée. ⁶ Fesituusi uu Yerusalem-i tone siyáa sipaha néé kɛfi kumúnjé uu pɛɛ kelene Sesaree pɛle. Kai kóso n weesi, uu ketúhaane-i sÍ uú tone, uu tum apí Pɔɔli kpíípu. ⁷ Kuu n hápɔ, Pisuifi pɛɛ Yerusalem n léépu apí hapɔ, apí u kálisi apí nsímé piima nnyine ne ketahai u séi. Nn kusa kulú we. Amá piuka úu fe uké nyíse re aseí kapi símisi. ⁸ Pɔɔli póó késu uu re: Am ne Pisuifi isé néé Uléecaa kɛyɔ néé Rom uyóɔpi Sesaa púnne.

⁹ Fesituusi uu Pisuifi mpóɔnare n la, uu lĕ nnya Pɔɔli pise re: Pó ñmurei re piké ne Yerusalem pó ha piké ha kei-pɔ kenéméé ne nsímé mmú pó túhaane? ¹⁰ Pɔɔli uu u pɛse re: Sesaa ripoo-i kam nn̄ nyenu, kei kai ne sá re piké ne né túhaane. Tipóóúruu ye nyule n̄sɔne re am Pisuifi líka caai. ¹¹ Nen ncaai nnyine n wa kapi ye ne usoi n̄ kpu, am nkpɔ kɛsu. Amá in te pi ne né rikpárale, úka úu ncée má uké pianipe-i né ritépu. Ne pise re piké ne nnésímé Sesaa kɛmɛɛ tu. ¹² Fesituusi ne pɛpɛɛ mesóhɔ u n kpáriise apí símaane, uu pɛɛ Pɔɔli maa re: Pó re mpósímé nké Sesaa kɛmɛɛ tu. Lĕ nnya, Sesaa kɛmɛɛ kaa yé kɔ ha.

Fesituusi ye Pɔɔli nsímé uyóɔpi Akiripa stmisi

¹³ Ai siyáa kulú kóónú, uyóɔpi Akiripa ne uyéi Pereniisi apí Sesaree-i Fesituusi piyáhaa sÍ. ¹⁴ Kapi siyáa kulú n wa, Fesituusi uu Pɔɔli nsímé mmé kpísi uu Akiripa símisi. Uu re: Felikisi yeɛ pɛɛ nté iyóɔpi n tóne uu né né tise ye ukpaniikó unyine kulee wailenle ne neni-me. ¹⁵ Kam Yerusalem n̄ ha, pɛpɛɛ ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne Pisuifi pɛɛ kuyu iwéése n tđ apí kenémɛɛ ketahai u séi apí re ké wa unsímé nké kpu. ¹⁶ Kei kam pɛɛ pi pɛse re: Róm pikó kɛmɛɛ, usoi un̄ linyine n caai, ncée n̄n we re piké u kpu, pinsá kahaane u n túhaane. Li pise re u ne upiteecɔ piké tone kelene uké uriyu heere. ¹⁷ Lĕ nnya kapi nté né ritikime. Am nkpání n̄n̄aise. Kai kóso n weesi, am̄ ne mese ne mese ketúhaane n tósu am̄ ha tone, am̄ tum apí utisi nkó kpííri. ¹⁸ Kɛ upiteecɔ apí n̄ ka, ápi fe piké nkópe nnyine kam̄ pɛé ne u m músu nyíse. ¹⁹ Amá piinyekii nsímé ne utisi unyine yeɛ n kpu apí ye u séi re Yeesu ke Pɔɔli póó n tee re u nfáa

mále nkó ημανε κεκάά kapi kénene. ²⁰ Ai méwoo né wai, ám pεε céru íye kam yé ne li wa. Lē nnya kam te ké Póoli pise re un n la, uké Yerusalem ha piké ha ne kei-pó u túhaane. ²¹ Amá Póoli uu yúlu uu re u la re Róm uyóopi Sesaa ricuruu uké nsímé κεκάά ripáí. Lē nnya kam te piké kukpaniilee-i u n yálē ké kam ké ne Sesaa u papó. ²² Kei ke Akiripa uu pεε Fesituusi maa re: Ne pεé la ké rinécúruu utisi nkó kutu ricó. Fesituusi uu u pεse re: Kóso kaa yé kutu u ricó.

²³ Kai kóso n weesi, Akiripa ne Pereniisi api meýóopilape tani, pi ne pipiretiki api kenonla wai apí ne kutúhaanelee lompó, písóca wéése ne kuyu piyukós pin tikilé. Fesituusi uu rinóo he api Póoli kpiípo. ²⁴ Fesituusi uu pεe re: Uyóopi Akiripa ne nó pitóroo mpí nó nní ní ka, ani utisi nkó ripáí rísone. Pisuifi riwúú nnéí ye kale api Yerusalem-pó ne nté kenémee ketahai u séi, pin cáái re ái ne sá re usoi nkó uké kó nfáa rikpá. ²⁵ Ne nsímé mmē tipéréle am yénu re úu ncaai nka wa kapi ye ne usoi ní kpu. Amá ke uricuruu uu m pise re piké ne unsímé Róm uyóopi kémee tu nnya kam ηmurei re piké ne kei u ha. ²⁶ Am nyu íye kecíre kam yé utisi nkó κεκάά wói ké ne upiima símaapó. Lē nnya ricuruu kam ne nókenémee u ka. Pó, uyóopi Akiripa kémee kam ne u ka re pón pipiseise u m masí, né nnyine yē am titélé-i wólu. ²⁷ Ai ne sá re ké méwoo ukpaniikó ne Róm uyóopi-i ha, kám pεe lē nnya kapi pitele u n wai n wói.

26

Póoli ye Akiripa keyu-i uriyu heere

¹ Akiripa uu pεe Póoli maa re: Pó nkpéni ncée mále poké ripóyu heere toké kó. Póoli uu pεe kunípe síka, uu nsímé kpísi uu re: ² Uyóopi Akiripa, li neni keyáa nké né láarú re né ncée ye am nsímé nnéi ke Pisuifi apí ne né rinkpará kepóyu-i símisi. ³ Li we re pó Pisuifi inyekii ne piisímé κεκάά kapi n kénenante meykíyiki rísone nyule. Lē nnya, ne rikónh pó wúkule re a niñesi aa kutu né cò.

⁴ Pisuifi nnéí ye nyule lē kam hái inéηmáne-me nnépuri pikó κεcøpe ne Yerusalem kémee inésoi n li. ⁵ Háí ái neni-me kapi né nyu. Pin n la, piricuruu yé ne pinnóo símisi re ne pεe Pifarisi kémee wele. Tóo ye ári pεe piróyómeyáhaa isé ne akpéri wai. ⁶ Kam n tálē te Ulélécaa yé lē kuu pirósáyaha m ma wa nnya kapi ne nté nní né túhaane. ⁷ Isirayeli pikó ipuri kefi ne ité iyē pó ne kó mesére kesíne ne ketúnē Ulélécaa yáásile in ne tálē te í ye lē kuu mekεε-me pirósáyaha m ma yē. Kam likecáá n tálē nnya ke Pisuifi api pitele né wai, uyóopi Akiripa!

⁸ Yo nnya ke nó Pisuifi áni peé la noké ηmurei re Ulélécaa yé fe uu meykíyiki pikpøkpø yukuse? ⁹ Tinécúruu ηmaa ye peé musile re ké rínanje ne tápaankεe úka úu kapε Nasareti ukó Yeesu rinyiri ne kεfa tene. ¹⁰ Lē kam Yerusalem-pó n wa ye lē. Ne rinécúruu ηmaa Ulélécaa pikó meýā kukpaniilee tanle. Pεpεe ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéése pεe ye ncée né he re ké lē wa. Pin kó n la piké pi kó, li ye peé ne né risále. ¹¹ Ne ye pεe ayómeyáhaalee rikale am ha kei íwe pi n wai, nen náási re piké pinfatene kesi. Kunéfatoi ye pεe pikεcáá tósilé, hái ricuruu am ye pi n wéékuselē ne acóyu-pó.

Póoli ye umefine meconse Akiripa símisi

¹² Limekó-i ke pεpεe ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéése api keyáa kenyine rítelé né rimúise api ncée né he am yisi am Tamaasi sí. ¹³ Itunje kecíre kumúné, nen ncée-i we, uyóopi Akiripa. Kei kam metéi menyine yē men keyómεca-a-pó leeri, men tapaalē, men itunje metéi fe amé ne tó ne pinésenco kóónu. ¹⁴ Ari ntónéi keteni-i lólu, am pεe kóm, lin ne Mε-epiree né tee re: Sooli, Sooli, uu nnya kaa né wéékuselē? Méwoo kaa ne né tøpiriinkεe yarε keminaa. ¹⁵ Kei kam pεe pise re: Póo úye, Upiima? Uu né pεse re: Néε Yeesu kaa ní we pón wéékuselē. ¹⁶ A

nkpéni yisi aa nyere. Lē nnya kam menécíre pò n nyíse ye nní: Ne la re a pansé unékeikó, aa ye kóónú aa lē kaa neni nní né n yé ne lē kam n sònti ke pò n nyíse picó símisi. ¹⁷ Mpópuri pikó, Pisuifi kecòpe kam pò lesene ké mpuri sane pikó kémee pò tū. ¹⁸ Ne pò tum te a ha piinipee wúkule aa kunmaha-i pi lese áa ne meté-i pi sí. A kò Setani anipe-i pi lese áa ne Uléecaa kémee pi sí. In te pi ne kefa né tenelē, Uléecaa yé piakòpe pi sárei uu kò lisone kuú ne upikó m mé pi he.

Pòoli ye uliwaiwai kecáa stmisi

¹⁹ Lē kémee, ám pee lē kai keyómecaa-pò né n nyísemé kesi, uyóopi Akiripa!
²⁰ Amá Tamaasi pikó ne Yerusalem pikó kam Nléecaasimé mefoi riyóó, am pee limemáa Yutee ketè taròo pikó nnéi ne sitè sicò pikó yóó. Ne pi símisi re piké mefine conse piké Uléecaa-mē pansepò apí n wai liké n nyíselē te pi mefine consele. ²¹ Nsímé mmē nnya ke Pisuifi apí Uléecaa keyò-i né tí, pin wéési piké né kpu. ²² Amá hái ne neni-me, Uléecaa ye né nen ne we nen uiseérakó le, nípá úye, siwá ne piwéése siyu-i. Am ye nféé nka ma, lē ke antepuye ne Moisi apí mekee-me n yé apí símisi re li weme memáa. ²³ Ne ye maa re: Uyē ke Uléecaa uu n wée yé kam uu íwe le, uu kpi uu ufoi pikòkpo kémee yisi. Uyee yé nsímé mee metéi ní má Pisuifi ne mpuri sane pikó he.

Pòoli ye Akiripa maa re uké Yeesu ne kefa tene

²⁴ Pòoli un lē we un uriyu hēere, Fesituusi uu cááipo re: Pò isòho torile, Pòoli! Mepónyuwe píima ye isòho pò tóroisele. ²⁵ Kei ke Pòoli uu pee rinóo u yási re: Am isòho tori, urósáa! Mmú kam nní n símisi ye meníje nsimé sane le nn kò aseí tikilē. ²⁶ Ne nyule re uyóopi Akiripa ye nní nnéi lee nní ní wa pikómé máálenle. Lē nnya kam ne rinépòo ukeyu-i símisi. Ai mepíllú menyine-i kai kelò kunmaha-i lē wa. ²⁷ Pò antepuye nsímé ne kefa tenelē, uyóopi Akiripa? Ne nyule re pò ne kefa n tenelenle. ²⁸ Akiripa uu pee Pòoli pese re: Pò lalè pòké né feriyé ké nté nní pansé Kirisi ukó! ²⁹ Pòoli uu re: Lin yé nfáani née lin yé píyei-pò, li kpére lē wa! Ne Uléecaa welu re ái kape pò nmane, amá liké nónnéi mmú nòo neni nní kutu né n còle, nòo yé menéco n we. Akpanii nnyé nmane aké nò ripári.

³⁰ Kei ke uyóopi Akiripa ne uyóopi píima Fesituusi ne Pereniisi ne pē nnéi pee kei kesé ní we apí pee yisi, ³¹ apí iyaa leepò, apí pee pimécòpecire n tee re: Usoi nkó úu líka caai kapi yé ne usoi ní kpu nēe kapi yé ne akpanii u n wa. ³² Kei ke Akiripa uu pee Fesituusi maa re: Usoi nkó unsá péé m píse re piké ne Ròm uyóopi Sesaa kémee u ha, pi yé pee fe apí u yápo.

27

Pisósca ye Pòoli ne Ròm kuyu ha

¹ Kai n símisi áí tone re kúninói kari yé ló arí ne Italii sí, apí Pòoli ne pikpaniikó picò pinyine kpísi apí usósca kpéé unyine kapi ye n sée re Yuliisi anipe-i wai. U Ròm kutópílee kpé kapi ye n sée re Ròm uyóopi kutópílee kémee úyukóo use le. ² Atiramíiti kuyu ke kúninói kpé kari n ló aku léeri kun Asii sité aninói sinyere kanéi. Ari ku loni ari tómpò. Masetuwaani ukó unyine yee Tesaloniki-pò ní we apí ye u séi re Arisitariki ye pee kerómee wele. ³ Ari liukóso Sitòo kuyu tulu. Yuliisi ye pee Pòoli rínare walle. Uu ncée u he re uké upisane rilóólú, un ye yo n la, piké fe piké ye ne kutu u rico. ⁴ Kari kei n yisi tòn tósu, kuyo aku keróyu-mē m pepuri, ari pee Siipuru kuwéé kpé mē ke kuyo áku ní we tiki. ⁵ Ari pee Silisii ne Pamfílii menimaa téfj arí ne Lisii keteni-i Miiri kuyu tulu. ⁶ Ròm usósca kpéé uyé uu kei kúninói kucò kunyine yenu kpee Alekisantiri n léeri kun Italii-mē sí. Uu kpe-i ró tani. ⁷ Siyáa kulúí kari nnánári ne kúninói sòne. Iwe píima kari

li ari kelene Kiniiti tulu. Kuyo áku ñmurei tóké lē n tikilē tóké ne kényu-mē ha. Ari pēe mese Salimonee kuwéé-mē míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Kíreeti mecáa tiki. ⁸ Ari íwe píima le arí ne rikóitime kanei arí ne keló kenyine tulu. Pi ye kei sée re Aninói-Kenyere-Sone. Lasee kuyu kaí ne kolē.

⁹ Ai kusa rō nāñaise. Anópahaa keyaa ye pēe pitómpo masile. Kúninói pilone ne ncée pinói yé fe api ne nkpo weri. ¹⁰ Lē nnya ke Póli uu kúninói pikeikó símisi nsonē piké kó. U pi maa re: Pinésáne, ne yē te ntócéé mmú pitiki yé ne nkpo ró kam. Kúninói ne ilú kaku n topori ye meyā caainkene. Ai nkpani ilú ne kúninói ñmane, amá ne tóopi. ¹¹ Amá Róm usóóca kpéé uyē uu kúninói utikíí ne kuute nkó ne kutu n colē ai tósu Póli nkó kuu m ma. ¹² Ai kó yá, áninói kenyeere áke pēé nyaní te piké kei nnyie píima kumúnjé-i siyáa wa. Kúninói pikó meyá api pēe lē nnya re pi yé kei yisi. Pi lē pēe náásile re lin íye n we, piké Kíreeti aninói kenyeere kē kapi ye n sée re Fenikisi tu, áninói kenyeere kee itunje kelólé awélé keté-mē kényu palenlē. Kei kapi la piké nnyie píima kumúnjé-i siyáa wa.

Meyo maamaa menyine mee mini kecáa m pépu

¹³ Ke kúninói aku lē n nyenu lin nāñai, keyopi kenyeere áke itunje kumii-mē pepuri, api músu re pi yé fe api nkpeni lē kapi rí la wai. Api pēe kesáu kapi ye ne kúninói n nyereese sakaa api ncée kpísi. Api míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Kíreeti n kanei. ¹⁴ Mese ne mese, kuyo kunyine kapi ye n sée re Erakilóo aku míni kepáápáá keté-mempō pepuri ne rñanje. ¹⁵ Ai kúninói kpáú lin ne tósu, ái kunyerese we. Ari mese yá af ne ró n tósu. ¹⁶ Ari míni kepáápáá ketē sínsápi kenyeere kekúrí tómpo. Pi ye kē sée re Kulotaa. Ari pēe náási arí ne fe ari kenóipi kapi ye ne písoi n léise lese. ¹⁷ Kúninói pikeikó api kúninói kémeē ke tampo. Api pēe limemáá ñme pahaankēe api ne kúninói kóónú. Iwame ii pi wai re ápi kape ha Lipii menimaa ritime rinyenetú tinyine rikam. Api pēe kusanáá maamaa kpe kuy n wai cepise. Ari nnánári n sone pin kuyo tikilē. ¹⁸ Kuyo aku lē tó m pepu kun nmpape kpálē af ne ró weesi, api pēe mese ilú ke kúninói aku n topori n hasu pin míni-i sariipo. ¹⁹ Kai kó piweesi rinkpá, api kúninói ikeilú inyine pifónje kápáá. ²⁰ Ai wai siyáa kulúí, itunje ne awárepi áa kúyene wa, meyo men lē ne rñanje pepu, ari pēé m músu re ntókó ye tenele.

²¹ Ai nāñai, tó úka úu iluke li. Póli uu pēe yisi uu písoi kecōpe nyere uu re: Pinésáne, non pēe nnéko kutu rincō, tō ye pēe Kíreeti-po tone ári ye ásáláú píima nnyé ne risáne toké ne ilú fónje. ²² Lē nnya, ké nkpeni nó símisi ani rikín tápisi nsonē. Nó úka úu kpine. Kúninói ñmane kpeé ásáláú waine. ²³ Uléécáa uyee né n te nen kō u keisi Uleecaatumē ye kesine nké kenémeē kale. ²⁴ Uu né maa re: Iwame ii kape pó wa, Póli! Pō Sesaa kémeē pitúhaane sinle páí! Pó ke Uléécáa uu n la nnya, u yé kó pipóséncō nnéí nfáa tíye. ²⁵ Lē nnya, ani ikari wa, pinésáne. Ne ne kēfa tenelē te lē ke Uléécáa uu m ma kai lenē. ²⁶ Amá kuyo yé ró lese aku míni kepáápáá ketē kenyine ritime sá.

²⁷ Karí ne n weme, sisine kefi ne sina kari lē Metiteranee menimaa kémeē wa, meyo men tó kpáulē. Ai kesinecō kumúnjé kúninói pikeikó wai yare tō ne keté kóima kenyine nnyáá wale. ²⁸ Api méñme kapi ye ne míni mecímá m musí kpísi api fóm, api yénu re simetiri afeetaani ne sisēei kame címú. Api kényu-mē nyósōpo api kó pimúnjé kpá, api yénu simetiri sité ási we afeetaani. ²⁹ Api pēé n wuru re kúninói áku kape aparecañaa anyine rikam. Api pēe lē nnya sisáu sina kapi ye ne kúninói n nyereese kepire-mē cepisepo, api pēe m mé pin yōone re líkē weesi. ³⁰ Kúninói pikeikó ye pēe lalē piké léepo piké wuri. Lē nnya kapi kenóipi kē kapi ye ne písoi n léise míni-i ricepise api pēe kpará re pi lalē piké ha ne kesáu kényu-mē ku nyereese. ³¹ Póli uu Róm usóóca kpéé ne písóóca píco maa re: Písoi

pē pinsá kúninói kέmεε n tone, áni nkρo-i mélele má. ³² Pisóoca api pεε ménεmε mεε kenóipi kapi ye ne n léise m múlilē semí, api ke yá ake lolu.

³³ Liké kelenε n weesi, Póoli uu pinnéi maa re piké iluke li. Uu re: Siyáa kefi ne sina ye nsí kani ne mpóocaaí tū non mé áni kó líka li. ³⁴ Ne la ké nó símisi re ani iluke li. Li pise re noké li noké ne nfáa m má. Nó úka nnyúpi ricuruu rín ríyu kecáa wehene. ³⁵ Kuu lé m ma, uu kukpónó kpási, uu pinnéi inipεε-i Uléecaa pakare uu pεε ku kpókóri uu piluke kápáa. ³⁶ Kei kapi pεε pinnéi ikari wa api iluke le. ³⁷ Ntónéi ye pεε kúninói kpe-i wale písoi píle píle meté ne kuwóó ne afεεré ne pikpuulú (276). ³⁸ Ke múpá úye uu piluke m masí uu lepu, api melukepipi mεε kúninói-i ní we n hasu pin mínimaa-i sariipó re kúninói kuké nkáripí fakasi.

Kúninói mεfore

³⁹ Kai n weesi, kúninói pikεikó ápi keté kē ceri, amá api ketaa-pó ketenpampi kenýine yenupó ne kekecáa kunýene laii áí ne sí. Api pεε re pin n fe, pi yé wa kúninói akú ha kei tasi. ⁴⁰ Lē nnya kapi sisáu fénnε api mínimaa-i sariipó. Api kó áηmε kapi ye ne kúninói ketikíi m paasi fénnε. Api kó lē memáa kúninói keyumé kusánjáa tóresi api síka, kuyo aku pεε kúninói n télē lin ne kenýenepampi kē-mē sí. ⁴¹ Amá api sí api ha inisá ité kepáapáa rinyenetū tinyine takári, kúninói riyu ari kei lompó áí tini sím, áí pεε kunýóko-nyóko we. Aniwalé nanε-nanε anyine póo pεε kepire-mē ku n foresi. ⁴² Kai písóoca iwame n wa re pikpaniikó yé wéeri api wúrunkεε nnya, api pεé n la piké pi kó. ⁴³ Ke Róm usóoca kpéé uu ní la uké Póoli riyu lo nnya, uú ne pi yulu re ápi kape lé wa. Uu pεε rinóo he re pεpεe piwéeri n nyu piké mεfoi rikpuu api ne rikóitime térij. ⁴⁴ Amá pitóroo piké akpénkpélé ne kúninói siwélépi kecáa túnti api ne pi tiki. Lē kari mεsei ntónéi wa arí ne keté kóima tulu áí úka ríka kpu.

28

Póoli ye Maliti keteni-i we

¹ Kai nkρo-i ró n lése memáa kari pεε kó te pi ye míni kepáapáa keté kē sée re Maliti. ² Kei pikó api kefa fénnε api rísonε ró yósu. Ke ikónε ii picuú n kóri nnyíe nn wai nnya, api nna píima nnyine wai api ró yósu, ari kekále wai arí ne n kóónú. ³ Póoli uu pεε yisi uú ha sinaapi paálame re uké nna-i risápo, tikpurii rinyine tin sinaapi se-i we. Ke nna kutoi aku ri n leepó, ari lééri ari Póoli kunipe yéu. ⁴ Ke keté kē pikó api n yé iwáa iyé in Póoli kunipe sanárilē, api pεε pimεcōpεcire n tee re: Múpá liké iye wa, usoi nkó ye usoi kó unýine le. Míni-i kuu nní nkρo-i ηméhεrεeri. Amá Uléecaa yeε aseí n tiki lé úu ηmurei uké nfáa li. ⁵ Amá Póoli póo iwáa nna-i mérépó, áí kó nkpáni méka u wa. ⁶ Api pεé m mé yare piké u yé un píni un ne sí nεε u yé mεse ne mεse kei nní loole uu kpi. Api mérési ai nánai, líka áí u wa. Api pεε mεse kemúnjé conse api re piléé pinyine ye pi.

⁷ Kei kekúri ke keté kē uyukóó foí keyó aké pεé we. Pi ye u sée re Pupiliyuusi. Uyé uu kei nfanare ne kusáne ró wai, ari kei fine siyáa sitaani. ⁸ Pupiliyuusi usaa ye pεε kumúnjé kpe-i póólúle un ne kupinetoí ne nlure yare ákpasehé finu. Póoli uu sí uú ha u lolólú, uu ukecáa keyóme yáási uu anípe ukecáa láa uú ne u poise. ⁹ Lē memáa, keté kē pitóikó picó api weri api Póoli yenu, uu pi poise. ¹⁰ Api núpá yo ne ríyu ró waise háí. Kari n tósu, api lé kai ró m pise tóké ne ncéε rintiki nnéi ró pásii.

Póoli metuipó Róm kuyu-i

11 Iwáre itaani kari kei wa. Ari p̄ee limemáa kúninai kunyine k̄pee Alekisantiri n lééri loni arí ne tómp̄o. Nnyiyē kumúnjé-i kakú p̄ee Maliti-i nyere. Pi kukecáa písika ayu leselé. 12 Kari Sirakuusi n tu, ari kei tone siyáa sitaani. 13 Ari kei yisi ari mínimaa mecáa kanei arí ne Rekiyo tulu. Kuyō aku liukóso itunē kumii-mē pepuri, ari p̄ee siyáa sité ḡmanē kp̄isi arí ne Pusoli tulu. 14 Ari kuyu k̄pe-i pirōca Yeesu pikó yēnu, ap̄i rō p̄ise re také kei siyáa sisēei pikemēē tone. Kei kari p̄ee yisi arí ne Rōm tulu. 15 Yeesu pikó p̄ee Rōm-i ní we ye p̄ee kerōcáa nyule. Ap̄i hái Apiyusi kuyaa-i ne kei kapi ye n sée re Sisáneyo Sitaani-i rō tēpei. Ke Pōoli uu pi n yé, uu Ulééca pakare, ai kō ikari u kp̄ase. 16 Kari Rōm-i n tuipō, usóca k̄p̄ē uu usóca wéēse anipe-i pikp̄aniikó wai ap̄i Pōoli ncée he re uké umecire kelō tone ne usóca yeē yé u m mē.

Pōoli ye Rōm-i Nléecaasimé yóólē

17 Kapi Rōm-i n tuipō siyáa sitaani memáa, Pōoli uu Pisuiŋi piyukó p̄ee kei ní we cāpine. Kapi n cāpinepō, uu pi maa re: Pimáreco, am akópe áka ntópuri mmú wa, am kō pirósáa isé ika rilóó, n̄p̄á ne lē, pi Yerusalem-pō né t̄inle ap̄i Rōm pikó anipe-i wai. 18 Rōm pikó ap̄i ne né túhaane, ap̄i n̄ka yē kapi yé ne né ní kpu. Ap̄i p̄ee re piké né riyápo. 19 Amá Pisuiŋi ap̄i yúlu, am p̄ōone am mese re Sesaa kam̄ la uké ha ne né túhaane. Ai re nnépuri pikó kam̄ la ké pitele wa. 20 Lē nnya kam te ké nō yé ké kō rinóo nō maa nōké kō te lē ke Isirayeli pikó ap̄i n tálē nnya kam nté nní akpanii-i we. 21 Kei kapi p̄ee u p̄ese re: Ap̄i mpókó n̄ka kecáa Yutee-pō ritelé r̄ika rō wóime, urómáreco úka uu kō kei-pō leeme uké kam uké k̄epócáa nnyine rō k̄ēē néē uké mpókópe nnyine rō símisi. 22 Amá tō la re p̄ó ḡmaa a nk̄p̄eni mmē kaa m mūsu rō símisi. Tō kō te n̄p̄á yei kapi mp̄yómeyáhaacee mmē kaa nní ní t̄ikilē yulu.

23 Pi ne Pōoli ap̄i keyáa yekei. Kai likeyaa kē n tu, ap̄i sí kulúti ap̄i Pōoli leepō k̄yō ke-i kuu n sói. Uu mmare hái ne kesineco-pō Ulééca iyōopi kecáa pi símisi, uu ye Moisi isé ne antepuye atelé ne tiki un ne pi náási re piké Yeesu ne kefa tene.

24 Picō ap̄i mmē kuu pi n símisi ḡmurei, picō ap̄i pikóme yulu. 25 Kapi lē n tósu ap̄i kómeline, Pōoli uu p̄ee kekéripi pi maa re: Asei ke Nfáasone nní ne antepu Esayi ritiki nní ne nóp̄inésáa maa re:

26 A mpuri mmú pikó-i ha, aa pi maa re:

Nó ye n̄sone kutu r̄ico
amá ani yéē aseí kō
nó ye n̄sone nyáni
amá ani yéē yē.

27 Li we re mpuri mmú pikó akin ye takasile,
pi pim̄ecire atu t̄ápisile,
ap̄i in̄ipee wúkesi
re piatu áa kape ye kō,
pīin̄ipee īi kape ye kō yē.
Pimešoho áme kape ye kō líka ceri nnya.

Péē uye-i, ap̄i ye p̄ee né Ulééca k̄emee kam ké pi poise.

28 Pōoli uu kō pimáa pi kp̄á re piké kō te mpuri sane pikó p̄ee ní-yulalesimé ke Ulééca uu m páme te. Pē né kutu n ticō. 29 [Kuu lē pimáa m masi, Pisuiŋi ap̄i ncée k̄p̄au ap̄i n ken̄ep̄o pin ne tósu.]

30 Pōoli uu in̄mē ité k̄yō ke-i kuu ní we un hééle k̄emee tone. Uu kei p̄ep̄ee ukemē n sónaapō nnéi yóó. 31 Ulééca iyōopi nsimé kuú p̄ee yóólē un kō Up̄íma Yeesu Kirisi nkō p̄isoi céesi ne uripōo, líka ai kō u pek̄esi.

Títelê ke Pòoli uu Ròm pikó n wói

Lelee rítelê ntí kémee ní we

Kumúnjê kpe-i ke Pòoli uu pɛe unsê táánũ n tenese kuú pɛe Kirisi pikó pɛe Ròm keteni-í ní wé rítelê ntí wói. U pɛé lalé uké uncee rinój hái ne Ròm-pò kúu pɛe n hápaalé, uké kò pɛe Esipaanyi ha uké ha Nsímé Kεcire riyóó. Títelê ke Pòoli uu Ròm pikó n wói ye icélaa inyine le ke Pòoli uu n pa ne iketo-pò. U i pale kekéripi re: "Sisoipipi sin Yeesu ne kefa n tene ke Uléécáa uu si nyu re si aseí tikilenle. Linfatene mmê ne kò tulaalenle" (1:17).

Ifaaci iyê mekériine ye mmé:

1. Pòoli ye nyísele re íye kai piyómeyáhaa isé pitiki ne lē kapi ye ne Yeesu Kirisi rintiki apí ne Uléécáa kefa tene kecɔpe we. Uléécáa icápine ye Ròm-i ní we kémee, Kirisi pikó pɛe apí Pisuifi ye kulúí wele. Amá Pisuifi ye kò Ròm kémee kulúí wele, picò apí panse Kirisi pikó, pin kò ne nɔjɔlɛ pin Pisuifi piyómeyáhaa isé tíkílê. Yaré li pise re mpuri sane pikó pɛe m panse Kirisi pikó pòóké kò isé iyê n tikilê néé? Pòoli ye maa re nfatene mee ye usoi riyu lo (1-8).
2. Isirayeli pikó pɛe mpuri ke Uléécáa uu n wée. Pi ne Kirisi pikó metone nkó kuu nté wói (9-11). Pisuifi meyā ye Nsímé Kεcire kepíre ritole (9:30-10:20). Uléécáa ye kò ne wele un mpuri la. N ne ipuri icò yé keyáa Yeesu Kirisi kémee Uléécáa ípɛelée ceri.
3. Yeesu Kirisi icápine kémee mɛfine nkó mee nté wólaalé. Pòoli ye kei símisile lē kapi ye Uléécáa n yáasi ne lē kapi ye ne picò nkíjɔniɛ kémee n tónɛ. U pɛpɛe nfatene kémee m pelaalé písi re piké pɛpɛe apí nkemee m pelaalé ne m purú. Uu kò ne pi téní re li pise re nla nké pikécáá n nyáni. Likumúnjê re Uléécáa yèé akòpe kémee sisoipipi lesele, Nfáasone nn si léni, asi ye pɛe fe así m pɛnelé sin ne we, nn kò ne si léni, si ne Kirisi pin ne pɛnelé pin we (12-15).
4. Pòoli ye upimarecò pɛe Upiima pikei n wa iyáhaa kulúí pasiipole (16).

Iyáhaa

¹ Né Kirisi Yeesu ukeikó Pòoli, néé rítelê ntí nó wólu. Uléécáa ye né sée re ké panse utume. U né wéle re ké Unsímé Kεcire riyóó. ² Uléécáa ye pɛe háí mekeme-Uléécáa Nsímé atelé kémee antepuye maase re u ye Nsímé Kεcire mmê tó pa. ³ Ukepípi Urópíima kecáá nsímé ye mu. Pi u marile mesoi. U uyóopi Tafiti kepírê le. ⁴ Ke Uléécáa uu pikpòkpò kémee u n yukuse nnya kuu u sée re Ukepípi, uu kò Unfaasone ne tiki uú ne linnanɛ u he. ⁵ Urópíima Yeesu Kirisi ke Uléécáa uú ne ritiki uú ne ípɛelée né nyíse re ké panse utume, ké kò tɛyese ipuri nnéi písoi piké Kirisi rinyiri nnya ne kefa tene, piké pɛe uyé Uléécáa m pakarelé. ⁶ Nó mpí ke Yeesu Kirisi uu nní n sée, nó ne kò lipite pɛ kémee wele.

⁷ Nsímé Ròm pikó mpí nnéi ke Uléécáa uu nní ní la uu kò nó wée re ani panse upikó kam títelê ntí wólu. Urósáa Uléécáa ne Urópíima Yeesu Kirisi piké ípɛelée nò nyíse apí nkíjɔniɛ nò he!

Li Pòoli ripòó wa re uké ha Kirisi pikó pɛe Ròm-i ní we rilóólú

⁸ Pi keté nké nnéi nɔnnéfatené nsímé símisile ísone. Lē nnya kamí la ké ne Yeesu Kirisi ritiki ké ne nó nnya Uléécáa pɔnɛse kelene. ⁹ Uléécáa uyé kam n yáasi nen Ukepípi Nsímé Kεcire yóólé yé itansei né li re mesére kam nɔnnésímé símisi ¹⁰ nen kò nɔpá píyei nókenécáá yáasi. Ne ye pise re uké lē umela kémee

ncéé né he ké nókénéméé hapò. ¹¹ Lē nnya, li pēe meýíkíyiki ripóó né we re ké piyéne nó hapò ké lē ke Nfáasone nn né n he nó ritérjse nóké iníñj wa. ¹² Ne la ké maa re ne nókénéméé sónepole re nfatene mmē ke tó ne nnó ari kesé m má nké tíyese toké ikari kparisene.

¹³ Pimárecò, ne la re ani kò te ne pēe menécíre cápinelē ké pilóólú nó hapò, amá hái ne nkpéni-me ám kahane ncéé n yē. Ne pēé la re pinékei piké kò nó kémee kuláa wa yare kapi ketē kecáá isoipuri icò kémee kuláa n wa mecò. ¹⁴ Li né pise re ké nípá piye kéméé ha, ayu ne sicare kéméé písoi ne písohòò ne pepēe ápi líka n nyu kémee kai pise re ké ha. ¹⁵ Lē nnya kai ripóó né we re ké kò nó mpí nòò nní Ròm kuyu-i ní we Nsímé Kécire riyóó.

Nsímé Kécire ye nnañe le mee Uléécaá kémee n léeri

¹⁶ Nsímé Kécire mmē rín isei né we. Nnañe nnyine ye mu ke Uléécaá uu ye ne pē nnéi pēe ne kefa u n tenelē ayu n lo. Pisuiñi kuú ne koraane uú ne mpuri sane pikó kémee tulu. ¹⁷ Asei kecáá, kei kai ye ne nyíse re Uléécaá yèè písoi pansesele aseí pite. Uyee ne Uléécaá kefa n tenelē mecire kóló kuu ye nfatene mmē ñmane nnya yē te u aseí ute le. Lē kai nní Léécaasímé ritelé-i wólaalē te: Nkó yee nfatene nnya m pansé aseí ute yee nfáa má.

Sisoipipi nnéi ye akópe wale

¹⁸ Uléécaá kuwói ye keyómecaa-pò wemēle. Pepēe ápi u n waiselē ápi kò umela tikilē pēe yé ne ku risáne. Pi nsímései nyule, amá pin pēe pimewee kópe ne tápaalē te písoi ápi kape aseí ceri. ¹⁹ Pi lē ke kesoiipipi ake yé ní fe ake Uléécaá kecáá cérú pinyuwe máalenle. Likumúnjé re Uléécaá ricuruu yee li pi cereíse. ²⁰ Asei kecáá, Uléécaá líkó ái kúyene we, amá umewai kémee kuu ye umecire lese uu nyíse kesoiipipi aké ne u yenu. Uyee ketē ne keyóme wa nnya, pi yé fe ápi kei ne yenu re u nnañe teneciré mále un kò Uléécaá. Sisoipipi ási yé ncéé yē síké re ási líkecáá nyu. ²¹ Si Uléécaá nyule, amá ási ye pēe riyu u waise, ási ye kò u pòone se yare kasi yé pēe u m pòone se re u Uléécaá nnya. Amá inírisímé ke písoi ápi ne mēsunu ápi ne pimécíre fómni, pikemúnjé ake pēe kunfiri kapi m má nnya kunmaha-i lompo. ²² Pin pimécíre nyáni yare pi mewéesesohò mále, nempákane pinfiri ñmaa ye pi. ²³ Ápi yúlu re ápi yé riwula piké Uléécaá kpórcíre pakare, ápi nya ápi conse ápi pēe kesoiipipi kee ye n kpu ne sinúipi ne ána ana líkó ne límujui-mujui séru re piléé ápi ye wula ápi lē pakare.

²⁴ Lē nnya ke Uléécaá uu pi riyá re piké mékperinkpewai kapi pisifa-i m músu n wai piké ne piipine cire isei m pórii. ²⁵ Pi nnòòme líkó kpísi ápi ne Uléécaá kecáá nsímései conse, ápi wúla ápi lē ke Uléécaá uu n wa yáasi, ápi pēe Uléécaá yee nípá yo n wa piyáhaa yulu, in kò ne uricuruu káí ne sá re piké yáasi hái ne nípá piyei-pò. Amí.

²⁶ Lē nnya ke Uléécaá uu piseicirékei pi tā, pinósi ápi pipila yá, pi ne pinósico ápi ha n sói, ái kò pēé ne sá re líké lē. ²⁷ Pitisi pòò kò limécò pipinósi yá, ápi ha ne nnáápi pipitísico n sói, lin písoi isei we. Lē nnya, pimemare kópe mē kulaa kapi lē yē.

²⁸ Kápi nní n wéési piké Uléécaá céri nnya, Uléécaá ye pi riyále pikemúnjé ake cókoi, ápi pēé n wapísi ái ne sá. ²⁹ Mewai kópe ncòpuri ne rikpákará ne nwóónaapí ne kufatari kpēe pisifa-i we. Pikáápinkēe ne písoikó ne pipásaine ne piyaaluke ne mémare kópe mee pisifa-i còpaalē. Pimécòpécire kapi wóhaane, pin áyu kónaane, ³⁰ pin kò Uléécaá iláaro wai. Ápi ye úka waise, pin áyu wéési, pin pimécíre nyíse. Pi mewai kópe piwai kémee pelaalenle, ápi ye písaá ne píni pakare. ³¹ Ai we re usoi uké ne pi ritá, ápi nla má [ápi ye líka naresi] ápi ye íwe té. ³² Pi kò pēe isé ke Uléécaá uu n yekei nyule. I maa re pepēe limewai mē n wai

ye ne sá re piké pi kó. Pi kó pee li waille. Lē memáá, pi ye kó pepeē lē n wai kecáá rikpále.

2

Uléecaa ketahai kuú ne sisoipipi n túhaanene

¹ Mpá pòn usoi úye mpuri, pónkó pónnī ne picón túhaane pòn akópe pi palē, ái we re piké íwe pón té. Pónnī ne picón túhaane pòn akópe pi palē, mepócíre kaa lē akópe palē. Liriyíkí re pónnī ne picón túhaane, pón ne kó pimewo waille.

² Tó meyíkíyiki nyule re nsímései ke Uléecaa uu ye ne pepeē lē n wai túhaane.

³ Pónkó pónnī ne pepeē lē n wai n túhaane pòn kó pimewo wai, pón músu re pón né Uléecaa ketahai kéméé lee? ⁴ Néé Uléecaa mewai sone píima ne uisoi niñene ne unfanare kaa lómíise. Aa nyu re umewai sone píima mee la re a mefine conse? ⁵ Amá ripókínhtake ne kaa n yúlu re áa yé mefine conse nnya, mepócíre kaa lē kuwói píima cápíne keyáa kē ke Uléecaa uu ne nsímései ukuwói kéméé pisoni n túhaanene. ⁶ Ketúhaane ke-i ke Uléecaa uu yé mpá úye mewai ihéé u pa. ⁷ Uu pepeē lisone piwai ne n ñmósópúlē nfáa teneciré he. Pi lē waille re uké umeyóopi pi he uké kó ríyu pi wáise uké kó tíyese piké pansé picaaiciré. ⁸ Amá Uléecaa yé pepeē ne u n kénene ápi la piké nsímései kutu ricó, pin pee lelee ái ne n sá kutu cālē kecáá ukuwói píima súise. ⁹ Píweluke ne nwuutúú mee mpí nnéí pee mewai kópe n wai likó. Pisuífi kái ne mefoi máne, ai peé ne mpuri sane pikó kpá. ¹⁰ Tíyu ne ipakare ne nkínñine mee mpí nnéí pee lisone n wai likó. Pisuífi kái ne mefoi máne, ai peé ne mpuri sane pikó kpá. ¹¹ Uléecaa úu pisoni ne picó kóólene.

¹² Mpí nnéí pee ápi isé kecáá n nyu ápi ne akópe wai ye kpínine ápi ikecáá ne pi túhaanene. Amá pepeē ikecáá n nyu ápi ne akópe wai ye kpínine ápi ikecáá ne pi túhaane. ¹³ Asei kecáá, ái mpí pee ye isé kutu ñmane riñcó pee Uléecaa inipee-i aseí pite. Amá mpí pee isé n tikilē kapi ye ha maa re aseí pite. ¹⁴ In te mpuri sane pikó pee ápi Uléecaa isé n nyu ye pee isé iyē tikilē, li wa yare i pisifa kéméé wele pin ne i sone, mpá kápi nní i n nyu. ¹⁵ Pi lē nyísele re lelee isé iyē kéméé n ye ye pisifa kéméé wele. Pikemúnjé yèè pi nyísele ápi céru re pi ye pinyine-i akópe wale, ake ye kó pinyine-i alari pi pa. ¹⁶ Lelee ha leerine keyáa kē ke Uléecaa uu Nsímé Kecíre kam n yóólē m páine uu ne pisoni túhaane. Kirisi Yeesu kuú ne tikine uu ne lē nnéí ke pisoni ápi n wai pin pékesi kecáá pi túhaane.

Pisuífi ne isé kecáá nstmé

¹⁷ Pónkó pónnī mepócíre rinyíri n he re Usuífi, pòn ne isé tálē, pòn Uléecaa nnya rikókori wai, ¹⁸ pòn umela nyu, pón kuu uisé kéméé n céesi re a ye lelee lico ne kekpéè n we ceri, ¹⁹ pónnī mepócíre n nyáni re pón pinyíye torikee, pòn kó pepeē kujmaha kéméé n we metéí, ²⁰ ne piníri ne siwá ucélaa, re pón isé kéméé menyuwe ne nsímései yē nnya, ²¹ pón nkpéni nní lē picó céesile, aa pee mepócíre picélaa pòone. Pó ye re ápi kape ye yáái, amá pónnī pee yáái! ²² Pó ye kó re ápi kape ye iwásá wa, amá pónnī pee iwásá wai! Pó ye re pón piléé kóhòle, pòn kó pee pilikó yááinké! ²³ Pónnī isé nnya rikókori n wai, pón ye kó isé rilóóle áa ne Uléecaa riyu kopu. ²⁴ Li Nléecaasimé kéméé wólaalē te:

Nó nnya, Uléecaa rinyiri ye mpuri sane pikó kéméé caaile.

²⁵ Asei kecáá, in te no isé tikilē ke piké ápi yé kuláa nó wa. In te no isé rilóó, nópinéké ye we yare kukéciré. ²⁶ In te ukéciré ye lē ke isé ii m píse kecáá sone, áni yē te ukukéciré yé Uléecaa kéméé n we yare pi u rikélee? ²⁷ Mpuri kéciré ukó un isé n tikilē, uu yé tíyese pónkó pónnī isé n nyu áa ye pee i ritiki, pòn

kò kélé, aa yénu rɛ pɔ akópe málee? ²⁸ Lɛ nnya, ái ipiɛ kecáá piké mpí pɛe ye nyíse rɛ usoi ye Usuifi le. Ái kò ipiɛ kecáá piké mpí pɛe piké yíkíyiki. ²⁹ Amá lɛ ke usoi uu kɛfa kɛmɛe ní we lɛe ye nyíse rɛ u Usuifi le. Lɛ kapi ye maa rɛ usoi ye meyíkíyiki kɛlenle. Uléécáa Nfaasɔne meké ye mɛ, ái isé mekó. Ái písoi kɛmɛé ke Usuifi uyɛ mpuri ipakarɛ ii ye leeme, amá Uléécáa kɛmɛe le.

3

¹ In lɛe ní, kuláa ye kúye rɛ usoi uké Usuifi? Yo ke piké api ye yoriye? ² Kuláa ye linnéi kɛmɛé wele áku kumúné má. Kufói yee rɛ Pisuífi ke Uléécáa uu ne mefói símisi uu Unsímé pianipe-i wai. ³ Asei ye kò nye rɛ pikɛcɔpe pinyine ápi aseí ritiki. Lɛ nnya, piasei kutikiciré yé tíyese Uléécáa pɔɔ kò aseí pitíki yáá? ⁴ Ái nkpáni lɛ. Ái cérese rɛ npá usoi úye ye unóɔme le, amá Uléécáa pɔ ne aseí tikilenle. Li likecáá wólaalɛ te:

Li píse rɛ apónó aké n nyíselɛ te pɔ aseí ute le.

Nka rín wene kapi yé ne mepótúhaane kɛmɛe pó n cési.

⁵ Amá in te arósei kutikiciré yé tíyese ái nyíse rɛ Uléécáa ye aseí tikilenle, tó pɛe maa rɛ íye? Te ke Uléécáa uu yé nní likecáá ukuwai ró ní nyíse nnya, úu aseí tikilɛe? Lɛ ke sisoipipi ási ye m píse mecɔ kam nní píse. ⁶ Ái nkpáni lɛ. In pɛe lɛ, íye ke Uléécáa uu yé ne písoi nnéi túhaane? ⁷ In te nnénóme yé tíyese ái nyíse rɛ Uléécáa ye aseí tikilenle, ái kò ríyu u waise, yo nnya ke Uléécáa uu yé pɛe kò ne ró túhaane rɛ tó pikópekó le? ⁸ Yo nnya kári yé fe tóké maa rɛ: Lɛ nnya, tóké akópe wa lisɔne líkɛ ne akemɛe léeme? Písoi pinyine pɛe tiróyu n kópu ye rɛ tó ye lɛ ma. Uléécáa ye alari mále uké lɛ nnya lipite kutu ripasa.

Písoi nnéi ye pikópekó le

⁹ Tó nkpáni maa rɛ íye? Te tó, Pisuífi ye mpuri sane pikó fe, née íye? Ái nkpáni lɛ. Tó písímé masile rɛ akópe ye rínanɛ mále an ne kesé Pisuífi ne mpuri sane pikó múfílɛ. ¹⁰ Li Nléécaasímé ritelɛ kɛmɛe wólaalɛ te:

Usói úka úu aseí tikilɛ.

Mpá ucírɛníɛ yíkíyiki nkó nní úu we.

¹¹ Úka mpuri úu mesɔhɔ má.

Úka mpuri úu Uléécáa wéési.

¹² Pinnéi ye ncée kecirɛ pitíki riyále.

Ápi kesé pinnéi isoi kpára n wai.

Úka mpuri úu lisɔne wai,

npá ucírɛníɛ yíkíyiki nkó nní úu we.

¹³ Pinnɔasímé ye rikpíi le tee n háalɛ.

Pialempi kápí ne nnóɔme wapisi.

Melɔ ye pinnɔɔ-i kúlaalenle yarɛ iwáa yee n kóni.

¹⁴ Awéeri ne nsímé kópe yee pinnɔɔ-i yipaalɛ.

¹⁵ Piana áa kusa ményɛ pikoikɛe kɛmɛe wélú.

¹⁶ Mpá yei kapi lomɔ, picainkɛe ne pico íwe piwai yee pilikó.

¹⁷ Ápi ncée mee ye ne nkírɛniɛ ní ka nyu.

¹⁸ Ápi piisoi kapi n le kɛmɛe Uléécáa wuru.

¹⁹ Tó kò pɛe nkpáni nyule rɛ li Uléécáa isé kɛmɛe wólaalɛ te pɛpɛe isé matiki m má nnya ke isé íyɛ ii wólaalɛ, nsímé nké ne npá úye n lukaalɛ nnya. Sisoipipi nnéi ye Uléécáa inipɛe-i sikópekó le. ²⁰ Úka mpuri úu fe uké lɛ ke isé ii m píse wa. Lɛ nnya ke úka úu yé fe uké Uléécáa kɛmɛe alari yɛ. Isé ye tíyesele usoi uu céru rɛ u ukópekó le.

Lɛ ke Uléécáa uu ye sisoipipi ayu n lo

²¹ Lē ke isé ricuruu ne antepuyē apí pēe mekēe-me ní ma yēe nkpéni nní wa. Uléécaá úu ne isé ritiki uké ne sisoipipi waise aseí pite. ²² Pē nnéi pēe lē kuú ne Yeesu Kirisi rintiki uu wai ñmanē kóló ne kefa n tene kuu ye sée re aseí pite. Likumúnjé re Uléécaá úu písoi ne picō kecōpe kóolenē. ²³ Sisoipipi nnéi ye akópe wale, asi Uléécaá meyoopi paa. ²⁴ Amá Uléécaá ye uipēelēe kēmēe pi pansesele aseí pite, faalaa apí kō líka héele. Yeesu Kirisi ye umecire kpísi uu he nnya ke Uléécaá uu ne piayu lo. ²⁵ Uyē ke Uléécaá uu wée re uké umenye ne inyóanse wa iké pē nnéi pēe umenye mē ne kefa n tene akópe sárei uké ne nyíse re u aseí ute le. Uu pēe mekēe piakópe akpanii pi wa. U peé ne kényu pi purulē. ²⁶ Lē kuú ne nyíse re u aseí tikilenle, úu nkpáni conse. Uléécaá ye kō lalē uké nfáani ketē nké kēmēe nyíse re u kō ne urinōo kuu ní ma kecáá wēle. Likumúnjé re pē nnéi pēe Yeesu ne kefa n tenelē ñmanē kuu ye yē te aseí pite. ²⁷ Tó, Pisuífi ye pēe nnyine má také ne picō rikókōri n waii? Aai, nka nín we! Isé pitiki nnya nēe mewai sone nnya? Ai nkpáni lē. Likumúnjé re ái isé kai pise re usoi uké ritiki, amá nfatene kai pise re usoi uké m má. ²⁸ Tō kō yē te ái ke kesoiipipi ake yé lē ke isé ii m pise n wa nnya kake yé Uléécaá keyu-i aseí m má, amá kaké ne kefa n tene nnya kake yé aseí m má. ²⁹ Néē Uléécaá ye Pisuífi ñmanē Uleecaa lē? Yare úu mpuri sane pikó Uleecaa, néē iye? Eēe, u kō mpuri sane pikó Uleecaa lē, aseí kecáá. ³⁰ Uléécaá use yēe we yēe nfatene nnya pikéké pansesene aseí pite. Limecō kuu pikéciré nfatene nnya pansesene aseí pite. ³¹ Yare tō nkpéni lē maa re nfatene nnya, isé nkó ye pēe tenele néé? Ai nkpáni lē! Tō meníñe isé nnañe nnéi i palenle.

4

Tóké Apiraham nfatene ne m pallē

¹ Tó nkpéni urósáayaha Apiraham pó nkó maa re iye? Yo kuu Uléécaá kēmēe yé? ² In pēe Apiraham liwaiwai nnya ke Uléécaá uu u pansese aseí ute, Apiraham yé pēe fe uu lirikókōri n wai. Amá ái nkpáni lē we Uléécaá kēmēe. ³ Nléécaasimé ritelē ye maa re: Apiraham uu ne Uléécaá kefa tene, Uléécaá uu lē nnya u pansese aseí ute. ⁴ Api ye kō nkó yēe pikei n wa uu liihéé yósu maa re faalaa kapi u he. Ulikó ye ni kapi u pa. ⁵ Amá nkó yēe úu pikei pika n wa uké ne m pansese aseí ute un peé ne uyēe ye ukópekoó m pansese aseí ute kefa tenelē, liute yèè unfatene nnya pansese aseí ute. ⁶ Lē ke Tafiti uu tee re nkó yēe úu pikei pika n wa, Uléécaá uu peé ne u pansese aseí ute ye únarekome le.

⁷ Pē nnéi ke Uléécaá uu akópe n sárei uu kō akecáá yárii ye pínarekome le.

⁸ Usoi nkó akópe ke Uplíma úu n kééni ye únarekome le!

⁹ Pikéké ñmanē kapi tee re pi pínarekome le néē ne pikéciré pó kō? Tó pimáa masile re kefa ke Apiraham uu ne Uléécaá n tene nnya ke Uléécaá uu u pansese aseí ute. ¹⁰ Iye kuú peé we Uléécaá uu ne u kpísi re aseí ute? U pēe kélé néē úu kélé? Api pēe kahane u rinké. Uu pēe kélé. ¹¹ Kepire kapi u riké ái nyíse re Uléécaá ye unfatene nnya u pansesele aseí ute api kelene u ké. Apiraham ye lē nnya pansese pepēe Uléécaá ne kefa n tenelē usaa úu kō pēe kélé. Yare ke Uléécaá uu Apiraham m pansese aseí ute úu kō pēe kélé mecō kuu kō pēe pansese. ¹² Apiraham ye kō pikéké usaa le. Ai pēe pikéké nnéi. Amá u pepēe nfatene m má yare kuú m má api kelene u ké usaa le.

Usoi nfatene mee ye lē ke Uléécaá uu yekei re u yé wa u yenise

¹³ Asei kecáá, ái isé ke Apiraham uu pitiki fe nnya ke Uléécaá uu yekei re u ne upipiré yé masí ketē nnéi n te. Amá kuu nfatene m má Uléécaá uu ne u pansese

asei ute nnya ye ni. ¹⁴ In te isé ke usoi uu ye ritiki uú ne lē ke Uléécaá uu n yekei re u yé wa yenu, nfatene rín pee líka yoriye, urináo kuu n yekei ye pee méwoo wale. ¹⁵ Li we re isé ye Uléécaá kuwói yukusele. Isé insá n we, ápi ye maa re pi i rilós.

¹⁶ Lē nnya, nfatene mee ye tíyese usoi uú ne lē ke Uléécaá uu n yekei re u yé wa yenu. Ipeelée ihée ye nyi. Lē nnya, rináo yekei yekei tē pó ne kó Apiraham pipirē nnéi rikó le, ái pepeé isé n tikié nmané, amá ne pepeé urósáa Apiraham meco nfatene m má ye pi. U ntónéi usaa le. ¹⁷ Li Nléécaasimé kémeé ukécáá wólalé te: Ne pó kpísile am waise isoipuri kulúí usaa. U ntónéi usaa le Uléécaá kuu ne kefa n tene keyu-i. Uléécaá uyeé ye pikpókpo nfáa n he, uu wai lelee ái pee ní we, áí weri. ¹⁸ U pee ne Uléécaá tálenle un ne mé te Uléécaá yé u waise isoipuri kulúí usaa. Li we re Uléécaá ye pee u maa re: Pipópirē yé masí kulúí n we. Ái ko pee lē kutá we uké ne m mé. ¹⁹ Apiraham nfatene ye pee ne wele nn páápú, amá un kó ne anmē píle kumúnjé má. Ú kó pee nyule re u ne nkpo nnyáá piwai masile, úu yé nkpeni fe uké kewá yé. Unósi Sara páa kó nkpeni kuwánmare we. ²⁰ Amá npá ne lē, úu Uléécaá rináo kesi, amá u meníne nfatene píima ne Uléécaá riyu waiséle uu nkpani ritinǎ-tinǎ. ²¹ U ne kefa tenéle re Uléécaá ye rínanǎ mále uké ne lē kuu n yekei re u yé wa wa. ²² Lē nnya ke Uléécaá pó kó u pansese aseí ute. ²³ Tinósó ntí kapi nní n wói re: Uléécaá ye u pansese aseí ute, áí uye nmané nnya kapi wói re Uléécaá ye u pansese aseí ute. ²⁴ Tó mpí kuu nní ní pansese aseí pite, tó nnya kapi kó lē wói re tó Uléécaá uyeé Urópíima Yeesu pikpókpo kémeé n yukuse ne kefa tene nnya. ²⁵ Arókópe nnya kuu tíye api u kopu, Uléécaá uu u yukuse re uké ró pansese aseí pite.

5

Nkíninje mee tó ne Uléécaá kecópe ní we

¹ Ntófatené nnya ke Uléécaá uu ró pansese aseí pite. Nkíninje ye nkpeni tó ne uye kecópe wele. Urópíima Yeesu Kirisi yeé tíyese kai lē wa. ² Uyeé tíyese ke Uléécaá uu nfatene nnya uipeeléé ncee ró he ari fe ari ne péne rísoné. Li nkpeni tó láárúle re tó kam ari umeyóopi kémeé ketóné yenu. ³ Háí ne nkpeni ricurruu kari nní íwe n le, li ró láárúle áí kumúnjé má. Tó nyule re íwe kémeé ke usoi uu ye pinmósópú peikee, ⁴ uu pinmósópú kémeé Uléécaá pitíki ceru ne aseí, uu aseí pitiki kémeé fe u ye Uléécaá ne n tálē un mé. ⁵ Uléécaá pitá ápi yé ró kíraase. Nfáasone mmē kuu ró n he kuu ne unla arókínj kémeé wa.

⁶ Kári pee rínanǎ m má tóké ne akópe kémeé le ke Kirisi uu pikópekoó nkpo yósi uu kpi. Uléécaá yeé liitunǎ iyé yekei. ⁷ Li pee páápúle piké ne usoi sone ricurruu nkpo ní yósi. In n la, unyine yé pee fe uu ikari wai uu usoi sone unyine nkpo yósu uu kpi. ⁸ Amá lē kémeé ke Uléécaá uu ró n nyíse re u ró lalé ye nní: Kári pee arókópe kémeé ní we ke Kirisi uu ntókpo yósi uu kpi. ⁹ Ke Uléécaá uu nkpeni nní Kirisi inyóonse menyé nnya ró m pansese aseí pite, áí céreise re Kirisi yé kó Uléécaá kuwói kémeé ró lese. ¹⁰ Pee uye-i karí pee Uléécaá pilaaró ke Uléécaá uu Ukepípi nkpo ne iláaró iyé kpu. Kuu nkpeni nní iláaró iyé pikópe ní masí, áí céreise re u yé kó Ukepípi nfaa ne tiróyu ló. ¹¹ Lē memáá, li kó nkpeni ró láárúle lin kó rikókari ró we re tó ne Uléécaá ye larukusene. Urópíima Yeesu Kirisi yeé tíyese kai lē wa. Uyeé tíyese ke tó ne Uléécaá ari larukusene.

Atam ne Kirisi kecáá nkó

¹² Limeco kái we. Usói use, Atam nnya ke akópe aa keté kecáá lomme áa ne nkpo weri. Ke pisoi nnéi api akópe n wa nnya, nkpo nn pisoi nnéi ténj. ¹³ Uléécaá uké kelene Moisi isé ní léseme, akópe ye pee keté kecáá wele. Amá

ke isé ñi pɛɛ kahane n léeme nnya, Uléécáa úu pɛɛ akópe keeni. ¹⁴ Mpá ne lɛ, kai Atam kumúnjé-i n kpisi aí ne Moisi-i tui, nkɔ́ ye pɛɛ wele nn písoi kóni, mpá pinsá Atam meɔ́ rinlɔ́ ke Uléécáa uu n he rinlɔ́.

Atam ye pɛɛ usoi uɔ́ uyee n weme kumíiri le. ¹⁵ Amá lɛ ke Uléécáa uu n he faalaa aí kusa piye. Usói use kuú ne ritiki uu ne he. Uyee Yeosu Kirisi. Kei kuú ne ulisone písoi meýá ticú ne nfanare. ¹⁶ Uléécáa ihɛ faalaa mewai ye ne mempehé ne lɛ ke usói use kóló akópe aa n wa. Akópe ase kóló ke usói uu wa apí ne u túhaane aí ne u kpi. Amá lɛ ke Uléécáa uu usói n he faalaa uakópe kului mewai-maá ye t́yese kuu pansɛ aseí ute. ¹⁷ In te usói use akópe nnya ke nkɔ́ nn písoi keɔ́á ketónɛ yɛ, pɛ́ ke Uléécáa uu ípeelé n nyíse uu pi pansɛ aseí píte yé kó Yeosu Kirisi nmanɛ nnya nfáa yɛ, u ne pɛ́ api kesé iyóopi tone.

¹⁸ Yarɛ ke usói use akópe aa n t́yese apí ne mpá úye túhaane aí ne u kpi meɔ́ ke aseí mewai mese amɛ t́yese Uléécáa uu ne písoi nnéí pansɛ aseí píte, api pɛɛ nfáa yenu. ¹⁹ Asei keɔ́á, usói use kóló ye pipakarɛ ní ye nnya ke písoi nnéí api pansɛ pikópɛkɔ́. Limɛɔ́ ke usói use kóló ye Uléécáa m pakarɛ nnya, písoi meýá api pansɛ aseí píte.

²⁰ Isé ye leemɛle ii t́yese akópe aa kulúí wai. Amá kei ke akópe aa kulúí n wa, Uléécáa ye kó kei písoi ípeelé nyísele aí ne kɛ́to. ²¹ Yarɛ ke nkɔ́ nn akópe nnya rínanɛ n yé nn písoi keɔ́á tone, limɛɔ́ ke nfáa tenɛciré nrí ne Uléécáa ípeelé kuu písoi n nyíse nnya rínanɛ yenu ne nké písoi keɔ́á tone. Urópiima Yeosu Kirisi aseí pitiki nnya kari nfáa tenɛciré yé.

6

Akópe áa kerɔ́cáá rínanɛ ríka má

¹ Lɛ nnya, tókɛ nkɔ́pɛni rɛ íye? Te tókɛ nkɔ́pɛni akópe piwai ne kényu mahá uípeelé iké pɛɛ meýá wa néɛ? ² Ai nkɔ́pɛni lɛ! Akópe áa kerɔ́cáá rínanɛ má. Iye ke tó yé kó pɛɛ ne akópe kɛmɛɛ n we? ³ Ani nyu rɛ tó nní ntónéí Kirisi Yeosu kupɛnɛɔ́ kɛmɛɛ míni n wóle, tó kó míni piwolé pɛ́ kɛmɛɛ ne u ripɛnelɛ ari kesé kpíi? ⁴ Kapi míni ró ní wóle, tó ne uyé kapi lɛ tipɛne api kulesi. Kesé kari lɛ kpu. Yarɛ kuu kó Sáa Uléécáa rínanɛ nnya pikópɛkɔ́ kɛmɛɛ n yisi, limɛɔ́ ke tó yé kó nkɔ́pɛni nfáa fale yɛ.

⁵ Asei keɔ́á, in te tó ripɛne ari unkɔ́ kɛmɛɛ kesé kpi, tó kó limɛɔ́ pɛnɛne arí n we arí ne umeyise kɛmɛɛ kesé yisi. ⁶ Tó kó nyule rɛ isoi kpure íye-i karí pɛɛ ní we kapi ne ripɛne api kunapɛkɔ́ keɔ́á kari, ai wai rɛ akópe isoi iyé ñi nkɔ́pɛni kerɔ́cáá rínanɛ ríka má, arí kó nkɔ́pɛni akópe ilasi le. ⁷ Li we rɛ usói nkó ye nkɔ́ rí mási ye akópe ilasi kɛmɛɛ lele. ⁸ Ton m maa rɛ tó ne Kirisi ye ripɛnelɛ ari kesé unkɔ́ kɛmɛɛ kpi, tó kó ne kefa tenɛlenle rɛ tó ne uyé yé kesé nfáa m má. ⁹ Tó nyule rɛ Kirisi ye pikópɛkɔ́ kɛmɛɛ n yisi úu kó píkaí kpine, nkɔ́ rín kó nkɔ́pɛni ukeɔ́á rínanɛ ríka má. ¹⁰ Kuu n kpu nnya, akópe áa kó nkɔ́pɛni ukeɔ́á rínanɛ ríka má. Nkɔ́ cireníne kuu kpu. U nkɔ́pɛni nfáa mále un ne Uléécáa mekó-i we. ¹¹ Lɛ nnya, nóké nómenécíre n nyáni rɛ akópe áa nókenécáá rínanɛ ríka má. Ani kó nómenécíre n nyáni rɛ nɔ́ Kirisi Yeosu kupɛnɛɔ́ kɛmɛɛ nfáa mále nɔ́n ne Uléécáa mekó-i we.

¹² Lɛ nnya, akópe áa kape kó nkɔ́pɛni nóinépiɛ ye keyáa n kpine kɛmɛɛ rínanɛ m má. Ani kape ilíkai-pi-káipi n tikilɛ. ¹³ Ani kape nóinépiɛ keló kɛnyine kpísi náké akópe-i n wai. Amá ani nómenécíre kpísi ani Uléécáa anipe-i wai yarɛ nɔ́ kpule ani yisi, ani nóinépiɛ siló kpísi ani Uléécáa he aní ne lisone n wai. ¹⁴ Akópe áa yé nókenécáá rínanɛ yɛ. Li we rɛ isé ñi kó nkɔ́pɛni nókenécáá rínanɛ ríka má. Amá Uléécáa nfanare meɛ nókenécáá rínanɛ má.

Ari kò nkpeni akópe ilasi kème we

¹⁵ Lē nnya, iye nkpeni? Te tó nkpeni akópe piwai ne kényu mahā te isé ñi keróciáa ñnanje má re Uléécáa ipéelée kème kari we nnyaa? Ai nkpani lē! ¹⁶ Ani nyu re nōn nōmenécíre n kpisi nōn usoi m pa re nóké uilasi n le nōn u pakarelē, nō meyíkíyiki uyē kani nni m pakarelē pilasi lē? Nōn nōmenécíre n kpisi nōn akópe-i n tampo ani ailasi n le, nō lē nnya kpi. Nōn Uléécáa ilasi n le nōn u m pakarelē, nō pēe lē nnya Uléécáa inipēe-i pansē aseí pite. ¹⁷ Amá tó Uléécáa pakare: Nō pēe akópe ilasi lele, nō nkpeni kēfa kēse ne icélaa tikilenle yarē kapi nō a n céesi. ¹⁸ Yeesu Kirisi ye akópe ilasi kème nō lésele ani nkpeni pansē nōn aseí ilasi le. ¹⁹ Ne sisoipipi mēcō sīmisi le re ani ye mēkēe nsímé kō nnya. Nō pēe mēkēe nōmenécíre kpisi le nōn mēkperinkpe ne mēwai kópe ilasi kème wailē. Li tíyesele ani pēe isoi yēe ñi ne Uléécáa n sá n le. Limēcō kani yé kō nōmenécíre kpisi ani lelele ñi nyam piwai ilasi n le, ai tíyese ani pēe isoi yēe ne Uléécáa n sá n le.

²⁰ Kumúnjé kpe-i kaní pēe akópe ilasi n le, lisōne piwai ápi péé ne nō yé. ²¹ Mēwai mē kaní pēe n wāpisi ye nkpeni isei nō wēle. Yo kai nō yóriye? Nkpō-mē kamé ne nō sí. ²² Amá Uléécáa ye nkpeni akópe kème nō lésele uu nō pansese upilasi. Nókunélaa kpe kei re lelele ne Uléécáa ñi sá kani nkpeni wai nōn ne kētō-pō nfáa teneciré mé. ²³ Akópe kulaa kpe nkpō, amá lē ke Uléécáa uu ye faalaa n he yēe nfáa teneciré kari ye tó ne Urópíima Kirisi Yeesu kupēnecō kème n yé.

7

Isé li usoi yee n kpu kecáa ñnanje ñka má

¹ Pinémáreco, nō pisi le pēe isé n nyu. Nō kamé ne sīmisi. Nō palēile re kumúnjé kpe-i ke usoi uu nfáa m má kème ke isé ñi ukécáa ñnanje máa? ² Isé kème, unósi nkó ye n sō ùu ncēe má u ne ula piké túúnne ula uyē un ne nfáa má. Amá ula un n kpu, isé iyēe pēe u ne ula kecōpe ñi we ñi pēe kō unósi kecáa ñnanje máne. ³ Amá ñn te ula ye nfáa mále unósi uu ne utisi féé sōñi, pi yé u sēe re unósi wásanká. Amá ula un n kpu, isé yēe u ne ula kecōpe ñi we ñi pēe ukécáa ñnanje ñka máne, un péé uyē-i utisi féé n sō ùu uwásanká. ⁴ Pinémáreco, limēcō kai kō nō kèmeé we. Isé ñi kō nkpeni nōkenécáa ñnanje ñka má, nō pikpōkpō le. Nō ne Kirisi ye keróciáa ñi kpu ye ripénele ani kesé kpi. Usoi féé yēe nkpeni nō te. Uyē kpu Uléécáa uu u yukuse, tóké ne Uléécáa pikei n wai lin kuláa má nnya. ⁵ Asei kecáa, kumúnjé kpe-i kari pēe kerómúnjé círe ne irósoi n le, isé ye pēe tíyesele tōn akópe káipinke, an irósoi kème rō terii tōn péé ne lelele ye ne nkpō ñi ka wai. ⁶ Tō nkpeni isé nnanje kème lele. Tō nkpeni lelele pēe ilási rō n tónselē anipe-i lele. Nfáasōne nnanje kème kari nkpeni isoi fale le. Ai nkpeni isé yēe pēe mēkēe keróciáa ñnanje m má anipe-i.

Isé yee lē kapi ye n sée re akópe rō nylse

⁷ Lē nnya, tóké nkpeni re iye? Te isé ye akópe le nēe? Ai nkpani lē. Amá isé yēe tíyese kamé ne akópe ceri. Likumúnjé re isé insá péé m maa re: Kapē ye ucō líkō káipinke, ám yé pēe céri yo kapi ye sēe re ucō líkō pikáipi. ⁸ Tinō te tíyesele akópe aa kenémēe ñnanje yenu, nen pēe nṙpá yo mpuri kème pico líkō káipinke. Isé insá n we, akópe ye kpuwaalenle. ⁹ Ne pēe mēkēe wēle ám isé nyu, nen nfáa má. Kam nkpeni i n céri, iyē ñi pēe kenémēe ñnanje yenu, nēe pēe kpi. ¹⁰ Ai pēe nkpeni wai re isé yēe yé pēe nfáa né n he ye ne nkpō kème né ha. ¹¹ Isé yēe tíyesele ke akópe aa lē kii ní ma nnya ñnanje yēe áa ne kuyú ní tani aa kō ne né kópu.

¹² Isé ye Uléécáa líkō le, lē kii ní ma ye kō Uléécáa kème léerile, lin aseí tikilē lin kō nyam. ¹³ Yarē lelele ñi nyam ye nkpeni pansēle lin né kopu, nēe iye? Ai

nkpáni lē! Akópe aké ne meyikíyiki n nyíse re a mesei akópe le, a isé yee ní nyam kpsíle aa pansese nkpó, akópe aa pee lē ke isé ii ní ma nnya n we lin nyáni re akópe ye mesei líkópe le.

Akópe nnaŋe

¹⁴ Asei kecáá, tó nyule re Nfáasone mee isé te. Amá inépinje mela ke née tikilē. Ne we yare pi né kpsíle apí ne akópe yáí. ¹⁵ Likumúnjé re am menéwai cire aseí kóméi. Am ye fe ké ye lē kam ní la wa, amá lē kam n kóhó kam ye wa. ¹⁶ In te am líkópe kam n wai piwai la, ne ma am ñmurei re isé ye nyamle. ¹⁷ Li pee nyísele re áí rinécúruu néé lē wai, amá akópe nyee kenémee ní we nyee lē wai. ¹⁸ Ne nyule ñmaa re lisone áí kenémee we, ne la ké re menéwee kémee, lisone piwai yèè ripóó né wale, amá am ye pee lipiwai fe. ¹⁹ Am ye lisone kam piwai ní la wa, amá líkópe kám piwai ní la kam ye wa. ²⁰ In te lē kám ní la kam ye wa, li nyíse re áí née li wai, amá akópe nyee kenémee ní we ye nyee.

²¹ Ne yé te nní ke isé ii sóne. I la iké lisone wa, amá líkópe lin pee mesére kenyáale-i we. ²² Li kenéfa kémee né láarúle re ké Uléécaá isé m múílē, ²³ amá nen pee kó inépinje kémee isé féé ico nyáni. Isé iyé ne iyee ne kenémúnjé n sá íi kóméine. I akópe ilasi né simríle in tíyesele nen akópe nyee kenémee ní we isé tikilē. ²⁴ Linéca ye íwe wele! Wóo yé inépinje yee ne nkpó né n wéési kémee né lese? ²⁵ Ne Urópíima Yeesu Kirisi ne ritiki aní ne Uléécaá pòonse!

Lē nnya, ne kenémúnjé kémee Uléécaá isé ilasi tunle, amá nen pee inépinje kémee akópe ilasi le.

8

Lē ke usoi uu ye Uléécaá Nfaasone m má un ne we

¹ Lē nnya nkpéni, pepe ne Kirisi Yeesu m pénelē pin ne we apí má re piké Uléécaá ketahai kuú ne písoi n túhaanene iwame n wai. ² Asei kecáá, isé yee ye Kirisi Yeesu kupénecó kémee Nfáasone ne rintiki íí ne nfáa he ye isé yee ye akópe ne rintiki íí ne nkpó weri kémee né lésele. ³ Lē ke isé ii piwai m pòone re merówee ye ñnaŋe í paase nnya ke Uléécaá ricuruu uu wa. Uké ne akópe nyee písoi isoi kémee ní we an pi nyikilē n feriyee nnya kuu Ukepipi tumme ne isoipinje yare pikópekó meca. Kenkpó mee lē ke akópe aa ne ñnaŋe m má cīre ne a rinyiki. ⁴ Lē nnya kari yé nkpéni fe ari isoi n le yare ke isé ii m pise. Ari nkpéni merówee cire tikilē tón ne isoi le, amá tó nkpéni irósoi lele yare ke Nfáasone nn m pise. ⁵ Asei kecáá, mpí pee piméwee cire n tikilē pin ne isoi le ye lē kapi ní la kemúnjé waille, amá mpí pee piisoi n le yare ke Nfáasone nn m pise ye Nfáasone kemúnjé waille. ⁶ Usoi piluke yare ke Nfáasone nn m pise yèè ne nfáa ne nkínŋinje kale. ⁷ Usoi méwee cire isoi piluke yèè tíyesele uu wai Uléécaá ulaaró. Méwee me áme ye Uléécaá pakare, ticuruu áme yé fe meké lē wa. ⁸ Áí céreise re pepe piméwee cire ilasi n tú pin ne isoi le apí yé fe piké lelee ne Uléécaá n sá wa.

⁹ Amá nǒ áni kó nkpéni nómenéwee cire ilasi tú ñon ne isoi le, amá lelee ne Nfáasone n sá kani tikilē, in te aseí kecáá, Uléécaá Nfaasone ye nókenéméé wele. Unyine unsá Kirisi Nfaasone m má, áí Kirisi yee u te. ¹⁰ Kirisi un nókenéméé n we, aseí kecáá, nóinépinje ye kó ne akópe nnya nkpó kéméé wele, amá ke Uléécaá uu nó m pansese aseí pite nnya, Unfaasone ye nfáa nó hele. ¹¹ In te uyee pikpókpo kémee Yeesu n yukuse Nfaasone ye nókenéméé we, uyee pikpókpo kémee Kirisi Yeesu n yukuse yé kó tíyese nóinépinje yee ne nkpó n sá íi Unfaasone mee nókenéméé ní we nnya nfáa m má.

12 Lē nnya pimárecò, tò nkpeni riwóme mále, amá ái ppe merówee kari ne riwóme má kari yé ne irópinje mela n wai. 13 Nòn nómenéla n tikilē nòn ne nóínésòi n le, nó kpínine. Amá in te nó Ulééca Nfaasone tíye nn nókenémee pikei wai nn nóinépinje mewai kopu, nó nfáa wa. 14 Pē nnéi ke Ulééca Nfaasone nn n sēni ye Ulééca sipipi le. 15 Ai nfáa mee nó m pansese pilási ppe iwame ne n tũ kaní yósi, amá Nfaasone mee nó n kpísi nn waise Ulééca sipipi kaní yósi. Mmē mee ye tíyese kari ye ricáái ari Ulééca séi re “Apa”, “Sáa”! 16 Ulééca Nfaasone ricuruu ye tiróúruu símisile re tò Ulééca sipipi le. 17 Tòn Ulééca sipipi, tóo kò masí lē kuú ne ró m mé te. Tó ne Kirisi tóo kesé Ulééca likó te. Tòn Kirisi iwe kesé n li, tó ne Kirisi yé ha kesé umeyóopi kéméé n we.

Meyóopi mee kepíre n weme

18 Ne nyáni re íwe nnyi kémee kari neni nní rí we ne masí kepíre meyoopi ke Ulééca uu rí lesene uké ró nyíse áme nka kémee kumúñeise ne we. 19 Mpá yo ke Ulééca uu n wa ye meyíkíyiki ménle, ne kefa kesé Ulééca uké usipipi lese uké nyíse. 20 Mpá yo ke Ulééca uu n wa ye pansese líwookóó. Ai re liricuruu mela kémee kaí ne lē wa, amá Ulééca yee lē ne rínanje li wai. U lē wale un ne tálē te: 21 Ulíkó kuu n wa yé kam ai rínanje mee li n caai ai ilási kémee li n tonselē anipe-i lelu, ai pēé ne liripóo n we lin kò Ulééca sipipi meyoopi kéméé we. 22 Tò kò ppe nyule re nípá yo ke Ulééca uu n wa ye háí ne neni-me ñmóópúlenle, lin íwe le yare ke memárenlò ame ye unósi n kēheni. 23 Amá ái ppe lē ñmane. Tó ne kò ñmóópúlenle tòn ne meyíkíyiki mé te tó mpí ke Ulééca uu nní Unfaa n laanse, uké masei ró yósi yare usipipi uu kò rínanje mee mekke-me ró n caai anipe-i ró lese. 24 Amá tò talenle tòn mé. Pitá pē kémee ñmane ke Ulééca uu tiróyu ló. Usói un lē kuu n tálē un mé n nyáni, ápi ye ppe re u ne talenle. Usói yé fe uu lē kuu n nyáni ma re u kò talenle u mēe? 25 Amá in lē kári n nyáni kari tálē, tò ye li m ménle ne ikari.

26 Limécò ke Nfaasone pòo ye kò ró lē te ári páápú nnya. Asei kecáá, ári piyómeyáhaa kémee lē kari yéé n we nyu. Amá Nfaasone ricuruu yee kerócaá Ulééca yáasile ní ne ñmóopi yee íi nnóo ne kúmaa rí we kerócaá u tēni. 27 Kei ke Ulééca yee nípá úye kefa n nyu uu ye ne lē ke Nfaasone nn rí la nké m pise ceri. Nfaasone yēè Ulééca pikó kecáá yáasile aí ne umela sá.

28 Tò kò nyule re nípá yo yēè pēpē Ulééca rí la ne lisone kale. Lipite ppe nní pē kuu lē kuu piwai rí la nnya n sée. 29 Ulééca ye tíyesele re pē nnéi kuu mekke-me n céri uu kò mekke-me pi wée piké Ukepipi mecò n we, Ukepipi kē keké ppe pimárecò kulúí kémee kefoí kuu m mári. 30 Pē nnéi ke Ulééca uu mekke-me n yekei re piké lē n we, u kò lipite pē séele, pē kuu n sée, u kò pi pansesele aseipite, pē kuu m pansese aseipite, u kò ríyu pi waisele.

Ulééca nla ye piyele

31 Tó nkpeni mmú kémee re íye? Ulééca un kerócaá n kpálē, wóo yé pēé ne ró kēñene? 32 Ukepipi cire kúu kanje re áke kape íwe li, amá u ke kpísile uu ne ntónéí akópe nnya nyóonse, íye kai yé ppe wa úu ye ne úpēelée kē nnya nípá yo ró m pa? 33 Wóo yé fe uu ne pē ke Ulééca uu n wée túhaane? Liute uu we. Likumúnje re Ulééca yee ye usói pansese aseí ute. 34 Wóo yé fe uu akópe pi pa? Liute uu we. Likumúnje re Kirisi Yeosu yee kpu, ái kò kei ne ripá, amá u nkò kémee yisile, Ulééca kuluke-luke-mē kuu kényukóstone-i tũ un kerócaá u wlu! 35 Yoo yé fe ai Kirisi yee ró rí la anipe-i ró lese? Iwe píma nēe mpócaai nēe piwéékuse nēe nkũ nēe mpárái nēe nkpo piloró nēe nkpo ricuruu ñmaa? 36 Lē kai nní Nléécaasimé ritelē kémee wólaalē te:

Pó nnya kari mesére nkpo lorólè

pin tó nyáni yare isán kápí ne kesareyáí-i pikópe n tósu. ³⁷ Amá tó lè nnéi kémee uyee nní ró ní la nnya feriyele áí ne kété. ³⁸ Ne meyíkíyiki nyule re líka áí yé fe líké nla mmè kémee ró lese. Ai nkpo, áí kò nfáa, áí kò piléécaatumé, áí kò liféé linyine lee rnanje m má, áí kò nfáani líkò nées masí kepire líkò, ³⁹ áí kò kecáá líkò líka, áí kò lelee metene ní we. Líka mpuri áí we. Urópiima Kirisi Yeesu nnya ke Uléécaá uu ró nyíse re u ró lalè. Lè nnya, líka mpuri ke Uléécaá uu n wa, áli we lee yé ní fe ai Uléécaá nla kuu ró n nyíse kémee ró lese.

9

Isirayeli pikó ne Uléécaá rinòo kuu n yekei nkó

¹ Lè kam nní ní maane ye nsímései le. Ne Kirisi ukó le, ám kiraase. Uléécaá Nfaasónle ye tíyesele am céru re aseí ye nye. ² Asei ye nye re tinépoó ye meyansei caailenle nen kò mesére kenéfa-i ne íwe pansente. ³ Né pee Uléécaá pise re uké anòó né wa tó ne Kirisi tókè túúnne líké pinémáreco, tó ne pè kapi mpuri nsei m mári yoriye. ⁴ Pi Isirayeli pikó le ke Uléécaá uu m pansese upikó, pin umeyòopi kéméé we. Pè kuu ne nkóméine sée uu isé pi pa, uu kò pi céési lè kapi yé uinyòonse n wa, uu rinòo pi yekei. ⁵ Uléécaá ye háí pee mekee-me pipikpure wééle. Kirisi ricuruu ye uképire ukó le, tón kei kapi keté nké kecáá u m mári m paine. Kirisi uyee pee kò mpá yo fe. Uyee Uléécaá yee mpá píyei ipakare n te. Amí!

⁶ Ai we re usoi uké musí re Uléécaá rinòo ári nkpení rnanje níka má. Ai re Isirayeli pikó nnéi pee Isirayeli pikó yíkíyiki. ⁷ Limeco, áí re Apiraham kumare pikó nnéi pee Apiraham sipipi yíkíyiki. Uléécaá ye Apiraham maa re: Isaaki kéméé kaa sipirè yenune api ye ripónyíri si séi. ⁸ Lè nnya, áí Apiraham sipipi nnéi sée Uléécaá sipipi. Uléécaá ye maa re usipipi yíkíyiki sée nní sè kapi Urinòo kuu n yekei kecáá ní mári. ⁹ Asei kecáá, tinòó tee n yisunu ye ntí:

Ké ne kelaane nní icò m peeme, Sara un kewántisi má.

¹⁰ Ai ne kei ñmane ripá. Limeco kai kò Repeka pinmáne keté kéméé we. Urósáyaha Isaaki yee pee piketé usaa. ¹¹⁻¹³ Uu pee kahane pi m mari, ápi pee kò kahane lisone nées líkópe n wa. Mpá ne lè, Uléécaá ye pee Repeka maa re: Úwéése yé pansé uwá ulasi yare kai n wólaalè te: "Yakupu ipuri kam la, am Esau ikó yúlu." Uléécaá kemúnjé keké ne n wa nnya kai lè wa. Ai kesoipipi mawai kuu paílè un ne wéékee, amá uricuruu kemúnjé kéméé kai léeri kuu ye ne usoi wéé.

¹⁴ Lè nnya, tó nkpení maa re íye? Te Uléécaá úu aseí ute nées? Ai nkpaní lè. ¹⁵ U pee Moisi maa re: Nen úye n la ké íwe té, ne ye liute íwe ténle, nen kò úye n la ké ne kefa fénne, ne ye liute ne kefa fénnele. ¹⁶ Lè nnya, áí usoi mela kémee léeri, áí kò usoi ñmáópú kémee léeri, amá Uléécaá yee ye usoi íwe n té ñmane kóló kémee kai léeri. ¹⁷ Lè ke Uléécaá uu Esipiti Uyòopi maa re: Ne pó lésemele re ké ne pó ritiki ké ne nnéñaje nyíse rinényíri tiké ne keté nnéi rinkóónu nnya. ¹⁸ Lè nnya, Uléécaá un úye n la uké íwe té, u ye liute íwe ténle, un kò úye rikin n la uké tákaase, u ye liute rikin takaasele.

Uléécaá kuwáí ne upiwetu

¹⁹ In n la unyine yé fe uu né pise re: In lee ní, yo nnya ke Uléécaá uu ye péé ne pisoí césí? Wóó yé mpíí fe uké umela kesi? ²⁰ Pó kesoipipi, pòó úye pòóké ne Uléécaá n kénene? Ketúhu yé fe ake umóme pise re yo nnya kaa nní né móó? ²¹ Utúhumóme ye ncée mále uké ne lè kuu ní la metipiperé wa. U yé fe uu meperé

mese mē kp̄isi uú ne ketúhu mòm, api ye ne líyukóó ke wai, uu kò kecò mòm, api ye kē ne likpárakóó wai.

²² Uléécáa ye p̄ee lalē uké ukuwòí ne unnaŋe pinyine kémee nyíse. P̄epee sitúhu sē kapi ye ne likpárakóó n wa. Amá mpá ne lē, uu umecire tini uu p̄epee p̄ee ne nkp̄o n sá m múl̄ē un tikín tápaalē. ²³ U kò p̄ee lalē uké picò kémee nyíse re umeyòopi áme kumún̄é má. P̄ē kuu íwe tē. P̄epee sitúhu sē kapi ye ne líyukóó n wa. P̄ē kuu kò mek̄ee-me w̄ee re piké umeyòopi kémee n we. ²⁴ Lēl̄ee nní tó mpí kuu nní n s̄ee. Ai kò Pisuifi ŋmaŋe, amá ne mpuri san̄e pikó kuu s̄ee. ²⁵ Lē ke Uléécáa uu Osee ritel̄é kémee maa re:

Mpuri mme mee ŋn p̄ee nné kó kam sónti k̄e s̄ee re nn̄epuri.

Mpuri mm̄ē isoi kám ye p̄ee ní la kam sónti k̄e s̄ee re nn̄epuri lala píima.

²⁶ P̄ē kam ye p̄ee ní maa re:

Ani piné kó, kam sónti k̄e s̄ee re Uléécáa yee nfáa n te sipipi.

²⁷ Antepu Esayi p̄ó ne kò Isirayēeli pikó kecáá nsímé maa re: Mpá Isirayēeli sipipi siké kam siké kulúí n we yarē mínimaa ritúme nnyene, písói nkáripí nnyine ŋmaŋe riyu ke Uléécáa uu lólune. ²⁸ Upiíma ye rinóó tē kuu n yekei waine ne k̄etò-pò, ket̄ē kecáá áí nkpáni s̄ésene. ²⁹ Lē ke Esayi uu mek̄ee-me w̄oi re:

Uléécáa, ket̄ē ne keyóme ute unsá p̄ee ntópuri kémee pinyine n tíye,

tó p̄ee pans̄e ye Sotòm pikó,

Kom̄ari pikó kari ye p̄ee ne menyine n we.

Isirayēeli ne nfatene nsímé

³⁰ Lē nnya, tó nkp̄eni maa re íye? Te mpuri san̄e pikó p̄ee ápi n w̄éesi piké pans̄e aseí pite ye kefa kapi ne u n tene nnya pans̄e aseí pite. ³¹ Isirayēeli pikó p̄ee n ŋm̄óópul̄ē piké isé ritiki piké ne pans̄e aseí pite p̄ó p̄ee menín̄é lólu, ápi lē kapi p̄ee ní la yē. ³² Iye kai p̄ee lē wa? Api w̄éesi re piké ne Uléécáa kefa tene. Amá pí p̄ee lalē piké piricuruu liwaiwai nnya pans̄e aseí pite Uléécáa inip̄ee-i. Kei kapi p̄ee ne “rip̄are tee ye písói n lóise rikp̄ou.” ³³ Tip̄are tē nsímé mee Nléécasim̄é ritel̄é kémee w̄ólaal̄é te:

Nò ȳee, ne Siȳo ket̄ē-pò rip̄are yekeile

tee ye písói rinkp̄óuse

ne kup̄arecaŋaa kp̄ee ye písói n lóise.

Amá nkó yee rip̄are tē ne kefa n tene

úu isei meluke má.

10

¹ Pimáreco, kenéfa nn̄éí mela ne lē kam Uléécáa n welu yee re uké nn̄epuri pikó riyu lo. ² Né fe am aseí kecáá maa re pí meyíkíyiki Uléécáa pikéi kémee ŋm̄óópulenle. Amá menyuwe ye p̄ee pí páril̄enle. ³ Api ceri lē ke Uléécáa uu ye n tíyese usoi uú ne pans̄e aseí ute, api p̄ee píice cir̄e n w̄éesi piké ne pans̄e aseí pite, api p̄ee lē ke Uléécáa uu ye usoi m pans̄ese aseí ute pitiki yulu. ⁴ Kiri si ye isé ŋnaŋe paasele re Uléécáa uké p̄ē nn̄éí p̄ee ne kefa u n tenel̄ē pans̄ese aseí pite uinip̄ee-l.

Nkó yee Upiíma ne kefa n tenel̄é tiyu ke Uléécáa uu ye lo

⁵ Nsímé mm̄ē ke Moisi uu lē ke usoi uu ye isé rintiki uú ne pans̄e aseí ute kecáá ní w̄oi ye mmú re:

Usoi nkó yee isé kecáá n s̄one ye isé iyē nnya nfáa yē. ⁶ Amá lē ke Uléécáa uu ye usoi nfatene nnya m pans̄ese aseí ute nkó ye mmú re: Kape mep̄ócire m písei re w̄óo yé keyóm̄ecaa ritaá? Li nkpáni yarē p̄o lē teele re w̄óo yé ha Kiri si súiseme. ⁷ Néee kape kò mep̄ócire m písei re: W̄óo yé nkp̄o kuhore

kémee súípo? Li nkpáni yare pò lē teele re wóo yé fe uu pikpòkpò kémee Kirisi leseri. ⁸ Li mpíí Nléécaasimé kémee wólaalē te iye? Li wólaalē te: Kepómee ne mpónòò-i ne kepófa-i ke Nléécaasimé ní we.

Nfatene nsímé mmē kari n yóólē ye mmē. ⁹ Pòn ne mpónòò písoi keyu-i n símisi re Yeesu ye Upiima, pòn kò kepófa-i ne kefa n tenelē te Uléécaa ye pikpòkpò kémee u yukuse, Uléécaa yé ripóyu ló. ¹⁰ Lē nnya, usoi un ukefa-i ne Uléécaa kefa n tenelē kuu ye Uléécaa inipe-e panse aseí ute, un n ñmurei uu háa, Yeesu uu uriyu lólu. ¹¹ Uléécaa Nsímé ritelē ye maa re:

Nkó ye ne kefa u n tenelē, úu isei meluke má. ¹² Líka áí aseí kecáá Usuifi ne mpuri sane ukó kecòpe kóólelē. Upiima use ke pinnéí api má. Pē nnéí pēe urinyiri n sélei kuu ye ulikó meyá he. ¹³ Li kò Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Upiima yèè nkó ye urinyiri n sélei riyu lóle.

¹⁴ Amá iye kapi yé urinyiri sée, pinsá ne kefa u n tenelē? Iye kapi yé kò pēe uyē kecáá nsímé kápi pí kai n kómaalē ne kefa tene? Iye kapi yé kò ukecáá nsímé kó, unyine usá unsímé rin-yóó? ¹⁵ Iye ke písoi api yé nsímé riyóó, pinsá pinyine n tumme re piké riyóó? Lē kapi Nléécaasimé kémee wólaalē te: A tíye pepēe nsímé n yóólē nsé ye pinyánei nyaní kpa. ¹⁶ Amá pē kapi rin-yóó ápi pinnéí Nsímé kecire mmē ñmurei. Esayi ye uritelé-i wóí re: Upiima, wóo nkpáni mmē kari rin-yóó kutu rico? ¹⁷ Lē nnya, nsímé ke usoi uu ye n kó mee ye tíyese úú ne kefa tene. Nsímé ke usoi uu ye n kó mee nní Kirisi nsímé kapi n yóólē.

¹⁸ Ne pise re: Yare ápi pēe nsímé mmē kó, née iye? Pi n konle! Li Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Pimeté ye nípa yei tula.

Pirinòò ari písoi háí ketē keto-pò tulu.

¹⁹ Ne re ké kò pise re: Isirayeli pikó ápi mmē kó, née iye? Moisi ye likecáá rinòò pese re: Uléécaa ye maa re:

Né tíyese nókenéfa aké ne mpuri nnyine pikó pēe ápi kuséí ní we

re nsoipuri tóósi. Né kò tíyese aní ne mpuri nnyine pikó pēe

ápi mesòhò méka m má wóósi. ²⁰ Esayi ricuruu uu ikari wai uu yóó re: Uléécaa ye maa re:

Pepēe ápi pēe né n wéési pēe né yé,

pepēe ápi líka né m písei kam menécíre nyíse. ²¹ Amá u Isirayeli pikó nkó maa re:

Keyáa ne keriyu kam sásikēe re ké tó ne mpuri pakareciré mee nnékó ní késu kecòpe nyóonse.

11

Uléécaa úu Isirayeli pikó fóm

¹ Lē kam pise re: Uléécaa ye umpuri fómle née? Ai yé lē! Tinécúruu ye kò Isirayeli ukó le. Ne Apiraham kepirē le ñen kò Penyamee mpuri ukó. ² Uléécaa úu umpuri kuu háí mekke-me n wée fóm. Nò Uléécaa Nsímé ritelē kelò kē léise, née yo? Kei ke antepu Elii úú ne Isirayeli pikó ne n wóósi úú ne Uléécaa téni. ³ U kei maa re: Upiima, pi antepuye pēe ne mpónòò n símisi kónle api sipónyóonsehúú foresi. Menécíre kóló kai tíye, pin kò la piké né kpu. ⁴ Te iye ke Uléécaa uu rinòò u pese? U u pese re: Ne písoi ákotokú aseí menécíre yekeilenle pēe ápi pí kai Paali * anui n wúlalē. ⁵ Limécò ke Uléécaa uu kò nfáani ketē nké-i písoi nkáripí ne uipelée wée un umecíre yekeilē. ⁶ Lē nnya, nfanare ke Uléécaa

* 11:4 Paali ye pēe píléé píima pinyine le.

uu ne pi wée, ái re pimewai sone nnya. Insá lē, Uléécáa ipéelée lí yé pée ípéelée yíkíyíkí. [In kò re pimewai sone nnya, ái pée ípéelée kuu pi nyíse. Mewai sone ihéé lí ípéelée íhée kapi ye usoi n he.]

⁷ Lē nnya, íye nkpéni? Tò maa re Isirayēli pikó ápi lē kapi n wéési yē. Amá pē ke Uléécáa uu pikéçopē n wéé ñmanē pée li yē ai pitóròò atu tápisi. ⁸ Li Nléécaasimé kémeé wólaalé te:

Uléécáa ye pimésòhò rikipilē, uu piinipēē yarii ápi ye pée yē,
uu kò piatu tápisi ápi ye pée kò hái ne neni-mē. ⁹ Tafiti pò ne kò maa re:
Pianyá iluke iké pi panse ripine ne kei kai yé pi n tí
liké kelólé-mē ne pi ha
piké pée pimewai kulaa yē.

¹⁰ Piinipēē iké nyíinu ápi kape ye yē.

A týese piké mesére ritírí n kpúmmílē.

¹¹ Ne píse re: Lē nnya, Isirayēli pikó ye loole ái nkpáni pikai kuyise wee? Ai nkpáni lē! Amá pikelólé ye týesele Uléécáa uu mpuri sanē pikó riyu lólu re pikéfa keké tóosi nnya. ¹² Pikelólé ye týesele ketè nnéi áke Uléécáa líkó yénu, pikupakarēçiré aku týese mpuri sanē pikó ápi Uléécáa líkó yénu. Lē nnya, Isirayēli pikó nnéi pin nkpéni Yeesu Kirisi rintiki, Uléécáa líkó yé pée kumúnjé m maa?

Mpuri sanē pikó riyu melale nsimé

¹³ Nò mpuri sanē pikó kam nkpéni ne máne. Néé Kirisi utumē yee mpuri sanē pikó keçopē n keisi. Kai nní lē, lí né láárúle re pikéi pée anéñpē-i we nen pi wai.

¹⁴ In n la, lí yé týese am nnépurí pikó kufatoi yukuse ái ne pikéçopē pinyine ayu lólu. ¹⁵ Uléécáa ye Isirayēli pikó ilúké ritéle uu pée u ne isoipuri tóròò pikó keçopē nsimé nyóonse. Un nkpéni kò piketone-i pi m pēsepò, íye kai yé pēé n we? Lí yé nkpáni yare ke usoi uu ye n kpu uu pēeri!

¹⁶ Pin iluke n wa api ifoi wéé api Uléécáa he, lí nyísele re Uléécáa yee itóròò nnéi te. Pin kuléé kunyine iníñí n kpísi pin Uléécáa n he, lí nyíse re Uléécáa yee ku te ne kuilese-pò. ¹⁷ Pisuiñí ye wele yare Olifiyee kuléé kapi n támisi, Uléécáa uu kuilese inyine kérii uu iripòhò kpēkpēé méwoo n le ílese mēelú. Pò nkó, pòò nní mpuri sanē ukó, pò wele yare Olifiyee kuléé kpēé méwoo n le ílese. Pi pò kpísile api mémēelú pò mēelúse, pòn nkpéni kuléé kapi n támisi iníñí meni níru. ¹⁸ Lē nnya, kape ílese iyē kapi n kérii n nyáni re lí kepóyu-i líka tu. Pòn mepóçire n taáselē, a n nyu re ái pòò nníñí topori, amá nníñí mēé pò topori.

¹⁹ Pò maa re: Pi ílese iyē kériile piké ne iripòhò né rimēelúse nnya. ²⁰ Asei ñmaa ye nye! Pi i kériile re lí nfatene má nnya, amá mpófatenē nnya ke pòò we. Kape mepóçire n taáselē, amá iwamē iké pò n we. ²¹ Pisuiñí pée Olifiyee kuléé kapi n támisi ílese, nípá ne lē Uléécáa úu pi kañne. Pòò nní nlése kapi ríntmēelú, kape n nyu re pò kuu yé kañne. ²² Lē nnya, a Uléécáa nfanare ripáí aa un-yupape paí. U ne pēpēé kepire u ríntò kéyu páápúle, uu kutu pi pasa uu pò rínare wai. Lē nnya, lí píse re pòké unnarē ncee n tikilē. Insá lē, u yé kò pò tíkē yare kapi ye nlése rínké mēç. ²³ Limeçò, pē pin nfatene n yē, u yé kò pímeelú pi pēse. Uléécáa ye rínarje mále uké ne pímeelú pi pēse. ²⁴ Lē nnya, pò nkó pòò áa nní Usuiñí, pò we yare Olifiyee kuléé kpēé méwoo n le nlése. Pi nlése mmē tikéle api kpē kapi n támisi keçáá tóresi, ái kò pée re pò kpē nlése yíkíyíkí le. In te Uléécáa ye lē wa, íye kúu yé pée Pisuiñí pée ní we yare kuléé kapi n támisi ílese kapi n kérii ísitone-i i pēse?

Uléécáa yé Isirayēli pikó nnéi riyu ló

²⁵ Lē nnya pimárecò, ne la ké nó símisi áni kape ne lelee nní m pékaalē kecáá m pali, áni kape kò ne nómenécire n nyáni yare nò písòhò lē nnya. Isirayeli pikó kunai kémee, pinyine yé pikómē n yulaalenle Uléécáa uú ha ne ipuri sane nnéi písòi upuri kecáá pikpápò n tene. ²⁶ Uléécáa uu pē Isirayeli pikó nnéi riyu lálu yare kai Nléécaasimé kémee n wólaalē te:

Siyòò-pò ke Uyulale uu léerine.

U yé tíyese Yakupu kumare pikó api kēpire pítò u yá.

²⁷ Nkómēine mee tó ne pē kecòpe n wene ye mmē kumúnjé kpe-i kam piakópe pí n sáreine.

²⁸ Pi Nsímé Kecire yele api pēe pansē Uléécáa pilaarò, ai tó wáánáse. Amá ke Uléécáa uu nní pēe pipisaayaña n wéee nnya, u pi lalē hái ne nkpéni-mē.

²⁹ Uléécáa úu ye lē kuu usoi ne nfanare n he yòsí, úu ye kò pē kuu n wéee kecáá kemúnjé conse. ³⁰ Nó ne kò pēe Uléécáa pipakare yele. Amá ke pē apí pēe kò nní kupakareciré m má nnya, Uléécáa uu nkpéni nó íwe tēni. ³¹ Limecò ke pē apí kò nkpéni Uléécáa pakarelē te uké nò íwe tē nnya. Amá u yé kò nkpéni pē nómenécò íwe tē. ³² Uléécáa ye sisoipipi nnéi kupakareciré kémee yálenle re u la uké sinnéí íwe tē nnya.

Uléécáa yee ipakare te

³³ A tíye Uléécáa memá ye piye kpa. Umewéesesòhò ne umenyuwe ye címúle áme kutepine we! Wóo yé fe uké uketahai kuu rinkéne ceri? Wóo yé fe uké ukemúnjé kuu n wai aseí kò? ³⁴ Li Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Wóo Upiima kemúnjé nyu?

Wóo yé re u yé fe uu mesòhò u kpa?

³⁵ Wóo mefoí linyine u heelē líké ne n we re u yé liute pihēe ceéi?

³⁶ Ukeméé ke nípá yo ai léeri. Uyee tíyese ke nípá yo aí we. Umekó kémee ke nípá yo ai kò we. Uléécáa yee nípá piyei-pò ipakare te. Amí!

12

Isi fale piluke Uléécáa pikei kémee

¹ Pimárecò, lē ke Uléécáa uu nní íwe ró n tē nnya, ne nó ημόópúselenle re ani nómenécire kpisi ani u he yare inyóonsesee kecire. Inyóonse iyē iké n kpáiiilē in kò ne u sá. Lē kani yé u yáasi ai aseí m má. ² Ani kape ketē nté písòi mewai n tikilē. Amá ani tíyese Uléécáa uké mesòhò fale nó he meké nó consese. Kei kani yé pēé ne Uléécáa mēla ceri. Nó lisone ne lelee ye u n larisi ne lelee ní nyamí ne kētò-pò ceri.

³ Kefa ke Uléécáa uú ne né n fénne nnya, ne la ké nónnénéí maa re úka úu kape ye umecire n taáselē líké tósi, aí kò pēe aseí má. Amá ani ye kemúnjé wa keké ne n sá. Uléécáa ye nípá úye nfatene ne kemúnjé kunyine hele. Mpá úye uké ne ukepá m pálē. ⁴ Ipiñe ise ke usoi uu má, iyē in ilése kulúí má, ilése iyē in pikei pikó pikó wai. ⁵ Limecò nípá kari nní kulúí ní we, tò wale ipiñe ise tó ne Kírisi kupénecò kémee, tòn ntónéí muleinelē yare ke usoi ipiñe ilése ii nní m muleinelē mecò. ⁶ Amá nípá úye ne ulikó ye ní ke Uléécáa uú ne nfanare u n he. Li písē re nípá úye uké ihēe iyē kuu n yòsí ne pikei nísone wa. Uléécáa un úye n he re uké antepu pikei n wai, liute uké ye Uléécáa rinyiri ne símisi uu lipikei ne unfatene nnéi n wai. ⁷ Uléécáa un úye n he re uké picò lē, uké ye upikei n wai lin ne písòi lēni. Uléécáa un úye n he re uké n céési, li písē re uké n céési. ⁸ Uyē kuu n he re uké ye picò ikari rikpáse, uké picò ikari n kpáriise. Uyē kuu n he re uké kefa n láárú, uké ye ne nfanare he. Nkó yee iwéése n tú uké nísone upikei n wai. Nkó yee píwekòs n lēni pòóké ye pi lē ne mpóonare.

⁹ Nla rín kapε kecáá kecáá nkó. Ani mewai kópe n kóhó. Ani lisone piwai ne kényu m mahani. ¹⁰ Ani n lakaane yare ke pimáreco api ye n lákaane mecó. Mπά úye uké ye uucó pakare uu ye ríyu u waise. ¹¹ Ani kekei-i n tolu, áni kapε siká m má. Ani n ημόσπυλῆ non kefa kесе ne Upiima pikei wai. ¹² Nórinépó riké lē kani n tálē non mé nnya n láarú. Ani leleε nó n wéékuselē ne n niñú. Ani piyómeyáhaa ne kényu m mahani. ¹³ Ani ye Uléécaá pikó peε ncóη kέmee rí we lē. Ani kapε ye pisáneyoó ne siká wa.

¹⁴ Ani ye pepeε nó n wéékuselē tinó sone ritikise. Ani ye pisoι rinó sone ritikise, áni kapε ye úka anó wa. ¹⁵ Piye pin mpóonare kέmee n we, nó ne pē ani kesé mpóonare-i n we, piye pin n ténι, nó ne pē ani kesé té. ¹⁶ Nó ne nópinéco ani nfasimé m pénelē. Ani kapε limáa-maa ne líyukó ne nómenécire m músu. Amá ani ye lē ke úka úu ne kutu n colē kuwée-mē nókenémúnē pese. Ani kapε nómenécire n nyáni re no mewéεsesohó mále.

¹⁷ Ani kapε ye unyine mewai kópe ne mewai kópe héele. Ani rinmóspύ ani ye nπά úye keyu-i lisone wai. ¹⁸ Lin yo kuwai n we, in te nókenéméε kai yé léeme nó ne nπά úye noké ne n láarúne, ani li wa. ¹⁹ Pinésáne lala kecire, áni kapε ye mewai kópe ke pisoι api nó n wa nórinécúruu pi héele, amá ani ye riyá Uléécaá ricuruu uké ukuwoi pi nyise. Li Nléécaasimé ritelé kέmee wólaalē te Upiima ye maa re:

Née ye usoi mewai kópe u héele. Née ye nπά úye mewai u ceεi. ²⁰ Li kó wólaalē te:

Nkú nn upólaaró n we, a u he uké li,
nniré nn u n we, a u he uké n ntí.

Pon ye lē n wa, anakale wéε kaa lē uriyu kecáá kóonu.

²¹ Kapε tiye mewai kópe meké pó feriyε, amá póoké lisone n wai aá ne mewai kópe feriyε.

13

Li pise re toké kuyu piwéεse m pakarelē

¹ Li pise re nπά úye uké ye kuyu piwéεse pakare. Iwéεse íka íi we yee íi Uléécaá kέmee n léeri. Uléécaá yee piwéεse mpí nnéi peε nní rí we tonsente. ² Lē nnya, nkó yee kuyu piwéεse pipakare n yúlu ye lē ke Uléécaá uu rí la pipakare yulule. Mpi peε lē pipakare n yúlu ye pimεcire nsímé wéésile re Uléécaá uké ne pi túhaane. ³ Usoi un lisone n wai, ái we re uké kuyu piwéεse kewuu n túúni. Amá pepeε mewai kópe n wai kai pise re piké kuyu piwéεse kewuu n túúni. Nénεe áa la poké kuyu piwéεse kewuu n túúni? In lē, a lisone n wai, pó yé kapi yé pó m pakare. ⁴ Uléécaá pikei kέmee kapi lē we piké ne pó n léni líké ne pó sonesi nnya. Amá pón mewai kópe n wai, kepówuu keké n túúni. Ai méwoo kapi atéhe múllē piké ye usoi kutu ripasa. Uléécaá pikei kέmee kapi we nnya kapi ye ne uwaiópεkóó túhaane api kutu u pasa uké yé te Uléécaá ye ne u wóosile. ⁵ Lē nnya, lí pise re nπά úye uké kuyu piwéεse m pakarelē. Ai kutu pipasa nnya kani yé pi m pakarelē. Amá li pise re noké pi m pakarelē te lē kai ne nósinéfa-i nó sá re noké wa nnya. ⁶ Lē nnya kani kó nní lampoo héele. Uléécaá yee kuyu piwéεse tonse re piké lē n wai piké ne upikei kέmee n we. ⁷ Ani ye nπά úye lē kaní ne riwóme u m má u héele. Ani ye ulampooyóó lampoo héele, ani ítáho uyee ítáho n yósu héele. Ani ye uyē kai m pise re noké n wuru wuri, ani kó uyē kai m pise re noké ríyu waise, ríyu waise.

Usoi ne ucó kecape nla

⁸ Ani kapɛ yɛ úka nɛ riwómɛ m má, insá nla riwome kani yé nómenécɔpɛcɛrɛ n lukaane. Nkó yɛɛ picɔ ní la yɛ Uléécɔa isé ritikilɛ nɛ ikɛtɔ-pɔ. ⁹ Isé yɛɛ ní maa rɛ: Kapɛ iwásá wa, kapɛ usoi kpu, kapɛ yɛ yáai, [kapɛ yɛ ucɔ kecáá nnóomɛ wa] kapɛ yɛ ucɔ líkɔ káipi, nɛ isé icɔ nnéi yɛ isé nnyí kémɛɛ pɛnelɛnɛ rɛ: A upóɔ n la yaɛ kaa ripócúruu ní la. ¹⁰ Nla nɛn yɛ usoiɔ mɛwai kópe wa. Lɛ nnya, nkó yɛɛ usoiɔ ní la yɛ isé ritikilɛ nɛ ikɛtɔ-pɔ.

Usoi mɛcɛrɛ picápinɛ uké nɛ Yeesu Kirisi mɛpɛɛmɛ m mé

¹¹ Nɔ nkpɛni nyulɛ itunɛ iyɛ kémɛɛ kari nní ní wɛ. Li tɛlɛ rɛ nɔkɛ lɛ nnɔni kémɛɛ yisi. Itunɛ iyɛ-i kɛ Kirisi uu yé tiróyu n lɔ yɛ nkpɛni mɛyá nɛ tó rikɔlɛ ái tósu pɛé uyɛ-i karí pɛé nɛ Kirisi kɛfa pitɛnɛ n kóraane. ¹² Kɛsɛnɛ yɛ kɛtɛnɛ tɛlɛ, keyáa kɛ yé nfáani tu. Tókɛ kunmaha kémɛɛ mɛwai kɛrɔ́ɔ́á lɛsɛ tókɛ fóm, ari pɛɛ itɔpílú kapi yɛ nɛ mɛtɛí kémɛɛ n tɔ kpísi ari múlú. ¹³ Tɔ lalɛ ntósé nké n nyamí yaɛ lɛ kapi yɛ mɛtunɛtɛí nɛ n sónɛ. Lɛ nnya, tókɛ mɛrɔ́cɛrɛ tí nɛ pilukɛcaainkɛ anyá nɛ pítaniré nɛ méwoo méwoo piwai nɛ mɛkperinkpɛ isoi nɛ picɛrɛaan kɛɛ nɛ kufatɔi. ¹⁴ Ani Upiima Yeesu Kirisi isoi kpísi ani tani uké nɔ́inɛsɔi kɛcáá m pálɛ. Ani kapɛ tíyɛ nɔ́inɛpɛnɛ iké ilási nɔ́ tónsɛ iké pɛɛ ilíkáipi-káipi nɔ́ n waisɛ.

14

Ani kapɛ yɛ nɔ́pinéyómeyáhaacɔ akópe m palɛ

¹ Ani yɛ pɛpɛɛ ápi nfatɛnɛ kémɛɛ m páápú yósi. Ani kapɛ yɛ n wéési nɔkɛ alari pikɛmɛé m má. ² Unyinɛ yé musí rɛ u yé fɛ uu nɔ́pá ilukɛ íyɛ mpuri lɛ, ucɔ nkó yɛɛ úu nfatɛnɛ kémɛɛ m páápú pɔ́ɔn ayéhepɛi nmanɛ lɛ. ³ Amá nkó yɛɛ nɔ́pá ilukɛ íyɛ n lɛ úu kapɛ uyɛɛ inyinɛ n kóhɔ n lómíisɛ. Nkó yɛɛ ilukɛ inyinɛ n kóhɔ páa kapɛ kɔ nkó yɛɛ nɔ́pá íyɛ n lɛ akópe m palɛ. Liriyíki rɛ Uléécɔa yɛ kɔ uyɛ yósilɛ. ⁴ Pɔ́ɔ úyɛ, pɔ́ɔkɛ nɛ ucɔ ukɛikɔ akópe m palɛ? Un upikɛi nísɔnɛ n wai néɛ unsá nísɔnɛ pi n wai, uukɛisaa kaí nɛ yɛ. Ú yé kam uu nísɔnɛ wai, liriyíki rɛ Upiima yɛ nɛnɛnɛ málɛ uké nɛ u lɛ.

⁵ Unyinɛ yé m músu rɛ keyáa kɛnyinɛ yɛ kɛcɔ fɛlɛ, ucɔ pɔ́ɔ rɛ sikucɔ yɛ ku. Li pɛsɛ rɛ nɔ́pá úyɛ uké lɛ kuu mɛyíkíyiki ukɛfa-i m músu n tikilɛ. ⁶ Nkó yɛɛ m músu rɛ keyáa kɛnyinɛ yɛ kɛcɔ fɛlɛ yɛ lɛ wailɛ uké nɛ Upiima ríyu waisɛ. Nkó yɛɛ nɔ́pá ilukɛ íyɛ n lɛ pɔ́ nɛ kɔ náásilɛ uké Upiima ríyu waisɛ. Lɛ nnya uké i n lɛ, liriyíki rɛ u yɛ ilukɛ iyɛ kɛcáá Uléécɔa pɔ́ɔnɛsɛlɛ. Nkó yɛɛ úu n lɛ pɔ́ nɛ kɔ lɛ wailɛ uké nɛ Upiima ríyu waisɛ. Lɛ nnya, úu kapɛ yɛ i li. Uyɛ nɛ yɛ kɔ lɛ nnya Uléécɔa pɔ́ɔnɛsɛlɛ. ⁷ Aseí kɛcáá, tó úka úu uricuruu mɛkócɛrɛ nnya nfáa má, úka úu yɛ kɔ uricuruu mɛkócɛrɛ nnya kpu. ⁸ Tɔn nfáa m má, Upiima mɛkó kémɛé kari nfáa má, tɔn kɔ n kpu, Upiima mɛkó kémɛé kari kpu. Lɛ nnya, nɔ́pá tɔn n kpu néɛ tɔn nfáa m má, tɔ Upiima pikó lɛ. ⁹ Kirisi yɛ kpulɛ uu pɛɛri un nfáa má rɛ uké nɛ pikɔkpɔ́ nɛ pɛpɛɛ nfáa m má Upiima. ¹⁰ Yɔ́ nnya kɛ pɔ́ɔ pɛɛ upóɔ akópe palɛ? Néɛ yɔ́ nnya kɛ páa upóɔ waisɛlɛ? Tɔ́ ha ntónéí Uléécɔa keyu-i sínkɛ uké nɛ rɔ́ túhaane. ¹¹ Li Nléécaasímé ritɛlɛ kémɛɛ wólaalɛ tɛ:

Néɛ Upiima, nɛ nfáa málɛ.

Pisoi nnéi yé kam api kɛnéyu-i wúla.

Pisoi nnéi api kɔ Uléécɔa ríyu waisɛ. ¹² Lɛ nnya, nɔ́pá tó úyɛ yɛ sɔ́ntilɛ uké uricuruu nɛ unnɔ́ lɛ kuu n wa Uléécɔa simisi.

Kapɛ tíyɛ upóɔ uké pɔ́ nnya akópe wa

¹³ Lɛ nnya, ári kapɛ yɛ mɛrɔ́cɛrɛ akópe m pasiinɛ. Ani yekei rɛ áni yé líka wa lɛɛ yé nɔ́unɛcɔ rinkpóusɛ néɛ lɛɛ yé kelólɛ-mɛ nɛ u ní ha. ¹⁴ Nɛ nyulɛ, am kɔ tó nɛ Upiima Yeesu kupɛnɛcɔ kémɛɛ yénu nmaa rɛ líka ái liriyíki-mɛ

likperinkpekáo. Amá úye un m músu re linyine ye likperinkpekáo, uricuruu kaí ne mékperinkpe má. ¹⁵ Pòn lipóluke-luke nnya upóco ripáo n caaise, ái ríla kέmee kaa lē sōne. Kape lipóluke-luke nnya týe uyē nnya ke Kirisi uu n kpu uké pō. ¹⁶ Ani kape ye wa picó piké lelee ne nō n sá nnya nkópe yē piké símisi. ¹⁷ Uléecaa iyóopi li piluke ne piniré nkó nnyine kέmee we. Amá lē ke Nfáasone nn ye n he nkó ye mu. Lelee nní aseí ne nkínjine ne mpóonare. ¹⁸ Nkó yee lē Kirisi pikei n wai ye ne Uléecaa sále, písoi pō ne ye kó u n waiselenle.

¹⁹ Lē nnya, tóké ye lelee ye ne nkínjine ní ka ne lē kari yé ne n ημόσπυσηελé wéési tón ne kesé papisi.

²⁰ Kape lipóluke-luke nnya Uléecaa mewai caai. Asei kecáá, liluke-luke líka ái mékperinkpe má. Amá in te usoi yé iluke li, ai lē nnya uucó ne kelólé-mē sí, ái nyamí te uké i li. ²¹ Li nyam te usoi úu kape isare li née úu kape píta n ntí née úu kape ne lelee ye uucó ne kelólé-mē ní ha ne rikó, [née úu kape lelee yé uucó m pepire née lelee yé rinárei u n waise ne rikó]. ²² A Uléecaa keyu-i lē kaa ripócuruu kepófa kέmee nsímé mmé kecáá ní músu wa. Nkó yee lē kuu m músu re lisone n wai ye únarekome le, in te úu likemee nkópe níka ne umecire túhaane. ²³ Amá nkó yee uliluke-luke nnya n tíru un kó pée ne li le ye umecire akópe palenle. Liriyíkí re umewai áme nyísélé te ukefa kέmee kai léeri. Lē ke usoi uu ye n wai un tíru ye akópe le.

15

A ye lelee yé upóco rinημόσπυση wa

¹ Tó mpí, tóo nní nfatene kέmee m páápú, li pise re tóké pepée ápi kahane m papisi rinareí ne kutu ricó ari lelee ne ró ní sá piwai yá. ² Li pise re ní pá úye uké ye lisone wa líké uucó larisi líké ne u n léni un ne nfatene kέmee papisi. ³ Kirisi úu pée ne lelee ne u n sá kutu colé, amá u pée wáile yare kai Nléécaasímé kέmee ukecáá n wólaalé te: Alé nyē kapi pō Uléecaa n lámaankee ye kenécáá pεemele. ⁴ Lē nnéi lee nní hái mekee-me n wólaalé ye wólaalenle líké ne ró n céési. Li pise re Nléécaasímé ritelé té tiké týese tóké pikáhá-káhá fe tóké kó ne tirópó n we tón ne lē kuu n yekei re u yé ró pa mé. ⁵ Uléecaa ye ye n wa usoi utí ne káhá-káhá uu kó ne uripáo n we uké týese tóké Kirisi Yeesu mewai n tikilē, ní pá úye ne ucó pin ne kemúné kεεε má. ⁶ Lē nnya, ani nónnénéí ripéne ani rinóo rise kέmee Urópiíma Yeesu Kirisi Usaa Uléecaa pakare.

Isoipuri nnét nnya ke Kirisi utí ne Nstmé Kεcire ka

⁷ Ani nómenécopεcire rísonε m múínelē yare ke Kirisi uu nó ní yósi uu múlú meco, líké ne Uléecaa rinyiri rirítaáse nnya. ⁸ Asei kecáá, Kirisi ye pansle Pisuifi ukeikó uké ne lē ke Uléecaa uú pée n yekei re u yé pipisaayaha wa n wa nnya. Un lē n wa, líké pée nyíse re u ye lē kuu ní ma wale. ⁹ Mpuri sanε pikó pō né kó íwe ke Uléecaa uu pi n té nnya urinyiri ritaáse, yare kaí ke Nléécaasímé kέmee n wólaalé te:

Lē nnya kam isoipuri kecōpe ripónyíri haane

am kó siyóme yom aní ne tipónyíri taáse. ¹⁰ Li kó wólaalé te:

Nó isoipuri, nó ne Uléecaa pikó ani kesé mpóonare yē! ¹¹ Li kó wólaalé te:

Nó isoipuri nnyí nnéí, ani Úpiíma rinyiri ritaáse,

Isoipuri nnyí nnéí iké u ritaáse! ¹² Esayi pō ne kó woi re:

Isai keyase ye sóntile keké isoipuri

pikó kecáá m paílē.

Pi yé kam apí ne u n tálē.

¹³ Uléécáa yee ye usoi ripóo n larukuse uké nfatene kani m má ne ritiki uú ne mpóonare ne nkíninje meyá nó he. Nfáasone nnanje nké lē kani m mé titaáse.

Pòoli ye ncée mále uké wói yare kuu nni ní wói

¹⁴ Pinémárecó, tinécúruu nmaa ye nyule re nò mpá yo kémee mewai sone waille. Nò kò menyuwe nnéi mále non kò tulaalē te nó fe ani nómenécòpēcire n célaane. ¹⁵ Mpá ne lē, ne ritelē ntí kémee isimé inyine meyá ne kéyu mahanle am wólu ké ne lē kani pinyuwe m máalē nó léise. Uléécáa kefa kuu né ní fénne yee lē ncée né he nen ne lē nó wólu. ¹⁶ U ne né ke fénnele re ké mpuri sane pikó kémee Yeesu Kirisi rinyiri riyóó. U né wéele uu ilúké yekei re ké Unsímé Kēcire riyóó mpuri sane pikó piké ne m panse inyóonse yee ne Uléécáa n sá nnya. Nfáasone yé týese apí n we yare ihée yee ne u n sá kapi ilúké n yekei. ¹⁷ Lē kam nni tó ne Kirisi Yeesu kupénecó kémee n wai nnya, né fe am Uléécáa keyu kémee rikókòri n wai. ¹⁸ Liriyíkí re am yé kaha ké nféé nnyine rikpápò, insálé ke Kirisi uú ne né rintiki uú ne wai re mpuri sane pikó piké ne Uléécáa n waise nkó. Nnésímé ne menéwai mee týese kuu ne lē wa, ái nées wa. ¹⁹ Uléécáa Nfáasone mee lē mewaisanja ne mewai píima wapisi nné nyíse re n únaje mále. Lelē týese kam fe am hái Yerusalem-pò Kirisi Nsímé Kēcire meyá yóó aní ne Ilirii tulu. ²⁰ Ne waisele re ké Nsímé Kēcire riyóó kei ke úka úu kahane Kirisi nkó níka n kó ái kape wa re ne ucò rikui kuu n yekei kecáá mmele ritási nnya. ²¹ Ne lē waille yare lē kapi Nléécaasimé kémee n wói re:

Pē kápi píkaí unsímé n símaalē yé kam api u yenu.

Pēpē ápi unká níka n kómaalē yé kam api n-asei kom.

²² Lē nnya, kái ne nkpéni tu, am kahane kéyu n yē ké nókenéméé hapò. ²³ Amá pikei ápi nkpéni silò se-i ne né we. Háí anmē anyine-me kai ripóó né we re ké pilóólú nó hapò. ²⁴ Amá ne lalē nen píyei Esípaanyi n tósu, ké nókenémee ritikipò ké nó rilóólú tóké nkáripí nókenékúrí tone rinépóó riké kpu, ani pēe limemáá né léní aní ne nnécée nój. ²⁵ Amá Yerusalem kam itunje nnyí kémee tósu ké ha Uléécáa pikó pēe kei-pò ní we lē kelene. ²⁶ Uléécáa pikó pēe Masetuwaani ne Akayii-pò ní we ye símaane re piké síwóó tóhò piké ne Uléécáa pikó pēe Yerusalem kuyu-i ní we pin íwe má lē. ²⁷ Piricuruu pēe ne piripóó lē wa. Asei kecáá, li kò pēe píse re piké lē pí wa. Liriyíkí re Pisuífi ye Uléécáa piyulale ne mpuri sane pikó hóonele, ápi lē ke Uléécáa uu pí n he ne mpuri sane pikó yé. Lē nnya, li píse re mpuri sane pikó póké kò pē ne pilikó kapi m má lē. ²⁸ Nen pikei pē m masí, nen kò ítòhò iyē pí rimmúíse, né pēe nókenémee ritiki aní ne Esípaanyi tómpò. ²⁹ Ne kò nyule re nen ha nókenéméé n hapò, Kirisi yé ne né ritiki uú ne meyá nó kpá.

³⁰ Pimárecó, Urópíma Yeesu Kirisi rinyiri kéméé ne níla ke Nfáasone nn tó n he kéméé kam nó nímóópúselē te ani ye kenécáá Uléécáa yáási. Ani Uléécáa yáási ani atòpi né n léní re ³¹ am kape pēpē ápi Yutee keteni-i Uléécáa m pakarelē anipe-i lóipò. Ani kò iwelē ne né lē te Uléécáa pikó piké ha ítòhò iyē kamí ne nni Yerusalem n sí rísone yósí. ³² Lin lē n wa, kam yé pēe nókenémee tuipò ne mpóonare. Uléécáa un kò n la, am nókenékúrí tone am nkáripí wénte. ³³ Uléécáa yee ye nkíninje n he uké nónnénéí kekúrí n we. Amí!

16

Pòoli ye uricuruu písoi yáási

¹ Ne urýyéi Fepee yee Senikireesi-pò Uléécáa icápine kémee pikei n wai nó pááipòle. ² Ani rísone Upiima rinyiri kémee u yósí yare kai m píse re Uléécáa

pikó piké yóòine. Ani kò ne kutu u n còlè, nòn lè nnéí kuu yé nó m pise re ani u wa kémee u léni. Uyè ticuruu ye kò písoi meyá lénle uu kò né léni.

³ Ani kò Pirisili ne Akilasi yáási. Pinékeico ye pi. Tó ne pè tó kesé Kirisi Yeesu kekei kémee we. ⁴ Pi nkpò heirele apí ne nnéfáa yósu. Ai menécíre nées pi pòonese. Ulééca icápine nnyí nnéí pikó pèe mpuri sané pikó kémee ní we ye kò pi pòonesele. ⁵ Ani Kirisi pikó pèe ye pikeyo-i n cápine nnéí yáási. Ani kò unésáne lala Epayineeti yáási. Uyee Asii kuwéé-mè mefoí ne Kirisi kefa tene. ⁶ Ani Maari ye nòkenécáa meyá n náasi yáási. ⁷ Ani pinémáreco Anturonikuusi ne Yuniyasi yáási. Tó ne pè ne pèe kesé kukpaniilee-i wele. Pi Kirisi pitume pinyine le ke písoi apí ní la háí. Ticuruu pi pèe Kirisi pikó le nées kelene pansé uukó.

⁸ Ani Upiíma kupéneco kémee unésáne lala kecíre Ampiliyatuusi yáási. ⁹ Ani urókeico Uripee yáási. Tó ne uyè tó Kirisi pikei kesé wai. Ani kò unésáne lala Sitakíisi yáási. ¹⁰ Ani Apeleesi ye n nyíse re u Kirisi ne kefa tenelenle yáási. Ani kò Arisitopuuli keyó pikó yáási. ¹¹ Ani unémáreco Erootiyóo yáási. Ani Narisiisi keyó pikó pèe Upiíma ne kefa n tenelè yáási. ¹² Ani Tirifèeni ne Tirifoosi yáási. Pinósi pinyine ye pi, pèe Upiíma pikei n wai. Ani Perisiiti yáási. Unósi unyine isoi kam ní la háí lo. U meyá Upiíma pikei kémee náásile. ¹³ Ani Rufuusi ke Upiíma uu n wée ne uuni ke nées ye kò n sée re unéni yáási. ¹⁴ Ani Asenikiriti ne Filekoo ne Herimeesi ne Paturopasi ne Herimaasi ne pimáreco pèe pikemee ní we yáási. ¹⁵ Ani Filoláki ne Yuli yáási ani kò Neree ne uuyei ne Olimpasi ne Ulééca pikó pèe pikemee ní we nnéí yáási.

¹⁶ Ani nómenécòpécire yáhaane ani memáreco pirane. Ulééca icápine nnéí pikó ye nó yáási.

Nsimé tərəə

¹⁷ Pimáreco, ne ikari nó kpáselenle re ani nómenécíre tí ne pepèe pikóólentene ne picókoi n sónaari. Lè kapi n wai ne lè kapi n céesi ye ne icélaa iyè kani ní yósi memii wele. Ani pikekúri rinyósó. ¹⁸ Ai Urópiíma Kirisi pikei ke lipite pè mpuri apí lè wai, amá pikuloi likó kapí ne náási. Pi ye nnóolari ne akéhe ne fele apí pepèe apí líka kumúnjé n nyu kiraasente. ¹⁹ Amá in nóo, nípa úye ye nyule lè kani Upiíma m pakarelè. Lè nnya ke rinépóo ari nó nnya láarú. Ne la re ani mewéesesohò m má nòn ne lisone wai, nónínsói iké n kpáíilè nòn ne líkópe kaase. ²⁰ Ulééca ye ye nkínjinje n he yé nfáani Setani ritékéé uu nóánéna metene u wai.

Urópiíma Yeesu uké ípèelée nó nyíse! ²¹ Unékeico Timotee ye nó yáási. Pinémáreco Lusiyuusi ne Yasoo ne Sosipatee pó ne kò nó yáási.

²² Nées Pòoli utelewòle, Terituusi ye rítelè ntí ní wói. Né ne kò Upiíma ye tó ne nnó m péneselè tinyiri ne nó yáási. ²³ Kayusi ye ukeyo-i kusáne né ní yosí ye nó yáási. Ukeyo-i ke Kirisi pikó nnéí apí ye cápine apí keyóme yáási. Kuyu siwóó ucápine Erasiti ne urómáreco Kuwaritusi pó ne kò nó yáási.

[²⁴ Urópiíma Yeesu Kirisi uké ípèelée nónnénéí nyíse! Amí.]

Ipakare tərəə

²⁵ Ani tíye tóké Ulééca pakare. Liriyíkí re u yé fe uu wai ani nfatene kémee pelu. Yeesu Kirisi Nsimé kecíre kam n yóólè kuu yé ne lè wa. Nkeméé kuu lelee háí mekèe-me m pékaalè lesene uké ró nyíse. ²⁶ Li nképéni lè ke antepuyee apí n wói ne rinóo ke Uteneçiré Ulééca uu n he nnya metéi kémee léemle lin nyáni, ai kò nképéni tíyese keté nnéí písoi apí li ceru piké ne Ulééca n waise apí kò ne kefa u tene nnya.

²⁷ Ulééca meciré kóló yee mewéésesohó ute. Liké ne Yeesu Kirisi ritiki toké ne ríyu u n waiselē hái ne nípá píyei-pó. Amí!

Títelé foi ke Pòoli uu Korenti pikó n wói

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Korenti ye pee Kíresi ketē kémee kuyu píima le. Nsoipuri mee kei n finu rín kumúnjé má. Pikírekí ne Rom pikó ne ketunjeleeme pikó inyóonse ye pee kei we. Pòoli ye Uléécaá icápíne ye Korenti-i ní we karií (UPM 18:1-18). Pòoli uu kei tone yare aḡmē até kumúnjé, uu tíyese mpuri sane pikó api Uléécaá icápíne loni. Efesi kuyu-i ke Pòoli uu n tóné ai nájai kuu yé rítelé ntí n wói (16:8).

Lē nnya kuu ri n wói ye nní: Kulowee keyo pikó kuú ne kō te Uléécaá icápíne ye kériine, písoi pin Kírísi pitume tési. Te pitele ne mēfine kópe ye icápíne kémee lonle (1:11). Mēlírú, Uléécaá icápíne pikó pee Korenti-i ní we ye rítelé u papole pin isímé u písei.

Lē ke ifaaci iyē ii n kériinele ye nní:

1. Anóo kuu isímé kapi u m písei kecáá m pese (1-6): Nsímé kapi rin-yóó mee nkpeé, áí pēpē n tin-yóó. Yeosu Kírísi pitume ye pinnéí Uléécaá pikeikó le (1:10-4:21) Mēfine kópe nsímé (5:1-6:20)
2. Menóoyóó piicón mpehé mpehé kecáá (7-15): Písóonne ne ritáne pitone (7) Inyékii ne inyóonsesare kecáá nsímé (8.1-11:1) Icápíne kémee mewee ne Upiima kupéneco iluke (11:2-34) Nfáasone ihēe ne lē kari yé ne i n keisi (12-14) Nkpó kémee meyiše (15)
3. Lē ke Pòoli uu píwai ní la ne iyáhaa kuú ne rítelé ntí tenese (16).

Iyáhaa

¹ Nē Pòoli ke Uléécaá uu umela kémee m pansese Kírísi Yeosu utume ne unéco Sósitēni, ² tóo Uléécaá icápíne pikó pee Korenti-i ní we rítelé ntí wólu. Tó pē nnéí ke Uléécaá uu n lése uu iyaa yekei uu pí ne Kírísi Yeosu péne uu pí pansese upikó yáasi. Tó kó pē nnéí pee nḡpá yei-pó ní we, pin kesé Upiima Yeosu Kírísi rinyiri sélei yáasi. Yeosu Kírísi ye Piupiima le. Uyee kó tó Upiima. ³ Urósáa Uléécaá ne Upiima Yeosu Kírísi piké ípéelée nó nyíse api kó nkínjine nó he!

Lisone ke usoi uu ye Kírísi kémee nyé

⁴ Mḡpá píyey kam ye nó nnya Uléécaá pòonese re u nó ne Kírísi Yeosu kupéneco kémee ípéelée nó nyíse nnya. ⁵ U nó ne Kírísi kupéneco kémee mesòho nnéí nó hele ani pansé linnéí kémee pimámá, áí ne tósu nsímé piyóó ne menyuwe kéméé. ⁶ Kírísi kecáá nsímé kari nó rin-yóó ye nókenémeé inínjí wale rísone. ⁷ Lē nnya, nó mpí nóo nní m mē te Urópiima Yeosu Kírísi yé keyáa umecire lese uu nyíse, nfáasone lihēehē líka áí nó párlíle. ⁸ Uléécaá uyē yé nó m múllé non ne nyenu, áí ha ne keyáa tóròo tulu re ápi kape nókenécáá ncaai níka yē keyáa kē ke Upiima Yeosu Kírísi uu n sñti. ⁹ Uléécaá uyee nó n sée re nó ne Ukepípi, Urópiima Yeosu Kírísi nóké ripéne ye aseí ute le.

Mekóolentene mee Kírísi pikó kecəpe ní we

¹⁰ Pimáreco, ne Urópiima Yeosu Kírísi rinyiri ne nó píse re ani rísone n kóméine, non kó nsímé nse símisi. Mekóolentene áme kape nókenécəpe n we, amá ani kesé lise ne n náási non kó kemúnjé kesé má. ¹¹ Pinémáreco, Kulowee keyo pikó ye né símisi re íkenene ye nókenécəpe wēle. ¹² Liasei re písoi pinyine ye nókenécəpe we, api ye maá re Pòoli ke pē api tíkilē, píco re Apoloosi ke pē api tíkilē, píco api kó re Píyee ke pē api tíkilē. Píco pòo kó re Kírísi ke pē api tíkilē! ¹³ Kírísi ye kériinelenléé? Yare Pòoli kapi nó nnya kunapéékóo kecáá kpu nēe Pòoli rinyiri kapi ne míni nó wóle?

14 Ne Uléécáa pònnese kám Kirisipuusi ne Kayusi memáá nó úka ucò míni n wóle nnya. 15 Lē nnya, úka úu yé fe uké re rinényiri kapí ne míni nó wóle. 16 Ne léise re ne kò Sitefanaasi keyò pikó míni wole, amá ãm pakare re ne kò unyine ucò piwóle rikpá. 17 Kirisi úu né tumme re ké písoi míni wole, u né tummele re ké Nsimé Kεcire riyóó. Ai kesoipipi mesímésòhò kam ne n yóólē. Insá lē, Kirisi nkpò kuu kunapéékòó kecáá n kpu rín líka yoriye.

Yeesu Kirisi yee Uléécáa nnaŋe ne umewéesesòhò

18 Kirisi nkpò kunapéékòó kecáá nsímé ye pepere ncée m pò kémee nnirisimé le. Tò mpí riyu ke Uléécáa uu n lo ye nyáni re Uléécáa nnaŋe ye mu. 19 Uléécáa Nsimé ye maa re:

Né mpí pee m músu re pi mewéesesòhò má mewéesesòhò caai, am mpí pee m músu re pi menyuwe má menyuwe waise méwoo.

20 Lē nnya, pepere mewéesesòhò m má ne isé picélaa ne nfaani ketē nké pisiményuwe pin yei n we, piké léeme piké símisi ké kò nké. Uléécáa ye nyisele re lē kapí ye ketē kecáá n sée re mewéesesòhò ye nnirisimé le.

21 Mesei ke sisoipipi ási ne simewéesesòhò cire fe síké Uléécáa céri kei kuu umewéesesòhò n lése uu nyise. Lē nnya ke Uléécáa uu re u yé pepere ne nsímé mmú mee nní í we yare nnirisimé kefa n tene riyu lo. 22 Pisuífi re pinsá mewaisaŋa n yē, ápi yé ñmurei. Pikireki pòon mewéesesòhò wéési kelene. 23 Amá Kirisi yee kunapéékòó kecáá í kpu nkó ke tóo símisi. Nsimé mmē rín Pisuífi kémee kunmurei we re piké ne kefa n tene, n kò mpuri sane pikó kémee nnirisimé le. 24 Amá Kirisi yee Pisuífi ne Pikireki pē ke Uléécáa uu n wée kéméé Uléécáa nnaŋe ne Uléécáa mewéesesòhò. 25 Lelee í we yare Uléécáa nnirisimé ye sisoipipi mewéesesòhò líkò fele. Kei ke Uléécáa uu ye n wa yare unárei ye sisoipipi rikòhò líkò fele.

26 Ani ripái, pimáreco, ani yénu isoi iyē kéméé kaní pee í we Uléécáa uú ne nó wée. Pē kani n nyáni re pi mewéesesòhò má ne pináŋe-naŋe ne píyukòó ápi nókenécòpe kulúí we. 27 Lē ke sisoipipi ási n kpíílē te linirikò ke Uléécáa uu ye kpísi uú ne lē ke sisoipipi ási n kpíílē te mewéesesòhò líkò séése. Lē ke sisoipipi ási n kpíílē te lináreikò ke Uléécáa uu ye kpísi uú ne pepere m músu re pi pináŋe-naŋe séése. 28 Lelee ái sisoipipi inipee-í riyu m má nēe lē kapi n lómíise nēe lelee ái líka n tulaalē ke Uléécáa uu ye ne lelee ye siinipee n yi rifíise. 29 U ye lē wale re úka úu kape ne n fe uké ukeyu-í umecire riñtaáse nnya. 30 Amá Uléécáa ye nó wéele uu nó kpísi uú ne Kirisi Yeesu nó péne. Uye merówéesesòhò mee Uléécáa-í n léeri. Uye tíyseslé kari Uléécáa inipee-í aseí pite. Uyē nnya ke Uléécáa uu ró pansese upikó, uu akòpe kémee ró lese. 31 Ai pee nkpeni wai yare kai Nléécaasimé ritelē-í n wólaalē te:

Uye un n la uké umecire ritaáse, uké lē ke Upíima uu n wa nnya umecire ritaáse.

2

Pòoli ye yóólē te pi Kirisi kunapéékòó kecáá karií

1 Pimáreco, kam nókenéme n hápò am Uléécáa nsímé aseí nyee m pékaalē nó símisi, ái mesíményuwe píima menyine nēe awéesenò papē-papē anyine kam ne nó símisi. 2 Ne pee kenéfa-í wale re ãm kape Yeesu Kirisi memáá linyine lícò nókenéme yē, áí ne tósu Yeesu Kirisi kapi kunapéékòó kecáá í karií. 3 Menárei kam nókenéme hápò, nfasimé ne iwame píima in né lonaalē. 4 Ai menésiményuwe mee anélēmpi nēe mmē kam n yóólē kémee pikei wai. Amá Uléécáa Nfaasone nnaŋe mee nó nyise re mmē kam n yóólē ye aseí le. 5 Ai we re

nónnéfatene nké sisoipipi mēwéesesəhō kēmee n leeri, amá li pēé we yare nké Ulééca nnaŋe kēmee n leeri.

Ulééca mēwéesesəhō

⁶ Amá mēwéesesəhō ke née ko pēpē nfatene kēmee m pi céési. Ai sisoipipi née nfāani ketē nké mekó née ketē nké kecáa piyōopi ipaa yee keyáa n tenene mekó. ⁷ Ulééca mēwéesesəhō ke née pisoi céési. Mekeme yē címúle, men ko pékaalē. Ulééca uké kelene ketē ne keyóme n wa, u pēe yekeile re mekecáa kai yé ne ritiki arí ne umeyōopi yenu. ⁸ Ketē nké kecáa uyōopi úka úu mēwéesesəhō mē ceri. Pin pēe mē n ceri, ápi yé pēe Upiima yee meyōopi n te kunapéékó kecáa karií. ⁹ Limēcō kai Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

Lē ke úka úu píakai n yénaalē née ke úka úu píakai n kómaalē.

Lē ke úka úu píakai m múnjaalē te li we.

Lē nnéi ke Ulééca uu wa uu ne pēpē u ní la m mé.

¹⁰ Amá Ulééca yē ne Nfáasone ritikile uu ne tó li nyise. Mesei ke Nfáasone nn ye nípá yo perei, ticuruu aí ne Ulééca simúnjé sēe kemēe-pō m pékaalē péne.

¹¹ Usoi úye yee yé fe uu lēle usoicō kefa-i ní we ceru? Insá uricuruu. Limēcō ke úka úu yé fe uké Ulééca líkó céeri, insá Unfaasone mecire. ¹² Ai ko nképni re ketē kecáa kemúnjé kai tó he. Amá Ulééca yee ipēelēe ró nyise uu Unfaasone ró he také ye ne ulíkó céeri. ¹³ Ai sisoipipi mēwéesesəhō kari ye ne linsimé símisi. Amá lē ke Nfáasone nn tó n céési kari ye ne linsimé símisi. Pēpē Nfáasone m má kari pēe lē Nfáasone líkó céési.

¹⁴ Amá usoi nkó yee úu Ulééca Nfaasone m má uu yé fe uké Nfáasone líkó kō. Li ye u n we yare nnirisimé ye mu. Kai nní re uyee Nfáasone m má ŋmane yee yé fe uu liasei kom nnya, uyee úu Ulééca nfaa m má uu yé fe uké liasei kō.

¹⁵ Usoi nkó yee Nfáasone m má yee yé fe uu nípá yo ceru uu kóolene úka úu yé nnyine yē uké u maa. ¹⁶ Li Ulééca ritelé-i wólaalē te:

Wóo Upiima kemúnjé nyu?

Wóo yé fe uu mesəhō u kpá? Amá Kirisi kemúnjé ne tó kekó ye kese le.

3

Ulééca pikeikó kecáa nstmé

¹ Pimáreco, aseí kecáa ám fe ké ne nó símisi yare pisoi pēe Ulééca Nfaasone m má. Ne ne nó símisile yare pisoi pēe pikemúnjé cire ne n sōne, yare pisoi pēe ko ne Kirisi pitiki kēmee riwá n tiselē. ² Mmē kam nní nó n símisi ye we yare mēpe kapi ye kewá fenféi n nyense, ái iluke mule-mule inyine. Li we re áni kahane iluke mule-mule kuluke n tu. Ne nképni-me ricuruu, áni kahane ikuluke n tu.

³ Li we re ái Ulééca Nfaasone mēe nó séni. Ke kufatoi aku nní nókenécape ní we, áni kó kóméine, ái li lē nyiselenle re nō rinárei málee? Ai li lē nyiselenle re ái Ulééca Nfaasone mēe nó sénií? ⁴ Uco yee un m maa re: Pōli ke née tikilē, uco uu re: Apoloosi ke née tikilē.

⁵ Wóo mpíi Apoloosi? Wóo mpíi Pōli? Nēnte tō ntónéi Ulééca pikeikó kpárá le, kaí ne rintiki aní ne Yeesu kefa tene. Mpá úye ye upikei ke Upiima uu u ní pa waille. ⁶ Née kuléé támesi, Apoloosi uu míni ku yakasi, amá Ulééca yee ku peise. ⁷ Lē nnya, ái uyee n támesi yee linyine wa née uyee míni ku n yákasi yee linyine wa. Amá Ulééca yee ku m peise yee mpá yo wa. ⁸ Uye n támesi ne uyee míni n yákasi ye sále. Mpá úye ye pikecōpe sōntile uké lē kuu upikei n wa ihéé yási. ⁹ Ulééca ke tóo ne kesé keisi. Nó ye nképni wa yare ukēcare née ukulee kuu m móm.

¹⁰ Uléécáa yé ne kefa né fénnele uu tíyese am̄ n we yare umómé sòhòo yee rikúí n yekei, ucò uu weri uu rikecáá móm. Lē nnya, li pise re m̄pá úye uké n nyu re íye kuu rikecáá móm. ¹¹ Li we re rikúí ye piyekei máálenle. Tetee Yeesu Kirisi. Úka úu fene uké rimemáá riféé rinyine ricò yekei. ¹² Uye un wura née nwoóweni née apare néíkoó née ana née ahóoyui née ayúí n kpísi un ne rikúí tē kecáá m m̄, ¹³ li keyáa sóntile liké m̄pá úye pikei lese liké nyíse. Nna yé ha ketúhaaneyaa kē ketúnjé n wele, Uléécáa uu p̄ee m̄pá úye likeikei nkemee waipò aí ne nyíse re li nyam̄ née áí nyam̄. ¹⁴ Uye likeikei linsá nna mm̄ kēme n tore, liute yé ihéé yosí. ¹⁵ Amá úye líkó lin n tore, uyē yé loó. Uléécáa yé uriyu ló, amá li p̄é wele yare nna kec̄ape ke liute uu lom̄pò uu lééri.

¹⁶ Aní nyu re nò Uléécáa keyò le, Unfaasonē nn nòkenémé wee? ¹⁷ Uye un ke n fori, Uléécáa yé kò liute fori. Li we re Uléécáa kekó ye ke. Nòo nní lē uk̄eyò kē.

¹⁸ Nò úka úu kape umecire kiraase. Nò úye un m̄ músu re u ketē nké kecáá sisoipipi m̄ewéésēsòhò má, liute uké pansē yare un̄firi uu p̄é ne meyíkíyiki wai uyee m̄ewéésēsòhò m má. ¹⁹ Lē ke sisoipipi asi ye n s̄ee re m̄ewéésēsòhò ye Uléécáa kēme nn̄irisimé le. Lē nnya kai Nléécasimé ritelé kēme wólaalē te: M̄ewéésēsòhò pikó cirē m̄em̄m̄p̄isòhò ke Uléécáa uu ye ne pi t̄l. ²⁰ Ai kò kpá re: Úpiima ye m̄ewéésēsòhò pikó simúnjé nyule,

un kò nyáni re ási ye líka yoriye. ²¹ Lē nnya, úka úu kape ucò ne n tálē un ne umecire taáselē. Li we re nòo m̄pá yo te. ²² Liké Pòoli née Apoloosi née Piyee née ketē nké nn̄í kecáá líkó née nfáa née nk̄pò née nfáani ketē nké líkó née masí kep̄ire líkó, nòo m̄pá yo te. ²³ Kirisi yee n̄ó te, Uléécáa p̄òon Kirisi te.

4

Kirisi pitume

¹ Lē nnya, li pise re p̄isoi piké t̄ó Kirisi pitume n nyáni re t̄o upikeikó le. Uléécáa ye uasei nyee m̄ pékaalē arónipe-i wale re tóké p̄isoi a cereise. ² Li meyíkíyiki pise re pin úye anipe-i linyine n wa, liute uké aseí m má. ³ Ai né cònjē te nòkē ne né túhaane née nòkē p̄isoi kēmeé ne ketahai né tone. Tinécúruu am̄ kò r̄ika ne menécire túhaane. ⁴ Am̄ nnékópe r̄ika kenémúnjé-i nyáni. Amá áí p̄ee re lelee nyíselē te ne aseí ute le. Úpiima n̄mane yee nnékó túhaane. ⁵ Lē nnya, aní kape úka kecáá r̄ika m̄ músu Uléécáa itunje kuu n yekei iké kelenē tu. Aní Úpiima mekame m̄ mé. Un p̄íyeyi n ka, u yé metéí kēmeé lē nn̄í lee kun̄maha-i m̄ pékaalē pékele uu p̄isoi simúnjé s̄ee pisifa-i n̄i we p̄érese. Kei ke m̄pá úye uu yé p̄ee uipakare yosí.

⁶ Pimáreco, t̄o ne Apoloosi kecáá nsimé kam kpísi kē ne meyu mmé aseí nò céési. Aní kape ye n náási nòkē wa líké lelee n wólaalē tifaau. Ai nyam te unyine uké ye rikók̄ari nnya usoi kecáá rikpá uu ne ucò n n̄m̄élu. ⁷ Wóo p̄o símisi re p̄o ne picò fe? P̄on yo m má, áí Uléécáa yee p̄o li h̄ee? Kai nní Uléécáa yee p̄o pa, yo nnya kaa p̄ee m̄ep̄ócire taáselē yare áí unyine yee p̄o pa?

⁸ Li siwòo nk̄p̄ení lē nò tórile hái! Nò nk̄p̄ení lē pimámá le! Nò nyu re nò iyóopi lele áí ne t̄ó. Non p̄ee mesei iyóopi n t̄u, li yé p̄ee ró n láárú re t̄o ne nn̄ó yé i tone. ⁹ Li né we yare ketónē p̄ir̄e-p̄o ke Uléécáa uu t̄ó pitume yekei. T̄o we yare p̄ē kapi ye ne n túhaane pin la piké kukp̄épi-i pi k̄o. Ketē nké nn̄í kecáá ne piléécaatume ne sisoipipi inipee-i kari yánaalē. ¹⁰ T̄ó ne nk̄p̄ení Kirisi nnya pansēle pin̄firi, nòo p̄ee ukup̄éncò kēme pansē pisòhò! T̄óo pin̄árei, nòo pin̄an̄je-nan̄je. Nòo p̄íyukóó, úka úu t̄ó waiselē! ¹¹ Nk̄ú ne nn̄iré ye ró múílenle hái ne nk̄p̄ení itunje nnyí-i. Litane-tane ye kò ró p̄árilenle. Ip̄épi-i karí we, ári kò ketónē yíkíyiki má.

12 Tò ημώσπουλελε τὸν νε ἀρόνιπε keisi. Pin τὸ lámisi, amá τὸν tinḵo sone pikεcáá símisi, pin τὸ wéékuselē τὸν kahari. 13 Písoi pin kerócáá nkópe n símisi, τὸ ye pi n kpurukeele. Háí ne nkpéni itunε nnyí-i písoi ye ró nyánile ketē nké kecáá yare ayúí pééi-pééi néε yare likpárákḵó.

14 Am nsímé mmú nḵ wólú re isei iké nḵ wa, amá ne nó wólú re ké icélaa nó pa yare sinépipi lala kecire. 15 Mpá nḵn n ka nḵn písoi m má ápi kúkeente ne we, pεε Kirisi nsímé kémεε nó n nyólú, áí re písáa kulúí kani lē má. Néε Nsímé Kecire ne ritiki aḿ ne wai Kirisi Yeesu kémεε nóunésáa. 16 Lē nnya kam nó ημώσpušelē te ani menécḵ n we. 17 Lē nnya kam kenépipi lala kecire Timotee nókenémεε tumpḵ. U aseí ne Upiíma tikilenle. U yé nó léise lē kam inésoi kémεé ne Kirisi n sḵne, ne lē kam nḵpá Uléecaa icápine iye-i n céési.

18 Nókenécḵpe, pinyine ye músú re aḿ nókenémεε sḵnepḵ, pin lē nnya rikókḵori wai. 19 Amá Upiíma un n la, né nfáani nókenémεé hapḵ ké pεε yé te pεpεe nní rikókḵori n wai ye méwoo símisile néε pi rḵnanε nnyine mále. 20 Uléecaa iyḵopi íi nnḵsímé líkḵ linyine, amá rḵnanε pinyise ye pi! 21 Yo kani wée? Ké nséí ne nó lepḵo néε ké rḵla ne hapḵo líké tḵ ne nnḵ kecḵpe n láárú?

5

Isoi kpárá yεε Kirisi pikḵ-i rḵ we nstmé

1 Pi nḵpá yei símaankeε re písoi ye nókenécḵpe isoi kpárá waille. Háí isoi kpárá iyē icḵ íi pεpεe ápi Uléecaa n wuru kémεε we. Pi símaankeε re nókenécḵpe, unyine ye ne usáa unḵsi sóile. 2 Nḵn kḵ pεé ne we nḵn nómenécíre fuuselē, áí nkpáni nó we re nḵké nkpḵ tone nḵké mεwai mē ute nókenécḵpe lese! 3 Mpá ke né aḿ nókenékúrí rḵ we, ne pεε kenémúhḵ nnéí ne nókenékúrí wele. Lē nnya, né ne uyεe isoi kpárá iyē n wai nsímé pitúhaane masile yare ne nókenékúrí kei wele. 4 Ani Upiíma Yeesu rinyiri ne n cápinelē ké kenémúhḵ kémεε nókenékúrí n we. Ani Urḵpíma Yeesu nnaεε kémεε 5 liute uyē Setani anipe-i wa uké u wukei uké kpu Uléecaa uké pεε fe uké keyáa kē ke Upiíma Yeesu uú ne písoi n túhaanene uriyu lo.

6 Ái lisḵne linyine kaní ne nní nómenécíre taáselē. Ani nyu re nkpónḵto pite fíi pεε ye pikpéε nnéíε nyépukuseε? 7 Mεwai kḵpe ye we yare nkpónḵto pite. Lē nnya, ani nókenécḵpe mε lese, ani pεé n we yare pikpéε fale pεε ápi nkpónḵto pite m má. Lē ticurruu kani nní piwée máálē. Pi Kirisi kpule yare irḵsánj kari ye ne nkpḵ melḵó anyá n li. 8 Lē nnya, tḵké anyá nyē li nkpónḵto pite kpure ne íkíraase ne rikpáráá ári kape n we. Amá tḵké anyá nyē li ne akpónḵ nyεe áa pite m má, ne kefa keεe ne aseí.

9 Ne rítelē foí tē kam nó rḵ wói kaḿ ne ntí rinkpá kémεε nó símisi re nó ne isoi kpárá pikḵ áni kape líka kémεε m pénéle. 10 Lē kam nní nó n símisi, áí písoi kpárá mesame ketē kecáá néε nḵwónaapí pikḵ néε piyaaluke néε pεpεe piléε n nyḵonse nsímé kam símisi. In pεε lē, ketē nké kecáá kani pεé lelune. 11 Ne lale ké nó símisi re úye un te u Kirisi ukḵ le, un kḵ pεε isoi kpárá wai, un nḵwónaapí má néε un piléé nyḵonse, néε un písoi lámaankeε néε un útapome néε uyaa, áni kape líka kémεε m pénéle, áni kape ye ricurruu iluke ne liute ripéne. 12 Inéyo ne ketahai pikḵ nkḵ. Pεpεe Yeesu n tikilē kaí ne sá re nḵké ne túhaane. 13 Uléecaa yeε pitahai kḵ túhaanene. Li Nléécaasímé ritelē-i wólalē te: Ani usoi kpááree nókenécḵpe lese.

6

Kirisi pikḵ mεcḵpεcire sitahai piséleine nstmé

¹ Picé pin unyine ne uucɔ kecɔpe n we, yo nnya káni ye Uléécáa pikó kémee túhaane, ani ye peé ha pepee ápi Uléécáa n wuru kémee túhaane? ² Ani nyu re Uléécáa pikó pee masí sisoipipi nnéi túhaanene? In nkpeni re nǎ ke Uléécáa uu kpísine re ani ne sisoipipi nnéi túhaane ní, íye kai wa káni ye pee fe naké sisimé sínsápi túhaane? ³ Ani nyu re tóo masí ne piléécattume túhaanene? Yo yee pee nkpeni keté nké kecáá sisimépi? ⁴ Yo nnya ke picé api ye pin unyine ne uucɔ kecɔpe n we, ani ye peé ha pè ke úka úu Yeesu pikó kecɔpe n kééni kémee túhaane? ⁵ Ne nní símisile re liké isei nó wa. Yaré úka úu nókenécɔpe mewéesesɔhɔ má un yé fe uu nsimé pimárecɔ kecɔpe kénene? ⁶ Lē nnya, li pee pise re Yeesu ukó ne uucɔ piké sitahaí n séleine? Ai kɔ pee re pepee ápi Kirisi n tikiilé kémee kapi yé pitúhaane haa?

⁷ Nɔn nómenécɔpɔcɔre sitahaí n séleine, li nyísele re nɔ loole háí. Yo nnya káni ye n kahari unyine uké mese menípee nɔ lí? Yo nnya káni ye tíye nólínényine liké mese unyine-i riséé? ⁸ Nǎ ñmaa, nǎo meníje pinípeeluke má, nǎo kɔ nókenémee nǎpinécɔ cire, Yeesu pikó likó séésele! ⁹ Ani nyu re piwaikɔpɔkɔ ápi Uléécáa iyɔɔpi yenunee? Akpéri áa we, pepee isoikpára n wai ne pepee piléé ní nyóonse ne pitisi ne pinósi pee méwoo méwoo n wélaanentene ne pitisi pee ne pipicɔ n sói ¹⁰ ne piyaa ne pepee nwóónaapi m má ne pítapome ne pepee pico n lámaanke ne piyaaluke úka mpuri úu Uléécáa iyɔɔpi yenune. ¹¹ Isoi iyé kémee ke nómenéyá amé peé we. Amá Uléécáa ye nkpeni nóanékɔpe heerele uu tíyese ani pansé upikó. Uu tíyese Nfáasone nn Upiíma Yeesu Kirisi rinyiri kémee nó pansese aseí pite uinipee-i.

Iye ke Yeesu ukó uu yé uipiñe ne Upiíma rtyu waise?

¹² Pinyine yee maa re: Ne meyíkíyiki ncée mále nen yé mǎpá yo wa, amá áí mǎpá yo yee yé né yóriye. Né fe am te: Ne meyíkíyiki ncée mále nen yé mǎpá yo wa, amá ám ñmureine linyine liké ilási né tónse. ¹³ Nɔ ye kɔ maa re: Kefa nnya ke iluke íí we. Iluke nnya ke kefa pɔɔ kɔ we. Amá Uléécáa yé keyáa lē nnéi kété waise. Amá usoi ipiñe íí iwásánkaí nnya we. Upiíma nnya ke isoipiñe íí we, Upiíma pɔɔn kɔ isoipiñe nnya we. ¹⁴ Uléécáa yee pikpɔkɔ kémee Upiíma n yukuse ye kɔ ne unnañe pikpɔkɔ kémee tó yukusene.

¹⁵ Ani nyu re nóinépiñe ye Kirisi ipiñe ilese inyine lee? Né fe am pee Kirisi ipiñe ne unósi wásánkaí ikó péne? Aai yé lē wa! ¹⁶ Ani nyu re úye ne unósi wásánkaí pin timpéne, u ne uyé ne wale ipiñe isee? Li Nléécáasimé ritelé-i wólaalé te piketé ye ripéne api pansé ipiñe ise. ¹⁷ Amá úye ne Upiíma pin timpéne, u ne uyé api Nfáasone nse m pénelé.

¹⁸ Lē nnya, ani iwásánkaí meyíkíyiki n wuru. Mewai kópe tɔrɔɔ mmé nnéi ke usoi uu ye n wa áme ye ne uipiñe rikɔ. Amá úye un iwásánkaí n wai uipiñe cire kuu nkópe wai. ¹⁹ Ani nyu re nóinépiñe yee Nfáasone ke Uléécáa uu nɔ n he nn nókenémee we keyɔɔ? Ani nómenécɔre te. ²⁰ Uléécáa ye nnéi piíma nókenécáá hélele uu ne nó lolu re uké nó n te. Lē nnya, ani nóinépiñe kpisi aní ne rtyu u waise.

7

Pisóonne kecáá nstmé

¹ Tóké nkpeni nsimé mmé kani né ní wói nɔn né písei ripai nké! Li nyamí te utisi úu kape unósi kpisi. ² Mǎpá ne lē, iwásánkaí mewai nnya, li kutási we re mǎpá utisi úye uké unósi cire m má, mǎpá unósi úye uké uula cire m má. ³ Li nyamí te utisi uké ye lē kai m pise unósi wa, unósi pɔɔ kɔ limécɔ ula wai. ⁴ Ai unósi yee uipiñe te, ula yee i te. Limécɔ, áí utisi yee uipiñe te, unósi yee i te. Ai unósi

ye umecire te, ula yee u te. Limeco, ai utisi yee umecire te, unosi yee ko uyē te. ⁵ Uka uu kape ye umecire ne uco ye. Amá in te no lala naké ne piyómeyáhaa kutu ricá kani yé fe ani kómeine aní ne lē wai. Ai kape ye ko náñai naké ne piyéntine m pele re Setani uu kape nó peikee naké nómenécire pimúlú pōone nnya.

⁶ Lē kam nní nó m ma ai isé kam nó pálē, amá necēe kam nó nyise. ⁷ Ne peé la re písoi nnéi piké menéca n we. Amá mpá uye ne ulikó ye ni ke Uléecaa uu ró ní he. Uka ne uco ihēe fi pénelē. ⁸ Ne nkpéni la ké pēpēe ápi kahane n sōō ne pitisi pēe ápi kahane pinósi n kpísi ne pikúmannōsi símisi re li nyamí te piké menéca ritáne n tú. ⁹ Amá pinsá pimécire pimúlú n fene, pinósi piké sōonke, pitisi api pinósi kpíkēsi. Li kutōsi we unósi uké ula sōō nēe utisi uké unósi kpísi ne kapi yé ne nnáápi m pansente.

¹⁰ Pēpēe pila ne pinósi m má kam isé nnyí pálē. Ai kenémēe kii léeri, Upiima yee maa re unósi uu kape piyale yisi. ¹¹ In te u piyale piyise máalenle, uké ritáne tone uu kape sōō. Unsá ritáne n tonene, u ne ula piké pikecōpe nsímé nyōonse, utisi páa kape ko unósi lakase. ¹² Ai nkpéni Upiima yee ma, amá nēe písoi tōcō picō mpí símisi re Yeusu ukó un unósi m má yee uu Kirisi ne kefa n tenelē, unósi uyē un n ηmurei re u ne ula yé tone, uu kape u lakase. ¹³ Limeco, unósi yee Kirisi n tikiilē un ula m má yee uu Kirisi ne kefa n tenelē, ula uyē un n ηmurei re u ne unósi yé tone, unósi uu kape u yisi. ¹⁴ Li we re unósi uyē nnya, Uléecaa yé ula yee uu Kirisi ne kefa n tenelē kecáa m páilē. Limeco kuu yé ko ula nnya unósi nkó yee uu ne Kirisi kefa n tenelē kecáa m páilē. Insá lē, nōsinépipi ási yé pēe Uléecaa sikó. Si ko pēe nkpéni usikó lē. ¹⁵ In ula nēe unósi yee uu Kirisi ne kefa n tenelē yee uricuruu la uké tōmpō, u yé fe uu tōmpō. Uka uu pēe uco mekó-i we. Uléecaa ye nó sēe re naké picō ne nkīññe-i n we. ¹⁶ Iye ke pó unósi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé ne ceri re áa yé fe pókē upóla riyu lo? Limeco, íye ke pó utisi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé céri re áa yé fe pókē upónósi riyu lo?

Usoi un llye n we, liké ne u n sá

¹⁷ Uléecaa ye pēe méwee menyine kémeē nó yekeilenle non mekemēe we uu ne nó séi re aní u ritiki. Ani lē n we. Lē kam Uléecaa icápine nnéi kémeē isé pálē. ¹⁸ Uye un peé n kélē Uléecaa uu ne u séi re uké u ritiki, liute uké mēsunu ukéké. Uye unsá peé n kélē uké kelene u sēe, liute uu kape n náási uké riké. ¹⁹ Piké nēe pikéciré ápi linyine, Uléecaa isé kai pise re usoi uké ritiki. ²⁰ Mpá uye uké n we yare kuú pēe ní we Uléecaa uu ne u séi. ²¹ Pōn pēe ulási kuú ne pó sēe, ai kape pó n cōñlē. Amá in te pó fe aa ikemēe mepócire lese, a riñmóspú. ²² Lelee re usoi un ulási ke Upiima uu ne u sēe, u nkpéni u ne uyē kupénēcō kémeē wale usoi nkó yee umecire n te. Limeco, usoi nkó yee pēe umecire n te uu ne u séi ye pansēle nkpéni Kirisi ulási. ²³ Uléecaa ye nnéi píima nókēncáa hēelele uu ne nó n te. Lē nnya, aní kape ηmurei naké písoi ilasi tone. ²⁴ Pimárecō, mpá uye uké Uléecaa keyu-i n we yare kuú pēe ní we Uléecaa uu ne u séi.

Pitáne kecáa nsmé

²⁵ In pitáne kecáa nkó, Upiima uu níka né pise re ké nó símisi. Kuú ne kefa né n fēnne uu waise re ké aseí ute nnya kam la ké kenémúnjé cire nkó nó símisi.

²⁶ Lē kam m músu re li nyamí yee re kumúnjé pape-pape nkú-i kari nní ní we nnya, li kutōsi we re usoi uké ritáne n tú. ²⁷ In te pō unósi pikpiké masile, kape re pókē u lakase, amá in te áa kahane unósi n kpísi, kape nkpáni n náási pókē kpísi. ²⁸ Mpá ne lē, pōn ko unósi n kpísi, áa akópe áka wa. Ukpére un ko ula n sōō, uu akópe áka wa. Amá pitisi pēe pinósi n kpíkēsine ne pinósi pēe pila n sōonkeene yé kam api piísoi kémeē mpōle kom. Né ne peé la re ké likemēe nó lese.

²⁹ Lē kam ní la ké m̄ maá, pimáreco, yee re itunje kai n tise íi nkpéni piye. Lē nnya kaí ne neni n kpísi, li pise re pepee pinósi m má piké n we yare ápi pinósi má. ³⁰ Pepee n tēni piké n we yare ápi tēni. Pepee mpóonare-i ní we piké n we yare ápi mpóonare-i we. Pepee n léeri pin curii piké n we yare ápi líka má. ³¹ Pepee ketē nté líkó ne pipikei n wai ápi kape likecáá pikemúnjé n wailē. Li we re ketē nké áke nánaine keké kelene tósi.

³² Am la re noké linyine nfasimé n wai. Upiima líkó nfasimé ke utáne uu ye n wai. Lē kuu yé n wa líké ne Upiima n láárú kuu ye n wéési. ³³ Unósikó p̄s ne ye ketē nké líkó nfasimé n wailē. Lē kuu yé n wa líké ne unósi n láárú kuu ye n wéési. ³⁴ Uu pee mmé ne mmé n we. Limeco, unósi tane née ukpére nkó yee úu utisi n nyu ye Upiima líkó nfasimé wailē. U ye n wéésile uké lelee yé Upiima n larisi wa. U ye uipinje ne ukemúnjé kpísile uu waise Uléécaa líkó. Amá uyee ula m má yèè ketē nté líkó nfasimé n wailē. Lē kuu yé n wa líké ne ula n larisi kuu ye n wéési.

³⁵ Nónnésone kamí la nnya kam lē nó símisi, ái ripine kamí la ké nó wa. Ne la re ani isoi n le yare kai m pise, aní ne nókenéfa nnéi Upiima pikei kéme n we.

³⁶ Uhmáne úye un n yē te úu yé fe uké umecire tí, uké merí líké ha ne keyáa ké ke u ne uuwanco ápi yé n sónne tu, un kó pee káipi yare uké u kpísi, ncee ye we re piké sónne, pin n la. Pin n sónne, úu akópe áka wa. ³⁷ Amá úye un umecire pitíne n fe, un ukefa-i n nyu re ái u cónlē, amá uyee ne upepola yekéi re líké lē n we, u ne uwáncó ápi kape kulee ripéne, rísone ke liute uyē uu wa. ³⁸ Lē kéme n, un te u yé uuwanco uyē kpísi, rísone kuu wa. Un kó re úu yé u kpísi, lelee rísone feriyē.

³⁹ Unósi un ula n sós, úu ula nfaa kéme n méyule u má. Amá ula uyē un n kpu, unósi yé fe uu ula féé kuu n wéé sónni. Li pise re uyē kuu n sónnine uké Kiriisi ukó. ⁴⁰ Né ne yē te un titáne n tone, li yé u n láárú ai tósu kuu yé pisós tinkpá. Né kemúnjé ye ké. Ne nyáni yare Uléécaa Nfaasone ye kó né kéme n wele nen ne símisi.

8

Inyóonsesare kecáá nsímé

¹ Tóké kelene inyóonsesare nkó n símisi, ne la re ani kó te ntónéi mmú, nípá úye ye menyuwe mále. Menyuwe yee tíyesele usoi uu ríyu n wéési, amá nla mee ye tíyese usoi uu nfatene kéme n pelu. ² Uye un umecire n nyáni re úu kusa nyu, liute úu kahane n ceri líké tu yare lē kai m pise re usoi uké céri. ³ Amá úye un Uléécaa n la, Uléécaa ye liute nyule.

⁴ Inyóonsesare kecáá nkó ye mmú re piké ye i li née ápi kape ye i lí? Tó nyule re piléé ápi ketē kecáá nka-i we, amá Uléécaa use kóló yee we. ⁵ Mpá písoi pin n nyáni re pipileecaa née pipipiima ye meyikíyiki keléecaa-pó ne ketē nté kulúí wele, ⁶ t̄s ne nyánile re Uléécaa use yee we. Uyee Sáa, uyee nípá yo wa. Uyee kó ntófáa nnéi kéme n ró te. Upiima use kóló kari kó má. Uyee Yeosu Kiriisi ke Uléécaa uú ne rintíki uú ne lē nnéi lee ketē nké kecáá ní we wai. Uyee kó ntófáa te.

⁷ Amá ái písoi nnéi pee aseí nyē nyu. Piléé nsímé ye meyá ne pinyine mainule, ápi ye pee nkpéni inyóonsesare n le yare piléé pee mesei isare iyē te. Pi pinárei le, ápi peé m músu re isare iyee mékperinkpe pi waisele. ⁸ Amá ái pee iluke inyine yee yé n tíyese ari písoi sone Uléécaa inipee-i. Tó i líi, ári i líi, ái líka ró kpálé.

⁹ Mpá ke ncee nn nní ní we re non n la nó fe ani ye liisare iyē le, ani nómenécire tí ái kape pansé líké pinárei lóise. ¹⁰ Nkó yee nní rinárei m má un p̄s nkó yee nní menyuwe m má n yē p̄on keló piléé kucánjíl kunyine-i t̄t̄ p̄on isare iyē le, ke uyē

uu nní rinárei m má nnya, ái yé u wa yare uyē uké kò i lii? ¹¹ Μερónyuwε nnya, upómáρεσò nkó yεε rinárei m má yε pεε lē ncée pαλε. Lin kò pεé we rε Kirisi yε kò uyē nnya kpule! ¹² Non lē ne pimáρεσò pεε rinárei m má m púnnete, li yé pikemúnhē cókoi. Ani pεé n nyu rε Kirisi kani lē ne púnne. ¹³ Lē nnya, in te iluke inyine yé fe ii unémáρεσò lóise, ám nkpáni pikai inyóonsesare piluke kpane. Lelee rε ám la liké unémáρεσò lóise.

9

Lelee ní we rε utume likò ne lē kai m pise rε uké n wa

¹ Né ne kò ncée mále nen yé menéla wa. Né ne kò utume lε. Né ne kò Urópíima Yeesu yenaalenle. Nóo we lin nyíselē te ne Upíima pikei wale. ² Mpá picò pin m maa rε ám Kirisi utume, ne nǒ kέmee utume lε. Nóo Upíima kupéneσò kέmee we lin nyíselē te ne pinétumekεi nsone wale.

³ Tinóo ntí kam yε pεpεe n késu rε ám utume pεse: ⁴ Né ne kò ncée mále rε ké pinékei nnya linéluke-luke ne lē kam yé ní níru nókenémεε kpísi. ⁵ Né ne kò ncée mále ké Kirisi pikó keσpe unyine kunósi kpísi ari n tóoine yare ke pitume picò ne Upíima pimareσò ne Piyεe api n wai meσò. ⁶ Yare tó ne Parinapasi ηmane kai ne sá rε toké n keisi tòn ne merócíre kpínii, née iye? ⁷ Wóo kecirε yεε isóσca wai ápi pεe u héele? Wóo yε kuléé tamesi úu yé kuripipi li? Wóo kecirε yεε ináa séni úu yε pεe ukunaalee menaapenni n ntí?

⁸ Amá ái lē ke písoi api n wai ηmane kam páilē nen ne símisi. Moisi isé pǒ ne kò limeσò male. ⁹ Li isé iyē kέmee wólaalē te: Api yε ináa yεε melukepipi kukpépi-i n còpu nnóo ripi rε ii kape li. Yare ináa ηmaa nkó mee lē Uléεcaa còηlēe? ¹⁰ Aai tó kuú ne lē mánεe? Tó nnya kapi mesei lē wai. Li we rε uyεe n lum yε lumle un ne tálē te úu yé ulikó paa. Limeσò ke uyεe melukepipi n còpu póo kò tálē te úu yε ulikó paa. ¹¹ Kari Uléεcaa nsímé nó rin-yóó, Nfáasone likó kari lē nókenémεε wa yare ípuri kari kecare-i lukesi. Tòn nkpéni nólinékó linyine n li, ái pεe kerólukε kari lii? ¹² Picò yε nólinékó lele. Ái tó kai pεé ne sá rε toké meyá li n lee?

Mpá ne lē, ári pεe nó pise rε ani linyine ró pa. Tó meníηε linné merócíre waille rε ári la linyine liké Kirisi Nsímé Kεcirε púneise nnya. ¹³ Ani nyu rε Uléεcaa keyo kee pεpεe Uléεcaa pikei n wai kpínii? Inyóonsesare yεe pεpεe kenyóonsehúú-i n keisi pǒ kò kpínii. ¹⁴ Limeσò ke Upíima uu wa rε pεpεe Nsímé Kεcirε n yóólē piké lipikei pē n wai pin ne le.

¹⁵ Mpá ne lē, né ám úka líka mpuri pise. Am kò walu rε piké nkpéni linyine né pa. Li kutási we ké kpu ne kam yé linékó ní kóru. Úka úu yé fe uké liríkòkari né kpu. ¹⁶ Nsímé Kεcirε piyóó ápi kenémεε ríyu piwaise likó, amá kai m pise rε ké wa nnya kam wai. Lin né n fóm te ám Nsímé Kεcirε mmé tiyóó, ái yé ne né sonesi. ¹⁷ In te kefa kesε kam ne rinécúruu li wai, né ihéé yósi. Amá in te ne waille ám la, li nkpéni né wele ncóni kapi né ní pa. ¹⁸ Lē nnya, inéhéé yε nkpéni iye? Inéhéé yεe rε ké Nsímé Kεcirε riyóó faalaa, ám kape úka lē kai m pise rε piké né pa korí.

¹⁹ Néε menécíre te, ám úka ulasi. Mpá ne lē, ne menécíre kpísile am pansese nípa úye ulasi ké ne n fe ké písoi meyá n lē piké ne Kirisi kefa n tene nnya. ²⁰ Tó ne Pisuífi tòn n we, ne ye n we yare Usuífi am ne pi léni rε piké Kirisi ne kefa tene. Tó ne pεpεe isé n tíkilē tòn n we, ne ye n we yare uyεe isé n tíkilē. Am kò pεe isé iyē tikilē. Ne lē wai rε ké fe ké ne pεpεe isé iyē n tíkilē lē piké Kirisi ne kefa tene. ²¹ Limeσò ke tó ne pεpεe ápi isé n tíkilē ari yε tòn n we, am pimεσò n we, ái kò pεe rε né ám isé iyē nyu. Amá ne wale yare ám isé kutu cólē ké ne n fe ké pεpεe ápi

isé n nyu lé piké ne Kirisi kefa tene. Kam nní Kirisi isé m pakarelē Uléécáa isé ke née kó lē tikilē. ²² Tó ne pepeé rinárei m má tón n we, ne ye menécíre waisele yare unárei aní ne fe am pi léni apí ne Kirisi kefa tene. Ne ye mǎpá yei menécíre pale re mǎpá lin íye n we ké fe ké pinyine lé Uléécáa uké piriyu lo. ²³ Nsímé Kecire nnya kam lē nní wai re nééké kó lisone lee nkemee ní we kémee linékó yé. ²⁴ Ani nyu re pikáhamewure yèè kecesi-i kulúí n wele, amá use yee ye ha kpassi uu ihéé yósuu? Ani limécó nfatene ncee-i n wuru non nǎmósópúlē te nóké kpassi uké ihéé yósi. ²⁵ Mǎpá ukáhamewure úye yèè ikóhó nǎcpuri ne umecire tinle rísonne. Ihéé iyē kuu n yósune íi ye kó pee picaai nǎnǎi. Amá tó ne nfatene ncee-i nǎmósópúlenle tóké ihéé yee íi ye píkaí n caai yósi. ²⁶ Póoli uu kó kpá re: Lē nnya, áí mesame kam itóó kariilē, am kó mesame mǎpá yei fápii yare kuyó kam káii. ²⁷ Ticuruu am inépiñe kéyu palē. Ne menécíre múllenle re am kape pico Nsímé Kecire riyóó né am péé weri am pǎonne.

10

Póoli ye Isirayeli pikó stímisi re piké pimécíre ne inyóonse tl

¹ Pimáreco, ne la re aní lelee pee pírókpure n wa léise. Kuhope ye pee pinnéí yáriile kun pikecáá páilē, apí kó pinnéí Míni-Weé-Kukoi kémeé tiki kumúnjé kpe-i kapí pee Esipiti keteni-i n léepo. ² Pi ne Moisi kupéneco kémeé, li wa yare kuhope ne Míni-Weé-Kukoi kémeé kapi pinnéí míni wole. ³ Pinnéí pee kó iluke ise iyee Uléécáa-i n léeri li, ⁴ apí kó pinnéí Uléécáa meni mese níru. Kuparecañaa kpee mǎpá yei pi n tikiilē meni kapi lē níru. Kuparecañaa kpekpee nní Kirisi. ⁵ Mǎpá ne lē, piméyā isoi íi ne Uléécáa risá. Lē nnya kapi kucebí kóima-i kpi.

⁶ Lelee ró nyíse re ári kape mewai kópe n la yare kapí pee me ní la meco. ⁷ Ani kape panse piléenyóonse yare pikecǎpe pinyine meco. Pi wa yare kai Nléécaasimé ritelē-i n wólaalē te: Písoi ye tone apí le apí níru, apí pee yísi apí piyíraase loni. ⁸ Ari kape kó meróóci re iwásánkaí tǎ yare ke pikecǎpe pinyine apí pee n wa apí ne keyáa kese kpi písoi ákotokú afeeré ne ataani (23.000). ⁹ Ari kape kó Upíima peikee yare ke pikecǎpe pinyine apí u n peikee, iwáa ii pi kéheni apí kpíni. ¹⁰ Ari kape kó n nǎmúlaankee yare ke pikecǎpe pinyine apí n nǎmúlaankee, nkpo utume uu ha ne pinnéí nám.

¹¹ Mewai mee pi wale re tóké yé, apí me wolu re tó mpí tóo nní itune tǎoó-i ní we tóké meróóci re tl. ¹² Lē nnya, úye un m músu re u ána até kecáá tǎalē, uké umecire tl úu kape ne ní loó nnya. ¹³ Lē kai ní we re líké kesoi pipi peikee meco kai ye nó peikee. Uléécáa ye aseí ute le. Lē nnya, úu ye nǎmureí pipeikee piké ye ná feríye. Lē nnya lin ye kumúnjé kunyine-i nó m peikee, u yéé ncee nó nyíse aní ne líkemee lelu aní n kahari.

¹⁴ Lē nnya, aní piléenyóonse n wuru rísonne, pinésáne! ¹⁵ Nǎ písoi sóhó le. Ani nǎrinécúruu mmé kam nní mǎ ma kecáá musí aní paí nké! ¹⁶ Ani kepóripi ké kari ye rimmúlú arí ne Uléécáa pǎonese ari ke níru ripá nké. Kumúnjé kpe-i kari ye nní ke n níru, áke ye Kirisi menyee ne tó ripénese? Kumúnjé kpe-i kari ye nní kukpónó n kpókorine ari le, Kirisi ipiñe kaku ye kó ne lē tó ripénese. ¹⁷ Kai nní re kukpónó kuse kpee we nnya, mǎpá tó nní kulúí we, tó ntónéí ipiñe ise le, kukpónó kuse kpé kari ntónéí ní le nnya.

¹⁸ Ani Isirayeli pikó ripá nké! Pepeé ye kenyóonse-i inyóonnesare n li ne kenyóonse ké yèè ripénele apí wai pise. ¹⁹ Lē kam nní mǎ ma aseí re íye? Yare liasei yee re piléé née isee kapi ye ne n nyóonse ye linyine le, née íye? ²⁰ Ai lé! Líka áí kei we. Lē kam ní ma aseí nyee re inyóonse iyé ye aníri ikó le, áí Uléécáa

ikó. Aam kò pɛɛ la nó nɛ anírí nòkɛ m pɛnɛlɛ. ²¹ Ani yé fɛ nòkɛ Uptíma kɛporipi nɛ kunírí kekó m pɛnɛlɛ nɔn nírú. Nó nɛ Uptíma áni yé m pɛnɛlɛ nɔn le, nó nɛ anírí nɔn kò pɛnɛlɛ nɔn le. ²² Tò lalɛ toké lɛ wa Uptíma ilaarò iké kerócaá kam néɛ? Yare tò pɛɛ nípaɛ u fele néɛ?

Tóké yɛ linnéi wa ari nɛ Uléécaá ríyú wáise

²³ Nò yɛ maa rɛ: Nɛ meyíkíyíki ncéé mále nen yé nípa yò wa. Amá áni nípa yò yɛ yé né yóriyɛ. Nɛ meyíkíyíki ncéé mále nen yé nípa yò wa, amá áni nípa yò yɛ yé tíyɛsɛ usoi uu nfatɛnɛ kɛmɛɛ pelu. ²⁴ Uka úu kape ukulaa cire n wéési, amá áni yɛ meníjɛ picò kukó wéési.

²⁵ Nó yɛ fɛ áni lɛ kapi kuyáa-i n yáí nnéi le. Ani kape yɛ nómenécíre níka líkɛcáá m písei líkɛ nó ricón. ²⁶ Lí wálaalɛ tɛ: Uptíma yɛɛ ketɛ nɛ kɛkɛcáá líkó nnéi tɛ.

²⁷ Nkó yɛɛ úu Kírísi nɛ kɛfa n tenelɛ un kusáne nó n sée nɔn n ha, áni lɛ nnéi kapi nó m pa lí. Ani kape nómenécíre níka líkɛcáá m písei líkɛ nó ricón. ²⁸ Amá unyine un nó m maa rɛ “isare nnyí yɛ inyónsesare lɛ”, uyɛɛ lɛ nó m ma nnya, áni kape i lí. Insá lɛ, lí yé u ricón. ²⁹ Ái rɛ nó kai yé ricón nnya kam lɛ nté símisi. Uco kai yé rincón nnya kam lɛ símisi.

Ticuruu yò nnya kɛ néɛ yé ncéé m má rɛ kɛ linyine wa, uco kɛmúnjɛ ákɛ pɛɛ nɛ né yúlu rɛ ám kape wa rɛ lí yé u ricón nnya? ³⁰ Nen linélukɛ-lukɛ kɛcáá Uléécaá m pɔnɛsɛ, yò nnya kɛ unyine uu yé pɛɛ lɛ kɛcáá kam Uléécaá m pɔnɛsɛ nnya né lámaankɛ? ³¹ Lɛ nnya, nɔn yɛ nípa yò mpuri n le néɛ nɔn n níru néɛ nɔn n wai, áni yɛ tíyɛsɛ Uléécaá rinyiri tiké n taálɛ. ³² Ani nómenécíre tí, áni kape tíyɛsɛ nóínésói iké Pisuífi néɛ Pikíreki néɛ Uléécaá písoi kɛmɛɛ unyine lóise. ³³ Ani menéca n wai. Nɛ yɛ nípa yò kɛmɛɛ n náásilɛ rɛ inésói iké nípa úyɛ n nyantí. Ái nnésone kam wéési, amá nɛ wailɛ rɛ líkɛ nɛ písoi kulúú sɔnɛsí líkɛ píriyú ló.

11

¹ Ani menéca n wai yare kɛ néɛ Kírísi mɛcɔ n wai.

Iyɛ kai píse rɛ utisi nɛ unósi piké Uptíma inipɛɛ-i n wɛ?

² Nɛ nó pakare kaní nɛ nípa píyɛi kɛnécáá n léiselɛ nɔn kò icélaa kam nó rintérjɛ nɔnɛ múlilɛ. ³ Mpá nɛ lɛ, nɛ la rɛ áni mmú kó tɛ Kírísi yɛɛ nípa utisi úyɛ uyɔopi. Utisi yɛɛ unósi uyɔopi, Uléécaá pɔw Kírísi uyɔopi. ⁴ Utisi nkó yɛɛ linyine ríyú n yáruilɛ un nɛ keyóme yáási néɛ un nɛ Uléécaá rinyiri símisi yɛ uyɔopi Kírísi isei wáisele. ⁵ Amá unósi nkó yɛɛ ríyú nmanɛ nɛ keyóme n yáási néɛ un nɛ Uléécaá rinyiri símisi yɛ meníjɛ uula isei wáisele. Lí wɛ rɛ unósi nkó kapi rinkóosi rɛ isei iké u wa kuu lɛ nɛ menyíne wa. ⁶ Unósi uná n la uké uriyú linyine yarii, uké mɛsɛ nnyúpi nyai. Lí kò pɛɛ isei wɛle rɛ unósi uké n nyalaalɛ néɛ uké n kóosilɛ. Lɛ nnya, uké yɛ ríyú linyine yarii. ⁷ Ái nɛ sá rɛ utisi uké linyine ríyú yarii. Lí wɛ rɛ uyɛɛ nɛ Uléécaá menyíne wɛ, un kò ríyú u wáise. Utisi kɛ unósi pɔw ríyú wáise. ⁸ Ái unósi ipínjɛ kɛ Uléécaá uu kpísi utí nɛ utisi wai, amá utisi ipínjɛ kuu kpísi utí nɛ unósi wai. ⁹ Ái kò unósi nnya kɛ Uléécaá uu utisi wa, amá utisi nnya kuu unósi pɔ wá. ¹⁰ Lɛ nnya kai píse rɛ unósi uké píléécaatume nnya linyine ríyú yarii líkɛ n nyíselɛ tɛ u umɛcírɛ utisi mɛtɛnɛ ricɛpíselɛ. ¹¹ Amá Uptíma kɛmɛɛ, utisi uná n wɛ, unósi úu líka tu, unósi uná n wɛ, utisi páa kò líka tu. ¹² Yare lɛ kapi utisi ipínjɛ n kpísi apí nɛ unósi wai mɛcɔ kɛ unósi uu yɛ utisi mari. Uléécaá yɛɛ lɛ nnéi wai.

¹³ Áni nórínécúruu musí áni yénu nké tɛ lí nɛ sá rɛ unósi uké ríyú nmanɛ Uléécaá n yáásii? ¹⁴ Lɛ kai nní ketɛ kɛcáá ní wɛ ricuruu yɛ ró nyíselɛ rɛ lí isei wɛ rɛ utisi uké nnyúpi riyá nké pí nn cá. ¹⁵ Amá lí pɛɛ ríyú má rɛ unósi pɔ nnyúpi nké pí nn cá. Lɛ nnya kai unósi nnyúpi hɛ rɛ nké yɛ ríyú u n yariilɛ.

¹⁶ Amá úye unsá n la uké lē wa, liute uké nse kō te tō ári mēwai féé mēka meco keyómeyáhaa-i wai, ápi kō Uléécaá icápine-i lē wai.

Uptiima kupéneco iluke

(Matiyee 26:26-29; Mariki 14:22-25; Luki 22:15-20)

¹⁷ Am nkpréni mmē kam nní nó n símisine kémeé nó pakarene. Ne ne nó césine re nóinécápine ye nó kópule ai tósu kii nó ní nyóonse. ¹⁸ Nsimé fói mee re, ne kō te nō ye nōn n cápinelē, mekóólentene yèè nōkenécōpe n wele. Ne nyáni yarē in n la, ái yé nnóme. ¹⁹ Li meyíkíyiki píse re mekóólentene meké nōkenécōpe n we liké ne pēpēe nōkenécōpe aseí n tikilē ní lese liké ní nyíse nnya. ²⁰ Nō ye nōn n cápinelē, ái nkpráni Uptiima kupéneco iluke nnya kani ye n cápinelē. ²¹ Likumtúnē re nō úka úu ye ucō merí piké kesé li. Mpá úye yee ye n tū un uiluke cirē le. Péé uye-i ké nkū nn picō ní we ké picō api ye m pomaalē. ²² Ani síyo má re nōké ye kei-pō li ani níruu? Néé Uléécaá icápine pikó káni waiselē nōn pēé la nōké pēpēe ápi líka m má ísei waise. Ké nkpréni nó maa re íye? Nō la re ké nó pakare néé? Am yé mmú kémeé nó pakare!

²³ Li we re nsímé mmē ké Uptiima uu né n símisi kam nó térselē te: Kesine ké kapi Uptiima Yeesu pēpēe pikópe u ní la anipē-i n wa, u kukprónó kpísile, ²⁴ kuu Uléécaá pípōanese ní masí, uu ku kpōkōrine uu re: Inépine iyē kapi ne nó nnya n nyóonse ye nnyi. Ani ye lē wa aní ne né n léiselē. ²⁵ Kapi piluke ní masí, uu kō limecō kepóripi kpísi uu re: Nkómēine fale mee menénye nnya nó ne Uléécaá kecōpe ní we yee kepóripi nké. Mpá píyei nōn ye ké n níru, ani ye mesére né n léiselē. ²⁶ Nōn ye mpá píyei kukprónó nkú n le, nōn kepóripi nké n níru, Uptiima nkprō kani lē yóólē liké ha ne umēpēeme tu.

²⁷ Lēleé tīyese ké úye uu ye un meháikuse wee kémeé n we un ne kukprónó kpē n le un kō ne kepóripi ké n níru, Uptiima ipiñe ne umenye kuu lē ne púnne. ²⁸ Lē nnya, mpá úye uké ye musí uu uisoí paí nšōne uu pēe kelene kukprónó le uu kō kepóripi ké níru. ²⁹ Uye un méwoo n le un n níru, unsá n ceri re Uptiima ipiñe ye nyi, umecire kuu lē mēwai mē-i akópe palē. ³⁰ Lē nnya ké pisoí meyā api nōkenécōpe pitóikó, picō síkankáláká, picō meyā pōó kō kpíni. ³¹ Tōn ye pēé m musí ári iršōsoí paí nšōne, Uléécaá úu yéé pēé ne ró túhaane. ³² Amá Uptiima ye ne ró túhaanele, uu kutu ró pása uu ntósimé nyóonse re ápi kape ne pēpēe ápi Kírisi n nyu tó ripēne piké túhaane.

³³ Pinémáreco, lē nnya, nōn ye n cápinelē te nōké Uptiima kupéneco iluke li, ani ye méraane ani kelene le. ³⁴ Nkū nn úye n we, uké ye ukeyo-pō lime. Úu kape wa Uléécaá uké ye nóinécápine-i ne nó túhaane uké akópe nó pa. Nen píyei nōkenémee n hapō kam yé ísimé tōrōo iyē kecáá ripái.

12

Nfáasone liheehēe kecáá nstmé

¹ Pimáreco, ám la nōké Nfáasone liheehēe nsímé kecáá kuñmaha-i n we. ² Nō nyule re káni pēe kahane Uléécaá n ceri, li pēe nó pásaille nōn tikilē lin ne piléé kani n nyóonse ápi ye kō símisi mēmpō nó sí. ³ Lē nnya kam te ké nšōne nó símisi nōké kō te: Uka úu we re Uléécaá Nfáasone ye ukemeé we un ne símisi, uu pēe re “liké Yeesu rité”. Uka úu yé kō fe uké re “Yeesu yee Uptiima”, kái pēe Nfáasone mee lē u símaase.

⁴ Nfáasone liheehēe ye wele mpehē mpehē. Amá Nfáasone nse kóló mee lē nliheehēe hōnente. ⁵ Ikeicee ye kulúí wele, amá Uptiima use kóló kari lē keisi. ⁶ Mpá úye ne uakei ye nye, amá Uléécaá use kóló yee lē rinañe ró heelē tōn ne a wai. ⁷ Nfáasone ye nliheehēe mpá úye hele uké ne n-nnañe nyíse liké ne ntónéi

yóriye. ⁸ Lē nnya knn ye unyine mewéésēsōhō he uú ne n símisi, nn kō ucō menyuwe he uyē un kō ne símisi. ⁹ Nfáasōne nse mmē nn kō ucō he re uké nfatene m má, nn kō ucō he re uké ye wa utóikó uké pēi. ¹⁰ Nfáasōne yēē unyine hele re uké ye fe uké mewaisaŋa n wai. Nn kō ucō he re uké ye Uléécaā rinyiri ne símisi. Nn kō ucō he re uyē uké ye fe uké mmewai ne lelee ái mmekó céri uké kóólene. Nn kō ucō he re uké ye meyu saŋa mpehē mpehē símisi. Nn ucō he re uyē uké ye fe uké me tuisse. ¹¹ Uléécaā Nfaasōne cireníŋe mme mee lē nnéi waise. Lē knn n la nké mpá úye pa knn ye u pa.

Mpá Kirisi ukó úye ye ipiŋe ise nlese le

¹² Pi yé fe api Kirisi ne ipiŋe inyine yēē ilése kulúí m má múŋeisene. Mpá ke ipiŋe iyē ii ilése kulúí m má, innéi ye ripénele ai wai ipiŋe ise. ¹³ Tó Pisuifi ne mpuri sane pikó ne pilási ne pepeē pimēcire n te, tóó ntónéi míni wole. Nfáasōne nn tó pansese ipiŋe ise. Nfáasōne nse mmē meni kari kō n ntí. ¹⁴ Lē nnya, ái nlése nse mee ye ipiŋe kecáá n we. I ye kulúí n wele. ¹⁵ Mpá kúna kun m maa re káku nní kunípe nnya, áku nkpení ipiŋe ilése kémee we, ku yé pee lē nnya ikemee piwée riyáá? ¹⁶ Mpá kutu kun m maa re káku nní menípe nnya, áku nkpení ipiŋe ilése kémee we, ku yé pee lē nnya ikemee piwée riyáá? ¹⁷ Ipiŋe nnéi in pee menípee, yo ke usoi uu yéé péé ne kō? In pee innéi kutu, yo kuu yéé péé ne kukpáhá kō? ¹⁸ Uléécaā yēē mpá nlése n-ye umela kémee nketone-i n yekei. ¹⁹ Ilése nnéi in pee nlése nse, ipiŋe ii yé péé n we. ²⁰ Lē nnya, ilése kulúí yēē we kaí ne wa ipiŋe cireníŋe ise koló.

²¹ Menípee áme yé fe meké kunípe maa re: Am ne líka pó wai. Limecō ke ríyu ári yé kō fe riké ána maa re: Am ne líka nó wai. ²² Ticuruu ipiŋe ilése iyē kari n nyu re ii páápú yēē meyikíyiki ró yóriye. ²³ Iyē kari n nyáni yare i ye isei ró wa kecáá kari nšone paíllē. Háí iyēē ii kúpaí meté n we kari ye nšone nyóonsente. ²⁴ Amá iyēē pípaí n nyamí ii pinyóonsente pē písei. Uléécaā ye ipiŋe ilése wale uu tífese iyēē ii kúpaí meté n we ii ríyu ne icō m má. ²⁵ Kuu lē n wa nnya, mekóólene áme ipiŋe nlese nnyine ne ncō kecōpe we, amá mpá yo ye ne lico kutu cōlene. ²⁶ Nlése n-ye nn íwe n le, li ye ne icō ripénele ii íwe n le. Nlése n-ye nn ríyu n yē, li ye ne icō ripénele ai kesé i n láárú.

²⁷ Nō kesé nónnéni Kirisi ipiŋe le. Mpá nó úye ye unlese le. ²⁸ Uléécaā ye uicápine kémee sitóne hekesile. Pitume kuu kekpeé mefoi tónse, uu melírú antepuye tikise. Uu kō metáánú picélaa tikise. Pē memáá, pepeē ye mewaisaŋa n fe api wai, api tíki. Pē memáá, pepeē ye pitóikó m pōise api tíki. Pē memáá, pepeē ye picō n lē ne pepeē picō kecáá m paíllē ne pepeē meyu saŋa mpehē mpehē n símisi api tíki. ²⁹ Ái pinnéi pee pitume, ái pinnéi pee antepuye, ái kō pinnéi pee picélaa. Ái kō pinnéi pee ye fe api mewaisaŋa wai. ³⁰ Ái kō pinnéi pee ye fe api pitóikó pōise, néé api meyu saŋa mpehē mpehē símisi néé api me tuisse. ³¹ Lē nnya, iheē iyēē innéi kémee icō n fe kani yé ne n náasi re noké yē.

Lē nnya, ké nkpení ncée sone píima mee mpá yo n fe nó nyíse.

13

Nla kecáá nsmé

¹ Nen pee nsmé n fe ké n símisi yare ke sisoipipi asi ye n símisi, néé nen pee piléecaatume meyu n kómei, kám pee usoico la, ne we yare kuweni kapi m pépu kun iwáó topori, néé kuloo kpee n téni. ² Mpá lin né n he re ké ye fe ké ne Uléécaā rinyiri símisi, mpá nen kō mpá yo mesōhō m má am ye kō lelee m pékaalē ceru, am kō nfatene mee yé riyópe rinsíka m má, nensá usoico n la, am nkpani líka.

³ Mπά nen menémá nnéí píwekós n hōone re piké li, mπά nen te piké písoi kecáa nnya nna né nmaasi, kám pee usoiç la, ám kuláa kúka má.

⁴ Nla ye ninjule, nn ye kó kusoi wai. Nn ye ucó líkó káipinkee. Nn ye ríyu wéesi, rín ye kó ne rikókóri n fulaalē. ⁵ Nn ye líka wa lee áí aseí m má. Nn ye n wéesi re líké ne mmecire sonesi. Nn ye wóosi, rín ye kó ucó nkefa-i n fanaalē. ⁶ Piyaaluke pin yei n we, áí ye n n láárú, amá nsímései mee ye ntikin ninjukuse. ⁷ Nla yèè mπά yo ucó sárelle. N ye kó mπά yo kémee nfatene m mále, nn kó n tálē te mπά yo yé sonesi. N ye kó ne mπά yo n kaharile.

⁸ Nla rín ye píkaí tene. Pi yé Uléecaa rinyiri ne písímé riyá. Nfáasone meyu mpehē mpehē písímé yé kam api kpi, menyuwe amé kéro wai. ⁹ Li we re kukéri kukéri kari mπά yo nyu. Kukéri kukéri kari kó Uléecaa rinyiri ne símisi. ¹⁰ Amá lelee ní nyám ne kéro-pò lin píyei n leeme, lelee kukéri ní we ye lē kéro wale.

¹¹ Kamí pee iwá ní we, menésímé ne kenémúnjé ne nnésōhōosímé ye peé wele yare kewá. Amá kam nkpéni riwéése n wa, ne liwánkó lē tíyele. ¹² Tò neni nyánile lin hiihiilē yare kenípeenyáni kémee kumúfiri. Amá tó kam ari kerōyu-i nma mπά yo yenu nšone. Kukéri kukéri kam neni n nyu. Amá né keyáa picéne n tenese nšone yare kuu né n nyu meçó. ¹³ Lē nnya nkpéni, mπά líkei tōrō nní nnéi lin píyei n tene, nfatene ne linyine kecáa pitá ne ríla páa yé tene. Líkei lē ketaani áí kutene we. Amá ríla mee líkpéé.

14

Nfáasone liheheee kecáa nstmé

¹ Nla kani yé mefóí n wéesi noké m má. Ani n náasi noké kó Nfáasone liheheee yē, áí ne tósu noké Uléecaa rinyiri ne n símisi. ² Mesei ye me re usoi nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi úu písoi ne símisi, amá Uléecaa rinyiri kuú ne símisi. Li we re úka úu n kómei. Nfáasone kuú ne nsímé mee m pékaalē nyáni un símisi. ³ Amá úye un ye Uléecaa rinyiri ne n símisi, písoi ke uyē úu ne símisi. U yé pi lē api Uléecaa ncee-i papisi, uu ikari pi kpáse, uu kó piakin ninjukuse. ⁴ Nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi ye umecire Uléecaa ncee-i papukusele. Amá nkó yee Uléecaa rinyiri ne n símisi ye picó Uléecaa ncee-i papukusele.

⁵ Ne peé la yare nōnnénéí noké Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi. Amá lē kam meyansei ní la yee noké pee Uléecaa rinyiri ne n símisi. Nkó yee Uléecaa rinyiri ne n símisi ye nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi fele. Amá in te unyine ye liasei lese un símisi meçire kai yé picó kuláa wa, ai tíyese api Uléecaa ncee-i papisi. ⁶ Pimáreçó, ne la ké nó píse re nen nōkenéméé n hapō nen Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, yo kai yé nó yóriye? Ai nen nsímé ke Uléecaa né n nyíse nó n símisi, née nen nsōhōosímé nnyine nó n símisi, née nen Uléecaa rinyiri ne n símisi, née nen icélaa inyine nó m pa kai yé kuláa waa? ⁷ Liméçó kai we ne iyómelū yare nní risū née kusole kapi ye ne anípe ní pi. Lianō ansá n kóolentenele, íye ke usoi uu yé ne ceri re risū kapi símisi née kusole kapi pépu? ⁸ Uyee rináatōn n símisi unsá anōç n lese líké n kpáiiilē, wóo yé pee céri uké umecire cápine uké ne atōpi leepō? ⁹ Liméçó, nōn Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, nōnsá ye rinōç m ma riké aseí m má, íye ke usoi uu yé ne lē kani n símisi ceri? Méwoo kani pee lē símisi. ¹⁰ Meyu ye kulúí wele ketē kecáa, amá méka áme mekeçope we re áme aseí má. ¹¹ Lē nnya, usoi un ne né n símisi, nensá umeyu n kómei, ne ukemee usáne le, uyē un kó né kémee usáne. ¹² Liméçó, yare kani nní ní la noké Nfáasone liheheee meýá m má, ani n

wéési mefoi re noké meýá lihēēēē m má lēē ye Uléécāa icápine pikó n lē piké ne nfatene kémeē m papisi.

¹³ Lē nnya, li pise re nkó yeē Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi uké Uléécāa pise uké u he uké ye fe uké me tuisse. ¹⁴ Nen limeyu mē ne keyóme n yáási, Nfáasone mee kenémee ní we kam ne yáási. Amá menésōho áme pēē líka wai. ¹⁵ Lē nnya, iye kai pise re ké wa? Li pise re ké Nfáasone mee kenémee ní we ne keyóme yáási, am kō menésōho ne keyóme yáási. Né Nfáasone mee kenémee ní we ne ye yō, am kō ne menésōho yom. ¹⁶ In te Nfáasone ηmane kaá ne Uléécāa pōnese, iye ke nkó yeē úu meyu mē n kómei uu yé fe uu pipōpōnese iyáhaa kecáá rinō yósu re Amí! Uu kō pēē kómei lē kaa n tee. ¹⁷ Mpá ipōpakare kaa Uléécāa m pakarente iké iye nsá n nyam, li nkpáni uco lénine uké ne nfatene kémeē m papisi.

¹⁸ Ne Uléécāa pōnese re u tiyese nen Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi lin nōnnénéi mmú fe. ¹⁹ Amá nípá ne lē, piyómeyáhaa pin n cápinelē, li ye kutasi né n we re ké anōo fí nyēē kúkome ní we símisi ké ne pi céési, ne kam yé meyu kápi n kómei ne anōo kulú pi n símaankeē. ²⁰ Ani kapē mewá m músu. Ani akópe piwai ncee kémeē n nyam yare siwá fenféi. Amá ani ye mewéēse musí. ²¹ Yare ke Upiima uu ní ma api Uléécāa Nsímé ritelē-i wólú re: PISOI MPÍ PEE MEYU FÉÉ N SÍMISI NE PISÁNE ANO KAM NE TIKINE KÉ NE PINÉSOI SÍMISI.

Amá nípá ne lē, ápi waisene.

²² Lē nnya, Nfáasone meyu mpehē mpehē pisímé ye pepēe ápi Kirisi m pakarelē kémeē rícere le re linyine ye wai. Amá ái Kirisi pikó kémeē linyine yoriye. Limecō, noké ne Uléécāa rinyiri n símisi ye Kirisi pikó kémeē rícere le re linyine ye wai. Amá ái pēē pepēe ápi Kirisi m pakarelē kémeē líka yoriye. ²³ Uléécāa pikó pin nkpéni n cápinelē pin pinnéi Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, piyómeyáhaa pinyine pēē ápi limekó n nyu néē pepēe ápi Uléécāa m pakarelē pin kei n lompo, ápi yé maa re nō pisohōtore lēē? ²⁴ In te pi pinnéi Uléécāa rinyiri ne símisi, ke unyine yeē úu Uléécāa m pakarelē néē unyine yeē úu limekó n nyu uu kei lompo, u yé ukefa-i musí, nsímé mmē nn u nyise re úu alari má, ²⁵ kemúnjé keē ukefa-i m pékaalē ake kpáii, uu pēē kényu ketē kipi uu Uléécāa pakare, uu yóo re mesisei ke Uléécāa uu nōkenécope we.

Lē kai m pise re liké Kirisi pikó icápine kémeē n sōne

²⁶ Yo kai nkpéni pise re noké n wai, pimárecō? Nōn ye n cápinelē te keyóme kani yáási, nōkenécope unyine yéé fe uu yóm, uco uu icélaa inyine pa, Uléécāa uu uco nsímé nyise, uco uu Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi, uco uu measei lese. Li pise re linnéi liké n lēni, piyómeyáhaa pin ne nfatene kémeē papisi. ²⁷ PISOI PIN YE Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisine, ápi kapē ye pité néē pitaani rifaau. Piké ye kō use use símisi. Li kō pise re unyine uké ye n we u pinsímé mmē tuisse. ²⁸ Uka unsá n we uké tuisse, li pise re piké ye riséé. Piké ye ne pimécire kefa-i n símisi, api ye kō ne Uléécāa n símisi. ²⁹ Lí pise re pepēe Uléécāa rinyiri ne n símisi pité néē pitaani piké ye símisi picō api ye pinsímé mmē músu api yénu. ³⁰ Amá in te Uléécāa ye icápine iye-i unyine nsímé nyise, li pise re uyeē pēē n símaari uké riséé piké nkó kutu ricō. ³¹ Nó ye fe ani nōnnénéi Uléécāa rinyiri ne símisi ani tisentene, nípá úye uu ne icélaa inyine yenu uu mulú, ai kō ne nípá úye n ηmóóptuselē. ³² Pepēe Uléécāa rinyiri ne n símisi ye ihēē iyē ke Uléécāa uu pi n he kecáá rínanje mále. ³³ Li we re Uléécāa úu méwoo méwoo ukó, amá nkínijje ukó lo.

Yare kai Uléecaa pikó icápine nnéí kέmee ní we, ³⁴ li pise re pinósi piké ye Uléecaa icápine kέmee n sέélē. Api ncée má piké ye kei n símisi. Li pise re piké pimécire ricepise yare ke isé ii ní ma. ³⁵ Pin linyine n la piké céri, piké ye pipila pise síyó-i. Ai ne sá re unósi uké ye Uléecaa icápine kέmee n símisi.

³⁶ Néee nó músu re nókenέmee nké-i ke Nsímé Kεcire nn léeme? Néee nó ηmane kέmee knn hápó? ³⁷ Uye un m músu re u Uléecaa rinyiri ne símisile néee u Uléecaa Nfaasone ihεe inyine má, liute uké céri re mmē kam ní nó ní wólu ye Upiima isé le. ³⁸ Amá úye unsá lē n nyu, Uléecaa páa kó liute nyu. ³⁹ Lē nnya, pimárecó, ani n wéési nóké ye ne Uléecaa rinyiri símisi. Amá áni kape n yulu re písoi ápi kape ye Nfaasone meyu mpehé mpehé símisi. ⁴⁰ Amá li pise re nóké linnéí n wai lin nyamí, ái kape m pulu.

15

Kirisi meyise nkpó kέmee nstmé

¹ Pimárecó, Nsímé Kεcire kam nó rin-yóó ani n ηmurei, ani kó nkemee iníny wai kamí la ké nó léise ² re n nórinéyu lóle, in te nó nsonε m múlilē. Insá lē, méwoo kaní ne kefa n tene.

³ Nsímé mmē kam tinécúruu n kó kam yé te né mefoi nó ritéjyse. Lεlee re arókópe nnya ke Kirisi uu kpu yare kaí pee mekee-me Uléecaa ritelé-i n wólaalē. ⁴ U u kulésile uu keyáa táánú tuné pikpókpo kέmee yisi yare kai kó mekee-me Uléecaa ritelé-i n wólaalē. ⁵ Kuu pikpókpo kέmee n yisi, Piyee uu u yenu, upitume kefi ne pité api kó limemáá u yenu. ⁶ Uu limemáá upimarecó píle píle menupú ne kuláa umécire nyíse itunje isé-i. Pico ye pikecōpe kpínle, amá pimeyā ye ne nfáa mále. ⁷ Uu kó limemáá Yakupu kpáfúme, uu kó pee limemáá pitume nnéí kpáfúme.

⁸ Uu pee pē nnéí memáá kó metórowsei né umécire nyíse, né nkó néee nní ní we yare kewá péni kapi mári. ⁹ Néee Kirisi pitume kecōpe usínisá. Am tu re piké né sée re utume. Li we re ne pee Kirisi pikó wéekuselenle. ¹⁰ Amá Uléecaa ipεelée yee tíyese kamí ne isoi nnyí kam nní ní le we. Kefa kuú ne né n fénne, ái méwoo wa. Li we re ne pikei wale am pitume pico nnéí feriyε. Asei kecáá, ái néee keisi, uipεelée yee pikei pē wa. ¹¹ Lē nnya, mpá lin né néee lin pepee pikei pē wa, Nsímé Kεcire kari nó yóólē. Mmē kani kó ne kefa tene.

Tó meyise nkpó kέmee nstmé

¹² Tó yóólenle re Kirisi ye pikpókpo kέmee yisi. Iye ke nókenécōpe pinyine api yé pee fe api re pikpókpo ápi ye yisi? ¹³ In te pikpókpo ápi ye yisi, lē nnya Kirisi páa kó yisi. ¹⁴ In te Kirisi úu yisi, ntósímé kari n yóólē ye méwoo le. Méwoo kani kó ne kefa u tenelē. ¹⁵ In mesei re pikpókpo ápi ye yisi, ke tóo peé we tón yóólē te Uléecaa ye Kirisi yukuse, úu kó pee pikpókpo kέmee u yukuse, tó ne u rikpárale, ari pee wai pitansei nóome. ¹⁶ Li we re in te pikpókpo ápi ye yisi, Kirisi páa kó yisi. ¹⁷ In te Kirisi úu yisi, méwoo kaní ne kefa u tenelē. Nó kó ne nóanékópe kέmeé wele. ¹⁸ Li kó nyísele re pepee Kirisi ne kefa n tenelē apí ne kpi ye pálaalenle. ¹⁹ In te ketē nté isoi ηmane nnya karí ne Kirisi tálē, liróco ye íwe wele ai tósu mpá úye.

²⁰ Amá mesei ke Kirisi uu pikpókpo kέmee yisi. Uyee mefoi yisi. Li nyísele re pico pee n kpi pó né kó kam api yisikee. ²¹ Usoi use yee ne sisoipipi nkpó ka. Usoi use yee kó tíyese ne sisoipipi síké ye ne pikpókpo kέmee yisi. ²² Ke písoi nnéí ne Atam api m pénelē nnya kapi kpíni. Kapi ne Kirisi m pénelē nnya kapi limecó pinnéí nfáa fale yenune. ²³ Amá mpá úye ne uitunje ye nyi. Kirisi ye

piyise masile. Uyee ufoi. Un piyei n ka, upikó ppe limemáa yisine. ²⁴Limemáa ke nípá yo ketó ake ppe sónti, kumúnjé kpe-i ke Kirisi uu iyóopi nnéi ne nnañe nnéi ne n-yóopinane nnéi tékééne, uu ppe un-yóopinane nnéi Sáa Ulééca a nipe-i wai. ²⁵Li we re Kirisi uké ppe iyóopi n tú kelene líké ha ne tu péé uye-i ke Ulééca uu yé upilaaró nnéi Kirisi kenyale-i rinwúlase. ²⁶Uláaró taróo kuu n tékééne yee nkpó. ²⁷Li Ulééca ritelé kémee wólaalē te: Ulééca yé linnéi ukenyale-i riwulase. Kai nní n wólaalē te “linnéi”, ái ppe re ne Ulééca kapi lē tee. Li we re uyee nípá yo Kirisi kenyale-i riwulase. ²⁸Mpá yo in ukenyale-i rinwula, uyē Ulééca Kepipi uu ppe umécire cepise uu Ulééca kenyale-i wúla. Ulééca yee nípá yo ukenyale-i rinwúlase, kei ke Ulééca uu ppe meyiékíyiki nípá yo kecáa iyóopi tonene.

²⁹Ani mpí ppe ye nní n ñmurei re piké pikpókpo nnya míni pi wole kecáa musi nké. Yo kapi lē ne náási? In te mesei ye me re pikpókpo ápi ye yisi, yo nnya kapi ppe ñmurei re piké pikpókpo pē nnya míni pi wole? ³⁰Tó ñmaa ricuruu ní? Yo nnya kari mpí mesere nkpó lorólē? ³¹Pimáreco, nípá keyáa kéye kam nkpó heirente. Meseisei ke tó ne Urópiima Yeesu Kirisi kupéneco aku nó nnya meyiékíyiki rikókori né we. ³²In ppe sisoipipi kemúnjé kam ppe má kam ne Efesi-pó písoi kráaree pinyine yare icarename tópu, yo kai yé né yóriye? In te pikpókpo ápi ye yisi, tóké mese n wai yare kapi ní ma re: Tó kóso kpine, lē nnya tóké n le tón níru. ³³Ani kape tíye unyine uké nó kíraa: Aséncó kópe yéé isoi sone caaile. ³⁴Ani nómenécire tí ani músu rísoné, áni kape akópe n wai. Písoi ye nókenécópe wele ppe ápi Ulééca n nyu.

Ipiñe iye ke peppe nkpó kémee n yisi api má?

³⁵Unyine yé pise re: Iye ke pikpókpo ápi ye yisi? Ipiñe iye kapi ne pperi? ³⁶Pó unrí nkpó! Aa nyu re pinsá rilukepípi n lukesi, ári yé fe riké lee? ³⁷Tipipi rinyine kaa ye lukesi re mpuri. In n la, risirépipi néé rilukepípi féé rinyine. Ái kuléé kpee n lelune ricuruu kaa ye lukesi. ³⁸Ulééca yee ye ppe ripipi tē ipiñe iyē kuu ní la he. Mpá ripipi ríye kuu ipiñe yee ne ri n sá he.

³⁹Lifaakó ái linnéi isare ise má. Isoisare ye ne isee ikó kóólelenle, sintúpi isare ne impehē, ikpíntomé ikó ne iyē mpehē kó.

⁴⁰Liméco ke kelééca-pó líkó ipiñe íi ne keté nté líkó ipiñe kóólelē. Kelééca-pó líkó nsoné ne mmphehē, keté nté líkó nsoné ne mmē mpehē kó. ⁴¹Ituñe ye imetéi cire mále, iwáre in imekó má, awárepi pón kó amekó má. Mpá awárepi ricuruu áa metéi mese má.

⁴²Liméco kai sónti líké kumúnjé kpe-i ke pikpókpo ápi n yisine n we. Pi ye pin písoi n kulesi, pi ye fónile, amá Ulééca un pi n yukuse, ápi ppe píakai nkpó kráne. ⁴³Pi ye kékulaa-i íwe n wele ápi kó páápú. Amá Ulééca un piyei pi n yukuse, pi ye ppe ríyu m mále pin kó páápú. ⁴⁴Isoipiñe nnyí kari nní n nyáni kapi ye kékulaa-i m má. Pin piyei n yisi, ipiñe fale ke Nfáasone nn ye n he kapi máne. Lē nnya, isoipiñe nnyí kari nní n nyáni ye wele. Liméco ipiñe iyē ke Nfáasone nn ye n he pó ne kó wele. ⁴⁵Lē nnya kai Ulééca Nsimé ritelé-i wólaalē te: Usoi foí uyē ke Ulééca uu n wa uu u séi re Atam ye kesoiipipi le kee nfáa n ye. Amá Atam taróo yee nní Kirisi. Ukeméé ke Nfáasone nn we nn ye nfáa he. ⁴⁶Ái ipiñe ke Nfáasone nn ye n he yee ppe mefoi we, amá isoipiñe nnyí kari nní ní nyáni ye nyi. Iyē ke Nfáasone nn ye n he ye kepire sóntile. ⁴⁷Ntaai kapi ne usoi foí mó. Uyē ne keté nté ukó le. Kelééca ke ulírú póo léeri. ⁴⁸Peppe keté nté ní we ye we yare uyē kapi ne ntaai m mó meco. Peppe kelééca-pó ní we ye we yare uyee kelééca-pó n léeri meco. ⁴⁹Tó ne neni wele yare uyē kapi ne ntaai m mó meco. Liméco kari kó sónti tóké n we yare uyee kelééca-pó n léeri.

⁵⁰ Pimáreco, ne la ké nó maa re isoipinje nnyí kari nní ní nyáni íi yé fe iké Uléécaa iyóopi kémeé lompò. Ai líka nnya, lelee ye n caai áí yé fe liké pansé licaaiciré.

⁵¹ Ani kutu ríco ké nsímé nnyine mee m pékaalé nó símisi ani kóm te ári ntónéí kpine. Amá tó kam ari ntónéí mmú ipinje féé conse. ⁵² Kumúnjé kuse kunyine-i ké rináatón arí ha meyéne mese keyáa tóròó ténine. Tin lé n té, pikpòkpò api yisi api pee pansé pikpòciré. Tó mpí, tóo likumúnjé kpe-i nfáa m má, tóo ipinje féé conse. ⁵³ Li meýíkíyiki píse re irópinje nnyí yee ye nní n caai iké pansé icaaiciré, irópinje nnyí yee ye nní n kpu iké pansé ikpòciré. ⁵⁴ Lelee ye n caai lin píyei m pansé licaaiciré, lelee ye n kpu lin kò píyei m pansé likpòciré ke nsímé mee n wólaalé nn pee sónti: Mme mee nní re:

Pi nkpò feriyé api n tékéé.

⁵⁵ Nkpò, áa nkpáni feriyé!

Nkpò, mepólò kaá ne n kóni ye tenele.

⁵⁶ Akópe nyee nkpò melò waise, isé yee akópe nnañe heelé. ⁵⁷ Amá tó Uléécaa pakare kuú ne Urópiima Yeesu Kiri ri ríntiki uú ne nnañe ró he ari nkpò feriyé.

⁵⁸ Lè nnya pimáreco kecire, nóinépinje íi kape riyóo, áni kape n tinjarente. Ani nípá píyei n kenaaalé non Upíima pikéi nsoné wai. Nórínécúruu ye nyule re pikéi pè kani ukupéneco kémeé n wai api yé méwoo wa.

16

Itòhò kapi ne Yerusalem-pò Kiri si pikó n sí

¹ Siwóó itòhò kapi ne Yerusalem-pò Yeesu pikó n lénine nkó ye nkpéni mmú: Ne lé kai mewai m má Uléécaa icápine pikó pee Kalási-pò ní we písimé masile. Nòóké kò pímewai ritiki. ² Mpá kewénteyaa ukóso úye, nípá úye uké ye lé kuu ye n fe uú tóhò ukeyò-pò iyaa yekei. Ké ne n tuiwò, non linnéí picápine masí. ³ Nen píyei n tuiwò, né átelé wóí am pè kani n lése re piké ne nóinétohò Yerusalem ha pa, api ne péne. ⁴ Lin m píse re ké rinécúruu ha, tó ne pè yé nsé tipéne.

Lè ke Pòoli uú ne piwai n náasi

⁵ Masetuwaani ketè kam tíkine ké ne nókenémee tuiwò. Kei kam còpune kelene. ⁶ In n la, né nókenémee siyáa sinyine wa. Ticurruu in n la, am nnyiyé kumúnjé nnéí nókenéméé tone ani né léni amí ne kei kam n sí tómpò. ⁷ Lí we re am neni la ké nó yé amí ne n tósu. Amá Upíima un n la, ne la ké nókenémee siyáa wa. ⁸ Amá né pee Efesi kuyu-i tone Pantekooti keyaa aké ha ne tulu. ⁹ Ai líka nnya, nípá ke pílaarò api kulúí ní we, li kei ncée ne tápilele fouu ké ne piké píima pinyine pee kulláa m má wa. ¹⁰ Timotee un nókenéméé n tuiwò, ani u yósí nsoné, áni kape tíye uripòo ríké caai. Li we re menéco kuu Upíima pikéi wai. ¹¹ Lè nnya, úka úu kape u lómíise. Amá ani u lé uké nkíñinje ne uncee sóne uú ne kenémee peeri. Tó ne Yeesu pikó picò ye u ménle. ¹² Ne urómáreco Apoloosi pò tijnóópúsele re u ne Yeesu pikó picò piké nókenéméé hapò. Amá úu kahane n ñmuréi re u yé nkpéni tómpò. Lin píyei ne u rinsá, u yé hapò.

Icélaa tóròó ne iyáhaa

¹³ Ani kape lapile, ani nfatene kémeé n we, ani itisi yósí aní m páápú. ¹⁴ Ani mápá yo n wai ne nla.

¹⁵ Pimáreco, nò nyule re Sitefanaasi ne ukeyò pikó pee pifoi Akayii ketè kémeé Kiri ri ríntiki api kò mese ne mese Uléécaa pikó kecòpe pipíkéi n wai. Lè nnya kam te ké nó píse re: ¹⁶ Ani nómenécíre ricepise, ani pí ne pè nnéí pee pímeeco mē ne pipíkéi n ñmópúlé metene n we piké nó n séni.

¹⁷ Sitefanaasi ne Forutunatuusi ne Akayikuusi mekame ye né larisile. Káni ní we, pεπεε lē kani yé पेε n wa né wai. ¹⁸ Pí rinékínj niñukusele yare kapi nó n wa meco. Ani lipite pē ipakare pípa ceri!

¹⁹ Ulééca icápine yee Asii ketē kecáá ní we pikó ye nó yáási. Akilasi ne Pirisili ne Yeesu pikó पेे ye pikeyo-i n cápine ye nó yáási, nó ne Upiima kupéneco kémeε.

²⁰ Nópínémáreco nnéi पेे nté ní we ye nó yáási! Ani nómenécepecire yáhaane ani memáreco pirane. ²¹ Né Póoli, née rinécúruu ne kunénipe anóo nnyé wói re ne nó yáási. ²² Uye unsá Upiima n la, Ulééca uké u rité! Maranata! A kam, Urópiima! ²³ Upiima Yeesu uké ípeelée nó nyíse! ²⁴ Ne nónnénéí lalé nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémeε.

Titelé lirú ke Pòoli uu Korinti pikó n wói

Lelee ritelé nti kèmeε ní we

Kaí ne ritelé fói kewòle-me n kpiíme, Korinti pikó ápi kómειne. Lē nnya ke Pòoli uu pi wòlu uké pi nyíse re urípòò ye ne pi caailenle.

Lē ke ifaaci iyē ii n kériinēlē ye nni:

1. Pòoli ye lē kuu Yeosu Kirisi ítumε n le nkó símisi. Likei lise kuú ne n náási yeε re uké mpá yei tíyεse piké Sáa Uléécαα ne Yeosu Kirisi ceri. Íwe ne ncón ye kemeé piyεle, amá ñniñe kuú ne mpá yo kahari (1-7).
2. Pòoli ye Kirisi pikó pεε Korinti-i ní we pise re piké kefa keεe ne Yerusalem pikó pεε íwe m má he. Lē ke picò api meyá m má, liké pē kai m párilē yoriye. Ayu nyεε pilénaane kari yé n fe ari Yeosu Kirisi nnya m má kecáá kemúnjé ró hele (8-9).
3. Pòoli ye nyíse re u alari mále uké pitume noóme mewai ne pinnòosimé kési (10-13).

Iyáhaa

¹ Nēε Pòoli yeε Uléécαα mela kèmeε Kirisi Yeosu utumε m panse, ne urómáreco Timotee. Uléécαα icápine yeε Korinti-i ní we ne Uléécαα pikó picò nnéi pεε Akayii ketē nnéi kecáá ní we kari ritelé nti wòlu. ² Urósáa Uléécαα ne Upiima Yeosu Kirisi piké ípeelée nó nyíse ápi kò nkñiñiñe nó he.

Pòoli ye Uléécαα pòoneε

³ Tò Uléécαα pakare. Uyεε Urópíima Yeosu Kirisi usaa. Uyεε íwe ró n té uu kò mpá yo kèmeε arókinj níñukuse. ⁴ Uyεε ye ntócnj nnéi kèmeε arókinj níñukuse uu re tóaké ye kò fe také pεpεε ncón mpehē mpehē kèmeε ní we akó níñukuse yare ke uyē uu aróknj n níñukuse meco. ⁵ Ai linyine nnya, tò Kirisi íwe iyē icò meyá lele. Limeco ke Uléécαα uú ne Kirisi tikine uké ne arókinj meyá níñukuse. ⁶ Mpá tan íwe n le, tò i lele re Uléécαα uké ne tó ritiki uké ne nòanékñiñj níñukuse uké kò nòaneyu ló. Uléécαα un ye arókinj n níñukuse, u lalé naké nkñiñiñe yē naké ye ne fe naké ne meróco íwe iyē icò kèmeé n kahari. ⁷ Lē nnya, tò ne nó talenle meyíkíyiki. Li we re tò pinyuwe máálenle nsonε re kani nní irówe icò n le, Uléécαα ye nòanékñiñj níñukuse nne yare kuu aróknj n níñukuse meco.

⁸ Pimáreco, tò lalé ani ceri re tò Asii ketē kèmeε íwe piima lile. Háí irótisi íí ne tene, ai ró feriyε ari pēé m músu re ári yé pεε nfáa rikpá. ⁹ Amá tó ne pεε meyíkíyiki nkpò kukpáhá pikóme masile ari ntókpò yósu. Li lē wale re ári kape ye ne meróciε n talé, amá také ye ne Uléécαα yeε ye pikpòkpò kèmeε písoi n yukuse n talé. ¹⁰ Uyεε nkpò mmē kèmeε ró lése, uyεε kò pilése ró kpáne. Meyíkíyiki karí ne u talé te u yé kò pilése tó rikpá. ¹¹ Nó ne kò keyómε yáásile nòn ne líkemeε ró léni. Písoi meyá ne kerócnáá keyómε yáásile, Uléécαα un lē nnya ró kpálē. Lē nnya ke písoi meyá ápi sónti piké tó nnya kò Uléécαα pòoneε.

Pòoli ye lē kuu ní la uké wa conse

¹² Lelee rikókorí ró ní we ye nni: Ari níka kerófa-i ne meróciε cési. Kecíre ne kefa keεe ne aseí nyεε Uléécαα kèmeε n léeri karí ne mpá úye inipee-i pirókei wa, aí ne tósu nòkenémεε. Uléécαα kèmeε kai léeri, aí sisiopipi mewéesesòho-i kai léeri. Uléécαα kefa kuú ne ró n fénnε kèmeε kai léeri. ¹³ Ai liféé linyine kam nó wòlu, lē kani nní ní kééni nòn kómει memáá. Ne kò talé te nó kam ani nsonε pikóme kpá ne kέto-pò re ¹⁴ kukéri kukéri ñmane kani neni kómει. Nò

nyule re Urópíima Yeesu un píyei m peeme, li yé tó nnya rikókari nó wa yare kai kó nó nnya rikókari tó n waine. ¹⁵⁻¹⁶ Lē kam ne tálē nnya kam peé la re nen Masetuwaani n tósu, ké nó rilóólú. Nen kó Masetuwaani n leeri, am kó nókenéme pitiki kpá am lisone melfrú nó he. Kei kani yé peé ne nípá yo né lē am ne Yutee ketē sí. ¹⁷ Yare méwoo kam kemúnjé kē wa, née iye? Née kam ní maa re né lē wa, kesoipipi memúnjé kam lē musí nen kéyu ne kepire sone? ¹⁸ Ne Unélééca, nsímé mmē kari mesére nó n yóólē rín kéyu ne kepire nkó. ¹⁹ Li we re Ulééca Kepipi Yeesu Kirisi nsímé ke tó ne Silasi ne Timotee ari nókenéme rin-yóó rín kéyu ne kepire nkó. Asei ase kuu má, nye nyee "eee". ²⁰ Yeesu yee mesei lē ke Ulééca uu ní maa re "eee" u yé ró wa. Yeesu uyē kari ye kó ne ritiki arí ne Ulééca ríyu waise re "eee" u lē kuu ró ní ma wa. ²¹ Ulééca uyee tíyeselē te tó ne nnó tóké tó ne Kirisi kupéneco kéme iníjī kari. Uricuruu yee ró lése uu ukuwéé-mē yekei. ²² U nwóí kerócaá wale uu Nfáasone keróme wai uké ne ró nyise re u lisone ne ró ménle. ²³ Ulééca ye nyánile! In te ne kiraasele, uké linyine né wa. Am la ké nó m pekesi nnya kám nókenéme Korenti-i peepo. ²⁴ Ai rínanje karí ne nó wai re ani ne kefa tene. Nó nfatene kéme iníjī piwai máálenle rísonē. Amá tó la re tó ne nnó tóké kesé n keisi liké mpóonare nó n heelē.

2

¹ Am la ké nóanépo caaise nnya kam tihó re am nókenéme peepone. ² Néen nkpeni nóanépo n caaise, wóo yé pee nó memáá né tipoo larukuse, insá nó mpi apoo kam n caaise? ³ Lē nnya kam titelē tē lē nó wóí re nen píyei n tuipó, am kape nó mpi, nóo yé pee rinépo n larukuse kéme meníje mpóocaii yē. Ai céreise re ne ye nen mpóonare m má, li ye kó nónnénéí mmú n láárule. ⁴ Ncón piima kémeé kam peé we lin kewuu-i né mulú, nen meyíkíyiki téní am ne rítelē tē nó wólu. Amá am nó wóí re nóanépo aké caai, ne nó wóí re ani ceri re am kusa nó la.

Piké uwaikópekó akópe sári

⁵ Asei kecáa in te unyine ye pisoi apoo caaise, ai né kuu wa, amá nónnénéí apoo kuu caaise. Am kape ne rinnákíise nnya, né re nómenéyá apoo kuu caaise. ⁶ Lē ke nómenéyá ani nní u rincóise ye ne u píye. ⁷ Li nkpeni tu re noké lē u sárei, ani urikiñ ninjukuse, mpóocaii piima nnyine rín kape ne ní ka nké u n loíse nnya. ⁸ Lē nnya kam nó welu re ani n wai liké n nyíselē te nó u lalē. ⁹ Lē nnya kam titelē tē nó ní wóí yee re ne peé lalē ké nó peé ké yé te nó nípá yo kémeé ripakare má née áni má. ¹⁰ Nón úye uakópe n sárei, né ne kó liute sáreile. In te né ne nnyine má ké unyine sárei, ne nó nnya liute pisárei masile yare kai Kirisi kéme m pise. ¹¹ Ne lē wa re Setani uu kape ne ncée n yé uké ró feriyē nnya. Li we re tó umela kuú ne n náási rísonē nyule.

Léle Turowaasi-pó Póoli ripoo n caaise

¹² Kumúnjé kpe-i kam Turowaasi-pó Kirisi Nsímé Kecire piyóó ní hápó, Upíima ye ncée né tápilele re ké pinékei wa. ¹³ Mpá ne lē, tinépo ye pee caailenle, kám unémáreco Tiiti n yé nnya. Am pee Turowaasi pikó-i yisi am Masetuwaani ketē sí.

Yeesu Kirisi yee ye tíyese kari ye feriyē

¹⁴ Ulééca yee ipakare te, uyee tíyeselē kari Yeesu kupéneco kéme mesére feriyelē tón menáñe-nañe nnōñ sone. Tó kuu ye ne ritiki pisoi apí ne nípá yei Kirisi ceru yare tulaali kpáhákó kapi fō. ¹⁵ Tó Kirisi utulaali lē Ulééca keyu-i

ne pē ke Uléécāa uu n lō ne pepēe mpōlecee n tikilē kēmee. ¹⁶ Tulaali uyēe pepēe nnī mpōlecee n tikilē kecāá kukpáhá kunyine mále, kpēe ye usoi ní kpu. Amá ku pē ayu ke Uléécāa uu nní n lō kecāá kukpáhá kunyine le kpēe ye nfāa n he. Lē nnya, wóo kecire yēe tulaalē te u yé lipikei pē wa? ¹⁷ Tó, ári picō meyā pēe Uléécāa nsímé ne n kpéense mecō we. Amá Uléécāa yēe tó tumme tōn urinyiri ne aseí uinipee-i símisi tó ne Kirisi kupéneco kēmee.

3

Nkómēine fale kēmee pikeikó kecāá nsímé

¹ Nō nkpēni nyáni yare merócire kari nó nyise, née iye? Née yare ke picō api ye n wa mecō li kō tó pise re piké rítelē kerócāá wói toké nó nyise nōké kelene ró céri? Née li pise re nōké rítelē kerócāá wói toké picō nyise piké kelene ró céri? ² Nōrinécúruu, nōó rítelē ke Kirisi uu kerócāá n wói. Arókín kēmeé kapi ri wōlaalē. Nō ke písoi api ye ne ró céri. Písoi nnéi yé fe api rítelē tē ceru api kō ri keeni. ³ Nōó aseí kecāá rítelē ke Kirisi uu ne pirókei rintiki uu ne wōlu. Ai kēwōle meni menyine kapí ne ri wói, amá Nfáasone mee Uléécāa kēmee n léeri kapí ne ri wói. Ai kō aparekpāncúkú kecāá, amá sisoipipi akín kēmee kari wólaalē.

⁴ Kari Kirisi ne rintiki tōn ne Uléécāa tálē nnya kari lē símisi. ⁵ Ai re tō músu re tó fe ari ntónaŋe cire ne linyine wai. Amá Uléécāa ŋmane yēe ye tīyese kari ye fe ari li wai. ⁶ Uyēe tīyese kari panse nkómēine fale kēmee pikeikó. Ai isé wōle-wōle ke Uléécāa uu nkómēine fale kēmee ró pālē, amá unfaa kuu ró pālē. Isé wōle-wōle yēe ye ne nkpō ka, amá Nfáasone pō ne ye usoi nfāa hele.

⁷ Uléécāa ye pēe mekēe-me aparekpāncúkú kecāá uisē wóile umeyōopi ame pēe likumúnjé kpē-i n tēlu. Moisi keyu ye pēe tēlule hái, Isirayēeli pikó ápi ye pēe fe piké u riwerii. Ai kō re mesére ke Uléécāa meyōopi mē amé pēe we. In te isé yēe ye ne nkpō ní ka yé fe ii lē nyise re Uléécāa meyōopi áme kusa piye, ⁸ iye ke Nfáasone mee ye nfāa n he pōó yé pēe mese wa? ⁹ In te isé yēe ye n tīyese Uléécāa uu ne písoi túhaane pinsímé nn kpi ye fe ii ró nyise re Uléécāa meyōopi áme kusa piye, iye ke Nfáasone mewai pōó yé pēe mese wa? Ai n yé tīyesele ari panse aseí pite Uléécāa inipee-ii? ¹⁰ Tó fe ari maa re tōn meyōopi mee pēe mekēe-me n tēlu metéi ye nkpēni kpule. Tōn pēe mekēe metéi ne neni mekó m múnjēsene, tó fe ari maa re neni mekó ye me fele ái nkáripí. ¹¹ Aseí kecāá, in te lele ái mesére ní we yé fe ai nyise re Uléécāa meyōopi áme kusa piye, iye ke lele mesére ní we pōó yé pēe mese wa?

¹² Tō ne meykíyiki tálēne ŋmaa. Lē nnya karí ne tirópóo ne kefa kesē símisi.

¹³ Tó, ári ye Moisi mecō kenírípi kēyu yarii. U ye pēe lē yariile re Isirayēeli pikó ápi kape yē lē ke meyōopi mee áme ye n nāŋai ame ye meketō n tu. ¹⁴ Amá li pēe kunísí pi ricōle. Háí ne neni-me, pi ye pin nkómēine kpure atelē n keeni, kenírípi kesē kee ne kēyu pi hilalenle, ápi fe piké ke lese. Ai líka nnya, Kirisi kupéneco kēmee ŋmane ke kenírípi kē áke ye usoi keyu-i le. ¹⁵ Háí ne neni-me, pi ye pin Moisi Isé Atelē n keeni, kunísí kpēe ne wēle kun cōlē. ¹⁶ Amá yare kai n wólaalē te úye yēè un píyei uncee rin-yá un Upiima-mē m pansepo, kunísí yēè lele. ¹⁷ Upiima uyē kapi nté n tee yēe nní Nfáasone. Kei ke Upiima Nfaa nn ní we ke usoi uu ye ne uripōo n we. ¹⁸ Lē nnya, tó mpí nnéi siyu-i ke kunísí áku nní ní cōlē, Upiima meyōopi ye mesére ró tēlusele yare kenípeenyánei kēmee. Upiima ye ró panseserile toké kam toké ne menyine u wa. Meyōopi ne metéi píima mee mesére ní taalē kēmee kai lē wai.

4

Ari lka tu, amá Uléécaá ye ppe umamá píima tó rimúte

¹ Uléécaá yee Unfanare kémeé upikéi ró pa. Lē nnya ke ikari fi ró tenelē. ² To piwahakei ppe isei ní we kesilē. Ari nnóme ne pirókéi wai, ári kó Uléécaá nsímé kénééselē. Amá tó nsímései yóolenle lin kpáuilē. Meróla mee re nípá úye uké yé te tó Uléécaá inípée-i aseí pite le. ³ In te Nsímé Keciře kari n yóólē ye písoi kuḡmaha we, ppepe m pólú knn kuḡmaha we. ⁴ Ke ketē nté uyóopi Setani uu inípée pi rinhíla nnya, ápi peé ne nsímé mmē kefa tene. Uu ye ḡmurei piké mmetéi mee n wariye yē. Metéi mē kémeé ke Kirisi meyoopi ame léemelē. Kirisi uyē kémeé kai Uléécaá léselē lin nyáni. ⁵ Ari yóólē te písoi piké tirócuruu n nyáni, amá Upiima Yeesu Kirisi kari kekpeé waiselē. Tó ye maa re tó ne Yeesu nnya nópinékeikó le. ⁶ Uléécaá yee mekeé-me ní maa re: "Metéi meké kuḡmaha-i ta" metéi ciře mee arókíḡ kémeé tapaalē. Uyee peé lalē uké tó rikpáiiise. Lē nnya kuu umeyóopi mee Kirisi keyu kémeé n kpáuilē tó céreise.

⁷ Tó we yare sipéretúhu kémeé kapi lisone píima rimpólo. Ai peé n nyiselē te ái tóo linyine tulaalē, amá Uléécaá nnaḡe mee linnéi wai. ⁸ Iwe nnyí nnéi ncópurí yee ró kálaalē in tó nyíkilē, amá ái ró feríye, ári nyu íye kari yé wa, amá ári ppe ripóo fóm te li piluke ró masilē. ⁹ Písoi ye ró wéékuselenle, amá Uléécaá úu ró fóm. Ketení-i kari laanu, amá ári kpu. ¹⁰ Meséře kari Yeesu nnya nípá yei nkpo heirente, Yeesu nfaa nké ne kerómeé n nyiselē nnya. ¹¹ Tó nfáa mále, amá meséře kari Yeesu nnya nkpo heirente. Li nyiselenle re nípá tón n kpu, unfaa ye irópinḡe-i wele meséře. ¹² Li nkpo tó risale nóké ne nfáa m má nnya.

¹³ Li Nléécaasímé ritelē-i wólaalē te: Ne ne kefa tenele nnya kam símisi! Kemúnḡe kese ké kari kesé nfatene kecáa má. Kari ne kefa n tene nnya ke tóo kó símisi. ¹⁴ Tó meykíyiki nyule re Uléécaá yee Upiima Yeesu pikpókpo kémeé n yukuse yé kam uu kó umecó tó yukuse uu tíyese tó ne nnó ári Uléécaá kekúri sí. ¹⁵ Nó nnya kari lē nnéi wai re Uléécaá uké nípá yei meyá ne písoi kefa fénnē piké u ceri, písoi ppe yé u m pónese piké kó ne kulúí n kpáriise pin umeyóopi tááselē nnya.

Iye ke usoi uu yé nfatene kémeé n we?

¹⁶ Lē nnya ke tirópóo ári ye pikai caai. Mpá irópinḡe nnaḡe mmú nn n teneri, nfáa ke Uléécaá uu ró n he ye nípá keyáa kéye nípape kpáselenle. ¹⁷ Lē nnya, neni mewee mmé-i iwe kari n le íi líka tu, íi ye kó nánai. Í yé kam íi meyoopi píima menyine ró he meteneciré. ¹⁸ Ai lē kapi ye ne inípée n yé kecáa ke tóo músu. Lē kapi ye ne inípée n yé ái ye nánai, amá lē kápi ye ne inípée n yé pó ne liteneciré le.

5

¹ Tó nyule re irópinḡe nnyí kémeé kari nní ní we ye we yare kucánjí kunyine. Kun píyei n fori, Uléécaá ye keyómeécaá-pó kéyo kee yé meséře ní we ne ró mémpole. Ai písoi ppe ke mō, amá Uléécaá yee uricuruu ke mō. ² Tó kó wele tón kucánjí kpē metene ḡmōpu, tón meykíyiki káipi tóké keróyo kee keyómeécaá-pó ní we kémeé lompo. ³ Asei kecáa, tón píyei keróyo ke-i n lompo, Uléécaá úu ye merḡmane ró leepo. ⁴ Kumúnḡe nkú nnéi kari nní irópinḡe nnyí kémeé ní we, tó ḡmōpule yare nčoni mee ró nyíkilē. Ai re tó lalē tóké irópinḡe nnyí kémeé le, amá tó wésilē tóké ipinḡe yee meséře ní we kémeé ló, líkē wa re lelee ye n kpu ye nfáa teneciré kémeé lompo. ⁵ Uléécaá yee tíyese re líkē lē kerómeé conse. U unfaa ró hele. Lelee nyíse re ú kale uké lē kuu tó riñnyi ró pa.

⁶ Mésére kari ikari má. Tò nyule re kumúné nkú nnéí kémee kari nní irópínje nnyí kémee ní we, tò Upiima ketone ne ketaa wele. ⁷ Asei kecáá, nfatene karí ne sône, áí lē kari n nyáni nnya karí ne kefa tenelē. ⁸ Tò mesei ikari mále tòn la také irópínje nnyí kémee le také Upiima kémee ketóne ha. ⁹ Lē nnya kari kò náási re nípá tòn irópínje nnyí kémee n we née tòn ikeméé n le, irósoi iké ne u n sá. ¹⁰ Lē nnya kai pise re ntóhéí mmú, nípá úye uké ha Kirisi uké ne u tūhaane. In te úye ye lisone née likópe unfaa kémee wa, liute uu umewai ihéé yósu.

Kirisi ye tó ne Uléécaa kecəpe nsímé nyóonse

¹¹ Tò nyule re li pise re piké ye Uléécaa wuri. Lē nnya kari ñmóópúlē te písoi piké ntósimé ñmurei. Uléécaa ye ró nyule nsonē. Ne kò nyáni yare nō ne kò ró nyule nsonē. ¹² Ani kape n nyáni re meróófire kari kò pinyise nó kpálē. Amá tò lalē nóké ncée yē nóké t́ nnya rikókòri n wai. Lē kémee, nó ye nnyine yē ani ye ne pəpəe ye lē ke inípeé ii ye n yé ne ríyu n wéési séése. Pē ápi ye lelee rikín kémee ní we waise. ¹³ Tòn isòhò n tori, tó ne Uléécaa nkó ye mmē. Amá tò nō kémee ne ntóyukpáii nnéí wele. ¹⁴ Nla ke Kirisi uu ró ní nyise ye tirókín-i wele ari ye pēé ne nsímé mmú ñmurei re usoi use kóló yee písoi nnéí kecáá kpu. Kuu nní ní kpu nnya, písoi nnéí ye kpule. ¹⁵ U písoi nnéí kecáá kpule re pəpəe nfáa m má ápi kape kò ne piisoi n le yare pimékó cire-i kapí we. Amá Kirisi yee pikécáá ní kpu uu kò pikrəkpə kémee yisi nnya kapí we.

¹⁶ Lē nnya kári kò nképni úka nyáni yare kapi ye kesoimunjé ne n yé meco. Mpá karí pēe mekee Kirisi ne kesoimunjé kémee n nyu, ári kò nképni lē u nyu. ¹⁷ Uye ne Kirisi pin timpéne, liute ye pansela lifále ke Uléécaa uu n wa. Likpure ye tómpəle, lifále ai léeri. ¹⁸ Uléécaa uyee ne Kirisi rintíki uú ne tó ne uricuruu kecəpe nsímé nyóonse kémee kai léeri. Uyee kò ró forii re také písoi picə ne kam piké u ne pē kecəpe nsímé nyóonse. ¹⁹ Kirisi ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne uricuruu ne písoi kecəpe nsímé nyóonse, úu pimewai kópe kpísi uké ne pikéi wa. U ró forii re také pinyóonse pē nsímé riyóó. ²⁰ Lē nnya, Kirisi yee ró tumme re také nté upikeikó pēe ne urinyiri n tū. Tó ke Uléécaa uú ne nní tíkilē, ari ye písoi sélei re: Ani Kirisi rinyiri nnya ñmurei piké nó ne Uléécaa kecəpe nsímé nyóonse. ²¹ Kirisi úu akópe áka má, amá uyē ke Uléécaa uu arókópe cəonse. Uyē nnya ke Uléécaa uu nképni ró kpíilē te aseí pite.

6

¹ In lē, ke tó ne Uléécaa ari nní kesé n keisi nnya, tò nó pise re áni kape tíye kefa ke Uléécaa uú ne nó n fénne liké méwoo wa. ² Uléécaa ye maə re:

Kai itunje n tu re ké íwe nó tē ne ne kutu nó ricale,

ke keyáa ke n tu re ké nóanəyu lo, ne nó comele. Lē nnya, ani kō te itunje yee nképni lē tu re Uléécaa uké íwe nó tē, keyáa kee tu re uké nóanəyu lo. ³ Ai tu re také unyine ncée he uké fe uké pirókēi kémee ró kési. Lē nnya kari ñmóópúlē te úka úu kape t́ nnya Uléécaa kupénecə kéméé loó. ⁴ Amá tò lalē písoi piké merówee ritiki piké kò yē te tò Uléécaa pikeikó le ne kefa kesē. Lē nnya kari ncóñ ne mpári ne mpóocai kéméé meróófire múlī tòn kahari. ⁵ Pi ró káuille api hánesi, api písoi tálaankee re piké pitele ró wa. Pikei api ró pelu ari kò kunənkū ne nkú fine. ⁶ Ari lē ke irósoi ii n kpáuilē ne merónyuwe ne meróófire pimúlú ne merówai sone ne Uléécaa Nfaasone ne lē kari nla yíkikiyi m má ⁷ ne nsímései pisímé ne Uléécaa nnañe kpísi arí ne nyise re tò Uléécaa pikeikó le. Asei likó lee irótəpilū kari ye ne uláarə rintíki ari ye kò ne meróófire tápisi. ⁸ Pinyine ye ríyu

ró waisele, picò pin isei ró waise. Pinyine ye ró pakarentele, picò pin tó lámaankee. Pi ró nyánile yare pinóome in kò ne asei kari símisi. ⁹ Pi waile yare ápi ró nyu, pin kò ne ró nyu n̄sone. Pi ró nyánile yare tò kpuaalenle, tòn kò p̄e ne n̄fáa má. Pi ye ne nk̄pò ró n̄ lale, amá ápi ye p̄e ró k̄ó. ¹⁰ Pi ye n̄ lale piké tirópó caaise, amá lin p̄e mesére ró láárú. Ápi ye re tò píwekò le, amá tó p̄e p̄isoi meyā memá waise. Te ári líka má, in kò ne tó m̄pá yo má. ¹¹ N̄s̄ pirósáne Korenti pikó, ani k̄ó te tò n̄ símisile ari kpáiiise re tò n̄ lále ne kefa kese. ¹² Ari sirófa n̄s̄ pesí, n̄s̄ n̄sinéfa ró pesí. ¹³ L̄ n̄nya kam nní n̄s̄ símisi yare sinépipi. N̄s̄k̄é kò n̄sinéfa meróco ripérese.

Kirisi pikó piké p̄ep̄e ápi Kirisi ne kefa n̄ tenelē ne pimécire t̄o

¹⁴ N̄s̄ ne p̄ep̄e ápi Kirisi ne kefa n̄ tenelē áni kape ye ripéne, ái kò p̄e re li ye l̄e tipéne. Iye ke lisone ne likópe ai yé fe ai péne? Iye ke metéi ne kunmaha aku ye ripéne? ¹⁵ Iye ke Kirisi ne Setani ápi yé fe ápi kóm̄eine? Yo ye yé fe ai uyee Kirisi ne kefa n̄ tenelē ne uyee úu Kirisi ne kefa n̄ tenelē péne? ¹⁶ Yo ke Uléécaá keyo ne pilélé kenyónse aké p̄nelē? T̄o ne Uléécaá yee n̄fáa n̄ te keyo le, yare ke Uléécaá ricuruu uu m̄i maa re:

Né kam am̄ pikéc̄ape n̄ we t̄o ne p̄e t̄on s̄one.

Ne s̄onti ké Piuleecaa, p̄e piké kò panse pinésoi. ¹⁷ Uléécaá uu kò kpá re:

L̄ n̄nya ani mpuri san̄e pikó p̄e k̄ec̄ape le, ani iyaa n̄ we.

Áni kape ne lík̄erink̄pek̄ó líka rikó, néeké p̄e n̄s̄ yosí.

¹⁸ Ké p̄e n̄sunésáa, n̄s̄k̄é p̄e pinéñmáne ne pinékp̄ere.

Né Upiima r̄n̄aŋe nnéi ute, née l̄e ma.

7

¹ Pinésáne kecire, tó l̄e ke Uléécaá uu m̄i maa re u yé wa te. L̄ n̄nya, t̄oké mewai kópe mee ye ipiŋe ne rik̄iŋ n̄ caai heere. T̄oké n̄ ñm̄óóp̄ulē, ir̄soi iké n̄ kpáiiilē t̄on n̄s̄one Uléécaá wuru.

L̄lee ye P̄oali mp̄ónare n̄ he

² Áni kape n̄sinéfa né pesí! Ari úka líka caai. Ari úka riwárarase, ári kò úka lík̄ó yosí t̄oké n̄ te. ³ Ái akópe kam n̄s̄ p̄alē n̄nya kam l̄e símisi. Yare kam pimáa m̄i masí, m̄pá lin n̄fáa née lin nk̄pò, t̄o n̄ lále meyíkíyiki. ⁴ Ne ne ripóo n̄s̄ láárúle meyá. N̄sinéco ye rikók̄ori né wele n̄s̄one. N̄o ye nnéc̄oŋ nnéi k̄éme rinék̄iŋ niŋukusele ai p̄e meyá né n̄ láárú.

⁵ Háí karí ne Masetuwaani keté k̄éme n̄ tuip̄o, ári mewénte yē. Iwe n̄nyi nc̄opuri kari kei yē. T̄o ne picò picéŋaankee ye m̄pí, iwame ye kò n̄nyi kerófa-i. ⁶ Amá Uléécaá yèè p̄e ap̄o nyee n̄ caailē ikari rikpásele. Uyee tíyese ke Tiiti mekame ame ikari t̄o rikpáse. ⁷ Ái umekame ñmane mee ikari né rikpáse, amá kuu kò né n̄ símisi l̄e kani kò uyē ikari rinkpáse yee kò ikari né rikpáse. U ró símisi re lelee n̄ wa ye n̄s̄ ricóŋle háí n̄n̄ la n̄k̄é piyéne né rikpá, n̄n̄ kò kenécáá t̄opu. L̄lee tíyese kai meyáns̄e n̄ larisi.

⁸ M̄pá rítelē t̄e kam p̄e n̄s̄ wóp̄o tin n̄s̄anép̄o n̄ caaise, am̄ nk̄p̄eni ne ri t̄eni. Ne nyule re rítelē t̄e ne p̄e kumún̄ŋe kunyine-i n̄s̄anép̄o caaisele, amá am̄ nkár̄ipi ne ri t̄eni. ⁹ Li nk̄p̄eni né láárúle. Ai re kam n̄s̄anép̄o n̄ caaise n̄nya, amá ke n̄s̄n̄n̄p̄ócaai nn̄ n̄ tíyese ani mefine conse n̄nya. Uléécaá yee p̄e la re n̄s̄anép̄o aké l̄e caai. Ai p̄e nk̄p̄eni mese wai re ári líka n̄s̄ caai. ¹⁰ Mp̄ócaai mee Uléécaá k̄éme n̄ léeri yèè meyíkíyiki tíyesele usoi uu mefine conse, Uléécaá uu uriyu lolu. Ari mm̄é t̄eni. Amá mp̄ócaai mee keté nté lík̄ó k̄éme n̄ léeri yèè ne nk̄pò kale. ¹¹ Tinételē ye n̄s̄anép̄o caaisele yare ke Uléécaá uu r̄i la: Ani ripaí kuláa piima kp̄e kai nk̄p̄eni n̄s̄ r̄i wa. Ani yē kani nk̄p̄eni r̄i la m̄ má re n̄k̄é lisone n̄

waii? Ani yē kani nkpeni ne nōanékōpe piyámne n yóonee? Ani yē nómenéwai kōpe men nkpeni nó cōhlee? Ani yē non nkpeni riwure máa? Ani yē non nkpeni meykítiyiki wéesi nōké piyēne né rikpáa? Ani yē kani nkpeni n ημόσπύλῃε? Ani yē kani nkpeni ní la nōké uwaikōpekōó kutu ripasaa? Nō linnéi wale aní ne nyíse re áni nsímé mmē kémee líka caai.

¹² Ai uyee akōpe n wa nēe uyē kapi akōpe n wa nnya ke nēe rítelē wói. Amá ne lalē nōké ncēe yē nōké Uléécaá inipēe-i nyíse re nō kerōpire nyenule. ¹³ Lē nnya ke nómenéwai ame ikari tó rikpáse.

Ai nkíninje ηmane kaí ne ripá. Ke Tiiti uu nókenémee ne mpōonare n yisime re nō nónnénéi ukumíri peseme nnya, li ró láárúle ái ne kusa. ¹⁴ Ne ukeyu-i nó pakarele, áni isei né lukeíse. Tō ye mesére aseí nó símisile, ai kō nkpeni nyíse re ne alari mále ké Tiiti keyu-i nókenécáá rikókori n wai. ¹⁵ Kumúnjé kpe-i ke Tiiti uu pēe nókenémee ní we, nō pēe u waiselenle, ani kō kusáne u yósu nsone. U ye líkēcáá léisele uu nó n la ai tósu kuú pēe nó ní la. ¹⁶ Li né ninjule re ne fe am ye mpá yo kémee ne ripóó nó larisi.

8

Nfanare kémee pihee

¹ Pimáreco, tō la tóké lē ke Uléécaá uu ne Masetuwaani-pō uicápine kefa n fénne nó símisi. ² Li pēe ncōj piima kémee pi tanle ái ne pi peikee hái. Mpá ke íwe íi pēé ne pi n tōhaalē, piakinj ye pēé ninjule, api pēé ne nfanare he. ³ Ne ne inénipēe yenle re mpá úye ye meyéne mese lē kuu kuhēe ní we he, hái api fáause pírícúruu mela kémee. ⁴ Pi pēe tó ricōhje re tóké ncēe pi he pē piké kō pilikó he piké ne Uléécaá pisoi pēe Yerusalem-pō ní we lémpo. ⁵ Pi wale ai tósu lē karí pēe m músu. Pimecire kapi mefói Upíima pa, api kō limemáá pimecire ró pa Uléécaá mela kémee. ⁶ Lē nnya kari Tiiti pise re uké nókenémee hapó uké lē líké ne kēto tu yare kuú pēe níla pikei pē n kóraane meco. ⁷ Nō pimámá lē Uléécaá líkó nnéi kémee. Nō nfatene mále non kō nsímé nyu, nō kō Uléécaá líkó picére masile, áni kō síká má. Nō kō níla ró nyíselenle. Lē nnya, ani kō mēwai sone mmē kémee nólinékó ne nfanare he.

⁸ Ai re isé inyine kam nó pálé te ani i ritiki nnya kam lē símisi. Lē ke picó api nní ní ημόσπύλῃ nnya kaní la nōké kō ncēe yē nōké nyíse re nō mesei níla mále. ⁹ Nórínécúruu ye nyule lē ke Urópiima Yeesu Kirisi uu ne kefa nó n fénne. U pēe umámá le, uu nó nnya umecire waise úwekōó re uké uiwe ne ritiki uké ne nó waise pimámá nnya.

¹⁰ Lē nnya, ne la ké nkpeni nnékó nó maa ítōho nnyí nsímé kémee. Lēlee yé pikei nó wa. Nōo yemi pifoi ítōho nnyí kemúnjé wa, nōo kō yemi mefói nóinékó pa yare kani yé ní fe. ¹¹ Lē nnya, ani nkpeni pikei pē wa nsone ne kēto-pō yare kani yé ní fe ani wai ne kefa kese yare kaní pēe n kóraane meco. ¹² Usói yēé un ne kefa kese n he, pi ye uihēe iyē yósile nsone. Aai lē kári m má kapi ró písei.

¹³ Ai re nōké nómenécire íwe tā nōké ne picó lē. Li pise re nó ne pē kani nní ní léní nōké kucō m má. ¹⁴ Líka ái itujē nnyí kémee nó párlē. Nō mále non picó fe. Nó fe ani pē kai m párlē léní. Lin kō píyēi n ka lin nó rimpárlí, pē pin m má, api kō nó léní. Lēlee yé tíyese ani nónnénéi mmú n sá. ¹⁵ Yare kai Nléécaasimé rítelē-i n wólaalē te:

Pēpēe meyá n kóoi ápi líka picó sanai,
líka ái kō pēpēe nkáripí n kóoi ripárlí.

Tiiti ne upisenco kecáá nsímé

16 Ne Uléécáa pakare re u nηmósópu mmē karí pēe nókenécáá m má nco Tiiti kέmee wa nnya. 17 Tó u maa re uké nókenéméé hapo uu ηmurei. Uricuruu ye pēe rihóle nsone re uké nókenéméé hapo. 18 U ne urókó use ye Nsimé Kecire n yóólē pin Uléécáa icápine nnéi kέmee u waiselē kari tum. 19 Ai kó kpá re icápine iyee u lese uké ró sárú tóké ne nfanare pikei mpí pēe nni arónipe-i ní we kecáá m paílē. Lelee yé Upiima meyoopi lese ai nyíse ai kó lē kari ríla m má tóké ne pico n lēni lese ai nyíse.

20 Ari la unyine uké fe uké ró kési re ári ítóhó piima nnyí kapi nni arónipe-i n wa kecáá nsone paílē. 21 Ai Upiima keyu-i ηmane, amá ne písoi siyu-i karí la tóké wa yare kai m pise.

22 Tó kó urómáreco use pi ritikisele. Tó mepēhē kulúí kέmee u peenle ari yénu re úu síká má. Uu kusa kó nkpéni ne ripóó nó láárú. Li kó nkpéni ikari pihee u rikpásele re uké nó lē. 23 In Tiiti, uyē ne unéséncó le un kó nókenéméé unékeico. Pimáreco picó pēe u n tíkílē pó ne Uléécáa icápine pitume le. Pēe keisile re piké ne Kirisi ríyu waise. 24 Ani pi nyíse re nó meyíkíyiki ríla mále, písoi piké pēé ne Uléécáa icápine-i yé te nó mēsei ríla mále, api kó ceru re ne alari mále kέ nókenécáá rikókori n wai.

9

Lē kapi ne pimáreco pēe Yerusalem-pó ní we n lénine

1 Ai nkpáni pise re kέ ítóhó kani yé ne Uléécáa pikó Yerusalem-pó ní ha kecáá nnyine nó wói. 2 Ne yē te li nórinécúruu ripóó wale re nóké pi lémpo. Lē nnya kam Masetuwaani pikó kέmee nókenécáá rikókori wa am pi maa re pimáreco pēe Akayii keteni-i ní we ye háí yemi-me pimécire picápine máalenle re piké tóhó. Nópínēηmósópu ye tíyesele pimēyá apí n la piké tóhó. 3 Mpá ne lē, pimáreco mpí kam nókenéméé tumpo nóké meyíkíyiki nómenécíre n cápine yare kam ní ma nnya. Ne nsímé mmú kέmee nókenécáá rikókori wale. Am la líké wa re méwoo ye mé. 4 Insá lē, tó ne Masetuwaani pikó tón n hapo, nansá kahane nómenécíre n cápine, isei yé ró li re tó ne méwoo ripóó nó larisi nnya. Isei ye kó nń ticurruu lenē. 5 Lē nnya karí musí re li nyam te kέ pimáreco pē tijnmósópuse piké ne kekpeé né wa piké ha ítóhó iyé kani ní maa re nó ne kefa kese pa kecáá m paílē. Ké ne n tuipó, pin linnéi nyóonsente api yekei. Kei kai yé pēe nyíse re kefa kese kaní ne tóhó, áni kefa kέmee tēni.

6 Ani n nyu re úye un nkáripí n lukesi, nkáripí kuu ye kpasi. Uye un meyá n lukesi, meyá kuu ye kpasi. 7 Li pise re nípá úye uké ne uripóó he yare kuu urikij-i n wa. Uu kape ukefa-i n tēni, ái kape kó ne rínanje. Li we re uyee ye ne mpóonare n he ke Uléécáa uú la. 8 Uléécáa yé fe uu nípá yo mpuri nó he, líka ái yé pēe píkaí nó ripárí, ani kó nípá yo meyá m má non ne mewai sone wai. 9 Lē kai Nléécaasímé ritelē-i wólaalē te:

U ye ukefa nnéi ne píwékóó lísonē wale, mesére ke unfanare ní we, rín ye tenē. 10 Uléécáa ye ye ipuri ulame he uu lukesi

uu kó iluke u he uu le. U yé kó nó lē kai nó m pise he, uu kó tíyese ai meyá wai nónnéfanare pikei póó ne n taálē. 11 U yé tíyese ani nípá píyēi m má ani ye ne mesére n nyíselē te nó nfanare pikei piwai lalē. Písoi meyá yé pēe nólinéhehehe kani pí m pásii nnya Uléécáa pónese. 12 Lelee pi m párilē kani lē pi pa. Ai Uléécáa písoi ηmane ke nfanare pikei mpí api yóriye. Pi kó tíyesele písoi meyá pin Uléécáa pónesente háí. 13 Nómenéwai mmé ye mewai kecire le háí. Mé yé tíyese písoi meyá api Uléécáa ríyu waise, kani n nyíselē te nó Kirisi Nsimé Kecire nsone tikílenle nnya. Nó ye kó

nólinékó kpísile nó ne Uléécáa písoi pɛe Yerusalem-i ní we ne picɔ nní ani hóne. ¹⁴ Kapi n yé te Uléécáa ye meyánsei kefa ne nó fénnɛle nnya, pi yé nókenécáá keyóme yáási api kɔ nó n la. ¹⁵ Tóké Uléécáa pɔnɛse kuú ne lisɔne leɛ ái lico m má nó ní he nnya.

10

Pɔɔli ye upikei mewee kecáá stmisi

¹ Née Pɔɔli, né kapi n tee re ne ye nen nókenékúrí n we am nɔ́inénípeɛ n wuru, nen ketaa-pɔ n we, am nó n senkeɛ, ne la ké rinécúruu ne Kirisi nnare ne umewai sɔne ritiki ké ne nó pise re: ² Ani kape tíye, nen kumúnjé kúye-i nókenéméɛ n hápɔ ké nó senkeɛ. Ne la re nen ha n hápɔ, ké pepɛɛ m músu re kesoimunjé kari ne pirókei wai ne kényu papisi. ³ Tɔ pɛe mesei sisoipipi le, amá ái kesoimunjé atɔpi aɔ kari tɔpu. ⁴ Ái sisoipipi itɔpílú ke tɔ ne arótɔpi wai, amá itɔpílú yeɛ m páápú in Uléécáa-i léeri kari ne tɔpu. I ye fele ii Uléécáa pilaarɔ imɛle láuli. Iyɛ kari ye ne sínɔmetahai pepirente. ⁵ Iyɛ kari ye kɔ ne lé nnéi leɛ ríyu n wéési, lin limɛcire síkalé lin ne nceɛ tɔpaalɛ te písoi ápi kape Uléécáa céri pepirente. Tɔ ye písoi simúnjé cɔpiile, ari tíyese api Kirisi m pakarelé. ⁶ Tɔ merócíre picápine masile tóké pipakarecírɛ kutu ripasa, nɔn piyɛi m pakare ne kɛtɔ-pɔ.

⁷ Ani nípá yo mewee ripaí. In te nókenécɔpe unyine ye yé te u mesei Kirisi ukó le, uké céri re t́ ne kɔ umecɔ Kirisi pikó le. ⁸ Mpá nen rínaɛe mmɛ ke Upíima uu né n he ne rikókari piwai nkáripí n tɔnse, isei lí né waine. Li we re u ró n hele re tóké ne nó lé noké ne Uléécáa nceɛ kémeɛ papisi. Ái pikópe kari nó la. ⁹ Am la líké n we yare ne ne anétele nó náraasentele. ¹⁰ Pinyine ye símaankee re né Pɔɔli atelé kam ye n wóí nsímé ye nípaɛe ne itisi tɔsile, amá nen pikekúrí n we, am panse unárei nnénɔ́simé rín kɔ pɛɛ mulú. ¹¹ Uyeɛ nní lé n símisi uké nse kó rísonɛ re: Lé kari ketaa-pɔ ní we tɔn ne arótéle wólú, ne lé kari yé ha nókenékúrí ní we tɔn wai ye sále.

¹² Ari káipi tɔ ne pepɛɛ ápi ye pimɛcire nnyáá n yekei tóké n sá, ári kɔ la tóké merócíre ne pi múñeisene. Pi pikemúnjé cire mále kapí ne pimɛcire m músu, pin kei paílɛ pin ne pimɛcire picɔ múñeisene. Pi piníri le. ¹³ In tɔɔ, ári méwoo rikókari wai líké ha ne síto sinyine rifaau. Ke Uléécáa uu nókenéméɛ pikei ró n forii, u pisito ró nyísele. Seseɛ kerómúnjé kari n kpísine. ¹⁴ Nɔ kei kari yé ne pirókei n tu kémeɛ wɛle. Lé nnya kari pifóí nókenéméɛ ne Kirisi Nsímé n hápɔ, ári pikei ke Uléécáa uu ró n forii ketɔ rifaau. ¹⁵ T́, ári picɔ pikei kapi nókenéméɛ n wa ne méwoo rikókari wai. T́ ne músule ricuruu re nónnéfatenɛ yé meýá wa, tɔɔ kɔ fe ari keisi ái lé t́su ái ne kényu n sí. Amá ári yé wa líké pikei pɛ ke Uléécáa uu ró n forii síto rifaau. ¹⁶ Limemáá kari yé pɛe fe arí ha sitɛ see ne ketaa nó ní we kémeɛ Nsímé Kɛcire yóó. Ari la tóké ayu nye-i ke picɔ api pipikei n wa kémeɛ keisi tóké pɛe pipikei kapi piwai ní masí nnya rikókari n wai.

¹⁷ Uye un n la uké umɛcire ritaáse, uké lé ke Upíima uu n wa nnya umɛcire ritaáse. ¹⁸ Li we re ái nkó yeɛ umɛcire m pakarente yeɛ Upíima kémeɛ ríyu má, amá nkó ke Upíima uu n pakarente yeɛ ríyu má.

11

Pɔɔli ne pepɛɛ n ktraase re pi pitume le

¹ Hóí pinékó! Ani n kahari aní ne né kóm, nípá nen n wai yare isohɔ kam tóri. Ani ne né n kahari. ² Ne nókenécáá iláarɔ yeɛ Uléécáa kémeɛ n léeri waille. Nɔ we yare ukpére yeɛ úu utisi n nyu un kɔ kpáíilɛ kam utisi use kóló ní félei. Utisi

uyee nní Kirisi ημαα. ³ Amá iwame ye né wele re nókenémúnjé yé caai ani Kirisi ne ketaa wai, ani kefa kese ne pitiki u yá yare ke iwáa ii Efa kemúnjé ne mesohó n caai meco. ⁴ Ai líka nnya kam lē ma. Uye yèè un n ka, un Yeesu nsímé nó rin-yóó, nípá linsá mmē kari nó rin-yóó, un kó nfáasone nnyine nsímé nó n símisi, nípá linsá Nfáasone kani ní yósi, née un Nsímé Kεcire nnyine nó rin-yóó, nípá linsá mmē kani ní yósi, li ye ne nó risále ani mese ne mese ηmurei.

⁵ Am pakare re písoi pē kani nní n nyáni re pitume píima ye linyine né fe. ⁶ In n la, ám nkpéni usíményuwe píima unyine, amá Uléécaá menyuwe áme né párilē. Mpá píyei ne nípá yo kémee kari tíyese ani lē ceru. ⁷ Ne Kirisi Nsímé Kεcire nó riyóóle ám ihéé íka pise. Ne menécire ricepisele ké ne n fe ké nó ríntáase nnya. Akópe kam pee lē waa? ⁸ Kam pee nókenéme n keisi, Uléécaá icápine ico yee pee né hééle. Né fe am te iyē kam yáai am ne nó léni. ⁹ Kumúnjé kpe-i kam pee nókenéme ní we, iwe ye pee né lonle, amá ám nó úka líka pise. Yeesu pikó pee Masetuwaani-pó n léeme ye péé ne lelee m párilē né kale. Am péé la ké nó n nyikilē yare ncóni. Ne keweesi, ám kó la ké nó n nyikilē. ¹⁰ Kirisi nsímései mee kenéme ní we kam la ké ne nó símisi re: Uka úu yé fe uké Akayii ketē nnéi kecáá liriokóri né kpu! ¹¹ Yare ám nó la nnya kam lē símisi née íye? Ai lē! Uléécaá ricuruu ye nyánile re ne nó lalé!

¹² Lē kam nkpéni nní n wai kam yé ne piwai n ηmóópulé, pepeé icée n wéési piké ne rikókóri n wai re tó ne pē pikei ye pise le ápi kape lincee n yé nnya. ¹³ Lipite pē ápi pitume yíkíyiki. Pi pikeikó le pee n kíraaase pin wai yare pi Kirisi pitume le. ¹⁴ Lē ái nkpáni lisáña linyine! Setani ricuruu yèè ripólóle uu kíraaase re u metéi uleecaatumē yíkíyiki le. ¹⁵ Lē ái nkpáni lisáña linyine re upikeikó piké ripóló piké kíraaase re pi Uléécaá aseí ute pikeikó le. Amá lē ke piliwaiwai ai ye né kéto ní kpu lee sónti líké ne pi tene.

Póoli iwe kuu itume pikei kémee n li

¹⁶ Ké kó pimáa nó rikpá re úka úu kape né n nyáni yare ne usohotore le. Néé non lē né n nyáni, ani mese ηmurei ké lē n we nééké kó ne lē nnya nkáripí rikókóri n wai. ¹⁷ In n la lē kam nní ní la ké maa ái lē ke Upíima uú la. Li né we yare ké rikókóri wa nnya kam lē símisi yare usohotore. ¹⁸ Lē ke písoi meyā api nní kesoimunjé ne rikókóri n wai nnya ke née kó la ké rikókóri wa. ¹⁹ Nórínécúruu non kó ne mewéésesohó má, amá nó ye kó pee piníri ne n kaharile. ²⁰ Nó ye n kaharile api ilási nó tini api nólinékó le, api nólinékó nó yósu, api kecáa nó nyáneí api sipese nó túúni. ²¹ Li ísei né wele ké ne ní maa re tó rinárei mále.

Mpá ne lē, ne nkpéni símisile yare usohotore re lē ke pico apí ne rikókóri n wai ke née kó fene ké ne rikókóri wa. ²² Néntē lipite pee Pi-Epiree le néen kó U-Epiree? Néntē pi Isirayeli pikó lē néen kó Isirayeli ukó? Néntē pi Apiraham pipirē le néen kó Apiraham kepirē? ²³ Néntē pi Kirisi pikeikó le? Ké nkpéni símisi yare li né panselenle: Né ne Kirisi ukeikó le nen pi fe. Li we re ne keisile am pi feriyē. Pi mesére akpanii né waile ai pi feriyē. Ne ipépi yenle nísone am pi feriyē, am kó meyíkíyiki mesére nkpó heirente. ²⁴ Mepéhē menupú ke Pisuífi api né káii. Mese áme we aféena kápi ye nípá mékaii méyē kémee íséí né sútúkee. ²⁵ Mepéhē metaani ke Róm pikó apí ne nséí né káii. Mese kapi apare né tapisi re ké kpu. Metaani ke míni ame kuróninói rimí, am míni-i tone ketúnjé ne kesine nnéi. ²⁶ Ne inécée kului kémee ikóí ne míni ne piyaa ne pinéyucó Pisuífi ne mpuri sane pikó nnya nkpó heirentele. Ne ayu ne acesi kecōpe nkpó heirentele, am kó mínimaa kémee ne pepeé n kpárlé te Kirisi kapi tíkilē anipe-i nkpó heirente. ²⁷ Ne pikei pape-pape wale am kó íwe píima yenu. Mesére ke nnóni ín ye né tu, nkú ne nníre nn né wai, am ye anó paasi ám la, nnyiyē nn

né loni am ilū paa ké tā. ²⁸ Ne kō mḗpá keyáa kéye Uléécāa icápine nnéi kecáa músule. Am nkḗáni la ké nnécōḡ mmē pḥ́ tinḥ́o maa. ²⁹ Uye un tinárei rinyine m má, né ne kō pansela unárei. Uye un akópe n wa, li ye rinépoḥ caaisela.

³⁰ Lin n we re usoi uké rikókōri wa, tinénárei ke née ne rikókōri waine. ³¹ Upiima Yeesu usaa Uléécāa ye nyule re ám kiraase. Uye mḗpá piyei ipakare te. ³² Kam pēe Tamaasi kuyu-i ní we, uyópi piima Aretasi ye pēe unyine kuyu iwéése tinle, uyé uu pēe pisiu kuyu sipoo-i tápaase re piké né tí. ³³ Amá pinyine api né kpisi api menéere menyine-i wai api né mmele kupole kepire-mē súisepo aḿ ne uanipe-i ḡmēherēe.

12

Pḥ́oli meylene ne usiláre

¹ Li pise re ké rikókōri n wai, amá rikókōri ári kō pēe nyaḿ. Amá ne nkḗpni lala ké menéylene ne siláre ke Upiima uu né ní nyise nkó símisi. ² Ne Kirisi upiretiki unyine nyule. Inmē kefi ne ina ye nnyí ke Uléécāa uu u n kḗiipo úú né keyómecāa-pḥ́o ripoḥo táánū kēmee ukekúri sí. Am nyu un uisoipiye nnyí kēmee we née úu ikeméé we, amá Uléécāa ḡmane yee nyu. ³⁻⁴ Ne pēe nyule ḡmaa re li usoi uyé kḗiipale ái ne keyómecāa-pḥ́o Uléécāa kekúri sí, amá né kō kpáne re ám nyu un uisoipiye nnyí kēmee we née úu ikeméé we, amá Uléécāa ḡmane yee nyu. Kelḥ́ ke-i kuú pēe awahanḥ́o anyine kō kái usoi ncée n he re uké fe uké símisi. ⁵ Né fe am liute uyé mpuri nnya rikókōri wai. Amá in tinécúruu ḡmaa, in n la tinénárei kecáa kam n nyu nnya kam yé fe am tikókōri wai. ⁶ Nen péé n la ké rikókōri wa, úka úu yé fe uké re isḥ́o kam tóri. Asei kaḿ pēé ne ri waine. Amá ne menécire múflenle. Am la unyine uké kenécáa kemúnḡ kenyine wa kee lé ke pisiu api kenécáa n nyáni née kapi n kómei n fe.

⁷ Am kape ne lipiima lé ke Upiima uu né n nyise nnya rikókōri n wai nnya ke itói inyine ii inépiḡe-i we. Setani utume unyine yee né fápii re ám kape ne rikókōri n fulaalé nnya. ⁸ Mepehḡ metaani kam Upiima pise re uké itói iyé né lese ⁹ uu pēe né pese re: Kefa kaḿ ne pḥ́o n fénnelé ye ne pḥ́o piyele. Tipónárei kēmee kam ye nnénaḡe nyise. Lé nnya, né tinénárei nnya rikókōri wa Kirisi nnaḡe nké ne kenémee n nyiselé. ¹⁰ Lé nnya, tinénárei ne alé kēmeé kam ní we ne íwe ne piwéékuse ne mpḥ́oacai kam Kirisi nnya n yénaalé ye né láarúle. Li we re ne ye nen tinárei m má kam pēe menḡe páápú.

Lelee Korenti pikó kēmeé Pḥ́oli nfasimé n tanaalé

¹¹ Ne nkḗpni símisile yare usḥ́otore, amá nóḥ́o tíyese kam lé wai. Nóḥ́o yé pēe menḡe kenécáa nḥ́one símisi. Mpá nensá líka n tu, pḥ́o kani nní n nyáni re pitume piima ápi líka né fe. ¹² Kumúnḡ kpe-i kaḿ pēe nókenémee pinékei n wai, nḥ́o pēe nnéniḡe mḗpá ncḥ́o ḡ-ye kēmee ne mewaisaḡa ne mewai piima yenle. Lelee nyise re ne utume le. ¹³ Yo kecire ke Uléécāa icápine icḥ́o ii yé ai nó pári? Insá kám líka nó m pise re ani ne né lé. In lee ní, ani nnécaai mmē né sárei!

¹⁴ Ne kō menécire picápine masile ké metáánū nókenéméé hapḥ́o. Nen kō n hapḥ́o ám nó pisenē re ani né lé. Ái nólinékó kaḿ la, amá nórinécúruu kaḿ la. Asei kecáa, ái sipipi see ye cápimente asi písaa ne píni yekei, amá písaa ne píni pēe ye cápimente api pisipipi yekei. ¹⁵ Né né rinépoḥ ne nókenécáa menémá caai am kō rinécúruu kpisi am nókenécáa he, ái yé né ricḥ́o. Lé nnya, nó nkáripri né n la re ne meyánsei nó la nnyaa?

¹⁶ Nórinécúruu ye nkḗpni yé te ám nó úka pise re uké né lé. Unyine yé kō fe uu re ne uyaaluke le, mesḥ́o kam nó pínei aḿ ne nó fe am menḡe le. ¹⁷ Néé

pē kam nōkenémee n tumpō unyine kam ne ritiki am ne nōlinékó yósu am n te?
¹⁸ Ne Tiiti riηmóópúsele re uké nōkenémee hapō, am kō u ne urómárecō ucō uyē tumpō. Nō fe ani re Tiiti ye nōlinékó yósile uú n tee? Yare áí kemúnē kése ké tō ne uyē arí ne keisi tōn kō ncée nse tikilē née? ¹⁹ In n la, hái mekke-me kani nkpeni músu re alari kari nōkenémee wéési. Ai nkpani lē. Tō ne Kirisi kupéneco kéme kari Ulééca keyu-í símisi. Pimárecō, tō lē nnéi wai re nōké ne Ulééca ncee kéme papisi nnya. ²⁰ Ai líka nnya kam lē wai. Ne wuru re né ha nō leepō áni we yare kam pē ní la, nō kō yenu re ám we yare kaní pē ní la. Ne wuru re pitele ne kufatoi ne kuwói ne íkeηene ne alé ne iwóhó ne píyuwélaa ne méwoo méwoo piwai ye nōkenécōpe n we. ²¹ Ne kō wuru re ké ne m pēepō, Ulééca ye ha nōninépe-í isei piwaise né rikpá. Nōpinékó meyā pēe ne mewai kōpe ní nōjlē yare kapí pēe n wai yé ha tíyese am téni hái. Api kahane pimēkperinkpewai ne pimeseicirewai kapí pēe n wai kēpire rinto.

13

Icélaa tōrō ne iyáhaa

¹ Metáánū kam nní nōkenémee sōnepō. Li wōlaalē te píseérakóó piké ye pité née pitaani tu api kélene usoi akópe pa. ² Pēpē pēe mekke akópe n wa ne pico nnéi kamí ne máne. Am neni nōkenémee we amá lē kamí pēe menéhapē lírú kéme nō n símisi kam kō nkpeni písímé nō kpálē te nen ha kō nōkenémee m pēepō, ám nō úka nnári waine. ³ Nō lalē nōké yé te Kirisi yee kenémee we un ne símisi née yo? Nō kō yē. Kirisi úu nōkenémee rinárei má, u unnaηe nyíselenle. ⁴ Mesei ye me re u pēe rinárei mále apí ne kunapéékóó kecáá u kari. Amá Ulééca nnaηe kuú ne nkpeni nfáa má. Tō ne kō ukupéneco kéme rinárei mále. Amá nō kam ani yénu re tō ne kō Ulééca nnaηe nnya tō ne uyē kupéneco kéme nfáa yē. ⁵ Ani nórínécúruu nómeneécíre ripalí ani yénu re nfatene ye nōkenémee wee? Ani yē te Yeesu Kirisi ye nōkenémee wee? Néē nō ripailē áni yē te nō nfatene má? ⁶ Amá ne músu yare nō kam ani yénu re tō ári nfatene paalē. ⁷ Tō ye Ulééca ne nō wēle re áni kape akópe áka mpuri piwai rikpá. Ai lē karí la tóké ne nyíse re to alari mále, amá to la re nōké ye fe nōké mewai sōne wa, mípá nōn m músu re tō ári líka fe tóké wa. ⁸ Ari nnaηe nka má tóké ne nsímései tápisi re rín kape leeme. Lírókó yee tóké wa nsímései nké léeme. ⁹ Tō ye tōn tinárei m má, nōn nnaηe m má, li ye rō n láárúle. Lē kari Ulééca m písei ye re uké tíyese nōké nfatene kémeé m pelu. ¹⁰ Lē nnya kám nní nōkenékúrí ní we, kam te ké mencire rítelē nō wóipō, nen píyei nōkenémee n tuiipō, ám kape ne nō ní senkee nnya. Upíima ye nōkenécáá nnaηe né hele re ké nō n ηmóópúselē nōn ne kényu sí. Úu nnaηe né he re ké ne nō ritékéé.

¹¹ Ketume kai lē wa, pimárecō! Liké nō n láárú nōn ne pipele ηmóópúlē. Ani ikari n kpariisene nōn kō rinōo rise má. Ani ne nórínépō n we. Ulééca yee níla m má uu ye akíη niηukuse uké nōkenémee n we.

¹² Ani nómeneécōpecire ripirane ani memárecō yáhaane.

Ulééca pikó nnéi ye nō yáási.

¹³ Upíima Yeesu Kirisi uké ípēelée nō nyíse. Ulééca uké níla nō nyíse. Nfáasōne nké kō nōnnéní kémeé n we nké nō ripénece.

Títelē ke Pōoli uu Kalaati pikó n wói

Lelee rítelē ntí kémee ní we

Uléecaa icápine iyee Kalasii keteni-i ní we ke Pōoli uu rítelē ntí wóipō. Uicee kuú péé ne Nsimé Kεcire n kónnúlē kémee kuú péé i karikεe. PISOI MEYÁ YE MÚSU RE Kalasii ayu nyee itunε kumii-mē ní we ye nyε (UPM 13-14).

Pōoli pikei memáá, pépεe Pisufi piyomeyáhaa n yóólē api icápine iyē tiki api upitumekei lómüise api n yóólē te li pise re pike Moisi isé n tikilē api kó kérii. Pōoli pilaarō ye músu re li ne sá re Kirisi pikó nnéi piké isé iyē n tikilē. Pin lē n wa, pi yé péé limemáá fe api Yeosu Kirisi ne kefa tene. Nsimé mmú ye Yeosu Kirisi Nsimé Kεcire ne memüi wele.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Nsimé Kεcire yíkíyiki nkó ke Pōoli uu nté símisi. Pōoli uu pi léise re Uléecaa yē sisoipipi yósile re si Yeosu Kirisi ne kefa tene nnya, amá ái re kasi piyómeyáhaa inyekii n tikilē nnya. Lē nnya kuú ne Piyee cési re yo nnya kuú la uké Nsimé Kεcire ne piyómeyáhaa inyekii m pénélē un tikilē (1-2).
2. Pōoli ye isímé yee Nkómεine Kpυre kémee ní we kpisi uu ne unsímé alari pa. Uléecaa rinōo kuu n yekei ye wele isé ii kelene leeri. Yeosu Kirisi kémee ke rinōo tē kuu n yekei ari wa. Sisoipipi nnéi ye Uléecaa inipεe-i sále. Usufi ne mpuri sane ukó ne ulási ne uyee umεcire n te ne utisi néε unósi ye sále (3-4).
3. Pōoli ye aseí lesele uu símisi lē ke Kirisi pikó api pimεcire n te. Nkó yee Yeosu ne kefa n tene ye náasile Nfáasone nké u n séni. U ye kó umεwai kpυre tuye. Kirisi isé ii icélaa kulúú, amá i pise re pISOI piké ncōni n lénasane (6:2). Usoi uké umεcire n te aseí nyee re uké picó ne kutu n cōlē un tyeselē Nfáasone mee Uléecaa kémee n léeri nn u séni (5-6).

Iyáhaa

1-2 Né Yeosu utume Pōoli ne pinémáreco Kirisi pikó nnéi péé nté ní we, tōo Kirisi pikó péé Kalasii sité kecáá Uléecaa icápine-i ní we rítelē ntí wólu. Ai pISOI pinyine péé né tumme, ái kó unyine kam titikí aní ne Yeosu utume pansε. Yeosu Kirisi yee n kpu, SÁA Uléecaa uu u yukuse ne SÁA Uléecaa uyē péé né tumme. ³ Urósáa Uléecaa ne Upiima Yeosu Kirisi piké ne kefa nó fénnε api kó nkíhnihe nó he. ⁴ Kirisi yee uricuruu umεcire kpisi uu arókópe nnya he re uké nfáani keté nké mεwai kópe kémee ró lese. Urósáa Uléecaa mela kémee kuu lē wai. ⁵ Uléecaa uyee ipakare te ní pá piyei-pó! Amí.

Nsimé Kεcire nse mee we

⁶ Nómεnéwai ye nnóo né yile re nó mese ne mese Uléecaa kepire rito nnya. Uyee ne Nsimé Kεcire nó sée re Kirisi ye ne kefa nó fénnε nnya. Nóo péé u yá ani Nsimé Kεcire féé ncō n tikilē. ⁷ Ai re Nsimé Kεcire féé ncō nnyine ye we nnya kam lē símisi. Amá pISOI pinyine péé we pin nícoái nó tanaalē, pin la piké Kirisi Nsimé Kεcire rikéjéεe. ⁸ Lē nnya, ní pá tó unyine néε uléεcaatumε unyine yee keyómεcaaa-pō leeme uu weri uu nnyine nó símisi re Nsimé Kεcire ye mu kái péé mmē kari nní nó n símisi, Uléecaa uké liute anóo wa! ⁹ Tó pisímé nó masile! Tó kó nképni pisímé nó rikpá re tye un nnyine nó n símisi re Nsimé Kεcire ye mu kái péé mmē kani nní piyós m masi, Uléecaa uké liute anóo wa!

¹⁰ Lē nnya íye! Ne nképni lē wéésile re pISOI piké né n la néε Uléecaa uké né n la? PISOI piké né pakare kam la néε íye? Nen péé pISOI ipakare n wéési, ám yé péé Kirisi ukeikó.

Uléecaa yee Pɔɔli wée re uké utume

¹¹ Pimárecɔ, ké nse nó símisi ani kóm te Nsímé Kεcire kamí ne n kóónúlē rín kεsoipipi kέmεε léeri. ¹² Ai usoi unyine kέmεε kam n kó, ai kó unyine yee né n céesi. Amá Yeesu Kirisi yee né n nyise.

¹³ Nó menéwai ricuruu n kó kumúnjé kpe-i kamí pεe Pisuiifi inyekii n tíkílē. Ne pεe meyansei Uléecaa icápine pikó wéékuselenle nen náasi ké i kpu. ¹⁴ Ne pεe Pisuiifi inyekii iyē tikilenle ai tósu nnépuri pikó ne pinésáco meyá. Ne pεe ríla mále re ké Pisuiifi inyekii n tikilē ai tósu tó ne Pisuiifi picɔ tó n sá.

¹⁵ Amá Uléecaa yee hái unéni kefa-me né wée uu ne kefa né fénne uu né séi re ké upikei wa. ¹⁶ Kuu ukepipi né n nyise uu re ké riyóó mpuri sane pikó piké ke ceri, ám nkpáni unyine kέmεε ha re uké mesohó ne rikpá. ¹⁷ Am kó Yerusalem-pɔ pεpεe itume n li api né tise kέmεε ritaá. Amá Arapii keté kam mese ne mese tómpo am pεe Tamaasi kuyu-i pεeri. ¹⁸ Injmē itaani memáá kam pεe Yerusalem titaá re ké Piyee ceri, am pεe ukeyo-i tone siyáa kefi ne sinupá. ¹⁹ Amá ám utume úka ucɔ yē, insá Upíima uwá Yakupu. ²⁰ Lē kam nní Uléecaa inipee-i nó n wólú ye nsímesei le, ám nnóme wai.

²¹ Kam Yerusalem n yisi, Sirii ne Silisii sité kamí ha. ²² Likumúnjé kpe-i Uléecaa icápine pikó pεe Yutee keteni-i ní we ápi pεe né nyu. ²³ Mékome kapi pεe kó te uyee pεe mekee pi n wéékuselē yee nkpéni yóólē te piké Nsímé Kεcire kuú pεé ne pikópe n náási ne kefa tene. ²⁴ Lē nnya kapi kenécáá Uléecaa pakare.

2

Pɔɔli ne pitume picɔ ye kómeine

¹ Am pεe injmē kefi ne ina memáá yisi, tó ne Parinapasi ari Yerusalem kuyu pεle, amí ne Tiiti pó kó péne. ² Uléecaa yee né nyise re ké kei ha nnya kam lē wa. Kam n tuiɔ, am pisoí pεe kei meyá íyukóó n tū ne iyaa leepɔ am Nsímé Kεcire kam mpuri sane pikó n símisi aseí pi lese. Li we re ám la lē kam n wai ne lē kam piwai m masí líkē méwoo wa. ³ Tiiti yee kenékúrí ní we ye Ukíreki n úi ye pεe kélē. Amá ápi nkpáni ricuruu u ricón te uké riké. ⁴ Mpá ne lē, pinyine pεe n kparálē te pi Kirisi pikó le ye pεe keróɔpe wele. Lipite pē ne mekee-me ró múnjesile piké yē te íye kari Kirisi ne ritiki tón ne tiróɔó we. Pi náásile piké isé ilasi kέmεε ró pεsepɔ. ⁵ Tó ári nkpáni ne kutu pi ricɔ mpá fíí. Tó la re Nsímé Kεcire aseí nnéí aké nókénéméé n we.

⁶ Pisoí pεe kei meyá íyukóó n tū ye kó pεé wele. Api né ricón te ké linyine mpuri wa. Né ám piriyyu kapi pεe mekee m má kpási ké ne linyine wa. Uléecaa uu ye pisoí siyyu-i ríppáí uu né túhaane. ⁷ Ticuruu pi cerile re Uléecaa ye Nsímé Kεcire né rimmúisele re ké pikéciré riyóó yaré kuú Piyee rimúise re uké pikéké riyóó meɔ. ⁸ Uléecaa yee Piyee pansese uutume pikéké kέmεε, limεɔ kuu kó né pansese uutume pikéciré kέmεε. ⁹ Yakupu ne Piyee ne Yohani pεe kei we re Uléecaa icápine piyukóó. Kapi n yē te Uléecaa yee pikéi pē né rimúise, api tó ne Parinapasi yáási api kunípe ró pa, ai nyise re tó rinóó rise wale. Ari kómeine ntónéí re tó ne Parinapasi tóó yé pikéciré kέmεε ha, pē póó pikéké kέmεε sí. ¹⁰ Likei lise kapi ró m pise yee re ári kapε píwεkóó pεe piícápine-i ní we kecáá palei. Am kó mesei li wai ne kefa kesε.

Pɔɔli ye ne Piyee Antiyóosi-pɔ cési

¹¹ Amá ke Piyee uu Antiyóosi-i ní ka, uu mεwai sone wa, am mpá úye inipee-i u kesu re uu alari má nnya. ¹² Pisoí ke Yakupu uu n tumme piké kelene n tuime, Piyee ne mpuri sane pikó pεe ye pεe ricáripí rise-i n le. Amá ke Yakupu písáne

pē api ní ka Piyee uu pi yenu, uu ye pēe mpuri sanē pikó mpí kulukecō n kaasente un pēpēe m pólólē te nípá úye kai pise re uké riké wuru. ¹³ Pisuiifi tōrōw pōw ko umecō pipékaankēe loni, ái ne Parinapasi pō pēne uu pikecáá kecáá mewai mē n tikilē. ¹⁴ Kam n yē te ápi Nsimé Kecire ne aseí tikilē, am pinnéi inipēe-i Piyee maa re: Pōw nní Usuiifi, pōn mpuri sanē pikó isoi icō n le, ái Moisi isé kaa tīkilē, iye kaa yē pēe mpuri sanē pikó ricōñ te piké Pisuiifi isoi icō li?

Nfatene mee ye Pisuiifi ne mpuri sanē pikó riyu lo

¹⁵ Tó ne hái keróleeme-me Pisuiifi le, ári mpuri sanē pikó pēe ápi Uléecaa n nyu. ¹⁶ Tō pēe nyule re ái usoi nkó yee isé n tikilē yee Uléecaa inipēe-i aseí ute. Amá uyee Yeesu Kirisi ne kefa n tenelē yee aseí ute. Lē nnya ke tōw ko ne kefa u tenelē te liké ne kei ritiki tóké ne wa aseí pite Uléecaa inipēe-i. Ai kape wa re kari isé n tikilē nnya. Li we re úka úu Uléecaa kēme aseí ute re u isé ritiki nnya. ¹⁷ Amá in te tō la re tóké Kirisi ne kefa tene tóké wa aseí pite, ari yēnu re tó ne ko pikópekōw le. Li pēe nkpéni wa yarē Kirisi yee akópe ncee ró nyíse nēe iye? Ai nkpáni lē. ¹⁸ Nen lē kam pēe n fori pimómme m pēse, nēe menécire yámmē re ncaai kam pēe wa. ¹⁹ Asei ye nyē re isé íi yē nkpéni fe iké linyine né pise. Ne ikeméé wele yarē ukpōkpō. Isé iyee ne nkpō né ka. Ne Uléecaa nnya nkpéni nfáa mále. Tó ne Kirisi tōw kunapéékōw kecáá kpu. ²⁰ Lē nnya, ái nkpéni nē nmaa ricururu nēe nfáa má. Amá Kirisi ye kenémee nfáa má. Kai neni ne kpísi, Uléecaa kepipi kam ne tálē nnya kam nfáa má. Kekēe né la aké ne kenfaa kpísi ake né nnya he. ²¹ Né ám kesi re ke Uléecaa uú ne kefa né n fénne, rinéyu kuu lo. In mēsei re usoi yee isé ritiki uú ne Uléecaa inipēe-i wai aseí ute, Kirisi nkpō pōw ne méwoo le nkpéni.

3

Isé ne nfatene kecáá nstmé

¹ Nó Kalaati pikó, aníriyōopi nnyé! Wóo kéyu lē nó risōmaase? Nen ko ne Yeesu kapi kunapéékōw kecáá n karií nsimé nó simisi cáká-cáká. ² Nsimé nse kam la ké pise ké kō te kani isé n tikilē nnya ke Uléecaa uu Unfaasone nó he nēe kani Nsimé Kecire n kō aní ne kefa n tene nnya kuu Nfaasone nó he? ³ No meyikiyiki aníriyōopi lee? Nō lalē nōké ne Uléecaa Nfaasone pitiki koraane aní pēe ne nkpéni písoi isímé tenesee? ⁴ Yarē méwoo kani nkpéni nní íwe nnyí lii? Ai re liké méwoo lē wa. ⁵ Kani isé n tikilē nnya ke Uléecaa uu Unfaasone nó he nōn ne mewaisanja nōkenémee wapisi, nēe iye? Nēe kani Nsimé Kecire n kō aní ne kefa n tene nnya kuu lē wa?

⁶ Limecō ke Apiraham uú ne Uléecaa kefa tene. Li ukecáá wólaalē te: Ke Apiraham uú ne Uléecaa kefa n tene nnya ke Uléecaa uu u kpísi re aseí ute. ⁷ Lē nnya, aní kō rísone re pēpēe Uléecaa ne kefa n tenelē pēe Apiraham pipirē yikiyiki. ⁸ Li Uléecaa ritelē-i mekēe-me wólaalē te Uléecaa yē mpuri sanē pikó waise aseí pite, kapí ne kefa u n tene nnya. Lē nnya ke Uléecaa uu rinōw sōne ntí Apiraham pehele re: Pōw nnya, né ketē kecáá sisoipipi nnéi rinōw sōne ritikise. ⁹ Apiraham ye Uléecaa ne kefa tenele, Uléecaa uu rinōw sōne u tikise! Limecō, piye pin nfatene m má, uu rinōw sōne pi tikise yarē kuu Apiraham n wa.

¹⁰ Anów kópe ye mpí nnéi pēe n tálē te isé yé pi yoriye kecáá wele. Li Nléecaasimé-i wólaalē te: Uye unsá lelee isé ritelē kēme n wólaalē nnéi rintiki uké ko lipikei n wai, anów kópe ye liute kecáá wele. ¹¹ Ai céreise re úka úu yé isé ritiki uú ne Uléecaa inipēe-i wai aseí ute. Lē nnya kai wólaalē te: Usói nkó yee

asei ute re u Uléécáa ne kefa tene nnya, ye nfáa má. ¹² Ticuruu isé ne nfatene rin líka pénelē, amá isé ye maa re: Uyee yé i rintiki ne iketə-pə kii yé nfáa he. ¹³ Kirisi ke Uléécáa uu tirótísi anòo wa. Kei ke Kirisi uú ne isé anòo kémee ró lése. Nléécaasimé ye mesei maa re: Pin úye kuna kecáá rinkəlo, Uléécáa ye liute anòo wale. ¹⁴ Li lē wale re mpuri sane pikó pòoké Yeesu Kirisi kupénecə kémee rinòo sone ke Uléécáa uu Apiraham n yekei yē. Lē kémee tən nfatene m má, tə lē Nfáasone ke Uléécáa uu ró n yekeilē yenle.

Isé ne lē ke Uléécáa uu písoi n yekeilē kecáá nstmé

¹⁵ Pimárecə, ne la ké sisoipipi mēwai kémee linyine kpisi ké ne nó símisi ani kóm. Usói un tinòo n woi uu yekei yare kai m pise, úka úu ye kesi, úka úu ye líka rikpá, in kə ne kesoipipi kee woi ake yekei. ¹⁶ Apiraham ne uupirē ke Uléécáa uu pēe kə ne lisone lē kuu n yekeilē mé. Ai wəlaalē te Apiraham ne upipirē. Lē nnya, ái písoi kulúí mekó kai wəlaalē, uupirē use mekó kai wəlaalē. Uupirē uyee Kirisi. ¹⁷ Mmē kam ní la ké nó símisi ye nkpéni mmú: Uléécáa ye mekeē-me wəile uu yekei yare kai m pise. Likepire, ai wai inmē píle píle mena ne afeetaani, Moisi isé pòo pēe kelene leeri. Ii yé fe iké lē ke Uléécáa uu ní la uké wa caai. Insá lē, Uléécáa rinòo kuu n yekei yé rinnanje paa. ¹⁸ In te isé ke usói uu ye ritiki Uléécáa uu péé ne lē kuu u n yekeilē u pa, li pēe wale re Uléécáa úu urinòo cire kuu n yekei ritiki. Amá ke Uléécáa uu mekeē-me n yekei nnya kuu Apiraham ípēléé nyíse uu lē kuu u n yekeilē u wai.

¹⁹ In lē, yo nnya ke isé ii pēe nkpáni we? Iyē nkó mee re iké mēwai mee áme Uléécáa mela-i ní we písoi n nyíselē, Apiraham upirē uyē ke Uléécáa uu lisone n yekeilē uú ha ne tuiri. Piléecaatumē pēe isé iyē písoi cereise. Usói unyine yee péé ne Uléécáa nnòo n símisi kapí ne ritiki apí ne símisi. ²⁰ Pin ne usói rintiki apí ne linyine wai, li nyíse re pēpēe pikei n wai ye kulúí wele. Amá Uléécáa mecire yee rinòo piyekei kémee pikei wai.

Yo nnya ke isé ii we?

²¹ Lē nnya, toké nkpéni re isé fi Uléécáa rinòo kuu n yekei ritikii? Ai nkpáni lē. Pin pēe isé inyine n wa yee yé usói nfáa n he, i yé pēe fe ii usói Uléécáa inipēe-i waise aseí ute. ²² Amá Uléécáa Nsímé ritelé ye maa re mēwai kópe nnanje mee ketē nnéi múlīlē. Li pēe lē wale re písoi mpí nnéi pēe yé Yeesu Kirisi ne kefa n tene pēe yé lē ke Uléécáa uu pi n yekeilē yē.

²³ Nfatene itunje iké kelene n tu, isé ye pēe ró hánaalenle yare pikpaniikó, in tó mé líkē ha ne tu pēe uye-i ke Uléécáa uu yé ró n nyíse re toké Yeesu ne kefa tene. ²⁴ Lē nnya, isé yee ró nyói aí ha ne Kirisi ikametunje tulu. Uyē kari yé ne kefa tene arí ne Uléécáa inipēe-i wai aseí pite. ²⁵ Kari nkpéni nní ne Kirisi kefa pitene m máalē nnya, ári nkpéni urónyólē uyē mekó-i wē.

²⁶ Li we re nò nkpéni nónnnéí Uléécáa sipipi le, kani Yeesu Kirisi ne kefa n tene nnya. ²⁷ Nó mpí nnéi nòo nní Kirisi kupénecə kémee míni n wóle, nó ne uyē ne panselē pise. ²⁸ Lē nnya, ái nkpéni we re nkó ye Usuífi néé mpuri sane ukó, néé ulási néé uyee umecire n te néé utisi néé unósi. Nò nkpéni meýkíyíkí pise le, kani Kirisi Yeesu ne kefa n tene nnya. ²⁹ In te nò mesei Kirisi pikó le, nò kə Apiraham pipirē lē. Nòo lē ke Uléécáa uu péé Apiraham ne upipirē n yekeilē te.

4

¹ Mmē kam nní la ké maa re: Usói unsá kahane m papisi kuu pēe ikúlanlú li, úu ulási ne ríka kémee kóólēlē, in kə ne uyee mpá yo te. ² Mpá ne lē, pinyine pēe yé u nyói api ukecáa m páilē aí ha ne kumúnjē kpē ke usáa uu n yekei tulu.

³ Limecə ke tóo kə péé we yare siwá sírsá. Ketē nké kecáá, rínanje líkó ilasi kari

pee le. ⁴ Amá ke itunje ii n tu, Uléécaa ye Ukepipi tummele unósi unyine uu ke maru apí ne isé ke múlú ⁵ keké ne pē ke isé ii ilási n tónselē n fénne, keké kò ne lē kémee ró m pansese Uléécaa sipipi nnya. ⁶ Kani kò nní Uléécaa sipipi nnya ke Uléécaa uu nóanékín kémee Ukepipi Nfaasone wa nn séleí re: Sáa! Sáa! ⁷ Lē nnya, áni kò nkpení pilási, nò usipipi le. Nón usipipi, nò kò Uléécaa mela kémee unemá pite le, memá mē kuu usipipi n yekeilē.

Lélee Kalaati pikó kémee Pòoli nfasimé n tanaalē

⁸ Nò pee mekee wele áni Uléécaa nyu. Piléé pinyine ilasi kaní pee le ápi kò pee meyíkíyiki piléécaa. ⁹ Lē nnya kani nní Uléécaa n céri nēe ke uyē uu nní nò n céri nò kò nkpení ketē kecáá rínanje líkó kémee pele aní ha lilasi piluke kpáá? Nnanje mmē rín líka kuwai we, rín kò líka tu. ¹⁰ Nò meyansei siyáa sinyine ne iwáre inyine ne aymē anyine wéele aní waise inyónsetunje! ¹¹ Li nfasimé né we re pinékei kamí ne nòkenémee rinñmóópú ápi kape méwoo wa!

¹² Pimáreco, ne nò pise re ani menéco mmé n we. Né ne kò nómenéco isé ilasi kémee wele. Ani ncaai ríka né wa. ¹³ Ani léise re ne pee utóikó le, péé uye-i kamí pee mefoi Nsimé Kecire nò rin-yóó. ¹⁴ Kamí pee lē m pólú, ám pee kúpáí meté we. Amá áni né níñni áni kò né ñmeriyē. Nò ne íwe né lilē, ticuruu ani kò né yósu yare Uléécaatumē unyine nēe yare ne Kirisi Yeesu le. ¹⁵ Méye ke nónnépónare mmē nn pele? Né ñmaa nēe yē te nòn péé n fene, nò pee ricuruu nónínípee lésente ani né pa. ¹⁶ Kam nsímései nò n símisi nnya kam pee nkpení panse núnéláara, nēe íye? ¹⁷ Nla mmē kapi nní nòkenécáá m má nnanje rín lisone linyine. Pi lale piké tó ne nnó túúnne nóké pee meyá pin n la. ¹⁸ Li nyamí te áni kape ye píkaí lisone ne síká wa, áí re péé uye-i kam nòkenékúrí rí we ñmanē. ¹⁹ Sinépipi, ne kò ne nò nnya ntóosi kóméile yare unósi ke memárenlò ame n kēhení. Lē kai yé né n we aní ha ne pipele tene, aní ne Kirisi mewee nòkenémee n nyíselē. ²⁰ Li ripóó né we re ké pee kumúnjé nkú-i nòkenémee n we ké céri lē kam yé nò n símisi. Am nyu íye kam yé nò wa.

Icélaa yee Akaa ne Sara nstmé kémee rí we

²¹ Nò nní n la isé iké nòkenécáá rínanje m má kamí la ké pise re nò pee kóméi lē kii n símisi? ²² Likumúnjé re li wólaalē te Apiraham ye pinmáne pité mári. Ulási Akaa yee use ne u mari, uunósi Sara yee umécire n te pòó ne uco u maru. ²³ Kesoipipi mela kémee ke Akaa uu uunmáne mari. Amá Uléécaa rinoo kuu n yekei kecáá ke Sara pòó uu kó mári. ²⁴ Nsimé mmē nnyineco ye mmú: Pinási pē keté ye anóo até ke Uléécaa uu n yekei le. Nkóméine foi mmē ke Uléécaa uu ne pisoí Sinayi riyope kecáá sée Akaa uu ne siwá maru silási. ²⁵ Akaa ye we yare Arapii ketē-pò Sinayi riyope. U kò we yare kuyu nkú kapi ye neni nní n sée re Yerusalem. Ku ne kupikó ye isé pilási le. ²⁶ Amá Yerusalem yee keyómecaa-pò rí we ne upikó ye pimécire tele. Kuyu kpekpee nkpení we yare uróni. ²⁷ Lē nnya kai wólaalē te:

Pó unósi nyapi nkó

yee úu píkaí m máraalē, a yisi a co.

A mpónare ne ricáái.

Pó ke memárenlò áme píkaí n kēhenlē!

Unósi ke ula úu rí la sipipi ye ulakó síkó kulúí feriyē.

²⁸ Pimáreco, nò ne Uléécaa rinoo kuu n yekei nnya usipipi le Isaaki meco.

²⁹ Uyē kapi kesoipipi mela kémee m mári ye uyē ke Nfaasone nn n tíyese apí máru lémaalenle háí. Lē kai we ne neni-me. ³⁰ Iye kecire kai pee wólaalē? Li wólaalē te: A unósilasi nkó ne uunmáne lakase, lí we re ulási unmáne ne uyee

umecire n te ukó, ápi yé ikúlanlú kesé li. ³¹ Pimárecó, lē nnya tó ári ulási uyé sipipi. Tó uyee umecire n te sikó le.

5

Ani kape ilási kémee n we

¹ Kirisi ye ilási kémee ró lésele re toké meykíyiki merócire n te. Lē nnya, ani n we non páápú, áni kape kó nómenécire ilási kémee pitane rikpá.

² Ani kutu ricó, né Póoli ké nó simisi ani kóm te non n tíye pin n kérii, Kirisi úu pee líka nó yóriye. ³ Né kó pimáa nó rikpá re úye un n tíye pin n rinké, isé nnéi kai pee pise re uké ritiki. ⁴ Nóo nní rí la re naké isé ritiki naké ne Uléécaá inípee-i wa aseí pite, nó ne Kirisi ye túúnnele ani Uléécaá ipéelée paa. ⁵ Tóo nní ne kefa u n tenelē, tó ne mé te u yé ró waise aseí pite. Nfáasone mee tíyeselē kari mé te Uléécaá yé ntófatenē nnya ró waise aseí pite. ⁶ Kirisi Yeesu kupénecó kémee, nké nēe nkéciré rín ye líka yoriye. Lelēe kuláa m má yee usoi uké nfatenē m má mee ríla n nyiselē.

⁷ Nó koraanele rísonē hái. Wóo nkpéni nsé nó púnise un ne nó yúlu re áni kape aseí ritiki? ⁸ Nsimé mmē kapí ne nní atu nó n takai rín Uléécaá yee nó n séi kémee léeri. ⁹ Pi ye maa re: Nkpónótó pite fíi pee ye kukpéecari nnéi nyépukuse. ¹⁰ Amá nípá ne lē, ne ne Upíima tálē te nò sònti naké ncée sone kémee peeme. Amá uyee nní nó n cònjē, te úye kecire loo, Uléécaá yé kutu u ripasa.

¹¹ Pimárecó, nen péé n céési re li pise re písoi piké kérii, yo nnya kapi yé pee nkpáni né n wéekuselē? Nen lē n céési, Kirisi nkpó kunapéékó kecáá rín ye pee úka kémee awóle nsimé. ¹² Peye nní nó n cònjē te ani kérii ápi kape ne piké ŋmane ripá. Piké mese pimécire comesi!

¹³ Pimárecó, Uléécaá ye ilási kémee nó lésele re ani nómenécire n te. Mpá ne lē, áni kape ne riwáána re nó nómenécire te nnya ani ne lē kani n káipinke n wai. Amá ani n lakaane non kó pikei wapaane. ¹⁴ Nsimé nse kémee ke isé nnéi íi we. Lelēe re: A upócó n la yare ripócúruu. ¹⁵ Amá non nómenécire n kéhenne non n takainkee, ani nómenécire tí. Insá lē, nó nómenécire kónaane.

Nfáasone mela ne meróla cire

¹⁶ Lē nnya, ne la ké nó simisi re ani tíye Nfáasone nké nó n sēni, áni yé peé uyee i nólinékáipi-káipi n wai. ¹⁷ Ai lē kani rí la ke Nfáasone nrí la. Ai kó Nfáasone lilala ke nóo kó la. Nfáasone lilala ne lē ke kesoipipi ake rí la ái ye risáne. Lē kai we nnya káni ye fe naké lisone kani rí la n wai. ¹⁸ Amá in Nfáasone mee nó sēni, isé íi pee kó rínaŋe nókenécáá má.

¹⁹ Lē ke kesoipipi líkáipi-káipi ai ye n léeme aí n nyáni kpáii ye nní: Iwásá piwapaanke ne mékperinkpewai ne meseiciréwai, ²⁰ ne piléényonse ne meníríhelaawai ne iláaro piwapaane ne picéŋaankee ne kufatoi ne kuwóí ne íkenŋe ne pikóólentene ne pitele siwúúpi piwapaanke ²¹ ne ucó líkó pikáipinke ne píta niré ne piluke caainkee ne anyá ne lilinyinecó. Ne la ké nó péhele yare kam písímé nó m masí re: Pē nnéi pee limewai mē n wapisi uka úu Uléécaá iyóopi kémee melone má.

²² Amá lē ke Nfáasone pòo ye usoi n he ye nní: Nla ne mpónare ne nkíŋiŋe ne nípure ne kusoi piwai ne nfanare ne aseí pitiki ²³ ne ríniŋe ne mecíre pimúlú. Isé íi mewee mē kesu. ²⁴ Kirisi Yeesu pikó ye pimewee ne pillala ne pilikáipi-káipi pikpíké masile api kunapéékó kecáá karií. ²⁵ Nfáasone mee Uléécaá nfaa ró heelē. Lē nnya, toké tíye nké ró n sēni. ²⁶ Ari kape panse píyuwélaa toké merócocire anóo n wélaane tón kó merócocire kufatoi wapaane.

6

Ani ncɔni n lɛnaane

¹ Pimárecɔ, nó mpí ke Nfáasɔne nɛ nní ní sɛni, nɔn ye unyine n yɛ un akópe n wai, ani ye m purú ani ne ncée sɔne-i u peseri. Ani ye nómenécíre tí te mewai mé mecɔ áme kapɛ nó leeme. ² Ani ncɔni n lɛnaane. Lɛ kani yé ne Kirisi isé rintiki ye lɛ. ³ Úye un m músu re úu kusa we, kúu kɔ peɛ líka tu, umecire kuu kírɔase. ⁴ Mpá úye uké ye uricuruu mewee ripái. Un n yɛ te li rikókori we uké umecire ne múneisene, áí kapɛ ne picɔ. ⁵ Li we re mpá úye yee yé céri uu símisi lɛ kuu n wa.

⁶ Li pise re usoi nkó kapi Uléécɔa Nsímé n céysi uké ulikó ne uucélaa kecáá ripái n lɛni.

⁷ Ani kapɛ nómenécíre kírɔase, ápi ye Uléécɔa sɛnnyi. Lɛ ke usoi uu n lukesi kuu ye kpasi. ⁸ Úye un umela líkɔ n lukesi, uu umela líkɔ yénu. Amá úye un Nfáasɔne líkɔ n lukesi, uu Nfáasɔne mela yenu, lelɛ nní nfáa teneciré. ⁹ Mewai sɔne piwai ápi kapɛ ye ró pi. Li we re tɔn lɛ piwai ne n nɛmósúpílɛ, itunɛ ye sɔntile, mpá úye uké lɛ kuu n lukesi kpasi. ¹⁰ Lɛ nnya kai nkpéni nní lɛ kuwai ní we, tóké písoi nnéi nla n nyíselɛ, áí ne tósu tó ne pɛ tó Kirisi ne kefa n tenelɛ.

Icélaa tɔrɔɔ ne iyáhaa

¹¹ Ani ripái lɛ kam nkpéni tinécúruu ne kunénipe nó n wói mekóne mekóne. ¹² Mpí nnéi pɛe n wéési re písoi piké pi pakare pɛe nó cɔnlɛ te ani kérii. Ápi la piké Kirisi nkɔ kunapéékɔ kecáá nnya íwe inyine li. ¹³ Pikéké pɛ ricuruu ápi isé tíkilɛ, amá pi pɛé la re nóóké kérii piké ne nópinéké pɛ nnya rikókori n wai. ¹⁴ In néɛ, ke Upíima Yeesu Kirisi uu kunapéékɔ kecáá n kpu nmanɛ yee né tikókori waise. Líka lícɔ áí líkecáá kpálɛ. Kunapéékɔ kecáá nkɔ mee tíyese ke keté kecáá líkɔ áí kɔ nkpéni kenémeɛ kuláa kúka má, am kɔ nkpéni pikáipinkeɛ li kpálɛ. ¹⁵ Ai nké néɛ nkéciré yee linyine yoriye, amá Uléécɔa uké ró pansese písoi fale yee ye yoriye. ¹⁶ Mpí nnéi pɛe piisoí kémeɛ nsímé mmú n tíkilɛ kamí ne welu re Uléécɔa uké nkínɛnɛ pi he uu kɔ íwe pi tɛni. Nkínɛnɛ ne píwetu piké kɔ Uléécɔa kuyu Isirayɛli kecáá n we.

¹⁷ Kai neni ne n kpísi, úka úu kapɛ picón né rikpá. Iwói ye inépinɛ kecáá nyíselɛnɛ re ne Yeesu kecáá íwe lile.

¹⁸ Pimárecɔ, Urópíima Yeesu Kirisi uké ípɛléɛ nó nyíse. Amí.

Títelē ke Pōoli uu Efesi pikó n wói

Lelee ritelē ntí kēmee ní we

Uléecaa icápine yee pee Efesi-pō, mekee Asii keteni-i ní we ke Pōoli uu ritelē ntí wói un Rōm kuyu-i kukpaniilee-i we. Kirisi pikó pee ápi Pisuifi ne pēpee Pisuifi kuu ri papōlē. Meyá ke ritelē ntí ari pikēi má, anōw sōne metikise kapí ne ri n kóri nnya (1:3-14). Kēkoraane ke-i ke Pōoli uu píyulale ncee Yeesu metiki kēmee pisoi nyise (1:9). Uléecaa ye ncée mmē isōólú wale uké kelene ketē ne keyómē mō (1:4). Amá Uléecaa yee ne Yeesu Kirisi ritiki uú ne ncée mmē tō nyise. Pōoli yee lē tō riyóó.

Ifaaci iyē mekériiine ye mmé:

1. Pōoli ye lē ke rinōw rise ari yé n fe ari ní we Yeesu Kirisi nkpō kunapéékóó kēcáá nnya nyerele uu símisi. Kirisi pikó pee ápi Pisuifi ne Pisuifi mpuri pikó ye panselē mpuri nse pikó. Lisōne líse kapi Uléecaa kēmee yōsu. Kirisi ye ilāarō kumelē riláule uu pēpee pee ketaa n wene kōsene. Lē kēmee kuú ne nkīnīnīe nípá úye ka (1-3).
2. Utumē Pōoli ye Kirisi pikó pise re piké nfatene ne rinōw rise ne nkīnīnīe ke Uléecaa uu ye n he m múlīlē. U pi n̄mósópúselenle re piké isoi fale n le. Uu kō kumáre kēmee pisoi ne picō metone kēcáá pi céesi (4-6). U kō kētō-pō pi riñmósópúsele re piké ye lelee áí Uléecaa kēmee n léeri ne tō. Lē nnya, nípá Kirisi ukó úye yee atōpi kēmee ní we ke Uléecaa uu ye itōpilú yee Nfáasōne kēmee n léeri pa (6:10-20).

Iyáhaa

¹ Née Pōoli yee Uléecaa mela kēmee Kirisi Yeesu utumē m pansē. Nó ke Uléecaa uu n wée n̄n Efesi-pō we n̄n Kirisi Yeesu ne kefa kēse tikilē kam títelē ntí wólú.
² Urósáa Uléecaa ne Upiima Yeesu Kirisi piké ípēléle ne nkīnīnīe nó nyise.

Lisōne ke Uléecaa uu Kirisi nnya ró n he

³ Urópiima Yeesu Kirisi Usaa Uléecaa yee ipakare te. U Nfáasōne likó ncōpuri nnéi keyómecaa-pō ró hele un ne tō ne Yeesu Kirisi kupénecō kēmee ró kpálē.
⁴ Uléecaa uké kelene nípá yo n wa, u ró wéle uu tō ne Kirisi kupénecō kēmee ró pansese upikó. Kupénecō kpē kēmee kuú la re tóké n kpáilīlē ári kapē kō uinipēe-i akópe áka m má. Kuu ró ní la nnya kuu ⁵ uripōw ne Yeesu Kirisi nnya mekēe-me ró kpisi uu ró pansese usipipi. Lē kuu unfanare kēmee ró ní la ye lē. ⁶ Lē nnya, tóké Uléecaa pakare re u tō ne ukēpipi lala Kirisi kupénecō kēmee lisōne píima ró wa.

⁷ U tō ne Kirisi kupénecō nnya ne unfanare mpiye nnya akópe ilasi kēmee ne Kirisi menye ró lésele uu arókópe ró sárei. ⁸ Uléecaa ye meykíkiyiki unfanare ró nyisele. Mewéeseśohō ne mesōhō nnéi kuu ró he. ⁹ U tíyesele ari lelee umela kēmee m pékaalē ceru. Háí mekēe-me kuu unfanare kēmee la re Kirisi uké lē wa. ¹⁰ Lelee re itunje in n tu, Uléecaa yé uyóopi use lese. Uyee Kirisi. Uu keyómecaa-pō ne ketē nté likó nnéi kēcáá iyóopi le.

¹¹ Uléecaa ye tō ne Kirisi kupénecō kēmee lirókó nnéi ró pale. Lē nnya kuú pee mekēe-me ukēmúnjē-i ró wée uu ilúkē yekei. Uricuruu yee la nnya kuu lē wa. ¹² Lē nnya, tō mpi tōw pee nní pifoi Kirisi ne rintá, tóké nképni Uléecaa meyoopi ne siyóme ritaáse.

¹³ Nsímesei mee nní Nsímé Kēcire mee ye usoi riyu n lo. Kani Kirisi ne kefa n tene Uléecaa uu pee nwói nó wai, Nfáasōne kuu ní maa re u yé nó pa kuu lē nó

pa uké ne nyíse re uyee nó te. ¹⁴ Nfáasone ke Uléécáa uu ne rinyi re tó lisone kuú ne upikó m mémpo yē. Tón píyei akópe ilasi kémee n le cáká-cáká kari yé lisone lē nnéi yē. Lē nnya, toké Uléécáa meyoopi ne siyóme ritaáse.

Pɔoli iwelɛ

¹⁵ Lē nnya, hái kamí ne n kó te nɔ Upiima Yeesu ne kefa tenelenle nɔn kɔ pē nnéi ke Uléécáa uu n wée la, ¹⁶ ne ye nen keyóme n yáásine, ne ye mesére nɔ nnya Uléécáa pɔonesele. Ne ye keyómeyáhaa-i nɔnnénéi kecáá Uléécáa wele am te: ¹⁷ Urópiima Yeesu Kirisi Uleecaa, Sáa meyoopi ukó uké mewéesesohɔ nó he naké ne u yē ani péé ne rísonɛ u ceru. ¹⁸ Ne ye kɔ u pise re uké nɔnínípe wúkule. Nó pɛe fe ani lē kuú ne nó n sée ceru. Nó pɛe lisone kuu ye pē kuu n wée n he mpiye ne linsone yē, ¹⁹ ani kɔ ceru re rínanɛ kuú ne tó mpí tóo nní ne kefa u n tenelē kémee n keisi rín kumúhɛ má. ²⁰ Nnanɛ piima mmē kuú ne Kirisi kémee keisi uu ne pikpɔkpɔ kémee u yukuse, uu kɔ ne keyómecaa-pɔ ukuluke-luke-mē kékúkúotone-i u tonse. ²¹ Kirisi ye lē nnya keyómecaa-pɔ iyóopi ne n-yóopinanɛ ne rínanɛ ne iwéése piima ne mpá yo ye rinyiri m má ne kekpeé wele. U mpá yo kekpeé wele. Ai lelee neni kumúhɛ nkú-i n we nmanɛ kekpeé kuú we, amá ne lelee masi kepire-pɔ n wéme kekpeé kuú we. ²² Uléécáa ye mpá yo Kirisi iyóopi metene walé uu likecáá u tonse. U u palé re uké Uléécáa icápine nnéi uyóopi piima. ²³ Uléécáa pikó icápine ye uipinɛ le. Umesá nnéi kuú ne ikeméé we un kɔ infaa nnéi te, Uléécáa un kɔ ne umesá nnéi Kirisi kémee we.

2

Iye ke usoi uu ye nkpo-i le uu nfaa-i lompɔ?

¹ Nɔ ne pɛe mekee-me nɔnnécaai ne nɔanékópe nnya pikpɔkpɔ le Uléécáa inípe-i. ² Keté nté isoi ico kaní pɛe le. Nɔ pɛe mekee-me uyé kani n nyáni re keté nké uyóopi tikilenle. Uyee nní neni pɛpɛe Uléécáa pipakare n yúlu isoi kémee we. ³ Pimecɔ ke tóo kɔ pɛe mekee ntónéi mmú we, tɔn merópóla wai, tɔn sirómúhɛ ne merósoha cirɛ ne irósoi le. Merówee mē nnya, tó ne kɔ péé ne sá re Uléécáa uké ukuwai kéméé ne ró túhaane picɔ mecɔ.

⁴ Amá Uléécáa yèé meykíyiki usoi íwe ténle. Unla piima nnéi kuu ró nyíse. ⁵ Lē nnya ke Uléécáa uu tóo pɛe ntócaai nnya n we yare pikpɔkpɔ uinípe-i nfáa fale he. Ani yē te ípeelée kuu nó nyíse nnya kuu nórínéyú lo. ⁶ Kesé ke Uléécáa uu tó ne Kirisi Yeesu pikpɔkpɔ kémee yukuse uu kɔ kesé ukemee keyómecaa-pɔ ró tónse. ⁷ Lelee masi kepire-pɔ leeri, ari pɛe yénu re ípeelée kuu Kirisi kémee ró n nyíse ye lisone piima le lee ái píkaí kutene n we. ⁸ Uléécáa ye ípeelée nó nyísele uu nɔnnéfatenɛ nnya nórínéyú lolu. Nórícúruu áni kei líka kuwai we. Uléécáa ihɛe ye nyi. ⁹ Ai nómenéwai sone nnya kuu nó yóriye. Lē nnya, úka úu kape umecirɛ n taáselē te umewai sone cirɛ mee u yoriye. ¹⁰ Mesei, Uléécáa ricuruu ye ró wa. Tó ne Kirisi Yeesu kupéncɔ kémee kuu ró wa re toké ye nkpení fe toké ye lisone wa. Uléécáa ye mekee-me mewai sone mē tó yekeilē te toké ye me wa.

Tɔ Yeesu Kirisi kupéncɔ kémee písoi pise le

¹¹ Ani lē kaní pɛe mekee n we léise! Nɔ pɛe písói pinyine le ke Pisuifi api ye pɛe n sée re pikéciré. Amá in kɔ ne usoi kunípe kpeé pē ticuruu sisoiipi meké riké. ¹² Lē nnya, ani kó te nɔ péé uyé-i ne Kirisi ketaa wélɛ. Nɔ péé wele yare písane Isirayéli pikó kecɔpe, áni Kirisi má, áni líka má rinóo ke Uléécáa uu pi n yekei kémee, líka ái we kani yé ne rintá, áni kɔ keté kecáá ríka Uléécáa má. ¹³ Nɔ péé ne ketaa u wele. Amá Kirisi menyɛ mee n kɔonu nnya, nɔ nkpení Kirisi Yeesu kupéncɔ kéméé ne u rikóle. ¹⁴ Lelee re Kirisi ye ntókíninɛ. Uyee tíyese ke

Pisuifi ne mpuri sane pikó api panse mpuri nse. Unkpó kunapéékó kecáá kuú ne iláaró yee pee pikepáápáá m píneilē yare mmele riláu. ¹⁵ U Moisi isé nnaŋe ne lē nnéi lee i m páápúse tinnele uu pee Pisuifi ne mpuri sane pikó kpísi uu u ne pē kupénecó kémee pi pansese mpuri fale nse. Lē kuu nkíŋŋiŋe ne rí ka ye lē. ¹⁶ Unkpó kunapéékó kecáá kuú ne Pisuifi ne mpuri sane pikó pansese ipiŋe ise, uu pi ne Ulééca kecōpe nsímé nyóŋŋe. Iwe kuu kunapéékó kecáá n li uu ne kpi ye iláaró kpule. ¹⁷ Nsímé Kecire mee ye nkíŋŋiŋe n he kuú ne ka uké nó mpí nóo pee nní ne ketaa u rí we ne nó mpí nóo pee nní ne u n kólē símisi. ¹⁸ Uyee tíyese ke tó Pisuifi ne mpuri sane pikó ari ncée má ari ye ne Nfáasone nse kóló tíki ari ne Sáa Ulééca kémee sí.

¹⁹ Lē nnya, áni kó nkpéni písáne, áni kó picéetŋé. Amá nó ne pē ke Ulééca uu n wée ye kuyu kuse pikó le. Nó nkpéni Ulééca keya pikó le. ²⁰ Nó nkpéni pansese kényó kee m mómaalē. Pítume ne antepuye pee kerikui. Kirisi Yeesu ricuruu yee kesinui ripare. ²¹ Uyee tíyesele kake páápú ken calē. Uyee tíyesele kaké we. Ke Ulééca keyó le kuu umecire n yekei. ²² Nó ne picó nóo ripéne ani panse Kirisi kupénecó kémee kényó kē ke Ulééca uu m móm un ne Unfaasone kekemeé we.

3

Pikei ke Ulééca uu mpuri sane pikó kémee Póoli n forii

¹ Kirisi Yeesu pikei kam n wai nnya ke né Póoli am akpanii kémee we. Nó mpuri sane pikó mpí nnya kam íwe iyē nnéi le. ² In n la, nó kó te Ulééca ye kefa ne né fénne uu né forii re ké ukemúné kémee nó nnya pikei u wa. ³ Uyee uricuruu lipéké-peké lē né yéneise. Linsímé kamí pee nní nkáripí nó wóipó. ⁴ Nŋn n keē, nó céri re ne Kirisi nkó mee m pékaalē kecáá meyánsei nyule. ⁵ Ulééca uu pee mekee-me lipéké-peké lē sisoipipi nyíse yare kuu nkpéni nní Unfaasone ne rintíki uu ne pítume kuu n wée ne antepuye li nyíse. ⁶ Lipéké-peké lee nní: Pisuifi ne mpuri sane pikó ye pansese ipiŋe ise. Lē nnya, lisone lise kapi kó má. Pi yé kó lē ke Ulééca uu Nsímé Kecire mee pi ne Kirisi Yeesu m péneselē nnya n yekeilē yē.

⁷ Nsímé Kecire mmē pikei kam wai. Ulééca yee unfanare kémee pikei né forii uu kenémee unnaŋe nyíse. ⁸ Ulééca pikó nnéi kecōpe, née ye ám líka tu, mpá ne lē, u pee kefa ne né fénne uu né forii re ké mpuri sane pikó Kirisi lisone lee áí kutene rí we símisi. Nsímé Kecire ye mu. ⁹ U kó né forii re ké tíyese písoi piké yé lē ke Ulééca uu lipéké-peké lē n waine. Uyee mpá yo wa. Mekee-me kuú pee li pékaalē. ¹⁰ Lē nnéi lee iyóŋpi n le lin keyómecaa-pó rínaŋe má yé nkpéni Ulééca icápine nnya ceri re Ulééca mewéesesohó áme mepehē kulúí kémee kumúné má. ¹¹ Ulééca kemúné kuu mekee-me n yekei uu kó nkpéni Uróŋpíma Kirisi Yeesu kémee ke wai ke lē nnéi ai tíkilē. ¹² Kari nní ne Kirisi m pénelē tŋn kó ne kefa u tenelē nnya, tŋ ncée mále tóké ne tiróŋpó ne kefa kese Ulééca rikó. ¹³ Lē nnya kam nó símisi re nórínépóo ári kape íwe kam nókenécáá n le nnya caai. Nó kai meníŋe ríyu waise.

Kirisi nla nsmé

¹⁴ Lē nnya kam Sáa Ulééca keyu-i anui wulalē nen nókenécáá yáási. ¹⁵ Ukemeé ke amáre nnéi nyee keté kecáá ne keyómecaa-pó rí we aa léeri. ¹⁶ Ne ye u píse re Unfaasone nké nónínsói kémee meyá nó m papukuse yare ke umeyoŋpi ame m piye meco. ¹⁷ Ne kó u píse re Kirisi uké nónnéfatene nnya nóanáŋíŋ kémee n we. Ani ríla kémee iníŋí wa ani kó nkemeé rísone papisi. ¹⁸ Pée uye-i ke nó ne Ulééca písoi nnéi ani yé fe ani céru re Ulééca nla rín kumúné má. N mepéré ne

meccáa ne mecimá wele, nn kó calē. ¹⁹ Kei kani yé kó ceri re ríla mmē ne menyuwe nnéi fele. Lele yé kó tíyese Uléécaá uu nókenémee ne umesá nnéi n we.

²⁰ Uyee kerómee ne rikohó keisi. U yé fe uu kerómee wai ai tósu lē kari ye m pise nēē lē kari ye ní musí. ²¹ Uléécaá yee Kirisi Yeesu kémeē ne uicápine kémeē nípá ncápuri n-yei-pó ne nípá píyeyi-pó ríyu te. Amí.

4

Nfatene kémeē rinḡo rise piwai

¹ Ne Upíima nnya akpanii-i wele. Nó ke Uléécaá uu nní n sée kam pise re ani n sōne, nōnnésē nké n nyíselē te lē kuu nní nō n sée nsē kani sōne. ² Ani kape áyu n wéési. Amá ani mesére n láárú nōn purú. Ani ríla ne nómenécəpəcire m múínelē.

³ Ani rinmósópú ani rinḡo rise ke Nfáasone nn nó n he m múílē. Nfáasone mee Uléécaá-i n léeri yé tíyese ani nōnnénéí m pénelē, nkíññiñe nn nókenécəpə we.

⁴ Nō ipiñe ise kecáá ilese le. Nfáasone nse mee kó nōnnénéí kémeē we. Likei lise nnya ke Uléécaá uu kó nō sée. ⁵ Upíima use kóló ne nfatene nse kóló kani má, ani kó míni mese kóló wole. ⁶ Uléécaá use kóló yee we. Uyee písoi nnéi usaa. Uyee ntónéi kecáá tū, un ntónéi kémeē we un kó ntónéi kémeē pikéi wai.

⁷ Amá Uléécaá ye ntónéi mmú kémeē nípá úye uihēe hele ne impehē Kirisi yee nípá úye líkó musí. ⁸ Li Nléécaasimé-i wólaalē te:

Kuu keléécaá ríntáá,
u ne pikpaniikó ripénele,

uu liheehēe sisoiipi hōnente. ⁹ Te íye ye nkpéni lē te u keléécaá ritaá? Li

nyíse re uké kelene ríntáá, u keté metene kuhóre kémeē ricepile. ¹⁰ Uyee rincépime cire yee kó ritaá uu keléécaá fáau uú ne keté ne keyóme nnéi n yipaalē. ¹¹ Uyee wa re pinyine piké pitume, picə piké antepuye, picə piké Nsimé kecire piyóó, picə piké Uléécaá icápine pikpeenwai ne picélaa.

¹² U pi wéele re uké lē kapi yé upikei n wa pi nyíse, piké pē ke Uléécaá uu n wée cési lē kapi yé Uléécaá icápine m papukuse. ¹³ Kei ke ntónéi ari yé pēe céri re likei lise kari ne Uléécaá Kepipi kémeē kefa tene. Tó pēe lē papisile yare ke Kirisi uu m papaalē meco. ¹⁴ Lele yé tíyese ári yé pēe uye-i n we yare siwá see nípá icélaa íye yee ní we n tíkílē, písoi pēe ye picə ne pinnḡome kuyúí n tā ápi yé pēe ró kíraasente. ¹⁵ Nla ke tóo ne nsímései símisi tōn kó lakaane tōn ne urówéese Kirisi kupéneco nnéi kémeē pelu. Uyee ríyu. ¹⁶ Uyē nnya ke ipiñe ii kecíre nyenu, isitanene nnéi sín mulénelē. Lē nnya ke nípá nlése n-ye nn ríla kémeē mpikéi wai, ipiñe nnéi yee ríla kémeē m pelule in papisi.

Kirisi piké isoi fale nstmé

¹⁷ Lē nnya kamí la ké nsímé mmú ne nó cési ne Upíima rinyiri ani kóm te áni kape kó nkpéni nsé tikpá yare pēpēe ápi Uléécaá m pakarelē. Mpələcee ke pisimúnjé asi pi tikiselē. ¹⁸ Pimesohó ye kuñmaha-i lompəle ápi pēe Uléécaá isoi kémeē we. Kapi pinnéi piníri ápi Uléécaá nkó ríka nyu, piakñ an kó taká nnya. ¹⁹ Ápi nkpéni lísonē ne líkópe nyu. Méwoo méwoo kapi wai, háí ápi ne meseiciré wai mmé ncápuri m pénelē pin wai.

²⁰ Amá áí lē kapi nó Kirisi cereise. ²¹ Ái céreise re nō ukécáá nkó nnéi kónle ápi kó nsímései mee Yeesu kémeē ní we nó cési ani kóm. ²² Lē nnya, ani nóínésoi kpure riyá. Nómenéwee kpure ye mē. Melikáipi-káipi ye ne nkpə-mē nó sínle. ²³ Ani tíye Uléécaá Nfaasone nké nókenémúnjé conse. ²⁴ Ani isoi fale kpísi ani tani yare ke Uléécaá uu ní la. Nsímései ye tíyesele ii aseí n tíkílē in kó kpáíilē.

²⁵ Lē nnya, ani nnóome riyá nípá úye uké ye uucó aseí símisi. Tó ntónéí mmú ipiñe ise ilese le. ²⁶ Nón ye n wóosi, áni kape ye akópe wa. Ani ye nókunéwói kpu itunje iké kelene loó. ²⁷ Ani kape ye kuníri ncée he kuké ncaai wa. ²⁸ Uyaa úu kape kó nkpeni piyaa rikpá. Amá uké rinmósópú uu ye kefa kese ne uanipe pikei pinyine wai úu ne le, lin kó úye m párilē, uu fe uu liute léni. ²⁹ Nsimé kópe nka rin kape ye nónnéndó-i léeme, amá líké mme mee yé usoi ikari rinkpáse ai kó pēpēe kutu nó n cólē lisone wai. ³⁰ Ani kape ye Ulééca Nfaasone rirpó caaise. Mme mee Ulééca n wói kuu nókencáá n wa keyáa kē kuu nánékópe kēmee nó ní lesene cáká-cáká nnya. ³¹ Ani nsimé pifanaanke ne meseewai ne kuwói ne pisenkeene ne picó alē ne mewai kópe ncapuri nókencópe lese. ³² Ani n láarúne, nán iwe ténaane. Ani nómencópecire n sárikeene yare ke Ulééca uu nó ne Kirisi kupéncó kēmee nó n sárei meco.

5

Metéi kēmee isoi nsimé

¹ Nó siwá sinyine le ke Ulééca uu ní la. Lē nnya, ani umeco n wai. ² Nla nké nónínsói nnéi kēmee n we. Ani yē lē ke Kirisi uu ró ní la uu unfaa kpisi uu tó nnya he yare inyónsese, Ulééca uu i yósu rísone.

³ Lē kái ne n sá re líké Ulééca sipipi kecōpe n we ye nní: Méwoo méwoo pinósiwélaa ne mékperinkpewai nēe memá nnáápi nkó nka rin kape nkpani nókencópe n we. ⁴ Ai kó ne sá re nóké asimé kópe nēe inírisimé nēe akpéri kópe m má. Ai nyam. Amá Ulééca ipakare nmane iké n we. ⁵ Ani kó rísone re méwoo méwoo mewai ute úka ne úkperinkpekóó úka ne memá nnáápi ukó úka uu lē ke Ulééca ne Kirisi api piyóopi kēmee ne pipisoi m mé kēmee líka yēnune. Memá nnáápi pó ne kó piléenyónse picó le.

⁶ Ani kape tíye uynine uké ríwoosimé ne nó kírāase. Lē nnéi nnya ke Ulééca kuwói aku písoi pēe ápi u m pakarelē kecáá we. ⁷ Lē nnya, nó ne pē áni kape nka kēmee m pénélē. ⁸ Nó pēe mekeee mesei kunmaha-i wele. Nó nkpeni nó ne Upiima kupéncó nnya metéi-i wele. Lē nnya, ani n sóne líké n nyíselē te nó metéi sipipi le. ⁹ Likumúnjé re lelee ye metéi kēmee n léeme lee nfanare ne nsimései pitiki ne aseí. ¹⁰ Lē nnya, ani n wéési nóké lelee ne Upiima n sá n nyu. ¹¹ Nó ne kunmaha kēmee mewai áni kape nka kēmee m pénélē, amá ani ye me yámne. ¹² Mesei sei lē ke písoi pēe api meyaa n wai pisimé ricuruu ye iseí wele. ¹³ Amá pi ye pin pimewai mē n yámne, me ye metéi kēmee léemele ame kúcere wai. ¹⁴ Lē nnya kapi maa re:

Pó nkó póo nní ní lóni, a yisi.

A pikpákpá kēmee yisi

Kirisi uké pēe metéi pó nyíse.

¹⁵ Lē nnya, ani nónnésé kecáá musí rísone. Ani kape n sóne yare piníri, amá ani n sóne ne mewéesesohó. ¹⁶ Ani kape tíye itunje iké méwoo n tósu, li we re siyáa nsí-i kari nní ní we ási nyam. ¹⁷ Lē nnya, áni kape meníri n tū. Ani rinmósópú ani Upiima mela ceru. ¹⁸ Aani kape ye píta m pomaalē. Lē ne méwoo méwoo mewai le. Amá ani tíyese Ulééca Nfaasone nké n n yipaalē. ¹⁹ Ani ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncapuri ke Nfaasone nn nó n he ne nómencópecire n nímósópúsenelē. Ani kefa kese ne ipakare siyome Upiima yó. ²⁰ Ani ye nípá píyei ne nípá yo kēmee Saa Ulééca pōnese ne Urópiima Yeesu Kirisi rinyiri.

Pinósi ne pipila mewee

²¹ Kirisi ipakare kani m má nnya, nípá úye uké uco n waiselē. ²² Nó pinósi, nípá úye uké uula n waiselē yare kuu Upiima n waiselē. ²³ Li we re utisi yēe

unósi uwéése yare ke Kirisi uu Uléécaá icápine nnéi uwéése meco. Iyee uipinje, uyee iriyu. ²⁴ Lē nnya, mpá unósi úye uké uula n waiselē yare ke Kirisi icápine ii Kirisi n waiselē.

²⁵ Nó pinósikó, mpá úye uké uunósi n la yare ke Kirisi uu Uléécaá icápine ní la uu ha ne unfaa kpisi uu iyē nnya he yare inyóonsesee. ²⁶ U lē wale re un míni ne unsmé ne pipáálá pi m masí, piké pēe panse Uléécaá pikó. ²⁷ U lē lalē Uléécaá icápine iké ukeyu-i ríyu píima m má, iké n kpáiiilē, ncaai rín kapē ríka i n tērlē néē lí kapē ncaai féé ríka m má. ²⁸ Limēco ke pinósikó pōó yé kō pipinósi n la yare kapi pimēcīre ní la. Úye un uunósi n la, uricuruu kuu lē la. ²⁹ Mesei ye me re úka úu ye píkaí uipinje cīre níni. Mpá úye yee uipinje n nyóonsele uu kō ikēcáá m paílē yare ke Kirisi uu Uléécaá icápine n wai meco. ³⁰ Kari uipinje ílese nnya kuu lē wa. ³¹ Lí wōlaalē te: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úní yisine, u ne unósi apí ha péne api panse ipinje íse. ³² Nsimé mee kelō nké-i m pékaalē ye mpiima le. Ne maa re Kirisi ne uicápine nkó ye mu. ³³ Amá nō kam kō ne lē tee. Lí pise re mpá unósikó úye uké uunósi n la yare kuu umēcīre ní la, unósi pōóké kō uula m pakarelē.

6

Siwá ne sipite kecáá nstmé

¹ Nō siwá, ani nópínēte m pakarelē yare ke Upiima uu ní la. Lēlee ne n sá re nōké wa ye lē. ² A ye upósáa ne upóni ríyu waise. Tinóo fói ye tē ke Uléécaá uu n he uu rinóo yekei. ³ Lēlee re lí yé ne pō sonesi aa kō ketē kecáá nfáa taa-taa yenu. ⁴ Nō siwá písaa, áni kapē nónínēwá kényu m páápúse, amá ani sí n céési síké kecīre wa yare ke Upiima uu ní la.

Piyosaa ne pikeikó kecáá nstmé

⁵ Nō pilási, ani ye nópínēyosaa ketē nté kecáá pakare ani aseí ne ríyu pi n waiselē yare kani Kirisi m pakarelē. ⁶ Ai pin nōkenékúrí n we pin nó n nyáni nmanē kani yéé lē wa yare nō lalē líké sisoipipi n láárú. Amá ani pí m pakarelē te nō Kirisi pilasi nnya, aní n wéési re nōké Uléécaá mēla ne kefa kēse n wai. ⁷ Ani ne mpóonare pi n keisi yare Upiima pilasi. Ai kapē n we yare kesoiipipi kani keisi. ⁸ Ani n nyu re mpá pō úye pōn ulási néē pōn mepócīre n te, lísonē lē kaa n wa kulaa kaa sōnti pōké Upiima kēmee yé. ⁹ Nō piyosaa, nōóké kō limēco nópínēkeikó n wai. Aní nōmenécīre tí, áni kapē pi n senké ne rikpákárá. Aní n nyu re nó ne pē usaa ye keyómēcaá-pō wele. Úu ye usoi keyu-i ripái uu ne n túhaane.

Kirisi ukó itōpilū

¹⁰ Ntórōo ye nkpéni mmú re ani nó ne Upiima kupénēco kēmee unnahe píima kpisi aní ne m páápú. ¹¹ Ani Uléécaá itōpilū nnéi kuu nó m pa kpisi aní ne kunírí apine kaku nó n wai lóó áku yé pēe nó feriyē. ¹² Ai sisoipipi karí ne tōpu. Amá lēlee iyóopi n tú ne lelee n-yóopināhe m má ne lelee ketē nté kunmaha kēmee rínanhe m má lín pekési karí ne tōpu. Tō kō ne anírí kpákárá nyee keyómēcaá-pō ní we tōpule. ¹³ Lē nnya, ani nkpéni Uléécaá itōpilū nnéi kuu nó m pa kpisi, aní ne siyáa kōpē kēmee tápisi, ái yé pēe nó feriyē. Nōn n tápaaalē ne kētō-pō, líka ái yé pēe fe líké nónínēpinje riyóose.

¹⁴ Lē nnya, áni kapē nónínēpinje riyóose. Aní nsmései písímé kpisi ani waise kútampálá, aní kehale-i ku n tēlē. Aní kō aseí pitiki kpisi aní waise kēwenitukanka. ¹⁵ Ani Nsimé Kecīre mee ye ne nkīnīnīe ní ka piyóó n la. Nké nó n we yare anéeri kani tanaalē. ¹⁶ Ani ye mpá yei nōnnéfātene

kpisi yare kuwenikpáncúkú kani yé ne ukpááree Setani ihime meló ñ kpu. ¹⁷ Nópínyulale piké ritòpikòḡ, Ulééca Nsímé nké ritòpitéhe ke Ulééca Nfaasòne nn nó mí pa. ¹⁸ Ani ye kò lè ke Ulééca Nfaasòne nn nó n nyíse ritiki áni ne meséere iyáhaa nnéi mpuri n yáási nòn kò u welu. Ani kape òpìle, ani nómenécíre kpisi aní pa, ani meséere ne kefa kese upikó nnéi kecáá n yáási. ¹⁹ Ani ye kò kenécáá u yáási re uké tíyese ké ye nen nnò n wúkule, ké ne ikari n céési pisoì piké lelee Nsímé Kécire kémee m pékaalè ceri. ²⁰ Mmè ke Ulééca uú ne né tumme re ké nté ukeikó yee ne urinyiri n tú. Mmè nnya kam akpanii kémee we. Ne lala ké ye n símisi ne ikari yare kai m pise.

Iyáhaa tərə

²¹ Unésáne kecire Tisiiki ye Upiima ukeikó le ne aseì. U yé hapò uu lelee né n wai nnéi nó kéénkee nó kò ceru mmè-i kam ñ we ne lè kam n wai. ²² Lè nnya kam nókenémee u tumme re uké nó símisi mme-i kari ñ we uké kò ne nóanékín ñnjukuse. ²³ Sáa Ulééca ne Upiima Yeesu Kirisi piké pirómáreco Yeesu pikó nnéi nkínñe ne ñla ne nfatene he. ²⁴ Ulééca uké pè nnéi pèe Urópiima Yeesu ñ la áì ne kèto ípeelée nyíse.

Títelé ke Pòoli uu Filipu pikó n wóí

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Kiresi keté kecáá, Masetuwaani ntaai kémee ke Filipu kuyu akú we. Uléécaá icápine fói ye iyé ke Pòoli uu kei n karií. Kukpaniilee-i ke Pòoli uu péε Rám kuyu-i we lin u cónjé te úu fe uké linyine wa uké kó ne Filipu pikó kecáá ripáí nnya. Uu péé n tálé te u yé fe uu upikeicó tum piké ha icápine iyé tihmóópúse piké kó inkó kó. Kirusi pikó péε Filipu kuyu-i ní we pòo ihε Efafurotiti papá re uké Pòoli pa. Pòoli uu rítelé ntí wólu uu u pa uu né pi pòonεse. Uu kó icélaa pi papó uu kó nfatene kémee pi ηmóópúse (4:10-20).

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pòoli ye Uléécaá pòonεse re lé kai u rincón ye tíyεse Nsímé Kecire nn kéyu sí (1:1-26).
2. Pòoli ye Kirusi pikó péε Filipu kuyu-i ní we ηmóópúselé te piké nfatene ne rinóo rise kémee iníjí wa, piké kó pimεcire n cepiselé yarε ke Kirusi uu umεcire n kpási uu né ró li céesi (1:27-2:18).
3. Utumε Pòoli ye Efafurotiti ne Timotee tum (2:19-30).
4. Tó Kirusi nyánile re uyé kari yé fe arí ne n tálé. Utumε Pòoli ye aseí ró lésele lé kuu kesoiipi rikókori kake ye m má ní tíye uu péé ne Yeosu Kirusi ηmane n tálé (3). Pòoli ye Kirusi pikó rihmóópúselé re piké mpóonare kémee n we pin mpá yo kémee iwεle ne pimεcire Uléécaá anipe-i wailé (4).

Iyáhaa

¹ Tóo Pòoli ne Timotee, Kirusi Yeosu pikeikó. Pépε Yeosu nnya Uléécaá pikó m pansε pin Filipu kuyu-i we ne pépε piicápine kecáá ní pallé ne pépε pi n léni kari rítelé ntí wólu. ² Urósáa Uléécaá ne Upiima Yeosu Kirusi piké ípεelée nó nyíse api kó nkínjine nó he.

Pòoli ye Kirusi pikó kecáá Uléécaá yáasi

³ Mpá píyei kam ye nen nókenécáá m musí, am nó nnya Uléécaá pakare. ⁴ Mpóonare kam ye ne mpá píyei nónnénéí kecáá Uléécaá yáasi. ⁵ Li we re hái kékoraa ne neni-me kani né léni nen ne Nsímé Kecire kóónulé. ⁶ Ne nyule re mpá líké íye wa, Uléécaá yεε nní pikei sone mpi nókenémee piwai n kóraane yé pi n nójlé hái ne kέto-pó. Lelee re hái ne keyáa ké ke Kirusi Yeosu uu n sónti. ⁷ Simúnjé sē kaí ne sá re ké nókenécáá m má. Ne meyánsei ketóne kecire rinékij kémee nó heelé. Likumúnjé re tó ne nnó ye Uléécaá ípεelée kuu né ní nyíse kémee wεle. Ne péε mekke Nsímé Kecire ne kóónúlenle nen nkecáá tópu re nké iníjí wa. ⁸ Uléécaá ricuruu ye nyánile re lé ke Kirusi Yeosu uu nó n la mecó kam nó la ne kefa kεse.

⁹ Ne ye inewεle kémee Uléécaá pise re nónnéla nké n taalé mesére ani menyuwe m má, ani ye ne ceru ani lisone ne líkópe kóólεne cáká-cáká. ¹⁰ Ani ye péé ne rísone túhaane. Lé kémee, nó péé n kpáúilenle áni yé ncaai ríka m má keyáa ké ke Kirusi uu n sónti. ¹¹ Yeosu Kirusi yé tíyεse ani mewai sone meyá wapisi ai Uléécaá meyóopi ne ipakare kpáse.

Utumε iwε ye tyεsele Nsímé Kecire nn kéyu n sí

¹² Pinémáreco, ne la re ani kó te lelee nní né n wa ye meníje lénle Nsímé Kecire ní ne meyá kóónú. ¹³ Uyóopi písóca nnéi ne mpá yei kapi nkpéni nyu re Kirusi pikei nnya kam kukpaniilee-i we. ¹⁴ Upiima ye pinémáreco Yeosu pikó meyá

πρε akpanii kémeε né n yé nkpéni ikari waisele pin ne piripɔɔ Nléécaasimé kóónúlē. ¹⁵ Mesei ye me re kufatoti ke picɔ apí ne Kirisi nsimé kóónúlē piké ne né n kenjene nnya. Amá kefa kесе ke picɔ pɔɔ ne nsimé mmē kóónúlē. ¹⁶ Nla ke pē api ne Kirisi nsimé kóónúlē pin nyu re pinékei pее re ké Nsimé Kεcire kecáá atopi n wai. ¹⁷ Amá íkenjene kemúnjé ke pifoi pē pɔɔ ne Kirisi nsimé kóónúlē. Ai nfasimé sone kapi múílē. Pi lale piké akpanii nnyé kecáá íwe ícɔ né rikpáse.

¹⁸ Nka rín nco caai! Mpá pin n kparálē néε in ne kefa kесе, Kirisi nsimé ye kóónúlenle. Tinépɔɔ ye láárulé, mesére kari yé kɔ n láárú. ¹⁹ Li we re nónínewele ne Yeesu Kirisi Nfaa mee né n léni nnya, li yé tíyese am akpanii kémeε lelu. ²⁰ Lē kam ne nnénaŋe nnéi m mé te liké wa lee re isei íka mpuri íi kape né li. Amá in nkɔɔ néε in kɔ nfáa, Kirisi uké není ne nípá píyei-pɔ inépinje kémeε ríyú yē. ²¹ Nen nfáa m má, Kirisi yeε nnéfáa, nen kɔ n kpu, nkɔɔ nn kuláa né wai. ²² Amá in te li pise re ké nfáa m má nen ne pinékei wai, ám yé nkpéni céri yo kam yé wéε. ²³ Mmē ne mmé kam ne yɔɔne. Ne káipile ké tómpɔ ké ha Kirisi kémeε n we. Menéla mee nípá yo n tɔŋaalē ye mē. ²⁴ Amá nɔ nnya, li pise meyíkíyiki re ké ketē kecáá nfáa m má. ²⁵ Ai céreise. Ne nyule re né nónnénéí kekúrí n we nen nɔ léni re nónnéfatene nké kéyú n sí nɔn kɔ mpɔɔnare má. ²⁶ Lē nnya, menépeepɔ nɔkenémeε yé tíyese ai né nnya rikókori piwai nɔ kpá aní ne Kirisi Yeesu n tikilē.

Ani n náasi re Nsimé Kεcire nké kéyú ha

²⁷ Amá ani nse kɔ te lē ke Kirisi Nsimé Kεcire nn m pise re ani n we ke nónínεoi ii yé n nyíselē. Lē kémeε, nen pilóólú nɔ n ka néε nípá nensá nɔkenékúrí n we, ké n kóméi pin símisi re nɔ nónnénéí kemúnjé kесе kpísile ani kekemeε iníŋi wai ca, nɔn tinɔɔ rise má nɔn náasi re písoi piké Nsimé Kεcire yɔsí ne nfatene. ²⁸ Ani kape tíye nópínélaaro piké linyine kémeε nɔkenéwuú tɔise. Lelεe yé pi nyíse re nceε mee ye usoi n fóm kapi tíkílē, ai kɔ nɔ nyíse re nceε mee ye usoi ríyú n lo kani tíkílē. Ulééca kέmeε kai léeri. ²⁹ Li we re Ulééca ye nfanare nɔ nyíse re ani Kirisi ne kefa tene, amá ani kɔ uyē nnya íwe le. ³⁰ Asei kecáá, tó ne nnɔ tɔɔ nkpéni kesé náasi. Ne pее nónínénpее-i náásile. Nɔ kɔ nyule re ne ne wele nen náasi.

2

Lē ke Kirisi uu umεcire rincépise un kɔ ne uwéεε

¹ Ne yē te Kirisi kaní ne kefa n tenelē ye ikari nɔ rikpásele, unla nn nɔ ŋmɔɔpúselē. Nfáasone nn nɔ pénelē, nɔn nɔmenécopεcire lakaane nɔn kɔ íwe ténaane. ² In lee ni mesei, ani rinépɔɔ larukuse meyansei. Lē nnya kam nɔ pise re ani rísone n kóméine, nɔn lakaane, nɔn kefa pénelē, nɔn kemúnjé kесе má. ³ Ani kape ye linyine íkenjene ne méwoo ipakare nnya wa, amá ani ye nɔmenécire ricépise aní n kpiilē te picɔ ye nɔ fele. ⁴ Nɔ úka úu kape ye ukulaa likó ŋmane n wéési. Ani ye kɔ leleε ye picɔ n yóriye wéési. ⁵ Ani kemúnjé kē ke Kirisi Yeesu uu pее m má keco má.

⁶ Mpá ke u ne Ulééca api kékoraane-me isoi n sá, úu mmē kpísi uké ne pikei wa uké ne umεcire Ulééca múŋeisene.

⁷ Amá uyē yeε ulikó nnéi kuu m má kepire rito, uu umεcire ilási tani uu n we yare sisoipipi.

⁸ Kuu lē umεcire n waise uu n we yare sisoipipi, uu pее umεcire cepise uu Ulééca pakare uu ha ne kpi. Háí kunapéékoó kecáá kuu pее kɔ kpu.

⁹ Lē nnya ke Ulééca pɔɔ kɔ u ritaáse uu ketóne keε nípá kéye n fe kecáá u tonse uu kɔ rinyíri tee nípá ríye n fe u he.

¹⁰ U lē wale re keyómecaa likó nnéi ne ketē kecáá nté likó ne ketē metene likó liké ye lin tinyíri tē n kō te Yeesu, liké ipakare ne anui kecáá riwula.

¹¹ Mpa usoi úye uké Sáa Uléecaa ríyu waise uu yóó re Yeesu Kirisi ye Upiima.

Kirisi pikó piké ketē kecáá n kpáiiilē

¹² Lē nnya pinésáne lala kecire, yare kaní pēe nní né m pakarelē pēe uye-i kamí pēe nókenékúri ní we, ani kō nkpréni kám nní nókenékúri ní we wa liké lē tifaau. Uléecaa ye nórínéyu lōle. Lē nnya, ani píyulale pē kuláa waise non iwame ne Uléecaa riwure kémee pikei wai. ¹³ Li we re Uléecaa ye nókenémee pikei wai uu tyye re ani n̄murei ani pikei n wai liké ne umela n sá.

¹⁴ Ani n̄opinékei nnéi n wai in̄múlaa ne nsímé pipásaine ápi kape nókenécōpe n we. ¹⁵ Ani lē n we áni kape ne ncaai ríka m má, ani kō n kpáiiilē non we yare Uléecaa sipipi nsí kecáá kápi ncaai ríka n nyáni. Ketē nké kecáá písoi ye caailenle pin kō isoi kōpe le. Ani pikecōpe n we yare metéi non kpáiiilē yare awárepi, ¹⁶ te nō nsímé mee ye nfáa n he pi palē nnya. Lē nnya, keyáa kē ke Kirisi uu n s̄nti, li ye ha n̄ nnya rikókori né n we. Lelēe yé kō mesei nyíse re pikei mpi kamí ne nní n n̄móópulē ápi méwoo wa. Nn̄éppone rín méwoo wa.

¹⁷ Nókénéfa kaní ne Uléecaa n tenelē ye we yare inyóonse kaní u wa. In̄sá n kesi, pi yé né kpu menénye ame n̄oinényóonse iyē kecáá kpápo. Mpa in lē né n wa, li né láarúle, tō ne nn̄ó tóké kō kesé mpónare m má. ¹⁸ Liké kō limecō nō n láarú, tō ne nn̄ó ari kō kesé mpónare m má.

P̄oali ye Timotee ne Epafurotiti tū

¹⁹ Ne tálē te Upiima Yeesu un n n̄murei, né nfáani Timotee nókenémee tumpo ké nókenécáa nkó kō liké rinékín̄ nin̄jukuse. ²⁰ Tó ne uyē macire tōo nókenécáa músu. Uka ucō úu meyíkíyiki ne kutu nō cólē. ²¹ Pilikó cire ke pinnéi apí ne náasi, piuka úu Kirisi Yeesu kulaa wéési. ²² Nórínécúruu ye nyule lē ke Timotee uu n nyíse re u aseí ute le. U umecire Nsímé Kecire pikei kémee pale. U kenémee keisile yare ke usoi uu ye ne usáa n keisi, tō ne uyē arí ne Nsímé Kecire kóónú. ²³ Ne tálē te nen píyei n yē lē kamí ne k̄eto n tenene, né nókenémee u tumpo. ²⁴ Ne kō ne Upiima tálē te né nfáani rinécúruu hapo am nō lóólú.

²⁵ Ne nyáni yare né urómárecō Epafurotiti nókenémee pesepo. Tó ne uyē tōo keisi t̄on Nsímé Kecire in̄áa náasi. Nō pēe kenémee u tummele ani n̄pá yo u cōse re uké ne nnécōn̄ kémee né come. ²⁶ Li meyíkíyiki ripóo u we re uké n̄onnénéi yē. Kapi u n simisi re nō ukufōn̄ kō, li u ricōn̄le. ²⁷ U meyíkíyiki kufōn̄ finele uu nkpo heire. Amá Uléecaa uu íwe u t̄eni. Ticuruu ái umecire kuu íwe tē, u kō né íwe t̄enle re nn̄éppocaaí rín kape n kpálē. ²⁸ Lē nnya kam yóone re ké nókenémee u pesepo noké u yē liké nō larisi ai kō né mpóocaaí hasu. ²⁹ Lē nnya, ani nō ne Upiima rin̄o rise kémee ne mpónare píima kémee u yosí. Ani ye písoi mpí nnéi pēe umecō ní we ríyu waise. ³⁰ Li we re Kirisi pikei nnya kuú pēe kpine. U nkpo yosile uké ne né lē kei káni yé n fe noké né lē.

3

Lē kapi ye Uléecaa kémee aseí rintiki

¹ Pimárecō, lē nnya liké nkpréni nō n láarú re nō ne Upiima rin̄o rise kémee we nnya. Ai né cōn̄le te kē mm̄e kam piwóle nō m masí piwóle nō rikpá. Nónnésone ye mu re kē lē piwóle nō rikpá. ² Ani nómenécíre ne pikeikó kpááree t̄i. Pi sipopi ne asele le. Ai lē kapi piké kecáá n céési lēe piké yíkíyiki, ³ tōo meyíkíyiki kélē, ái pē. Tōo Uléecaa Nfaasone ne upikei wai. Ai ketōne kē ke kunéyu inyekii ii né

n heelē kam̄ ne tálē. Li rikókori ró wele re to rinóo rise kέmee ne Kirisi Yeesu we. ⁴Né né pee fe am̄ ne ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē n tálē. In te pinyine ye músu re pi yé fe apí ne ketóne kē ke pikuyu inyekii ii pi n heelē n tálē, née yé pee líncee m má aí mpá úye tósu. ⁵Pi né mările api keyáa páha-paha tunjé né ké. Ne Isirayeli ukó yíkíyiki le, Penyamee mpuri ukó. Ne U-epiree le, Pi-epiree pee kó né mári. Ne Pisuifi isé metiki kέmee Ufarisi le. ⁶Ne kέyu toi kam̄ ye pee ne Kirisi pikó n wéekuselē. Pisuifi isé pitiki kέmee, am̄ pee ncaai ríka má kapi yé ne né n túhaane. ⁷Lē kam̄ pee nní n kpíilē te kuláa líkó kam̄ kó nkpéni Kirisi nnya nyáni re kelólé ye ke. ⁸Ne nkpéni ricuruu mpá yo kpíilenle yare likpárakó. Unépiima Kirisi Yeesu kam̄ meyíkíyiki n nyu ye né tási mpá yo. Uyē nnya, ne ηmureile am̄ mpá yo fónni. Kirisi ηmane yee kenéme ríyu má. Ne litóo nní nnéi kpíilenle yare ayúí ké ne Kirisi n yé nnya. ⁹Ne la re to ne Kirisi toké rinóo rise m má. Am̄ aseí ute re ne isé tikilē nnya, amá ne aseí ute le re ne Kirisi ne kefa tene nnya. Uléecaa kέmee kai léeri re usoi uké ne nfatene ritá úu ne panse aseí ute. ¹⁰Likei lise lee ripóo né rí we lee re ké Kirisi ceri ké kó rínanje mme mee pikpókpo kέmee u n yukuse yē, ké uiwe icó li ké kó unkpó nco kpu, ¹¹nen ne tálē te Uléecaa yé pikpókpo kέmee né yukuse.

Lē ke usoi uul ne pitule n náapo

¹²Am la ké re ne lē kam̄ ne pitule n náapo piyéne masile née ne pipanse masile usoi nkó yee úu ncaai ríka m má. Amá likei lē kam̄ ne piyóo náapo. Li we re Kirisi Yeesu ye né kó piyóo masile. ¹³Pimáreco, am̄ te ne inéhéé piyóo máalenle, amá likei lise kam̄ n wai yee re ne lelee n tómpo paleile nen pee lelee kέyu-pó rí we ne pitule náapo. ¹⁴Lē nnya, ne náapo re ké tu ké inéhéé yosí. Uléecaa ye ró séi re toké Kirisi Yeesu ne ritikí toké ha keléecaa-pó i yosí.

¹⁵Tó mpí nnéi tóo nní Kirisi kupéneco kέmee m pelaalē, toké menéco mmé m músu. In te nókenémúnjé ye linyine kέmee ne kenéko kóolelē, Uléecaa yé tyyese ani nsímései kom. ¹⁶Mpá lin íye n we, kei kari nkpéni nní n tu, li pise re toké nsé tipéne toké ne kέyu n sí.

¹⁷Pinémáreco, ani menéco n wai. Ne lē kani yé n sóne pinyíse nó masile ani yénu. Lē nnya, ani pepee menéco n sóne inípee n tapaalē non ne sóne. ¹⁸Mesére kam̄ nsímé mmú nó símisi. Ménini ne rikín kam̄ kó nkpéni ne písímé nó n kpálē te písoi meya pee pinsé kέmee nyíselē te pi Kirisi kunapéékóo pilaaro le. ¹⁹Kelólé ke lipite pē api yé ne kέto kpu. Píaloi nyee piuleecaa. Lelee yé pee isei pi n wa kapi ne meníne rikókori wai pin ketē nté líkó ηmane kecáa músu. ²⁰Amá tó ne keléecaa-pó kuyu pikó le. Kei-pó ke Upíima Yeesu Kirisi kam̄ m mé uu léerine uké Uróyulale. ²¹Uyee irópinje nnyí yee nní isei rí we consene iké ne uikó yee ríyu m má menyíne n we. Unnanje mmē kuú ne mpá yo kecáa iyóopi n le kuú ne lē waine.

4

¹Pinémáreco lala, li ripóo né wele re ké piyéne nó rikpá. Nóo nnépoonare, nóo kó ríyu né waiselē. Lē nnya pinémáreco lala, ani lē n kenjaalē, nóinēpinje ii kape nó ne Upíima kupéneco kέmee riyóo.

Poali ye Filipu pikó mesoho kpálē

²Nó Efortii ne Sentiki kam̄ ηmóópúselē te ani rinóo rise m má non ne kesé Upíima tikilē. ³Pó unékeico kecire yee kefa kese ne n keisi kam̄ pise re a pi lē.

Kesē ke tó ne pē ne Kelemaa ari Nsimé Kεcire ináá náasi ne pinékeico picó anyiri nyee nfáa ritelé * kέmee ní we.

⁴ Liké meséere nó n láárú re nó ne Upiima kupéneco kέmeeé we. Am kó kpá re liké meséere nó n láárú.

⁵ Ani tíyese pisei nnéi piké nónnénare kecáá n nyu, Upiima ye nnyáá waimela. ⁶ Ani kape ye líka nfasimé tóne. Amá ani ye nípá yo kέmee Uléécaá yáási ani lē kai nó m pise u pise, ani ye kó u póneese. ⁷ Lē kέmee, Uléécaá yé unkiñniye kpísi uu ne nóanékín ne nósinémúnjé n yekeilē nó ne Kírisi Yeesu kupéneco kέmee. Unkiñniye mmē ye lē nnéi ke usoi uu ye ní musí fele.

⁸ Pimáreco, ntóroo kam yé nó m maa mee re lē nnéi lee aseí likó ne lē nnéi lee líyukóó ne lē nnéi lee ne n sá yare kai m pise ne lē nnéi lee n cáká-cákálē ne lē nnéi lee ne n sá re piké li n la ne lē nnéi lee ne kunmurei n sá ne lē nnéi lee isoi sone líkó ne lē nnéi lee kupakare ní we liké nósinémúnjé likó. ⁹ Ani lē kam nó n nyíse ne lē kani kenémeē n kpísi ne lē kani n kó ne lē kani né n yé nen wai ne n yíraane. Kei ke Uléécaá yee ye nkiñniye n he uu yé pree nókenémeē n we.

Póoli ye Filipu kuyu pikó póneese

¹⁰ Li tó ne Upiima kupéneco kέmee né láárúle meyíkíyiki. Li né larisile re nó kó nkpeni ncée yē ani kenécáá léise. Ai re nó pree kenécáá paleilē, amá ncée rín pēé we noké ne né n lē. ¹¹ Ai linyine kam la nnya kam lē símisi. Ne nyule lē kai yé né n láárú, nípá nen ní-ye kέmee n we. ¹² Mpá nensá líka m má nēe lin memá píima-i kam we, ne menécíre pímulú nyule. Ne linnéi ne nípá yei, nkú kέmee ne ilepi kέmee nyule lē kam yé n wa. Nen liluke-luke m má nēe nkú nn né n we nēe nípá yo in ne né m pom nēe lin né m párlē, li ne né sále. ¹³ Uyee linnaye né n he nnya, ám yé líka póne. ¹⁴ Mpá ne lē, kani nní inéwe kέmee né n come, li nyamle.

¹⁵ Nó Filipu kuyu pikó, nórinécúruu ye nyule re kari Nsimé Kεcire piyóó n kóraane ne Masetuwaani keteni-i yisile. Nóinécapine memáá, íka ícó íí inéhéé ne linélale-lale kέmee né lē. Nómenécíre nóó né lē. ¹⁶ Háí kumúnjé kpe-i kam pree Tesaloniki-pó ní we, nó pree meté kesē lelee né m párlē né páaipole. ¹⁷ Aai re ihēe kam la nnya kam lē símisi. Ne lalē liké nó lē nólinékó liké Uléécaá kέmee rifuu. ¹⁸ Ne lalē ké nó símisi re ne lē nnéi kaní ne Epafurotiti n tumme yosile. Ai kusa piye. Ne nkpeni lē nnéi kape pree né m párlē mále ai faau ricuruu. Nóinéheē nnyí ye we yare inyóonse kapi tulaali meco ηmaasi, ianyó kekphápi ken Uléécaá nsone láárú uu kó i yósu.

¹⁹ Unéléécaá uu líka paalē. U meyóopi mále. U yé ne Kírisi Yeesu ritiki uu lē nnéi lee nó m párlē nó pa. ²⁰ Urósáa Uléécaá uké nípá píyei-pó meyóopi ne ipakare n te. Amí.

Iyáhaa tóroo

²¹ Ani pepere Kírisi Yeesu nnya Uléécaá sipipi m panse nnéi yáási. Pimáreco pree kenékúri nté ní we ye nó yáási. ²² Uléécaá sipipi tóroo nnéi see nté ní we pó ne kó nó yáási, ai ne tósu pepere Sesaa keyó-i n keisi. ²³ Upiima Yeesu Kírisi uké ípéelēe nó nyíse.

* 4:3 Nfáa ritelé yee ritelé te-i ke Uléécaá uu pepere Yeesu n tíkilé anyiri n woi (Méyene 3.5).

Títelē ke Pōoli uu Kolōssi pikó n wólí

Lélee rítelē ntí kémee ní we

Pee mekee Asii ketē kuwélé kunyine kémee ke Kolōssi kuyu akú we. Ai Pōoli ricuruu yee Kirisi icápine yee Kolōssi-i ní we karií, amá uukeico unyine kapi ye n sée re Epafiraasi yee kei Nsímé Kεcire riyóó (1:7, 4:12). Kukpaniilee-i ke Pōoli uú pee Róm kuyu-i we Epafiraasi uú ne weri uu ncóh mee ní we u keenkee. In n la, Epafiraasi yee yé Pōoli n símisi re písoi féé ye icélaa kópe kei célaanke. Lé nnya kuu rítelē ntí pi wai uké nfatene rikui kecire pi léise. Pikireki ifasimé ne Pisuiifi inyekii kapi pee Kolōssi-i pi céési. Amá icélaa iyē ye péé ne Yeesu ikó memíi wele. Amá Pōolí uu nyíse re Yeesu yee mpá yo kémee Upiima.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Títelē tē kekoraane ke keyóme kenyine ake Kirisi ríyu waise re ketē nnéi ne Uléécaa icápine upiima (1:1-2:5), (1:15-20). Kolōssi pikó kecáa iwelē ye wele keyóme kē ake kelene tiki (1:3-14). Keyóme kē kepire ke Pōoli uu pee lé kuu Uléécaa icápine kecáa n náasi nkó wa (1:24-2:5).
2. Uu pee limemáa Kirisi pikó pee Kolōssi-i ní we maa re piké pimεcire tí (2:6-23). Api kape pepee inómesimé n célaanke ne kutu n colē. Amá piké nfatene kapi ní yosí kémee n we.
3. Títelē ntí ye kó icélaa kapi ye ne Uléécaa icápine kémee ne pimáreco kecōpe ne písoi kecōpe isoi fale n li palenle. (3:1-4:6).
4. Pōolí ye uiyáhaa papolē (4:7-18).

Iyáhaa

¹ Néε Pōolí yee Uléécaa mela kémee Kirisi Yeesu utume m panse, ne urómáreco Timotee. ² Nó ke Uléécaa uu n wée non Kolōssi-pó we, non Kirisi ne kefa keke tikilē kari rítelē ntí wólú. Nó Kirisi kémee pirómáreco kecire le. Urósáa Uléécaa uké ípeeléé nó nyíse uu kó nkíhñje nó he.

Pōoli ye Uléécaa pōnεse

³ To ye tón Urópiima Yeesu Kirisi usaa Uléécaa n yáasine, to ye mpá píyei nókenécáa u pōnεsele. ⁴ Mesei kari nónnésimé kó te nó ne Yeesu Kirisi kefa tenelenle, non pē ke Uléécaa uu n wée la ⁵ re nó mé te nó lé ke Uléécaa uu keyómecaa-pó nó n yekeilé yosí nnya. Nsímé Kεcire mee aseí m má mee pitá pē nó símisi. ⁶ Ai nókenémee ηmane ke Nsímé Kεcire mmú nn tuipó. Ketē nké nnéi kecáa kapi n kó. Mpá yei knn tikóónú nn kó písoi isoi conse. Lé knn kó nní nókenémee wai háí keyáa kē-me kani Uléécaa ípeeléé n kó ani céru re aseí ye nye. ⁷ Urósáne ne urókeico Epafiraasi yee nsímé mmē nó céési. Asei kuú ne Kirisi pikei nókenémee wai. ⁸ Uricuruu yee ró símisi re Nfáasone nín kusa nla nó he.

⁹ Lé nnya kari nókenécáa mpá píyei keyóme yáasi háí karí ne nónnésimé n kó. To Uléécaa welu re uké tíyese unfaasone nké mewéésesoho meýá nó he nn kó umela rísone nó céreise. ¹⁰ Kei ke nóínésói kani n le ii yé pee Upiima ríyu waise re nó lélee ne u n sá wai nnya. Lé kéméé kani yé pee mewai sone mmé ncōpuri n wapisi ani kó Uléécaa n ceru non ne kényu sl. ¹¹ Unnanje mee nín nco m má nké nó papukuse ani mpá yo kémee m purú non kahari. ¹² Ani mpóonare ne Saa Uléécaa pōnεse. Uyee tíyese kani yé fe ani lisone kuu uiyōopi metéí kémee pē kuu n wée n yekeilé yenu. ¹³ Uyee kuhmaha ute anipe-i ró lése uu ukepípi lala

iyɔɔpi kémee ró tónse. ¹⁴ Ukepipi kē kuú ne ritiki uú ne ilási kémee ró lese uu ko kē nnya arókópe ró sárei.

Kirisi isoi ne upikei nstmé

¹⁵ Uléécaa úu kúyene we. Ukepipi kee umewee kapi ye n yé. Lē nnéi ke Uléécaa uu n wa kecɔpe uyee lifoi un kɔ nɔpá yo fe. ¹⁶ Uyē kuú ne ritiki uú ne keyómecaa-pɔ ne ketē kecáa nɔpá yo wai. Lelēe kúyene ní we ne lelēe ái kúyene ní we kuu wa. Uyee piyɔɔpi wéese ne pipiima ne pišinsá ne nɔpá yo yee nnaŋe m má wa uu kɔ linnéi uanipe-i wai. ¹⁷ Uyee ufoi we nɔpá yo ai kelene n we. Uyē nnya ke nɔpá yo ai kɔ we lin nyaŋí. ¹⁸ Lē nnya uyee ipiŋe riyu, ipiŋe iyee Uléécaa pikó icápine. Uyee isoi fale kekoraane. Uyee mefoi nkɔ kémeé yisi uu nfáa teneciré yénu. Uyee nɔpá yo kémee ufoi uu pɛé ne nɔpá yei ufoi. ¹⁹ Li Uléécaa ripɔɔ wale re uké uisoí nnéi ne ukepipi kémee n we, ²⁰ uké kɔ ne ke ritiki uké u ne ketē nké ne keyómecaa likó nnéi kecɔpe nsímé nyɔɔnse liké pɛe kemekó-i n we. Ménye mē ke ukepipi ake kunapéékɔ kecáa n kɔonu kuú ne ritiki uú ne nkínŋe weri.

²¹ Nɔ pɛe mekeé-me nɔsinémúnjé kópe ne nómenéwai kópe nnya ne u tɔlaalenle non kɔ upilaarɔ. ²² Amá Uléécaa ye ukepipi nkɔ ne ritikile uú ne nó ne uyē kecɔpe nsímé nyɔɔnse. Ke panselē kesoi pipi ake kpi. Lē nnya, nɔ nkɔpéni ukeyu-i upisoí le pɛe n kpáilē ápi ncaai ríka má, ápi kɔ ríka ne pi cési. ²³ Lē nnya ani nkɔpéni nfatene kémee iníŋj karii aní n taalē. Ani kape Nsímé Kεcire ne ketaa wa. Mmē karí ne tálē tɔn ne mé. Ketē nké nnéi ke nsímé mmē nn tikóónú. Lipikei ke né Pɔɔli am wai.

Pɔɔli pikei ne uináa nstmé

²⁴ Li nkɔpéni né láarúle re ne nókenécáa íwe le. Né ne kɔ lē lénile re íwe mesá mē kari yé n fe ari Kirisi kémee le áme kape ripári. Kirisi ipiŋe yee nní pē ke Uléécaa uu n wéé icápine. Pē nnya kam íwe le. ²⁵ Uléécaa ye upikei kémee né kpísile uu né forii re kɛ ne unsímé nnéi nɔ kam. ²⁶ U pɛe mekeé icɔpuri nnéi kémee nsímé mmē pesile. Amá u nkɔpéni pē kuu n te n cereisēle. ²⁷ Uléécaa ye lalē piké nsímé mee m pékaalē mpiye ne nkulaa ceri piké pi símisi. Lipéké-peké lee nní re Kirisi ye nókenéméé wēle. Uyē nnya kani tálē te nó kam ani Uléécaa meyɔɔpi kémee loni. ²⁸ Kirisi rinyiri kari yóólē. Mpá úye kari mesɔhɔ kpálē tɔn kɔ cési ne mewéesesɔhɔ kari m má nnéi. Tɔ lē wai re nɔpá úye uké Kirisi kupénecɔ kémee papisi nnya. ²⁹ Lē nnya karí ne pikei ŋmóópúlē, nen náási ne Kirisi nnaŋe kuu né n he nn né síkai ne rikɔhɔ.

2

¹ Ne la re ani kɔ te atɔpi kam nó ne Lawutisee pikó kecáa n wai ne mpí nnéi pɛe ápi kenéyu n yénaalē kecáa ye apíima le. ² Ne la re piké ikari meyá wa, piké rinɔɔ rise m má pin lakaane, mesɔhɔ meké meyíkíyiki meyá pi n tulaalē apí ne lē ke Uléécaa uú pɛe m pékaalē ceru. Lipéké-peké lelee Kirisi. ³ Ukemeé ke mewéesesɔhɔ ne Uléécaa picere lisone nnéi ai pékaalē. ⁴ Uka úu kape ne n fe uké nnɔɔlari ne nó n kíraaŋe nnya kam lē nó símisi. ⁵ Mpá kám nní nókenékúrí ní we, ne nókenécáa músule lin né láarú re nɔ ŋmóópúlēne non Kirisi nfatene kémee iníŋj karii.

Kirisi ŋmane yee ye nfáa he

⁶ Lē nnya kani nní n ŋmurei re Kirisi Yeesu yee Nónunépiima, ani ukupénecɔ kémee nóinésói n le. ⁷ Ani ukusenecɔ kémee iníŋj karii aní nóinésói nnéi kémeé

ne u n tálē. Ani lē kapi nó n céesi m múlīlē, nóinēpiñe fi kape pikai nfatene kémee riyoo. Ani ye kō u pōoneſe meýá.

⁸ Ani nómenécire tī úka úu kape keſoimunjé ne nó kíraaſe uké kuyúti nó tá méwoo. Ketē nké kecáá likó ne piſoi inyekií ke keſoimunjé kē ake tīkilē, ái nkpáni Kirisi. ⁹ Meſei ſei ke Uléécāa uu Kirisi ipiñe kémee we ne umesá nnéí. ¹⁰ Mpá yo mpuri kani ukupéneco kémee yé ne limesá nnéí. Uyee iyóopi ne rñañe nnéí fe.

¹¹ Nó ne uyē kupéneco kémee kani riké. Ai uſoi kunipe kpee nó riké aku isare nókenécáá tōlu, amá Kirisi meké kani kélē. Lelee re u akópe nñañe kémee nó léſele. ¹² Kapi míni nó n wóle, li wa yare nō kpule api nó ne Kirisi kulési. Nó ne uyē nóō kō nkpō kémee yiſi. Kaní ne kefa n tenelē te Uléécāa ye rñañe mále nnya kuu nkpō kémee u yukuse. ¹³ Nōanékové ne nókunékéciré nnya kaní pēe meké Uléécāa inipe-i we yare pikpōkpō. Amá Uléécāa ye nkpéni ne Kirisi ritikile uú ne nfáa nó he uu arókové nnéí ró sárei. ¹⁴ Títelē tee pēe isé kémee n wólaalē tin akópe kari n wa nyíſelē kuu kpíſi uu kunapéékóſ kecáá karií tinkó nn tenē. ¹⁵ Uléécāa ye keléécāa-pō ne ketē nté kecáá iyóopi nnéí nñañe yōſile u kunapéékóſ kecáá i feriyē uú ne riwú kémee iſei i waiſe, uu i pulu yare pikpaniikó pin ne Ukepiipi kee n feriyē nñañe kémee sōne.

¹⁶ Lē nnya, úka úu nceé má uké nólinéluke-luke nēe nólinéniré-niré nēe nóanényá meluke nēe lē kani ye iwáre fale meleeme-i n wa nēe kewénteyaa kecáá nsímé nnyine ne nó cési. ¹⁷ Lē nnéí ye lelee kepire n weme kumíiri le. Liyikíyiki ñmaa tee Kirisi. ¹⁸ Pinyine ye kparálē pin piſimunjé cire me rikókōri wai re pi pimécire riſepiſele, amá pin pēe pilécaatumē yáſi pin kō piſilárē ne kutu cōlē. Ani kape tíye lipite pē piké akópe nó pa. Li we re piſimunjé cire kapí ne pikei wai. ¹⁹ Api ne Kirisi tálē, in kō ne uyee ríyu. Uyee ipiñe kpínií. Uyee tíyeſelē ke akōho ne itá ii cópiinelē, Uléécāa un pēe ne ipiñe iyē peluſe.

Uſoi nkpō ne umeyiſe u ne Kirisi kupéneco kémee

²⁰ Nó ne Kirisi ye kpule, áni kō nkpéni ne ketē nté likó kutu cōlē. Yo nnya kapi yé kō ne nó m piſei re ani ketē isé ritiki yare inſá n we, áni yé nfáa wa? ²¹ Pi ye nó maa re: “Kape nní kpíſi”, “kape nní rilélé” nēe “kape nní rica”. ²² Pi ye lē nnéí ne keiſile ai weri ai liketo tulu ai caai. Siſoipipi ſee liiſé ne liicélaa iyē leſeme. ²³ Isé ne icélaa iyē ne piſe re uſoi uké umela kémee Uléécāa yáſi uu ikóhō meýá m má, úu kape uipiñe n nareſi. Li uſoi meylene-i nkpáni yare mewééſeſohó likó linyine ye ni. Amá kuláa kúka áku kémee we. Uſoi lilala ye ni.

3

¹ Nó ne Kirisi kupéneco nnya, li wa yare nó ne uyē nóō nkpō kémee yiſi. Lē nnya, keyómecāa-pō likó kaní ye wééſi, kei ke Kirisi uu Uléécāa kuluke-luke-mē kényukóſtone-i n tū. ² Keyómecāa-pō likó nkó nké nó n we, ái ketē nté likó nkó. ³ Nō pikpō maſile, nónnéfāa nn Kirisi kémee we nn ne Uléécāa-i pēkaalē. ⁴ Uyee nónnéfāa. Keyáa nké kuu n sōnti, nó ne uyē nóō kō meyoopi kémee wene.

Iſoi fale ne ikpure kecáá nſimé

⁵ Lē nnya, ani ketē nté likó lee nóinēpiñe-i ní we kpu. Lelee nní: Mémare kpáaree ne mékperinkpewai ne méla tōñé-tōñé ne mewai kópe ripōo ne memá nnáápi. Memá nnáápi pō ne piléenyóonſe pico le. ⁶ Mewai mē mpuri nnya ke Uléécāa kuwí aku pēpe pipakare u n yúlu kecáá wéme. ⁷ Limeco kaní pēe wai, pēe uye-i kaní pēe akópe nyé kémee ní we.

⁸ Lē nnya nóóké kō nkpéni lē nnéí fóm: Kuwíſi ne meſeewai ne rikpákárá ne pico alē ne iſeciréſimé yee nóinénōo-i n léenti. ⁹ Nó mpí nóō nní nóinéſoi kpure

ne imewai kópe n lése ani fómni, ¹⁰ ani isoi fale kpísi ani tani yare ketúkanka, áni kape nkpéni nómenécəpəcire nnóome n wapaane. Nə nkpéni písoi fale le ke urówai Uléecaa uu mesére n nyónse nəké ne menyíne u n wa nnya. U la re nəké kə meyíkíyiki u ceri. ¹¹ Ai nkpéni we re nkó úu Usuifi, nkó yee Usuifi, née nkó ye kélē née nkó úu kélē née nkó ye usəhəo née nkó ye úyuyməhəkó née nkó ye ulási née nkó ye ne uripəo wele. Kirisi yee pinnéi kémeə nṗá yo.

¹² Nə Uléecaa sipipi le. U nó wéele un nó la. Lē nnya, ani íwe n ténaane nən kusoi wapaane, ani ye nómenécəre cepise aní m purú nən kə niñú. ¹³ Ani m múínelē nṣone, nṗá úye uké ye ucə sárei. Úye un ucə ne nsímé m púnne, ani ye sárikeene yare ke Uṗiima uu nó n sárei meco. ¹⁴ Ani líkēcáá ríla rikpápo. Nla mee yé tíyese ani nṣone m pénelē, ani rinóo rise wai. ¹⁵ Kirisi uké nkíññe nónékíñ kémeə wa. Nkíññe mmē kuú ne nó sée re ani ripéne ani wai usoi use. Ani ye mesére u pəone. ¹⁶ Kirisi nsímé nké ne nṣone nnéi nókenémeə n we. Ani n lénaane nən kə célaane ne mewéesesəhə kani m má. Ani kefa keše ne ipakare siyome ne akéhe ne siyome ncəpuri ke Nfáasəne nn nó n he ne ríyu u waise. ¹⁷ Nən ye n símisi née nən n keisi, ani ye Uṗiima Yeesu rinyiri ne nṗá yo n wai, ani ye ne u tiki aní ne Sáa Uléecaa pəone.

Usoi ne ucə kusencə nsmé isoi fale kémeə

¹⁸ Nó pinósi, nṗá úye uké uula n waiselē yare kai Uṗiima kémeə m pise.

¹⁹ Nó pitisi, nṗá úye uké uunəsi n la. Ani kape ne kényu pi m páápú.

²⁰ Nó siwá, ani ye nṗá yo kémeə nópínéte m pakarelē. Lelee ne Uṗiima sá.

²¹ Nó siwá písaa, áni kape siwá kuwósi n waise. Insá lē, siapəo yé caai.

²² Nó pikéikó, ani ye nṗá yo kémeə nópínékeisaa ketē nké kecáá m pakarelē. Ai pin nókenékúri n we pin nó nyáni ĩmane kani yé pi m pakarelē. Amá ani ne kefa keše pi n keisi Uṗiima kani m pakarelē nnya. ²³ Mṗá yo kani wai, ani ye li n wai ne kefa keše. Uṗiima kani lí wai, ái sisoipipi. ²⁴ Ani n nyu re líhée ke Uṗiima uu nó m pane yee lisəne lē kuu n yekeilē un ne upikó mé. Kirisi yee Uṗiima. Uyē kani pikéi pē wai. ²⁵ Lē nnya, úye un mewai kópe n wai, meihée kuu yénune. Uléecaa úu ye usoi keyu-i ripá, amá aseí kuu tíkilē un ne túhaane.

4

¹ Nó píyosaa, ani n nyu re nó ne kə keyómecaa-pə ute mále. Lē nnya, ani ye nópínélási nṣone m múílē nən lelee ne n sá pi wai.

Pəoli ye Kolosa pikó mesəhə kpále

² Ani ne piyómeyáhaa n ĩmóópúlē, áni kape ləpile, ani ye kə Uléecaa pəone.

³ Ani ye kə kerááá keyóme yáasi re uké ntósimé ncee tápile také Kirisi nsímé mee pəe m pékaalē picə riyóo. Mmē nnya kam nní akpanii kémeé we. ⁴ Ani u pise re uké tíyese ké ye unsímé mmē tíyóo yare kai m pise.

⁵ Ani mewéesesəhə m má nən ne mpí pəe ápi Kirisi pikó ne səne. Ani kape tíye ituje iké méwoo tene. ⁶ Nónnénósimé nké mesére n láárú nn kə ríyoriye má, nn kə kutu kúco we. Ani ye ceri lē kani yé nṗá úye rinóo n yəsi.

Iyáhaa tərəo

⁷ Tisiiki ye unémáreco lala kecire le un kə aseí ne Uṗiima pikei wai. U kə Uṗiima pikei kémeə unésencə le. U yé lelee né n wai nnéi nó kéenkee. ⁸ Né nōkenémeə u tumpo uké nó símisi mmē-i kari rí we, uké kə nónékíñ niñukuse. ⁹ U ne nókunéyu ukó use, urólala kecire Onesim kam tumpəne piké lē nnéi leə nté n wai nó kéenkee.

¹⁰ Τό νε Arisitariki τῶ akpanii kέμεε ή we ye νό yάasi. Parinapasi umareco kepipi Mariki pός ne ko νό yάasi. Uyē nsimé kapí पेε νό tee re un nókenéμεε n tuipó, ani u yósi nsone. ¹¹ Yeesu kapi ye ko n sée re Yusituusi pός ne ko νό yάasi. Pisuifi pē ηmanε पेε Uléécaá iyóopi pikei kέμεε né léni. Pi ikari né waisele nsone. ¹² Nókunéyu ukó Epafiraasi ye νό yάasi. U Kirisi Yeesu ukéikó le yeε mesére upiyomeyáhaa kέμεε nókenécáá n náasi re ái kape νό ne Kirisi kupéneco kέμεε nó riyó, ani ko nípa yo Uléécaá mela kέμεε n wai. ¹³ Ne ne inénipeε yenle re u νό ne Lawutisee ne Iyerapolisi pikó kecáá náasile hái. ¹⁴ Urólala kecire, upóise Luki ne Temaasi ye νό yάasi.

¹⁵ Ani pirómáreco Yeesu pikó पेε Lawutisee-pó ή we yάasi. Ani ko Nimfa ne Uléécaá icápine pikó पेε ye ukeyo-i n cápine yάasi. ¹⁶ Nón titelé ntí nóinécapine pikó inipeε-i pikéē m masí, ani tíyεε Lawutisee pikó póké ko ri keē. Nóké ko tē ke pē api nó m pááipone keē. ¹⁷ Ani Arikipu maa re uké pikei ke Upiima uu uanipe-i n wa kecáá musí uu nsone pi wai. ¹⁸ Né Póli, néε kunénipe ne anó nnyé wói re: Ne νό yάasi. Ani n léiselē te akpanii kέμεε kam we. Uléécaá uké ípeeléε νό nyíse.

Títelé foí ke Pòoli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelee títelé nti-i ní we

Tesaloniki ye pee kuyu maa le Rom pikó keté kuwélé kpé kapi ye n sée re Masetuwaani kémee. Unsé lírú kuú pee ne nsímé kecire piyóó ní ha kémee ke Pòoli uu pee kuyu kpe-i Ulééca icápíne karií. Filipu kuyu kuu yisi uu ne kei haró. Pisuií pinyine ápi pee uicélaa ηmurei, uu pee kei mekee yisi. Korenti-i kuú pee we, uusenó Timotee uu ne kei u leepó. Kei kuú ne Kirisi pikó pee Tesaloniki-i ní we rítelé wóipó.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pikei ke Pòoli uu Tesaloniki pikó kecópe n wa. U Tesaloniki pikó kecáá Ulééca pòonele re pi nfatene kémee táálé nnya. Pòoli uu isímé inyine kapi ne u n kparai kecáá uriyu heere uu kò pikei kuu pikecòpe n wapisi pi léisente (1:1-3:13).
2. Pòoli ye Kirisi pikó ηmóópúselé te piké isoi yee ní mékperinkpe m má n le, pin kò níla má pin kò keisi (4:1-12).
3. Utume Pòoli ye Kirisi mepeme kecáá icélaa pa uu kò Kirisi pikó pise re ápi kape n lóni (4:13-5:11).
4. Lē kai m pise re Ulééca icápíne iké n we nsímé yee rítelé tē ketó-pó we (5:12-28).

Iyáhaa

1 Né Pòoli ne Timotee, tóo nó Tesaloniki Ulééca icápíne pikó pē ke Urósáa Ulééca ne Upiima Yeesu Kirisi api n te, títelé wóipó. Ulééca ipéelée ne unkiññe nké nókenémee n we.

Tesaloniki pikó mefine ne pinfatene

2 M pá piyei kari ye Ulééca yáasi re ne upikei, nónnénéi nnya. M pá piyei kari pírówele kémee nó léiselé. ³ Li pise re toké urósáa Ulééca keyu-i léise lē ne lē kani nónnéfatenē n nyíse, mewai mewai kémee ne lē ke níla kani m má nn nó rinηmóópúse, ne lē ke nómenétá Urópiima Yeesu Kirisi kecáá áme píkaí n hásu. ⁴ Pimárecó, tó ceri re Ulééca ye nó lalé uu nó wée re noké upikó. ⁵ Ai líka nnya, ári Nsímé Kecire nó símisi ne nnóosimé ηmane, amá ne rínanje ne Nfáasone nnanje kari nó n símisi. Tó kò ne kefa tenele re Nsímé mmee aseí nkó le. Nó ticuruu ye nyule lē karí ne nó n sóne re líké ne nó sonesi nnya. ⁶ Tó ne ne Urópiima yíraanele, nóon kò ne tó ne Upiima yíraane. Nò meýá íwe lile, nípá ne lē, nò Nléécaasimé yosile ne mpòonare ke Nfáasone nn ye n he. ⁷ Li tiyesele ani póló písoi pē ke pepere Masetuwaani ne Akayii-pó kefa n tenelē api ye ne ní páilē. ⁸ Ai nkpáni Masetuwaani ne Akayii ηmane yee nókenémee Nléécaasimé kó, amá nípá yei le ke nónnéfatenē nsímé nn tiyékáa. Ai nkpáni pise re toké linsímé wa. ⁹ Pinnéí pee lē kani kusáne ró n yosí kumúnje kpe-i kari nókenémee ní ha nsímé símaanke ne lē kani piléé inyóonse kepire ríntó, ani Upiima Ulééca yee nfáa n te ne aseí ute tiki re noké u n keisi. ¹⁰ Nò kò ménle re Ukepipi Yeesu uké keyómecaa-pó leeme uké kam. Uyē ke Ulééca uu nkpó kémee yukuse. Uyē Ulééca ketahai kee n tuime kémee ró lesene.

2

Pikei pē ke Pòoli uu Tesaloniki-pó n wa

¹ Pimárecō, nŏ ticurūu ye ceri re merŏtuipō nŏkenémee ái méwoo wa. ² Nŏ ko nyu re pi rŏ lámaankeele api iwe rŏ wai Filipu kuyu-pō. Amá Uléécāa ye ikari rŏ hele ari Nsímé Kecire mee ukemee n léeri nŏ símisi nŏpá ne ncŏn ncŏn kari n yé. ³ Ai líka, mpúnne nŏn icélaa iyē kari nní písoi n céesi kémee we, nfasimé kŏpe nŏka nŏn kŏ ikemee we, ári kŏ wéesi tŏké unyine kŏraase. ⁴ Amá nŏpá piyei kari ye símisi yarē lē ke Uléécāa uu nŏ la. Uléécāa yeē rŏ peenu uu yénu re tŏ fe nnya kuu Unsímé Kecire rŏ rimúise re tŏké ne n tikŏónú. Ai sisoipipi nkinŏnŏn kari tŏkilē, amá Uléécāa yeē ye kesoi pipi kefa nsímé nŏ céri kari la líkē n láárú. ⁵ Nŏ ticurūu ye nyule nŏsone re ári pŏkai nŏ kŏraase, irŏfaaci kémee nfasimé nŏka nŏn kŏ pékaalē te siwŏŏ kari wéesi, Uléécāa yeē urŏséerakŏŏ. ⁶ Ari úka ipakare wéesi, ári kŏ nŏ ne pinyine ikŏ wéesi. ⁷ Tŏ né kŏ pŏe fe ari ntŏnanŏe nŏ nyŏse re to Kirisi pitume nnya. Amá to pŏe ne nŏ láárúle yarē umáreni yeē ne ukewā kutu n cŏlé. ⁸ Tŏ meyansei nŏ lalē, ari Nsímé Kecire nŏ símisi. Ticurūu nŏpá ntŏfāa kái pŏe piŏse tŏké nŏ pa, tŏ nŏ m pane. Nŏ tŏ ripŏlŏle likei kecire. ⁹ Pimárecō, ne nyu re nŏ léiselē lē kari n keisi meyŏkŏyŏki ai rŏ pelu. Ketúnŏe ne kesine kari keisi nŏsone ári kape ne nŏ unyine ncŏni rimpŏlŏ kumúnŏe kpe-i kari Nsímé Kecire mee Uléécāa-i n léeri nŏ símisi.

¹⁰ Nŏn nní Uléécāa ne kefa n tenelē, nŏ ne Uléécāa ricurūu nŏŏ pirŏséerakŏŏ re merŏfine ye nŏkenécŏpe kpáillenle men kecire we, áme kŏ ncaai nŏka má. ¹¹ Nŏ nyu re to nŏpá nŏ úye rimúile yarē ke úyŏsaā uu ye usiwā timmúlú. ¹² Tŏ nŏ rinŏmŏpúŏsele ari nŏnanŏe nŏ he ari kŏ meyansei nŏ piŏse re ani sŏne yarē lē ke Uléécāa uu nŏ la. Uléécāa uyēē nŏ sée re ani uiyŏŏpi kémee lomŏŏ ani kŏ kesē tŏy m má.

¹³ Tŏ kŏ Uléécāa lícŏ kecáá pipakare kpáriisele. Kumúnŏe kpe-i kari Nléécāasimé nŏ n símisi, áni kutu n ticŏ áni n yŏsi yarē sisoipipi nsímé, amá nŏ kutu n ticŏle, ani n yŏsu yarē Uléécāa nsímé. Li kŏ pŏe mesei Uléécāa nsímé lē. N ye nŏ pŏpŏe ne kefa n tenē kémee keisile. ¹⁴ Pimárecō, lele Uléécāa icápine yeē ne Kirisi Yeesu kefa n tenelē Yutee keteni-i n wa lícŏ leē nŏkenémee wa. Iwe iyē ke Pisuiŏi api Uléécāa icápine iyē n wa icŏ ke nŏpínŏyukŏ api nŏ lukēise. ¹⁵ Pŏpŏe Upŏima Yeesu ne antepuyē kŏŏ api kŏ tŏ iwe wai. Api Uléécāa ripŏŏ we. Pi kŏ sisoipipi nnéi pilaarŏ lē. ¹⁶ Pi náásile pikē rŏ púnŏise ári kape fe tŏké mpuri sanē pikŏ nsímé mme mee yé piriyu n lŏ símisi. Piakŏpe kapi n wapaari kecáá kapi nní acŏ kpálē. Amá Uléécāa kuwŏi ye pitŏne pi masilē.

Pŏoli ye kái pi re uké Tesaloniki pikŏ piyēne rikpá

¹⁷ Pimárecō, karŏ ne ketāa nŏ n wai nkári pi ári re ne ntŏfasimé, amá ne irŏpŏnŏe, to meyansei kái pi lē re tŏké piyēne nŏ rikpá. ¹⁸ Tŏ kái pi lē re tŏké nŏkenémee pŏepŏ. Né Pŏoli ye náásile ái mese, amá Setani úu ncŏe he. ¹⁹ Nŏ nŏma, ái úka ucŏ, nŏŏ lē karŏ ne n tálē, nŏŏ ntŏpŏŏnare, nŏŏ kŏ arŏtŏpi kari n feriyē linyŏse-nyŏise kari yé ne rikŏkŏri n wa kumúnŏe kpe-i ke Urŏpŏima Yeesu uu ha m pŏeri. ²⁰ Mesei ye me, nŏ karŏ ne rikŏkŏri wai, nŏŏ kŏ ntŏpŏŏnare.

3

¹ Tŏ nŏkenémee pihápe náásile ari pŏŏne. Ari méresi ari pŏŏne ari mese re to merŏcŏre Ateeni-i mésuun ² ari urŏmárecō Timotee yeē merŏcŏ Uléécāa pikei n wai un Kirisi Nsímé Kecire símisi tumpŏ re uké itisi nŏ rikpá uu nŏnnéfate ne kémee inŏnŏ nŏ waise. ³ Lē kémee, piwéékuse ápi yé Uléécāa pitiki kémee nŏ úka feriyē. Nŏrinécúruu ye nyu re neni keyaa nkē iwe nnyŏi ke Uléécāa uu nŏ maa re tŏ li ye nyŏ. ⁴ Kari ye pŏe nŏkenémee nŏ we, to nŏ símaalē te tŏ iwe li. Leleē kŏ nní rŏ leeme. Nŏ li cerilē nŏsone. ⁵ Kam m méresi am pŏŏne nnya kam Timotee tumpŏ

re uké yé iye kani Yeesu nfatene kémeé we. Kenéwuú ye túúnile re kuníri áku kape nó peenu pirókai api méwoo wai.

⁶ Amá Timotee ye ró leemele un nókenémeé léeri. U kó nónnéfatené ne nónnéla nsímé ró símisile lin láarú. U ró maa re nó kerócaa léiselenle ne ríla. Nó káipi re nóké piyéne tó rikpá yare kari nní n káipi meco. ⁷ Pimáreco, kai nní lē rí we, nónnéfatené ye itisi ró hele, nípá karí pēe mpóocai ne íwe kecape rí we. ⁸ Tó nkpréni nfáa yenle, kai n wa re nó Urópiima tikilē ne kefa kesé nnya. ⁹ Ari nyu iye kari yé Uléécaa yáasi ne mpóonare kari ukeyu-i m má nó nnya. ¹⁰ Ketúnjé ne kesine karí ne Uléécaa tēni re uké tíyese tó ne nnó tóké yéntine tóké lelele nónnéfatené kémeé m párlilē yipaise.

¹¹ Urósáa Uléécaa ricuruu ne Urópiima Yeesu piké nceé nyóonse toké ne fe arí ha nó yénu. ¹² Uléécaa uké tíyese ríla mme mee nní nókenémeé rí we nké yi nn kóoni, uu kó tíyese ríla kani ye písoi nnéi n nyíse nké n kpálē yare ríla mmē kari nní nó rí nyíselē. ¹³ Upiima yé unnahe nóanékih kémeé wa. Kumúnjé kpe-i ke Upiima Yeesu ne pē nnéi kuu n wée apí ha m pēeri, ani Urósáa Uléécaa keyu-i n kpáuilē, ríka rín yé n we kapi yé ne nó n cési. Uléécaa uké tíyese ríla mme mee nní nókenécōpe rí we nké n kpálē, uu kó tíyese ríla kani ye písoi nnéi n nyíse nké n kpálē yare ríla mmē kari nní nó rí nyíselē.

4

Mefine mee Uléécaa ripóo rí we

¹ Pimáreco, nó metóroo kerómeé yénle lē kai m pise re noké sōne aní ne Uléécaa ripóo n we. Mesei, nó kó pēe mekele lē sōnele. Amá tó nkpréni nó welule tōn ne nó tēni ne Urópiima Yeesu rinyiri re ani wa likē lē tifaau. ² Nó icélaa kari Urópiima Yeesu kémeé n yósi ari nó tējse nyule. ³ Lē ke Uléécaa uu rí la le re uké nóinésói nnéi n te. Lē nnya, li pise re ani nómenécíre ne mewai kópe tī. ⁴ Mpá úye uké písóonne ncee kémeé umecíre pimúlú céri uu umecíre ne mékperinkpe isoi kaase, uu pēe isoi n le lin tíyu má. ⁵ Ani kape tíye noké nólinékáipi-káipi menyíye n tikilē ai nó feríye yare pēpēe ápi Uléécaa n nyu meco. ⁶ Uka úu kape ne uuco púnne mewai mē kémeé, úu kape kó uco líkó caai. Tó písímé nó li masile ari nó kúrúrúse rísone re Uléécaa ye písoi pēe mewai mē mpuri n wai kutu pasane. ⁷ Uléécaa úu uncee-i ró sée re toké mékperinkpe-i n sōne, amá u ró séele re toké n sōne lin kpáuilē. ⁸ Lē nnya, úye un icélaa nnyí n yē, ái kesoi pipi kuú yē, amá Uléécaa yee Unfaasone nó n he kuú yē.

⁹ In te nómenécōpēcīre nla kani yé rí lákaane iye icó kari yé nkpráni rítelē nó wóipó. Nó nórinécúruu Uléécaa-i peikelele lē kai m pise re noké n lakaane. ¹⁰ Ticuruu, lē kani ne pinémáreco pē nnéi pēe Masetuwaani-pó rí we sōne. Amá tó nó welule re ani piñmáópú rikpá. ¹¹ Ani riñmáópú, ani nkíññiñe-i n we aní ne nónnékó kutu co, ani keisi yare kari písímé nó m masi. ¹² Li yé tíyese pēpēe ápi Yeesu n tikilē api nó waise, ani yé kó pēe úka nconi.

Upiima mekame

¹³ Pimáreco, tó la re ani pēpēe n kpí nkó aseí kō, nóanépóo áa kape ne n caai yare písoi tōroo pēe ápi ne líka n tálē meco. ¹⁴ Tó ne kefa tenele re Yeesu ye kpule uu yisi, tó kó ne kefa tenele re Uléécaa yé Yeesu ne pēpēe ne kefa Yeesu n tenele nkpró-i yukuse.

¹⁵ Urópiima icélaa inyine nkó kari nní nkpréni nó símisi. Tó pē tōo yé ha Upiima mepēeme kumúnjé kpe-i nfáa m má, ári ne pēpēe n kpí kekpeé waine. ¹⁶ Tó keyáa kē Uléécaa rinóo kō, uléécaatume piima uu Uléécaa rinaatón maa ari kóm, Upiima uu pēe uricuruu keyómecaa-pó cepime. Píkprókro pēe ne Kírisi

kefa n tene peε mefoi nkpɔ-i yisine. ¹⁷ Lē memáá, tó pitórɔɔ tɔɔ yé ha kumúnjé kpe-i nfáa m má, tó ne pē kai yé risakaapɔ kuhope kémee, ari Upiima keyóme-mē tépei. Lin lē n wa, tó ne Upiima ari ha nṗá píyei kesé n we. ¹⁸ Lē nnya, ani nómenécíre itisi hekaane ne anó nnyé.

5

¹ Pimáreco, ái nkpáni pise re piké keyáa kē ne kumúnjé kpe-i ke mewai mē nnéi ame n waine kecáá rítelē nó wóipɔ. ² Nó ticuruu ye nyule nsone re keyáa kē ke Upiima uu n sónti ye ró káikaine yare ke uyaa uu ye kesine rinkáikai. ³ Kumúnjé kpe-i ke pisoi api ye ní maa re: Nkíhniye ye tonele, ncóh nka rín kɔ we, kumúnjé kpe-i ke ncaai nn ye mekáikai pi rikipi, yare ke memárenlɔ ame ye ufani rinkáikai meco, piuka úu yé hméheree. ⁴ Amá nó pinémáreco, áni kuɔmaha-i we, keyáa kē áke yé kɔ nó rikaikai yare ke uyaa uu ye rinkáikai. ⁵ Nɔ nónnénéi metéi ne ketúnjé pikó le. Ani kesine ne kuɔmaha pikó. ⁶ Kai nní lē, ái pise re toké píco meco n lóni. Amá li pise re toké n nyáni ari nṗá yo n wai ne kemúnjé. ⁷ Kesine ke pepeε ye n lɔpile api ye lɔpile, kesine ke pítaniré pɔɔ ye pɔ. ⁸ Amá tó ne ketúnjé pikó le. Li kɔ pise re toké nṗá yo n wai ne kemúnjé. Li pise re toké nfatene ne nla kpisi ari waise yare kewenitukanka kapi ye ne ihíme riñlorɔ, ari kɔ piróyulale karí ne n tálē kpisi ari kípi yare ritɔpikɔh. ⁹ Uléecaa úu ró wa re uké ukuwɔi kerócáa n wailē, amá u lale toké ne Urópiima Yeesu Kirisi kefa tene uké ne tiróyu lɔ. ¹⁰ Tó nnya ke Kirisi uu kpu re, tɔn n lóni née tɔn n nyáni, tó ne uyé toké kesé nfáa m má. ¹¹ Kai nní lē, ani itisi hekaane aní n hmóópúsenelē yare lē kani nní n wapaaneri meco.

Icélaa tɔrɔɔ ne iyáhaa

¹² Pimáreco, ani pepeε nókenémeε n keisi, pē ke Uléecaa uu n wéε re piké nópinékpéenwai pin nó céési m pakarelē. ¹³ Ani nla pi nyíse nsone ani pi m pakarelē, pikei pē kapi n wai nnya. Ani n tú líké n láárú.

¹⁴ Pimáreco, tɔ ne nó téní re ani pikánkɔ cési, ani piwamei itisi kpá, ani pinárei léni, aní ne pinnéi ísuúlu n le. ¹⁵ Ani nómenécíre tí, úka úu kape ye mewai kópe piwai ucɔ cεi. Amá ani nṗá píyei n wéési re nóké lisone n wapaane ani kɔ pisoi nnéi lisone wai.

¹⁶ Nóanépɔɔ aké mesére n láárú. ¹⁷ Ani nṗá píyei keyóme n yáasi. ¹⁸ Ani ye nṗá mewai méye-i Uléecaa yáasi re ne upikei. Lē ke Uléecaa uu ne nó n la ye lē nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémee. ¹⁹ Ani kape Nfáasone pikei tápisi.

²⁰ Ani kape ye nsímé ke Nfáasone nn nó n símisi háikuse. ²¹ Amá ani ye nṗá yo nsone ripái ani lee n nyaní mulú. ²² Ani ne nómenécíre mewai kópe nnéi mpuri tɔ.

²³ Uléecaa yee ye nkíhniye n he uké tíyese ani póló upikó uké nóinésói nnéi rimulú nsone, kai n kpisi nfáa kuu nó n he ne kumíri ne ipiɔe, áni kape ne akópe m má keyáa kē ke Urópiima Yeesu Kirisi uu m peeri nnya. ²⁴ Uyee nó n sée ye li waine. Un íye n yekei, lē kuu ye ritiki.

²⁵ Pimáreco, ani ye kɔ kerócáa Uléecaa yáasi.

²⁶ Ani pimáreco tɔrɔɔ nnéi memáreco ripira ani yáhaane nsone.

²⁷ Ne ne nó téní re ani Urópiima rinyiri ripái ani pimáreco tɔrɔɔ nnéi rítelē ntí kééni.

²⁸ Urópiima Yeesu Kirisi uké ípeeléε nó nyise.

Títelé lírū ke Pɔɔli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelee rítelé nti-i ní ne

Títelé lírū nti ye nsímé ke Pɔɔli uu Tesaloniki pikó rifoí kémee n wói pisímé kpálenle. Li pee pi cónhɛnle re íye kai wa ke Upiima Yeesu úu kahané m peeeme. Pinyine ye pee Tesaloniki-i símaankée re Upiima keyaa ye pikáme masilé. Pico pɔɔ lé nnya pikei n yulu.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pɔɔli ye Uléécaa pɔɔnese re Tesaloniki pikó ye nfatene kémee papisi nnya. Uu kɔ mese ne mese Upiima welu re uké nɛmɔ́pú pi he líké ha ne ukepeemeyaa tu (1:1-12).
2. Pɔɔli ye Kírisi mepeeme kecáá icélaa pa uu kɔ lelee n waine líké kelene lé n wa nkó símisi (2:1-12).
3. Ikari pikpáse ne iwele (2:13-17).
4. Pɔɔli ye Kírisi pikó pise re piké Uléécaa n yáási. Uu kɔ pepee ápi pikei piwai ní la nkó kecáá icélaa pi pa (3:1-15).
5. Iyáhaa tɔɔɔ (3:16-18).

Iyáhaa

¹ Né Pɔɔli ne Silasi ne Timotee, tóo nɔ́ Tesaloniki Uléécaa icápine pikó pē ke Urósáa Uléécaa ne Urópiima Yeesu Kírisi api n te rítelé wáipɔ. ² Urósáa Uléécaa ne Urópiima Yeesu Kírisi piké ípeeléé nɔ́ nyíse api kɔ nkínɛnɛ nɔ́ he.

Kírisi ye wemele uké ne písoi túhaane

³ Pimáreca, li pise re toké mesére nɔ́ nnya Uléécaa n yáási re ne upikei. Li ne risále re toké li wa, likumúné re nónnéfatene ye pelule, lé kani n lákaane lin kɔ mesére kéyu-mé sí. ⁴ Lé nnya kari Uléécaa icápine pikó inipée-i nɔ́ nnya rikókɔri wai re nɔ́pá ne íwe kani n le ne piwéékuse nnéi kani n yénaalé, nɔ́ riɛmɔ́púle ani nfatene m má. ⁵ Kei ke Uléécaa uu ye nyíse re uketahai ye kecíre wele. Li lé wale re nɔ́ké ne pepee masi uiyɔɔpi kémee n lonine mecɔ n we nnya. Uléécaa iyɔɔpi iyé nnya kani nní íwe le. ⁶ Uléécaa ye aseí mále. U yé pepee nní íwe nɔ́ n wai íwe iyé ceei. ⁷ Amá u yé kam uu tíyese tó ne nnó, tóo nní íwe n le, ari wénte. Kumúné kpe-i ke Upiima Yeesu uu ha keyómecaa-pɔ n kpáfúmene nɔ́pá úye uké u yé ne upileecaatumé nanɛ-nanɛ kai lé waine. ⁸ Inalempi kecɔpe kuu cépimene uké pepee ápi ní la piké Uléécaa céri ápi kɔ Urópiima Yeesu Nsímé Kecire pakarélé kpanii. ⁹ Akpanii kapi n yénune nyee ncaai teneciré, kei kapi ye Upiima ne Unnanɛ mule-mule ne ketaa ní we. ¹⁰ Kumúné kpe-i kuú ha sónti re pē kuu n wée piké ríyu u waise, pepee ne kefa n tene piké u nyáneí. Nɔ́ ticuruu, nɔ́ ha písoi pē kunai kémee n wele, kani nsímé kari nɔ́ n símisi ne kefa n tenele nnya. ¹¹ Lé nnya kari mesére nókenécáá keyóme yáási. Tɔ ne Uléécaa ténile re uké tíyese nɔ́ké pepee nfáa mmé nnya kuu nɔ́ ní sée n yé mecɔ n we. Tɔ ne u ténile re uké tíyese lé kani n hólé te nɔ́ké wa líké wa, uké kɔ lé ke nónnéfatene nn piwai ní la kémee nɔ́ lé. ¹² Lin lé n wa, nɔ́ Urópiima Yeesu rinyiri ríyu waise, uyé uu kɔ nɔ́ tíyu waise. Uróléécaa ne Urópiima Yeesu Kírisi pikei ye pē.

2

Lelee n waine Upiima uké kelene ní kam

¹ Pimárecɔ, in te Urópíima Yeesu Kirisi mekame ne merócapine ukeyu-i nkó, ² áni kape týese piké nónnéfasimé cókoi, áni kape kɔ týe piké iwame nó waise re Upiíima kepeemeyaa ye tuime. In n la, unyine ye nó tárei re keyáa ye tu née uu Nléécaasimé picélaa kémeé maa re keyáa ye tu. In kɔ n la, pi ye nó mále re to tirótélé rinyine-i wói re keyáa ye tu. ³ Mpá lin íye n we, áni kape unyine kepole he uké nó kíraaase. Keyáa kɛ kéké kelene n tu, písoi yé Uléécaá ημεριye meýá. Uyee Uléécaá ne n kénene un mpolecee tikiłé uu léeri api u yenu. ⁴ Uyee uláarɔ yee umecire rińtaáse uu Uléécaá likó nnéi fómni, uu lɛ nnéi ke písoi api ye rinwúla api yáási n takúlɛ. Ticuruu u yé Uléécaá keyá-i lompɔ uu tone yare uyee Uléécaá. ⁵ Ani léise re ne liifaaci nó wailenle kumúnjé kpe-i kam nókenémeé n wee? ⁶ Nɔ nkpréni nyule re linyine ye ncée u tápaaenle líkɛ ha ne kumúnjé kpe-i kuu yé umecire n lese uké nyíse n̄sɔne n tu. ⁷ Mɛwai kópe nnaŋe ye mpikéi korile riŋmaha kémeé. Mɛwai mɛ meké kelene n wa, li pise re uyee n̄naŋe mm̄ m múl̄l̄ uké tasi. ⁸ Uyee Uléécaá ne n kénene yé rikpáfúme. Amá Upiíima Yeesu yé ne unnɔ u rifuu uu kópu, uu kɔ ne unnaŋe kuú ne n weme u nam. ⁹ Usoi kópe yé kam ne Setani nnaŋe, uu mɛwaisaŋa ne linyise-nyíse n̄ɔme ncɔpuri wopisi uu ne písoi kíraaasente. ¹⁰ U yé mɛwai kópe ncɔpuri ne keisi uké ne pɛpɛe m polu kíraaasente, kápi n ηmurei piké nsíméseí mee yé piriyyu n lɔ n yósi piké kɔ n n̄ la nnya. ¹¹ Lɛ nnya ke Uléécaá uu n̄naŋe mme mee yé pi m p̄ise pamene re piké ne nn̄ɔme kefa tene. ¹² Kai nn̄i lɛ, p̄e nn̄i p̄e ápi ne aseí kefa n tene, amá api p̄é ne mɛwai kópe kutu cɔ, ápi yé Uléécaá ketahai-i le.

Uléécaá yee nó wée re ani tasi

¹³ Pimárecɔ, li pise re tókɛ ye mesére nó p̄e ke Uléécaá uu n̄ la nnya Uléécaá yáási re ne upikéi. N̄s̄ ke Uléécaá uu hái kékoraaŋe-me sée re uké n̄rinéyyu lɔ re Nfáasɔne ye n̄n̄ísoi rikpáíise ani kɔ nsíméseí ne kefa tene nnya. ¹⁴ Nsímé Kεcire kari nó n s̄imisi ke Uléécaá uu ne ritiki uu ne nó séi re ani Urópíima Yeesu Kirisi meýɔpi kémeé tone. ¹⁵ Lɛ nnya pimárecɔ, ani tasi n̄sɔne ani icélaa iyē karí ne nn̄ɔ née átélé kémeé nó n céési múlú.

¹⁶ Asei kecáá, Urósáa Uléécaá ye ró lalɛ, uu ne kefa ró fénne uu mesére ró n ηmóspúselé tɔn kɔ lɛ kuu n yekei re u yé ró wa mé. U ne Urópíima Yeesu Kirisi ricuruu ¹⁷ p̄e yé n̄ɔanék̄iŋ niŋukuse api týese ani itisi meýá m má, api kɔ n̄naŋe nó he nóké ne mɛwai ne nsímé kémeé n nyamí.

3

Ani Pɔoli kecáá we

¹ Pimárecɔ, tɔ ne metórɔɔ nó ténile re ani ne Uléécaá ró we re unsimé nké mekekeke riyékaa nn kɔ riyu yenu yare lɛ kai nókenémeé n wa mecɔ. ² Ani kɔ ne Uléécaá ró we re uké piwáikópe kɔs̄ písoi kópe anipe-i ró lese. Likumúnjé re ái písoi nnéi p̄e ye ηmurei re piké ne Uléécaá kefa tene.

³ Amá Uléécaá ye nyamle. U yé n̄naŋe nó he uu ne líkópe nó t̄lu. ⁴ Tɔ kɔ ne kefa tenɛle ne Uléécaá nnaŋe, tɔn tálɛ te nɔ lɛ kari nó m pise waille nan kɔ lipiwai n̄ɔŋlɛ. ⁵ Upiíima uké týese ani n̄s̄inéfa-i Uléécaá nla ne isuúlu ke Kirisi uu ye n he m má.

Li pise re mpá úye uké ye keisi

⁶ Pimárecɔ, tɔ nó pise ne Urópíima Yeesu Kirisi rinyiri re ani ne pimárecɔ p̄e nnéi p̄e síká m má ápi kɔ isé kari nó m pa tikiłé ketaa wa. ⁷ N̄s̄ ticuruu ye nyule n̄sɔne lɛ kai m pise nóké wa nóké ne nt̄s̄é n̄cɔ n s̄ɔne. Karí p̄e nókenémeé n̄ we, ári p̄e pikánkó. ⁸ Ari riyá unyine uké faalaa ró kp̄ínii, amá ró keisile ari mp̄ɔne kom. Ketúnjé ne kesine kari keisi nó úka uu kape ne ró n topori nnya. ⁹ Ai re

ári pεε ncée má tóké melé nó pise. Amá tó lē waile tón la re ani merófine ritiki. ¹⁰ Kumúhē kpe-i karí pεε nókenémee í we, tó pεε nó céesi re: Uye unsá pikai n la, áí pise re liute uké lí.

¹¹ Áí líka nnya kari nní lē símisi, tó kō te pikánkó ye nókenémee wele ápi líka wai, amá picó nsímé-i kapi léeri. ¹² Tó písoi pē mpuri ne Upíima Yeesu Kirisi rinyiri ηmósópúselenle re piké ye ne piripóo keisi api pipikéi líkó le.

¹³ Amá nó áni kapε póone ne lisone piwai. ¹⁴ In te unyine ye isé nnyí kari nní rítelé ntí-i nó m pa yè, ani liute ceri, úka úu kapε ne u riko, líké isei u wa nnya.

¹⁵ Mpá ne lē, áni kapε u kpísi yare nóunélaaro, amá ani ye u céesi yare lē kai m pise re piké umáreco céesi.

Tinóo sone pitikise ne iyáhaa

¹⁶ Upíima yee ye nkínine n he uké uricuruu nkínine nó he nípá píyei ne nípá yo-i. Uké kó nónnénéí kémeε n we.

¹⁷ Né Póoli kunipe kpeε iyáhaa nnyí wói. Nní kam ye anétele nnéi rinípetei rinyiki. Kunénipe iwóí ye nnyí.

¹⁸ Upíima Yeesu Kirisi uké nónnénéí ípeéléε nyíse.

Títelé foi ke Pòoli uu Timotee n wói

Lelée rítelé nti kémee ní we

Pòoli ye átélé até Timotee wóile. Timotee ye pée usuifnàsi unyine yee m pansé Kirisi ukó kepipi le. Usáa pò né pée ukireki le. Timotee uu pansé utumé Pòoli ukeicò piima unyine. Uyee pée Uléécaa icápine yee Eféesi-pò ní we kecáá paílè. Lè nnya ke Pòoli uu rítelé u wói re uké nfatene ikémee papukuse. Icélaa ke rítelé foi ntí ari Kirisi pikó né icápine piyukó né Timotee ricurruu palè (UPM 16:1-3).

Ifaaci iyè mekériine ye mmé:

1. Uléécaa icápine kecáá nkó (1-3): Lelée icélaa kópe pikó kémee kuwure ní we (1). Piyómeyáhaa mecápine né iwele kecáá icélaa (2). Isoi kai m pise re Uléécaa icápine piwéése piké n le (3).
2. Lè kai Timotee m pise re uké uricuruu pikei kecáá m paílè (4-6): Lè kai m pise re piké ye lelee Uléécaa icápine picókoi ní la wa (4). Lè kai m pise re piké ye písoi anai akó akó nyee Uléécaa icápine-i we: piwéése né pinósi né pikúmannòsi né icápine piwéése né pilási n wa (5). Yo kai pise re piké ye icélaa kópe wa? (6)

Pòoli ye Timotee rítelé wólu

1-2 Né Pòoli ke Uróyulale Uléécaa né Kirisi Yeesu karí né n tálè api ncée n he re ké Kirisi Yeesu utumé, néé rítelé ntí pò Timotee wóipò. Kam n týe aa Kirisi Yeesu né kefa tene nnya, pò kenépipi sei le. Urósáa Uléécaa né Urópiima Kirisi Yeesu piké ípeelée né nfanare pò nyíse api nkíñinje pò he.

Icélaa kópe pikaase

³Yare kam pée mekee pò m ma nen né Masetuwaani tósu, a Eféesi kémee mészú. Písoi ye kei wele pée icélaa féé picò n céési. Li pise re a rinóò pi he re piké lè týe. ⁴A pi símisi re piké siwómé né pipikulá anyiri nyee áa kúkéentene ní we, an kò né íkenjene kpará sónaari nkó riyá. Lè áí ye pikei pè ke Uléécaa uu ní la uké wa kémee yóriye. Nfatene mee ye wa áí né kéyu sí. ⁵Isé nnyí kam nní nó m pa ye la re ñaké ríla mme mee kemúnjé sòne-i né kefa kesé-i né nfatene yíkíyiki kémee n lééri m má. ⁶Picò ye ncée kecire mmè pitíki týe le api pòlu api iníri kenjene-i loni. ⁷Pi lalé piké Moisi isé kémee picélaa. Amá ápi kò pée piménòoyu cire kóméi. Api kò pée lè né lè nsímé kapi nní né itisi n símaankee kóméi. ⁸Tò nyule re isé ye nyamle, tòn né i n keisi yaré lè kai m pise. ⁹Toké léise re áí pepée lisòne n wai nnya kapi isé karií. Amá piwaikópekokó né pepée ápi ye rinkpé né pepée né Uléécaa n kénjene né pepée ápi ye Uléécaa né lelee n kpáíilè n waise, né pepée písáa nées píni n kóni né písoikó ¹⁰né pepée méwoo méwoo n wai né pitisi pée ye pipitísicò n káipi né pepée pilási n yáí né pinóome né pepée ye méwoo méwoo n wéeri néé pepée mewai n wai ke icélaa kecire íí né ró n yúlu. Pè nnéi nnya ke isé íí we. ¹¹Nsímé Kecire kapi né rimmúise kémee ke icélaa iyè íí we. Uléécaa, meyoópi ute yee ye usoi rinkpá Nsímé Kecire ye mu.

Pòoli ye Uléécaa pòonese

¹²Né Urópiima Kirisi Yeesu yee rínanje né n he ké né pinékei wa pòonese. Né u pòonese kuú né né rí yé te né aseí ute le uu né wée re ké u keisi. ¹³Né pée mekee unókope símaankee le, am u wéékuse am íwe u wai, am kò u lámisi. Amá uu íwe né téni kám pée nfatene m má, am kò pée lè kam n wai nyu nnya. ¹⁴Urópiima ye meyansei uípeelée né nyísele. Nfatene né ríla kam Kirisi Yeesu kupéneco kémee

n yé kuu né ritiki. ¹⁵ Nsímé mmú ye nsímé kecire le, n kò ne menyíne wele re nípá uye uké n yósi. Mmē mee re Kirisi Yeesu ye keté kecáá kale uké pikópekóó yóriye, née kò pēe pikópekóó pē ufoí. ¹⁶ Amá lē nnya ke Uléécaá uu íwe né té uu tíyese Yeesu Kirisi uu nē ukópekóó wéése akópe sárei liké ne pēpēe yé masí kefa ne u n tene piké nfáa teneciré n yé nyíse. ¹⁷ Mpá uye uké Uyóopi teneciré ne ukpóciré uyee úu kúyene ní we, Uléécaá cireníne riyu waise, umeyóopi meké n taálē nípá píyei! Amí.

¹⁸ Kenépipi Timotee, lē kam ní la ké pò céési ye nní: A lē ke antepuye api kepócaá n símisi léise aa li múlú rísone aá ne atópi kecire tópu. ¹⁹ A nfatene ne kemúnjé sone m múllē. Picó ápi kemúnjé sone kē timúlú, api pēe nfatene fómni cáká-cáká. ²⁰ Písoi pē mpuri kunai kēme Imenee ne Alekisantiri ye wele. Setani kam pi risase re piké céri re ápi ye Uléécaá lámisi.

2

Piwelē nsímé

¹ Mmē kam nkpeni mefoi písoi m pise mee re piké ye písoi nnéi kecáá keyóme yáasi ápi ne Uléécaá pi tēni, api kò Uléécaá pakare piiwele kēme. ² Ani ye piyóopi ne kuyu piwéése nnéi kecáá we liké ró n láarú tóké kò ne nkíníne m má, arí ne Uléécaá kutu n colē rísone, tón lelee ní nyam wai. ³ Lelee Uróyulale Uléécaá ripóó ní we lin kò u nyam ye lē. ⁴ U lalē uké písoi nnéi yóriye piké fe piké aseí ceri. ⁵ Uléécaá ye use le. Uyee Uléécaá ne sisoipipi kecōpe nsímé n nyóonse ye kò use le, uyee Kirisi Yeesu. ⁶ U unfaa kpísile uú ne héele re liké sisoipipi akópe ilasi kēme lese. Kumúnjé kpē-i kaí ne rinsá kuu lē wa uú ne nyíse re Uléécaá ye lalē liké písoi nnéi yóriye. ⁷ Lē nnya ke Uléécaá uu iyóó ne itume né tí te kē mpuri sanē pikó nfatene nkó ne aseí nsímé céési. Am kiraase, aseí kam símisi.

⁸ Ne lalē písoi piké ye nípá yei we, piké ye anípe risika api welu ne nfa kpáii, kuwóí ne pitele ápi kape pisifa-i n we.

⁹ Ne kò lalē re pinósi piké ye lapisi ne kemúnjé liké n nyam, ápi kape ye ipahaa cerémpōone paasi. Ápi kape ye wura ikólé ne itéweeé ne ilú néikóó lēkaanke. ¹⁰ Amá piké ye mewai sone lēkaankee yare kai m pise re pinósi pēe Uléécaá n wuru piké n we. ¹¹ Li pise re pinósi piké ye icélaa yósi riséé kēme, api pimēcire n kpélē. ¹² Am unósi ncée he re uké ye céési née uké ula kecáá n tú. Li pise re unósi uké ye n séélē. ¹³ Ai líka nnya, Atam ke Uléécaá uu mefoi wa uu limemáá Efa wai. ¹⁴ Ai kò Atam ye tíye kuníri aku u kiraase, amá unósi ye riyá aku u kiraase uu Uléécaá isé háikuse. ¹⁵ Mpá ne lē, unósi un ne kefa Uléécaá n tene un písoicó nla m má, uisoí in n kpáiiilē, un nípá yo n wai ne kemúnjé, Uléécaá yé u yoriye uu siwá maru.

3

Uléécaá icápine piwéése

¹ Asei kam nní nó símisi: Uye un n la re uké Uléécaá icápine kecáá m paílē, liute ye pikéi kecire wéele. ² Li pise re ápi kape ncaai ríka uyee Uléécaá icápine kecáá ní paílē kēme yé. Uké unósi use ula, uké ye nípá yo n wai ne kemúnjé, uké nfasimé sone m má, uké písoicó kupéneco n la, uké písane piyóó n nyu, uké ye fe uu Uléécaasimé céési, ³ úu kape útaniré née utelewélaa, amá uké mēnye n niñú un kò isoi sone má, piwóówélaa ápi kape kò ukemúnjé nnéi n yóolē. ⁴ Li kò pise re uké ukeyó pimúlé fe rísone, uké tíyese usiwá síké ye pakare rísone asi ye kò waise. ⁵ Likumúnjé re usoi unsá ukeyó pimúlé n nyu, íye ke uyé uu yé fe uú ne Uléécaá

icápine κεκάα παί? ⁶ Ai kò pise re uké Kirisi ukò fale. Insá lē, u yé fui ne rikókari Setani uu u lóise. ⁷ Li kò pise re ketahai pikò piké Uléécaá icápine uwéése isoi sone yé api u n waiselē. Ai kape wa re pi usoi lómiise, uu pēe ntórōsei Setani ripine-i lóipa.

Pē kapi n lése re piké ye písoi lē

⁸ Lē cire, li pise re pepēe ye n lē piké písoi kapi ye m pakare, pin kò aseí tikilē. Api kape pítaniré nēe pepēe mekòpe kewóó n wéési. ⁹ Li pise re piké aseí nyé ke Uléécaá uu upikò n céreise m múllē n̄sone ne kefa kese. ¹⁰ Li pise re piké ye pi peē piké yé. Mepeē-maá, pinsá n̄ka n yé pi yé fe api pilé pikéi pi pa. ¹¹ Li kò pise re pinósi ricuruu piké isoi iyee yé n t̄ye api pi n waiselē m má. Api kape pepēe ne isímé n kōonii. Li pise re piké n̄pá yo n wai ne kemún̄é, piké kò kecire n we n̄pá yo-i. ¹² Li pise re uyee ye n lē uké unósi use ula, uké kò ukeyo ne usiwā pimúlē fe n̄sone. ¹³ Piye pin kò pilé pikéi n̄sone n keisi, pi ye písoi kecape r̄iyu yenle, pi yé kò fe api nfatene mee tó ne Kirisi Yeesu m p̄eneselē nsímé símisi api rikij̄ pepu.

Menyuwe ke nfatene nn ye ró n he

¹⁴ Ne rítelē ntí pò wóipale nen kò músu re ké nfáani hapò ké pò yé. ¹⁵ Mpá nen kò n n̄n̄ai ké kelene hapò, títelē ntí tee yé t̄yese aa céru lē kai m pise re pòké Uléécaá keyo-i n s̄one. Uléécaá, nfáa ute icápine yee aseí ilérí ne aketaa. ¹⁶ Asei kecáá, úka úu kúken̄e n we. M̄me mee m pékaalē ke Uléécaá uu ró n nyise ye mmáamaa ne nc̄iren̄ij̄e le. Lelēe Kirisi.

U ró rikpáfumele yare kesoiipi, Nfáasone nn t̄o u nyise re u aseí ute le.

Piléécaatume api u yenu uu isoipuri mpehē mpehē kémee Nsímé Kecire símisi, písoi api ketē kecáá n̄pá yei ne kefa n tene, Uléécaá uu umeyōopi kémee u taásepo.

4

Pepēe inósmecélaa n céesi

¹ Uléécaá Nfaa ye símisile cáká-cáká re amún̄é t̄orōo kémee, písoi picò yé nfatene kep̄ire r̄it̄o api an̄iri nnōome ne aicélaa tiki. ² Pi yé t̄yē kecáá kecáá m̄ewai pikò ne pinóome api icéé kópe pi tikise. Pisimún̄é asi pikéi wai icélaa kópe n̄nya, yare nweni kapi n̄mási nn wón̄j̄o apí ne nwóí pi wai. ³ Písoi p̄ee céesi re ai nyam̄ t̄e s̄isoipipi síké s̄ōonne, ai kò nyam̄ t̄e síké liluke-luke nnéí n le. Amá Uléécaá ye iluke iyé nnéí wa re pepēe Kirisi ne kefa n tenelē pin aseí nyu piké ye u p̄ōnese api p̄ee i le. ⁴ Lē nnéí ke Uléécaá uu n w̄apisi ye nyamle. Lika ai kufóm we, amá také ye Uléécaá p̄ōnese ari kelene li le. ⁵ Likumún̄é re Uléécaá Nsímé ne iwelē ye t̄yesele ai Uléécaá in̄ipee-i n nyam̄.

Yeesu ukeikó kecire

⁶ P̄on icélaa n̄nyí pimáreco rintóse, p̄o p̄ee wa Kirisi Yeesu ukeikó kecire. Pò nyise re p̄o ripócúruu t̄yesele nfatene nsímé nn pò loni p̄on nsímé s̄one mmē kapi pò n céesi tikilē. ⁷ Amá a mekpure isímé ke s̄iniyaha asi ye n símisi yare siwómé kep̄ire r̄it̄o. A riñmós̄pú aa ye Uléécaá líkò waise. ⁸ Usoi un uip̄ij̄e ne linyine m mainse, nk̄aripi kai kuláa má. Amá usoi un tin̄mós̄pú uu Uléécaá líkò waise, n̄pá yo kémee kai ye yoriye. Li ye neni m̄ewee mm̄e-i nfáa r̄ó hele ne masí kep̄ire-p̄o. ⁹ Nsímé mmē ye aseí kecire le kai m pise re n̄pá t̄ye uké r̄i ȳosí cáká-cáká. ¹⁰ Karí ne Uléécaá yee nfáa m má n t̄alē n̄nya kari keisi t̄on náási keyu áke we: Uyee ye písoi nnéí r̄iyu lo, ai ne t̄osu pepēe ne kefa u n tenelē.

11 A lē nnéi pi símisi aa pi céési re piké lē wa. 12 Kapē riyá unyine uké pō lómiiē re pō kewá ḡmánepi nnya, amá a týese mepówee meké pō waise uyē ke Kírisi pikó api ye m pállē mpósímē ne ipósoi ne ríla kaa m má ne mpófatenē ne mepókperinkpe kucírē kémee. 13 Ké kelene ní harō, a ne Nléécaasimé pikéē písoi kecōpe ne ikarí pikpásē ne mpicélaa rinḡmóópú. 14 Kapē ihēe ke Nfáasōne nn pō n hē lómiiē. Li pō i hēle kumúnjē kpe-i ke pēpēe ne Uléécaā rinyiri n símisi api kepócaá nsímē n símisi, Uléécaā icápine piwéése api anípe kepócaá láa. 15 A mepócíre kpísi aa pikēi pē pa aá ne n̄sōne pi wai n̄pá úye uké kepóyu pihape yē. 16 A ripócúruu ne ipócélaa kecáá m pállē. A n ḡmóópúlē pōn lē nnéi múllē ne aseí, pōn lē n wa, pō pēe ripócúruu ne pēpēe kutu pō n cólē yoriyēle.

5

1 Kapē ye ne kesáayaha cési, amá a ye ne ke n símisi yare kaa ye ne upósáa n símisi. Aa ye pináḡe-naḡe pō kpísi yare pipómáreco. 2 A ye síniyaha ne símisi yare pipóni, aá ne pikpérefaa pō símisi yare pipóyéi. Kapē ye úka kecáá kemúnjē kōpē kenyine m má.

Pikúmannōsi kecáá n̄simé

3 A pikúmannōsi yíkíyiki kecáá m pállē pōn pi pakarelē. 4 Amá in te ukúmannōsi úye ye siwá nēe siyáse má, li pise re pē piké pisiyō-i nyíse re pi Uléécaā pakarelēnle kelene. Lelēe re pē kaí ne tu re piké pipikó kecáá m pállē yare ke pē apí pēe pi n wa meco. Méwee mē ne ye Uléécaā ripóo wale. 5 Unósi nkó yee ukúmannōsi sei, úu kō pēe úka má re uké ukecáá rípaí yee ne Uléécaā n t̄alenle, un ketúnjē ne kesine ne Uléécaā tēni re uké u lē. 6 Amá ukúmannōsi uyee méwoo méwoo n wai ye nkpō masile, n̄pá un n fafai. 7 Lē kai m pise re a pi léise apí kapē ne ncaai ríka pikēcáá n yē ye lē. 8 Uye unsá ukumare pikó kecáá rimpái, aí ne t̄osu ukeyō pikó, liute ye nfatene kepíre ritōle, uncaai ye kō pēe uyómeyáhaaciré nkó t̄osile.

9 Pókē ne ukúmannōsi n kēē, li pise re uké aḡmē kuwóó ne kefi n fe. Li pise re liké n we re mese kuu sóonlē. 10 Piké kō u n nyu re u usiwá n̄sōne múllēnle uu ye kō písāne n̄sōne yósu. Uké kō Uléécaā pikó ana n hēerelē, uu pinárei n lēnaalē. Uké mewai sōne ncōpuri n wailē.

11 Kapē ḡmurei re pókē pikúmannōsi pēe ne n̄naḡe n t̄iselē, pikúmannōsi kémee kēē. Insá lē, pin píyēi n káipi re piké ula féé sóo, pilikáipi-káipi yee týesele api Kírisi nkó kepíre waise, 12 ai pēe wai re kápi pirinōo kapi mefoi n yekei rintíki nnya, pi Kírisi ne riwóme mále. 13 Kai nní n wa re apí líkei-kei má, pi pēe kēyu mále piké síyo síyo n kóónulē pin kusimé yárikee, pin picō isimé kémee táhankee, pin mme mee n̄n kusimé ní we símaankee. 14 Lē nnya kamá la re pikpérefaa kumannōsi piké pila sóonkee api siwá márei api pisiyō kecáá m pállē, piróláarō apí kapē ne kesimé ní yē piké ró n lámaankee nnya. 15 Pikúmannōsi picō ye ncéē pitíki riyále api Setani tiki. 16 Amá unósi Kírisi ukó úye un ukeyō-i pikúmannōsi m má, uké pikēcáá m pállē. Úu kapē týe piké Uléécaā icápine pikó ncōni, Uléécaā icápine pikó piké ne n fe piké pikúmannōsi pēe pimēcíre ní we kecáá rimpái nnya.

Pōoli ye icélaa ncōpuri Timotee palē

17 Uléécaā icápine piwéése pēe n̄sōne pipikēi n wai ye ne sá re piké ne n̄sōne kutu pi n colē, aí ne t̄osu pēpēe Nléécaasimé písoi n símisi pin kō n céési. 18 Mmē kecáá, Uléécaā Nsímé ritelē ye maa re: Ai pise re nōké ináa iyee melukepipi n cōpu nnōo paasi. Li kō pise re ukeikó uké uihéé m má. 19 Píseérakóó pinsá pitē

ne pitaani n tu, kape nsimé kapi yé ne Uléécáa icápine uwéése rinwááná ηmurei.

²⁰ A ye písoi kecápe pepee akópe n wa cési líké ne pitórɔɔ iwame n wa nnya.

²¹ Uléécáa ne Kirisi Yeosu ne piléécáatumé ke Uléécáa uu n wée keyu-i kam pɔ ηmósɔpúsélē te a inécélaa nnyi ritiki n̄sone kape úka inipee wuri. Kape ye lē nnéi kaa n wai kémeé písoi n tési p̄on ne li wai. ²² Kape ye písoi kecáá anípe piláa ne yóone re piké Uléécáa icápine pikei keisi. Kape pika lē piakópe kémeé. A mep̄ócíre tí ne mékperinkpe líkɔ.

²³ A lē míni ηmane pinírē tíye, amá a ye pinyine-i feé nkáripí riwuhú, kepófa itoi nnya. Tip̄ócúruu ye yē te mesére kaa káhaankeé.

²⁴ Pinyine akópe ye nyánile cáká-cáká piké kelene n túhaane, amá picɔ p̄ó akó, kepíre kaa yé léeme aa a céru. ²⁵ Lē círe ye ní, mewai sone áme ye kɔ pesí, n̄pá meméé áme kekéripí kúyene n̄ we, áme ye n̄pá píyei m pékaalē.

6

Pikeikó ne pipiyosaa

¹ Li pise re pilási nnéi piké pipite waise api pi m pakarelē n̄sone, unyine úu kape ne Uléécáa ne irócélaa nkópe ní ma nnya. ² Ai pise re pilási pee pite m má pin Kirisi pikó piké pipite háikuse re pi pimáreco n-yómeyáhaacee-i nnya. Nk̄péni kai meníηe pise re piké n̄sone pi keisi re pipite ye Kirisi pikó ke Uléécáa uu n̄ la nnya.

Lē kai m pise re póké písoi símisi áá ne pi n céesi ye lē:

Icélaa kópe ne memá kecíre

³ Uye un inóomécélaa n céési un kɔ Urópiima Yeosu Kirisi aseí n yulu, un kɔ pirýómeyáhaa icélaa n yulu, ⁴ tikókari tee liute we, úu kɔ líka nyu. U nákiílenle ne inóosimé kecáá íkeηene un pitele wéési. Lelée ye ne kufatɔi ne íkeηene ne alē ne piwaanai ka. ⁵ Lelée ye kɔ ne íkeηene tenecíre pepee nfasimé kópe m má ne pepee ápi kɔ aseí picére n̄ la kecápe ka. Pi músule re Uléécáa ncee pitiki ye memá keyene le.

⁶ Mesei ye me, Uléécáa pitiki ye kesoi pipi memá píima le, in te ke ηmurei keké lē kake m má ηmane ne n tálē. ⁷ Tóké musí re kapi ró m mári, ána kefi, anípe kefi kari ketē kecáá ka. Lē círe ye ní kari kɔ pelene ári ne líka pénene. ⁸ Kai nní lē, tɔn liluke-luke ne lē kari yé n tã m má, li wale. ⁹ Amá píye pin n la piké memá yé, li ye pi peikeele api pikáipinkeé kópe kulúí kémeé lom̄pɔ, aí ne kelólé-mē pi sí, pinkó nn tene cáká-cáká. ¹⁰ Nwóónaapí píima ye líkópe nnéi keleeme le. Picɔ ye rip̄ó wale re piké sí yé, aí ne mpolecee-mē pi sí apí Uléécáa ncee pitiki p̄oone apí ne piricuruu ntóosi meyá wéési.

Lē ke P̄oɔli uu Timotee n céesi re uké wa

¹¹ Amá p̄ó Uléécáa usoi, a lē nnéi káase. A kecíre n s̄one aa Uléécáa n tikilē n̄sone p̄on kɔ nfatene má. A usoiɔ nla m má, aa kɔ isoi n n̄j̄p̄on kɔ láárú. ¹² A nfatene at̄opi kecíre tɔ aa nfáa tenecíre yénu. Mmē nnya ke Uléécáa uu p̄ó sée aa píseérakó meyá keyu-i símisi re p̄o ne kefa u tenele. ¹³ Uléécáa yee ye n̄pá yo nfáa n he ne Kirisi Yeosu yee Ponsi Pilati keyu-i aseéra kecíre n lése keyu-i kam pikei mpí p̄ó forii re: ¹⁴ A isé kaa n yósi rimúlú n̄sone áá ne mékperinkpe kaase, háí ne keyáa kē ke Up̄iima Yeosu Kirisi uu m peerine. ¹⁵ Kumúnjé kp̄ē ke Uléécáa uu n karií kun n tu, u yé tíyese uu peeri. Uléécáa mecíre kóη yee Úyóopi kecíre ne mp̄óona re utē ne n̄naηe nnéi ute. Uyee piyóopi nnéi Uyóopi, uyee kɔ pipíima nnéi Up̄iima. ¹⁶ Umecíre yee úu píkaí kpine. U metéí mále ke úka úu ye n fe uké ne rinkó. Úka úu u yenaalē, úka úu kɔ u yenune. Uyee ríyu ne n̄naηe tenecíre. Amí.

¹⁷ A ƆƆƆƆ ketē nké kεcáá likó m má rinóó hε rε áƆi kƆƆ rikókóri n wai. A Ɔi maa rε áƆi kƆƆ nε mεmá mεε mēwoo n wainε n tálē. Amá piké nε UléécƆƆ yεε yε níƆá yo meyá tó n hε rε liké ró n láárú nε n tálē. ¹⁸ A Ɔi maa rε piké yε lisone wa, Ɔi mēwai sone m má mēyá, piké kefa n láárú Ɔi yε kó lē kƆi m maamaalē Ɔi hε. ¹⁹ Ɔi n wa, mεmá mεε áme yε n caai kƆi lē Ɔimεcire cƆiƆine Ɔi yεkei kóso-Ɔó nnya. Lē kēmeε kƆi yé kó nfáa yíkíyiki yē.

²⁰ Timotee, a lē kε UléécƆƆ uu Ɔó rimmúise rimúlú n̄sone. KƆƆ isimé yεε ii yε líka n yóriyε ii yε kó tíyεse usoi uké UléécƆƆ céri kēmeε tahampó. A íkεnε kƆrára kε Ɔisoi Ɔi m músu rε menyuwe kaase. ²¹ Ɔi yε li kƆisile ƆiƆikεi, Ɔi lē nnya nfatene kεƆire tó. UléécƆƆ uké íƆεéléε nó nyise!

Titelé lírū ke Pɔɔli uu Timotee n wɔi

Lɛɛ rítelɛ ntí kɛmɛ n̄ wɛ

Pɔɔli yɛ rítelɛ lírū ntí Timotee wɔi. Rɔm kuyu-i ke Pɔɔli uu kukpaniilee-i we un nɛ rítelɛ ntí wɔlu (1:8). Amá uakpanii yɛ nkpréni páápúle ai tósu mefoi (2:9). Ai u wai yare n̄pá úyɛ yɛ u n̄meriyɛle (1:15-4:10). Luki n̄manɛ yɛ ukékúrí tónɛ (4:11). Pɔɔli uu nɛ Timotee téní rɛ uké mekɛɛ u lɛɛpɔ (4:9). Un n sónɛpɔ, uké nɛ Mariki nɛ ilú yɛɛ pɛɛ Turowaasi-pɔ m mɛsú tipɛnɛpɔ. U músu rɛ unkpɔ itunɛ yɛ tule (4:6) amá úu pɛɛ pakare rɛ u yé piyɛnɛ u rikpá. Piwéékuse pɛɛ n t̄iyɛsɛ Pɔɔli uu nɛ kukpaniilee loni nɛ icélaa kópɛ yɛɛ n náasi iké Uléécɛaa icápinɛ kpu n̄nya, Pɔɔli uu Timotee itisi kpá rɛ uké aseɪ atɔpi n tɔpu (2:14).

Ifaaci iyɛ mekériine yɛ mmɛ:

1. Nsímé Kɛcirɛ kapi Timotee rimmúise (1:6-2:13) Isoi sɔnɛ kai m pise rɛ uyɛ Nsímé Kɛcirɛ nɛ n keisi uké m má: Pikei nla nɛ ikari nɛ n̄mósópú (1:6-18). Lɛ ke ukékɔ́ uu m̄wai m má, aí nɛ tósu lɛ kuu yé Nsímé Kɛcirɛ kecáa íwe n li (2:1-13).
2. Timotee pikei Uléécɛaa icápinɛ kɛmɛ (2:14-4:5) Lɛ kuu yé picélaa nɔmɛ keyu-i n wa (2:14-26) Lɛ kuu yé amún̄ɛ tɔrɔɔ kɛmɛ n wa (3:1-17) Nléécɛasimé picélaa (4:1-5)
3. Timotee nɛ Pɔɔli metonɛ (4:6-18)

Iyáhaa

¹ Né Pɔɔli yɛ Kirisi Yeesu utumɛ lɛ Uléécɛaa mɛla kɛmɛɛ. U né forii rɛ kɛ nfáa kari Kirisi Yeesu kupɛnɛɔ kɛmɛɛ n yé p̄isoi riyóó. Uléécɛaa yɛɛ rinóó lɛ tó yekei. ² Néɛ kenépipi kɛcirɛ Timotee wɔipɔ: Urósáa Uléécɛaa nɛ Uróp̄iima Kirisi Yeesu piké ípɛɛléɛ nɛ nfanare pɔ nyíse ap̄i nk̄ín̄n̄ɛ pɔ hɛ.

Pɔɔli yɛ Uléécɛaa pɔnɛsɛ

³ Nɛ Uléécɛaa kam n keisi nɛ kefa kɛsɛ yare pinésáayaha mɛɔ yáasi. Nɛ yɛ u yásile n̄pá piyɛi kam yɛ kepóçáa n wɛlu ketún̄ɛ nɛ kɛsinɛ. ⁴ Nɛ yɛ mɛpónini kecáa léisele ai pɛɛ mɛyansei ripóó né wai rɛ kɛ piyɛnɛ pɔ rikpá, mpóonare nké pɛɛ mɛyá né ló. ⁵ Nɛ mpófatenɛ mɛɛ n̄n kecáa kecáa m̄wai m má léisele. Nfatɛnɛ mmɛ kɛ upóniyaha Loisi nɛ upóni Enisi ap̄i pɛɛ má. Nɛ nɛ kefa tenelɛ tɛ pɔ nfatɛnɛ mmɛ n̄ɔ mále. ⁶ Lɛ n̄nya kam pɔ léise rɛ a ihɛɛ iyɛ kɛ Uléécɛaa uu pɔ n hɛ kumún̄ɛ kpɛ-i kam anípe kepóçáa rinl̄aa yóɲsɛ. ⁷ Likumún̄ɛ rɛ Uléécɛaa úu nfáa ró hɛ rɛ nké tó rifúróóse, amá n̄nanɛ nɛ n̄la nɛ m̄wéésɛsɔhɔ k̄nn yɛ ró hɛ.

⁸ Lɛ n̄nya, isei ii kape pɔ wa nɛ Uróp̄iima nsímé pikóónú. Néɛ kɔ nn̄i kukpaniilee-i n̄ wɛ Uróp̄iima n̄nya, nnékó n̄n kape isei pɔ n wɛ. Amá a t̄iyɛsɛ tóké kɛsɛ Nsímé Kɛcirɛ íwe li, pɔn nɛ n̄nanɛ mmɛ kɛ Uléécɛaa uu pɔ n hɛ tálɛ. ⁹ Uyɛɛ ró yóriyɛ uu ró séi rɛ tóké ripóló umpuri, aí rɛ lírɔwawai linyinɛ n̄nya, amá uké kelɛnɛ ket̄ɛ n wa, u pɛɛ yekei rɛ uké nɛ Kirisi Yeesu ritiki uké nɛ ípɛɛléɛ ró nyíse. ¹⁰ Amá Uróyulalɛ Yeesu Kirisi mekame ket̄ɛ kecáa yɛ nkpréni ípɛɛléɛ iyɛ tipérɛsɛle lin nyáni. Li wɛ rɛ u t̄iyɛsɛle nkpɔ n̄n nkpréni n̄nanɛ n̄ka má, uu pɛɛ Nsímé Kɛcirɛ nɛ tiki uu nɛ nfáa kp̄ocirɛ ró nyíse.

¹¹ Ké nɛ Nsímé Kɛcirɛ mmɛ tinkóónú n̄nya kɛ Uléécɛaa uu t̄iyɛsɛ am utumɛ nɛ ucélaa. ¹² Liíwɛ kam kɔ nn̄i lɛ, n̄pá nɛ lɛ, aí kɔ isei né wɛ, likumún̄ɛ rɛ nɛ nyule uyɛ kam̄ nɛ kefa n tɛnɛ. Nɛ kɔ nyu rɛ u yé fe uu lɛ kuu né rimmúise kecáa pái hái nɛ ketúhaanɛyaa-pɔ.

¹³ A tíyese anóo kecire nyē kam pō n cēesi ne nla mmē kaa nō ne Yeesu kupéneco kémee n yē liké mpócee kaa nfatene kémee n tikilē. ¹⁴ A icélaa sone iyē ke Uléecaa uú ne Nfáasone mee kepómee ní we rintíki uú ne pō múise rísone rimúlú.

¹⁵ Yare kaa nní ní nyu, Asii ketē pikó nnéi ye né nmeriyē. Pē ne pē pee kepire né riíto kémee, Fiseeli ne Erimoseeni ye wele. ¹⁶ Upiima yé kusoi Onesifóo keyo wa. U nnóo kulúú itisi né hele, úu nkpaní né ukpaniikó isei wa. ¹⁷ Amá kuu Rom-i ní ka, u né wélaankele meyikíyiki uú ha ne né yénu. ¹⁸ Upiima uké tíyese Uléecaa uké ketúhaaneyaa ketúnjé kusoi u wa. Pō kō nyule rísone re pikéi pē nnéi kuu hái Efesi-pō né n wa ápi kumúnjé má.

2

Yeesu Kirisi usóca kecire mewee

¹ Pō kenépipi, a ípeelé ke Uléecaa uu tó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémee rō n nyíse ne ritiki aá ne itisi mpóciere n heelē. ² Mmē nnéi kaa nnénóo-i n kō píseerakóo kulúú keyu-i, a písoi kaá ne ripóo n láarú pee yé n fe api picó cēesi ritóse.

³ Póoké kō n̄murei, tó ne mpó tóké íwe li yare Kirisi Yeesu usóca kecire. ⁴ Usóca un upikéi-i n we, un n la umewai meké ne uuwéese n sá, úu ye pēpee ápi isóca n wai likó ne kutu n cōlē. ⁵ Ukáhamewure uké ne ní kpasi, li píse re uké itóo isé rimúlú. ⁶ Ulame yee n lō ai u toru yee yé ufoíe uiwe piluke lí. ⁷ A lē kam nní pō n símisi kō, Upiima yé n̄pá yo-i mesóhō pō he.

⁸ A Yeesu Kirisi yee nkpo-i n yisi un nfáa yenu kecáá léise. U Tafiti keyase le yare lē ke Nsímé Kecire kam nō n símisi nn n tee. ⁹ Nsímé Kecire mmē nnya kam nní íwe le, ticuruu api akpanii né wai yare uwaikópekóo. Amá ápi Uléecaa nsímé pō akpanii wa. ¹⁰ Lē nnya kam íwe iyē nnéi n̄murei pē ke Uléecaa uu n wé nnya, Kirisi Yeesu uké ne pē ticuruu riyu n lō api kō umeyóopi teneciré yénu.

¹¹ Nsímé mmē kam nní nō n símisi ye nsímései le re tó ne uyē tōn kesé n kpu, ne uyē kari kō kesé nfáa yenune.

¹² Tōn ikari n wa, tó ne uyē yé kesé iyóopi li. Tōn u n nmeriyē, uyē ticuruu yé rō nmeriyē.

¹³ Tōnsá asei n tikilē, uyē ne n̄pá piyēi asei tikilenle, likumúnjé re úu yé fe uké umecire kepire rito.

Ukeikó sone kapi m pakarente

¹⁴ Ne la re a rísone pi léise re piké Uléecaa ripáí ápi kape inóosimé kecáá n cēhaanke. Pitele pē mpuri ápi ye líka yoriye, amá pēpee nní kutu n cōlē kai ye caai. ¹⁵ A rinmóópú aa wai Uléecaa uké pō pakare yare ukeikó uyē ke upikéi ápi yé isei n wa, uyee asei n símisi lin kecire we. ¹⁶ A íkenene kpará iyee íi líka n yóriye íi kō Uléecaa kémee léeri kaase. Pēpee íkenene iyē mpuri-i pimecire n tanaalē yee ne Uléecaa ketaa n wai le nnánári. ¹⁷ Piicélaa yee n we yare kúcapaá kpee ipiñe n te. Písoi pē mpuri pee nní Imenee ne Fileti. ¹⁸ Pi asei pitíki riyále api písoi n tee re Uléecaa ye nkpo-i piyukuse rō masile. Lelēe tíyese ke písoi meyá api nfatene fóm. ¹⁹ Mpá ne lē, tikúú kecire ke Uléecaa uu n yekei ye ne kariilenle. Li rikécáá wólaalē te: Upiima ye upikó nyule. Li kō wólaalē te: Usoi nkó yee Upiima rinyiri n sélei, uké mewai kópe kepire rito.

²⁰ Ai wura asóonlú ne nwóóweni asóonlú ñmane nyee kέyo maa kέmee we. Sihee ne apέrécaripi pός ye kω wele. Kenyáya kapi ye ne acáripι kecirε pikεi wa. Mpά keyáa kέye kapi ye ne acáripι fake-fake pός pikεi wa. ²¹ Limεcω kai kω pisoι kέmee we: Uye un mékperinkpe mewai n tnye, u yé n we yare kusóonlú kpē kapi ne anyá kέmee n keisi. Pi yé ilúké u yekei uu pansε ukeikó, uu ye uukeisaa yoriye. Api ye peé ne núpá pikεi sone píye u wai.

²² A ñmáne likáipi-káipi ne ketaa wa, nó ne pē nów Upiima n sélei ne kefa keσε, ani mewai sone ncee ne nfatene ne ñla ne nkññiñe wéesi. ²³ Amá a inirisimé yee fi kuláa kúka m má pipásaine kesι. Pός ticuruu ye nyu re pitele kii ye ne tene. ²⁴ Ai kō peε pise re Upiima ukeikó uké ye pitele wéesi. Li pise re uké núpá uye n la, un yé fe uu ye pisoι céesi un kō isuúlu má. ²⁵ Li kō pise re uké ye pepeε ye unsimé n kési céesi ñniñe kέmee. In n la, Uléεcaa yé tnyeε api pimεfine conse api aseι ceru ²⁶ api nfasimé sone tiki, api kunñri kpee pi n ti pin kumela wai ripine kέmee lelu.

3

Siyáa tərəw

¹ A ceri re itunε papε-papε inyine ye sónti siyáa tərəw kέmee. ² Pisoι yé masi pimεcirε lisone n wéesile, pin siwóó tikilē, pin pimεcirε taáselē, pin tikókori má, pin Uléεcaa nkópe simisi, api yéε pipimare waise, api yéε pakare re pi lisone pi wa, api ye Uléεcaa lisone nnéi háikuse. ³ Piakñ yé n taká, api usoiçō iwe má, pin iwóhó má, pin tikpákárá má, api ye pimεcirε pimúlu pōone api kō lisone pilaarō. ⁴ Pi yéε picō kepire le, pi yéε núpá yo-i rinákúse api kō rikókori ne n fulaalē. Pi yé pilikáipi-káipi kecáá m músu ai tósu Uléεcaa kecáá. ⁵ Amá pōn pi n yē, pi ye n we yare pi Uléεcaa likó pakarelenle, amá api peε lelee nfatene nnañe n te n yulu. A pisoι pē mpuri kaase. ⁶ Pipinyine yee siyo-i léerile api ye pinósi soi kpará peε méwoo méwoo n wai túi-túise. Mpá yo ke lipinasi pē api káipinke. ⁷ Pinósi peε náásile piké céri, amá api yé pikai fe piké aseι ceri. ⁸ Yare ke Yanεesi ne Yampireesi api Moisi rinkápáa meco ke pisoι pē api aseι kápáálē. Pisoι pē kemúnjé ye caailenle. Pi ye pin pi m peenu, pinfatene ñn ye tasi. ⁹ Amá pinñmóópú ñn tika tuine. Li yé Yanεesi ne Yampireesi meco pikεpire féenne, núpá uye uu pincaai ceru.

Lē kai m pise re Timotee uké wa

¹⁰ Amá pός ne kō inécélaa ne menéfine ne lē kam piwai ñ la ne nnéfatenε ne inésuúlu ne nnéla ne inékari ritikile. ¹¹ Pi kō pō wéékusele aa kō menéçō iwe le. Pō nyule lē nnéi kam n yé Antiyōasi ne Ikoniyōm ne Lisitiri-pō. Pō iwe iyē kam nfatene ncee kέmee n li yenle. Amá Upiima ye innéi kέmee né lésele. ¹² Ticuruu pepeε ñ la piké Kirisi Yeesu ne kefa keσε ritiki ye piwéékuse yenune. ¹³ Amá pisoι kópe ne pinóome yé mewai kópe-i n ñmóópúlē. Pi yé picō fóm api kō pimεcirε fómni. ¹⁴ Amá póké icélaa kaa ñ yosí pōn ne kefa i tenelē m múflē ñsone. Tipóçuruu ye picélaa pepeε pός i n céesi nyule. ¹⁵ Háι ipwá-me kaa Uléεcaa ritelē nsímé nyu. N yé fe nn mesōhō pō he áá ne Kirisi Yeesu kefa tene uu ripóyu lulu. ¹⁶ Uléεcaa Nsimé atelē nnéi ye Uléεcaa kέmee léerile. N ye yoriyele. N ye céesile, n ye usoi akópe nyísele nn kō tnyeε usoi uu uakópe nyóonse, nn kō aseι ncee kέmee usoi céesi. ¹⁷ Li lē wale re Uléεcaa usoi uké ne ñsone m pi uké kō ne núpá mewai sone méye mpuri n wai nnya.

4

1 Kirisi Yeesu ye sǎntile uké pinyánnýá ne pikpakpǎ túhaane. Uyeε kǎ sǎnti uké iyǒopi tone. Ne la ké u ne Uléécaá keyu-i pǎ símisi re² a Nléécaasimé riyóó ne nǎmǒópú, ncée ye wee nǎn wee, a n símisi, aa tíyεε písoi piké nǎmurei aa píncaai pi nyíse aa itisi pi kpá, pǎn pi céési ne ísuúlu. ³ Kumúnjé kunyine ye sǎntile ke písoi ápi yé nǎ la piké icélaa sǎne kutu ricǎ, amá pilipǎkǎ kapi yé nǎ tikilǎ, api lǎ nnya picélaa kulúí cápine pεε yé lǎ kapi pikóme nǎ la pi n símisi. ⁴ Api yé aseí kutu píǎ rikpá. Pi aseí kepire tǎne api pεε inǎomesimé ne kutu n cǎlé. ⁵ Amá pǎóké mepǎcǎre m múlǎ nǎpá yo kémeε. A íwe nǎmurei aa ne Nsimé Kεcǎre pikǎónú nǎ nǎmǒópúlǎ, aa pikéi kai m pise re Uléécaá ukeikó uké wa n wai ne kefa kεse.

⁶ Amá in néε, itunje ye tule re ké panse inyǎonseseε. Nnékpǎ itunje ye nyahaimε. ⁷ Atǎpi kecǎre kam tǎ, ne tǎle háí ne atǎpi ketǎ-pǎ nen kǎ nfatεne múlǎ. ⁸ Atǎpi kam n feriyε ihεε ye né yekeilenle: ihεε iyεε riyǎopikǎn ke Upiima uu pǎ kuu n lǎ mǎ pane. Utúhaane kecǎre, Upiima yeε né ri pane ketúhaane yaa tunje. Ai kǎ nkpǎní nǎ nǎmane kaí ne pǎne. Amá pǎ nnéí pεε umεpεεme m mé ne nǎla ye yenune.

Pǎoli nkǎ cǎre kuu Timotee rinkpá

⁹ A rǎnǎmǒópú aa mekεε né leεri. ¹⁰ Temaasi ye né riyále re u ketǎ nté likǎ meyá la nnya. U Tesaloniki tǎmpǎle. Kiresensi ye Kalasii hale, Tiiti pǎó Talimasi simpǎ. ¹¹ Luki mecǎre yeε kenémeé we. Nǎ ne Mariki ani nsé tipéne me, u yé kam uu Uléécaá pikéi kémeε nǎsǎne né léni. ¹² Ne Tisiiki tunle Efεεsi-pǎ. ¹³ Pǎn píyεi n sǎnti, aa ne kunétúkanka caacaa kam Karipusi keyǎ-i Turowaasi-pǎ n tíyε né pénéme, aa kǎ ne Nléécaasimé atelé né pénéme, aí ne tǎsu aseεkone akǎ.

¹⁴ Uyu kapi ye n sée re Alekisantiri ye mεwai kǎpε né píneile. Upiima yeε yé lǎ kuu nní né n wa u hééle. ¹⁵ Pǎ ticuruu, a ne mepǎcǎre u tǎ, aí líka nnya, u rǎnǎmǒópúle uu mmǎ nnéí kari n símisi kǎse.

¹⁶ Keyáa fǎi kapi né n túhaane úka úu né lǎ, pinnéí kapi kenépire le. Uléécaá úu kapε pimεwai mǎ pi korí. ¹⁷ Upiima ye kenépire nyεεle uu nǎnaje né he am fe am unsimé yóó mpuri sǎne pikǎ nnéí api kóm, uu kǎ kúkinaá nnǎo-i né lese. ¹⁸ Upiima yé likǎpε nnéí-i né lese uu meyíkíyiki tíyεε am Uléécaá iyǎopi-i loni. Umeyǎopi meké nǎ taálé nǎpá píyεi-pǎ! Amí.

Iyáhaa tǎrǎó

¹⁹ A Pirisili ne Akilasi né yáási aa kǎ Onesifǎo keyǎ né yáási. ²⁰ Erasiti ye Korénti-i mésunle, am Torofim Miletí-pǎ yǎpǎ re aí u láárú nnya. ²¹ A rǎnǎmǒópú aa weri nnyiyε píima kumúnjé kuké kelene tu. Epulusi ne Putensi ne Linusi ne Kulootiya ne pimǎreε tǎrǎo nnéí ye pǎ yáhaapo.

²² Uléécaá uké kepǎpεre n we! Upiima uké ípεéleé nó nyíse! Amí.

Títelé ke Pɔɔli uu Tiiti n wóí

Lelee rítelé nti kémeé ní we

Tiiti ye pɛe Kirisi ukó le yeé úu Pisuiŋi mpuri kémeé n léeri. U pɛe Pɔɔli ukeiɔo le. U pɛe meyá náásile kumúnjé kpe-i kaí pɛe Pɔɔli ne Korénti pikó icápine keɔpe n caai. Míni keɔáɔpáá keté kapi ye n sée re Kiréeti-i kuú pɛe kumúnjé kpe-i ke Pɔɔli uu rítelé nti u n wóipɔ wé. Kei kuú pɛe Uléécaá icápine yeé kei ní we léni, in ne imeciré nyóonsente.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Pɔɔli ye méwee sone kai m pise re Uléécaá icápine piwéése piké m má Tiiti léise (1:5-16).
2. U kólé ke u ne písoi anai mpehé mpehé nyee icápine kémeé ní we api yé n tone keɔáá icélaa u pa: piwéése ne pinósi ne pitisi nanje-nanje ne pilási (2:1-15).
3. Utume Pɔɔli ye písoi nmáópúselé te piké isoi fale iyē ke Yeosu Kirisi uu Kirisi pikó n he n le (3:1-11).

Iyáhaa

¹ Nē Pɔɔli, Uléécaá ukeikó ne Yeosu Kirisi utume, nēe rítelé nti wólu.

Pi pikei né rimúise re ké pē ke Uléécaá uu n wéé piyómeyáhaa tā am ko pirýóymeyáhaa aseí pi cereise piké ne kefa tene api nfáa teneciré yénu. ² Ḿpá yo líké kelene n kóri, Uléécaá ye pɛe rinóo yekei re u unfaasone ró hene. Uléécaá úu ko unóome. ³ Ke likumúnjé aku n tu, uu n nyíse unsimé kuu né rimúise kémeé. Nsimé mmē kam ko nní kónúsélé yare lé ke Uróyulale Uléécaá uu m pise.

⁴ Tiiti kenépipi sei, nfatene mee ró m pénélé kémeé kam títelé nti pó wóipɔ. Sáa Uléécaá ne Uróyulale Kirisi Yeosu piké ípeelée pó nyíse api ko nkíhniŋe pó he.

Pikei pē ke Tiiti uu n wai Kiréeti-pɔ

⁵ Ne Kiréeti-pɔ pó tíyele re a lelee piwai n tiselé pinyóonse tenese aa ḿpá kuyu kúye-i Uléécaá icápine piwéése tonsente yare kam pó m pise. ⁶ Li pise re Uléécaá icápine uwéése uké usoi uyé kápi ne ncaai nka nyu. Li pise re uké unósi use ula. Li ko pise re usiwá síké nfatene m má, ápi kape ko méwoo méwoo mewai ne si n wóhosi, ási kape ko iháikuse m má. ⁷ Uléécaá pikei ke uyee Uléécaá icápine keɔáá m pállé uu múílé. Lé nnya kái ne menyíne we re piké ncaai nnyine ukeɔáá yé. Ai pise re uké utelewélaa nēe uké kuwóí m má nēe uké útaniré nēe uyee mekópe kewóó n wéési. ⁸ Li pise re uké písoi kusáne yósi nsonne uu ye lisonne n wai. Li pise re uké mewéesesóho m má un aseí tikilé, un Uléécaá tikiilé ne kefa kese, uu ye ko uneciré pitíne fe. ⁹ Li pise re uké Uléécaá Nsimé rimúlú yare lé kapi n céesi. Lin lé n wa, u yé fe uu picó céesi ne aseí icélaa. U yé kó fe uu pepɛe mekópe n céesi ncaai pi nyíse.

¹⁰ Likumúnjé re pi kulúí wele, aí ne tósu Pisuiŋi pɛe Yeosu ncee rintiki kunai kémeé. Pi pituciré le pɛe písoi n kírāsente ne piiniricélaa. ¹¹ A pi riséése. Síyo ne siriyu kpáráa kapi cókoi, pin lé kái m pise céesi piké ne mekópe siwóó n yé nnya. ¹² Piutare use, Kiréeti ukó yeé maa re: Kiréeti pikó ye mesére pinóome le, pi ísee kpákpára le, pi pikánkó le pɛe piluke nmane nfasimé n wai. ¹³ Lé kuu ko nní m ma ye aseí le. Lé nnya kai pise re a pi cési nsonne piké ne nfatene sone n yé. ¹⁴ Piké ko Pisuiŋi siwómé ne písoi pɛe aseí kepire rińto isé rin-yá nnya. ¹⁵ Pikperinkpeciré ye ḿpá yo nyánile re áí mékperinkpe má. Pikperinkpekóó ne pepɛe ápi Uléécaá m pakarelé póon n nyáni re ḿpá yo ye mékperinkpe mále,

ke pimesohō ne pikemúnġe ake mékperinkpe m pórriilenle nnya. ¹⁶ Pi símisile yarē pi Uléecaa nyule, amá pimewai áme pēe lē nyíselē. Pimewee ye kuní wele, ápi ye picō ne nfasimé ripēne, ápi ye kō pikēi sōne píka wa.

2

Icélaa kecīre

¹ Amá pōkē lē kai ne icélaa kecīre mēnyīne ní we céesi. ² A pitisi wéése maa re piké pimēcīre tí api isoi sōne m má pin nfasimé sōne má, pin kō keyóme yáasi ne kefa kese, pin pīsoico nla ne isuúlu má n̄sōne.

³ A kō pinósi wéése símisi re piké n sōne yarē lē kai m pise re Uléecaa pīsoi piké n sōne. Api kapē iwóhó m má, ápi kapē kō pítaniré. Li pise re piké ye pīsoi n̄sōne mesohō rikpá. ⁴ Kei kapi yéē ne pikpérefaa céesi re piké pipila ne pīsiwā n la. ⁵ Piké kō ne pi céesi re piké ye pīriyu kecáa musí api ye kelene linyine wai, piké kō isoi sōne m má, piké piyalēkei n̄sōne n wai pin pipila pakarelē, úka úu kapē ne Uléecaa nsímé kecáa nkópe níka ní ma nnya.

⁶ Lē cīre, n̄pá lin íye n we, a ye pīsoi riñmóópuse re piké ye musí api kelene linyine wai. ⁷ Li pise re p̄ó ticuruu pōké mēwai sōne n wai pīsoi piké yé. Nn̄óme n̄n kapē ip̄ócélaa-i n we. Ai kapē kecáa kecáa ikó. ⁸ A ye an̄ó kecīre nyēe áa kúkeñe ní we rihaa pipóláaro piké ne isei n li kápi kerócaa nkópe níka n yé piké ní male nnya.

⁹ A pilási maa re li pise re piké ye pipikeisaa pakare, pin pimela pi wai n̄pá yo kéme. Ai pise re piké ye pinkó kēsí. ¹⁰ Ai kō pise re piké ye pi yáai. Amá li pise re piké ye n̄pá piyēi piisoi sōne pi nyíse, pin pi tikilē ne kefa kese piké ne n̄pá yo-i Ur̄oyulale Uléecaa icélaa ríyu waise.

¹¹ Likumúnġe re Uléecaa ye t̄yēse ke pīsoi nnéi api yé te u ípēelēe pi nyísele. Kei ke pīsoi nnéi piyulale api yé fe api léeri. ¹² Uipēelēe ye ró nyíse re toké lelēe ái Uléecaa ní nyam̄ ne ketē nté likáipi-káipi kepīre rito ari meróciŕe ketē kecáa m múl̄e t̄on aseí tikilē, t̄on isoi sōne ke Uléecaa uu ní la le. ¹³ Lē kai m pise re toké mp̄óonare keyaa kē m mé ye lē, keyaa kē ke Ur̄óléecaa píima ne Ur̄oyulale, Kirisi Yeesu mēyōopi amē nyíse ne. ¹⁴ T̄ó nnya kuu umēcīre he re uké likópe nnéi an̄ipe-i ró n̄mēherēese uu ró p̄ólōse umpuri ke uyé uu n te, nké n cáká-cákálē nn̄ kō ne mēwai sōne piwai n̄móópulē.

¹⁵ Lē kai m pise re pōké céesi ye lē. A ye kēyu kóosi áa ne pīsoi itisi kp̄ase aa ye kō pincaai pi nyíse. Kapē riyá unyine uké p̄ó lóm̄iise.

3

Uléecaa pīsoi mēfīne

¹ A Uléecaa pīsoi léise re ái pise re piké kuyu piwéése ne piyōopi pipakare ye. Li pise re piké pi m pakarelē, piké kō mēwai sōne piwai ne n n̄móópulē. ² Api kapē úka nkópe n símisi, piké isoi niñe-niñe m má, pi ne picō piké mesēre n láarúne, api n̄pá úye ne isoi sōne n le. ³ T̄ó ticuruu ári pēe nyu karí ne wai. Tō pēe kupakarēcīre mále, tō pēe ncēe p̄ole. Lir̄ókáipi-káipi ne meróp̄ola ye pēe ilási ró t̄onselenle t̄on tikpákárá ne kufatoi má. Ari pēe nyam̄. Tō pēe picō ipuri yulule, pē pin kō ir̄ókó yúlu. ⁴ Amá kumúnġe kpe-i ke Ur̄oyulale Uléecaa uu kusoi ró n wa uu kō unla sisoipipi nyíse, ⁵ u ró yóriyēle, ái re kari mēwai kecīre n wa nnya, amá kuu íwe ró n tē nnya. Nfáasōne nnañe kuú ne m̄ni piwole ritiki uú ne tir̄óyu l̄olu re Nfáasōne nké t̄yēse toké isoi fale yé ari kō mēfīne conse. ⁶ Likumúnġe re Uléecaa ye ne Ur̄oyulale Yeesu Kirisi ritikile uú ne Nfáasōne ró he yarē u kerócaa n kōnule. ⁷ Uipēelēe iké ne t̄ó r̄ópólōse aseí pite Uléecaa keyu-i, ari

pee fe ari nfáa tene ciré kari m mé yenu. ⁸ Nsímései ye mu. Ne la re a nsímé mmú pisímé riṅmósópúse, pepe ne Uléécaá kefa n tene piké ne mewai sone piwai kéyu mahā nsonne. Leléé ní nyamí, lin yé kó sisoipipi yoriye ye lé. ⁹ Amá a inirikene ne pikúlā akeentelé nkó ne pitele ne Moisi isé kecáá pipasaine kaase. Lé nnéí áí ye yoriye, áí kó ríyu ríka má. ¹⁰ A ye ne uyee Uléécaá icápine-i písoi n cénse cési yaré mepehē meté. Liute unsá lé memáá n kó, aá ne u tolu. ¹¹ Ái líka nnya, pō nyule nsonne re usoi un lé n we, li nyíselenle re u ncée kecire pitiki ye, akópe nyé kuu kó n wai an nyíselé te u umecire akópe palenle.

Icélaa tərəə

¹² Nēn piyei Aritemasi nēe Tisiiki kepómee n tumpō, a riṅmósópúme aá weri aa Nikopolisi-i né leeri, likumúnjé re ne rihó re kei kam nnyie piima kumúnjé tonene. ¹³ A isé unyuwe Senasi ne Apoloosi kecáá ripái nsonne líka áí kape pi ripári kumúnjé kpe-i kapi pincee n tósu. ¹⁴ Li pise re pirókó ricuruu piké mewai sone piwai pinla ne pinnanje tā, mpá piyei lin ye úye meyíkíyiki rincōṅ, api liute yoriye, ápi kape méwoo n we.

¹⁵ Pē nnéí pee kenémee ní we ye piyáhaa nó páaipō. A pepe Kirisi ne kefa n tenelē pin kó pirósáne yáási.

Uléécaá uké nōnnénéí ípeléé nyíse!

Títelᵋ́ kᵋ Pᵋᵋli uu Filemᵋᵋ n wᵋ́i

Lelee rítelᵋ́ ntí kᵋ́mᵋᵋ ní we

Filemᵋᵋ ye utumᵋ Pᵋᵋli usane le. Pᵋᵋli uu Nsimᵋ́ Kεcire u yᵋᵋ uu panse Kirisi ukᵋ́ uu Uléécᵋᵋ icápine yeᵋ Kolᵋᵋsi-i ní we kᵋ́mᵋᵋᵋ we. U pᵋᵋ ulási mále kapi ye n sée re Onesim. Onesim uu u yá uu wuru utí ha pᵋᵋ Pᵋᵋli yeᵋ likumúnᵋ́ kᵋᵋ-i kukpaniile-i ní we ne sáne. Onesim uu panse Kirisi ukᵋ́, Pᵋᵋli uu pᵋᵋ re u yeᵋ uuyᵋᵋᵋᵋ kᵋ́mᵋᵋᵋ u pesepᵋ. Uyᵋᵋᵋᵋ uyᵋ́ kuu rítelᵋ́ ntí wᵋ́lu ukᵋ́ u pise re ukᵋ́ Onesim yᵋ́si yare uumarᵋᵋᵋ Kirisi kupᵋ́nᵋᵋᵋ kᵋ́mᵋᵋᵋ. Amá ái rinᵋᵋ́ kᵋ Pᵋᵋli uu Filemᵋᵋ́ hᵋ. U lala Filemᵋᵋ́ ricurru ukᵋ́ wᵋ́ᵋ lᵋ́ kuu ní la ukᵋ́ wa.

Ifaací iyᵋ́ mᵋ́kᵋ́riine ye mmᵋ́:

1. Pᵋᵋli ye Filemᵋᵋ́ ne pᵋᵋᵋᵋ ukᵋ́yᵋᵋ-i ní we yáhaapᵋ́ (1-3).
2. Pᵋᵋli ye Filemᵋᵋ́ nfatene ne upikei nla kuu m má nnya Uléécᵋᵋ́ pᵋᵋᵋᵋᵋ (4-7).
3. Pᵋᵋli ye lᵋ́ kuú ne Onesim yeᵋ uuyᵋᵋᵋᵋ kᵋ́mᵋᵋᵋ m pelene ní la pise (8-22).

Iyáhaa

¹ Né Pᵋᵋli, ne Kirisi Yeesu pikei kam n wai nnya akpanii kᵋ́mᵋᵋᵋ welᵋ. Tᵋ́ ne urᵋ́máreᵋᵋ Timotee tᵋ́ rítelᵋ́ ntí urᵋ́keicᵋ́ ne urᵋ́sáne lala kεcire Filemᵋᵋ́ wᵋ́lu. ² Urᵋ́yᵋ́i Apiya ne Arikipu yeᵋ merᵋ́ᵋᵋ ne nfatene atᵋᵋpi n ᵋ́mᵋ́ᵋ́pᵋ́lᵋ́, ne pᵋᵋᵋᵋ ye kᵋᵋᵋ́yᵋᵋ-i n cápine api kᵋ́yᵋ́ᵋᵋᵋ yáási kari kᵋ́ rítelᵋ́ ntí wᵋ́lu. ³ Urᵋ́sáa Uléécᵋᵋ́ ne Upiima Yeesu Kirisi piké ípᵋ́elᵋ́ᵋ́ nᵋ́ nyíse api kᵋ́ nkínᵋᵋᵋᵋ nᵋ́ hᵋ.

Nla ne nfatene kᵋ Filemᵋᵋ́ uu m má nsimᵋ́

⁴ Mᵋ́pá píyei kam ye nen kᵋ́yᵋ́ᵋᵋᵋ n yáási, am kᵋᵋᵋ́ᵋᵋ́á léise, am pᵋ́ nnya Uléécᵋᵋ́ pᵋᵋᵋᵋᵋᵋ. ⁵ Ne konle pin lᵋ́ kaa Kirisi pikᵋ́ nnéi ní la ne lᵋ́ kaa Upiima Yeesu ne kefa n tenelᵋ́ nsimᵋ́ símisi. ⁶ Ne ye Uléécᵋᵋ́ pise re ukᵋ́ wa nfatene mmᵋ́ kari kesᵋ́ m má nkᵋ́ kᵋᵋᵋ́ᵋᵋᵋ pikei wa, nn tíyᵋᵋᵋᵋᵋ aa lisᵋᵋᵋᵋᵋ lᵋ́ nnéi kari Kirisi kupᵋ́nᵋᵋᵋᵋ kᵋ́mᵋᵋᵋᵋ m má céru. ⁷ Nla kaa m má ye rinᵋ́pᵋ́ᵋ́ larukusele hái re pᵋ́ unᵋ́máreᵋᵋᵋ nnya, Uléécᵋᵋ́ pikᵋ́ akínᵋᵋᵋᵋ yᵋ́ nᵋ́ᵋᵋᵋᵋᵋ.

Pᵋᵋli ye Onesim nnya Filemᵋᵋ́ tsuúlu pise

⁸ Lᵋ́ nnya, mᵋ́pá nen Kirisi kupᵋ́nᵋᵋᵋᵋᵋ kᵋ́mᵋᵋᵋᵋ́ nᵋ́nᵋᵋᵋᵋᵋ m má re kᵋ́ rinᵋᵋ́ᵋ́ pᵋ́ hᵋ aa lᵋ́ kam m pise wai, ⁹ né kutᵋᵋᵋᵋ níla kᵋ́mᵋᵋᵋᵋ́ pᵋ́ pise re a linyine né wa. Kei kᵋ́ né Pᵋᵋli am nní ní we, ne kpurunle, am kᵋ́ pᵋᵋ nkpᵋ́ni Kirisi Yeesu nnya akpanii kᵋ́mᵋᵋᵋᵋᵋ n we. ¹⁰ Ne pᵋ́ pise re a Onesim nfanare nyíse. U nkpᵋ́ni pansele kenᵋ́pipi, Yeesu Kirisi kuú ne kefa n tenᵋ́ nnya. ¹¹ Uu pᵋᵋ mᵋ́kᵋᵋᵋᵋ líka pᵋ́ yᵋ́riye, amá u ye nkpᵋ́ni meyíkíyiki linyine pᵋ́ yᵋ́riye uu kᵋ́ né linyine yoriye.

¹² Ne pᵋ́ u pesepᵋle. Ne u lala yare tinéᵋᵋᵋᵋᵋ. ¹³ Né pᵋ́ᵋ́ n la re kᵋ́ kumúnᵋ́ᵋ́ nkᵋ́-i kam nní Nsimᵋ́́ Kεcire nnya akpanii kᵋ́mᵋᵋᵋᵋᵋ ní we kenᵋ́kᵋ́rí u riyá ukᵋ́ né n léni yare kaa yᵋ́ pᵋᵋ né ní lᵋ́ mᵋ́ᵋᵋᵋᵋ. ¹⁴ Amá am la kᵋ́ linyine wa leᵋ́ ái ne pᵋ́ n sá. Ái pise re kᵋ́ ne nᵋ́nᵋᵋᵋᵋᵋ lisᵋᵋᵋᵋᵋ nní pᵋ́ waise, amá ne la re líkᵋ́ mᵋ́pᵋ́la kᵋ́mᵋᵋᵋᵋᵋ kaa ne wa.

¹⁵ In n la, Onesim ye ne kumúnᵋ́ᵋᵋᵋ kunyine nkáripí pᵋ́ ripasale re ukᵋ́ ha pᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ nᵋ́kᵋ́ pᵋ́ᵋ́ n we ne mᵋ́pá píyei-pᵋ́. ¹⁶ Uu kᵋ́ neni nkpᵋ́ni mesame ulási. U ulási fele. U neni umáreᵋᵋᵋᵋ lala kεcire le. Meyíkíyiki kam u la. Pᵋ́ ticurru yᵋ́ kᵋ́ u n la ai tᵋ́su né, te u kesoiᵋᵋᵋᵋᵋ le un kᵋ́ Upiima kupᵋ́nᵋᵋᵋᵋᵋ kᵋ́mᵋᵋᵋᵋᵋ upᵋ́máreᵋᵋᵋᵋ nnya.

¹⁷ In te pᵋ́ né nyáni re ne upᵋ́sáne le, a kusáne u yᵋ́si yare tinéᵋᵋᵋᵋᵋᵋ kaa yᵋ́su. ¹⁸ Mᵋ́pá un ne pᵋ́ m púnne néᵋᵋᵋᵋᵋ riwᵋ́ᵋᵋᵋ rinyine kuú ne pᵋ́ má, a kpísi aa waise re néᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ tᵋ́ ne pᵋ́ má. ¹⁹ Né Pᵋᵋli, néᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ rinéᵋᵋᵋᵋᵋᵋ rítelᵋ́ ntí wᵋ́i: Ne re né pᵋ́ héélᵋ. Am la kᵋ́ pᵋ́ símisi re pᵋ́ ne kᵋ́ ne né tiwᵋ́ᵋᵋᵋᵋ mále. Lelee nní ripᵋ́ᵋᵋᵋᵋᵋ

nfaa kaa n yᵋ. ²⁰ Hóí unémáreᵋᵋ, a Upiima nnya ηmurei aa pikai mpí né wai. A Kirisi kupéneᵋᵋ kémeᵋ rinékíη nηjukuse.

²¹ Ne tálᵋ te pó lᵋ kam pó ní piᵋ wa nnya kam títelé ntí pó wólu. Ticuruu pó wa ai lᵋ tósu. ²² Ne kᵋ re a kulee né wᵋᵋsi. Ne tálᵋ te Uléᵋca a yᵋ nóinéyáhaa kᵋ, am ncᵋᵋ yenu am nókenᵋmᵋᵋ hapᵋ.

Iyáhaa tᵋrᵋᵋ

²³ Tó ne unᵋkeiᵋᵋ Epafiraasi, tᵋᵋ keᵋᵋ Kirisi Yeesu nnya kukpaniilee-i ní we ye pó yáasi. ²⁴ Pinᵋkeiᵋᵋ Mariki ne Arisitariki ne Temaasi ne Luki pó ne kᵋ pó yáasi.

²⁵ Urópíima Yeesu Kirisi ukᵋ ípeleᵋé nó nyíᵋ.

Títelé kapi Epiireeye n wói

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Uyee rítelé ntí n wói ne pē kuu ri n wói nkó ríka rín tikemée we. In n la, li yé Italii ketē-pa kapi rítelé ntí pááime. Pisuifi pēe Kirisi pikó m panse pin kó Nléécaasimé rítelé nyu ke úteléwòle nkó uu ri wòlu. Kirisi pikó pē kuu nní rí wòlu apò ye caailenle, picò ricuruu pin la piké nfatene kepíre rítò. Uyee rítelé ntí rí wói ye rí wòile re uké Kirisi ne uməwai pi nyise uké ne ikari pi rikpáse piké nfatene kémée tasi. Títelé ntí ye símisi re Yeosu Kirisi yee tíyese ke písoi api Uléécaá céri (1:1-3). Lē nnya ke Yeosu uu nípá yo fe.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Kirisi ye nípá yo fele ái kumúnjé má (1:4-10:18): U antepuyē fele ái kumúnjé má (1:1-3) U piléécaatume fele ái kumúnjé má (1:4-2:18) U pikpurē fele ái kumúnjé má (3:1-4:13) Kuu nní Nkóméine Fale kémee Uléécaá usina nnya, u Nkóméine Kpure pisina fele ái kumúnjé má (4:14-7:28) U kò pēe mekee Isirayeli pikó inyóanse fele ái kumúnjé má (8:1-10:18)
2. Li pise re písoi piké nfatene kémee n sónē (10:19-13:25): Úteléwòle ye písoi n̄móópúselenle re piké nfatene kémée n sónē (10:19-39). Pēpē pēe Nkóméine Kpure kémee nfatene m má isoi kai nté nyiselē (11). Li pise re písoi piké Yeosu Kirisi inípēe n tapaalē (12:1-11). Lē ke písoi api yé n sónē ne lē kapi yé pimécire m múlīlē nkó (12:12-13:19). Tinò sone pitikise ne iyáhaa (13:20-25).

Uléécaá ye Ukepipi ne ritiki uú ne nsmé písoi símisi

¹ Uléécaá ye pēe hái mekee-me ne antepuyē ritikile uú ne méwee mpehé mpehé kémee nsmé pirósáayaha mesére símisi. ² Ukepipi kuú ne siyáa təròò nsí kémee ritiki uú ne ró símisi. Uyē kuu kò ne ritiki uú ne nípá yo wai. Lē nnya kuu kò u wée uu nípá yo uanipe-i wai re uké n te. ³ Uléécaá Kepipi kémée ke Uléécaá meyoopi amē léemelē lin tēlu. Kēkēe meyíkíyiki lē ke Uléécaá uu rí we nyiselē. Kēkēe kensímé mee rínanje m má ne keté nnéí múlīlē nípá yo lin ne mesére we. Kake písoi akópe pihēere ní masí, ake pēe ha keyómecaa-pò uyee n-yóopinanje píima m má kuluke-luke-mē kényukótone-i tone.

Uléécaá Kepipi ye piléécaatume ríyu fele

⁴ Uléécaá Kepipi ye piléécaatume nnéí ríyu fele. Lē nnya kuu rinyiri tee pinnéí akó meyá n fe ke he. ⁵ Pikecəpe úye kuu ketume maalē te:

Pò Kenépipi lē,

káí ne neni n kpisi, née pò mári? Pikecəpe úye kuu ketume símaalē uú ne maa re:

Néé yé ha Uusaa

uyē uké kò Kenépipi? ⁶ Amá kumúnjé kpē-i ke Uléécaá utú pēe Ukepipi foí keté kecáá ní tumme, u pēe maa re:

Piléécaatume nnéí piké riwula piké ke yáási. ⁷ U pēe piléécaatume pò nkó maa re:

Uléécaá ye piléécaatume pansesele kuyò

uu upikéikó waise yare inalempi. ⁸ Amá u Ukepipi pò nkó maa re:

Hóí Uléécaá, típóyópítú ne welē ne nípá píyēi-pò.

Pò aseí pansesele kupóyópinaapi.

⁹ Pò lelee aseí m má lalē, pòn məwai kópe kesu.

Hói Uléécáa, lē nnya ke nē Upóléécáa am pō wée
am mpóonare mekpō ripóyu kecáá kōoni *
am kō pipósáco kecōpe pō wée. ¹⁰ Uu kō kpá re:

Pó Upíima, pōo hái kékoraane-me ketē wa
aa kō ne apónipe cire keyómecaa yóóni.

¹¹ Lē nnéi ye tenene tóké li pa.

Amá meséere ke pōo yé n we.

Ketē ne keyómecaa ye kpurunine kóti-kóti yare melape.

¹² Pō kam aa li pílesi yare kapi ye kutúkanka caacaa m pílesi meco.

Pō kam aa pi conse yare kapi ye ketúkanka n conse meco.

Amá meséere ke pōo yé mese mmé n we.

Mpófáa aḡmē áa yé kutene wa. ¹³ Uléécaatume úye kecire kuu ketume maalē te:
A kunéluke-luke-mē kékukótone-i tone.

Liké ha ne tu péé uye-i kam yé pipóláaro kepónyále-i rinwúlase. ¹⁴ Piléécaatume
ye yo le? Pi ifáa inyine le yee Uléécáa pikei n wai. U pi tummele re piké
pē ayu kai yé ní lo lé.

2

¹ Lē nnya kai pise re tóké meyánsei mmē kari n kō ne kutu n colē, ári kape ne
ncée m pō nnya. ² Nsímé ke Uléécáa uú ne piléécaatume nnō n símisi ye mpikéi
wale. Nkó yee úu kutu n tiñco néé úu m m pakare, ye akpanii nyee ne u n sá
yénle. ³ In lē, íye kari yé fe ari ḡméheere, in te ári n-yulalesimé píima mmú kpisi
tóké waise linyine? Upíima ricuruu yee ní-yulalesimé mmē písímé kóraane,
pepee n kō un símisi api ró maa re aseí ye nye. ⁴ Uléécáa pōo kō mewaisaḡa ne
mewai píima mpéhē mpéhē wapisi uú ne nyíse re lē kapi ní ma ye aseí le. Uu
kō Unfaasone lihēheere pi hōone yare kuu ní la uú ne lē pi símisi.

Uyee ye sisoi pipi ayu n lo

⁵ Asei kecáá, ái piléécaatume ke Uléécáa uu ketē kee masí kepire n weme
pa re piké kececáá m paílē. Kensímé kari nní we ton símisi. ⁶ Amá unyine ye
Nléécaasimé kelō kenýine-i maa re:

Yo kapi ye sée re usoi póké ne ukécáá n léise?

Yo kapi ye sée re kesoi pipi póké ne kececáá ní paílē?

⁷ Pō u wale aa tíyese un itunje kerí inyine kémee piléécaatume metene we
nkáripí.

Pō ripóyópikēn u rikipisele aa ríyu u waise.

[Pō u tonséle re uké lē kaa n wa kecáá m paílē.]

⁸ Pō ní pá yo uanipe-i wale.

Uléécáa yé ní pá yo uanipe-i n wailē, líka mpurí ái kō we kúu uanipe-i m múílē.

Mpá ne lē, ári kahanē n yē te pi ní pá yo uanipe-i wa. ⁹ Amá to nkpeni yénle
re Yeesu ke Uléécáa uu itunje kerí inyine kémee n tíyese un piléécaatume
metene we ye nkpeni riyópikēn tikipile uu kō ríyu yenu, nkpō kuú ne
íwe n lí uú ne kpi nnya. Kefa ke Uléécáa uú ne u n fénne nnya kuu lē
pisoí nnéi ríyu kecáá kpu.

¹⁰ Asei kecáá, Uléécáa yee ní pá yo wa lin uanipe-i we. U kō la re sisoi pipi
kulúí síké uiyōopi kémee lompō. Kai nní re Yeesu yee ye siriyu lo nnya, lí ne
risá re Uléécáa uké íwe u lukeise uké n nyamí ne kétō-pō uké ne sisoi pipi kulúí
uiyōopi kémee ní hapō nnya.

* 1:9 Luki 7:46

¹¹ Uyē Yeesu yee ye písoi akópe n heere ne pē akópe kuu n heere ye usáa use pikó le. Lē nnya kái isei u we uké pi sée re upimarēco. ¹² Ticuruu u Uléécaá maa re:

Hói Uléécaá! Né ripónyíri pinémáreco símisi.

Né piicápine kémee pó pakarente. ¹³ Uu kó pimáa kpá re:

Né Uléécaá ne ritá.

Uu kó kpá re:

Née nkó nté ne siwá sē ke Uléécaá uu né m pa.

¹⁴ Siwá see sisoipipi le ne isoipine ne mesoinye. Lē nnya ke Yeesu póo kó isoipine ne mesoinye kpísi uu pimēco umecire pansese kesoipipi, uu kpi uu ne unkpó mmē Setani yee nkpó nnahe m múlīl tēkéé. ¹⁵ Lē kuú ne pepepe pee nkpó iwame nnya piísoi nnéi kémee ilási n tū akpanii tó. ¹⁶ Asei kecáá, ái pilécaatume kuu pilé ka, amá Apiraham sipirē kuu pilé ka. ¹⁷ Lē nnya kai pise re uké meyikíyiki ne upimarēco menyíne n we. Lē kuu wa uu ne pansé Uléécaá usina yee ye íwe n té un kó Uléécaá pikéi ne aseí wai re Uléécaá uké ne písoi akópe n sárei nnya. ¹⁸ Li uricuruu peikeele uu íwe le. Lē nnya kuu yé kó fe uu pē kai umēco m peikee pin íwe le come.

3

Yeesu ye Moisi fele

¹ Lē nnya pinémáreco, nó ne Uléécaá yee nó n sée pikó le. Lē nnya, ani Yeesu n nyáni. Uyē kari nyu re utume ne Uléécaá usina. Uyee nfatene nsímé kari n yóólē. ² Pi Moisi kecáá wói re: Moisi ye pee Uléécaá keyó nnéi kémee aseí ute le. Limēco ke Yeesu póo kó pee Uléécaá kémee aseí ute, uu u pansese usina. ³ Nkó yee keyó m mó ye ríyu mále ai keyó kē feríye. Lē nnya ke Yeesu uu ríyu yē ai Moisi rikó feríye. ⁴ Unyine yee ye keyó mō. Amá Uléécaá yee ye nnpá yo mō. ⁵ Moisi ye pee Uléécaá keyó pikó nnéi kecōpe ukeikó ne aseí ute le yee yé mmē ke Uléécaá uu ní maane kecáá ní símisi. ⁶ Amá Kírísi pō ne Kepipi le kee Uléécaá pikó kecáá ní paílē n̄sone. Lē kémee kuu aseí ute. Tóo nní lē ukéyo pikó, in te ári iwame má, tōn kó tálē in kó ró láarú.

Uléécaá pikó yé kam api wénte

⁷ Lē nnya ke Uléécaá Nfaasone ní maa re:

Nōn neni keyaa nké urinōo n kō,

⁸ áni kape nōanékín takaase yare kumúnjé kpe-i ke nōpinésáyaha apí pee u n kési api kó kucesi kóima-i u peikee meco.

⁹ Likumúnjé kpe-i ke nōpinésáyaha api rinóo né wéesi api kucesi kóima kémee né peikee.

Pin kó ne pikéi pē kam aḡmē afēena kémee n wa yē.

¹⁰ Lē nnya kamí pee ne kunai kpē pikó wóosi am te pi pikemúnjé kémee pólule, ápi nnécée nyu.

¹¹ Kei kai kuwói né wa am wéeri re aseí kecáá, ápi pikai kewénte kē kam n yekeilē kémee lonine.

¹² Lē nnya, ani nómencíre tí, pimáreco, ái kape wa re nó unyine ye rikín kópe má úu ye kó Uléécaá pakare, ai tíyese uu ne Uléécaá yee nfáa n te kepíre tó. ¹³ Lē nnya, ani ikari n kpáriisene nnpá keyáa kéye kapi yé n fe api séi re: Neni kekó, akópe áa kape ne nókencōpe úka rintíkí urikín tiké tákasi nnya. ¹⁴ Asei kecáá, in te n̄nfatene kari hái kékoraane-me m má n̄sone múlīl ne keyáa tōrō-pō, tó ne Kírísi ye pee lē pénélenle tōn ne we.

¹⁵ Li wōlaalē te:

Nɔn nɛni keyaa nké urinɔɔ n kɔ, áni kapɛ nɔánékín takaase yarɛ kumúnjɛ kpɛ-i kɛ nɔpínésáayaha apí pɛɛ u n kési apɛ kucɛsi kóima-i u peikɛɛ mɛɔ. ¹⁶ Píyɛ pɛɛ Uléécáa rinɔɔ kɔ apɛ kɔ pɛɛ rinɔɔ u wéési? Píyɛ picɔ, insá pɛ nnéi kɛ Moisi uu nɛ Esipiti ketɛ-pɔ n léemɛ? ¹⁷ Píyɛ kɛ Uléécáa uu nɛ wóɔsi aɲmɛ afɛena? Píyɛ picɔ, insá pɛpɛɛ akópe n wa apɛ kucɛsi kóima-i kpíni? ¹⁸ Píyɛ kuu nɛ wéeri rɛ: Asei kecáá, apɛ píkaɪ kɛwɛntɛ kɛ kam n yekeilɛ kɛmɛ loninɛ? Píyɛ picɔ, insá pɛpɛɛ kupakarɛciré u n nyíse. ¹⁹ Lɛ nnya, tɔ yɛ tɛ nfatɛnɛ kápi m má nnya kápi fɛ pikɛ kɛwɛntɛ kɛ-i lompo.

4

¹ Uléécáa yɛ piyɛkɛi masilɛ rɛ u yé tíyɛsɛ ari kɛwɛntɛ kɛ kuu ró n yekeilɛ kɛmɛ lompo. Lɛ nnya, ani nɔmɛnɛcírɛ tí nɔnɔnɛ, áɪ kapɛ wa rɛ li nɔ unyine púneisɛ uu pilompɔ pɔɔnɛ. ² Pi Nsímé Kɛcirɛ ró símisilɛ yarɛ kapí pɛɛ pírókpure n símisi mɛɔ. Amá nsimé mmɛ kapi n kó nɔn líka pí yoriyɛ. Pɛpɛɛ pɛɛ n n kó apɛ nɛ kefa n tɛnɛ. ³ Tɔ mpí tɔɔ nní nɛ nsímé mmɛ kefa n tɛnɛ, tɔ nɛ kɛwɛntɛ kɛ kɛmɛ loninɛ. Uléécáa yɛ kekɛcáá maa rɛ: Li kuwáɪ né wale am wéeri rɛ aseɪ kecáá, apɛ píkaɪ kɛwɛntɛ kɛ kam n yekeilɛ kɛmɛ loninɛ. Uléécáa pikɛi yɛ kɔ pɛɛ háɪ ketɛ kekoraanɛ-mɛ tenɛnɛnɛ uu kɔ pɛɛ nɛ lɛ male. ⁴ U kelɔ Nléécaasimé kɛmɛ keyáa sééi-sééi nkó maa rɛ:

Kɛ Uléécáa uu upikɛi nnéi ní masí,

uu pɛɛ keyáa sééi-sééi tunjɛ wɛntɛ. ⁵ Li kɔ kelɔ kɛ-i wólaalɛ tɛ:

Asei kecáá, apɛ píkaɪ kɛwɛntɛ kɛ kam n yekeilɛ kɛmɛ loninɛ. ⁶ Pɛpɛɛ pɛɛ mɛfoɪ Nsímé Kɛcirɛ n kɔ apɛ nɛ kefa n tɛnɛ. Lɛ nnya kápi kɛwɛntɛ kɛ Uléécáa uu n yekeilɛ kɛmɛ lompo. Picɔ yé nkɛpɛni fɛ apɛ kekɛmɛ lompo. ⁷ Lɛ nnya kɛ Uléécáa uu kɔ keyáa féé piyɛkɛi rikpá uu kɛ séi rɛ “Nɛni”. Kɛpirɛ-pɔ kuu pɛɛ limɛmáá nɛ Tafiti ritiki uu nɛ male yarɛ kari kelɔ pikómɛ ní masí rɛ:

Nɔn nɛni keyaa nké Uléécáa rinɔɔ n kɔ,
áni kapɛ nɔánékín takaase.

⁸ Asei kecáá, Yosuwee un pɛɛ nɛ kɛwɛntɛ kɛ-i písoi n lompo, Uléécáa uu yé pɛɛ kɔ keyáa féé kɛɔ nsímé n símisi. ⁹ Lɛ nnya, kɛwɛntɛ kɛnyinɛ yɛ wɛlɛ kɛ Uléécáa pikó apɛ n yɛnune yarɛ kɛ Uléécáa uu keyáa sééi-sééi ketúnjɛ n wɛntɛ mɛɔ. ¹⁰ Nkó yɛɛ kɛwɛntɛ kɛ-i n lompo yɛ wɛntɛnɛ. U yé kam uu wɛntɛ yarɛ kɛ Uléécáa uu n wɛntɛ mɛɔ. ¹¹ Lɛ nnya, tókɛ nɛ kɛwɛntɛ kɛ-i pilonɛ n yɔɔnɛ. Ari kapɛ tíyɛ tɔ unyine ukɛ kupakarɛciré kpɛ kucɔ nnya loó.

¹² Uléécáa rinɔɔ yɛ nfáa mále tin kɔ pikɛi wai. Ti láárúle aɪ meyele meté ritéhe tɔsu. Ti yɛ usoi lonɛ nɛ uisoɪ nnéi kɛmɛ-pɔ, ari nípá yo kóólɛnɛ, ari kɔ akɔhɔ sitaɲɛnɛ nɛ amɛkpɛré kóólɛnɛ. Ti yɛ kɔ usoi mɛla nɛ usimúnjɛ cɛrilɛ ari kóólɛnɛ. ¹³ Líka mpuri áɪ ketɛ kecáá wɛ kɛ Uléécáa uu n nyáni. Mpá yo yɛ ukɛyu-i yánaanɛnɛ lin nyáni cáɪ. Uyɛ kai píse rɛ tókɛ nɔnɛí, lɛ kari n wa kɛɛ.

Yeesu yɛ Uléécáa usina

¹⁴ Tɔ Uléécáa usina mále. Uyɛɛ nní Uléécáa Kɛpípi Yeesu. Uyɛɛ Uléécáa kekúri ha. Lɛ nnya, tókɛ lɛ karí nɛ nní kefa u n tenɛlɛ nɔnɛnɛ m múílɛ. ¹⁵ Uléécáa usina uyɛ kari m má uu usina yɛɛ uu yé n fɛ ukɛ tirónárei kɛmɛ ró lé. Amá li meníɲɛ nípá yo kɛmɛ mɛrɔɔ u peikɛɛlɛ, uyɛ uu pɛɛ akópe áka wa. ¹⁶ Lɛ nnya, li píse rɛ tókɛ kefa kɛsɛ nɛ Uléécáa riyɔɔpitú tiko. Kei kuu yé íwe ró tɛ uu kɔ ípɛɛlɛ ró nyíse uu pɛɛ kumúnjɛ kpɛ-i kaí nɛ n sá ró comɛ.

5

¹ Sisoipipi kecəpe kapi ye nɔpá Uléecaa usina úye wée api pikei u pa re uké pisi liheehē Uléecaa m pasii un kə piayu kecáa ne inyóonse wai re Uléecaa uké piakópe pi sárei. ² Uricuruu ye kə urinareí cire mále. Lē nnya, u ye fe uu pinyuweciré ne pepere ye m púnne nkó kóm. ³ Ke uricuruu uu nní rinári m má nnya kai pise re uké ye uakópe kecáa inyóonse wa uu kə umpuru pikó akó kecáa wai. ⁴ Uka úu ye uməcire ríyu tē waise. Amá Uléecaa yee ye usoi sée yare kuu Arəw n sée meco.

⁵ Limeco, ái Kirisi yee uməcire ríyu waise uké Uléecaa usina. Amá Uléecaa yee kumúnjé kunyine-i u ma re: Póo Kenépipi.

Kaí ne neni rimpá, née upósáa. ⁶ U kə kelō kecə ma re: Pə Melikiseteeeki meco usina le nɔpá piyei.

⁷ Ke Kirisi uu pee ketē nké kecáa n we, u ye pee sipupeila ne ménini ne Uléecaa yásile. U pee Uléecaa ne ténile re uyee yé fe uu nkpo kémee u lese. Kuu aseí ne Uléecaa n tikiñ nnya, Uléecaa póo kə ne kutu u co. ⁸ Mpá kuu nní Uléecaa Kepipi, íwe kuu n li yee tíyese kuu ipakare ceri. ⁹ Uléecaa ye tíyesele uu n nyamí ne kəto-po. Lē nnya kuu ne pē nnéí pee ne kefa u n tenelē piyóriye tenəciré ka. ¹⁰ Uléecaa yee u wée re uké usina Melikiseteeeki meco.

Pisoi piké piməcire tɪ, ápi kape nfatene kapi m má fóm

¹¹ Tə líkēcáa nsímé kulúí mále toké male. Káni ye mekee n kó nnya, li ne rə páápúle re toké liasei nó símisi. ¹² Kei kai nní n tu, li peé we yare noké pee nkpeni picélaa. Amá li kə pee hái ne nkpeni-me pisele re piké Nléecaasimé kekoraane-me picélaa nó rikpáme. Lē nnya, mepé kai pise re noké nyē, ái nkpani iluke mule-mule kani yé li. ¹³ Nkó yee mepé n nyeni ye kewá le. Uu kahane mewééseyu mē kémee kapi ye lisone ne likópe n céri n kó. ¹⁴ Iluke mule-mule ke piwéése póo ye li. Pē ne menyuwe mále, pin kə lisone ne likópe picere kémee pelaalē rísonē.

6

¹ Lē nnya, toké Kirisi kecáa icélaa ne kéyu n sí, ári kape íkekoraane ke-i nmanē n we. Toké icélaa yási yare pepere nfatene kémee m pelaalē. Ari la toké kə kékoraane icélaa kémee n we yare nní mewai mee áme líka n yóriye piyá ne Uléecaa kefa pitene nsímé ² ne piniwole mpehē mpehē kulúí nsímé ne pisi kecáa anípe pílaa ne pikpəkpə meyiše ne ketúhaaneyaa tərəw kecáa nsímé. ³ Toké ne kéyu n sí. Uléecaa un ncée n he, lē kari sánti toké wa. ⁴ Pinyine ye wele ke Uléecaa metéí ame rinkpáii, api ihēe yee keyómecaa-po n léeri lélé, Nfáasone nn kə pikeméé we api kə ne piisoi kpure kémee peepə. ⁵ Pi kə pee picére masile re Uléecaa nsímé ye láarúle, api kə kom te ketē fale kee n weme ye rínanje mále. ⁶ Mpá ne lē, api pee kə Uléecaa fómni. Lipite pē ápi ye fe piké piakópe kepire píto rikpá piké isoi conse. Liriyíkí re pi Uléecaa Kepipi kunapéékəw kecáa pikarii kpálenle pin kə pisi keyu-i keriyu kopu.

⁷ Asei kecáa, ikónē in kecare kenyine kémee n cuunkēe, iluke in rísonē n wa, li ye pē nnya kapi ke n lum kuláa wale. Uléecaa yēē ke rikpále. ⁸ Amá in te sínipeleépi ne mewéé mee kei le, áke pee líka yoriye, Uléecaa yé anóo ke wa, api pee mese nna ke sé. ⁹ Pinésáne lala kecire, nɔpá kari nní n símisi, tə talē te ncée sone mme-i ke Uléecaa uu yé nónányu n lə kani tikiñ. ¹⁰ Uléecaa ye aseí tikilenle un ne túhaane. Uu nómenewai sone paleine. Uu kə paleine re nə ríla u nyíše ani ríla mmē ne tiki aní ne upikó lēni. Nə kə ne wele nən pi lēni. ¹¹ Tə la re nɔpá nó úye uké lē n nɔmópúle hái ne kəto-po, noké ne lē nnéí kani m mé n yé nnya. ¹² Ari

la naké siká m má, amá ani pɛpɛ Uléécáa ne kefa n tene pin ne piripɔɔ we meɔɔ n we. Pɛpɛ ye lɛ ke Uléécáa uú ne pi m mé uké pi he yɛ.

Tinó ke Uléécáa uu n yekei ári méwɔɔ waine

¹³ Ke Uléécáa uu Apiraham tinó n yekei, u pɛe wéerile. Líka ái we lɛe u n fe kuu yé re u yé lirinyiri sée uú ne wéeri. Lɛ nnya kuú pɛe mese urinyiri cire sée uú ne wéeri. ¹⁴ U pɛe re: Asei kecáá, né meyá kunípe pɔ múlukuse, am kɔ pipɔ́pírɛ kulúú waise. ¹⁵ Apiraham uu mesei ne uripɔɔ n we u n lɛ ke Uléécáa uu n yekei re u yé u wa mé uú ha ne li yenu. ¹⁶ Usɔi yèè lelee u n fe rinyiri séele uú ne wéeri ai nyíse re aseí kuu símisi, ncée rín we re piké u kesi. ¹⁷ Uléécáa ye pɛe lalɛ uké pɛpɛe urinɔɔ kuu n yekei m mé rísonɛ nyíse re urinɔɔ kuu ní ma ári kuonse we. Lɛ nnya kuu rinó yekei uu kɔ wéeri uu rikécáá kpáɔ. ¹⁸ Mɛwai mé keté áme kuonse we. Uléécáa uu yé fe uké mekemɛe nnóme wa. Lɛ ne tó mpí tó nní ukemɛe kepéké ní yé meyá ikari kpáselenle tɔn ne rinó kuu n yekei mé. ¹⁹ Lɛ kari n tálɛ tɔn ne mé ke ntófáa ní ne saulɛ tɔn ne we. Kesáú kee páápúle yarɛ kúninɔi kesau kee ku m múllɛ kun ne rísonɛ nyenu. Kesáú kee kenírípi kapi kelɔ sɔne ne kelɔ sɔne riyíki kecɔpe rinkéne lurile ake léepɔ. ²⁰ Kei ke Yeesu uú ne kekpréé tó wa uu tó nnya mefoi lompɔ uu pɛe Melikisetɛeki meɔɔ pansɛ nɔ́pá píyɛi Uléécáa usina.

7

Melikisetɛeki ye uyóɔpi le un kɔ Uléécáa inyóɔnse uwai

¹ Melikisetɛeki uyɛe pɛe Salem uyóɔpi le un kɔ Uléécáa yeɛ nɔ́pá yo kecáá n tú inyóɔnse wai. Ke Apiraham uu piyóɔpi piferiye ní masí un kulu, Melikisetɛeki ye ne u risánele uu rinó sɔne u tikise. ² Apiraham uu pɛe lɛ nnéi kuu m má curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. Melikisetɛeki aseí nyɛe nsímései uyóɔpi. U kɔ pɛe Salem uyóɔpi le. Liasei re nkíɔnɔnɔ uyóɔpi. ³ Úu ne usáa, úu ne úni, úu kɔ kumáre kúka kémeɛ léeri. Api ríka ukemareyaa néɛ unkpɔ nkó ríka símisi. Uléécáa Kɛpípi meɔɔ kuú we. Uléécáa inyóɔnse uwai lo nɔ́pá píyɛi-pɔ.

⁴ Ani yɛ te úu kusa ríyú má! Uyɛ ke urókpurɛ Apiraham uu lɛ nnéi kuu atɔpi kémeɛ n kpíikeɛ curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. ⁵ Isé ye ncée hele re Lefi kumare pikó pɛe Uléécáa inyóɔnse n wai piké ye Isirayɛli pikó picɔ pise piké pilikó nnéi curii awélé kefi, api kuse pi pa. Pipiyucɔ kapi lɛ wai, pin kɔ ne kesé Apiraham sipirɛ. ⁶ Melikisetɛeki uyɛ úu kɔ pɛe Lefi kumare ukó, amá Apiraham ye pɛe ulikó nnéi curii awélé kefi, Melikisetɛeki uu kuse kpísi uu kɔ pɛe Apiraham ke Uléécáa uu anóɔ n yekei re u yé linyine u wa, rinó sɔne tikise. ⁷ Ái céreise re nɔ́pá úye ye nyule re uwéése ye ye usírísá rinó sɔne ritikise. ⁸ Lefi sipirɛ see ye awélé kefi kémeɛ kuse n kpísi pɔ ne sisoipipi le see ye n kpu. Amá Uléécáa Nsímé atelé ye maa re Melikisetɛeki pɔ ne usɔi le yeɛ úu ye n kpu. ⁹ Lefi sipirɛ ke Isirayɛli pikó api ye neni nní nɔ́pá yo curii awélé kefi, asi kuwélé kuse kpísi. Lɛ nnya, pi yé fe apí maa re Lefi pɔ ne kɔ pɛe Apiraham ne ritikile uú ne ulikó curii awélé kefi, uu kuse pa. ¹⁰ Mpá kápi pɛe kahane nní Lefi m mári, u pɛe Apiraham menyɛ kémeɛ wele, Apiraham ne Melikisetɛeki apí ne sáne.

¹¹ Uléécáa ye pɛe Lefi sipirɛ isina tonsele uu kei ne Isirayɛli pikó isé pa, uu pi kúrúrise. In pɛe re Lefi sipirɛ sé ye pɛe isina tone lin nyamí ne kɛto-pɔ, ái ye pɛe wa re usína féé uké Melikisetɛeki isina icɔ tone. Arɔɔ isina metone meɔɔ mee ye péé ne risá. ¹² Pi ye pin kumáre féé kunyine-i usína n tí, li pise re isé pɔóké kɔ conse. ¹³ Asei kecáá, uyɛ ke nsímé mmú ní ne nté ní máne ye mpuri féé ukó

le. Mpuri mmē ukó úka úu píakai isína tonelē uké kenyóonse kémee pikei wa. ¹⁴Yuta pikó mpuri kémee kapi Urópíima mari. Mpá úye ye lē nyule. Ke Moisi uu pēe pēpēe ye Uléécaá inyóonse n wa nsímé n símisi, uu pēe pimpuri kémee pēpēe ye inyóonse n wa nkó ríka ma.

Usína yee Melikiseteeeki meco ní we

¹⁵Tó nkpéni nsímé mmē kapi ní ma aseí rísonē konle re usína yee Melikiseteeeki meco ní we ye leemele. ¹⁶Ai isé ke písoi api n wa yee ncée u he re uké isína tone. Amá nfáa mee rín ye píakai n nyere nnañe kuú ne isína tone.

¹⁷Li Nléécaasímé kémee ukécáá wólaalē te:

Pó nípá píyei-pó Melikiseteeeki meco usína le. ¹⁸Isé foí íi péé nyaní ne iketo-pó, íi kó líka yoriye. Lē nnya kapi i kpu. ¹⁹Asei kecáá, Moisi isé íi fe iké Uléécaá inipee-í linyine sɔnukuse ne líketo-pó. Amá tó nkpéni ncée sone kari yé ne n tálē yenle. Ncée sone mmē ye kó tíyesele arí ne meyá Uléécaá kó.

²⁰Limemáá, Yeesu isína ye kó ne impehē le. Uléécaá yee símisi uu wéeri kuú ne isína tone. Ai písína picó kémee lē wa. ²¹Amá Uléécaá ye Yeesu kémee símisile uu wéeri, uu u maá re:

Upíima úu rinóó tē mékeñe má.

Pó nípá píyei-pó usína le. ²²Lē nnya ke Yeesu uu pansē nkóméine fale mee nfoí n fe umúlé.

²³Ai kó yá, písína picó pó ne pēe kulúí wele re nkpó rín yé tíye piké meséere isína n tū nnya. ²⁴Amá Yeesu pó ne meséere wele. Lē nnya, isína kuu n tū íi unyine ucó kúpa we. ²⁵Lē nnya kuu yé fe uu pēpēe ye ne u rintíki apí ne Uléécaá kémee sí ayu meyíkíyiki lólu. Kuu nní meséere nfáa m má nnya, u yé fe uu pikecáá Uléécaá n welu.

²⁶Usína uyē mpuri kaí ne sá re tóké m má, uu mékperinkpe póriilé, uu ncaai ríka wa, uu akópe áka wa, u ne pikópekoó apí líka pénelē. Uléécaá ye ketone cáca kee sicó n fe kecáá u tonselē. ²⁷Ai píse re uyē uké ye písína picó meco nípá keyáa kéye uakópe cire kecáá inyóonse wa uu pēe lē memáá kuyu pikó akó kecáá wai. Mecírenínje kuu inyóonse iyē wa uu másu, péé uye-i kuú pēe umecire n kpísi uu písói akópe nnya he. ²⁸Pē ke Moisi isé íi isína n tónse ye pēe písói picó meco ntóhó mále. Amá rinóó tē ke Uléécaá uu isé iyē kepíre ní ma uu wéeri ye Ukepípi kee ní nyaní ne kété-pó isína tonselē háí ne nípá píyei-pó.

8

Yeesu yee Urólécaá usína

¹Nsímé mmē kari písímé ní la kefirírí ye nkpéni nké: Tó Usína mále yee keyómecaa-pó Uléécaá yee nnañe nnéi n te riyóopitú kuluke-luke-mē kényukoótone-i n tū. ²Uyee kunyóonsecañí kémee keló sone riyíkí-i isína pikei wai. Ai kesoiipipi kee kucáñí kpē wa, amá kucáñí yíkíyiki ye ku ke Upíima uu n wa.

³Asei kecáá, nípá usína úye pikei pēe uké ye lihēheē ne lē kapí ne n nyóonse Uléécaá pa. Lē nnya kai píse re Yeesu póké kó linyine ne hapó uké he. ⁴U pēe ketē nté n we, uu yé pēe fe ricuruu uké isína tone. Písoi pēe isé kecáá isína pikei n wai ye piwée máálenle. ⁵Pikei pē kapi kei n wai ye lelee keyómecaa-pó meyíkíyiki ní we iyíraane le lin kó likumífri. Pi waile yarē péé uye-i ke Uléécaá uu pēe Moisi n nyíse lē kuu yé kucáñí n wa meco. U pēe u maá re:

A ripaí, aa pikei pē wai yarē kam nní riyópe kecáá pó n nyíse meco. ⁶Amá Yeesu isína kuu n tū ye keté kecáá pikó ikó fele. Uyee tíyesele ke Uléécaá uu ne nkóméine yíkíyiki písói sée un kó pikecápe nsímé nyóonse. Lē ke Uléécaá uu n yekei re uké nkóméine mmē kecápe wa ye fele.

7 Asei kecáá, nkóméine fói nn péé n nyarí ne kété-pò, áí yé pée nkpáni pise re piké kò melírú pikóméine rikpá. ⁸ Uléécaá ye péé ne upikò césile kuú ne maa re: Né Upíima, ne maa re siyáa ye weme, kam yé ne nkóméine fale ne Isirayeli pikó ne Yuta pikó n sée.

⁹ Nkóméine mmē nín wene yare mmē kamí ne pipisaa n sée keyáa kē kam kunípe pi n tí amí ne Esipiti keteni-i pi lese. Upíima uu kò kpá re:

Ke piricuruu ápi n fe piké nkóméine mmē kecáá ní sóné nnya ke né ám kò ne kutu pi rico.

¹⁰ Ani nyánii, nkóméine mmē kamí ne Isirayeli pikó n séine siyáa sē kepíre ye mmú:

Né inésé pikemúnjé kémee wa,

am kò pisifa kémee i wolu.

Am pée piuleeaa,

api pée pansé pinékó.

¹¹ Piuka úu yé pée uuyucò céési.

Piuka úu yé kò uumaréca símisi re:

A Upíima ceri!

Asei kecáá, pinnéí yé né céri.

Kai n kpísi pikecòpe kewá sínsápi háí ne uwéése kémee-pò.

¹² Liriyíkí re ne sóntile ké pincaai pi sárei,

ám yé kò lē kapí ne né m púnne léisente.

¹³ Ke Uléécaá uu nní nkóméine mmú n sée re nfále, li nyíse re nfoí mmē ne pikpurú masile. Yo in n kpurú, linkó nn n tene, li wele lin tósu.

9

Ketē nté ne keyómecaa-pò piyomeyáhaa

¹ Nkóméine fói pò ne kò pée inyékii mále kapi ye n wa apí ne ketē nté Uléécaá Keyò kémee u yáási. ² Pi pée kunyónsecánjí kariile api ku kéné meté. Kelò fói kapi ye sée re kelò sone. Kei ke sífiráa ketosi ne kutaapili ne akpónó kapi Uléécaá n he aá we. ³ Kenírípi lírú kepíre ke kelò kecò aké we api ye kē séi re kelò sone riyíkí. ⁴ Kei ke wura ketunipi ke-i kapi ye tulaali n nmaasi aké péé we ne nkóméine kutakai kpée kunnéí wura m póríilē. Kukemee ke wura kulú kunyine akú péé we. Aròo kunaapi kpée pée n felési ne nkóméine akpáncúkú ye kò pée kpē kémee wele. Nkóméine aròo nyee pée akpáncúkú nyé kecáá wálaalē. ⁵ Nkóméine kutakai kpē kecáá kapi piléecaatumé pée ye m merí amíiri serí api nyereše, lin nyíselē te kei ke Uléécaá uu we. Piaméj amíiri ye pée kutakai iwúkí yáariilenle. Ai nkpéni kari yé mmē símisi ne nketo-pò.

⁶ Kapi lē nípá yo n nyónsente api yikikée, pèpèe ye Uléécaá inyónse n wa api ye pée nípá keyáa kéye kunyónsecánjí kelò fói kémee lompo api inyónse wai. ⁷ Amá Uléécaá Usina mecire yee ye kunjē kémee mese kóló kelò lírú kémee lompo uu inyónse wai. Isee kuú ne uricuruu akópe kecáá n nyónse menye ne iyē kuú ne kuyu pikó akópe kapi n wa apí la kecáá n nyónse menye kuu ye ne kei lompo. ⁸ Lē ke Nfáasone nn ne nyíse re ke kunyónsecánjí kelò fói ake kò ne nní piwée n kpálē nnya, úka úu yé fe uké kelò sone riyíkí-i lompo. ⁹ Kumúnjé nkú kémee kari nní ní we kumíiri kai lē nyíse. Liasei re lihēhehe kapi Uléécaá m pásii ne isee kapí ne n nyónsente áí ye fe liké pèpèe lē n wai simúnjé kémee nyíse re pi Uléécaá inipee-i nyamle ne kété-pò. ¹⁰ Lē nnéí ye sisoipipi ricuruu

isé le yee iluke ne píta ne píniwole ke usoi uu ye ne uakópe n heere kémee ní we. Isé iyee pee rínanje mále hái ne kumúnjé kpei-pó ke Uléécaá uu nípá yo n conse.

¹¹ Amá Kirisi pó ne Uléécaá Usina le yee ní ka uké memá mee n weme ró nyíse. U kunyóonseacánjĩ kunyine kémee lompolé kpee ríyu píima m má kun kó nyam ne kuketó-pó. Ái písoi pee ku karií. Lelée re áku keté nté kukó. ¹² Mecírenínje ke Kirisi uu keló sone riyíki-i lompo. Ái apoila ne ináa menyé kuu ne lompo, amá uricuruu menyé kuu he uú ne hái ne nípá píyei-pó tiróyu lólu. ¹³ Pi ye apoila ne anáala menyé kpísile apí ne kunáayaha kapi n tóroise nfuló péne apí ne usoi yee mékperinkpe m póriilé níjesi, uipinje ii funi. ¹⁴ In mesei lé, Kirisi menyé pó ye rínanje máne ai lé tósu. Nfáa teneciré mee tíyese kuu umecire kpísi uu Uléécaá he yare inyóonseese yee íi ncaai nka m póriilé. Inyóonse iyee sirómúnjé kópe heerele toké ne Uléécaá yee ye nfáa n he pikei n wai.

¹⁵ Lē nnya, yee ye we un Uléécaá ne sisoipipi kecópe nkómeine fale wai. Pisiményóonse pē nnya ke sisoipipi sē ke Uléécaá uu n sée asi yé keyómecaa-pó nfaa yē. Kirisi ye sisoipipi akópe kasi nkómeine foi kémee n wa nnya kpule uú ne akpanii kasi yé pee sikupakareciré nnya n yé kémee si lese.

¹⁶ Usoi un n la piké umekpo-maá linyine wa, li pise re piké yé te u pikpó masile apí kelene li wai. Piké kelene ritelé tē n wúkule, li pise re piké nyíse re uyee ri n wói ye pikpó masile. ¹⁷ Uyee rinóo n yekei un nfáa m má, usoi uu yé fe uké urináo tē ne pikei wa. Umekpó-maá nmané ke urináo ari yé pikei wa. ¹⁸ Lē nnya kapi isee kpu apí ne nyóonse apí ménye kooni nkómeine foi ke Uléécaá uú ne písoi n sée nn kelene koraane. ¹⁹ Moisi ye pee likumúnjé kpe-i nípá isé íye kéenle písoi nnéi keyu-i yare kai ritelé kémee n wólaalé. Uu pee limemáá ináa menyé ne ipoi menyé kpísi uú ne míni cónhne uu kó mēnme wée ne kehíhípi kē kapi ye n sée re isaopi kpísi uú ne isé ritelé tē kecáá ne sisoipipi kecáá mpei. ²⁰ Uu pee re: Ménye mmé mee yé nyíse re Uléécaá ye ne nkómeine nó séele re noké n titiki. ²¹ Uu kó limecó kunyóonseacánjĩ ne ilú iyē nnéi kapi ye ne kenyóonse-i pikei n wa kecáá ménye mpei. ²² Li isé kémee we re ménye kapi ye ne likei meyā heere cáká-cáká. Ménye mensá akópe nnya n koonu, áa ye kusárei wa.

Kirisi menyé ye akópe heere

²³ Lē kai pise re piké lelee keyómecaa-pó likó kumíri n nyíselé heere. Amá li kó pise re piké keyómecaa-pó likó ricuruu pó kó ne inyóonse yee rísoné n fe heere.

²⁴ Lē nnya, ái kunyóonseacánjĩ ke písoi apí n karií kémee ke Kirisi uu lompo. Ku keyómecaa-pó kukó kuyíraane-yíraane le. Amá keyómecaa ricuruu kémee kuu lompo re uké Uléécaá keyu-i tó nnya nyere líké ró lé. ²⁵ Uu kei lompo re uké umecire kpísi uké ne nnóo kulúí nyóonse yare ke Uléécaá usina uu ye nípá kunmē kúye ne isee menyé n lompo mecó. ²⁶ In pee lē n we, hái ke Uléécaá uú ne keté ne keyóme n wa, li ye pee pise re Kirisi uké íwe li nnóo kulúí. Amá mese kóló kuu nfáani keté nké-i léeme, uu umecire kpísi uú ne mecírenínje nyóonse uú ne akópe lese. ²⁷ Mecírenínje ke usoi uu má re uké kpu, Uléécaá uu pee limemáá ne u túhaane. ²⁸ Limecó ke Kirisi uu umecire kpísi uu mecírenínje he apí ne písoi kulúí akópe kecáá u nyóonse. Amá u ha melírū pēerile, ái pee akópe pílese nnya. U ha pēerile uké pēpee u m mé ayu lo.

10

¹ Asei kecáá, lisone lee kepíre n weme kumíri ke isé ii lése ii nyíse, ái lircuruu kii nyíselé. Lē nnya, nípá líké íye wa, íi yé fe iké nípá píyei inyóonse ise iyē kapi nípá kunmē kúye mesére n wai ne tíyese pēpee lē Uléécaá n yáasi piké n nyam né kété-pó. ² In pee lē, ái yé pee nní n we pin inyóonse iyē piwai tíyee? Li yé pee

nni n wele pepee inyóonse iyē n wai pin mecfreniñe pisonaa masí, akópe áa yé pee pikemúñe-i pi pekési. ³ Amá inyóonse iyee meníñe písoi akópe mǎpá kuñmē kúye pi léisente. ⁴ Li we re anáala menye ne apoila menye áme yé fe meké akópe heere.

⁵ Lē nnya ke Kirisi uu ketē kecáa ka uu Uléécaaa maa re:
Aa inyóonse néē lihēchee la.

Amá ipiñe kaa né mǎ.

⁶ Ai isee kapi n tóroise múkú-múkú néē inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe u sárei kaá yosí.

⁷ Kei kam peé maa re: Néē nkó. Ne sónepǎle, Uléécaaa,

ké mepǎla wa yare lé kapi Isé ritelé kémee kenécáa n wói meco. ⁸ Kirisi ye nté male kelene re:

Aa inyóonse néē lihēchee la, áa kó ñmurei pǎké inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei yosí, in kó ne isé kecáa kapi lē wa. ⁹ Uu kó kpá re: Ne sónepǎle ké mepǎla wa. Inyóonse kpure kuu lē kpu uu iféé kpísi uu iripǎhǎ wai.

¹⁰ Uléécaaa mela mē ke Yeesu Kirisi uu n wa uu umecire kpísi uu ne mecfreniñe nyóonse nnya kari akópe kémee le.

¹¹ Mǎpá Uléécaaa inyóonse uwai tye yē mǎpá ke weesi kéye ukekai kémee n wele un upikai wai, un mesére inyóonse ise iyē wai, liinyóonse iyē íi ye kó pikai fe iké akópe lese. ¹² Amá ke Kirisi pǎo mese ñmane inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei n wa, uu pee limemáa Uléécaaa kuluke-luke-mē kényukǎótone-i mǎpá píyei n tú. ¹³ Kei kuu nkpeni neni mē Uléécaaa uké upilaarǎ ukenyale-i riwulase. ¹⁴ Inyóonse ise kuu mecfreniñe wa uu ne Uléécaaa pikó pansese písoi pee mǎpá píyei-pǎ akópe kémee n léalalē.

¹⁵ Lē ke Nfáasone pǎo kó tyyese ari céru. Li we re Nfáasone ye peé maa re:
¹⁶ Upiima ye maa re:

Ani yēe, nkómeine kamí ne pi n sée ye mmú:
Siyáa sē metǎmpǎ-maá, né inésé piakiñ kémee wa.
Am kó pimēsǎhǎ kémee i wǎlu aní meelúse.

¹⁷ Uu kó kpá re:

Am yé kó pikai piakópe ne pincaai kecáa léise.

¹⁸ Asei kecáa, in te pi kelǎ písoi akópe sárei, inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei íi kó kei piwéé kpálē.

Tǎké ne Uléécaaa riko

¹⁹ Lē nnya pimáreco, tǎ tǎlenle re Yeesu menye ye ncée ró hele tǎké ye ne tirǎpǎo kelǎ sǎne riyíkí-i lompo. ²⁰ Uipiñe yee kusǎñáa kapi kenyóonse-i rinkéne. Iyē kuú ne ritiki uu ne ncée fale mee ye nfáa n he ró yéu. ²¹ Lē nnya, tǎ Uléécaaa usina mále yee Uléécaaa keyǎ iwéése n tú. ²² Lē nnya, tǎké kefa kese ne Uléécaaa riko ari kó nfatene meyá m má nké iníñí m má. Simúné kópe see sirǎfa kémee ní we siké n heerele así lelu, tǎké kó irǎpiñe ne míni sǎne n wolelē. ²³ Tǎké lē karí ne n tǎlé anípe keté rimúlú, irǎpiñe íi kape riyǎo. Li we re uyee rinǎo n yekei ye aseí ute le. ²⁴ Ani tyye tǎké n lénaane tǎké ne nla ne mewai sǎne piwai kémee n ñmósǎpúsenelē nnya. ²⁵ Ari kape ye tó ne pē tǎo ye n cápine riyá tǎké iyaa n we yare kai picǎ kémee inyékii m pansse meco. Amá tǎké ye meníñe ikari n kpariisene, kani nní meyíkíyiki n yé te keyáa tǎrǎo ye nyahaimela nnya.

²⁶ Li we re kari nní nsméseí picére ní masí nnya, tǎn kó ne n we tǎn ne merǎla kémee akópe n wai, inyóonse íka íi peé we kari yé n wa piké ne akópe ró n sárei. ²⁷ Amá níterii ke usoi uu yé peé ne n tú un ne Uléécaaa ketahai kuú ne písoi n túhaanene ne nna mee pipakareciré ní torene kutoi mé. ²⁸ Usoi un

Moisi isé rinlósó, písoi pité néε pitaani pin m maa re mesei ye me, pi ye u kpule, ái pise re piké íwe u té. ²⁹ Nò yé te uyεε Uléécaá Kepipi riintakári uu fómpò ye ne akpanii nyé atóné-tóné sále re u nkóméine menye mee u m pansese Uléécaá ukó waise likpárakóó, uu kò Uléécaá Nfaasone mee ye Uléécaá nfanare usoi n nyise lámaankeε nnya. ³⁰ Li we re tò nyule uyεε mí maa re: Né kaí ne sá re ké ye písoi mewai pi ceεi, néε yéε písoi ihéé pi pa. U kò maa re: Né Upiima, néε ne nnépuri pikó túhaanene. ³¹ Ai kukaha we re usoi uké Uléécaá yeε nfáa n te anipe-i lóipò.

³² Amá ani siyáa foí se-i ke metéi ame nó rinkpáii léise. Kai pikpáii nó ní masí, nò pεε likumúhè kpε-i íwe píima kémeε ne pináa meyá tijnmósópule: ³³ Api ye pinyine-i alé ne risoiwuí kémeε isei nó n wapaase pin kò nó wéékuselé. Ani kò pinyine-i pepεε íwe iyé icò kémeε ní we kecáá kpá ani pi léni. ³⁴ Asei kecáá, nò ye pεε pikpaniikó íwe ténle, ani ye kò ne mpóonare ηmurei re písoi piké nólinékó nó yosí, non nyu re nò memá píima mále mee lé n fe men kò nípa píyey we. ³⁵ Lé nnya, áni kape lé kaní ne n tálé fóm. Ihéé píima inyine ye likeméé wεle. ³⁶ Asei kecáá, lí nó písele re noké ηmósópú m má, non Uléécaá mela piwai m masí, noké pεé ne lé kani m mé n yé. ³⁷ Nléécaasimé atelé ye maa re:

Asei kecáá, li tise nkáripí, nkáripí fíi ηmaa, uyεε n sónti uké ne n tuine. Úu yé náηaipò.

³⁸ Unékó yeε inénípeε-i aseí n tíkilé yé unfatene nnya nfáa wa.

Amá un kepire-mē tintòpi, ám yé pεε uipuri n la. ³⁹ Amá in tósó, ái tósó pepεε ye rintòpi apí ne polu. Amá tó ne pepεε ye ne kefa n tene ai piriyyu lolu le.

11

Pirókpure Isirayeli pikó nfatene

¹ Nfatene ye piηmurei le re lé ke usoi uu n tálé ye piwai masile, te lé ke usoi úu n nyáni ye kò wεle. ² Pikpure nfatene nnya kapí pεε ipakare yé.

³ Nfatene mee tíyεse kari nyu re rinósó ke Uléécaá uu ne nípa yo wa. Ai pεε wai re lé kari nní n nyáni ái leleε kúyene ní we kémeε léeri.

⁴ Nfatene mee tíyεse ke Apeeli uu Uléécaá inyóonse wa ii Kayεε ikó rísone tósu. Mmē nnya kapi u sée re aseí ute. Uléécaá ricuruu yeε uinyóonse iyé pakare re i nyamle. Inyóonse iyé nnya, nípa kuu nní ní kpu, ukεcáá nsímé ye ne wεle tòn n kóméi.

⁵ Nfatene mee tíyεse ke Uléécaá uu Enóki kpiipò úu pεε nkpò yé. Ke Uléécaá uu u n kpiipò nnya kúu nkpò yé. Uléécaá uké kelene ú n kpiipò, Nléécaasimé ye pεé maa re uisoi ye ne Uléécaá sále. ⁶ Nfatene nnsá n we, úka isoi lí yé fe iké ne Uléécaá n sá. Li we re nkó yeε Uléécaá n yáási uké ne kefa tene re Uléécaá ye wεle. U ye pepεε u n wéési ihéé pale.

⁷ Nfatene mee tíyεse ke Nowee uu lé ke Uléécaá uu u n símisi re lí yé wa ηmurei úu kò pεε kahané lí n yé. Kuu Uléécaá riwure m má nnya, uu kutákai karií uu ne ukεyò pikó ayu lolu. Nfatene mmē nnya kúu ne keté nnéí písoi akópε pa, uu pεε kò mmē nnya pansε aseí ute.

⁸ Nfatene mee tíyεse ke Apiraham uu Uléécaá iséi ηmurei uu keté kē kapi n yekeilé te uké masí n te kémeε sí. U pεε tósule úu kò nyu yei kuu sí. ⁹ Nfatene mee tíyεse kúu ka yarε usáne uu keté kē kapi n yekeilé te uké masí n te kémeé tone un acánjí kémeε sói. Isaaki ne Yakupu kapi umεca keté kē n yekeilé ye kò pεε kei sóile. ¹⁰ Apiraham ye pεε kuyu kpεε akúí pape-pape kecáá ní mómaale ménle. Uléécaá ricuruu yeε kuyu kpē umúhè, uyεε kò kuumome.

¹¹ Nfatene mee ko t́yese ke Sara ricurruu uu kewá mari, aṁmē nyē-i kuu yé p̄ee m mári an ko pitómpo masí. U p̄ee nyule re uyee rinóo n yekei ye aseí ute le. ¹² Lē nnya ke sipirē asi usoi use yee kekpo ne nnyáa piwai n masí ḱeme leeme, sin kulúu we yare keléecaa awarepi ne mínimaa ritime nnyene mee n̄n kúkéē n̄ we.

¹³ Pinnéi ye p̄ee nfatene múl̄enle apí weri apí ne kp̄ini apí lē kapi pi n yekeilē yosí, amá ketaa-p̄o kapi men̄p̄ee li kp̄asi, ai pi larisi apí háa re pi pisáne ne picéet̄oṅe le p̄ee ketē kecáa n̄ cemélē. ¹⁴ P̄ep̄ee nní lē n̄ símisi ye meykíyiki nyíselenle re ketē kapi wéési. ¹⁵ In p̄ee kei kapi n léeri ke pikumítri akú wep̄o, pi yé ncóe yē apí kei p̄ele. ¹⁶ Asei kecáa, ketē kee nké n̄ fe kapí ne náápo. Lelee keyómecaa-p̄o kekó. Lē nnya ke isei ii Uléecaa we re piké u sée re Piuleecaa, kuu nní kuyu n yekeilē uké pi pa nnya.

¹⁷ Nfatene mee t́yese ke Apiraham uu Isaaki kp̄isi re uké ne nyóon̄se p̄ee uyē-i kai u m peikee. Ukep̄ipi ciren̄iṅe kuú p̄ee lē palē piké ne nyóon̄se, Uléecaa un ko p̄eé ne an̄o u yekei ¹⁸ uu u maa re: Isaaki ḱemeé kaa siyáse yenune apí ye ripónyiri si séi. ¹⁹ U p̄ee tálē te Uléecaa ye n̄n̄aṅe mále hái un yé fe uu usoi pikp̄okp̄o ḱemeé yukuse. Lē nnya ke Uléecaa uu uk̄ep̄ipi u p̄ese ai wai yare nkpo ḱemeé kuu ke yukuse.

²⁰ Nfatene mee t́yese ke Isaaki uu Yakupu ne Esau rinóo s̄one ritikise un tálē te li kóso-p̄o lē waine.

²¹ Nfatene mee t́yese ke itun̄e ii tu re Yakupu uké kpu, uu Yosefi pin̄máne keté n̄p̄a úye rinóo s̄one t̄ikise, uu ukusele kecáa nyíki uu ne Uléecaa riyu waise.

²² Nfatene mee t́yese ke Yosefi uu p̄ee kekpo nyahai, uu símisi re Isirayeli pikó yé kam apí Esipiti keteni-i lelu, uu ko símisi lē kapi yé masí uak̄oṅo n wa.

²³ Nfatene mee t́yese ke Moisi usaa ne uuni apí u mari apí u p̄esu iware itaani. Kapi n yé te kewá ye pinyáni nyaní nnya, apí isé ke uyóopi uu n̄ pa iwame wa.

²⁴ Nfatene mee t́yese ke Moisi uu p̄apisi, uu yúlu re apí kape ye u sée re Esipiti Uyóopi ukp̄ere kep̄ipi. ²⁵ Uu wé̄e re piké u ne Uléecaa pikó kesé íwe n wai ne kuu yé itun̄e ker̄i inyine-i akópe ḱemeé n̄nare n kómei. ²⁶ U p̄ee yé te aseí kecáa, un Kirisi meco alé ḱemeé n we, li memá piima le ai tósu Esipiti ketē kecáa lis̄one nní. Liriyíki re ihéé yee u m mém̄po kuú p̄ee nyánepo.

²⁷ Nfatene mee t́yese kuu Esipiti keteni-i yisi úu ko uyóopi kuwoi wuri. Liriyíki re u p̄ee tásile yare u p̄ee uyee úu kúyene n̄ we meykíyiki nyánile.

²⁸ Nfatene mee t́yese kuu nkpo meló anyá li, uu an̄on̄o m̄nye p̄óriinkee re uyee n kóni úu kape ka uké Isirayeli pikó sipipi foí rica.

²⁹ Nfatene mee t́yese ke Isirayeli pikó apí M̄ini-Wéé-Nkoi ritéj yare keté kóima. Amá ai Esipiti pikó p̄ee pitéj n̄ peenu p̄́ muuni.

³⁰ Nfatene mee t́yese ke Isirayeli pikó apí Yeriko imele siyáa siseei pikóónú masí, ii lólesi. ³¹ Nfatene mee t́yese ke un̄osi wásánkaí Rahapi uu n̄s̄one p̄ep̄ee pim̄uṅa n hápo yosí. Lē nnya kápi u ne p̄ep̄ee apí Uléecaa m pakarelē ripéne piké kó.

³² N-ye kam yé ko pisimé rikpá? Nen te ké Seteyoo ne Paraaki ne Samsoo ne Yefutee ne Tafiti ne Samuyeli ne antepuye nkó símisi ké t̄aṅene, itun̄e yé n̄e ripári. ³³ Nfatene ye t́yesele picó apí at̄opi wai apí siyóopitē feriyente apí ko lelee aseí n tikilē wai, apí Uléecaa rinóo kuu n yekei yenu, apí ko ákináa inoo m̄oṅnise,

³⁴ apí nna kutoi kopu, apí n̄m̄eheree apí pi yē piké ne atéhe pi parii, apí kufón̄ fine apí limemáa at̄opi ḱemeé rik̄oṅo yenu apí ko at̄opilee sane feriyē apí lákase.

³⁵ Pinósí pinyine pikó p̄ee n kp̄i, apí pikp̄okp̄o ḱemeé yisi apí n̄fáa kpá.

Apí p̄isoi picó p̄́ íwe piima lukeise, apí yúlu re apí ikemeé lelu. Pikp̄okp̄o ḱemeé meyise kapi lē la piké ha meykíyiki yisi nnya. ³⁶ Apí picó p̄́ ko nnyei

nam, api iséí pi súúkee, hái ricuruu api pi pahaankee api kukpaniilee pi tani. ³⁷ Api apare pi tapisi api kóni, api pi peikee, api pi sekerente api kériine, api atéhe ne pi kóni. Pi pee tóórinkeele pin asánkone ne apoikone tántilē, ápi líka má, písoi pin pi wéekuselē pin íwe pi wai. ³⁸ Keté áke ne sá re pē piké kekemeé n we. Pi pee acesi kóima-i ne ayópe kecáa ne aparepoo-i ne atenhore-i tóórinkeele. ³⁹ Pinnéí mmē nfatene ye týesele api pikecáa nsímé sone simisi, amá ápi lē ke Uléecaa uú pee n yekei yē. ⁴⁰ Ai líka nnya, Uléecaa ye pee lisone lee lē n fe ne ró lalē, úu pēé la pē ñmane piké li yē, tó ári kape kémee n we.

12

Uléecaa ye urósáa le

¹ Ke píseérakó kulúí píima nkú api nni ró n kálaalē, tóké ncónē ne akópe nyee ye ró n kálisi kekéripi fóm̄p̄, ari pee itóó kai m pise re tóké wa kémee ne kényu pihápe n náasi. ² T̄on Yeesu inípeē tapaalē. Uyee nfatene ute yee ye n týese nn pelu n̄sone ne k̄ét̄o-p̄o. Kuu yé pee mp̄ónare kapí ne u rí la n̄ yosí, uu meníne ñmurei re u yé kunapéékó kecáa nk̄p̄o wéē, úu k̄o liisei ne kutu rico, uú ha nk̄p̄eni Uléecaa riyóopitú kuluke-luke-mē kényukóstone-i n tū.

³ Ani uyē ke pikópekoó api ntóosi píima n wa úu k̄o pēé ne lē sá kecáa musí. Lē kéméé, áni yé pee týe n̄nínēpiñe iké riyóo.

⁴ Ani kahane akópe n náasi líké ne ménye keleeme tu. ⁵ N̄o lē ke Uléecaa utú ne Un̄símé n̄o n ñmóóp̄uselē yare usipipi paleilee? U ma re:

Kenépi, kutu ke Upíima uu p̄o m pásalē

ái kape p̄o n we yare akp̄eri.

Un ye k̄o ne p̄o n cési,

kape ye ip̄ópiñe riwéréese.

⁶ Li we re nk̄o ke Upíima uu rí la kuu ye kutu ripasa.

Keppi kē kuu rí la kuu ye nséí wa.

⁷ Ani ye íwe ke Uléecaa uu ye n kp̄isi uú ne n̄o n cési kémee rikáhá-káhá. Kani Usipipi nnya kuu lē n̄o wai. Liriyíkí re keppi kénye ke usáa úu ye céesi? ⁸ Amá unsá ye usipipi nnéí icélaa ic̄o n̄o n cési, ani ceri re áni usipipi yíkíyiki. ⁹ T̄o pee písoi mále pee pirósáa, api ye ró céesi ari pi pakare. Iye nnya k̄ari yé pee urósáa yee keyómecaa-p̄o rí we pakare tóké ne nfáa n yé? ¹⁰ Pirósáa yēē pee ró céesile lē kapí rí la, aí ne rinā keri rinyine-i pá. Amá líké ne meyíkíyiki ró n sonesi nnya ke Uléecaa uu ye ró céesi re tóké ne umec̄o n kp̄aiilē nnya. ¹¹ Asei kecáa, icélaa ye mp̄ócaai le mefoí, ái mp̄ónare kelene. Amá kepire ke p̄epe icélaa iyē n yosí api ye ikulaa li. Pi ye aseí m mále pin nk̄iñiñe kéméé we.

Picélaa ne linyine kecáa piyakayakase

¹² Lē nnya, ani n̄oanénipe nyee rimméñe ne n̄oanénui nyee n t̄ñnente papukuse. ¹³ Ani ye ncéé cire-cire n̄oanéna l̄o. In lē n wa, uyee n k̄ós̄oi úu yé n kp̄ñeink̄ee, amá u yé p̄ei.

¹⁴ Ani n wéési re líké n̄o ne m̄p̄á úye kec̄ape n niñú, ani k̄o isoi yee ne Uléecaa n sá n le. Isoi iyē insá n we, úka úu yé Upíima yē. ¹⁵ Ani wa úka úu kape ípeelē ke Uléecaa uu u n nyíse líkó paa. Úka úu kape n we yare nn̄iñlonkó mee n fepe nn týese aí n c̄on̄l̄e líké ne písoi kulúí rit̄éñ. ¹⁶ Ani wa úka úu kape iwásánkaf̄ n wai, úka úu kape ye k̄o Esau mec̄o Uléecaa líkó háikuse. U pee iluke ise k̄oló nnya uipipi f̄oi keluke ñmeriyele. ¹⁷ N̄o yē te u pee kepire kale un la re piké rin̄o s̄one u rit̄ikise, ápi ne kutu u rico. Mp̄á kuu n wéési un ne t̄eni, úu fe uké wa usáa uké lē kuu pimáa m̄í masí conse.

¹⁸ Kani Uléécaá kekúrí rinnyósópó, áí riyópe ke usoi uu yé n fe utí ca kaní ne rikó. Nna píima rín peé we, kuñmaha áku peé we, kesine áke peé we, meyo áme peé we. ¹⁹ Ai rináatónh itu née inósosimé nné kani kó. Isirayeli pikó pée nné mmé n kó ye peé yele re ápi la piké nka nco pikóme rikpá. ²⁰ Liriyíki re rinóo tē kapi pi n he ye ne nrappe pi tósile. Pi ricó pimáa rikpá re: Mpá isee, in tiyópe tē tinca, pi yé apare i tapisi api kópu. ²¹ Mewai memee kei n wa ye pée iwame wele hái, Moisi uu ne maa re: Iwame ye né sóólelenle nen terii.

²² Amá Siyoó riyópe ne Uléécaá, nfáa ute kuyu kaní ne rikó. Keyómecaa-pó Yerusalem kémeé ke piléécaatumé kulúí kulúí api ní we. ²³ Uléécaá sipipi foi anyá icápine kaní ne rikó. Pianyiri nyee keyómecaa-pó wolaalē. Uléécaá yee ye ne mpá úye n túhaane písoi nnéí pée aseí m má pin nyamí ne kété-pó kaní ne rikó. ²⁴ Yeesu yee nkómeeine fale ne ní ka ne umenye mee n kóonu kaní ne rikó. Ménye mee pikei mále ai Apéeli mekó tósu.

²⁵ Lē nnya, ani nómenécíre tí! Ani kape ye n yulu re áni yé uyee ne nó n símisi kutu ricó. Pēpee pée n yúlu re ápi yé uyee ne keté kecáá pi n símisi re piké pinsé ceri kutu ricó ápi pée nméherere, pi pée kutu pi ripasale. Li nyísele re tón uyee háí keyómecaa-pó ró n símaari re toké nsé ceri kutu píco n yulu, ári yé fe toké nméherere. ²⁶ Uléécaá meté ye pée keté yenaasele. U kó nkpeni rinóo ntí ró yekeile uu re: Ái kó keté nmané, amá ne keyómecaa pó kó yenaasene. ²⁷ Anóo nnyé kuu nní m ma ye nyíse re lē ke Uléécaá uu n wa lin yenesi ye tenene liké pée lelee áí kúyenaa ní we riyá liké n we.

²⁸ Lē nnya, kai nní re keyóopité kē karí ha m máne áke kúyenaa we, toké Uléécaá yáasi yare kuu ní la, ári kó upikei n wai tón ne u tálē tón kó u pakarelē. ²⁹ Liriyíki re Uruléécaá ye kó nna le mee ye n tóre múkú-múkú.

13

Lē ke usoi uu ye ne Uléécaá rinsá

¹ Ani pimáreco nla ne n nmósópúlē. ² Ani kape ye písáneyóo kecáá palei, li we re pinyine ye pikemee piléécaatumé písioy-i yósile ápi nyu. ³ Ani pikpaniikó kecáá n léiselē yare kesé kani akpanii kémeé we. Ani kó pē kapi íwe n wai kecáá n léiselē te nó ne kó pimeco ipiye mále nnya.

⁴ Mpá úye uké písónne ríyu n waise, mékperinkpewai áme kape kulee mepéne kémeé n we. Uléécaá ye ne pikperinkpекóo ne piwásankái túhaanene.

⁵ Nwóónaapí rín kape nóínésoi kémeé n we. Lē kani nní m má liké nó n tulu, li we re Uléécaá ricurruu ye maa re: Am pó fómnine, ám kó kepire pó tōne. ⁶ Lē nnya kari yé fe ári ne ikari maa re:

Upíima yee unécome, iwame lí né waine.

Yó ke kesoiipi ake yé né wa?

⁷ Ani ye nópinéwéese pée nléécaasimé nó rin-yóo kecáá léise. Ani lē ke piisoi íi ne kété n tene m pallē ani pimeco nfatene m má. ⁸ Yeesu Kirisi ye sé-me ne neni-me ne nrapá píyei-pó ase uyē le. ⁹ Ani kape tíye simúnjé sane mpehē mpehē síké ncée nó poise. Uléécaá nfanare mee yé nóínésoi kemee-pó tíyese ani papisi, áí iluke kémeé ikóhó yee yé tíyese ani papisi.

¹⁰ Tó kenýóonsetunipi mále, pēpee kunýóonsecánjí kémeé inyóonse n wai ápi ncée má piké ye kei piiluke li. ¹¹ Li we re pi ye isee iyē kapi ne n nyóonse kekále iyaa-pó toroisale. Imenye ke Uléécaá usina uu ye ne kenýóonse riyíki-i akópe piheere kecáá inyóonse wa. ¹² Lē nnya ke Yeesu póo kó kuyu iyaa-pó íwe li uu ne umenye cire písioi akópe heere. ¹³ Lē nnya, toké kekále-i léepo toké ha u léepo, tón uisei topori. ¹⁴ Liriyíki re ári nté kuyu má kpee yé mesére ní we, amá kpekpee

masí kεpire n weme kari wéési. ¹⁵ Toké ne Yeesu ritiki arí ne meséere ipakare siyome ne Uléécaá inyóonse n wai, liasei re lelee ntónóó-i n léenti lin urinyiri taáselē kari yé ne inyóonse u wa. ¹⁶ Amá ani kape mewai sone ne nfanare ihεe palei, li we re inyóonse iyε mpuri yee ye ne Uléécaá risá.

¹⁷ Ani nópinéwéése m pakarelē, ani nómenécíre cepise ani pimεtene n we. Li we re pepεe nónnéfatenε kecáá pállε piké kó símisi lē kapí pipíkai pē n wa. Ani tíyεse piké mpóonare ne n keisi, ái kape ne inηmopi. In inηmopi kapí ne wai, ái yé pεe nó tilaa.

¹⁸ Ani kerócaá keyóme yáasi. Tó yē te tó kefa kpáailenle tón kó la re toké npá yei isoí sone n le. ¹⁹ Ne nó welu re ani lē wa ké ncée yē ké mekeε nókenémee pεεpó.

Nsímé tɔrɔɔ ne iyáhaa

²⁰ Uléécaá yee nkínηne te. Uyee Urópíima Yeesu, usánsé wéése yee umenye n kaonu uú ne nkómεine tene círe weri pikpókpo kémee yukuse. ²¹ Uké tíyεse noké lē nnéilεe umela kémee ní nyamí wa. Uké ne Yeesu Kírisi ritiki uú ne kerómee lelee ne u n sá wai. Yeesu Kírisi yee npá píyei-pó meydópi te. Amí.

²² Pimáreco, ne nó welu re ani nsímé kam ne nní nó n ηmóópúselē yosí ne suúlu. Nsímé kekéripi ye ke kam nó wóipó. ²³ Ani n nyu re pi urómáreco Timotee akpanii kémee lésele. Un mekeε n tuime, né ne u ripénepó amí ne nó lóólú. ²⁴ Ani nópinéwéése nnéi ne Uléécaá pikó nnéi yáasi. Italii pikó ye nó yáasi.

²⁵ Uléécaá uké nónnénéi ípeeléε nyíse!

Títelē ke Yakupu uu n wólū

Lēlē rítelē ntí kémēē ní we

Títelē ntí uwólē kapi ye sée re Yakupu, Uléécaā ne Yeosu Kirisi ukeikó. PISOI MEYĀ YE MÚSU RE LI YĒ YEESU UWĀ (Matiyee 13:35). U pee Yerusalem-pō Uléécaā pikó icápine kémēē uwéēsē unyine le. Uléécaā pikó mpuri mēē ketē kecáā n yekaalē kuú ne máne.

Nsímé mēē rítelē ntí kémēē ní we riyíkí yēē nfatene. Ai kesoipipi mēwai sōne. Ai re usoi uké kefa ηmane ne Yeosu Nsímé Kεcire n tenelē, amá uké kō uisoi kémēē n wai liké n nyáni re u n tikilenle n̄sōne. Likumúhē re "nfatene nnsá mēwai sōne m má, n kpuwaalenle" (2:26). Pipeikēē yēē nyísele re li nfatene yíkíyiki n̄ēē ái mmē.

Ifaaci iyē mekériiine ye mmé:

1. Lē ke pipeikēē api ye n wa (1:1-12).
2. Li pise re piké nfatene pipeikēē kémēē musí piké yē (1:13-18).
3. Lē kapi ye Nléécaasimé rintíki apí ne nfatene kémēē n sōne (1:19-27).
4. Api kapē ye nfatene kémēē úka lómiise (2:1-13).
5. Li pise re nfatene nké mmēwai ne mmecire nyíse (2:14-26).
6. Nké mmecire pitíne fe (3:1-18).
7. Lē knn yé ketē kecáá likó ne n sōne (4:1-5:12).
8. Lē knn mmecire piyómeyáhaa kémēē m pálē (5:13-20).

Iyáhaa

¹ N̄ēē Yakupu. Ne Uléécaā ne Upiima Yeosu Kirisi ukeikó le. N̄ēē nō Uléécaā pikó isoipuri kefi ne ité iyēē nní ketē nké nnéi kecáā n yekaalē rítelē ntí wólū. Ne nō yáasi!

Nfatene ne mēwéēsēsōho nkó

² Pinémárecō, ani n kpiilē te mpōonare piima ye mu, in te li ye fe ai ye méwee mpehē mpehē kémēē nō peikēē. ³ Nō pinyuwe máálenle re lin nō m peikēē re liké nōnnéfatenē yē, n̄on tinkáhá-káhá ne kēto-pō, li ye tíyesele aní n ηmóópulē. ⁴ Amá ani pee tíyese nōnnēηmóópú kani m má nké nónínsōi kémēē meyá wa ne nketō-pō, ani pee meyíkíyiki m pelaalē líka ái yé pee kō nō m párilē. ⁵ Mēwéēsēsōho men nōkenécōpe úye m párilē uké Uléécaā mē we, uké u he. Nfanare kuu ye ne n̄pá úye he. Úu ye cési. Un mē u n we, u ye hele. ⁶ Amá li pise re uké nfatene m má uú ne welu, úu kapē n tíru. Nkó yēē n tíru ye we yare ániwalé ke kuyō aku n síkai lin tánjai. ⁷ Liute úu kapē musí re u yé fe uu Upiima kémēē linyine yenu. ⁸ Usoi unyine lo, ukemúñē áke kelō kese tú. Kéyu ne kεpire kuu uicee nnéi kémēē sōne.

Iwe ne memá kecáā n̄simé

⁹ Nōkenécōpe unyine un íwe m má, uké mpōonare-i n we ke Uléécaā uú ne u rí taásene nnya. ¹⁰ Amá Kirisi ukó nkó yēē m má, uké mpōonare-i n we ke Uléécaā uú ne u n cēpisene nnya. Asei kecáā, umámá isoi ye tenene kekéripi nní yare kuyúí mefele. ¹¹ Ntunje ye leemele nn ηmákasi, nn meyúí kólaase, mefele ame lolu, men̄sone nn tene. Limecō ke umámá isoi ii ye mekáikai tene, lē kuu rí we un wai ái ne kei pá.

Pipeikēē nkó

¹² Nkó kai ye m peikee un kahari ye únarekome le. Lin pipeikee u m masí, kuu n feriyē nnya, Uléecaa yé nfáa u pa re ihéé. Mmē kuu yekeilē te uké pēpēe u ní la pa.

¹³ Lin ye úye m peikee re liké akópe kémee u ritépo, úu kape ye maa re: “Uléecaa yee né peikee.” Mēwai kópe áme yé fe meké Uléecaa peikee. Uricuruu úu ye kó úka peikee re uké mēwai kópe wa. ¹⁴ Amá mpá úye likáipi-káipi cire lee ye u pasai ai akópe kémee u tépo. ¹⁵ Likáipi-káipi lē lin m pi, lin meyā n wa, ai pēe u pasai ai akópe kémee tépo, akópe pōo pelu aa pēé nē nkpo weri. ¹⁶ Ani kape nómenécíre n kiraasente, pinémárecō lala kecire. ¹⁷ Lē nnéi lee ái kusa ní nyamí kai ye usoi n he ye Uléecaa yee keyómecaa-pō ní we kémee léerile. Uye keyómecaa-pō metéi likó nnéi wa. Úu ye conse. Kujmaha áku ukemeé we. ¹⁸ Uricuruu yee la uké nē unsímé ritiki uké nē nfáa ró he tóké nē lē nnéi kuu n wapisi kecōpe lifoi nnya. Unsímé mmee aseí le.

Uléecaa nsímé kutu píco nē mpitiki

¹⁹ Pinémárecō lala kecire, ani kō te mpá úye uké ye n welu re uké uuco kutu rico, úu kape ye nē nsímé n yōone, úu kape ye kó kuwói n wélú. ²⁰ Usoi kuwói áku ye lelee Uléecaa inipēe-i aseí n tikilē wa. ²¹ Lē nnya, ani lē nnéi lee ye usoi mékperinkpe n waise riyá, ani kó rikpákárá píima yá, ani kó nómenécíre cepise aní nē nsímé mmē ke Uléecaa uu nósínēfa-i n wa yósu. N yé fe nn nōanēyē lolu.

²² Ani kape nómenécíre n kiraasente nē Uléecaa nsímé kutu píco nmanē. Amá ani ye kó lē knn m ma ritiki. ²³ Uye un ye nsímé kutu rincō, unsá ye kó pēe lē knn m ma rintiki, u we yare usoi nkó yee ye kenípeenyáni kémee lē nmaa ke ukēyu aké ní we n yé. ²⁴ Un umecire pinyáni m masí, uu tōmpo uu mese nē mese paleipo lē kuu ní we. ²⁵ Uléecaa isé ye nyamle nē iketō-pō, ii ye kó usoi ilási kémee lese. Nkó yee i n kéeni n mesēre ikécáá ukemúné wailē ye nē umpēhé le. Úu ye kutu i ricō uu mese nē mese i paleipo, amá lē kii m ma kuu ye pitiki nē kēyu m mahanlē. Uléecaa ye liute uyé kpálenle un lē kuu n wai kémee mpōonare-i we.

²⁶ Uye un m músu re u uyómeyáhaa le kúu pēe unnaō pitíne nyu, un umecire kiraasente, upiyómeyáhaa ye mēwoo le. ²⁷ Piyómeyáhaa kecire pēe ápi ncaai níka m pórillē ke Uléecaa uu ye n n̄murei ye mpi: Usoi uké ye sikúmampipi nē pikúmannōsi ncōj kémee picome ha, uu kó keté nké kecáá mékperinkpe likó nē umecire kaase.

2

Ai pise re piké písoi nē picō kecōpe n tési

¹ Pinémárecō, nōo nní Urópiima Yeosu Kirisi yee Uléecaa meyoopi m má nē kefa n tenelē, ái nē sá re noké písoi nē picō kecōpe n tési. ² Tóké kpísi re Uléecaa icápine-i karí we, umámá unyine uu lompo, un wura kepalē nē melape néikōs tanaalē, úwekōs unyine pōo kó lompo, un ilú kópe tanaalē. ³ Nōn uyee melape néikōs n tanaalē ríyu n waise, ani u maa re: Pōóké kam a kényukōstone nké-i tone, ani kó úwekōs maa re: Pōóké nyere nēe a kam a keteni-i arōna metene nté tone, ⁴ ái piténjé kemúnjé kee lē nō wee? Ai nō lē wale yare pēpēe ye písoi siyu-i rimpáí api kelene nsímé túhaanee?

⁵ Pinémárecō lala kecire, ani kutu rico ani kóm: Uléecaa úu pē ke písoi api keté nté ní nyáni re píwekōs wēe uu pinfatene nnya pi pansese pimámáa? Pi Uléecaa iyōopi kuú nē pēpēe u ní la m mé kémee lonine. ⁶ Amá nō áni ye pēe úwekōs waise! Ai pimámá pēe íwe nō wai pin kó sitahai nō séleii? ⁷ Ai pēpēe rinyíri sōne tē ke Uléecaa uu nō ní séleí caaii?

⁸ Uléecaa Nsímé ritelē ye maa re: A upōcō n la yare kaa ripōcúruu ní la. Uléecaa iyōopi isé ye iyē. Asei kecáá, nōn i n tikilē, li nyamle. ⁹ Amá nōn písoi siyu-i m

pailē noké ne pi n tési, akópe kani lē wai. Li nyísele re áni lē ke isé ii m ma ritiki. ¹⁰ Usoi un m músu re isé nnéi kuu tíkílē kuu pēe ise rilóó, isé nnéi kuu lē tilóó. ¹¹ Uyēe m maa re: kape iwásá wa, uyē cire yēe kó maa re: kape usoi kpu. Lē nnya pōnsá iwásá n wa, kaa pēe usoi kpu, isé nnéi kaa lē tilóó. ¹² Ani n símisi non kó wai yarē písoi pēe n nyu re Uléécaá yé keyáa ne uisé pi túhaanēne. Isé yēe íi yē usoi akópe m pa yē nyi. ¹³ Ketahai kē ketúhaane kēmeē, Uléécaá úu úka íwe ténine yēe úu yē ucó íwe n té. Lē nnya, nkó yēe yē ucó íwe n té yé nsímé kēmeē le.

Usoi nfatene ne uliwaiwai kecáá nstmé

¹⁴ Pinémáreco, usoi un n kpárálē te u nfatene mále, ke uliwaiwai áli kó pēe lē nyíselē, nfatene mmē mpuri yé fe nn usoi riyu láluu? ¹⁵ In te núnémáreco Kirisi ukó, utisi néē unósi unyine yē we, úu yē mpá keyáa kēye yē uké tā néē uké li, ¹⁶ nó unyine uu pēe u maa re: A ne ripópó n nme a ha ilú tā aa kó le, kúu pēe leleē u m párlīē u pa, likulaa yē pēe kúye? ¹⁷ Limeco kai nfatene kēmeē we. Usoi un n kpárálē te u nfatene mále ke uliwaiwai áli pēe kó lē nyíselē, unfatene yē kpuwaalenle.

¹⁸ Amá in n la, unyine pó né maa re: Pó ne nfatene mále, néen mewai sone má. Né u pese re: Iye kaa yé nfatene m má, lipówaiwai ali kó pēe lē nyíselē! Né né linéwaiwai ne pó nyíse re ne nfatene mále. ¹⁹ Pó ne kefa tenelenle re Uléécaá ye ucírenínje le, néē yo? Pó alari mále. Aníri pó ne kó lē nyule, aa ye n terii ne iwame mepéhē. ²⁰ Pó uníri nkó! Aa la póké kó te usoi unsá ne uliwaiwai n nyíselē te u nfatene mále, unfatene ín kuláa kúka máa? ²¹ Ke urósáayaha Apiraham uu uliwaiwai ne n nyíse re u ne Uléécaá kefa tenelenle uu ukepípi Isaaki kpísi re uké ne nyóonse nnya ke Uléécaá uu u sée re aseí ute. ²² Aa yé te unfatene ne uliwaiwai yē pēe pénélenle lin ne kesé keisi aí ne nyíse re u meyíkíyiki Uléécaá ne kefa tenelenle? Uliwaiwai ye tíyesele unfatene nn pelu. ²³ Leleē Uléécaá Nsimé ritelē kēmeē n wólaalē kai lē wa re: Apiraham ye Uléécaá ne kefa tenle, Uléécaá uu lē nnya u séi re aseí ute, uu kó uu séi re uusanē. ²⁴ Nó yé te usoi liwaiwai kēmeē ke Uléécaá uu ye ne yé te aseí ute lo, ái unfatene kēmeē nmanē.

²⁵ Uléécaá ye limeco unósi wásánkaí Rahapi pansesele aseí ute uliwaiwai nnya. U pēe Isirayeli pikó pitume yósile, uu wai uu pi léni api nwahacee tiki apí ne tómpo. Mewai mē kēmeē ke Uléécaá uu yé te u aseí ute le. ²⁶ Yarē ke ipínje yēe íi nfáa m má ii n kpuwaalenle meco ke nfatene meē nín ye nliwaiwai ne n nyíse re n wele póo kó kpuwaalē.

3

Tilémpi pitine

¹ Pinémáreco, áni kape n la noké nónnnéni Nléécaasimé n céési. Nó nyule rísonē nmaa re Uléécaá yé kam uu ne tó mpi tóo nní n céési túhaane ai picó tósu.

² Tó ye ntónéi mmú méwee kulúí kēmeē meyá púnnele. In te unyine ye fe úu ye mēmaa púnne, liute ye pipele masile. U yé fe uu umecire tini. ³ Tó ye isá nnó-i ákpaláa wale íi ne kom ii ró m pakarelē in tó tíkílē. ⁴ Ani kó áninói ripaí nké: Mpá ne ampiye mmú, kuyó pape-pape kun a n kpáulē kun ne n tósu, ketkíí sírísápi keniyine ke autikíí uu ye n carii un ne ncée a tikiselē. ⁵ Limeco ke rilémpi arí we. Isoipínje keló sírísápi keniyine ye ke, amá ke ye pēe mewai píima wale.

Ani ripaí lē ke kenakpéréé ake ye n fe ake kuhópe píima nmaasi! ⁶ Tilémpi pó ne kó nna nco le. Kei ye mewai kópe keló kee írópínje kēmeē n we. Nna teneciré kēmeē-pó kake léeri ken írósoi nnéi kēmeē írópínje siló tóo mékperinkpe pórii

ne ntókpó keyaa-pó. ⁷ Asei ye nye re iyúisee ne sinúipi ne liyúikó lee m múnui ne míni kèmee ikpintomé nnéi ke kesoi pipi ake feriyee aké tini. ⁸ Amá usoi úka úu rilémpi feriyee uké tí. Likópe linyine ye ni lee ái kútiné ní we. Meló mee ye ní kpu mee rikemee yipaalé. ⁹ Tē kari ye ne Urósáa Upiima rinóo sone ritikise, tē cire kari ye kó ne sisoipipi kuu n wa sin umeco we anóo wa. ¹⁰ Nnóo nse mme-i ke rinóo sone ne anóo kópe aa ye leeme. Pinémáreco, áni kape ye lé wa. ¹¹ Míni lari-lari ne metule-tule yé fe ame ripiyee nhói nse-i n léentii? ¹² Pinémáreco, kúfikiyee yé fe aku Olifiyee apipi maruu? Fiinyi kuléé yé fe aku afiiki maruu? Kenyásiló nnihói rín yé kó fe nké míni lari leseme.

Mewéesesohó mee Uléecaa kèmee n léeri

¹³ In te nókenécópe unyine ye nyáni re u mewéesesohó ne menyuwe má, uké tíyese piké uisoi sone ne umewai sone kèmee lé yé. Uliwaiwai liké n nyísélé te uisoi ye niñule un kó mewéesesohó má. ¹⁴ Amá in te nósínéfa ye túlúle, non íkenjene nósínéfa-i wailé, áni kape nkpáni nómenécíre n taáselé non nómenécíre kiraasente, non nsímései yálé. ¹⁵ Mewéesesohó mē áme keyómecaa-pó léeri. Ketē nté mekó ye me. Kuníri kèmee kame léeri. ¹⁶ Kei ke kufatoi ne íkenjene ii ní we, méwoo méwoo mewai ne mewai kópe ncápuri yèè kó kei n wele. ¹⁷ Mewéesesohó mee Uléecaa kèmee-pó n léeri mewee foí yee meké n nyamí ne meketó-pó. Lé memáá, áme kó pitele má. Me ye kó nípá yo n wailé ne kemúnjé. Me ye kó tíyesele usoi ne uco api kóméine, ame kó uco meyá íwe téní ame kó mewai sone wai. Ame pikóólentene ne kecáá kecáá mewai má. ¹⁸ Pēpēe rinóo rise n wéési yèè nkíninje kèmee ne picó nkíninje kale. Pikulaa yee re pi ye panséle aseipeite.

4

Usoi un ketē nté líkó usane, u Uléecaa ulaaró le

¹ Yei ke pitele ne pinákaankee apí ne nókenémee leeri, insá nólinékaípi-káipi lee nó ní lémaalé kèmee? ² Nó ye linyine káipile, amá áni ye fe noké li yé. Ani ye picó líkó inípee n tapaalé yaré noké pi kó, amá áni ye kó líka yé. Nó pitele wailé non kó nákaankee, amá káni ye Uléecaa m pise re uké nó he nnya, áni líka má. ³ Mpá non kó Uléecaa m pise re uké nó he, káni pipise n nyu nnya, úu ye nó he. Lé kani ní la noké ne nólinékaípi-káipi n wa kani ye pise. ⁴ Nó mpí nóo áni nní Uléecaa nmané ne kefa n tenelé, áni nyu re usoi un ketē nté líkó n la, u Uléecaa ulaaró lee? Nkó yee ketē nté líkó ní la ye panséle Uléecaa ulaaró. ⁵ Nó nyu re nsímé mee Uléecaa Nsímé ritelé kèmee ní we ye méwoo nkó lee? Mmee mmú re: Uléecaa ye nfáa kuu kerómee n wa lalé ne kefa kese, hái un nkecáá iláaró wai. ⁶ U kó ípeelée píima ró nyísélé. N ye maa re: Uléecaa yèè píyuwélaa ncéé tápisi uu mpí pēe ye pimécire rincípise ípeelée nyíse. ⁷ Lé nnya, áni nómenécíre ricepise áni Uléecaa metene n we, áni tasi áni kuníri ncéé tápisi, ku yé wuri ne ketaa-pó aku nó yá. ⁸ Ani ne Uléecaa rikó, uyé uké kó ne nó tikó. Nó pikópekóo mpí, áni nóanénipe nale aké fū, áni kó nósínéfa heere, nó inóo ité ité pikó mpí! ⁹ Ani yé te íwe kèmee kani we, áni n téní non nkpó tú. Ani nnyei riyá áni ikpótu téní, nónnépónare nké panséle mpóocaa. ¹⁰ Ani nómenécíre Upiima keyu-i ricepise, u ye pēe nó ritaáse.

Ani kape ye picó akópe m palé

¹¹ Pimáreco, áni kape nómenécópecire kecáá nkópe n símaane. Nkó yee umáreco kecáá nkópe n símisi néé nkó yee akópe u m palé ye kó isé akópe palenle. In te pó isé kecáá nkópe símisi áa kó pēe i tikilé, pō pēe lé iutúhaane le. ¹² In kó ne Uléecaa mecire kóló yee isé wa. Uyee yé kó fe uu itúhaane i le. Umécire yee yé fe

uu usoi riyu lōlu nēe uu tīyese usoi uu pōlu. Amá pōo nní picō akōpe m pālē, pō mūsū rē pōo tīye?

Ani kape áyu n wéési

¹³ Nō mpí kamí ne máne, nōo ye nní ní maa rē: Tó neni nēe kōso kuyu nkú-i ha ari kei kuñmē kuse tone ari kpéense ari kuláa yenu. ¹⁴ Nōo ye áni n nyu ricuruu rē iye kai kōso nō weesine. Nō we yare meléné mee n léeme áme ye kō nāñai amé ne tenepō api me paapō. ¹⁵ Li ne sá rē naké ye maa rē: Upiima un n la, tō nfāa m má ari nní nēe lico nní wai. ¹⁶ Pēē ke nōo we nōn áyu wéési nōn nōmenécíre taáselē. Lipiyuwélaa pē mpuri ápi nyamí. ¹⁷ Usoi un lēlee ne n sá rē uké n wa n nyu, unsá li n wa, akōpe kuu wa.

5

Pimámá piké pimécire ti

¹ Nō pimámá kam nkpéni ne máne: Ani ntóosi mee nō n leerine nnya té ani sipupeila kóni. ² Nólinékó ye fonile, nsepi nn nōmenélape fulu. ³ Ncámé ye nōunéwura ne nōnnéwóoweni lonle. Ncámé mme mee nyíse rē nólínéwaiwai ái nyamí, nké pēe kō nō li yare nna mee tore. Nō memá kóóile ani curii, in kō ne siyáa tarōo kēmeē karí we. ⁴ Nō pikeikó pēe nōsinécare-i n keisi risonē pihéle yele, liitu ii keyómecaa-pō tulu. Nōpinékeikó ye ténile, piitu ii Upiima, rínanje nnyé ute atu-i lompō. ⁵ Nō nónésoi kēmeē ketē nké kecáa rínanje konle ani kō nōmenéla wai, ani le ani mékpō wai yare isee kapí ne keyáa pikópe n sí. ⁶ Nō ye aseí ute akōpe pale ani kō u kōpu úu ye ne nō náasi.

Isoi niñe-niñe piluke ne piyómeyáhaa kecáa nsímé

⁷ Lē nnya pimárecō, ani n kahari nōn ne mé Upiima uké ha ne pēeme. Ani yē lē ke ulame uu ye n kahari ikónē foí ne itórōo íi ne cuuni, un mé te u yé kam uu ukecare-i iluke sōne kpasi. ⁸ Nōóké kō limecō n kahari nōn taalē, Upiima mekame ye nnyáa wale.

⁹ Pimárecō, áni kape ne nōmenécōpecire n ténaane, insá lē Uléécāa yé ne nō túhaane uu akōpe nō pa. Utúhaane ye rinōnō-i pinyere masile. ¹⁰ Pinémárecō, ani antepuye pēe ne Upiima rinyiri n símisi íwe ne pinnije m pālē, ani n niñj nōn ne pimécō íwe kēmeē we. ¹¹ Ani yē te tō ye pēpēe pimécire pimúlē ní fe maa rē pi pínarekome lē. Nō Yōapu kecáa nsímé kónle rē u pēe ikari wale, ani kō yenu lē ke Upiima uu kétō-pō u n he. Upiima yèè písoi íwe piíma ténle uú ne kefa pi fénne.

¹² Pinémárecō, nípá lin íye n we, áni kape ye ne keyómecaa nēe ketē nēe líka mpuri ritá naké ne wéeri. Nōn te “eee”, líké “eee” nōn te “eehei”, líké “eehei”. Uléécāa úu kape ne nō n túhaane uké akōpe nō ní pa nnya.

Pitóikó kecáa piyómeyáhaa

¹³ Nō unyine ye íwe kēmeē we, nēe yo? Liute uké keyóme yáasi. Nō unyine ye mpōnare kēmeē we, nēe yo? Liute uké ipakare siyome ne Upiima pakare. ¹⁴ Nō unyine ye pólú, nēe yo? Liute uké Uléécāa icápine piwéese sée api Upiima rinyiri ne mékpō u n niñesi pin ukecáa Uléécāa yáasi. ¹⁵ Nfatene piyómeyáhaa yé utóikó riyu lō, Upiima uu u pōise. In te akōpe anyine kuu wa, Upiima uu u sárei. ¹⁶ Lē nnya, nípá tīye uké ye uakōpe uuco yámne, nípá tīye uu ye kō uuco kecáa Uléécāa yáasi naké ne ní pēi nnya. Nkō ye Uléécāa keyu-i aseí n tíkilē piyómeyáhaa yèè pikei piíma wale. ¹⁷ Elii ye pēe kesoiipiri lē merōcō mmé. Uú ne Uléécāa tēni rē ikónē íi kape cuú. Ikónē íi mesei picuú yá añmē ataani ne iwáre ikpuulú. ¹⁸ Uu kō limemáa yáasi rē iké cuú, Uléécāa uu ikónē cuunse, iluke ii ketē kecáa wai.

¹⁹ Pinémáreco, nó úye un aseí ncee n tíye un m pɔ, nó unyine un kei u m pɛɛpɔ, ²⁰ ani n nyu rɛ nkó yɛɛ ukópekoó ncée mmē kuu n tíye uu pɔlu kémɛɛ m pɛɛpɔ, ye usoi nkpo-i lésele Uléécaá uu kɔ lē nnya akópe meyā tinne.

Títelé foi ke Piyee uu n wói

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Yeesu Kirisi utume kapi ye n sée re Piyee yee rítelé ntí wói. Kirisi pikó pree pree mekee Asii awélé anupú anyine kémee n yekaalé ke Piyee uu rítelé ntí wólu. Piyee ye ró símisi re Silasi kuu né ritiki uú né rítelé ntí wólu (5:12). U ri wói re piké ne ti rikóónú. Papilóóni-i kuu ri wói, lelee re Róm-pó. Kirisi pikó fale pree Asii keté kecáá ní we kuu ri wóipó (2:2). Kapi Kirisi pikó nnya kapi kei we yare písáne. Pi ye ne isimé pi kparáile, pin kó piwéékuse ne pi lémaalé. Lé nnya ke Póali uu pi hmósópúselé te piké ikari ne kényu mahā pin Yeesu Kirisi inípee tapaalé. Pi ne uyé pree nkpéni kesé íwe ise le.

Ifaaci iyē mekériiine ye mmé:

1. Piyee yé ipakare ne iwéle wale uú ne pepere uritelé ntí ní kēē léise lē ke Uléécaá uu piayú n ló uu kó ne Yeesu Kirisi nkpó ne umeyise tiki uú ne tíyese apí n tálē (1:3-12).
2. U pi hmósópúselenle re ápi kape lópile, piké isoi yee n kpáiiilē Kirisi kupéneco kémee n le (1:13-2:10).
3. Piké ne Kirisi m páilē, apí pree piisoi kapi yé pipeikere kémee n le ne nyíse re pi unsímé ne aseí tikilenle. Uu kó icélaa pi pasii yee yé pipiyupipikei kapi yé n wai kémee pi n yóriye. Uu kó pisihúú kémee metone ne piicápine kémee ne pi ne pepere ápi Uléécaá n nyu metone kémee icélaa pi pasii (2:11-4:19).
4. Títelé ntí uwóle ye nté Kirisi pikó icélaa palenle re piké ye píweluke kémee ikari m má pin ne lē ke Uléécaá uu pi n yekeilē tálē (5).

Iyáhaa

¹ Néé Piyee. Ne Yeesu Kirisi utume le. Néé nǒ ke Uléécaá uu n wée re ani pansé upikó rítelé ntí wólu. Nǒ písáne le non Ponti ne Kalasii ne Karatóosi ne Asii ne Pitinii sité kecáá yekaalé. ² Sáa Uléécaá ye nǒ wée yare kuu mekee-me ní ma. U Nfáasone ne ritikíle uú ne nǒ wéle uu iyaa yekei re ani Yeesu Kirisi m pakarelé ani kó umenye wole ani funi.

Uléécaá uké ípeelé ne nkíninje meyá nǒ he.

Tóké meykityiki n tálē te Uléécaá lisone ye wemele

³ Tó Urópíima Yeesu Kirisi usaa Uléécaá pakare. U íwe meyá tó ténle uu Yeesu Kirisi meyise pikpákpó kémee ne tiki uú ne nfáa fale ró he. Lé nnya kari tálē te to nfáa yē. ⁴ U kó nfáa fale ró hele re tóké lisone lē yē. Ái ye fóni, ái ye mékperinkpe wa, ái ye kó caai. ⁵ Nǒ kecáá ke Uléécaá uú ne unnahe ní páilē, un nǒ múílē te nǒ ne kefa u tene uké ne nórínéyu ló nnya. Siyáa tǒwó kémee kuu lē waine líké nyíse.

⁶ Mǎ kai neni nní m pise re líké ncóh mpehē mpehē kémee nǒ m peikere re nǒanépó aké n caailé, ani ne mpóonare n cǒpisi. ⁷ Li lē wale re líké yé te íye ke nǒnnéfatené nsone nn sá. Wura yèè caaile. Mǎ ne lē, pi ye uyé ticuruu nna kémee wale piké unsone yē. Nǒnnéfatené ye wura ríyu fele. Límeccó ke Uléécaá uu ye nǒnnéfatené musí uké nnsone yē. Lelée yé tíyese aní ha keyáa kē ke Yeesu Kirisi uu umecire é ílesene uké nǒ n nyíse, pisoi iyáhaa ne ipakare ne ríyu yenu. ⁸ Nǒ u lalé áni kahane u n yē. Ne nkpéni-me áni kahane u n yē, amá nǒ kó pree ne kefa u tenelenle, non kó mpóonare ne cǒpisi ái kumúnǎ má, lin kó ríyu má. ⁹ Ke Uléécaá uu nǒanéyu n ló nnya kani lē ne mpóonare cǒpisi. Kani Yeesu ne kefa n tene kulaa ye kpē kani n yē.

¹⁰ Antepuyē ye pēe mekeē wéesile piké píyulale pē kumúnjé yé. Pi pēe mekeē-me lihēehēe lē kani n yósune nsímé símisile. ¹¹ Kirisi Nfaasone ye pēe pikeméé wele nn hái mekeē-me pi símisi íwe iyē ke Kirisi uu meluke m má ne ríyu tē kuu n sánti uké n yé. Lē nnya kapi wéesi api perei rísonē piké yé te kumúnjé kúye-i ne íye kai sánti líké lē wa. ¹² Ai pi nyíse api yenu re ái piricuruu ke nsímé mmē kapi n símisi nń ne máne, amá nń knń ne máne. Mmē ke pepēe Nsímé Kēcire nó n yóólē api kó neni nní nń símisi. Nfaasone mee keyómečaa n léeri nnaŋe kapí ne nó símisi. Piléécaatume ricuruu ye lalē piké nsímé mmē ceri.

Mefine mee ne Ulééca n sá

¹³ Lē nnya, ani lē kani yé n wa kecáá nókenémúnjé n wailē. Ani nńpá yo n wai ne kemúnjé, ani meyíkíyiki n tálē te Ulééca yé ne kefa nó fénne uu Yeasu Kirisi mekame kémēe ihēe nó pa. ¹⁴ Nó siwá le see ye m pakare. Lē nnya, áni kape nómenéla n tikilē yare kaní pēe nń we áni méka nyu. ¹⁵ Ani Ulééca mečō n we nń likópe kaase. Uyēe nó sée. Ani nómenéwee nnéi kémēe n kpáiiilē yare ke Ulééca yēe nó nń sée uu n kpáiiilē mečō. ¹⁶ Li wólaalē te: Ani n kpáiiilē yare ke nēe n kpáiiilē mečō.

¹⁷ Nó ye nń Ulééca n yáasi, nó ye u sée re Saa. Uu ye úka keyu ripái uké kelene umēwai kecáá u túhaane. Lē nnya, li ne sá re nóké lē nnéi kani nóinésói kémēe n wai kémēe u n wuru. ¹⁸ Nó kó meyíkíyiki nyule re ái linyine lee ye n caai yare nní nwóoweni nēe wura kapi kpisi apí ne nóanéyu lolu apí ne nópinékpure mewee mee áme kuláa kúka m má kapi nó rintérjse kémēe nó lese. ¹⁹ Amá Kirisi menye sone mee ríyu m má kapí ne ró lese. U we yare inyóonsesaj yeé íi ríka n caailē, íi kó ríka terjilē kapí ne ró nyóonse. ²⁰ Uyē ke Ulééca uu hái mekeē-me wēe uu kelene nńpá yo wai re uké písoi ayu lō. Uu kó nkpeni nó nnya siyáa tərōō nsí-i u leseri re líké nó yóriye. ²¹ Uyē kani ritiki aní ne Ulééca kefa tene. Ulééca uyēe pikpəkpə kémēe u yukuse uu ríyu u waise re nóké ne Ulééca kefa tene ani kó ne u n tálē nnya.

²² Nó nkpeni nsímései mee ye usoi ríyu n lō pakarelenle ani peé ne fe ani meyíkíyiki n lakaane rísonē. Lē nnya, ani ne nósinéfa nnéi n lakaane, ái kape kecáá kecáá. ²³ Ulééca Nsímé ye tíyesele ani nfáa fale yenu. Ani nfáa fale yē yare kapi ye kesoi pipi kee ye n kpu m mári. Ulééca Nsímé rń we yare nlukepuri mee ye n caai. Nn ye caai. Mesére knń we ne nnfaa.

²⁴ Kesoi pipi ye we yare meyúí.

Keriyu kake ye n yé yare meyúí mefele.

Meyúí yeé kóósile mefele ame súrii.

²⁵ Amá mesére ke Upiima Nsímé Kēcire póo ye n we.

Nsímé mmē kapí nní Nsímé Kēcire kémēe nó riyóó.

2

¹ Lē nnya, ani rikpákára nnéi mpuri ne nnóome ne kecáá kecáá mewai ne kufatoi ne iwóhó riyá. ² Ani Ulééca nsímé n la yare ke siwá fenfēl asi ye nní mēpe sone nń la, líké tíyese nóké rísonē papisi, líké kó nóanéyu lō nnya. ³ Nó Upiima isoi sone pilélé masile.

Kirisi pikó ye Ulééca mpuri pikó le

⁴ Ani ne u riko, uyēe ripare kecire tee ye nfáa n he ke písoi api n kési, Ulééca póo ri wēe re teteē uinipee-i rinéikóó. ⁵ Nń ticuruu, nóóké kó n we yare apare nyēe nfáa m má. Nyē ke Ulééca uu kpisi, uu tíyese Unfaasone nń ne ukeyo u móm.

Kei kaní yé pilééków icápine n wai, pilééków ppe pinfaa n kpísi pin ne inyóonse kuu ní la u wai, uyé un kó Yeesu Kirisi nnya i pakarente. Uléécaa Nfaasone kémee ke liinyóonse iyé ii léeri. ⁶ Li Uléécaa Nsimé ritelé kémee wólaalé te:

Ne ripare ke Uléécaa uu n wée tin nnéi má kpísile ké Siyoo-pó karií riké panse kenui ripare.

Uye un ne ri n tálé, úu isei meluke má. ⁷ Tipare tee nó mpí nóo nní ne kefa n tenelé kémee kuláa píima mále. Amá ri peppe ápi Uléécaa ne kefa n tenelé kémee wele yare lé kapi nní Uléécaa Nsimé ritelé-i n wói re:

Tipare ke pimóme api n fómpo tee nkpéni panse tikécire tee kenui-i ní we. Li kó wólaalé te:

Tipare rinyine ye ri ke písoi api ye rinkpóu,

kuparacanaa kunyine ye ku kpee ye písoi n lóise. ⁸ Ke písoi pē api Uléécaa nsimé pipakare ní ye nnya kapi tí rikpóu. Lé kai kó hái mekee-me we re liké pi wa.

⁹ Amá nó ne mpuri mmē ke Uléécaa uu n wée le. Nó pilééków icápine le ppe uyóopi inyóonse n wa. Nó Uléécaa pikó le. U nóaneyu lóle uu metéi kémee nó yekei re ani umewai píima písoi riyóó. ¹⁰ Ani ppe mekee Uléécaa mpuri pikó, amá nó nkpéni umpuri pikó le. Uléécaa úu ppe mekee íwe nó té, amá u nkpéni íwe nó ténle.

Isoi kai m pise re Uléécaa ukeikó uké li

¹¹ Pinésáne lala kecire, nó keté nté písáne le ppe pincee n tósu. Ne la ké nó rinmóópuse re ani nómenécire tí, ani kape likáipi-káipi lee ne nó n tópu n tikilē. ¹² Nónínsóoi kani n le non ne peppe ápi Uléécaa n wuru kémee we iké n nyamí. Lin lé n wa, kei kapi yé ppe nó ní wóhosi re nó mewai kópe wai, api kei nómenéwai sone yenu api Uléécaa ríyu waise keyáa ké kuu n sónti.

¹³ Ani Upíima nnya sisoipipi iyóopi nnéi yee keté kecáá ní we m pakarelē. Ufoi yee uyóopi yee keté nnéi kecáá rínanje n te. ¹⁴ Ani kó peppe umetene ní we m pakarelē. Pé kuu túmēi re piké ye piwaikópeków kutu ripasa, piké kó peppe lisone n wai ríyu waise. ¹⁵ Lé ke Uléécaa uu ní la lee re ani lisone n wai, piníri ppe ne nó n kénene piké ne rinséé nnya. ¹⁶ Ani n we yare písoi ppe ápi úka kecáá n tú, amá ani kape ppe re káni nní úka kecáá ní tú nnya, nó rikpákára mewai m má non mekecáá yárilē. Ani n we yare Uléécaa pikeikó. ¹⁷ Ani ye ntpá úye m pakarelē. Ani nópinémárecó n la, ani Uléécaa n wuru, ani kó uyóopi ríyu n waiselē.

Kirisi íwe kari yé m pallē ton ne irókó le

¹⁸ Nó pikeikó, li pise re noké nómenécire ricepise ani nópinékeisaa n wuru. Ai pē isoi yee ní nyamí pin kefa láarú nmane, amá ne pē mekó mee m páápú kani yé m pakarelē. ¹⁹ Li nyamle re ntpá pin usoi íwe n lukeise kái péé ne n sá re uké n le, li ríyu mále re uké Uléécaa kuu ne aseí n tikilē nnya n kahari. ²⁰ Asei kecáá, tíyu ríye kai má re usoi uké uncaai nnya íwe n yenaalē. Amá in te usoi ye lisone wai un kó péé ne íwe kahari, li Uléécaa inipee-i lisone le. ²¹ Lé ke Uléécaa uu ne nó n sée re ani ye wa ye lé. Kirisi pó ne kó nókenécáá íwe lile uu ne nó nyíse re ani uncee n tikilē. ²² Uyé úu akópe áka wailē, nnóome nka rín ketume unnoo-i léeme. ²³ Pi u lámaankeele, amá uu úka alé ceei, api íwe u lukeise, amá uu úka sisikee, amá umécire kuu kpísi uu Uléécaa yee aseí ne n túhaane anipe-i wai. ²⁴ Arókópe kuu kpísi uu ukecáá wai api ne kunapééków kecáá u karií re akópe aké keróccáa le, toké ppe lee ní nyamí Uléécaa inipee-i n wai nnya. Uakpē nyee tíyese ke tóo ne péi. ²⁵ Nó ppe mekee-me nyéreile yare sipoipipi see m pó. Amá nó nkpéni useesé ne uyee nókenécáá m páilē kémee pelele.

3

Pinósi ne pipila kecáá nstmé

¹ Limecɔ kaí we ne nŕ pinósi kémee, ani nŕmenécíre ricepise, mpá nŕ úye uké uula m pakarelē. Lelee yé t́yese pē pila pee ápi nŕkenécɔpe Uléecaa nsímé ne kefa n tenelē api nŕínésɔi sŕne yenu. Mpá nŕnsá nsímé mmē n símisi, pi yé pee ne Uléecaa kefa tene ² re pi nŕínésɔi sŕne kani n le nyáni nnya. ³ Ani kape ne ipiŕe kecáá melape lekaa-lekaa kutu n cŕlē, yare nní pinyúpipahaa ne wura ikólé ne ilú sŕne pitánti. ⁴ Amá lelee Uléecaa kémee ríyu m má lee nní melape lekaa-lekaa mee usoi kefa-i m pékaalē. Ame ye caai, áme ye kŕ fŕni. Lelee nŕnnéfanaŕe ne nŕínésɔi niŕe-niŕe kani n le. ⁵ Limecɔ ke pee mekee pinósi pee Uléecaa ne kefa n tenelē pin pipila pakarelē pin kŕ ne Uléecaa tálé api ye pee lapisi. ⁶ Piuse yee nní Sara yee pee ula Ápiraham m pakarelē hái uu ye ne u séi re uusaa. Nŕn lisŕne n wai, nŕnsá líka n wuru, nŕ panselē ukepire pikŕ.

⁷ Limecɔ nŕ pitisi, ani ne nŕpinénósi n we nŕn rísŕne pi naresi re ápi páápú nnya. Nfáa mmē ke Uléecaa uu nŕ n he faalaa, nŕ ne pē kuu kesē n he. Lē nnya, ani ríyu pi n waiselē. Lin lē n we, líka ái yé pee nŕpinéyŕmeyáhaa kémee nŕ pŕneise.

Li pise re Kirisi pikŕ piké n lakaane

⁸ Ntŕwŕ kam nŕ n símisine ye mmú re ani kemúnjé keŕe m má nŕn kefa pénelē. Umárecɔ nla nké nŕkenéméé n we, ani ye kŕ ucŕ íwe téní ani kŕ nŕmenécíre n cepiselē. ⁹ Ani kape ye mewai kŕpe n ceikene, ani kape ye kŕ alē n ceikene, amá ani ye rinŕŕ sŕne usoi ritikise. Lē nnya kuu nŕ sée re ani ye lē wa, rinŕŕ sŕne riké kŕ ne nŕ n tikilē yare kuu m ma. ¹⁰ Li Uléecaa Nsímé ritelē kémee wŕlaalē te: Usŕi uu meyíkíyiki n la uké isoi sŕne li líkē kŕ siyáa nné u n láárú, li pise re uké urilempi ne nsímé kŕpe tŕ. Uu kŕ unnŕŕ ne nnŕŕmesimé kááŕe.

¹¹ Uké umecíre ne mewai kŕpe tŕ. Uu lisŕne n wai.

Uké nkíŕniŕe piwélaa ne ḱyuu m mahanlē.

¹² Upíima ye pepeɛ aseí n t́kilē inípee tapaalenle.

Un kŕ pipiyŕmeyáhaa kutu cŕlē.

Amá u ye pepeɛ mewai kŕpe n wai kepire ritŕle.

¹³ In te lisŕne piwai kaní ne ḱyuu mahanlē, wŕŕ yé pee íwe nŕ n wai?

¹⁴ Ticurruu in te lisŕne kani wai nnya kani íwe le, líkē nŕ n láárú. Ani kape písoi n wuru, líka ái kape ye kŕ nfasimé nŕ tá. ¹⁵ Amá ani nŕsinéfa-i n nyu re Kirisi yee Upíima, ani kŕ ríyu u n waise. Ani ye nŕmenécíre n cápínelē nŕn ne mé te pin nŕ m pise re yo nnya kani nní meyá ne u tálé ¹⁶ naké rinŕŕ rísŕne yŕsi ne ipakare.

Ani kefa n kpáíllē, pepeɛ ne nŕ n náási re piké nŕrinéyu kpu pin nŕ lámisi re nŕ Kirisi tikilē nnya, piké iseí li. ¹⁷ In Uléecaa mela, li kutŕsi we naké lisŕne n wai nŕn ne íwe le ne kani yé nŕmenéwai kŕpe kecáá nnya íwe n le. ¹⁸ Asei kecáá, nkŕŕ cireníŕe kŕlŕ ke Kirisi uu písoi akŕpe kecáá kpu. Uricurruu uu akŕpe áka má, amá uu pikŕpekaŕŕ kecáá kpi re uké ne Uléecaa kémee pi ha nnya. Pi u kpule uu kpi yare ke kesoiŕipi áke ye n kpu mecŕ, amá Uléecaa Nfaasŕne nn u yukuse, ¹⁹ hái uu ne pepeɛ nkŕŕ kuhŕre-i n kpaniilē Nléecaasimé yŕŕ. ²⁰ Pē ápi pee Uléecaa pakare kumúnjé kpe-i kuú pee ne pi n kahari uu la uké ukuwŕi yukuse. Pē uye-i ke Nowee uu pee ukutakai karií. Písoi nkáŕipi, pipaha ŕmane pee kukemee lompo, aku míni kecáá n tŕsilē Uléecaa uu ne piayu lolu. ²¹ Límeni me ye míni kani ye neni nní nŕ wŕle ai nŕanáyu lolu kumíŕi le. Api míni nŕ wŕle re líkē nŕínéŕe kecáá mékperinkpe heere. Pi míni nŕ wŕle re líkē nyíŕe re nŕ ne Uléecaa ténile re uké ne Yeesu Kirisi meyise pikŕpkŕŕ kémee ritiki uké ne

nókenémúnjé sɔnukuse. ²² Uyee keyómecaa ritaá uú ha Uléécáa kuluke-luke-i keyúkaótonɛ-i tonɛ. Uanipe-i ke Uléécáa uu piléécáatumɛ ne lɛ nnéi lɛ kei ríyú ne rínanjɛ m má wa un likécáá tɔ.

4

Lɛ kapi ye Kirisi kémee isoi fale n li

¹ Kirisi ye uipinjɛ kémee ntóosi konle. Lɛ nnya, ani ukemúnjé kɛ kecɔ m múllɛ nɔn ne mé te nɔké íwe li. Nkó yee uipinjɛ kémee ntóosi n kó yèè fele uu akópe piwai yá. ² Lɛ nnya, kaí ne neni n kpísi, ái pise re nɔké Uléécáa mela n tikilɛ nɔn kɔ ne itunje tɔrɔɔ nnyí kai nní keté kecáá nɔ n tise nóinɛsoi le. Ani kape lɛ ke nóinɛpinjɛ ii n káipinkɛɛ n tikilɛ. ³ Asei kecáá, nɔ pee mekke pepeɛ ápi Uléécáa n wuru mela meyá wale, nɔn mékperinkpɛwai ne pikáipinkɛɛ ne pítaniré ne iluke picainkɛɛ ne pítaniré ikenɛne wai nɔn piléé nyóonse. ⁴ Li nkpeni lipite pɛ nnɔɔ yile re áni ye kɔ mewai kópe mé piwai rikpá pimɛcɔ. Lɛ nnya kapi nɔ lámisi. ⁵ Pi yé kam api pimɛwai Uléécáa kéénkɛ. Uyee umɛcire cápínelenle uké ne pinyánnyá ne pikpɔkpɔ nnéi túhaane. ⁶ Lɛ nnya ke Kirisi uu Nsímé Kecire riyóó uú ne pikpɔkpɔ ricuruu péne. Pi pimɛwai kecáá ne pi túhaanele yare nípá kesoipipi kéye mecɔ. Amá Nfáasone nnya, pi yé nkpeni fe api Uléécáa kémee nfáa m má.

Lɛ kapi ye Uléécáa liheheɛ rimmúlú

⁷ Mpá yo keto ye nnyáá wale. Lɛ nnya, ani mesɔhɔ m má nɔn nípá yo wai ne kemúnjé, nɔké ne piyómeyáhaa n fe nnya. ⁸ Lɛ nnya, lɛ kani yé n wa lɛ re ani meséte rísone n lakaane. Nla yèè akópe meyá tinnɛle. ⁹ Ani kusáne n wapaane. Ani kape ye kefa-i n n̄mɔpu nɔn ne písáne yósu. ¹⁰ Uléécáa ye nípá nɔ úye linyine hele ne limpehɛ. Lɛ nnya, nípá úye uké uliheheɛ kpísi uú ne picɔ n léni. Nɔn lɛ n wai, nɔ pee lɛ písoi le pee Uléécáa liheheɛ rísone m múllɛ. ¹¹ Lin úye n he re uké ye nsímé riyóó, liute uké ye ne Uléécáa nnɔɔ símisi. Lin úye n he re uké ye picɔ lɛ, liute uké rínanjɛ mmɛ ke Uléécáa uu u n he ne picɔ n léni Uléécáa uké ne nípá yo kémee Yeosu Kirisi rinyiri nnya ríyú yɛ. Yeosu Kirisi uyee nípá píyei-po meyɔɔpi ne rínanjɛ te! Amí.

Kirisi iwe icɔ piluke

¹² Pinésáne lala kecire, nókenéwuú áke kape tɔ ne lɛ kai nní ne nípape nɔ m peikɛe yare nna mee nókenécáá kɔonu. Ái kape nɔ n we yare lisánja linyine ye ni. ¹³ Amá liké meyá nɔ n láárú re Kirisi iwe icɔ kani le nnya. Limecɔ kai sánti liké nɔ n láárú, kumúnjé kpɛ-i kuú ha umeyɔɔpi ní lesene uké písoi nyíse. ¹⁴ Písoi pin Kirisi nnya nɔ n lámisi, liké nɔ n láárú re Uléécáa Nfaasone, Nfáayukɔ ye nókenéméi wele. ¹⁵ Nɔ úka úu kape íwe n le re u usoi kpu née u linyine yáai née u mewai kópe menyine wa née u picɔ nsímé nnyine kémee táhankeɛ nnya. ¹⁶ Amá in te unyine ye íwe le re u Kirisi ukɔ nnya, ái kape isei u n we. Amá uké menínjɛ rinyiri tɛ nnya Uléécáa ríyú waise. ¹⁷ Itunje ye tule re Uléécáa uké ne písoi túhaane. Upikó kuú ne koraanene. In te tó kai ne koraanene, íye kai yé ha pee kɛtɔ-po pepeɛ ápi ní la piké Uléécáa Nsímé Kecire kutu riñcɔ wa? ¹⁸ Li Uléécáa Nsímé ritelɛ kémee wólaalɛ te: In te aseí ute ríyú pilale ye papisí, íye kai yé ha pee kɛtɔ-po pepeɛ ápi Uléécáa m pakarelɛ ne pikópɛkɔɔ wa? ¹⁹ Lɛ nnya, pepeɛ Uléécáa mela kémee íwe n le piké ne lisone piwai n nɔrjlɛ, api Uléécáa, aseí ute yee pi n wa anipe-i pimɛcire wai.

5

Lē ke Uléecaa icápine piwéese api yé Kirisi pikó kecáá rimpal

¹ Lē nnya, Uléecaa icápine piwéese kam nkpeni ne símisi. Né ne kò pimeco Uléecaa icápine uwéese le. Ne Kirisi iwe kuu n li ne inénipee yenle. Ne kò meyoopi mee nfáani n léerine kémee ketóne mále. ² Lē nnya, ne la ké nó riñmóópuse re ani piseesé meco pisoí ke Uléecaa uu nó rimmúise kecáá rísonne m paílē. Ai kape tílasi, amá líké ne nórinépóo yare ke Uléecaa uu rí la. Ai kape kò re piluke tóné-tóné pinyine kani kémee wéési, amá ani pikecáá m paílē ne kefa kesé. ³ Ai re nòké pē ke Uléecaa uu nóanénipe-i n wa ne kényu m páápú, amá ani rísonne n wai piké nó n nyáni pin nómenécó wai. ⁴ Nón lē n wa, uwéese yee pisoí kecáá ní paílē yare useesé un ha n ka, u yé riyóopikəñ tee ári ye pikai n caai nó rikípise ani pee ríyu m má.

⁵ Limecò, nó pikpére ne piñmáne, ani nómenécíre ricepise ani piwéese metene n we. Nónnénéí, úka úu kape ye u ne picò kusencò kémee umecire n taáselē. Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wólaalē te: Uléecaa yèè píyuwélaa ncée tápisile uu mpí pee ye pimecire rincépise ne kefa fénne. ⁶ Lē nnya, ani nómenécíre ricepise ani Uléecaa rínanje nnéí ute metene n we uké itunje iyē kuu n yekei kémee nó ritaásé. ⁷ Ani nónnécón nnéí ukecáá topile. U nókenécáá paílēnle.

⁸ Ani nípá yo n wai ne kemúné. Ani kape ləpile! Nóunélaarə Setani ye kəəniile yare kúkinaá kpee n senkeee, un wéési uké unyine céériine. ⁹ Ani ncée u tápisi ani kò nfatene kémee n taalē. Ani n nyu re íwe kani nní n le icò ke nópinémárecò api ketē nnéí kecáá le. ¹⁰ Uléecaa ye riyále re nòké nkpeni íwe li áí kape nánai. Amá u Kirisi ne ritikile uú ne nó séi re ani mesére umeyóopi kémee n we. U yé unfanare píima kémee rínanje nó he nónnéfatene nn papisi líka áí yé pee nó ritiñ-tiñ nòké loó. ¹¹ Uyee nípá píyei rínanje ute! Amí!

Jyáhaa tərəə

¹² Silasi kam n nyu re u aseí tikilenle yee né lé amí ne kételépi nké nó wólu ké ne nó riñmóópuse, ké kò ne nó nyíse re Uléecaa ye meyíkíyiki ípeelée nó nyísele. Nó ípeelée kuu nó ní nyíse kémee rísonne wele. ¹³ Kirisi pikó ke Uléecaa uu nómenécó n wée pin Papiləoni nté we ne unéñmáne Mariki ye nó yáhaarə. ¹⁴ Ani ripirane ani yáhaane líké nyíse re nó lakaanele.

Nó mpí nnéí nó Kirisi pikó, Uléecaa uké nkíñniñe nó he!

Títelé lírū ke Piyee uu n wói

Lelee rítelē nti kémee ní we

Mpá Kirisi pikó piye kapi rítelē nti wóipó. Timewee ye nkpáni yare rinóo ke usoi uu ye ní ma uu kelenē ncée kpísi uu kelò tòmpo. Uteléwòle nkó ye maa re unkpó itunje ye nyahaimēle. U ri wòile re Kirisi pikó piké ye ne uicélaa léise (1:13).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uteléwòle nkó ye nsímé kecáá nyerele uu símisi re piké méwee sòne mee pínfatene kémee ní we m múlílē, piké kò icélaa kapi ní yòsi ne aseí n tikilē (1).
2. Uu kò lē memáá picélaa nòome pēe nnòomesimé n céesi pin kò méwoo méwoo wapisi ne tǎpu (2).
3. Uu kò lē memáá Úpíima Yeesu kepeemeyaa nkó símisi. Títelē nti ye ripérése re Úpíima mēpeeme men n nánjaise, Uléécaá nniñe kuú ne ró n niñú kémee kai léeri. Písoi meyā kuu kò la piké ncée piyéne rikpá piké piyulale ñmurei (3).

Iyáhaa

¹Née Simóo Piyee. Ne Yeesu Kirisi ukeikó le nen kò uutume. Pē nnéí pēe meróco Uróléécaá ne Uróyulale Yeesu Kirisi nfanare nnya nfatene kecire m má kam títelē nti wólú. ²Ne nó yáasi. Uléécaá uké lē kani nní meyikíyiki u ne Urópiima n nyu nnya meyá ípeléle nó nyíse uu kò nkíññe meyá nó he.

Pepee Yeesu Kirisi ne kefa n tene piké Uléécaá mela n wai

³Uléécaá nnañe ke Yeesu Kirisi uu m má kuú ne nípá yo kai ró m píse ró he toké ne nfáa m má tòn ne Uléécaá mela wai. Uyee tíyese kari céri re u ne umeyòopi ne unnañe ró séele. ⁴Lelee tíyese ke Uléécaá uu lisòne píima lē kuu n yekei re uké ró he ró pa, líké kei ne ritiki toké pēe Uléécaá sipípi, tòn keté kecáá líkáipi-káipi lee ye ne ncaai ní ka kaase. ⁵Lē nnya, ani riñmósópú ani nónnēfatene kecáá isoi sòne kpápo, ani isoi sòne kecáá menyuwe kpápo, ⁶ani menyuwe kecáá nómenécíre pimúlé kpápo, ani nómenécíre pimúlé kecáá ñmósópú kpápo, ani ñmósópú kecáá Uléécaá líkò nla kpápo, ⁷ani Uléécaá líkò nla kecáá kumáre piwai kpápo, ani kumáre piwai kecáá níla kpápo. ⁸Aseí kecáá, lē nnéí lin nókenéméé n we, lin kò meyá n wai, áí yé ñmurei nóké méwoo n we áni líka wai. Nópinékei ápi yé pēe kuláa paa. Lí yé kò tíyese ani Urópiima Yeesu Kirisi rísòne ceru. ⁹Amá nkó yeé úu lílika m má, úu rísòne nyáni, u we yare unyíye. U paleile re pi akópe kuú pēe mekee n wai u tinnele.

¹⁰Lē nnya pimáreco, Yeesu Kirisi ye nó wélele uu kò ne pikéi nó séi. Ani riñmósópú ani pikewai kémee nyíse re nó ne sá re nóké pi wa. Áni yé pēe lē kémee pikai rikpau. ¹¹Kei kani yé pēe rísòne ncée yē aní ne nórinépóo Urópiima ne Uróyulale Yeesu Kirisi iyòopi teneciré kémee lompo.

¹²Lē nnya kam lía kē isímé iyē nó n léisente, nípá kani nní nsímései n nyu nòn kò nkemee iníñj kariilē. ¹³Ne yē te lí nyam te kē kumúnjé nkú-i kam nní nfáa m má kémee isímé iyē nó n léisente, áni kape ne m palei nnya. ¹⁴Urópiima ye né símisile nen nyu re ám nkpéni keté nké kecáá siyáa kulúí kpáne. Kenétòñyaa ye nnyáá wale. ¹⁵Lē nnya kam ñmósópúlē te nóké masí menétòñjé-máá nsímé mmē n léiselē, nípá lin íye n we.

Pepee Kirisi meyòopi n yé nstmé

16 Ai siwómé ke písoi api m̄ musí apí ne pimesoh̄o wai kari ritiki arí ne nó símisi re Urópiima ne Uróyulale Yeesu Kirisi ye rínanje ne wemele. Amá irónipee kari ne ummule yē. 17 U Sía Uléécāa kémee ríyu ne rínanje yenle. Likumúnjé kpe-i ke Uléécāa, nímule ne rínanje píima ute uu símaame re: Nkó yee Kenépipi lala kee nnépónaare nnéi n te. 18 Pée uye-i karí pēe kesé Uléécāa riyope kecáá n we ne Yeestu, tō pēe metē mē konle men keyómecāa-pō leeri.

19 Lē kari nní n yē ye tíyesele ari meyíkíyiki n tálē te lē ke antepuye api n símisi ye aseí le. Nō alari mále naké n n waiselē. Pinsímé ye nó we yare kéfírāa kee kuɲmaha kémee ní tore líké ha ne weesi, Kirisi yee ní we yare rimarewarepi uké pēe léeme uké nó n kpáíilē ne nōsinéfa kémee-po. 20 Li pise re naké rísonē kō te úka úu ye fe uké mmē ke antepuye api Nléecaasimé kémee m̄ ma ne ukemúnjé cire fe uké kō. 21 Ai písoi pēe píricuruu musí apí ne n símisi, amá Uléécāa Nfaasonē mee ye pi lō, api pēē ne Uléécāa rinyiri n símisi.

2

Picélaa nōome

1 Antepuye nōome ye pēe mēkee Isirayeli pikó kecōpe leemele. Limēcō ke picélaa nōome pōo kō meyaā nōkenécōpe lontine. Inōomecélaa yee ye ne ncaai ní ka kapi tantine api kō Ucélaa yee piriyu n lō fómni ai pēe ásáláú kaikai anyine pi wai. 2 Písoi meyaā yé méwoo méwoo piwai kémee pi ritiki, pē nnya aseí ncee riyu ari kpi. 3 Pi ye nwóónaapí nnya nnóolari kémee nnōome wa apí ne nó fe api le. Amá hái mēkee-me ke Uléécāa úu ne pi túhaane api akópe yenu. Pikelólé áke neni ketaa wepō.

4 Uléécāa úu piléecaatumē pēe ne u m púnne kaɲne. Amá kuɲmaha kuhore-i kuu pi riláupō re piké kei m pahaalē líké ha ne ketúhaaneyaa tu. 5 Uu kō pēe kekpureté písoi kaɲne. Amá u pēe tíyesele míni ame yipu ame pikópekōó nnéi kóóí. Písoi pípaaha nmane kuú pēe kaɲne. Nowee yee pēe n yóólē te písoi piké aseí ritiki ye pikecōpe wele. 6 Uu kō Sotōm ne Komōari ayu ne túhaane uu a tékéle aa pansē nfúrō. Lē kuú ne pepēe ápi u m pakarelē nyíse re limēcō kai kō pē waine. 7 Amá usoi use riyu kuu lō. Uyee nní Lōti yee aseí m má. Unfaa kémee pikó ye pēe méwoo méwoo wapisile lin meyíkíyiki mpóocai u tanaalē hái. 8 Uyee pēe aseí tikilenle un ne pikecōpe we. Mpá keyáa kéye kuú pēe pimēwai kōpe nyáni un kō kómei, lin pēe ukumírí yóókuselē. 9 Li nyísele re Upíima ye nyule lē kuu ye pípeikēe kémee pepēe u m pakarelē ní lese ne lē kuu yé kō pipakarecírē p̄ kō ketúhaaneyaa kutu rimpáa. 10 Pēpēe mékperinkpewai ne píripōo n wai ápi kō Upíima nnanje waiselē kuu meyaā kutu pasane.

Picélaa nōome pē ye akíɲ kōpe ne píyuwélaa mále. Api ye pimēcírē tí ne keyómecāa-pō lináɲe-naɲe píháikuse. 11 Piléecaatumē ricuruu pēe rínanje m má pin lē fe ápi ye Upíima keyu-i keyómecāa-pō lináɲe-naɲe lē nkōpe níka símisi. 12 Amá picélaa nōome pē ápi ye musí, pi we yare ísee ke písoi api n cōpii piké keyáa kō. Lē kápi n nyu kapi ye lámaankee. Ísee mecō kai kō pi kónine. 13 Pi kō pē tíkpákárá waine líké ne pírikpákárá kapi píco n wai pi cēi. Pimela mee re piké ye metunjetéi ne mewai kōpe kapi n káipinkee n wai. Mékperinkpe ne nseicírē ye pi póriilenle. Nō ne pē non n tú non kesé n le, ai pi n láarú re pi ye nnōome nó wa. 14 Iwásánkaí ye píinipee-i wele, ápi ye kō akópe piwai kecáá kō. Pēpēe ápi Uléécāa ncee kémee iníɲí m má kapi ye kéyu rikéraase. Memá nnáápí ye ne pi mainule. Uléécāa ye anō pi wale. 15 Pi ncee sone tíyele api ncee kōpe tiki api pōlu. Ncee mmē ke Pēyōo uɲmáne Palam úu pēe rintiki kapi tikilē. U ye pēe mewai kōpe wale api u héle. 16 Amá Uléécāa ye pēē ne umewai kōpe kecáá

u césile. Isee fi ye símisi, amá keminaayaha ye peé ne mesoitê símisile ake týese antepu Palam úu pee piníríkei rikpá.

¹⁷ Písoi pee wela yare nínhai mee rín míni m má née ahope ke kuyo aku ye rinkpiise. Kesine píima kunmaha-i ke Uléecaa uu ketóné pi he. ¹⁸ Pi nsímé nyule hái, amá api pee asei má. Písoi pinyine ye pepee nní ncée kópe n tikilé anipe-i níméhéreele ái kahane n náñai. Pinóome pē ne ye fele api méwoo méwoo isoi kapi n le ne lipite pē kéyu kéraase. ¹⁹ Pi ye pi maa re pi yé týese api ilási kémeé lelu, amá pē nmaa ricuruu pin pee kó mewai mee ye ne nkpo ní ka ilasi le. Lelée re mpá úye ye lelee u n feriyé ilasi tunle. ²⁰ Uptíma Yeesu Kirisi yee Uróyulale. Asei kecáá, in te pinyine ye u ceri api ketē nté mákperinkpe piwai ne pimécire tólu, api kó limemáá mekemeé peepo, lipite pē mewee fale mee caailenle ame mefoi tósu. ²¹ Li pee kutási we re ápi kape píkaí nsímései n ceraalē ne kapi yé n n céri api pee kó isé ke Uléecaa úu pee pi m pa pitíki yá. ²² Lē kai nní pi n wa ye nyise re meyu mmé kapi m ma ye asei le re: Kéropi ye kíukee ake panse ake le née kúfón ye mewóle-máá apéré-i píñiri.

3

Uptíma mepεεme nsímé

¹ Pinésáne kecire, titelé lírú ye ntí kam nní nó wólu. Ne aketé kémeé lale ké lē kani pinyuwe m máálē nó léisente nóké ne kemúnjé sone n wailē nnya. ² Ne la re ani nsímé ke antepuye pee Uléecaa rinyiri ne n símisi apí pee mekeε-me m ma ne isé ke Urópiima ne Uróyulale uu m pa, pitume api tó n tēñse kecáá léise. ³ Ani kō te písoi ye siyáa tōō kémeé sóntile piké pilipáókó n wai pin nó sénniyi ⁴ api ye re: U maa re u sónti, yei kuu peé we? Háí ke píróśáa apí ne n kpí, mpá yo ye wela yare kai pee ketē kekoraane-me ní we. ⁵ Amá pi nyule pin ne kesu re háí ái neni-me ke Uléecaa uu urinō ne ketē ne keyóme wa. Míni kémeε kuu ketē leseme uu kó míni ne ke wai. ⁶ Limεcō kuu kó pee týese míni ame yipu ame ketē fe uu ne kekecáá líkó nnéi tékéé. ⁷ Uléecaa rinō tē cire tee kó nfáani ketē ne keyómecaa múlīlē uké ha ne nna kémeε si ritékéé. Keyáa kē kuu pepee apí ye Uléecaa m pakare ne túhaanene uké kesé pi ritékéé.

⁸ Amá pinésáne kecire, nsímé nse ye we kai ne n sá re nóké palei. Mmee mmú re: Keyáa kesε ye Uléecaa inipeε-i anmē kúkotokú kuse le. Anmē kúkotokú kuse pō ne kó keyáa kesε le. ⁹ Uptíma úu náñaise uké kelene lē kuu m ma wa yare ke pinyine api m músu. Nó kuú ne lē niñú re úu la nó unyine nfaa nké pō nnya. Amá u la re ani nónnénéi fe ani isoi conse.

¹⁰ Uptíma kekameyaa ye ha sóntile yare uyaa. Nné píima nnyine nn wai keyómecaa ake pólupo. Nna nn keyómecaa-pō líkó nnéi toré, ketē ne kelikó nnéi á toré. ¹¹ Kai nní ní we re lē ke mpá yo ai séene nnya, li pise re nónnésé ne nóínésoi kani n le iké asei n tikilé in kó ne Uléecaa sá! ¹² Lē nnya, ani nómenécire nyóonse aní ne m mé te Uléecaa uké mekeε kam. Keyáa kē ke keyómecaa ake nna yósune keké toré múkú-múkú, lē nnéi lee kekemeε ní we ai nna kutoi kémeε wólenté. ¹³ Amá Uléecaa ye ró maa re u yé keyómecaa fale ne ketē fale wa. Nsímései mee ye ha kei n we. Ketē kē kari mé.

¹⁴ Lē nnya pinésáne kecire, lē kani nní m mé nnya, ani rinmóópú ani uinipeε-i n we áni ncaai níka má, nkópe níka rín kó nó tēñlē. Ani kó nkíñinje kémeé n we. ¹⁵ Ani kō te Urópiima nñine ye tíróyu lolé, yare ke urósáne lala ne urómáreco Póli uu n wói. Uléecaa ye likemeε mewéésesohó u he. ¹⁶ Atélé nyé nnéi kémeε kuu linsímé ní wólu kuu ye lē símisi. Písoi apí ye nsímé mmé siló sinyine asei fe piké kó. Pepee apí líka kumúnjé ní nyu apí kó pelaalē api ye pee n kēñéese, asei áa ne

pi pɔlu. Ticuruu lɛ kapi kɔ Uléécɔa Nsímé atelé tɔrɔɔ nnéí kémee wai. Pimécire kápí ne nkpɔ wéési.

¹⁷ Lɛ nnya, nɔ́ pinésáne lala mpí, nɔ́ nní lɛ pinyuwe m málɛ, ani nómenécíre tɪ. Insá lɛ, pepɛɛ ápi Uléécɔa n wuru mewai kópe yé tíyese ani pi tiki ai nó lóise.

¹⁸ Amá li pise re nɔ́kɛ ncée mme-i ke Uléécɔa uu ípɛlééé nó n nyíse n tikilɛ nɔn ne kɛ́yu sí, ani kɔ Urɔ́píima ne Urɔ́yulale Yeesu Kírísi ceru. Uyee neni ne nɔ́pá píyɛi-pɔ meýɔ́pi te! Amí.

Títelé foi ke Yohani uu n wói

Lelée ritelé nti kèmeé ní we

Kirisi pikó pē nfasimé kapi ne icélaa kópe n cókoi ke Yohani uu ritelé foi nti wóipó. U icélaa kópe pikó pē tinyíri he re Kirisi pilaaró. Pi kesile re Kirisi uu kesoiipí, ápi akópe ncaai kpíilē te linyine, ápi lē ke akópe aa ye tó ne Uléécaá kecápe n caai kpíilē te linyine. Ai pēe wai re ái cónlē te Kirisi ukó uké isoi sone n le. Piyómeyáhaa féé pinyine pēe icélaa iyē céesi.

Lē nnya ke Yohani uu n wói ye nní: U lalé icélaa iké kecíre n we uké kó aseí ripérese. Lē nnya kuu pi léise re piké icélaa iyē kapi kékoraane-mē n kó timúlú nsoné (2:24).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uteléwóle ye nyísele re u Yeosu useérakós le (1:1-4).
2. Yohani ye re pisoí piké metéí kèmeé isoi n le. Likumúnjé re Uléécaá ye metéí le. Lē kèmeé, li pise re Kirisi pikó piké nla isé n tikilē (1:5-2:17).
3. Kirisi pilaaró píima mekame nkó ke uteléwóle uu nté símisi (2:18-29).
4. Uu kó Kirisi ukó mēwee léise (3:1-24).
5. Iye kapi ye nnómesimé ne nsímesei ceri api kóólene (4:1-6).
6. Nala ke usoi uu ye ne nyíse re u Kirisi ukó le (4:7-21).
7. Tó fe ari nfatene kpísi arí ne akópe feríye (5:1-21).

Nsimé mee ye nfáa n he

¹ Lelée pēe nḡpá yo ke Uléécaá uu n wa kekoraane-me ní we, ari linsímé kóm, ari kó ne irónipee li yenu ari li nyáni, ari kó ne arónipe li ca, leé nní rinóo tee ye nfáa n he. ² Sáa kèmeé karí péé wepó. Li nfáa mmē tó nyísele ari n yenu. Lē nnya kari nfáa teneciré mmē nsímé símisi, tón kó nó n yóólē. ³ Lē kari n yé ari kó kom kari kó nḡ yóólē te tó ne nnó toké ripéne tón ne kesé tó ne Sáa ne Ukepípi Yeosu Kirisi kupéneco kèmeé we. ⁴ Tóké ne mpóonare m má ne kété-pó nnya kari tirócuruu lē woi.

Uléécaá ye metéí le

⁵ Nsimé ke Yeosu Kirisi uu ní ma ari n kóm tón kó n yóólē ye mmú re: Uléécaá ye metéí le, kuḡmaha kúka áku ukeméé we. ⁶ Tón m maa re tó ne Uléécaá ye pénelē, tón kó pēe kuḡmaha pikei wai, tó pinóome le, ári nsímesei tikilē. ⁷ Amá in te metéí kèmeé kari sone, yare ke Uléécaá uu nní metéí kèmeé ní we, li yé tíyese tó ne piróco ári m pénelē, Ukepípi Yeosu menye ame pēe nḡpá aróképe áye ró heere.

⁸ Tón ye m maa re ári akópe má, meróciré kari fómní, nsímesei rín kerómeé we. ⁹ Tón ye aróképe n yámne, u yé ró a sárei, uu kó ntócaai nnéí ró heere. Likumúnjé re Uléécaá ye aseí ute le. U ye nḡpá yo wale lin kecíre we. ¹⁰ Tón ye n kesí re ári akópe áka wallé, tó Uléécaá kpísile yare unóome, ai pēe nyíse re unsímé rín kerómeé we.

2

¹ Sinéwá! Ne ritelé nti nó wólule re áni kape akópe n wai. Amá in te unyine ye akópe wa, uké n nyu re tó Sáa Uléécaá kèmeé-pó usímeyóó mále. Uyee aseí ute Yeosu Kirisi. ² Uyee uricuruu kpísi uu aróképe kecáá he yare inyónsese re Uléécaá uké aróképe ró sárei uu ne keté nnéí pisoí akó péne uu sárei.

Isé falé

³ Tón Uléécaá isé nsoné m múilē, li nyíse re tó u nyule. ⁴ Usoi nkó yee ye ní maa re: “Ne u cerile” uu ye kó pēe uisé rimúlú ye unóome le, nsímesei rín ukeméé we.

⁵ Amá usoi nkó yee unsímé ní múlílè yè nyísele re u u lala ne kefa kese. Lelée yè nyíse re tó ne Uléécáa yè pénelenle. ⁶ Li pise re usoi nkó yee yè ní maa re tó ne Uléécáa yè pénelenle, unsé nké kò n nyamí yare ke Yeesu nsé ní pèe ní nyamí meco.

⁷ Pinésáne lala kecire, áí isé fale kam nó wólu, amá isé kpure yè nyi kani kékoraane-me ní yosí. Isé kpure iyee nní rinóó kani pikóme ní masí. ⁸ Mprá ne lè, li kò pèe isé fale le yee Kírísi kèmeé ne nókenémee n nyíselè te aseí yè nyè. Lelée re kuɲmaha yè tómpòle, metéí sei pò ne kò pilomme masile.

⁹ Nkó yee m músu re metéí kèmeé kuú we, un kò pèe uuco ipuri yulu yè kò kuɲmaha kèmeé wele. ¹⁰ Nkó yee uuco ní la yè metéí kèmeé wele, líka áí yè u lóise. ¹¹ Amá nkó yee uuco ipuri n yúlu yè kuɲmaha kèmeé wele. Kuɲmaha kèmeé kuu sòne aku u nyiinsè úu pèe nyu méye kuu sí.

¹² Nó sinéwá! Ne rítelè ntí nó wólule ké nó léise re Uléécáa yè Yeesu Kírísi rinyiri nnya nóanékòpèe nó sáreile. ¹³ Nó pinésáa! Ne nó léisele re nó uyee háí kékoraane-me ní we nyule. Nó pikpère ne piɲmáne, ne nó léisele re nó ukpáaree Setani feriyè. ¹⁴ Nó sinépipi! Ne nó léisele re nó Sáa nyule. Nó pinésáa, ne nó léisele re nó uyee háí kékoraane-me ní we nyule. Nó pikpère ne piɲmáne, ne nó léisele re nó páápúle. Uléécáa Nsímé yè nókenéméé wele, ani kò ukpáaree Setani feriyè.

¹⁵ Ani kape ketè nké nées kelikó n la. Uye un ke n la, úu yé kò fe uké pèe Sáa n la. ¹⁶ Ketè kecáá líkò yè nní: pikáipinke ke usoi uu m má ne lè ke uinipee ii n nyáni kuu ní la uké m má, nées lè kuu m má un ne rikókòri wai. Lè nnéí yè ketè nté líkò le, áí Sáa kèmeé kai léeri. ¹⁷ Ketè yè tósule, limeco ke kelikó ke písoi api n káipinkee pò kò tósu. Amá nkó yee Uléécáa mela n wai yè mprá píyei nfáa mále.

Kírísi ulaarò

¹⁸ Nó sinépipi! Ituɲe tərɔɔ yè tule. Nò kò te Kírísi ulaarò yè wemele. Kírísi pílaarò yè nkpéni kulúti leemele, nòn kò nyu re ituɲe tərɔɔ yè tule. ¹⁹ Kerócope ke lipite pèe api léeme, amá api pèe pírókò. Pin pèe pírókò, pí yè pèe keróme tone. Amá kapi nní ní tómpò nnya, lí nyísele re pinnéí mmè kèmeé úka úu pèe urókò.

²⁰ Amá Uléécáa yè nó Nfáasone hele yare kapi yè usoi riyu kecáá mékpò n kòonu *, ani pèe nónnénéí nsímései n nyu. ²¹ Lè nnya, áí re nsímései káni nyu nnya kam nó wólu, amá ne meyikeyiki nó wólu re nó nsímései nyu nnya. Nò kò nyule re nnòome níka nín yè nsímései kèmeé léeme.

²² Wóo unòome, kái pèe uyee n késu re áí Yeesu ke Uléécáa uu wée? Kírísi ulaarò lo. Sáa ne Ukepípi keté kuu yúlu. ²³ Asei kecáá, nkó yee Uléécáa Kepípi ní yè úu kò Sáa Uléécáa nyu. Nkó yee Uléécáa Kepípi n ñmureí yè kò Sáa Uléécáa ñmureíle.

²⁴ Lè nnya, ani t́yee nsímé mmè kani háí kékoraane-me n kò nké nókenémee n we. In te nsímé mmè kani háí kékoraane-me n kò yè nókenéméé we, nó ne Uléécáa Kepípi ne Sáa Uléécáa yé rípe ne aní n we pise. ²⁵ Lè ke Kírísi uu n yekei re u yé ró he lee nní nfáa teneciré. ²⁶ Pèpèe n náási piké nó fóm kecáá nsímé kam nó wólu. ²⁷ Nfáasone mmè ke Uléécáa uu nó n he yè nókenéméé wele. Lè nnya, áí nkpáni pise re piké kò nó picélaa rikpá. N yé mprá yo nó céesi yare kai m pise, nnòome nín keméé we. Lè nnya, ani lè ke Nfáasone nn nó n céesi wa, lelée re ani Kírísi kupéneco kèmeé n we. ²⁸ Nó sinépipi! Ani Kírísi kupéneco kèmeé n we. Un píyei n ka ari pèé ne tírópò n we, isé íí yé ró wa. ²⁹ Nòn n nyu re Kírísi yè aseí ute le, ani kò n nyu re nkó yee nsímései n tíkilè yè Uléécáa kepípi le.

* 2:20 Luki 7:46

3

Uléecaa sipipi kecáá nstmé

¹ Ani yē lē ke Sáa Uléecaa uu meyíkíyiki ró ní la api ye ne ró séi re Uléecaa sipipi! Tò kò mesei lē le. Ketē nté pikó ápi Uléecaa céri. Lē nnya kápi kò tó nyu. ² Pinésáne lala kecire! Tò nkpéni Uléecaa sipipi le. Ai kahane isoi iyē karí masi kepire ní wene n nyíse. Amá nse kari pée nyu re Yeosu Kirisi un píyeyi m peme, tó ha ne menyíne u n we ari pée u yenu yare kuu meyíkíyiki ní we. ³ Nkó yee lē ne kefa kee n tálē yèè umecire n cápínele uú wole cáká-cáká yare ke uyē Upíima uu ní we cáká-cáká meco.

⁴ Nkó yee akópe n wai úu Uléecaa isé tíkílē. Lē nnya, akópe piwai ye isé pilós le. ⁵ Nò kò pée nyu re Yeosu Kirisi ye ka re uké písoi akópe-i lese, uricuruu úu akópe áka má. ⁶ Lē nnya, nkó ne Yeosu Kirisi pée m pénelē úu ye akópe n wai. Nkó yee akópe n wai úu u yenaalē, úu kò u nyu.

⁷ Nó sinépipi, áni kape tíyey unyíne uké nó fóm. Nkó yee n wai yare kai m pise ye aseí tíkílenle yare ke Yeosu Kirisi pòo kò aseí n tíkílē meco. ⁸ Nkó yee akópe piwai ne kéyu m mahani ye kuníri ukó le. Kuníri kpée háí kékoraane-me akópe wairi. Lē nnya ke Uléecaa Kepipi ake ketē kecáá ka re keké kuníri liwai-wai ritékéé.

⁹ Nkó yee m panse Uléecaa kepipi yèè akópe piwai riyále re Uléecaa Nfaa ye ukemeé we nnya. Kuu Uléecaa kepipi nnya, uu yé fe uké akópe piwai n nòhí. ¹⁰ Nkó yee úu aseí n tíkílē nées úu umárecò ní la úu Uléecaa ukó. Kei kapi ye ne Uléecaa kepipi ne kuníri kepipi ceri api kóolené.

Uléecaa sipipi mecopecire pilakaane nstmé

¹¹ Tinóo tē kani háí kékoraane-me n kó ye ntí re: Tóké merócopecire n lakaane. ¹² Ari kape Kayee meco n we. U pée ukpáaree Setani ukó le, uu uumareco pá. Yo nnya kuu u ripá? Kayee ricuruu liwai-wai áí péé nyaní, amá uumareco líkò pón n nyaní.

¹³ Pimárecò, áí kape píri nó wa re ketē nté písoi ye nínépuri yulu nnya. ¹⁴ Tò nyule re tò pée kpuwaalenle, ari nkpéni nfáa yenu. Kari pirómárecò ní la nnya kari lē nyu. Nkó yee úu umárecò ní la ye kpuwaalenle. ¹⁵ Usoi nkó yee umárecò ipuri n yúlu ye usokó le. Nò kò pée nyu re usokó úka úu uisoi kémeé ketóne má uké ne nfáa teneciré yé. ¹⁶ Yeosu Kirisi ye unfaa kpísile uu tó nnya he arí ne ceru re lē kapi ye sée re níla. Li pise re tóké kò ntófáa kpísi ari pirómárecò nnya he. ¹⁷ Usoi nkó yee m má, un nkpéni umárecò n yé úu líka má, uú ne ukefa u pésu, íyey kuu yé péé maa re uyē ye Uléecaa lalé? ¹⁸ Nó sinéwá, ári kape ye nnóosimé nmané ne níla nyíse. Amá tóké ye meyíkíyiki mewai wa ne aseí líké nyíse re tò níla mále.

Tóké ne nktɔnɔje Uléecaa keyu-i n we

¹⁹ Kei kari yé ne n céri re tò nsímesei pite le ye lē. Lelee yé kò tíyeyey arí ne tirópóo Uléecaa keyu-i n we. ²⁰ Asei kecáá, nípá lin ne sirófa kémeé ró n túhaane re tò akópe wale, Uléecaa ye sirófa fele un kò nípá yo nyu. ²¹ Pinésáne, in te líka áí ne sirófa kémeé ró túhaane re tò akópe wa, tirópóo karí ne Uléecaa keyu-i we. ²² Kari uisé m múlílē tòn kò lelee ne u n sá wai nnya, tò ye tòn yo mpuri u m pise, tò ye ukemeé li yenle. ²³ Uisé iyee nnyí re tóké ne Ukepípi Yeosu Kirisi kefa tene arí kò n lakaane yare kuu isé ró m pa. ²⁴ Nkó yee uisé iyē n tíkílē ne Uléecaa ye pénelenle un ne we, Uléecaa pón kò ukemeé we. Unfaasone kuu ró ní he mee ró nyíselē te tò pénelenle tòn ne we.

4

Iye kapi ye ne Uléecaa Nfaasone ceri?

¹ Pinésáne lala kecire, áni kape ye mese ne mese pē nnéi pēe ye m pólólē te Uléecaa Nfaasone ye pikeméé wele nkó ηmurei. Amá ani ye pi peē kelenē ani yenu re li nsímései nēe ái nsímései. Asei kecáá, antepuye nōome ye ketē kecáá kulúí leemēle. ² Lē kani yéé ne n céri re Uléecaa Nfaasone ye unyine kéméé we ye nní: Uye un tinhaa re Yeosu Kirisi ye pansēle kesoipipi úú ne ketē nté weri, li nyíse re Nfaasone ye ukeméé wele. ³ Nkó yee úu ye lē tinhaa ye nyísele re Nfaasone nín ukeméé we, amá Kirisi ulaarō yee u te. Nō kō te u weme. Ticuruu u ketē kecáá pikámē masile.

⁴ Amá nō sinéwá, nō ne Uléecaa pikó le, nō kō antepuye nōome feriyēle. Nfaasone mēe nókēnémēe ní we ye Kirisi ulaarō fele. ⁵ Pinóome pēe ketē nté pikó le. Lē nnya kapi ketē nté pikó mecō símisi, pē pin kō kutu pi cōlē. ⁶ Amá tō ne Uléecaa pikó le. Nkó yee Uléecaa n nyu yee ye kutu tō ricō. Amá nkó yee úu Uléecaa ukō, úu ye yutu tō ricō. Lē kari ye ne ceri kei ke nsímései Nfaasone nn ní we ne kei ke nnōome nn ní we.

Uléecaa ye nla le

⁷ Pinésáne lala kecire, Uléecaa kémēe ke nla nn léeri. Lē nnya, li pise re tókē n lakaane. Usoi nkó yee uuco ní la ye Uléecaa ukó le un kō Uléecaa nyu. ⁸ Uléecaa ye nla le. Nkó yee úu uuco ní la úu Uléecaa céri. ⁹ Uléecaa ye Ukepipi cireníηe ketē kecáá tummele re kekē nfáa fale ró he. Lē kuú ne nyíse re u ró lalē. ¹⁰ Nla mmē ne ne mmpēhē le. Ai tōo Uléecaa la, amá uyee tō la uu pēe Ukepipi tumti ake kemecire kpísi ake arókpōpe kecáá he yare inyóonsesee aké ne arókpōpe ró sárei.

¹¹ Pinésáne lala kecire, in te lē ke Uléecaa uu ró la, li pise re tókē kō n lakaane. ¹² Úka úu Uléecaa yénaalē. Amá tōn n lakaane, tō ne Uléecaa ye pénélenle un keróméé we, unla nn kō kerómēe yipaalē.

¹³ Uléecaa ye Unfaasone ró hele. Lēle ye nyíse re tō ukeméé wele uyē un kō tō kéméé we. ¹⁴ Tō ne yenle ari kō n símisi re Saa ye Kepipi ketē kecáá tummele re kekē písoi ayu lō. ¹⁵ Uye un n ceri un tinhaa re Yeosu ye Uléecaa Kepipi le, li nyísele re liute uyē ne Uléecaa ye pénélenle un ne Uléecaa kéméé we Uléecaa pōón kō ukeméé we. ¹⁶ Tō ne yenle ari céru re Uléecaa ye ró lalē ari ne kefa tene.

Uléecaa ye nla le. Nkó yee nla m má ne Uléecaa ye pénélenle pin ne we, Uléecaa un ukeméé we, uyē un kō Uléecaa kéméé we. ¹⁷ Tōn nla m má ne nketo-pō, tō fe ari ha keyáa kē ke Uléecaa uú ne ró ní túhaanene ne tirópōo n we, ke irósoi kari ketē nté ní le ii Kirisi ikó mecō ní we nnya. ¹⁸ Nkó yee nla m má úu ye iwame n wai. Nla mēe ní we ne nketo-pō yēē iwame lakasele. Iwame yēē nyísele re usoi kewuu ye túúni re pi yé kutu u ripasa. Lē nnya, nkó ke iwame ii ní we nla nín nyamí ne nketo-pō.

¹⁹ Amá in tōo, tō Uléecaa lalē re uyee mefoi ró la nnya. ²⁰ Uye un m maa re: “Ne Uléecaa lalē”, un kō pēe uusoico ipuri yulu, liute ye unóome le. Nkó yee úu uusoico kuu n nyáni ní la úu yé fe uké Uléecaa kúu n nyáni n la. ²¹ Kirisi ye kō pēe isé ró hele re nkó yee Uléecaa ní la uké kō uusoico n la.

5

Nfatene mēe rmanje kapi ye ne n feriyē

¹ Nkó yee ne kefa n tēne re Yeosu ke Uléecaa uu wée ye Uléecaa kepipi le. Nkó yee usáa ní la yēē kō usáa siwā n lalē. ² Tōn Uléecaa n la, tōn kō uisé n tikilē kai ye nyíse re tō Uléecaa siwā lalē. ³ Uléecaa isé pimúlé kémēe kai ye nyíse re usoi ye

Uléécáa lalé. Uisé íi kò péé páápú. ⁴ Mpá Uléécáa képipi kéye yé ketè kecáá líkò rínáŋe feriyéle. Ntófátene nnya kake yé feriyé. ⁵ Wóó yé fe uu ketè kecáá líkò feriyé, insá uyéé né kefa n tene ré Yeesu yéé Uléécáa Képipi?

Yeesu kecáá aseéra pilesé nstmé

⁶ Yeesu Kírísi yéé ketè kecáá ka né míni né ménye. Ai míni ŋmane kuú né ka, amá míni né ménye kuú né ka. Nfáasóne mee lé símisi. Nfáasóne mee nsímései ute. ⁷ Lé nnya, píseérakòó yé pitaani lé: ⁸ Pépéé nní Nfáasóne né míni né ménye. Píketaani yé kò ŋmureile ré nsímései yé mu. ⁹ Písoi yèè aseéra lesele ari ŋmurei. Uléécáa rínòó kuu rinháa yé kò péé lé fele. Uyéé Uképipi kecáá aseéra lese. ¹⁰ Nkó yéé Uléécáa Képipi né kefa n tenelē yé aseéra nyē ukéfa-i yekeilenle. Nkó yéé úu né kefa n tene yé waise ré Uléécáa yé unòóme lé, kúu rínòó tē ké Uléécáa uu Uképipi kecáá rinháa né kefa n tene nnya. ¹¹ Uléécáa yé nfáa teneciré ró hele. Uképipi kémeé ké nfáa mmē nrí we. ¹² Nkó yéé Uléécáa Képipi kē n nyu yé nfáa teneciré mále. Nkó yéé úu Képipi kē m má úu kò nfáa teneciré má.

Nfáa teneciré kecáá nstmé

¹³ Nó mpí nóó nní Uléécáa Képipi né kefa n tenelē, nó kam títelé tē wáipò ré ani ceri ré nó nfáa teneciré mále. ¹⁴ Tón né Uléécáa n tálē, tón yo umela kémeé u m píse, u yé né ró kónle. ¹⁵ Tón n nyu ré mpá yo kari u píse u yé né ró kónle, tò kò nyule ré tó lé kari u m píse piyéne masilé.

¹⁶ Usoi un umárecò n yē un akópe nyéé áa yé né nkpò rí ka n wai, uké ukécáá Uléécáa yáási uké nfáa u hé. Pépéé yé akópe nyéé áa yé né nkpò rí ka n wa ŋmane kecáá kam té piké yé Uléécáa yáási. Akópe anyine yèè né nkpò kale. Ai pépéé yé akópe nyéé yé né nkpò rí ka n wa kecáá kam té ani yé yáási.

¹⁷ Mpá mēwai kópe méye yé akópe lé. Amá áí akópe nnéí nyéé yé né nkpò ka.

¹⁸ Tò nyule ré usoi nkó yéé Uléécáa kewā úu yé akópe n wai. Uléécáa Képipi yèè kericuruu kecáá m páilenle, ukpááree Setani úu yé ké rica. ¹⁹ Tò nyule ré tó né Uléécáa pikó lé, ketè nnéí pikó pòon ukpááree Setani nnaŋe-i pansente.

²⁰ Tò kò nyule ré Uléécáa Képipi yé kale ake mesòho ró hé tóké yé né Uléécáa yíkíyiki céri. Uképipi Yeesu Kírísi kéé tó né Uléécáa yíkíyiki uyé tipéne tón né we. Yeesu Kírísi uyéé Uléécáa yíkíyiki. Uyéé nfáa teneciré. ²¹ Nó sinéwá, ani nómenécíre né piléé tí.

Titelé lírū ke Yohani uu n wói

Lelɛ rítelɛ ntí kɛmɛ ní wɛ

Titelé lírū ke Yohani uu n wói yɛ rítelɛ lɛ ke Yohani uu "Unósi" ke Uléécɛaa uu n wée nɛ usipipi n wólu. Píɔ yɛ músu rɛ li yé Uléécɛaa icápine nɛ ikɛmɛ pikó kuu nɛ máne. Lí rikɛmɛ nyísɛlɛ lɛ kapi yé nɛ píɛláa nɔ́mɛ n sónɛ.

Ifaaci iyɛ mekériine yɛ mmɛ:

1. Utelɛwólɛ yɛ pɛpɛɛ rítelɛ ntí n kéeini símisilɛ rɛ piké nsímɛsɛi nɛ nɪla kɛmɛɛ isoɪ n lɛ (1-6).
2. U rɛ písɔi piké nɛ pɛpɛɛ Uléécɛaa icélaa memti n céesi pimɛcɪrɛ tɪ (7-11).
3. Uléécɛaa icápine inyine pikó iyáhaa kuu pɛ kuu nté n wólu palɛ (12-13).

Iyáhaa

¹ Né Yeesu Uléécɛaa icápine uwééɛɛ, née pɔ́ Kiriya ke Uléécɛaa uu n wée nɛ sipópipi kam ní la nɛ kefa kɛsɛ rítelɛ ntí wólu. Ai menécɪrɛ née nó la, amá mpí nnéi pɛɛ nnésímɛsɛi n nyu yɛ kɔ nó lalɛ. ² Tɔ nó lalɛ rɛ nsímɛsɛi yɛ kerómɛé wɛ nnya. Meséɛ knn yé kɔ kerómɛé n wɛ. Nɛ nó yáasi!

³ Sáa Uléécɛaa nɛ Ukepipi Yeesu Kiriya yé ípɛɛléɛ ró nyíɛ, api nfanarɛ ró nyíɛ api kɔ nkíññinɛ ró hɛ tákɛ nɛ asɛi nɛ nɪla kɛmɛɛ m pɛnɛléɛ.

Nsímɛsɛj nɛ nɪla kɛcáá nstímɛ

⁴ Kam n yé tɛ sipówá kɛcɔpɛ sinyine yɛ nsímɛsɛi tikilɛnɛ yarɛ ke Sáa Uléécɛaa uu rinó ró n hɛ mɛcɔ, li meyanseɪ né larisilɛ. ⁵ Nɛ nkpéni pɔ́ Kiriya píɛɛ rɛ tákɛ n lakaanɛ. Ai isé falɛ kam wólu nɛn pɔ́ pápólɛ. Isé iyɛ kari hái kékoraanɛ-mɛ ní yɔsí yɛ nyi. ⁶ Nla yɛ píɛɛ rɛ tákɛ Uléécɛaa isé n tikilɛ tɔn nɛ sónɛ. Kei yɛ isé iyɛ kari yé n tikilɛ tɔn nɛ sónɛ yarɛ kuu kékoraanɛ-mɛ ró n céesi. ⁷ Pinóɔmɛ kulúu yɛ keté kɛcáá lonaaɛnɛ pin kɛsu rɛ Yeesu Kiriya úu panse kesoipipi yíkíyiki úu nɛ keté kɛcáá wɛri. Kei kapi yɛ nɛ ceri rɛ uyɛɛ lɛ n wai yɛ unóɔmɛ lɛ un kɔ Kiriya ulaarɔ. ⁸ Lɛ nnya, ani nómenécɪrɛ tɪ nɔ́nɛ, áni kapɛ nɛ pírókɛi nnéi kari n wa kulaa m paa nnya. Amá ani liihɛɛ nnéi yɔsí.

⁹ Nkó yɛɛ úu Kiriya icélaa m múlɛ uké ikɛtɔ ñmanɛ nɛ m palɛ, un pɛɛ fáausɛlɛ, úu Uléécɛaa kupéneɔ kɛmɛé wɛ. Nkó yɛɛ Kiriya icélaa m múlɛ yɛ Sáa Uléécɛaa nɛ Ukepipi ñmureilɛ. ¹⁰ Uye un nókenémɛé n ka unsá icélaa iyɛ nɛ n hapɔ, áni kapɛ nókenéyɔ-i u yɔsí, áni kapɛ kɔ u yáasi ricuruu. ¹¹ Uye un u n yáasi, li wa yarɛ u nɛ uyɛ pɛɛ kɛsɛ umɛwai kópɛ mɛ kɛmɛé wɛ.

Nstímɛ tɔrɔ

¹² Nɛ nsímɛ meyá mále ké nó símisi, amá ám la ké nɛni rítelɛ nɛ kéwólɛ nɛ lɛ wa. Nɛ lalɛ ké nókenémɛé hapɔ ari pɛé n nyáneine nɛn nɛ nó símisi tákɛ nɛ mpóɔnare m má nɛ kɛtɔ-pɔ nnya.

¹³ Upóyínɔsi ke Uléécɛaa uu n wée siwá pɔ́ nɛ kɔ pɔ́ yáhaapɔ.

Títelē táánū ke Yohani uu n wói

Lélee rítelē ntí kémee ní we

Utisi unyine kapi ye n sée re Kayusi ke Yohani uu rítelē ntí wói. Ari ukεcáá nkó nka nyu, insá kuu Nléécaasimé ne aseí n tikilē nmanε. Umεwee ye ne Tiyotirefu mekó kóólelenle. Tiyotirefu ye icápine kémee uyukóó unyine le ke Yohani uu n kési.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uteléwole ye Kayusí pakarente, aseí kuu n tikilē ne pikei kuu Kirisi pikó n wapisi nnya (1-8).
2. Tiyotirefu nsé ye nfasimé u tanaalenle (9-10).
3. U Temetiriisi isoi sone nkó símisile (11-12).
4. U símaapó re u yé pi rilóólú uu kó iyáhaa pi papó (13-15).

Iyáhaa

¹ Né Uléécaá icápine uwéése, née pó Kayusi kam ní la ne kefa keše rítelē ntí wólu.

² Unésáne lala kecire, ne welu re póké nípá yo kémee kéyu n sí póké kó isare n láarú yare kaa nní Uléécaá ncee kémee kéyu n sí meε. ³ Pirómáreεo pinyine ye nté kale api né símisi re nsímései ye kepóméε wele, pón kó nsone n tikilē. Li rinékín nínjukusele meykíyiki. ⁴ Líka ái ye rinékín nínjukuse ai tósu kam yé ní kó te sinéwá ye aseí tikilē.

Kayusi ye aseí tikilenle

⁵ Unésáne lala kecire, pó ye pón yo n yekei re pó wa, pó ye nyísele re pó aseí ute le áá ne Kirisi pikó li wai, nípá pin kucóyu pikó. ⁶ Pi Uléécaá icápine pikó keyu-i níla kaa pi n nyíse kecáá símisile. Pón n fe pón pi n lé yare kai Uléécaá kémee m pise piké ne pincee rinórf, li nyamle. ⁷ Upíma pikei nnya kapi nceé tikilē. Api pepeε ápi Uléécaá n nyu anipe-i líka yósi. ⁸ Lé nnya kai pise re tóké lipite pé lé, tó ne pé tóké ne kesé nsímései n yóólé nnya.

Tiyotirefu ne Temetiriisi

⁹ Né Uléécaá icápine pikó kételépi wóile. Amá Tiyotirefu yee íyukóó pico keεape ní la útu ró yósi. ¹⁰ Lé nnya, nen ha píyei n hapó, ne mewai kuu n wapisi un kó kerócáá nsímé kópe símaankεε keenkeene. Lé ái nkpáni u tu. Úu ye kusáne pímaréεo pεε n sónaapó wa, úu ye kó nμurei re pepeε píwai ní la piké wa, uu kó pεε Uléécaá icápine-i pi lese.

¹¹ Unésáne lala kecire, kape ye ne líkópe píwai yíraane, amá a ye ne lisone yíraane. Nkó yee lisone n wai ye Uléécaá ukó le, nkó yee akópe n wai útu Uléécaá nyu.

¹² Mpá úye ye símisi re Temetiriisi ye isoi sone lele, hái ricuruu nsímései mee ukéméé ní we ye nyísele re u isoi sone lele. Tó ne kó ukεcáá lé símisile. Pó kó nyu re lé kari ukεcáá ní símisi ye aseí le.

Iyáhaa tórwó

¹³ Né nsímé meyá mále ké pó wóipó, amá ám la ké rítelē ne kéwole ne lé wa.

¹⁴ Né lalé ké nfáani pó yé, ari pεé n nyáneine tón ne símisi.

¹⁵ A ne nkíninje n we.

Pipósáne re ké pó yáási. A pírsáne yáási, aa pinnéi nípá úye uyíáhaa u pa.

Títelē ke Yuuti uu n wói

Lēlee rítelē ntí kέmee ní we

Kirisi pikó nnéi ke Yuuti ritelē ntí arí ne mánε. Tinsímé ne Piyεε ritelē líru nkó ye lalε nké nse. Pεpεε icélaa nάome n céési pin nsé kópe sόne kuú ne atopi wai.

Ifaací iyē mekériine ye mmé:

1. Lēlee rítelē ntí kέmee ní we (1-2).
2. Pεpεε icélaa nάome m pásii nkó (3-16).
3. U Kirisi pikó ikari kpáselenle re piké ríla ne nfatene kέmee n ηmósúpilē (17-23).
4. Uléεcaa ye ipakare te (24-25).

Iyáhaa

¹ Néε Yeesu Kirisi ukeikó ne Yakupu uwā kapi ye n sée re Yuuti. Nó mpí ke Saa Uléεcaa uu nní ní sée kam titelē wólu. U nó lalε uu Yeesu Kirisi anipe-i nó wai re uké nókenécáá m paílē. ² Uléεcaa uké nfanare nó nyíse uu kó nkíηnιηε nó he uu kó meyá nó n la.

Pεpεε nnάomesimé n céési kecáá nkó

³ Pinésáne lala kecire, ne peé lalε kέ lé ke Uléεcaa uu kesé tó ne nnó ayu n lo kecáá ritelē nó wóipó. Ne nkpeni yé te li meyíkíyiki pise re kέ nní nó wói kέ ne nfatene atopi kέmee nó n ηmósúpuselē. Uléεcaa ye mecírenιηε nsímé mmé ke upikó apí ne kefa n tene pamele.

⁴ Ai líka nnya kam lé símisi, simúné kópe písoi pinyine ye riséé ne nó cónhelenle. Pi Uléεcaa ipεelée waisele yare nceé kuu pi he re piké mewai kópe ne piripáo n wai. Urócélaa cirenιηε ne Urópiima Yeesu Kirisi kapi lé yulu. Hái mekee-me kai wólaalē te akpanii nyεε pilikó.

⁵ Mpá kani nní pinyuwe m máálē, ne la kέ nó léise re Upiima ye peε mekee Isirayeli pikó riyu lóle Esipiti ketē kecáá, amá uu peε limemáá tíyεse pεpεε apí pikecōpe ne kefa u n tenelē apí kpíni. ⁶ Piléεcaatumε pinyine ye peé ne Uléεcaa wósile re ketónε ke-i kuu pi n tónse áke ne pi risá, apí peε pimεcire ketónε conse. U kó pē kunmaha kέmee-pō tonselenle pin mesére pahaalē liké ha ne keyáa kέ kuu pitúhaane pi n sónti tu. ⁷ Ani Sotəm kuyu ne Komāari kukó ne ayu nyεε ne a n kólē nkó léise. Piléεcaatumε mecō mmé ke kei pikó apí peε méwoo méwoo wai. Apí n la pitisi ne pitisicō piké n sói. Lé nnya ke Uléεcaa uu kutu pi ripasa uu nna teneciré kέmee pi sápo. U lé wale re nípa úye uké kei yé uké ne umεcire tí.

⁸ Lé ke pεpεε nní ne nó n cónhanelē pōo kó we. Simúné kópe sin pi n léeme, apí peε piipιηε lílala ne pimεcire mékpeirinkpe n wai, apí kó Upiima nnaηε waiselē, pin keyómecaa-pō linαηε-naηε lámaankeε. ⁹ Moisi ye peε kpule, Uléεcaatumε wéese Míseeli ne Setani apí ukεcáá cēηesi. Pi peε pásanele nó wó yé u kpísi. Mpá ne lé, Uléεcaatumε wéese Míseeli ricuruu úu kaha uké Setani lámaankeε. Amá nse kuu u maα re: Upiima uké kutu pó ripasa. ¹⁰ Amá písoi pē pōo, lé aseí kápi n nyu kapi ye lámaankeε. Lé kapi isεε mecō méwoo n nyu léε pi kopaalē.

¹¹ Iwe kapi topori! Kayεε nceε ncō kapi tíkílē. Siwóo nnya kapi pimεcire kpísi apí mpaleceε tíkíse Palam mecō. Kapí ne Uléεcaa n kēηεne yare ke Koree uu n wa mecō nnya kai pi ritékéé. ¹² Kei kani ye n cápine re noké memáreco iluke li, pεpεε ye nórinεyu kpu. Kei ke pē apí ye pimela anyá súkei, apí ne úka kutu cōlé. Pi we yare aηope ke kuyo aku n kpáulē. Pi kó wele yare kuléé nkú kpuε áku ye m mári, nípa lín kuimaretuηε n tu. Pin ku n wehe, meté kaku peε lé kpu.

¹³ Míniμαα kέmee ániwalé pape-pape kapí ne menyíne we. Pi ye pimewai kópe

lesele api yánesi yare ke ániwalé aa ye míni kuwálé ní yánesi. Pi ko wele yare awárepí nyee méwoo n sónesi. Lē nnya ke Uléécaa uu kuɲmaha píima-i ketóne pi he re piké kei meséere n tú.

¹⁴ Pírókpure kémee, Enáki ye Atam siyase kémee kunai sééi-sééi ukó le. U hái mekéee-me písoi pē kecáá maa re: Upiima ye wemele ne upileecaatumē kulúí ¹⁵ piké ne písoi nnéí túhaane. U yé piwaikópekoó akópe pa, mewai kópe nnéí kapi n wa nnya. U yé kó pikópekoó pee áyu n wéési alé kapi u n lámaankee kecáá akópe pi pa. ¹⁶ Písoi pinyine ye pi pee meséere n ηmúlaankee. Ai pí kai pi láarú. Pílikáipi-káipi kapi ye wa. Pi ní-yuwélaasimé símaankeele pin ne písoi kahaankee re piké linyine pikemeē yé nnya.

Kirisi pikó nsé kecáá nstmé

¹⁷ Amá nō pinésáne lala kecire, nóoké ye nsímé ke Urópiima Yeesu Kirisi pítume api mekéee-me nó rin-yóó léise. ¹⁸ Pi ye pee nó n yóólē te: Ituɲe tōō kumúɲé kun n tu, pinyine pee písoi n sénnyi yé kam, ápi yéé pílikáipi-káipi nnya Uléécaa wuri. ¹⁹ Peepe pikóólentene písoi kecōpe tanaalē. Lē ke píricuruu api m músu ηmane kapi wai. Uléécaa Nfaa nín pikemeē we. ²⁰ Amá nō pinésáne lala kecire, nóoké nómenécíre n ηmóópúselē nōn nfatene sōne ke Nfáasōne nn nó ní he nnaɲe ne keyóme yáási. ²¹ Ani Uléécaa nla kémeē n we nōn mé te Urópiima Yeesu Kirisi yé unfanare nnya nfáa teneciré nó he.

²² Ani ye peepe ne ní we pin tíru íwe té. ²³ Ani piayu lo ani nna teneciré-i pi lese. Ani ye kó picō íwe té. Amá ani nómenécíre tí, áni kape ye pílikó líka ne rikó, aí ne pímelape ke pímewai kópe ame m póriinkee péne.

Ipakare tōō

²⁴ Uléécaa ye rinaɲe mále uké ne nó n léraalē áni yé pí kai loó, uké kō ne kei káni yé ha akópe m má nó ha, aí kō nó n láarú aní ha ne umeyōopi kémeē u yenu. ²⁵ Uyee Uléécaa Cireníɲe, uyee ne Urópiima Yeesu Kirisi ritiki utú ne aróyu lólu. Kái ne nípá píyei-me n kpiime ne neni-me ne nípá píyei-pō, uyee nímule ne ríyu ne rinaɲe ne meyōopi meséere te! Amí!

Yohani Meyene

Lelee ritelé nti kémeé ní we

Yohani yee ritelé nti wói. Kumúnjé kpe-i kuu ritelé nti ní wólú, míni kepáápáá keté kē kapi ye n sée re Patimosi-i kuú péé we. Pée mekkee Asii keteni-i, kuwélé kunyine-i kake ketunjeleeme-mē we. Kumúnjé kpe-i ke Róm uyóopi uú pée Kirisi pikó wéekuselē. Uléécaa icápine iseei inyine kuu ritelé wólú. Méyene kultú ke Yohani uu n yénti te Yeesu ne upikó ye mewai kópe linaŋe-naŋe feriyē ne kété-pó nkó ke méyene mē ame símisi.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani ye umecire lese uu nyise re u Kirisi yee nkpo kémeé n yisi utume le (1:1-8).
2. Atelé aseéi kapi Uléécaa icápine yee pée mekkee Asii keteni-i ní we n wói (1-3).
3. Yeesu ye mewai kópe linaŋe-naŋe feriyē (4-20).
4. Keté fale ke Uléécaa uu pilésème ní la kai áyu tóroo kémeé ne máne: lelee keyómecaa fale ne keté fale ne Yerusalem fale (21-22).

Yeesu ye umecire Yohani nyise

¹ Méyene ke Uléécaa uu Yeesu Kirisi n yéneise re uké upikeikó lelee nfáani n sónti nyise. Lē kuú ne uutume n tumme re uké uukeikó Yohani nyise. ² Yohani ye lē nnéi ke Yeesu Kirisi uu u n nyise yenle uu kó yóó re Uléécaa Nsimé ye mu. ³ Uyee nsimé mmú ní kééni ne pēpēe anóo nnyé nyee lelee masi kepire-pó n waine nkó kutu n cólè pin kó lelee nkémeé n wólaalē múlī ye pínarekome le! Li we re itunje ye tule.

Pi Uléécaa icápine iseei yáasi

⁴ Né Yohani, née Uléécaa icápine iseei iyee Asii kuwéé-mē ní we wólú nen i yáási. Uyee ní we, un kó pēe mekke-me we, un kó weme, ne ifáa iseei iyee uriyóopitú keyu-i n tū piké ípēelée ne nkínŋiŋe nó nyise. ⁵ Yeesu Kirisi ye úseérakóó le yee nsímései m má. Uyee pikpókpo kecōpe mefoi nfáa yē. Uyee keté nté piyóopi uwéése.

Uyee ró la uu umenye ne arókópe heere. ⁶ Uu tiyese ari panse mpuri mee Usáa Uléécaa inyóonse n wai. Uyee ríyu ne n-yóopinaje te nípá piyei-pó. Amí.

⁷ Uyee nkó ahope kémeé weme. Mpá úye ye u yenune, aí ne pēpēe uilúké n luri péne. Keté nnéi isoipuri yé uyé nnya nkpo tone. Eee, lee ni, amí!

⁸ Upiima, Uléécaa ye maa re:

Né Ufoí ne Utóroo, uyee ní we un kó pēe mekke-me we, un kó weme, nnaŋe nnéi Ute.

Lē ke Kirisi uu Yohani n nyise

⁹ Né, nšunémáreco Yohani, tó ne nnó tóo kesé Uléécaa iyóopi kémeé ní we, tó ne nnó ye íwe lele tón ne Kirisi kupéneco kémeé nmóópulē. Míni kepáápáá keté kapi ye n sée re Patimosi kémeé kapi ne nnaŋe né ha re ne Nléécaasimé yóólē nen kó Yeesu kecáá aseéra lese nnya. ¹⁰ Nfáasone nn Upiima keyaa ketúnjé kenécáá súiri, am pēe kenepire-mē meté meynine kom men calé yare rináatón meté, ¹¹ men tee re: A lē kaa nní ní nyáni ritelé rinyine kémeé wói aa Uléécaa icápine iseei iyé papó. Iyee nní Efeesi ne Simirini ne Perikam ne Tiyatiiri ne Sariteesi ne Filatelifi ne Lawutisee ikó.

12 Am̄ ημεελύ κέ uyee ne né n s̄imisi yē. Kam tir̄ημεελύ, am̄ s̄ifir̄aa sitosi siseei kapi ne wura n wa yenu. 13 Unyine yee kesoi pipi ne menyine r̄i we un s̄ifir̄aa sitosi sē kecōpe we. Kutúkanka caaca kuú pee tanaale n tikiñ kecáa kútampalá kapi ne wura n wa télē. 14 Uriyu ne unnyúpi ye wariyee yare nkume tomé, née yare mp̄ahame. Uinipee ye we yare nalempi, 15 uana an we yare nweni ημ̄oh̄ mee n wa yare n nna kēmee riw̄h̄ole, umetē p̄son we yare mini p̄iima menyine iw̄o. 16 U pee ukunipe luke-luke ne aw̄arepi aseei múilenle, titéhe ne ken̄ōopi p̄ir̄j-p̄ir̄j ne meyele metē tin unn̄o-i léeri. Ukeyu ye peé wele yare ntunje mee torē. 17 Kam u n yē, am̄ uana metene lolu yare ne kpule. Uu pee ukunipe luke-luke kenécáa láa uu re: Iwame īi kape p̄o wa! Née Ufoi ne Ut̄or̄o, 18 nen k̄o nfáa má. Ne pee kpule, amá née nk̄o ne nnéfáa n̄pá piyei-p̄o. Ne nk̄o ne pikp̄ok̄o kel̄o keh̄anne múilenle. 19 Lē nnya, a lē kaa n yē woi, lelee r̄i we ne lelee masi kepire n s̄onti. 20 Aw̄arepi aseei nyē kaa kunénipe luke-luke kēmee n yē ne s̄ifir̄aa siseei sitosi sē kapi ne wura n wa ase nyee m̄ pékaalē ye nnyé: Aw̄arepi aseei nyee piléecaatumē le pee Uléecaa icápine iseei iyē kecáa r̄i paillē. S̄ifir̄aa siseei sitosi sē p̄o ne Uléecaa icápine iseei le.

2

Nstmé kapi Uléecaa icápine iyee Efesi-p̄o r̄i we n w̄ip̄o

1 A uléecaatumē yee Efesi-p̄o Uléecaa icápine kecáa r̄i paillē w̄ip̄o re uyee aw̄arepi aseei ukunipe luke-luke kēmee m̄ múilē, uyee s̄ifir̄aa sitosi siseei sē kapi ne wura n wa kecōpe n s̄one ye ma re: 2 Ne mep̄wai ne pip̄ōkei ne pip̄ōhm̄óp̄u nyule. Ne nyule re áa ye pikp̄áaree kecáa rikp̄a. P̄o pepee n tee re pi pitume le api k̄o pee pitume peenule aa yēnu re pin̄ōome ye pi. 3 P̄o ηm̄óp̄ulenle. P̄o rinényiri nnya iwe lile ái k̄o pee p̄o feriyee. 4 Amá mm̄ē kam̄ ne p̄o n c̄esi yee re áa nk̄p̄eni r̄i la f̄oi kaá pee m̄ má kénécáa má. 5 A léise kei kaa n loó, aa ap̄ókōpe kepire t̄o, aa mep̄wai f̄oi piwai pele. Ins̄a lē, né kep̄omeé kam̄ am̄ k̄ep̄fir̄aa ketosi keketone-i yukuse, in te áa ap̄ókōpe kepire r̄ito. 6 Amá lelee kep̄omee r̄i nyam̄ yee re p̄o Nikolayitiye mewai kesule yare ke née k̄o me n k̄esu meco.

7 Uye un ukóme, uké lē ke Nf̄aas̄one nn Uléecaa icápine n s̄imisi kutu ric̄o. Nk̄o yee n feriyee kam̄ kuléé k̄pee ye nf̄aa n he kun Uléecaa kēmee-p̄o we ap̄ipi pane uké li.

Nstmé kapi Uléecaa icápine iyee Simirini-p̄o r̄i we n w̄ip̄o

8 A uléecaatumē yee Simirini-p̄o Uléecaa icápine kecáa r̄i paillē w̄ip̄o re Ufoi ne Ut̄or̄o, uyee pee n kpu un nk̄p̄eni peeri un nf̄aa má ye ma re: 9 Ne mp̄t̄óosi p̄iima-i kaa r̄i we ne ip̄owe kaa m̄ má nyule, p̄on k̄o ne umam̄a. Ne k̄o nk̄ope ke pepee n tee re pi Pisuifi le api kep̄ocáa n s̄imaanke nyule. Pi k̄o pee Setani icápine pik̄o le. 10 Kape iwe iyē kaa n lene kewuu n t̄úni. A k̄o te kuniri yē n̄ōkenécōpe pinyine kukpaniilee t̄a kuké ne n̄o m̄ peikee nnya. Li yē k̄o siyáa kefi kēmee n̄o wéekuse. A asei ritiki, n̄pá lin nk̄o ye mu, kē pee nf̄aa p̄o he re p̄o feriyee nnya. 11 Uye un ukóme, uké lē ke Nf̄aas̄one nn Uléecaa icápine n s̄imisi kutu ric̄o. Nk̄o lir̄ú r̄in uyee n feriyee líka waine.

Nstmé kapi Uléecaa icápine iyee Perikam-p̄o r̄i we n w̄ip̄o

12 A uléecaatumē yee Perikam-p̄o Uléecaa icápine kecáa r̄i paillē w̄ip̄o re uyee ritéhe ne ken̄ōopi p̄ir̄j-p̄ir̄j ne meyele metē m̄ má ye ma re: 13 Ne nyule kei kaa r̄i we. Kei ke Setani riyoopit̄u p̄o k̄o we. Aa rinényiri kesi, áa k̄o kefa kaá ne né n tenelē f̄óm, n̄pá siyáa se-i kapi unékeik̄o Antipaasi yee ase n t̄ikilē n̄ōkenémee kei ke Setani uu r̄i we r̄i kpu. 14 Amá mm̄ē kam̄ ne p̄o n c̄esi ye k̄o pee mm̄ú

re: PISOI ye kei we, pin Palam icélaa múlilē. U Palaki céesi re uké ripine wa Isirayeli sipipi siké inyóonsesare li siké ká iwásánkaí n wai liké ne kelólé-mē si ha. ¹⁵ Limécó ke pōo ká pISOI má pēe Nikolayitiye icélaa n tíkílē. ¹⁶ Lē nnya, a apókópe kepire ritó, insá lē né kepómēe hapó am titéhe kam nnóo-i n wailē ne atópi pó wai. ¹⁷ Uye un ukómē, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricó!

Nkó yēe n feriyē kam Uléécaá iluke * yēe m pékaalē ne ripare tomé hēne. Tinyiri fale rinyine tēe ripare tē kecáá wólaalē. Úka úu ri nyu, insá uyē kapi ri n hē.

Nstmé kapi Uléécaá icápine iyēe Tiyatiiri-pó ní we n wóipó

¹⁸ A uléécaatumē yēe Tiyatiiri-pó Uléécaá icápine kecáá ní paílē wóipó re Uléécaá Kepipi inipēe yēe ní we yare inalempi, keana an kó we yare nweni nmoḥo sone ye maa re: ¹⁹ Ne mepówai ne mpóla ne mpófatenē ne pipókēi ne pipóhómóópú ne mepówai taróo mēe mefóí kulúí n fe nyule. ²⁰ Amá mmē kamí ne pó n cési yēe re pó unósi Yesapeeli yēe n tee re u antepu le riyá un pinékeikó kírāsente re piké méwoo méwoo n wai pin ká inyóonsesare le. ²¹ Ne u yálenle kelene re uké uakópe kepire ritó, amá úu la uké uiwásánkaí mēwai mē kepire ritó. ²² Aa yēe! Ne nni lē u ne pepēe kesé iwásá n wai kefine kecáá sáne piké íwe píima li, in te ápi pimēwai mē kepire ritó. ²³ Né tíyese api usiwá kóni. Uléécaá icápine nnéí yé pēe céri re née ye usoi kemúnjē ne ulilala lēe m pékaalē perei am céru. Ne kó mpá uye mēwai kecáá ulikó u pane.

²⁴ Amá nó Tiyatiiri pikó picó mpí, nóo ye áni nni icélaa iyē n tíkílē, áni kó lē kapi n tee re Setani líkó lēe m pékaalē ceri, ne maa re am nó nconi níka nco cōnsēne. ²⁵ Amá ani lē kani nni ní má anípe keté m múlilē ké ha ne pēeme.

²⁶ Uyēe n feriyē, uyēe menéwai rimmúlú ne kété-pó kam rínanje kam unésáa kēmēe m má pane. Uyē kam isoipuri kecáá rínanje pane. ²⁷ Uyēe keweninaapi ne isoipuri iyē sēnine, uu kó i foresi yare sipérétúhu. ²⁸ Né kó rimarewarepi u hē. ²⁹ Uye un ukómē, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricó!

3

Nstmé kapi Uléécaá icápine iyēe Sariteesi-pó ní we n wóipó

¹ A uléécaatumē yēe Sariteesi-pó Uléécaá icápine kecáá ní paílē wóipó re uyēe Uléécaá yēe ifáa íseei ne awárepi aseei n te ye maa re: Ne mepówai nyule. Pó rinyiri yenle re pó nfáa má, nēnápákane pó kpuwaalenle. ² A nnóni kēmēe yisi aa pepēe ní we pin kpi ikari wáise ápi kape ne n kpi nnya. Am mepówai yē men Uléécaá inipēe-i nyamí ne meketó-pó. ³ Lē nnya, a lē kaa nsímé ní yosí ne lē kaa n kó léise aa akópe kepire tó. Pónsá n nyáni, ne sóntile yare uyaá, áa yé pēe céri itunje iyē-i kam yé pó rinkáikai. ⁴ Mpá ne lē, pó kó pēe Sariteesi kei pISOI mále pēe ápi piilú mékperinkpe m póriinkee. Pi yé ilú tomé tā, tó ne pē arí ne n sone re pi ne lē sá nnya.

⁵ Lē nnya, uyēe n feriyē yé ilú tomé tā, am yé urinyiri nfáa ritelē * kēmēe tinnē. Né Nfáasá ne pilécaatumē keyu-i u ceri re u unékó le. ⁶ Uye un ukómē, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricó!

Nstmé kapi Uléécaá icápine iyēe Filatelifii-pó ní we n wóipó

⁷ A uléécaatumē yēe Filatelifii-pó Uléécaá icápine kecáá m paílē wóipó re Uléécaá ukó ne Uyíkíyiki yēe Tafti kehánne m múlilē, Uyēe ye n hánne úka úu yé ha pēe n hánesi, Uyēe ye n hánesi úka úu yé ha pēe n hánne ye maa re: ⁸ Ne

* **2:17** Uléécaá iluke: Iyē kapi ye pēe sēe re maani Méleepo ritelē kēmēe: Méleepo 16:32-34.

meṗówai nyule. Aa yēe, ne keṗóyu-i ihánaa hánnēle ke úka úu yé n fe uké hánesi. Li we re mpónaŋe rín piye. Pó kó nnésimé rimúlúle áa kó rinényiri kesi. ⁹ Aa yēe, ne Setani icápine pikó apónipe-i waine. Pi ye maa re pi Pisuiŋi le, ái kó pēe lē. Pi kiraasele. Aa yēe, né tīyese apí weri api keṗónyáŋe-i wúla api céru re ne pēe pó lalē. ¹⁰ Kaa nní nnésimé mee ye rinŋmóópúse rimmúlú nnya, né né kó ipeikeetunŋe iyee keté nnéi kecáá n sónti iké keté pikó peikee kēmee pó rimúlú. ¹¹ Ne nfáani sóntile. A lē kaa m má anípe keté rimúlú úka úu kape ne lē kaa n feriyē api pó he pó rí yósi nnya.

¹² Né tīyese Uyee n feriyee uu Unéléécaa Keyó kēmee panse nléri cire-cire, úu yé pēe pikai kei le. Né ukecáá Unéléécaa rinyiri ne Unéléécaa kuyu rinyiri, Yerusalem fale yee keyómecaa-pó Unéléécaa kēmee n léeri woi, am kó rinényiri fale wólú. ¹³ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricó!

Nstmé kapi Uléécaa icápine iyee Lawutisee-pó rí we n wóipó

¹⁴ A uléécaatumē yee Lawutisee-pó Uléécaa icápine kecáá m páilē woipó re Amí, úseérakó yee aseí m má un kó uyíkíyiki, un kó lē nnéi ke Uléécaa uu n wa kekoraane ye maa re: ¹⁵ Ne meṗówai nyule. Aa niŋú áa kó tolú. Amá pón pēe n fe poké n niŋú née poké n tolú! ¹⁶ Lē nnya, kaa nní m páipailē, áa kó niŋú áa kó tolú nnya, né kúúkee am nnénóo-i pó léseri. ¹⁷ Pó ye maa re: Ne umámá le, ne memá yénle, líka ái né párlē, áa kó pēe nyu re ipóco ye íwe wele, pón wariye, pón íwe má pón nyiinlē pón kó meŋmane we. ¹⁸ Lē nnya kam mesoŋo pó kpálē te a kenémee wura kapi n sáasi apí lolē cáká-cáká ló aa pēe panse umámá, aa kó ilú tomé lolu aa pēe n lapaalē, ísei lí kape ne pó rí wa re pó meŋmane sóne nnya. Aa kó pite kapi ye inípee riŋkem lólu aa ipónipee kemí poké ne n nyáni nnya. ¹⁹ Né, ne ye ne pē nnéi kam rí la césile am kó kutu pi pasa. Lē nnya, kape síká wa, a apókópe kepire ritó. ²⁰ Aa yēe, ne rinónoo-i nyenule nen ihánaa pepu. Uye un menéte n kó, un tinónoo n hánnē, né ukeyó-i lompo tó ne uyé ari kesé iluke le.

²¹ Uyee n feriyē kam tīyese ne ari tinéyópitú kecáá kesé tone yare ke née n feriyē tó ne Unésáa tón kesé uriyópitú kecáá tū meco.

²² Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricó!

4

Uléécaa meyoopi ke keyómecaa-pó pikó api yóm

¹ Lē memáá, am pēe pái, am ihánaa inyine keyómecaa-pó yenu in hánnēlē. Am metē foí memee pēe ne né n símisi kom men tee re: A nté ritaáme ké lelee masí kepire n waine pó nyíse. ² Mese ne mese, Nfáasone nn kenécáá súiri am pēe riyópitú tinyine keyómecaa-pó yenu, unyine un tikecáá tū. ³ Uyee n tū mewee ye nkpáni yare ripare ŋmél-ŋmél née ríwéé meco, kuwamenirí pón riyópitú tē kóónulē. Kumewee ye nkpáni yare mehóle ripare. ⁴ Ayóópitú afeeré ne ana nyee pēe riyópitú tē kóónulē, piwéése afeeré ne pina pin akecáá tū, pin ilú tomé tántilē, pin ayóópikōŋ kapi ne wura n wa piayu kecáá kípiilē. ⁵ Sikónetēhe ne metē menyine ne ikónē pisenkee ye pēe riyópitú tē kēmee léentile. Sifiráa siseei ye pēe riyópitú tē keyu-mē torelē nyaii. Si Uléécaa ifaa ísei le. ⁶ Linyine ye pēe riyópitú tē metene wele yare sínípeenyáni-yelēpi see mínimaa meco taŋelē.

Lifáakó lina linyine lee kényu-mē ne kepire-mē inípee nípa yei n tóraankeelē ye pēe riyópitú tē kecōpe ne rimekanei wele. ⁷ Lifáakó foí ye wele yare kúkinaá. Lifáakó lírú ye kó wele yare rináapipi, lifáakó táánú pō ne nkpáni yare li kesoiyu mále. Lifáakó náii pō ne metuke maamaa mee n yóósilē ne menyine wele.

⁸ Lifáakó lē kena ye mále amérj akpuulū akpuulū, inípe in mǎpá yei tóraankeelē. Api kényu má ne pimáikee ketúnjé ne kesine re: Ušone cǐrícírí, cǐrícírí, cǐrícírí yee Upiima, Ulééca, Nnanje nnéi Ute. Uyee peé we, Uyee we, Uyee kó masí sǎnti. ⁹ Mǎpá píyei ke lifáakó lē ai ye ha uyee riyóopitū kecáá n tū un kǎ mǎpá píyei we ríyu n waise, api ye urinyiri taáse api kǎ u pǎone ¹⁰ piwéése afeeré ne pina pē pǎ né ye pee uyee riyóopitū kecáá n tū metene riwula api uyee mǎpá píyei n we yáási api pee riyóopitū keyu-i piayǎopikǎn sá api re: ¹¹ Urǎpíma ne Urólééca, pǎ ne sá re pǎké ríyu ne rinyíri ne nnanje m má. Liriyíki re pǎo mǎpá yo wa, pǎo lalē liké n we. Lē nnya kai kǎ we.

5

Kesǎnpipi ye rítelē wúkule

¹ Am peé uyee riyóopitū kecáá n tū kunipe luke-uke kéme rítelē rinyine yenu tin kepirē ne kényu-mē wǎlaalē, api kǎ atǎpi aseei rikécáá wai api ne wúkesi re úka úu kapē rica. ² Am kǎ uléécaatumē nanje-nanje unyine yenu un yóólē lin cálé te: Wóo tu re uké rítelē tē wúkule uké kǎ tiatǎpi nyē fori?

³ Amá úka úu we keyómecaa-pǎ née ketē nté kecáá née ketē metene yee yé n fe uu ri wúkule née uu ri nyáni. ⁴ Kei kam pee meyá tē nmaa re úka úu tulaalē te uké rítelē tē wúkule née uké ri nyáni nnya. ⁵ Uwéése use uu pee né maa re: Kapē n tēni, a yē te Yuta pikǎ mpuri kéme kukinaá, Tafiti kepirē ye feriyele. Ke yé fe ake rítelē tē wúkule ake kǎ atǎpi aseei nyē foru.

⁶ Am kǎ riyóopitū tē kecǎpe ne lifáakó lina lē kecǎpe ne piwéése pē kecǎpe Risǎnpipi yenu tin nyenu yare pi ne ri nyǎonsele. Akóle aseei ne inípe iseei karí pee má. Lele Ulééca ifaa iseei iyē kuu ketē nnéi kecáá n tǎmei. ⁷ Arí hapǎ ari uyee riyóopitū kecáá n tū kunipe luke-uke kéme rítelē tē yǎsu. ⁸ Kuu rítelē tē piyǎó m masí, lifáakó lina lē ne piwéése afeeré ne pina pē api sǎ api ha Risǎnpipi keyu-i wúla, mǎpá úye un kekénjé ne sinúmpi kapí ne wura n wa ne tulaali meyipē múlilē. Ulééca pikǎ keyome kapí n yáási ye kē. ⁹ Api keyóme fale kenyinge n yom te:

Pǎ tulle re pǎké rítelē tē yǎsí pǎké atǎpi nyē fori, liriyíki re pi ne pǎ nyǎonsele aa mepǎnye ne mǎpá kumáre kúye ne mǎpá meyu méye ne mǎpá ayu áye písoi ne mǎpá nsoipuri n-ye ayu lolu aa Ulééca pa.

¹⁰ Pǎ pi pansesele n-yǎopipuri pikǎ ne inyǎonse piwai pee Ulééca pikei n wai. Pi sǎntile piké ketē kecáá iyǎopi n tū.

¹¹ Am peé weri am piléécaatumē kulúí pee riyóopitū ne lifáakó lē ne pikpure n káneilē meté kom. Pinné ye lele pile pile ne kuwóo kuwóo ái kúkeentene we.

¹² Pi pee cááile re:

Tisǎnpipi kapí ne n nyǎonse tee tulaalē te tiké rínanje ne memá ne mewéesesǎho ne rikǎho ne ríyu ne akéhe ne ipakare yǎsí!

¹³ Am pee lē nnéi ke Ulééca uu n wa lin keyómecaa-pǎ ne ketē kecáá ne ketē metene ne mínimaa kémeé we kom lin tee re:

Uyee riyóopitū kecáá n tū ne Risǎnpipi pee akéhe ne ipakare ne ríyu ne n-yǎopinanje te mǎpá píyei-pǎ!

¹⁴ Lifáakó lina lē ai ye pee re: Amí! Piwéése pē api ye pee wúla api yáási.

6

Atǎpi akpuulū foi nyē mewúkule

¹ Aní paí, am yénu ke Risánjipi ari atópi aseei nyē kémee rise n wúkule, am pée lifáakó lina lē lise kom, lin metē ne simisi yare ikóne pisenkeē re: A kam. ² Aní paí am isā tomé yénu. Uyee i n tú ye pée pitepe múllenle. Api piferiye ihēe u pa, uu yisi uú n tósu yare uyee n feriyē un kó tósu uké ha kó piferiye rikpá meco. ³ Ke Risánjipi ari ritópi lírú n wúkule, am lifáakó lírú kom ai semni re: A kam! ⁴ Isā íco yee n wənjə yare nna ii pée léeri. Uyee i n tú uu rnanjə yenu re uké ketē kecáá nkínjijə lese písoi piké ne n kónaane nnya. Api kó kutéhe caacaa kunyine u pa. ⁵ Kari ritópi táánū n wúkule, am lifáakó táánū kom ai semni re: A kam! Aní paí, am isā njmohə yenu. Uyee i n tú ye pée kemúnjé múllenle. ⁶ Am lifáakó lina lē kecəpe metē menyine kom, men tee re: Pi yé mesírəpipi menyine kemúnjəcaripi kəse ne kekeiyaa kəse ihéé lo, api kó memútipi simúnjəcaripi sitaani ne kekeiyaa kəse ihéé lolu. Amá ani kape mékpə ne píta pō tica.

⁷ Kari ritópi náii n wúkule, am lifáakó náii metē kom te: A kam! ⁸ Aní paí am isā inyine yenu ne mehóle ntəne ipijə. Pi ye uyee i n tú sée re nkpo. Nkpo kuhore ye pée u tikilenle. Api ketē awélé ana kémee kuse kecáá rnanjə yenu api ne atéhe ne nkú ne itói ne licópii-cópii sisoipipi tékéé.

⁹ Kari ritópi núpū n wúkule, am kenýonsetunipi metene pē kapi Nléécaasimé ne aseéra kapi n lése nnya m parii amírri yenu, ¹⁰ pin pupukēe lin calé te: Saa səne círicíri ne uyíkíyiki, hái ne keyo-pə kaa yé lē n nánajise pəké kelene túhaane pəké nsímesei yē pəké pée ketē nké písoi ntókpə kecáá kutu ripasa? ¹¹ Api pinnéi mmē nṙpá uye ketúkanka tomé pa, api kó pi maa re piké pée kó nkáripí n wéntelē, pipíkəico ne pipimareco kapi pimēco n kónine piké ha pinnéi cápəpə.

¹² Kari ritópi kpúulú n wúkule, aní paí ketē ake yéjəsi ne rikohə. Itujə ii panse riṙmohə yare kukpəsanjá, iwáre ii innéi panse yare ménye. ¹³ Keléécaaa awarepi aa pée keteni-i póroiri yare ke kúfikiyee aku ye kuyə píima kémee kuapipi n tíye aa póroi meco. ¹⁴ Keléécaaa ake wúkaapo yare ritelē kapi riwépi, ayəpe nnéi ne míni kepáápáá sitē nnéi asi siketonə-i yisikee. ¹⁵ Ketē nté piyóopi ne piwéése ne atəpi piwéése ne pimámá ne pinánjə-nanjə ne pilási nnéi ne pəpəe piməcire n te api ayəpe kecáá aparepoo kémee ne aparecaṙaa sipáápáá pəkəsi. ¹⁶ Api ye pée ayəpe ne aparecaṙaa maa re: Ani kerócaá lóime ani ró yárii toké uyee riyóopitú kecáá ní tú ne Risánjipi kuwəi ne ketaa wa. ¹⁷ Li we re pikuwəi keyaa píima ye tuimele. Wóo yé fe uú lelu?

7

Uléécaaa písoi ye ritii kecáá Uléécaaa nwoi yosí

¹ Lē memáá, am pée piléécaatumé pina pinyine yenu pin ketē awélé kena kémee nyenu. Ketē kecáá ayo ana kapi pée múllé te kuyə kúka áku kape ne ketē kecáá nēe mínimaa-i nēe kuléé kunyine kecáá m pi nnya. ² Am kó uléécaatumé uco yenu un ketujəleeme-mē taámelē un Uléécaaa yee nfáa n te nwoi múllē. Uu cáái ai cá, uu piléécaatumé pina pəpəe ncée n yé te piké ketē ne mínimaa íwe wa maa re: ³ Ani kape ketē nēe mínimaa nēe aléé rica hái ne kumúnjé kpe-i kari yé Uróléécaaa pikéikó atii nwoi n wa. ⁴ Am pée pē kapi nwoi n wa nnéi kóm. Pi lele písoi ákotokú píle ne afeena ne ana (144.000) Isirayēli pikó amare nnéi kémee. ⁵ Yuta kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Rupeni kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Kaati kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁶ Asee kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Nefitalii kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Manasee kumare kémee, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁷ Simeyóo kumare kémee,

pisoi ákotokú kefi ne até (12.000) Lefi kumaré kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Isakaa kumaré kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁸ Sapiloo kumaré kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000) Yosefi kumaré kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000) Pɛnyamee kumaré kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000) kapi nwói wa.

Tisoiwuí píma tɛ Uléecaa keyuri n cápínɛ

⁹ Lɛ memáá amí paí, am tisoiwuí píma rinyine yenu, tipisoi ápi kúkeentene we. Mpa nsoipuri ní-ye ne nípá kumaré kúye ne nípá ayu áye ne nípá meyu méye pikó ye pi. Tiyóopitú ne Risánjipi keyu-i kapi pɛe nyenu pin sitúkanka caacaa tomé tántilɛ pin atɛnɛpai muleilɛ. ¹⁰ Pi pɛe cááilɛ lin cáilɛ tɛ: Uróléecaa yɛe riyóopitú kecáá ní tũ ne Risánjipi pɛe tiróyu lo. ¹¹ Piléecaatumɛ nnéi ye pɛe riyóopitú ne piwéese ne lifáakó lina keyu nyenule. Api wúla api keté keyu tuhu api Uléecaa yáasi ¹² pin tee re:

Amí, Uróléecaa yɛe ipakare ne akéhe ne mewéeseɔho ne ipóonɛɛ ne ríyu ne ínnaɛ ne rikahó nípá píyei-pó te. Amí!

¹³ Kei ke piwéese pɛ use uu rinóo yósi uu né maa re: Píye ye mpí pɛe nní sitúkanka tomé tántilɛ pin ne méye leeri? ¹⁴ Am u pɛe re: Unépiíma, póo nyu. Uu pɛe né maa re: Pɛpɛe íwe píma kémee n léeri ye pi. Pi písitúkanka caacaa heerele api risánjipi menye kémee si wárarase. ¹⁵ Lɛ nnya kapi Uléecaa riyóopitú keyu-i we pin ukéyo-i ketúnɛ ne kesine u yáasi. Uyɛe riyóopitú kecáá ní tũ yé pikécáá m pallɛ. ¹⁶ Nkú nn yé ko piwai pi rikpá, nnírɛ nn yé ko piwai pi rikpá, ntunɛ nn yé ko pinmákaa pi rikpá, kutói áku yé ko piwai pi rikpá. ¹⁷ Li we re Risánjipi tɛe riyóopitú kecɔpe ní we yé ne pilúkei pi ha ari pi kpísi ari ne míní mee ye nfáa n he ihói kémee pi sl, Uléecaa uu pɛe pimɛnini nnéi tinnɛ.

8

Titópi sééi-sééi mewúkule

¹ Ke Risánjipi ari ritópi sééi-sééi tɛ n wúkule, ai keyómecaa-pó séé léké-léké yarɛ itunɛ nwói mekóónú welé kumúnɛ. ² Am piléecaatumɛ píseɛi pɛe yenu pin Uléecaa keyu-i nyenu. Api anáatón aseei pi pa.

³ Uléecaatumɛ use uu pɛe weri uu kenýóonɛshúupi kecáá nyere. U pɛe wura kecaripe ke-i kapi ye tulaali n nmaasi múllɛnɛ. Api tulaali kulúu ne Uléecaa pikó nnéi iyáhaa u pa re uké wura kenýóonɛshúupi kee riyóopitú keyu-i ní we kecáá he. ⁴ Tulaali anyo ne Uléecaa pikó iyáhaa ii uléecaatumɛ anipe-i léeri ii Uléecaa keyu-i taá. ⁵ Uléecaatumɛ uu pɛe kecáripe ke-i kapi ye tulaali n nmaasi kpísi uu kenýóonɛshúupi kémee nna toru uu súúni meyiye uú ne keté kecáá sápo, ikónɛ ii senkeɛ, meté amɛ léenti, ikónɛ ii yékurentɛ, keté ake yɛɛsi.

Anáatón foi ana nyɛe n tɛ

⁶ Piléecaatumɛ píseɛi pɛe anáatón aseei m múllɛ api pɛe pimɛcire cápine piké a tɛnɛ.

⁷ Ufoi uu rináatón tɛnɛ, akónɛparepi ne nna aí ne ménye còhɛne aí ne keté kecáá lóiri. Ai keté hoonɛne metaani, ai kuwélé kuse torɛ múkú-múkú, ai kó aléé hóónɛne metaani, ai kuwélé kuse torɛ múkú-múkú, ai kó meyiú nɛmú nnéi torɛ múkú-múkú.

⁸ Uléecaatumɛ lírú uu rináatón tɛnɛ. Ai riyópe ntone rinyine tɛe nna ní torɛ mínimaa kémee sápo. Ai mínimaa hoonɛne metaani, kuwélé kuse aku pansɛ ményɛ. ⁹ Ai liwaiwai nnéi lɛɛ mínimaa kémee ní we lin fafai hoonɛne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam. Ai kó áninói hoonɛne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam.

¹⁰ Uléécaatumē tāánū uu rináátōñ ténse. Tiwárepi maamaa tee iyúipuke mecō ní torē ari keyómecaa-pō lóiri. Ikóí nē ínihai kai hósōnē awélé ataani, ari kuwélé kuse kecáá lólu. ¹¹ Pi ye riwárepi tē sée rē apisenti. Ai míni hōnēne awélé ataani, kuwélé kuse aku pansē apisenti, písoi kulúí api míni mēe n tulési nnya kpini.

¹² Uléécaatumē náii uu rináátōñ ténse. Ai itunje nē iwáre nē awárepi hōne awélé ataani ataani, ai nípá yo kuwélé kuse pepu rē awélé ataani nyē kēmeē kuse kuké kuñmaha-i n we nnya, keyáa keké kemetéí awélé ataani kēmeē kuse paa, kesine keké kō kemetéí awélé ataani kēmeē kuse paa nnya.

¹³ Aní weríí, am metuke maamaa menyine yenu men kelééca-pō yóosilē, men simisi lin cálē tē: Iwe, íwe, íwe ke ketē kecáá pikó api anáátōñ ke piléécaatumē pitaani tōrōo mpí api n ténse nnya toporí!

9

Anáátōñ ataani tōrōo meténse

¹ Uléécaatumē núpū uu rináátōñ ténse. Am pēe riwárepi rinyine tee pēe kelééca-pō n lóime keteni-i yēnu. Api mehóre menyine kehánne u pa. ² Uu mehóre mē wúkule. Anyō anyine yare kehúú maamaa anyō aa mehóre mē kēmeé léeri, itunje nē kuyō aku mehóre anyō nyē nnya kuñmaha cōni. ³ Apááni aa ányo nyē-i léeri aa keteni-i n we, ai ketē kecáá inā nnañe ncō a he. ⁴ Ai pēe a ma rē áa kape meyúí nēe mepéí nēe kuléé kunyine rica, amá písoi pēe ápi atii kecáá Ulééca nwoi m má ñmane kaa yé rica. ⁵ Api ncéē a he rē aké pi kō. Amá pi rē aké pi fikiise iwáre inupū. Pifikiise pē mpole ye we yare ke inā ii ye nní usoi n tori mpole ncō. ⁶ Písoi yé lisiyaa se-i nkpō wéési, ápi yé pēe n yē. Pi yé n la piké kpí, amá nkpō nn wuru ní nē ketaa pi wai.

⁷ Apááni nyee wele yare isā kapi n nyóonse piké nē atōpi ha. Linyine yare ayóopikōñ kapi nē wura n wa ye pēe aayu kecáá wele, asiyu pōon sisoipipi nē menyine we. ⁸ Annyúpi ye pēe wele yare nnósinyúpi, aaní yare ákinaá akó. ⁹ Aakinj ye pēé wele yare siwenitukanka kaa tanaalē, aaméñ iwāo pōon we yare sínóipi ke isā kulúí ii n tōrōi in nē itóó nē atōpi sí. ¹⁰ Aasele ye pēe sínóopi mále yare anansele. Asele nyē-i ke annañe ní pēé we aké nē písoi iwáre inupū kēmeē n fikiise. ¹¹ Auyōopi yee akēkpeē ní we yee mehóre mē utume. Urinyiri yee Mēepire kēmeē Apatōo. Pi ye Mékireki kēmeē u sée rē Apolōo*

¹² Iwe meluke foí mēe lē tōmpō. Iwe meluke meté mēe kō lē memáá pikáme kpáne.

¹³ Uléécaatumē kpúúlū uu rináátōñ ténse. Am metē menyine kom men akóle ana nyee kenyóonsehúúpi kapi nē wura n wa ken Ulééca keyu-i we kēmeē-pō leeri. ¹⁴ Amē uléécaatumē kpúúlū uyee rináátōñ m má ma rē: A piléécaatumē pina pepēe nkóí ma kapi ye n sée rē Efiráati kecáá m pahaalē fénne. ¹⁵ Api pēe piléécaatumē pina pē fénne. Pi pēe itunje iye-i nē keyáa ke-i nē iwáre iye-i nē kuñmē kpe-i pimécire cápínelenle piké ketē hōnēne metaani piké kuwélé kuse kpu. ¹⁶ Pisantone kutōpilee ye pēé lele písoi afínáñ píle píle meté (200.000.000). Nē linnéí mmē konle. ¹⁷ Nē pēe menéyene kēmeē isā nē pepēe i n túntilē yenle. Pi pēe siwenitukanka tántílenle sin wōñne yare nna nēe yare rihúúhúúpare nēe yare metuhuta. Isā ayu ye pēé wele yare ákinaá ayu. Nna nē ányo nē linyine yare nfúrō toi ye pēe piinō-i léentile. ¹⁸ Ai sisoipipi hōnēne metaani, ásáláú ataani aa kuwélé kuse kóni. Asáláú ataani nyē nyee nní nna nē ányo nē nfúrō toi mēe pēe piinō-i n léenti. ¹⁹ Isá iyē nnañe ye iinō-i nē iasele-i wele. Iasele ye iwáa mecō wele. A áyu mále aa ye nē nkópe wai.

* **9:11** Apatōo nē Apolōo aseí rē ucókoí, nēe ucaainkee

²⁰ PISOI tərəw pē ke ásáláú nyē áa n kō ápi piməwai kópe kepirē rito. Ápi aníri ne piléé kapí ne wura ne nwóoweni ne nweni n̄məhō ne apare ne ana n̄ serí ái ye kō fe líké yē, ái ye kō kō ai ye kō sōne piyáhaa tíye. ²¹ Ápi pipisoikō ne piməsepəwai ne piməsoikpárəwai ne pipiyaa kepirē rito.

10

Kételépi kapi Yohani ní pa

¹ Am pēe uléécaatume ucō yenu un rínanje má, un keyómecaa-pō cepimelē dhōo an u yariilē. Kuwameniri ye pēe uriyu kecáá wele, ukəyū ken we yare itunje, uana pōon we yare inalempi. ² U pēe kételépi kenyine kunípe-i múfílenle ken wúkulelē. Uu kúna luke-luke mínimaa kecáá cōpu uu kumfí ntaai kecáá cōpu. ³ Uu pēe meýá cáái ai cá yare kúkináa kpēe senkéē. Kuu rincáái, ikónē ii semni mēseēi, nnē nn kóm. ⁴ Ke ikónē ii mēseēi mē tinōo ní ma, am n la ké wói, am keyómecaa-pō rinōo rinyine komti re: A ikónē mēsemni mēseēi mē tinōo kefa-i rinyiki tiké m pékaalē, kape ri woi.

⁵ Uléécaatume uyē kamí pēe n yē un míni kecáá ne ketē kecáá nyenu uu keyómecaa-mē kunípe luke-luke síka. ⁶ Uu Uléécaā yeē keyómecaa ne lelee kekemee ní we ne ketē ne lelee kekemee ní we ne mínimaa ne lelee mekemee ní we n wapisi rinyiri séi uu ne wéeri re itunje ii kō nkpeni we. ⁷ Keyáa kē ke uléécaatume sééi-sééi uu ha urinaatōn n ténseē, Uléécaā kemúnjé nnéi kēe m pékaalē ye ha wainē yare kuú pēe mekke-mē linsímé upikeikō antepuyē n símisi.

⁸ Metē mē kamí pēe n kō mēn keyómecaa-pō né símaari, amē kō pimáa né kpá re: A n n̄me a ha kételépi kēe n wúkulelē uléécaatume yeē mínimaa kecáá ne ketē kecáá n nyenu anipe-i yosí.

⁹ Am pēe uléécaatume uyē kuwéé-mē n sí, nen u tee re uké kételépi kē né pa. Uu né maa re: A ke kpási aa muuni. Ke yé rítule kefa súúnu, amá ke yé mpónō-i n láárú yare meté.

¹⁰ Am uléécaatume kunipe-i kételépi kē yósu am muuni. Ake nnénōo-i larisi yare meté, amá kam piluke ke ní masí, ake rítule kenéfa súúni.

¹¹ Unyine uu pēe né maa re: Li pise re pōké ha kō ne Uléécaā rinyiri lē kuu ayu meýá ne isoipuri ne meyu ne piyōopi kecáá n símisi pi ritéjse.

11

Piseérakós pitē pē kecáá nstímé

¹ Ápi pēe kekpápi kenyine né múise yare kemúnjénaapi api né maa re: A yisi a Uléécaā keyō ne kenyōnschúúpi musí, aa pepēe kei n yáasi keeni. ² Amá a kényaála kee Uléécaā keyō ketahai-mē ní we riyá, kape kē musí. Pi kē ne pepēe ápi ye Uléécaā m pakare riyále re piké Uléécaā kuyu teleise iwáre afeena ne ité. ³ Né pinéseérakós pitē pē he api Uléécaā rinyiri ne pisoí símisi pin ikpolū tántilē siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóo ne kefi (1.260). ⁴ Piseérakós pitē pepēe nní Olifiyee aléé até nyē ne sífiráa sitosí sité seese ketē Upiíma keyu-i n nyenu. ⁵ Unyine un n la uké pi caai, nna nn piinōo-i léeri nn pipilaarō tore. Eeē, unyine un n la uké pi caai, li pise re piké lē u kpu. ⁶ Pi rínanje mále pin yé keyómecaa tápisi re ikónē ii kape kemúnjé kpē nnéi kémeē kapí ne Uléécaā rinyiri n símisi cuunu. Pi kō rínanje mále pin yé míni ripólóse ménye, pin yé kō tīyēe itóí ncōpuri ii ketē kecáá léeri kemúnjé kpē-i kapí ní la.

⁷ Pin píyēi piaseéra pilése m masí, ináme iyēe mehóre-i n léeri yé atōpi pi wa ii pi feriyē ii pi kóni. ⁸ Sisoikópe asi pēe kuyu maa kecōpe kényaála-i n laikelē. Pi mújēisenēle api yénu apí ne kuyu kpē séi re Sotom néē Esipiti. Kei kapí pēe

Piupiima kunapéékóó kecáá karií. ⁹ Ayu nnéí kémee písoi ne amáre nnéí kémee písoi ne meyu nnéí kémee písoi ne isoipuri nnéí kémee písoi yé siyáa sitaani ne kuwélé kémee pi yē pin kpuwaalē, amá api yé nceé he piké nhóre nnyine kémee pi wa. ¹⁰ Lē kai nní pi n wa nnya, li yé ketē kecáá písoi n láarú pin mpónare-i we, pin lihēheē pasiine re antepuye pē ketē ye pēe ketē kecáá písoi fikiisele nnya.

¹¹ Siyáa sitaani ne kewélé kē memáá, nfáa mee Uléécaá kémee n léeri nrí weri nn pi loni, api yisi api piana kecáá nyere. Iwame píima inyine li pēe pepēe pēe pi n nyáni loni. ¹² Antepuye pitē pē api pēe rinóó cáca rinyine keyómecaa-pó komti tin pi tee re: Ani nté ritaáme! Api pēe ahóó kémee keyómecaa n taalē, pipilaaró api pi yenu. ¹³ Ketē ake liitunje iye-i meyá yenjei, ai kuyu hōone awélé kefi, kuwélé kuse aku foru aku lolu, ai ketē piyenaa pē kémee písoi ákotokú aseéi (7.000) kopu, ai picó kewuu taise api Uléécaá yee keyómecaa-pó n we riyu waise. ¹⁴ Iwe meluke lírú mee lē tómpó. Metáánú ye nfáani sóntile.

Tináatōj sééi-sééi

¹⁵ Uléécaatume sééi-sééi uu rináatōj ténse. Metē cáca menyine kulúí ame keyómecaa-pó maari re: Ketē kecáá iyóopi ye Urópiima ne uyé kuu n wée anipe-i ló. Mpá ne piyei-pó kuu yé iyóopi n tú! ¹⁶ Piwéése afeeré ne pina pepēe Uléécaá keyu-i piyóopitú kecáá n tú api wúla api kpará api Uléécaá riyu waise, ¹⁷ Pin tee re: Úpiima Uléécaá, rinahe nnéí ute yee neni n we un kó mekee-me we, tó pó pōone re pó mpónahe píima ne ipóyóopi tone nnya. ¹⁸ Isoipuri ye pēe ne kuwóí yisile ii nyere. Amá kupówóí ye nkpéni yisile. Itunje iye-i kaa pikpókpo nnéí n túhaanene ye nkpéni tule. Pipókeikó antepuye, pē nnéí kaa n fe, pē nnéí pēe ye rinwúla api riyu pó waise, piwéése néé siwá yé nkpéni piiheē yósi. Li kó nkpéni tule re paké pepēe ketē n kópu pá kó kó. ¹⁹ Uléécaá keyó kēe keyómecaa-pó n we ake hánnne, nkómeine kuú ne písoi n sée kutakai aku ukeyo-i léeri. Sikónetēhe ne metē ne pikónesenkee ne ketē piyenaa ne akóneparepi maamaa aa léeri.

12

Unósi unyine ne kúconcó

¹ Ai limáamaa linyine keyómecaa-pó lese ai nyíse. Unósi unyine lo yee ntunje n tanaalē un iwáre uana metene wailē, un kó riyóopikōj rinyine riyu kecáá kípilē, awárepi kefi ne até an tikecáá wa. ² U pēe kefa mále, un pēe kémare-i memárenló ne pupukee.

³ Ai kó linyine lico keyómecaa-pó lese ai nyíse. Lē ne kúconcó maamaa wéé kunyine le yare nna. Ayu aseéi ne akólé kefi kaku má. Ayóopikōj aseéi nyee áyu nyé kecáá wa. ⁴ Kurisele ari keyómecaa-pó awárepi hōone metaani, ari kuwélé kuse keteni-i láume. Kúconcó ari unósi yee pimáre n la keyu-i nyere, kun la re un kewá m mari, kuké ke muumpó. ⁵ Unósi uu kewántisi maru. Ketisi ye ke kee isoipuri nnéí ne n-yóopinaje yare nweni m múfne. Ai ukewá kē Uléécaá ne uriyóopitú-mē kpíipó. ⁶ Unósi uyé uu pēe wuru uu kucesi kóima-i ke Uléécaá uu ketóne n nyóonse uu u yekei sí te piké kei u n kpínií siyáa kúkotokú ne píle píle metē ne kuwóó ne kefi (1.260).

⁷ Atópi aa keyómecaa-pó wai, Misēeli ne piléécaatume picó api kúconcó atópi wai, kúconcó ne kupitume pó kó atópi leeri. ⁸ Amá ái kpekpepe pēe feriye, api pēe keyómecaa-pó piketone paa. ⁹ Api ketē mmé ku láume. Kúconcó píima kpekpepe iwáa kpuré kapi ye n sée re kunírila ne Setani. Kpekpepe ketē nnéí kecáá písoi kiraasente. Api ketē mmé ku láume api kupitume pó kó láuliri.

¹⁰ Am pɛɛ keyómecaa-pɔ metɛ cǎcǎ menyine komti, mɛn tee rɛ: Píyulale ne Uróléécáa nnaŋe ne Uiyɔɔpi itunje ye kɔ nkpɛni tule. Uyɛ kuu n wée n-yɔɔpinaŋe itunje pɔ ne kɔ nkpɛni tule. Li we rɛ pi unɔɔme yeɛ ketúnjé ne kesine Uróléécáa keyu-i pirómáreɔ kecǎá nnɔɔme n wa piláume masile. ¹¹ Tisánpipi menyɛ ne pinsimé kapí ne rikécǎá aseéra n lese mee tíyese kapi u feriyɛ. Ai kɔ kpá, ápi pɛɛ pinfaa ne kutu cǎlɛ líkɛ né wa rɛ pi nkɔ wuru. ¹² Lɛ nnya líkɛ pɔ n láárú, keyómecaa. Líkɛ kɔ nɔ nni kékemɛɛ n we n láárú! Iwe kɛ pɔ ketɛ ne pɔ mínimaa aní topori! Li we rɛ nókunéwée-mɛ ke kuníri aku kuwóí ne wehepólɛ, kɛn nyu rɛ itunje kai ku n tise ii piye.

¹³ Ke kúconcó aku n yɛ tɛ pi keteni-i piláume ku masile, aku pɛɛ unɔsi uyɛɛ kéwántisi m mári n lakasente. ¹⁴ Kei kai pɛɛ metuke maamaa menyine amérɛ ketɛ unɔsi uyɛ pa rɛ uké ne yóosi uké kucési kóima-i ha, kei kapi yé ha kumúnjé kuse ne amúnjé anyine ne kumúnjé welé * kémeɛ u kpínii un iwáa ne ketaa we. ¹⁵ Iwáa ii innɔɔ-i míni leseri yare nkóí, ii unɔsi uyɛ kɛpire tikise rɛ nkóí mmɛ nké u rikpáú nké ne tómpɔ. ¹⁶ Ketɛ ake unɔsi uyɛ come. Ake nnɔɔ haa ake nkóí ke kúconcó aku kunnɔɔ-i n léseme muumpɔ. ¹⁷ Kúconcó akú ne unɔsi uyɛ wóosi aku pɛɛ yisi akú ha upipirɛ nnéí ne pɛ nnéí pɛɛ Uléécáa isé n múlílɛ pin kɔ aseéra ke Yeesu uu n lése tikilɛ atɔpi wai.

¹⁸ Aku pɛɛ ha mínimaa ritime nnyene kecǎá tasi.

13

Ináme ité inyine nkó

¹ Lɛ memáá, am pɛɛ ináme inyine yenu ne akóle kefi ne áyu aseɛi in mínimaa-i léeri in taámelɛ. Akóɔpipi kefi nyɛɛ akóle nyɛ kecǎá we, Uléécáa alɛ pɔɔn pɛɛ áyu nyɛ kecǎá wólaalɛ tɛ anyíri. ² Ináme iyɛ kam n yɛ ye pɛɛ ne kútoroó menyine wele, iipái yare keyúipɔpi ikó, innɔɔ yare kúkinaa nnɔɔ. Kúconcó aku pɛɛ kunnaje ne kuriyɔɔpitú ne nnaŋe píima nɔɔ i pa. ³ Kei kam pɛɛ iriyu rise yɛ yɛ yare pi ti rifapilɛ apí kópu. Amá tiitoi iyɛ karí pɛɛ ne n kpine ii pélu. Lɛ nnya, ketɛ nnéí pikó apí pɛɛ n káipi pin kahaankɛɛ apí ne ináme iyɛ tiki. ⁴ Apí kúconcó yáási apí wúla rɛ ku ináme iyɛ nnaŋe he nnya. Apí kɔ ináme iyɛ yáási apí wúla, apí rɛ: Wóo ináme meɔ we, wóo yé kɔ fe úú ne i tɔpu?

⁵ Ai nnɔɔ i he ii ye ne n tankeɛ in kɔ Uléécáa lámaankɛɛ. Ai kɔ nnaŋe i he rɛ iké ne iwáre afeena ne ité kémeɛ ipikei wa. ⁶ Ii nnɔɔ wúkule ii Uléécáa lámaankɛɛ. Ii kɔ Uléécáa rinyiri ne ukɛyɔ ne pɛpɛɛ keyómecaa-pɔ n we lámaankɛɛ. ⁷ Ai kɔ nɔcɛ i he ricuruu rɛ iké Uléécáa písoi atɔpi wa iké pi feriyɛ. Ai kɔ nɔpá nsoipuri n-ye ne nɔpá kuyu kúye ne nɔpá meyu méye ne nɔpá kumáre kúye kecǎá nnaŋe i he. ⁸ Ketɛ nnéí písoi pɛ anyiri nyɛɛ áa hái ketɛ kekoraane-me Risánpipi kapí ne n nyóonse nfaa ritelɛ kémeɛ n wólaalɛ yé i yáási apí wúla.

⁹ Uye un ukóme, uké kó! ¹⁰ Lin úye n waine rɛ uké akpanii kémeɛ n we, akpanii kémeɛ kuu yé ha. Lin úye n waine rɛ piké ne ritɛhe u kpu, ritɛhe kapí ne u kopune. Lɛ nnya ke Uléécáa pikó apí yé pinmóspú ne nfatene kéyu m mahani.

¹¹ Lɛ memáá, am kɔ ináme iɔ yenu in ketɛ-mɛ leeri. Akóle atɛ kíi pɛɛ má. Iyɛ akóle ye wele yare isán akó in kɔ símisi yare kúconcó. ¹² Iyɛɛ pɛɛ ináme fói iyɛɛ mínimaa-i n léeme n-yɔɔpinaŋe mále. Ináme fói yé n wele, ilírú nnyí in kɔ ne innaje keisi. Ii ye pɛɛ tíyese ketɛ ne kɛpísoi apí ye ináme fói iyɛ yáási apí wúla. Iyɛ pɛɛ itói yási in yé pɛɛ ne i kpu, amá ii pélu. ¹³ I mewai píima wailɛ hái ii ne keyómecaa-pɔ ketɛ kecǎá nna súiseri písoi nnéí inipɛɛ-i. ¹⁴ I mewai píima kai i n

* **12:14** Kumúnjé kuse ne amúnjé anyine ne kumúnjé welé: Li we yare nnéí mmɛ kapi nté nni lɛ n sée ye lele anjɛm ataani ne kuwélɛ.

he re iké wa wale íí ne ináme fof iyē pikei kémee fe ii ketē kecáá písoi nnéi kuyu-tani. I ye pi maa re piké ináme iyee pee itói n yósi in yé pee ne kpu, amá in kó ne nfáa má keyu serí piké ne ríyu i waise. ¹⁵ Ai kó rínarje i he re iké ináme keyu kapi ní serí kémee nfáa wa keké ne n símisi, keké kó táyese piké pepee piyáhaa ke n yúlu kó. ¹⁶ Iyee wa ke písoi nnéi, siwá ne piwéése ne pimámá ne píwেকóó ne pepee pimécire n te ne pilási api kunípe nées ritii kecáá nwói má. ¹⁷ Úka úu ye fe uké linyine lo néé uké yáa, unsá linwói mmē ukecáá m má. Li yé fe ai ináme iyē tinyiri nées nnéi mmē kapi ye rinyiri tē n sée.

¹⁸ Nté kai mewéesesəho pise. Uyee mesəho m má uké kēē uu nnéi kapi ye ne ináme iyē n sée ceru. Li we re nnéi mmē ye usoi rinyiri le. Mmē mee nní pile pile mekpuulū ne kuwóó ne kefi ne mekpuulū (666).

14

Pē ayu ke Uléécaā uu n lo keyome

¹ Am pee pái, am Tisənpipi yenu tin Siyəo riyəpe kecáá nyenu, písoi ákotokú pile ne afēena ne ana (144.000) nyē ne pē nnéi atii kecáá ke tirinyiri ne Tiusaa rinyiri ari n wálaalē pón kó kei we. ² Am keyómecaa-pə metē menyine komti yarē míni píima menyine mee wólu nées yarē ikóne yeē meyá semni. Nné mmē kam n kó ye we yarē ke pikénepere api ye sikéné ní pépu nné nco. ³ Pi pee riyóopitū ne lífáakó lina lē ne piwéése pē keyu-i keyóme fale kenyine yomle. Úka úu ye pee fe uké keyóme kē peikee, insá písoi ákotokú pile ne afēena ne pina (144.000) pē ayu ke Uléécaā uu ketē kecáá ní lo mecire pee ye fe.

⁴ Písoi pinyine ye pi pee ápi pinósiwélaa ne pimécire mékperinkpe m póriinkē. Api pinósi nyu. Tisənpipi kapi ye n tikilē nípá yei karí sí. Li písoi kecəpe piayu ləle re piké n we yarē melukepipi fof kapi ye Uléécaā ne Risənpipi n laanse meco. ⁵ Nnəomesimé nka rín kó piinəo-i we. Nka rín we kapi yé ne pi n cési.

Piléecaatumē pitaani ye yóólē te Uléécaā ye ne písoi túhaane

⁶ Am kó uléecaatumē uco yenu un keléecaa-pə yóosilē. Nsimé Kεcire tεnεcírε kuú pee má uké ketē kecáá písoi ne nípá isoipuri íye ne nípá kumáre kúye ne nípá meyu méye ne nípá ayu áye riyóó. ⁷ U ye pee male ai cá re: Ani Uléécaā n wuru ani ye kó ríyu u waise re iturje ye tule uké ne písoi túhaane nnya. Lē nnya, ani ye uyee keyómecaa ne ketē ne mínimaa ne ínihoi n wa yáasi aní wúla!

⁸ Uléecaatumē uco uu melírū tiki, uu re: Ku loole, kuyu maa Papiłəni ye loole. Kpekpee ayu nnéi kupita nírise. Kupita pinírē pee kuiwásánkaí píima kaku písoi n tá.

⁹ Uléecaatumē uco uu metáánū pi tiki, utú male ai cá re: Uye un ináme ne ikeyu kapi ní serí n yáasi uu wúla, api nwói uritii kecáá nées kunípe kecáá u wai, ¹⁰ pi yé kó uyē Uléécaā kuwói pita pee ápi líka n cəhənelē keporipi-i u súunu uu níru aí ha pee nna kémee ne linyine yarē nfúrō toi kémee piléecaatumē pee n cáká-cákálē ne Risənpipi keyu-i u n wukei. ¹¹ Nna mee pi n wúkei anyə aa pee nípá píyēi mesére n líkirelē, pepee ináme keyu-i ne ikeyu kapi ní serí n yáasi api wúla ne nkó ye ritii nées kunípe kecáá irinyiri nwói m má, ápi pee ketúhē ne kesine mewénte má.

¹² Lē nnya ke Uléécaā pikó pee Uléécaā isé ní múlilē pin kó Yeesu ne kefa tenelē api yé n ηmósúpulē.

¹³ Am pee keyómecaa-pə metē menyine komti men né tee re: A woi re: Kai ne neni n kpisi, pepee Upíima kupéneco kémee n kpini ye pínarekome le. Uléécaā Nfaasəne ye re lee ní mesei, li we re piiwe nnéi kapi ne nkpéni wénte re piké pimewai ihéé yósi nnya.

Pikpáa ne picáa nsimé ketè kecáá

¹⁴ Amí paí, am ahóo tomé anyine yenu, unyine un ahóo nyé kecáá tũ un ne Usoi kepipi menyine we. U pee ríyu kecáá wura riyóopikəŋ kipilenle un kə kényale yelekó kunípe-i múflē. ¹⁵ Uléecaatumē ucə uu Uléecaa keyə-i léeri uu uyee ahóo kecáá ní tũ maapo ai cá rē: A kepónyale fō aá kpasi. Ikpáatuŋe ye tule, li we re iluke ye ketè kecáá pipele masile. ¹⁶ Uyee pee ahóo kecáá ní tũ uu pee kényale fom, ai ketè kecáá iluke kpasi.

¹⁷ Uléecaatumē ucə uu Uléecaa keyə kee keyómecaa-pə ní we kémee léeri. Uyē ne pee kə kényale lari-lari múflenle.

¹⁸ Uléecaatumē ucə yee nna kecáá rínanje m má pōo kenyóonse-i léeri uú ne uyee kényale lari-lari m má símisi ai cá rē: A kepónyale yelekó kē fō aa ketè kecáá rēsee sipúkípi túúni re rēsee ye pipele masí nnya. ¹⁹ Uléecaatumē uu ukenyale ketè kecáá fóm, uu ketè kecáá rēsee kecare apipi túúni uu kupóri maamaa kpe-i ke Uléecaa kuwəi aku ní we súúni. ²⁰ Ai kupóri kpē ne kuyu iyaa leepə ai ku pulu ai cérii, ménye ame kupóri kpe-i léeri amé taá hái ne isá akpaláa kecáá-pə, ame mecáa tóori yare kilometiri píle píle metaani (300).

15*Piléecaatumē ne ásáláú tərəo*

¹ Am pee limemáa keyómecaa-pə limáamaa linyine kai n lése ai nyíse yenu ái kusímé we. Lelēe piléecaatumē píseei pee ásáláú aseei tərəo m múflē. Liriyíkí rē lelēe másune Uléecaa kuwəi aku pee níŋesi. ² Am kə linyine yenu yare sikáláúwélépi, lin tanjēlē yare mínimaa, nna nn kə kémee cōhōnēlē. Pēpee ínáme ne ikēyu kapí ní serí ne irinyiri nkēenwəi n feriyē api pee sikáláúwélépi see n tánjēlē yare mínimaa kecáa n nyenu, pin Uléecaa kekénjé múflē. ³ Uléecaa ukeikó Moisi keyome kuú ne Uléecaa ríyu n waise ne Risánjipi keyome kapí pee yóm te:

Uplima Uléecaa, rínanje nnéi ute,
Lē nnéi kaa n wa ye píyēle, ái kə kusímé we.

Isoipuri nnéi uyəopi,
Kepómúnjé ye kecíre wele
Kēn kə nsímései tikilē!

⁴ Uplima, wóo yé fe uu yúlu re úu yé pō wuri,
Uu yé kə ripónyiri ritaáse? Li we re mepócíre pōo cáká-cákálē.
Isoipuri nnéi písoi ye sóntile piké kepóyu-i riwula piké pō yáási,
Li we re li sóntile liké nyíse re mepówai ye kecíre wele.

⁵ Am pee lē memáa paí, am yénu Uléecaa keyə kémee ke kunyóonsecaŋí aku ní we ken keyómecaa-pə hánnelē. ⁶ Piléecaatumē píseei pēpee ásáláú aseei m múflē api kenyóonse-i léeri. Asánjáa tomé sone yíkíyíkí nyēe n tēlu kapí pee lapaalē, pin kə rikínj kecáá wura atampála teriilē. ⁷ Lifáakó lina lē lise ali piléecaatumē píseei pē wura siporipi síseei pa, Uléecaa yee níprá píyēi-pə ní we kuwəi píima kun síkemee yipaalē. ⁸ Uléecaa meyəopi ne unnanje nnya, ányə aa kenyóonse yarii, piléecaatumē píseei pē ásáláú aseei nyé aá ha ne piwai másu, úka úu fe uké kenyóonse-i lompo.

16*Uléecaa kuwəi píima siporipi síseei*

¹ Am pee meté cáká cáká nyine kom men kenyóonse-i léeri men piléecaatumē píseei pē tee rē: Ani n nje ani ha Uléecaa kuwəi píima siporipi síseei sē ketè kecáá kəonu.

² Ufoi uu tómpo uú ha ukeporipi ketē kecáa kōoni. Kúcapáa kópe ne kupole-pole kunyine aku písoi pēe ináme nwōi pikecáa m̄ má pin kō ikeyu kapi n̄ serí yáási wai.

³ Ulírū uú ha ukeporipi mínimaa kēmee kōoni, amē panse yare ukpōkpō menyē, lifáakó nnéi lēe mínimaa kēmee n̄ we ai kp̄ini.

⁴ Utáánū uú ha ukeporipi ikóí kēmee ne inihoi kēmee kōikee. Linnéi ai panse ménye. ⁵ Kei kam pēe kō uléécaatumē yēe míni kecáa r̄nan̄e m̄ má un tee rē: Pō aseí tikilēnle, pōo nn̄i n̄ we, p̄on kō pēe mēkēe-mē we, pōo nn̄i n̄ cáká-cákálē, kaa nn̄i n̄ túhaane nnya, pō aseí ute lē. ⁶ Kapi pipókó ne antepuyē menyē n̄ kōikee nnya ke pōo kō ménye pi pa rē piké n̄ ntí. Lē kái ne sá rē piké pi wa!

⁷ Am pēe kóm lin kenyóonse-i tee rē: Pō Upiima, Uléécaā r̄nan̄e nnéi ute, pipótúhaane ye nyamle pin kō aseí tikilē! ⁸ Uléécaatumē náii uu ukeporipi itun̄e kecáa kōoni, ai ncéē i hē rē iké nna wa iké ne písoi torē. ⁹ Kutóí píima kunyine aku písoi torē api Uléécaā yēe ásáláú nyē kecáa r̄nan̄e m̄ má lámaankeē, amá api yúlu rē ápi yē ḡmurei piké mēfine conse piké r̄iyu u waise.

¹⁰ Unúpū uu ukeporipi ináme iyē tiyōōpitū kecáa kōoni, ukeyōōpitē ake kuḡmaha cōni. Písoi api pēe ntóosi ne an̄i n̄ takai. ¹¹ Api pēe íwe kapi n̄ le ne ácapáa kapi n̄ yē nnya Uléécaā yēe keyómecaa-pō n̄ we n̄ lámaankeē, amá ápi pimēwai kópe riyá.

¹² Ukpúúlu uu ukeporipi nkóí maa kapi ye n̄ sēe rē Efiraaṭi kēmee kōoni. Mmēni amē hósu liké ne ketun̄jeleeme-mē piyōōpi pēe n̄ weme ncéē n̄ táp̄ile nnya. ¹³ Am pēe kúconcō nnō-i ne ináme nnō-i ne antepu nōome nnō-i yēnu, an̄iri kperinkpekōó ataani anyine nyēē n̄ we yare asah̄ā an̄ léenti. ¹⁴ An̄iri anyine nyēē mewai píima n̄ wap̄isi ye nyē ke Setani uu tumpō. Ketē nnéi kecáa piyōōpi kēmee kaa sōnesi rē aké pi cāpine piké ha ne Uléécaā, r̄nan̄e nnéi ute keyaa maa ketún̄jē atōpi wa.

¹⁵ Ani yē te nē Upiima ne sōnepole yare uyaa. Uyēe n̄ tú un nyáni un umelape ukecáa wailē te tú kapē meḡmañe sōne piké uisei yē ye únarekome le!

¹⁶ An̄iri nyē aa piyōōpi pē cāpine kelō kē kapi ye Mé-epiree kēmee n̄ sēe rē Harimaketō kēmee.

¹⁷ Usééi-sééi uu ukeporipi keléécaā yáá. Metē caca ményine amē kenyóonse-i riyōōpitū kēmee léeri, mēn tee rē: Li piwai masile! ¹⁸ Ikónē ii yékurentē, metē ményine amē léenti ne pikónesenkeē. Ketē ake yēñesi. Háí ke písoi apí ne ketē kecáa n̄ weme, ketē áke pikai limecō meyá yēñaalē. ¹⁹ Ai kuyu maa hōñene metaani, ketē kecáa ayu nnéi pōo lólesi, Uléécaā uu pēe kuyu maa Papilōoni kecáa léise uu ukuwoi píima pita keporipi ku pa. ²⁰ Míni kepáápáá sitē nnéi asi wúrunkēe, ápi ayópē pō piyēne rikpá. ²¹ Akónēparepi kone-kone aa keyómecaa-pō leeri aa písoi kecáa lolaari, an̄ mulú yare aparecaḡaa. Písoi api pēe ásáláú ke akónēparepi aa pi n̄ wai nnya Uléécaā lámaankeē ke ntóosi nn̄ meyíkíyiki n̄ tōsi nnya.

17

Ketahai kapi ne Papilōoni n̄ túhaanene nkó

¹ Lē memáá, piléécaatumē piseei pepēe sipóripi siseei m̄ múl̄l̄ use uú weri uú ne né simisi, uu rē: A kam kē ketahai kapi ne uwásánkaí píima n̄ túhaanene pō nyíse. Kuyu píima kunyine ye ku kpēe míni píima ritime n̄ we. ² Uyē ke ketē kecáa piyōōpi apí ne iwásánkaí wap̄isi, ketē kecáa pikó pōo kō umemare kpááree mē pita pomēsi.

³ Uléécaā nfaa nn̄ né loni, uléécaatumē uu né kp̄isi uú ne kucei kóima-i sí. Kei kam pēe unósi unyine yē, un ináme wēē yēe m̄ péirente kecáa tú. Uléécaā

alē nyee ikecáá pòkorelē te anyiri, in kò áyu aseei ne akóle kefi má. ⁴ Unósi uyē ilū kuu n tanaalē ye iwéé nyaii le in kò peirente. U pɛɛ kò wura ne apare sone ne ikólé néfíkò wallenle. U pɛɛ kò wura keporipi kunṭpe-i múflenle, ncaai riyikí ne mékperinkpe nɛɔpuri mee umewai kpáaree kémeɛ n léeri men ke yipaalē. ⁵ Tinyiri rinyine aseii nyee m pékaalē ye pɛɛ uritii kecáá wólaalenle re: Papiləni, kuyu maa píima, piwásánkaí ne ketē kecáá mɛwai kpáaree riyikí uni. ⁶ Am unósi uyē yenu kuu Uléecaa pikó menye ne pɛpɛe Yeesu kecáá aseera n lése menye ní ntí un pomaalē. Kam u n yé, ai meyansei nnòó né yipu.

⁷ Uléecaatumɛ uu pɛɛ né maa re: Yo nnya kai yé nnòó pó yi? Né unósi uyē ne ináme iyē kecáá kuu nní ní tū in áyu aseei ne akóle kefi má aseii nyee m pékaalē pó símisi. ⁸ Ináme iyē kaa nní ní yé ye pɛɛ wele, amá íi nkpéni we. I yé nfáani nkpò kuhore-i rikpáfúme íi ha ne méwoo séé. Ketē kecáá písoi pē anyiri nyee áa háí ketē kekoraane-me nfáa ritelé kémeɛ n wólaalē api ináme iyē yenu, ai nnòó pi yipu re ináme iyee pɛɛ we íi kò nkpéni we, in kò masí kpáfúmeɛ nnya.

⁹ Nté kai nkpéni pise re usoi uké mesòhò ne mɛwéesesòhò m pénéle un má: Ayu aseii nyee ayòpe aseii kecáá ke unósi uyē uu n tū le. A kò piyòopi piseei le. ¹⁰ Pi pinupū iyòopi pilapile masile. Use ye ne iyòopi tunle. Ucò úu kahane n ka. U sòntile úu tonene liké nánai. ¹¹ Ináme iyee pɛɛ ní we íi kò pɛɛ nkpéni ní we pó ticuruu ye kò uyòopi páha-paha le. Iyē ne kò piseei pē kémeé wele, in tósu iké ha méwoo riséé. ¹² Akóle kefi nyé kaa n yé ye piyòopi kefi le, pɛɛ ápi kahane keyòopitè timmúlu. Amá itunje mekòónú mese kumúhè ke akóle nyé áa ha ne ináme iyē kesé iyòopi tonene. ¹³ Likei lise kapi pinnéi lákasepò, pin pinnanɛ ne pin-yòopinanɛ kpísi pin ináme palē. ¹⁴ Pi yé Risánɛpipi atòpi wa, Tisánɛpipi ari pi feriyɛ re ti pipíima Upiima le, tin kò piyòopi Uyòopi nnya. Tisánɛpipi ne tipikó ke Uléecaa uu n sée uu kò pi wée pin ne aseii ri tikilē pó né kò pi feriyɛ.

¹⁵ Uléecaatumɛ uu kò pimáa né kpá re: Míni mē kaa nní ní yé, uwásánkaí uyē un meritime tū ye ayu ne asoiwuí ne isoipuri ne meyu le. ¹⁶ Akóle kefi nyé kaa nní ní yé ne ináme iyē yé uwásánkaí uyē ipuri yé, ai ulikó nnéi u yóó ai meɛmanɛ u yá. Ai uisare takai ai kò nna u toroise múkú-múkú. ¹⁷ Li we re Uléecaa ye piakín kémeɛ wa re piké umela wa piké kesé likei lise n lakasepò piké kò pin-yòopinanɛ ináme pa, Uléecaa anòó kuu ní ma áa ha ne wai.

¹⁸ Unósi uyē kaa nní ní yé yee kuyu maa kpekpeɛ ketē kecáá piyòopi kecáá n-yòopinanɛ m má.

18

Papiləni melólé

¹ Lē memáá, am uléecaatumɛ ucò yee nnanɛ píima m má yenu un keyómecaa-pò súiri. Uriyu kuu m má metéi amé ketē kecáá kpáii. ² Uu meyá cáai ai cá re: Ku loole, kuyu maa Papiləni ye loole! Ku panselɛ aniri ketone ne nípa nfáa kperinkpekòó ní-ye ne nípa kenúipi kperinkpekòó kèye ke písoi ápi ní la ripòhò. ³ Li we re ketē kecáá isoipuri nnéi ye kumemare kpáaree mē pita n nfilɛ. Ku ne ketē kecáá piyòopi ye kesé mɛwai kpáaree wapisile, pikpéense pòó kò kulimámákòó píima kémeɛ memá yénu.

⁴ Kei kam kò keyómecaa-pò meté mecò komme re: Pinésoi, ani kukemeé le, áni kape ne kesé kuakópe kémeɛ n lonaalē nòké ne ásálátú yé nnya. ⁵ Kuakópe ye ricúle áa ha ne keyómecaa kám, Uléecaa uu pɛɛ kumewai nnéi mee áme aseii m má kecáá léise. ⁶ Ani ku wa yare kaku ye picò n wa mecò. Ani kò kumewai kópe ku héle meté. Ani kò pita pape-pape keporipi kaku ye picò n nírise api

pom mpape mmē metē ku pa. ⁷Yare kaku ríyu n wéési aku kumecire likókarikó kémee pólō mecō kani yé mpóocaaí ne íwe kémee ku ripólō. Ku yé kukefa-i maa re: Inósiyoopi kam nté le, am ukúmannosi. Káii, am píkaí nkpō yenune! ⁸Lē ηmaa nnya ke ásáláú ase ase aa yé keyáa kесе kukecáá súime: Lelēe itóí ne nkpō ne nkú, nna nn kō ku tōre múkú-múkú. Li we re Upiima, Uléécaá yee ne ku n túhaane ye unaje-naje le.

⁹Ku ne ketē kecáá piyoopi nnéi pee kesé kumewai kpááree ne kulikókarikó kémee n lonaalē yé kuitu tē, pin ha n yē te kpekpee tōre ke ányō aa nní léeri.

¹⁰Kumpóocaaí piíma yé iwame pi wa, api ketaa-pō nyere api ye pee tēni re: Iwe! Iwe! Kuyu maa Papilōni, kuyu naje-naje, ituje mekóónú mese kémee kapí ne pō túhaane ai máápō.

¹¹Ketē kecáá pikpéense pō ne kō ténile pin kō kpē nnya nkpō tū te úka úu kō we yee yé piiyaalū apehe n lō nnya. ¹²Iyáalū apehe nye nyee nní wura ne nwóoweni ne apare sone ne ikólé ne asánjáá kecire ne asánjáá wéé nyaii ne asánjáá nyee n tēlu ne áwée nyee m péirente ne aléé nyee kekphápi m má ne mpá yo kapí ne ásuní n wapisi ne mpá yo kapí ne ana kecire nēe ne nweni ηmōhō nēe ne apare tomé n wapisi ¹³ne likalei-kalei lee m mílú ne kekphápi likó ne tulaali ne tulaali kapí ye n sée re miiri ne tulaali ηmaa-ηmaa ne píta ne mékpō ne ntō sone ne melukepipi ne ináa ne isáη ne isá ne sisannoipi ne pilási ne sisoipipi sico. ¹⁴Lē kaa n káipinkee ye ne ketaa pō wale. Likókarikó ne lē nnéi lee n tēlu ye ne pō pole. Ai nkpéni kúyene we! ¹⁵Pikpéense pee kpē nnya memá n yé yé kúiwē piíma iwame n wai api ye pee ketaa-pō nyere api tēni, pin ne nkpō tū.

¹⁶Pi yé maa re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpee asánjáá kecire ilū ne ilū wéé nyaii in kō péirente n lapaalē, kun kō wura ne apare sone ne ikólé wailē ye íwe we kpa!

¹⁷Ituje mekóónú mese kémee ke memá piíma mē nnéi ame riséé.

Aninōi pitikíí nnéi ne picéetōhé nnéi ne áninōi pikeikó nnéi ne pepēe míni kémee n keisi nnéi api pee ketaa-pō n nyenu ¹⁸pin pupukee, pin kumetore anyō nyáni, api ye pee re: Kuyu maa kúye kecire kpee pee nkú tulaalē? ¹⁹Api ye ntaai piayu kecáá kōoni pin tēni, pin nkpō tū pin cáái re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpē likókarikó piíma kémee ke áninōi pite nnéi pee mínimaa kémee áninōi m má api memá n yé ye ituje mekóónú mese kémee pansēle kucesi kóima!

²⁰Lē nnya, liké keyómecaa pikó n láarú. Liké kō nō Uléécaá pikó ne pitume ne antepuye n láarú re Uléécaá ye ne ku túhaanele ani alari yenu nnya. ²¹Kei ke uléécaatume naje-naje unyine uu ripare rinyine kpisi yare rináipare uu mínimaa kémee ri sápo, un tee re: Nní mecō kai kuyu maa Papilōni mesóri láupōne, ári yé kō piyéne ku rikpá. ²²Api yé kō ketume kepóyo-i pikéhépepe ne inyánlū ncōpuri pikó ne pisunsímaa ne pináatōηsímāa pikóme rikpá. Api yé kō kei unyine piyéne rikpá un pinípekei pinyine wai, ápi yé kō unyine pikóme rikpá un nam. ²³Kéfírāa metéí ame kō kei pikpáii kpáne, ápi yé kō ula ne unósi úka meté kō. Lē nnya kápi yé nka kepóyo-i pikóme rinkpa yee re pipókō pee n kpéense pee pee ketē nnéi kecáá pinaje-naje, aa kō ne mepósepewai isoipuri nnéi kírāsente nnya.

²⁴Ai kō yá, pi kō antepuye ne Uléécaá pikó ne pē nnéi kapi ketē kecáá n kō menyē kepómee yénle.

19

Uléécaá yee ipakarē te

¹Lē memáá, am pee linyine keyómecaa-pō komti lin cālē yare riwúí metē te: Alelúya! Uróléécaá yee píyulale ne ríyu ne rínanje Ute! ²Upitúhaane ye nyamle pin kō aseí tikilē. Lē kai m pise re piké túhaane kuu ye túhaane. U

uwásankáí píima yee pee mémare kpááree ne ketē n kópu túhaanele uu ne ukunipe upikeikó menye mee n koonu riwome hééle. ³ Api kó melírú píimáa kpá re: Alélúya! Kuyu maa kpee ní toré anyó aa yisi áá n taálē ne nípá píyei-pá. ⁴ Piwéése afeeré ne pína pē ne lifáakó lina lē ai yisi ai wúla ai Uléécaá yee riyóopitú kecáá ní tú yáási ai re: Amí! Alélúya!

⁵ Metē menyine ame riyóopitú kémee léeri re: Ani Urólécaá pakare, nō upikeikó nnéi ne nō u n wuru, siwá ne piwéése! ⁶ Am pee linyine kom yare risoiwú metē, yare nkói maa nnyine mee wólu néé yare ikóné yee mesóri senkke, lin tee re: Alélúya! Upiima Uléécaá, rínanje nnéi ute ye uiyóopi tunle. ⁷ Liké ró n láárú táké mpóonare píima-i n we táké ne ipakare píima u pa. Tísánpipi pinósikpiké anyá ye tuimele, tiunosi uu umecire cápine. ⁸ Asánháá sone melape mee n túlú áme líka cōhanelē kapi u pa re uké tã. Asánháá sone melape memee nní mewai sone ke Uléécaá pikó api n wapisi.

⁹ Uléécaatumé uu pee né maa re: A wai re pē kapi Risánpipi pinósikpiké anyá n sée ye pínanekomé le! Uu pee kó lē memáá né maa re: Uléécaá ricuruu anō ye nyé!

¹⁰ Kei kam pee uana metene loó ké ne u yáási, amá uu né maa re: A mewóci re tí, kape lē wa! Ne upókéico le nen kó pipómáreco pee Yeesu iseérakó n le ukeico. A Uléécaá yáási aa wúla. Yeesu kecáá aseéra pilese yee re antepuye ye aseí símisilé.

Usantone yee isā tomé kecáá ní tú

¹¹ Kei kam pee keyómecaa yé ken wúkulelē, isā tomé inyine in nyenu. Pi ye Uyee i n tú sée re Asei ne Uyíkíyiki. Upitúhaane ne atópi kuu n wai ye aseí tikilenle. ¹² Uinipée ye inalempi le. Ayóopikóh kulú nyee Uriyu kecáá we. U rinyiri mále tee n wólaalē, amá umemáá úka ucó úu ri nyu. ¹³ Kutúkanka caacaa kapi ménye rínfe kuu tanaalē. Urinyiri tee Nléécaasimé. ¹⁴ Atópilee nyee keyómecaa-pó ní we ye pee isā tomé túntilenle an ne u tikilē an kó asánháá sone tomé melape tántilē áme líka cōhanelē. ¹⁵ Titéhe rinyine ne meyele píj-píj ye unno-i léemelenle uké ne ketē kecáá písoi kó. N-yóopinaje yare nweni kuú ne pi múine uu kupóri maamaa kémee Uléécaá, rínanje nnéi Ute kuwó píima pita pulu. ¹⁶ Tynyiri rinyine ye ukutukanka caacaa kecáá ne uritaa kecáá wólaalenle re: Piyóopi Uyóopi ne pípiima Upiima.

¹⁷ Am pee uléécaatumé unyine yenu un ntunje kémee nyenu. Uu cáái ai cá, uu sinúipi nnéi sée keléécaá-pó n yóosinkee séi re: Ani kam ani Uléécaá anyá píima kémee cápine, ¹⁸ ani piyóopi isare ne pitópiwéése isare ne piyukóó isare ne isansare ne pisantone isare le, ani kó nípá píye, piyupipi ne pílási ne siwá ne piwéése isare le.

¹⁹ Am pee ináme ne ketē kecáá piyóopi ne piatópilee yenu pin cápinelē te piké ha uye isā kecáá ní tú ne ukutópilee atópi wa. ²⁰ Kei ke pē api pee ináme ne antepu nōome tí. U ye pee ináme keyu-i mewai píima n wapísilé apí ne pepée inwó pikecáá ní má pin kó ikeyu kapi ní serí yáási pin wulái kiraasente. Apí piketé kpísi ne pinfaa api nna kuhore kpe-i ke linyine ai ní we yare nfúrō toi kémee sápo. ²¹ Api pitóroo ne ritéhe tee pee uyee isā n tú nno-i n léemelē kóni. Sinúipi nnéi asi pee piisare le ai si toru.

20

Ajme kúkotokú kuse iyóopi metone

¹ Kei kam pee uléécaatumé unyine yé un keyómecaa-pó súiri un mewóre kehánne ne akpanii maamaa anyine kunípe-i muleilē. ² Uu kúconcó, iwáa

kpure iyē kapi ye n sée re kuníri ne Setani tini uu paasi, aku lē m pahaalē aḡmē kúkotokú kuse kέmee. ³ Uu mehóre kέmee ku sápo uu kukecáá ká áku kape kó ne písoi n kiraasente hái ne aḡmē kúkotokú kuse kpē kuké ha ne tene nnya. Lē memáá, li pise re uké pee nkáripí ku fénne.

⁴ Am pee ayóopitú yenu. Ai pee akecáá ní tú rínanje he re piké ye ne túhaane. Am kó pē kapi iso n corii re pí Yeesu ne nléécaasimé kecáá aseéra lese nnya amíri yenu. Am kó pee api rinwúla piké ináme yáási, api kó inwói piatii née pianipe-i má akó yénu. Api nfáa peeri, pí ne Kirisi api kesé iyóopi tone aḡmē kúkotokú kuse. ⁵ Píkropkro picó api nfáa peeme hái aḡmē kúkotokú kuse kpē akú ha ne tene. Píkropkro kέmee meyise foí ye mē. ⁶ Pee píkropkro meyise foí mē kέmee n yisi ye nkíjnije-i wele, pin kó Uléécaá piká! Nkro lírú nín pikécáá rínanje ríka má. Amá pí pansene pee ye Uléécaá ne Kirisi inyóonse n wa. U ne pē api aḡmē kúkotokú kuse kpē kέmee kesé iyóopi tone.

Pi Setani feriyé

⁷ Aḡmē kúkotokú kuse kpē kun ha píyei n tómpo, api pee Setani ukukpaniilee-i léseri. ⁸ Uu pee léeri uu isoipuri nnyí nnéi yee nípá ketē kuwélé kúye-i ní we cápíne, lelee Kóoki ne Makóoki re iké ukécáá rikpá uké ne atopi wa. I kulúí wele yare mínímaa nnyene. ⁹ Ii ketē nnéi kecáá yipu ii Uléécaá pikó ketópickale ne ukuyu lala kekále wai. Amá nna nnyine nn keyómecaa-pó súiri nn i tore. ¹⁰ Ai Setani yee pee i n kiraasente nna ne linyine yare nfúrō toi kupore-i sápo. Kei ke ináme ne antepu nōome apí we. Ai pee i n fikíise ketúnjé ne kesine hái ne nípá píyei-pó.

Ketahai tōrō pitúhaane

¹¹ Am pee riyóopitú ne uyee rikécáá ní tú yenu. Ketē ne keyóme asi ukeyu-i wuru asi pékesi apí siana yē. ¹² Am pee píkropkro yenu, piwéése ne siwá, pin tiyóopitú keyu-i nyéeilē. Ai átelé pereí ai kó ritelé ricó pére. Tere ne nfáa ritelé. Píkropkro mewai ye átelé nyē kέmee wólaalenle. Ai nípá úye mewai kecáá ne u túhaane. ¹³ Mínímaa ame píkropkro pee mekemee ní we leseri. Nkro ne píkropkro keló póo kó píkropkro pee kei ní we leseri api nípá úye mewai paí apí ne mekecáá u túhaane. ¹⁴ Ai nkro ne píkropkro keló kpísi ai nna kupore-i sápo. Nna kupore kpē, nkro lírú ye mmē. ¹⁵ Ai nípá úye rinyiri tee ári nfáa ritelé kέmee ní we kpísi ai nna kupore-i sápo.

21

Keyómecaa fale ne ketē fale

¹ Am pee keyómecaa fale ne ketē fale yenu, keyómecaa foí ne ketē foí ye pitónjé masile lē, mínímaa áme kó we. ² Am kó Uléécaá kuyu, Yerusalem fale yenu kun Uléécaá kέmee-pó leeri kun súiri, kun kumecire cápínelē yare unósi fale yee ula m mé. ³ Am tiyóopitú kέmee meté cacá menyine komti, men tee re: Uléécaá kunyóonsecañí ye nkpeni nkú isoipipi kέmee. U ye pikeméé n we, api pansé upisoí, pí ne Uléécaá ricuruu api pee kesé n we. ⁴ U ye pimenini nnéi pí tinnente, nkro nín yé kó piwée rikpá, nkro pitone ne itu ne ntóosi rín yé kó n we, ke meke-me likó ai pitónjé ní masí nnya.

⁵ Uyee pee riyóopitú kecáá ní tú uu pee né maá re: Pó yēe, ne nípá yo pansesele lifale. Uu kó kpá re: A wó! Anóo nyé ye nsímései le, lē kai kó lene.

⁶ Uu kó pimáa né kpá re: Li piwai masile! Née Ufoí ne Utóroo, Kékoraane ne Kéto. Né nkó ke nníre nn ní we mñi mee ye nfáa n he nhói pa faalaa. ⁷ Uyee n feriyé likó ye nní kuu n yénnune: Née yé Uuleecaa, uyé uu kó kenépipi. ⁸ Amá piwameí ne pee api aseí n tíkíle ne pee icírí n wai ne písoikó ne pee méwoo

méwoō n wai ne menríhéláawai pikó ne pepeé piléé n nyóōnse ne pinóōme nnéí ncəpuri pó ketone ye nna ne linyine yare nfúrō toi kupəre kémeé wele. Nkpə lírú ye mmē.

Yerusalem fale

⁹Lē memáá, piléécaatume piseeí pepeé pee sipóripi siseeí m múlī use uú weri uu né maa re: A kam ké unósi fale pó nyíse, uyee Risán̄pipi unósi.

¹⁰Kei ke Nfáasone nn kenécáá súime, Uléécaatume uyé uu né kpísi uú ne riyópe maamaa ne ricáca rinyine taá. Uu pee Ulééca kuyu, Yerusalem yenu kun keyómecaa-pó Ulééca kémeé léeri kun súiri. ¹¹Ulééca mmule ye pee kukemeé wele, ku pee télule yare ripare sone kecire née yare ripare hméí-ηmei kémeé ke usoi uu ye umecire n nyáneí yare kenípeenyáneí yelēpi kémeé. ¹²Mmele maamaa ne ncáca nnyine ye pee ku kónúlenle, sipoo kefi ne sité kapi n luri, piléécaatume kefi ne pité pin si mé. Isirayeli pikó imarepuri kefi ne ité iyē anyiri ye sikecáá wólaalenle. ¹³Sipoo sitaani see ketunjeleeme-mē nyáneí, sitaani itunje kuluke-luke-mē, sitaani itunje kumii-mē, sitaani kecəpe, sitaani ketunjelolé-mē. ¹⁴Akúipare kefi ne até kecáá ke kuyu mmele mmē ní pee tósilē, Tisán̄pipi pitume kefi ne pité pē anyiri kefi ne até an apare nyē kecáá wólaalē.

¹⁵Uyee lē né n símisi ye wura kekpápi kapi ye ne ní musí múilenle uké ne kuyu ne kusipoo ne kummele múñesi. ¹⁶Kuyu awélé kena ye pee mecáa sále. Kumecaa ne kumepéré ye pee sále. Uu kekpápi kē ne kuyu músu aí lelu kilometiri ákotokú até. Kumecaa ne kumepéré ne kumecá ye pee sále. ¹⁷Uu mmele pó kə músu, aí lelu apáha kuwóó ne afeéré ne até kumúnjé. Sisoipipi memúnjé ne uléécaatume memúnjé ye me. ¹⁸Apare hméí-ηmei kapi ne mmele mō api kuyu pó ne wura yíkíyiki ηmane məm, lin péé we yare sinípeenyáneí. ¹⁹Apare sone nnéí ncəpuri kapi mmele akuipare kecáá karikee re liké pinyáneí n nyaní. Tipare hméí-ηmei kapi rikúipare fói kecáá wa, api kusópe rikó rilírú kecáá wai, api míni kulúí rikó ritáánū kecáá wai api kə mehóle rikó rináii kecáá wai. ²⁰Api ríwéé yare ménye rinúpú kecáá wai, api kə ríwéé rikpúúltú kecáá wai, api wura rikó risééí-sééí kecáá wai api risannye ntone ripáha-paha kecáá wai, api metuhuta rikó ríléé-léé kecáá wai, api metuhuta ne mehóle cōhane rikó rífífi kecáá wai, api ríwéé ntone yare rihúhúúpare kefi ne mese rikó kecáá wai, api mékəlóta rikó kefi ne rilírú kecáá wai. ²¹Sipoo kefi ne sité sē pó ne ikólé kefi ne ité le. Nkólé nse nse kapi ne nípá ihánaa íye wa. Kuyu ripəhə pó ne wura ηmane le, lin peirente yare kenípeenyáneí.

²²Am kei kunyóōnsecán̄jí yé. Uplíima, Ulééca, rínanje nnéí ute ricuruu ne Risán̄pipi pee kuyu kpē kunyóōnsecán̄jí. ²³Ai nkpáni pise re itunje née iwáre iké kei metéí n wai. Li we re Ulééca meyoopi metéí ye ku kpáiiilenle, kuiyuipoke yeé Risán̄pipi. ²⁴Ayu písoi yé kumetéí kémeé sone, ketē kecáá piyoopi api kei ne pimeyoopi hapə. ²⁵Ke kesine áke yéé kei pikai n wa nnya ke kusipoo ási yéé kə píkaí n hánaale. ²⁶Lē nnéí lee isoipuri kémeé meyoopi ne ríyu m má kapi ne kei sonepə. ²⁷Líkperinkpekəó líka née usoi nkó yee ncaai riyíkí n wai un kə nnóōme má úu kei melone má. Pē anyiri nyee Risán̄pipi nfaa ritelé kémeé n wólaalē mecire pee ye kei lompo.

22

¹Uléécaatume uu kə nkóí mmē-i ke nfáa nn ní we né nyíse, nn we cáicái yare kenípeenyáneí yelēpi, nn Ulééca riyóopitū ne Risán̄pipi kémeé-pə leeri. ²Kuyu kecəpe kní pee wólu nn ne ncée maa tikilē, kuléé kpée ye nfáa n he kun nsipéé

kecɔpe nyenu. Kefi ne meté kaku ye mari, aku ye nɔ́pá iwáre iye kémeɛ apipi toresi. Kuapei yèè písoi itói pɔisele. ³ Anóó áa kei líka kecáá we. Kuyu kémeɛ ke Ulééca riyɔɔpitú ne Risánpipi riyɔɔpitú ari yé n we upikéikó pin kei u yáási. ⁴ Pi yé ukéyu yé, Urinyiri ari kɔ piatii kecáá n wólaalé. ⁵ Kesine áke wene, áí yé kɔ kei kéfíráa metéí nées itunje metéí pise, ke Upiima Ulééca uu pi n kpáiiilè nnya. Apí pɛe iyóɔpi n tú ne nɔ́pá píyei-pɔ.

Yeesu mekame

⁶ Uléécaatumɛ uu pɛe né maa re: Inóosimé iyé ye nsímései le. Lè kai kɔ lenɛ. Upiima Ulééca yee ye n tíyese antepuye api símisi ye uuleecaatumɛ tummele re uké upikéikó lelee nfáani n waine nyíse. ⁷ Yeesu uu re: Nɔ́ yé, ne nfáani sónepɔle. Nkó yee kóso-pɔ nsímé mee rítelè ntí-i ní we m múílè ye únarekome le.

⁸ Né Yohani, née mewai mē kō am kɔ yenu. Kam n yé am kɔ kom, am uléécaatumɛ uyee mewai né n nyísente ana-i lolu re ké u yáási. ⁹ Amá uu pɛe né maa re: A mewááre tí, kape lé wa! Ne upókéicɔ le nen kɔ pipómárecɔ antepuye ne pɛpɛe rítelè ntí nsímé ní múílè ukeicɔ! A Ulééca yáási aa wúla!

¹⁰ Uu kɔ píimáa né kpá re: Kape lelee kóso-pɔ n waine nsímé rítelè ntí m pékaalé! Itunje ye tule re tinsímé mmē nké wa. ¹¹ Nkó yee úu lisone n wai uké n nɔ́jlè úu kape lisone n wai. Nkó yee mékperinkpe m póriilè uké umecire mékperinkpe pipórii n kpáselè. Nkó yee lisone n wai uké lisone piwai ne kéyu n sí, nkó yee ní nyamí cáká-cáká uké n nyamí cáká-cáká un ne kéyu sí.

¹² Yeesu uu re: Pɔ́ yé, ne nfáani sónepɔle. Inéhéé kam ne wɛpɔ ké nɔ́pá úye mewai kulaa u pa. ¹³ Nées Ufoí ne Utóɔɔ, Ukpéé ne Upiré, née kɔ Kékoraane ne Kéto.

¹⁴ Mpi pɛe pisitukanka caaca n heere piké ne kuléé kpɛe ye nfáa n he apipi n yé piké kɔ ne sipoo-mē tintíki piké ne kuyu-i lompɔ nnya ye pínarekome le! ¹⁵ Amá pɛpɛe mewai ní we ne menírihélaawai pikó ne méwoo méwoo mewai pikó ne písoikó ne pɛpɛe pílé n nyóɔnse ne nɔ́pá úye yee nnóɔme ní la un kɔ n wai piké léepɔ!

¹⁶ Né Yeesu, ne unéléécaatumɛ tumpɔle re uké Ulééca icápine kémeɛ nɔ́ símisi re aseí ye nye. Ne Tafiti kumare kémeɛ kewá píré le. Nées rimarewarepi tee n télu.

¹⁷ Nfáasone ne unósi fale ye maa re: A kam. Nkó yee lé n kɔ póké kɔ maa re: A kam. Nkó ke nnírè nn ní we uké kam. Nkó yee míni mee ye nfáa n he ní la uké me yási faalaa.

Tinóo tɔɔɔ

¹⁸ Mpi úye yee kóso-pɔ nsímé mee rítelè ntí-i ní we n kɔ kam símisi re aseí ye nye. Uye un kei linyine rinkpáɔ, Ulééca yé ásáláú nyé kecáá kapi rítelè ntí-i n símisi liute uyé isoi kémeɛ rikpáɔ. ¹⁹ Uye un kɔ kóso-pɔ nsímé mee rítelè ntí-i ní we kémeɛ inóosimé inyine n lese, Ulééca yé liute uyé líkó le kuléé kpɛe ye nfáa n he kémeɛ ne kuyu kémeɛ ní we lese. Pi linsímé rítelè ntí-i símisile.

²⁰ Uyee n símisi re líkei lee aseí le ye maa re: Eee, ne nfáani sónepɔle. Amí! A kam, Upiima Yeesu!

²¹ Upiima Yeesu uké nɔ́pá úye ípɛelée nyíse!